(c) 2006 Ministerio de Cultura

Es de la Librería de S.to Exeu.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Incipit manipulus curatoꝝ
a Guidone de monte rocherij
ſacre theologie ꝓfeſſori cōpoſi
tus ⁊ domīo Epiſcopo valenti
nenſi deſtinatus. vt patet per
epiſtolam ſequentem.

Reuerēdo ī Chri
ſto pr̄i ac domino
domīo Raymūdo
diuina ꝓuidētia ſā
cte ſedis Valentie
Epiſcopo ſuoꝝ de
uotoꝛuꝫ minimus Guido de mon
te rocherij cum deuota ⁊ humili re
commendatione ſe totum ſuis obſe
quijs mācipatuꝫ cōmendat. Fons
ſapie dei verbum diſpoſitione mira
bili cūcta oꝛdinās ⁊ diſponens diſ
poſuit militanteꝫ eccleſiam ⁊ oꝛdi
nauit ad inſtar eccleſie triumphan
tis. Quod figuratiue oſtenſum fu
it legiſlatori Moyſi. quādo pre
ceptum fuit ſibi edificare taberna
culuꝫ ī deſerto iuxta exēplar quod
ſibi in monte fuerat demonſtratuꝫ
Tabernaculum enim in huiuſmo
di deſerto conſtructuꝫ ē ſancta ma
ter eccleſia ad inſtaꝛ ſuperne Hie
ruſalem oꝛdinata. Cuius quidem
militantis eccleſie fundamenta in
mōtibus ſanctis ꝓpheta rememo
rās per mōtes pꝛelatos ſuperioꝛes
apoſtolis ſuccedētes īſinuat. Qui
ad modum ſpirituum ſuperne hie
rarchie medios inferioꝛes videlicet
⁊ prelatos illumināt perficiūt atqꝫ
purgāt. vt ſic medij a ſuperioribꝰ
illuminati ſciētijs ꝑfecti virtutibus
ac erroꝛibus expurgati inferioꝛes
ſeculares. ſ. ⁊ laycos ſimili modo il
luminent ꝑficiant ⁊ expurgent. qḋ
facere nequeunt: niſi fuerint diui
na imbuti doctrina. Hec auteꝫ e
go attenta ⁊ vigili meditatione per
penſans ſequēs opuſculū de inſtru
ctione neophitoꝛum curatorum cō
poſui. rudi quidē ſtilo ſed vtili non
curans de verboꝛuꝫ oꝛnatu ſed de
animaruꝫ cōmodo ⁊ ꝓfectu Quod
quideꝫ opuſculum ad vos qui eſtis
ſacroſācte eccleſie luminare pꝛecla
rum. qui lucetis velut lucerna lu
cens in firmamento eccleſie militā
tis qui radio diuine ſapiētie exēplo
qꝫ vite ſanctiſſime ac ſarculo coꝛre
ctionis caritatiue ſubditos veſtꝛos
illūinatis ꝑficitis ⁊ purgatis: duxi
humiliter deſtinandū. Vt lima coꝛ
rectionis veſtꝛe politum: pꝛodeat
in publicū ꝙ ſine illa ꝓdire non au
det. Suſcipiatis igitur reuerende
pater ac domine cuꝫ affectu beniuo
lo pꝛeſens opuſculuꝫ. quod offert
humilitas comitatur affectio ac ca
ritas perſuadet coꝛrectū ⁊ emenda
tuꝫ ſi veſtꝛe dominationi videatur
communicandū: curatis neophitis
Vt qui neſciunt: addiſcāt ⁊ qui ſci
unt ſcire ſe gaudeant ⁊ ad maiora
conſcendant. Veſtram reuerendaꝫ
perſonam conſeruet dn̄s. ⁊ dirigat
in agendis. Gratie veſtre me hu
militer recōmendo. Datum Turo
lij Anno dn̄i. M. CCC. xxx.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Sequitur manipulus curatoꝝ:
qui vocatur preſens liber: in tres
partes principales diuiditur. In
prima quaruꝫ agitur de ſacramen
tis: et his que pertinent ad ſacra
mentoꝝ adminiſtrationem. In ſe
cunda de penitentia: ⁊ his q̄ perti
nent ad cōfeſſionem audiendam ⁊
penitentiaꝫ imponendam. In ter
tia de articulis fidei ⁊ alijs: q̄ perti
nēt ad populi iformationē. Que
quidem partes in tractat⁹ et tracta
tus in capitulis diuiduntur.

Sequitur prologus.

Boni
aꝫ ſcōꝫ
qd̄ dicit
ꝓpheta
Mala
chias i
mo do
minus
per ma
lachiaꝫ
Labia
ſacerdo
tis cuſtodiunt ſcientiam. Et legeꝫ
requirent de ore eius. Angelus e
nim domini exercituum eſt. Ma
lachi. ij. ca. Idcirco ne ſac̄dotib⁹
legis euangelice contingat illud:
quod dominus cuidaꝫ ſacerdoti le
gis moſayce per eundē prophetaꝫ
cōminatur dicens Quia tu ſcienti
am repuliſti: ego repellaꝫ te. Ne
ſacerdotio fungaris: mihi dignum
duxi aliqua ad iſtructōnē neophito
rum ſacerdotum maxime curatorū
ſcribere. Per que poſſint ſe in exe
quutione ſui officij dirigere. ⁊ deo
debite miniſtrare. Nemo autem d̄
preſumptionis temeritate me iudi
cet. ꝙ ego peccator ignorās ⁊ inſci
us preſumam ſacros ſacerdotes. q̄
ſacre legis ꝓfeſſores ſunt inſtruere
Sed confidens de illius adiutorio
qui ora mutorū aperit: et linguas
infantiuꝫ facit diſertas ſimilis par
uo caniculo q̄ latratu ſuo magnos
leporarios incitat ad currendum:
tentabo aliqua breuit̄ ſcribere. vt
donem magis prouectis et periti
orib⁹ materiā altiora et ſubtiliora
⁊ magis vtilia conſcribendi. Con
fido eniꝫ ꝙ ille q̄ dedit aſine balaā
loquelā: mihi ſue rationabili crea
ture dignabitur infundere ſciētiaꝫ
Nec erubeſcant venerabiles ſacer
dotes a me eoꝝ ſeruitore minimo
in aliquib⁹ edoceri. Sꝫ cōſiderēt
illud verbū doctoris eximij Augu
ſtini. qd̄ ponitur in decretis. Ego
iam ſenex ⁊ ſexaginta annoꝝ eta
tis nō erubeſcerē a puero anniculo
edoceri. Licet eniꝫ vt dicit Sene
ca verecundoſum ſit ſenes addiſce
re: tamē magis verecūdoſuꝫ ē eos
ignorare. Quāobrem quicūqꝫ ſi
vult ſuum officiuꝫ bene exequi: de
bet ſcire ea q̄ ad officiuꝫ ſuuꝫ expe
ctat. Officiū aūt ſacerdotū maxie
curatoꝝ conſiſtit in quatuor ſcōm
quatuor ethimologias iſtius noīs
ſacerdos. q̄ habētur a Damaſcēo
Primo q2 ſacerdotes ſunt miſſaꝝ
celebratores: ideo dicit̄ ſacerdos
quaſi ſacra dos vel ſacra dicens.
Sacramētoꝝ adminiſtratores: I
deo dicit̄ ſacerdos quaſi ſacra das
Cōfeſſionū auditoꝛs: ideo dicitur
ſacerdos quaſi ſacer dux. Plebis
doctores: ideo dicitur ſacerdos qua

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſi ſacra docens. Quare ergo ꝓpter primum debent habere tantum de ſcientia: ꝙ ſciant recte et diſtīcte legere. et congrue pronunciare. Et accentuare. et adminꝰ gramaticaliter intelligere ea que in officio miſſe continentur. Propter ſecundū debent habere tantum de ſcientia: ꝙ ſciant numerum ſacramentorū Et que ſit debita materia et debita forma cuiuſlibet ſacramenti. et modum ea debite miniſtrandi potiſſime de ſacramentis que ad eos ꝑtinent. Propter tertium debēt habere tantꝫ de ſcientia: ꝙ ſciant diſcernere int̄ lepram et lepram. ideſt inter peccatum et peccatum et iponere penitentiam ſalutarem. Propter quartꝫ debent habere tantū de ſcientia: ꝙ ſciant adminus populꝫ in articulis et in alijs erudimentis fidei informare. Omiſſo autē primo quod expectat ad gramaticam. qꝛ ſatis ſuppono: ꝙ ſcī epiſcopi nullum ad ſacerdotij ordīnem promoueant: niſi ſufficienter in gramaticalibus ſit informatus. et qꝛ etiam de hoc agetur quando dicetur de ſacramento eucariſtie: ꝺ tribus alijs in hoc libello eſt agendum. Quem libellꝫ volui manipulus curatorum vocari: ex eo ꝙ ſacerdotes potiſſime curati debent iſtum libellum portare in manibꝰ vt videant ea que circa ſuum officium ſunt agenda.

Diuiſio prime partis

Quantum ad pmā partē principalē q diuiditur in octo tractatꝰ: Primo videbūtur aliqua de ſacramentis in generali. Secundo in ſpeciali incipiens de baptiſmo. Tertio ꝺ cōfirmatōe. Quarto de ſacramento eucariſtie. Quinto de ſacramento penitentie. Sexto de ſacramento ordinis. Septimo ꝺ ſacramento extreme vnctōis. Octauo de ſacramēto matrionij

De ſacramentis in generali. Tractatus primus prime partis

Quantꝫ ad ſacramenta in generali ſunt tria capitula. Primo videndꝫ eſt de eorum inſtitutione. Secūdo de eorum efficacia et virtute. Tertio ꝺ eorum numero et diſtinctione.

De inſtitutione ſacramentorum .c.i.

Sciendꝫ eſt ergo ꝙ omnia ſacramēta noue legis fuerunt immediate inſtituta a Chriſto. qđ ꝓbant doctorēs ſic. qꝛ illiꝰ ē ſacramēta alicuius legis inſtituere: cuiꝰ ē legem dare et condere. ſꝫ Chriſtus fuit īmediate cōditor dator et inſtitutor noue legis. vt diffuſe ꝑ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

bat apoſtolꝰ in epĺa ad galatas Et
hẽt ab Jſaya dicente: Dñs Rex
noſter dñs legifer nr̃: ipe veniet ꝛ
ſaluabit nos. Ergo ad ſolũ Chri
ſtum ptinuit inſtituere noue legis
ſacramẽta. Unñ ſacramẽtuꝫ baptiſ
mi Chriſtꝰ inſtituit: qñ baptiſmũ
a Johanne in Jordane ſuſcepit.
Tũc eni vt dicit Beda tactu ſue
mũdiſſime carnis vim regenerati
uam cõtulit aq̃s. Licꝫ aũt tũc ſacra
mentũ baptiſmi inſtituerit: tamen
nullꝰ ad ſuſceptionẽ baptiſmi fuit
obligatꝰ vſqꝫ poſt reſurrectõnẽ qñ
ĩ die aſcenſiõis dixit apoſtolis ꝛ a
liis diſcipulis. Eũtes in mũduꝫ v
niuerſuꝫ pdicate euãgeliũ oĩ crea
ture. q̇ crediderit ꝛ baptizatꝰ fue
rit ſaluꝰ erit. q̇ vero non crediderit
cõdemnabit. Mathei vltimo. c.
Sacramẽtũ cõfirmatõnis inſtitu
it qñ ĩpoſuit manꝰ ſup capita puu
loꝝ: ꝛ apoſtolis prohibẽtibꝰ dixit:
Sinite puulos veĩre ad me. Li
cet aliq̃ doctores dicãt: ꝙ ſacrame
tũ cõfirmatõis inſtituit in die pen
tecoſtes. qñ miſit viſibilit̃ ſpirituꝫ
ſanctũ ſuper apoſtolos. Primuꝫ
tam̃ reputo veriꝰ. Sacramentuꝫ
eucariſtie inſtituit in die cene. qñ
poſt comeſtionem agni paſcalis pa
nẽ ꝛ vinũ ĩ ſuũ corpꝰ ꝛ ſuũ ſãgui
nẽ ſua ineffabili poteſtate cõuertit
dicẽs apoſtolis: Accipite et come
dite. Hoc ẽ corpus meũ: ꝛ ſupto
calice dixit: Bibite ex hoc om̃s.
hic ẽ enim calix ſanguis mei ꝛ c̃.
Sacramẽtũ aũt penitẽtie inſtituit
qñ exordiũ ſue ſaluberrime pdica
tõis aſſumpſit dicẽs: penitẽtiã agi
te. appropinquabit enĩ regnuꝫ ce
loꝝ. Quod aũt pcca eẽnt cõfitenda ſa
cerdotibꝰ; figuratiue inſtituit: qñ

decẽ leproſis ab ip̃o mũdatis pce
pit dicẽs: Jte oſtẽdite vos ſacdoti
bꝰ. Licꝫ eni teſte ꝓpheta Ezechie
le q̇ dicit in pſona dei. Erraũit hõ
ſꝫ ĩ quacũqꝫ hora ĩgemuerit pccor
oĩuꝫ iniq̃tatũ eius nõ recordabor.
Et licet pcca in contritione dimit
tant̃: tam̃ ſunt nihilominꝰ ſacdoti
bꝰ cõfitẽda ſi poſſibilitas occurrat.
Sacramẽtuꝫ ordinis inſtituit: qñ
ĩ die cene poſtq̃ cõmunicauit apo
ſtolos dixit eis. Hoc facite ĩ meã
cõmemorationẽ. Tũc enim ſcõm
doctores om̃s apoſtolos in prebite
ros ordinauit. ſacramẽtũ aũt extre
meunctionis inſtituit qñ apoſto
los miſit vngeř et ſanař infirmos
et licet aliqui doctores dicãt ꝙ be
atus Jacobus inſtituit iſtud ſacra
mentũ qñ in canonica ſua dixit.
Jnfirmat̃ q̇s in vobis inducat pre
biteros eccleſie ꝛ orent ſup eũ vn
gentes eũ oleo ſcõ. ſꝫ ſalua eorum
reuerentia nõ reputo verũ ꝓpt̃ ra
tionem ſupiꝰ in pncipio huiꝰ capi
tuli poſitã. Credo tam̃ qđ illđ dcꝫ
bti Jacobi fuit ꝓmulgatio huius
ſacramẽti ꝛ non iſtitutio. Unñ btꝰ
Jacobus nõ fuit inſtitutor huius
ſacramẽti: ſꝫ ſolũ ꝓmulgator. De
ſacramento aũt matrimonij qñ fuit
inſtitutum ꝛ an fuit inſtitutum a
Chriſto incarnato: ẽ dubiuꝫ cum
matrimonium fuerit ĩ ſtatu ĩnocẽ
tie ꝛ in tp̃e qđ fuit ante ĩcarnatio
nẽ ſic ꝛ poſt ĩcarnationẽ. Et ideo
ad huiꝰ dubitatõis ſolutioneꝫ ſciẽ
dum ẽ ꝙ matrimoniũ poteſt tribꝰ
modis conſiderari. Unomodo ꝓ
ut ẽ ĩ officiuꝫ nat̃e. Aliomodo pro
ut ẽ ĩ remediũ carnalis concupiſcẽ
tie. Tertio modo ꝓut ẽ ſignũ ali
cuiꝰ rei ſcẽ coniunctionis. ſ. Chri

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſti et eccleſie. quod ſignat coniūcti
o animoꝝ viri et mulieris. ⁊ cōiun
ctionis humane nature et diuine ī
perſona filij dei. quam ſignat con
iunctio corporū. Matrimoniū er
go primo et ſecundo modo conſi
deratum non eſt ſacramentum ꝓ
ut loquimur hic de ſacramento
matrimonij. tertio modo conſidera
tum eſt ſacramentum. et ſic fuit in
ſtitutū a Chriſto. qui ī vtero vir
ginis voluit nr̄am humanā natu
ram nature diuine vnire in vnita
tem ſui ſuppoſiti ſeu pſone. quam
vnionē ſignat matrimoniū. Sicut
enim ī actu matrimoniali vir et v
xor ſunt duo in carne vna. ſic due
nature ſcilicet diuina et humana ſūt
in vna pſona ſcilicet in pſona filij
dei. Et iſtud ſufficiat de inſtitutio
ne ſacramentoꝝ.

De efficacia et virtute ſacra mentorum. .c. ij.

De efficacia autē
⁊ virtute ſacramē
torū eſt ſciendū q̄
virt⁹ ſacramētoꝝ
in generali. quia
poſtea dicetur de
virtute cuiuſlibet
in ſpeciali: cōſiſtit ī duob⁹. ſ. in au
ferendo culpam ⁊ cōferendo grām
Omne enī ſacramentū noue legis
niſi ſit obex. i. impedimentū ex pte
recipiētis: aufert culpā ſi inuenit
eā. ⁊ cōfert vel auget grāʒ. Et ꝑ
hec differunt ſacramēta noue legis
a ſacramētis antiq̄ legis. q2 ſacra
mēta veteris legis ſacramento cir
cūciſionis excepto q̄ʒtū erat ex pte
opis opati nullā virtutem hēbant

q̄ʒtum ad ablationem culpe ⁊ colla
tionē grē, ſed totā virtutē ⁊ effica
ciā ſuā hēbant ex pte opis opantis
Sacramenta aūt noue legis nō ſo
lum habent efficaciā ex pte opis o
perātis: imo et ex pte opis opati. o
pus opās vocat̄ deuotio ſuſcipien
tis ſacrī. Opus opatū vocat̄ actus
exteri⁹ exercitat⁹ circa ſacrm̄. ſicut o
p⁹ opatū ī baptiſmo ē aſpſio vel ī
merſio aq̄ ⁊ ꝓlatio verboꝝ. Et q̄
ſacramēta noue legis q̄ʒtum eſt ex
pte opis opati cōferāt grām et ſint
cā grē: patet ꝑ diffinitionem ſacra
menti poſitā a magiſtro ſentētiaꝝ
ī quarto libro q̄ talis eſt. Sacrm̄
eſt inuiſibilis grē viſibilis forma. vt
ei⁹ ſimilitudinem gerat. et cauſa
exiſtat. Utrum aūt ſint cā gratie ſi
cut cā ſine qua nō. vel ſicut cā ꝓpter
quā: idigeret maiori cōſideratōe q̄ʒ
ptineat ad h° opuſculum. Eſt aūt
alia virt⁹ ſacramentoꝝ noue legis
q2 q̄dam eoꝝ impmunt caracterē
ī ſuſcipientib⁹ ea. ſicut baptiſmus cō
firmatō ⁊ ſacramentū ordinis. Et
eſt caract̄ q̄daʒ poteſtas ſpualis. ꝑ
quā ſuſcipiēs ſacrm̄ poteſt aliud fa
cere ⁊ recipe q̄ nō poterat ante. ſi
cut baptizat⁹ pōt recipe alia ſacra
menta eccleſie. q̄ nō poteſt non ba
ptizat⁹ ⁊ ordinat⁹ pōt exercere of
ficium ſui ordinis qđ nō pōt facere
nō ordinat⁹ ⁊ confirmatus tenet̄
audacter confiteri fidem Chriſti
tpr̄e pſequutionis fidei. ad qđ non
tenet̄ non cōfirmat⁹. niſi ipe forte
ſpālit̄ iq̄reretur d fidē alia aūt ſacra
menta. ſ. eucariſtia pēitentia extre
maunctio et matrimonium non ī
primunt talem caracterem. ⁊ ideo
iſta q̄ non impmunt caracterem:
poſſunt multotiens iterari. ſicut hō

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ita tñ ꝙ ſemꝑ deferendum eſt ce
teris parib⁹ digniori. vñ īfidelis ī
pſentia fidelis non debꝫ baptizare
nec mulier in pſentia viri. nec nõ
ꝑmotus etiã ad ſacros ordines in
pſentia ꝑmoti. laycus etiã in pſen
tia clerici tonſurati nõ debet bapti
zare. Et ratio iſtoꝝ eſt. qꝛ ille qui
baptizat: baptizat in pſona Chri
ſti ⁊ repſentat eius pſonã. q̃ pfecti
us repſentatur ꝑ fidelem q̃ꝫ ꝑ īfidē
lē ꝑ virum q̃ꝫ ꝑ mulierem ꝑ ꝑmo
tum q̃ꝫ ꝑ non ꝑmotum. ꝑ tonſura
tum q̃ꝫ per non tonſuratuꝫ Sci
endum tamen ꝙ in illo q̇ baptizat
req̇ritur intentio baptizandi. ſ. fa
ciendi illud qđ intendit ſeu facit ec
cleſia. aliť nõ ē baptiſm⁹ quantũ
cũqꝫ alia neceſſaria ſint ibi. ſꝫ nõ
requiritur ꝙ ſiť talis intentio: ꝙ
baptizãs itendat baptiſmũ valere
baptizando ad vitã etnã. imo cuꝫ
intentione cõtraria. ſ. ꝙ baptiſm⁹
nihil valet ſolũ ꝙ baptizãs inten
dat facere illđ qđ fať eccleſia ꝙcũ
qꝫ ſiť illđ ⁊ ſic valet baptiſmus:
Sꝫ nũq̇d ſi aliq̇s minim⁹ vel ali
q̇s ludẽdo aſꝑgat aq̃ꝫ ſuꝑ aliquos
nõ baptizatos dicendo Baptizo
vos ĩ noĩe patris ⁊ c̃. tales eſſent
baptizati: Dicendũ ꝙ talis aut in
tẽdit baptizare itendẽdo face ꝙ fať
eccleſia. ſed đ hoc fať truſas ⁊ der
iſiones ſuas. et tunc talis q̃uis
grauiť peccet faciendo irreuerenti
am ſacramento tñ vere cõfert ba
ptiſmũ. ſi aũt non itendat facere ꝙ
fať eccleſia: nihil fať. Nunq̇d eti
am aliq̇s ĩ caſu neceſſitatis poteſt
baptizare ſeipm̃: Dicendũ ꝙ iſte
caſus ponitur in quadã decretali
extra de baptiſmo ⁊ ei⁹ effectu. c.
Debitũ vbi narratur de quodam
iudeo. q̇ ꝑpť metum iudeoꝝ non
erat auſus vocare aliquẽ fidelem
ſed accipiẽs aq̃ꝫ dixit. baptizo me
in noĩe pr̃is ⁊ c̃. Ad hui⁹ euiden
tiã ē ſciendũ ꝙ triplex ē baptiſm⁹
. ſ. baptiſm⁹ fluminis. qñ ſcilicet
aliq̇s baptizatur ĩ aqua. ⁊ iſtud eſt
ſacramentũ eccleſie ⁊ đ iſto loq̇tur
hic. ⁊ loq̃ndo đ tali baptiſmo nul
lus põt baptizare ſeipm̃. ⁊ rõ red
diť a Papa ĩ illa đcretali. ꝙ baptiſ
m⁹ ē q̇dã regeneratio ſpũalis. ⁊ ĩ
đo ſiť null⁹ poteſt ſeipm̃ generare
corporaliť dicente beato Augusti
no ĩ libro de trinitate: Nullus gi
gnit ſeipꝫ ita ꝙ ſiť null⁹ põt ſeipꝫ
gñare corporaliť: ita nec ſpũaliter
baptizãdo videlicet ſeipm̃. Eſt a
lius baptiſmus flaminis quando
ſpiritus ſanctus mundat et abluit
aĩaꝫ alicui⁹ iuiſibiliť a pcc̃o. et ta
li baptiſmo põt aliq̇s baptizare ſe
ipm̃. diſponẽdo ſe ad gr̃am. ⁊ non
baptizatus ad vltra habendo đuo
tionem ad baptiſmũ. et eſſendo in
ꝑpoſito ꝙ ſi haberet oportunitatẽ
ſuſciperet ſacramentũ baptiſmi: ſi
moriať ĩ tali ꝑpoſito: ſaluať. Qđ
nõ ē cõtra hoc verbũ ſupra allega
tũ. ſ. Niſi q̇s renat⁹ fuerit ⁊ c̃. qꝛ
intelligẽdũ ē renat⁹ ex aqua ĩ ꝑuu
lis ĩ re ſed ĩ adultis vel in re vel ĩ
voto. et licet iſte nõ ſit renatus ex
aqua: ē tñ renatus ĩ voto. Eſt a
li⁹ baptiſm⁹. ſ. baptiſm⁹ ſanguis
qñ. ſ. aliq̇s nõ baptizat⁹ ſuſtinet
mortẽ pro fide Chriſti. ⁊ talis ba
ptiſm⁹ ꝑficit ad ſalutẽ dũ tam ha
beať baptiſm⁹ aq̃ in voto: ſi ille q̇
ſuſtinet ſiť adult⁹ ſiť habeť in legẽ
da beate Caterine de illis doctori
bus qui ad eius predicatõneꝫ fue
rũt ad fidẽ cõuerſi. quos Imꝑator

(c) 2006 Ministerio de Cultura

fecit comburi. ſi autē non ſit adul
tus non requiritur tale votum. ſꝫ
ſufficit ad ſalutem mors tollerata
ꝑ Chriſto. ſicut fuit de innocenti
bus. et de tali baptiſmo loquendo
nullus poteſt baptizare ſe. qꝛ nulli
licitum ē interficere ſeipm̄ ꝑ qua
cūqꝫ cauſa nec ē cōtra hoc de Sā
ſone et zara. q̇ interfecerūt ſeipos
qꝛ vt dicꝭ Hieronim⁹ factuꝫ coꝝ
non ē trahēduꝫ ad conſeq̄ntiaꝫ qꝛ
ꝑuilegia paucoꝝ non faciunt legē
communē. Nunq̇d etiā ī miniſtro
baptiſmi req̇ritꝭ boītas vite. ꝙ vid̄
licꝫ ſit ſine pcc̄o mortali: Dicenduꝫ
eſt ꝙ iſta q̄ſtio ītelligenda eſt d̄ ſa
cerdote. q̇ dcꝰ eſt ꝓpe miniſter ba
ptiſmi. Ad hui⁹ ſolutōnē dicendū
eſt: ꝙ quātuꝫ ad effectuꝫ baptiſmi
nihil facꝭ boītas vel malicia mini
ſtri. qꝛ ſiue ſit bon⁹ ſiue mal⁹ con
ferꝭ vt dcꝫ eſt vere baptiſmus. Sꝫ
quātum ad miniſtrum vtrum pec
cet in baptizādo vel non. Dicēdū
eſt ꝙ ſacdos aut baptizat in caſu
neceſſitatis ſine ſolennitate aliqua
ſicꝫ faceret vna vetula. ⁊ tunc non
peccat mortaliꝭ ſi baptitzet exiſtēs
in pcc̄o mortali: aut baptizat extra
caſū neceſſitatis ⁊ cū ſolēnitate: ⁊ tūc
peccat mortaliꝭ ſi baptizet exiſtēs ī
pcc̄o mortali: qꝛ facꝭ ireuerentiā ſa
cramento. Verum eſt ꝙ dn̄s Du
rādus quondā Epiſcopus auiciē
ſis. q̇ fuit doctor ſacri palacij: dicꝭ ī
quarto ſuo ꝙ quocūqꝫ modo ſacer
dos exiſtens in pcc̄o mortali bapti
zet peccat mortaliꝭ. Et vtrū ei⁹ o
pinio ſit vera: neſcio. tam̄ ſcio ꝙ
bene ē dura. Sciēdū ē etiā: ꝙ mi
niſteꝛ baptiſmi debet eē vn⁹. ⁊ rō
aſſignatꝭ cōiter a doctoribus talis.
qꝛ baptizans baptizat in perſona

Chriſti cui⁹ pſona ē vna. ⁊ idcir
co pſona baptizātis debꝫ eſſe vna
Vn̄ plures non poſſunt baptizare
vnū ⁊ ſi dicatꝭ ꝙ vn⁹ pōt baptizarꝭ
plures dicēdo baptizo vos in nōīe
pr̄is ⁊ filij ⁊ ſpūs ſcī amen. Ergo
a ſimili plures poſſunt baptizare v
nū dicendo nos baptizam⁹ te ī no
mine pr̄is ⁊ c̄. Eſt dicendū ꝙ non
ē ſimile. qꝛ qn̄ dicitꝭ baptizo vos:
idē eſt ac ſi diceretꝭ baptizo te ⁊ te.
quare nihil mutatꝭ in foꝛa. Qn̄o
aūt dicitꝭ baptizam⁹ te: ideꝫ ē ac ſi
diceretꝭ: Ego et tu baptizam⁹. qꝛ
dr̄a eſt intꝭ nos ⁊ vos. qꝛ nos ideꝫ
ē qd̄ ego ⁊ tu. vos aūt idē eſt qd̄ te
et te. Ideo dicendo vos nihil mu
tatur ī foꝛa. dicendo aūt nos muta
tur. Solet etiā ab aliq̇b⁹ poni ta
lis caſus. Ponatꝭ ꝙ ſint duo quo
rum vn⁹ ſit mut⁹ et ali⁹ mancus.
et ſit ibi vn⁹ puer baptizandus. ⁊
mut⁹ aſpgat eū aqua et manc⁹ ꝓfe
rat verba. Queritꝭ vtruꝫ talis pu
er ſit baptizat⁹. Dicēdū ꝙ aut iſti
baptizāt in foꝛa grecoꝝ. aut ī foꝛa
latinoꝝ. Si ī foꝛa grecorrū: tūc
dicunt aliqui doctores ꝙ iſte puer
nō eſt baptizat⁹ qꝛ vt dcꝫ eſt ſupra
baptizans in quacūqꝫ foꝛa baptī
zet: baptizat in pſona Chriſti. vt
dicit Iohānes baptiſta dicens de
Chriſto q̇ me miſit baptizare ille
mihi dixit: ſup queꝫ videris ſpūm
deſcēdentē hic ē q̇ baptizat. Per
ſona aūt Chriſti eſt vna. Unde
Athenaſius: Non tamen duo ſꝫ
vnus eſt Chriſtus. Quare opor
tet ꝙ ille qui baptizat ſit vnus in
quacūqꝫ forma baptizet. Alij aūt
doctores dicunt: ꝙ ſi baptizent in
foꝛa grecoꝝ: ꝙ ē baptizat⁹ qꝛ vt di
cunt licꝫ ille q̇ baptizat baptizet ī

(c) 2006 Ministerio de Cultura

persona Christi: cui⁹ psona ē vna
baptizat tamē ĩ noīe trinitatis. in
qua sūt psone plures. Quare nō
cōtrariat̄ baptismo scđʒ formam gre
coꝝ: si baptizantes sint plures. q̄
istaꝝ oppionū sit vera: nescio. sʒ
meo iudicio Papa ē cōsulend⁹ sup
hoc. Si autē baptizant ĩ forma la
tinoꝝ: dicunt cōiter quasi om̄s do
ctores ꝙ nō baptizāt ppt̄ rationeʒ
supra factā de differētia de nos et
de vos q̄ ē ratio venerabilis docto
ris sci Thome de aqno in vltima
pte summe. Assignat̄ talis ratio a
magistro Hērico. Quia in sacra
mēto maxie veritatis: nihil debet
eē falsitatis. sʒ baptism⁹ ē sacramē
tū maxie veritatis. ergo in baptis
mo nō debʒ eē aliqđ falsitatis. sed
si isti vterent̄ forma latinoꝝ. scilicet
forma qua vtit̄ romana ecclesia et si
bi adherentes; eēt in baptismo ta
lis falsitas qꝛ mancus in dicendo
Baptizo te id est abluo te in noīe
pr̄is et c̄. mentiret̄. qꝛ ipe nō bapti
zat. i. nō abluit. imo hoc fac̄ mut⁹
Quar̄ manifestū ē: ꝙ talis baptis
mus ē null⁹. Hāc aūt rationem
conant̄ aliqui soluere dicentes: ꝙ
si iste manc⁹ nō diceret. Ego bapti
zo te; sʒ diceret: nos baptizam⁹ te
sic nō diceret falsum. imo verum.
qꝛ ista ratio nos baptizam⁹ te: ve
ra ē p synodochen. sic si essent duo
scriptores: q̄ scripsissent vnū librū
ita ꝙ vn⁹ scripsisset vnam medieta
teʒ ⁊ ali⁹ aliā medietatē tūc vnus
posset dicere vere: nos scripsimus
hūc librū. A simili cū mut⁹ in ba
ptismo tali aspgat siue infundat a
quā. ⁊ manc⁹ pferat verba: vterqʒ
pōt dicere vere nos baptizamus.
Hoc aūt nihil valet. qꝛ ad hoc ꝙ
aliqua ppositio p sinodochen veri
ficet̄ de duob⁹: oportet ꝙ fecerint
actū eiusdeʒ rationis. qꝛ si fecissent
actū diuersaꝝ rationū: vna ppositio
tio nō pōt verificari de eis. Quia
si vn⁹ rasisset pgamenū. ⁊ quo eēt
fact⁹ liber ⁊ ali⁹ scripsisset librum:
ista ppositio nos scripsim⁹ libruʒ
istū: nullomodo posset verificari d̄
eis. quare cū īfūdere aquā ⁊ pferre
verba sint act⁹ diuersaꝝ rationū:
nullo modo pōt verificari de istis
nos baptizam⁹. Et hoc sufficiat
de ministro baptismi.

De suscipiētib⁹ baptismū. Scđi
tractat⁹ pme ptis pncipalis. c. v

Baptismū debēt ōs
suscipe taʒ viri q̄ʒ
mulieres. qꝛ sine
baptismo in re vel
in voto vt dcm̄ ē
supra: null⁹ potest
saluari. Sʒ aliť ē
de adultis ⁊ aliť d̄ puulis. Quia ĩ
adulto q̄ recipit baptismū: reqritur
intētio ppa suscipiendi illđ qđ con
fert ecclesia. In puulis aūt suffic
fides ⁊ itentio eoꝝ: q̄ eū cōferunt
ad baptismū. Sʒ nūqđ pōt aliqs
in vētre matris baptizari. Sic si
sit vna mulier pregnās d̄ viuo. et
sit ĩ piculo mortis. nunqđ ĩ vētre
ei⁹ debʒ baptizari fet⁹. Dicendū ē
ꝙ nō. Cui⁹ rō a doctorib⁹ assigna
tur talis. Qꝛ ille q̄ suscipit baptis
mū: debʒ subijci manib⁹ ministro
rū ecclesie. ⁊ aspgi aqua. vel imer
gi ĩ aqua. sʒ ista non possunt fieri
circa existentē ĩ vētre matris. qua
re existens in vtero matris non po
test baptizari. Sed ponatur qđ a

(c) 2006 Ministerio de Cultura

liqua pars pueri appareat extra.
nunquid talis puer ſi timeatur de
periculo. ita ꝙ non pōt expectari
ꝙ totalit̃ naſcatur: poteſt baptiza
ri. dicendum ē ꝙ iſta pars que ap
paret extra: aut ē caput aut aliqua
alia pars corporis. Si illa pars
que apparet eſt caput: tunc caput
debet aſpergi aqua dicēdo. Ego
baptizo te ⁊ c̃. et vere baptizatur.
Et ſi naſcatur poſtea: non debet
amplius baptizari. et ratio eſt: qꝛ
caput ē principalis pars corporis
et in eo vigent oīs ſenſus corpo
ris. Si autem illa pars que appa
ret eſt aliud q̄ȝ caput: tunc dicunt
aliqui doctores: ꝙ illa pars debet
aſpergi aqua ⁊ baptizari. Et ra
tio quia baptiſmꝰ fit propter aīaȝ
et non propter corpus aīa autem
quantum ad eſſentiam ſuam eſt in
qualibet parte corporis tota. Et
ideo ſi q̄uis pars corporis ſit bapti
zata: totū eſt baptizatum. nec de
bet amplius baptizari. Alij vero
dicunt: ꝙ talis pars que apparet
debet aſpergi aqua et baptizari.
Sed ſi puer naſcatur: debet bapti
zari ſub hac forma. Si tu es ba
ptizatus: ego non te baptizo. ſed
ſi non es baptizatus: ego baptizo
te in nomine patris et c̃. Quis
iſtorum verius dicat: neſcio. ſed
credo ꝙ iſtud vltimum ſit ſecuriꝰ
Sed an ſi aliquis eſſet ſanctifica
tus in vtero matris: deberet ba
ptizari. Dicendum eſt ꝙ ſic. Non
quidem ꝓpt̃ culpā. quā nō habet
ſed vt ſcribatur in numero fideliū
in ſuſceptionē caracteris baptiſma
lis. Et vt impleatur Chriſti pre
ceptum in ſuſceptione baptiſmi.

Sed nunqd filij iudeoꝝ paruuli
ſunt baptizandi inuitis parenti
bus: Dicendum ꝙ aliqui doctoꝛes
ſicut Johannes ſcotꝰ ⁊ dñs Du
randus Epiſcopꝰ aniciēſis ⁊ ſui
ſequaces dicūt ꝙ ſic. Dicūt enī ꝙ
ꝑncipes ⁊ dñi traꝝ. in quibꝰ habi
tant iudei: poſſunt eis auferre fili
os ſuos. Et eis inuitis eos face
re baptizari. cū iudei ſint eoꝝ ſer
ui. ſcdm leges filij ſeruoꝝ ſunt res
dñoꝝ. quoꝝ ſunt ſeruiciales. ita
ꝙ dñi poſſunt eos vendere ⁊ ipi
gnerare. Arguūt ergo ſic. magis
ē aliquē obligare ⁊ addicare ſerui
tuti alicuiꝰ dñi tēporalis: q̄ȝ ſerui
tuti dei. cui oīs hō de iure natura
li tenetur ſeruire Sed dñi traꝝ
in quibꝰ habitāt iudei poſſunt vē
dere filios iudeoꝝ. ⁊ tradere ī ſer
uos alteri dño eis inuitis Ergo
poſſunt eos tradere ſeruituti Chri
ſti. qḋ fit ꝑ ſuſceptionē baptiſmi.
Alij vero doctores dicūt. ſic ſan
ctus Thomas de aquino et ſui ſe
quaces: ꝙ filij iudeoꝝ paruuli in
uitis parentibꝰ. nō ſunt baptizan
di. Et hoc ꝓpt̃ piculū qḋ poſſet
cōtingere. qꝛ quando iſti puuli q̄
inuitis parentibus eſſent baptiza
ti: eſſent adulti cū proles natura
lit̃ ſequatur pr̄em: ipi forte abne
garent baptiſmū ⁊ recurrerent ad
iudaiſmum. Veriſimile enī ē ꝙ ſi
iudeoꝝ filij puuli eſſent inuitis pa
rentibꝰ baptizandi: chriſtianiſſimi
Jmpatores ⁊ Reges q̄ pceſſerūt
qui fuerunt tanti zelatores fidei:
iudeorum filios feciſſent baptiza
ri. ⁊ etiam ſummi pontifices indu
cerent Reges ⁊ Principes: ī quo
rum tris habitant iudei. ad hoc fa

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ciendū. Quis iſtorum veri⁹ dicat
lectoris iudicio relinquo. Sed nū
ꝗd furioſi et amentes debent bapti
zari: Eſt dicendū ꝙ iſti furioſi aut
fuerūt ita ꝙ a natiuitate nūꝗ̄ ha
buerunt vſuꝫ rationis: aut aliquo
tiens habuerunt vſum rationis.
ſed ammiſerunt illum ꝓpt̄ aliquaꝫ
cauſam. Si fuerunt furioſi a nati
uitate: non ſunt baptizandi. qꝛ vt
dictū eſt: in adultis q̄ debent bapti
zari: requiritur fides et intentio ſu
ſcipiendi illud quod confert eccleſia
Sed tales non poſſūt habere fidē
nec intentionem cum ponatur: nū
ꝗ̄ habuiſſe vſum rationis. Ergo
tales non poſſunt ſuſcipere baptiſ
mum. Si autem non fuerint furi
oſi a natiuitate: ſed habuerunt ali
quotiens vſū rationis. vel habent
aliquotiens lucida interualla. Et
tunc ſi in tempore in quo habent
vſum rationis: vel in tempore in
quo habēt lucida internalla: habu
erint fideꝫ et deuotioneꝫ ad baptiſ
mum et petiuerint ipſum: tunc de
bent baptizari quāꝗ̄ ſint in furia.
Si auteꝫ in tempore in quo habe
bant vſum rationis. vel quo habe
bant lucida interualla nec habebāt
fidem nec deuotioneꝫ ad baptiſmū
nec petebant ip̄m: nō debent bapti
zari. Et idem dico de demoniacis
Quia ſi anteꝗ̄ eſſent demoniaci
habebāt fidē ad baptiſmum et de
uotionē. et petebāt baptizari: debēt
baptizari alit̄ nō. Simile iudiciū ē
de freneticis. Utrū auteꝫ aliquis
dormiēs debeat baptizari: Dicēdū
eſt ꝙ ſi poterit excitari. nō debet in
ſomno baptizari. Sed ſi nō poteſt
excitari: tunc diſtinguendum eſt vt
ſupra. quia aut tempore vigilie ha
buit deuotionem ad baptiſmum. ⁊
petiuit ipſum. et tūc deberet bapti
zari: aut non habuerat fidē nec de
uotionem ad baptiſmum. et tunc
nō debet dormiens baptizari. Et
quid ſi ſit vnum monſtrum quod
habeat duo corpora coniuncta an
debeat baptizari vt vna pſona: vel
due. dico ꝙ cū baptiſmus fiat ꝓpt̄
animam. et non ꝓpt̄ corpus: quā
tūcūꝗ̄ eſſent duo corpora ſi ſolum
eſſet vna anima debet baptizari vt
vna pſona. Sed ſi eſſent due ani
me: debēt baptizari vt due. Sed
quomodo ſciet̄ ſi ſit vna aīa vel du
e. dico ꝙ ſi ſint duo corpora ſūt du
e anime. ſi aūt ē vnū corpus: ē v
na aīa. Et ideo ſi ſint duo corpo
ra et duo capita: ſupponendum eſt
eē duas aīas. Si auteꝫ eſſet vnū
pectus et vnū caput: quantūcūꝗ̄
alia membra eſſent duplicata eēt v
na anima.

De ritu baptiſmi. c. vi.

Baptiſmus fit duo
bus modis. Uno
modo immergēdo
in aquā. alio modo
aſpgendo aquaꝫ.
Quis aūt iſtorum
fiat meli⁹: Dicēdū
ꝙ ſi nō timeat̄ d̄ periculo. vel ꝓpt̄
debilitatē baptizātis. vel pueri vel
aliq̄d aliud: meli⁹ fit imergēdo ꝗ̄
aſpgēdo. Cui⁹ ratio aſſignatur ta
lis. qꝛ baptiſm⁹ ſignificat ſepultu
rā Chriſti. Uñ dic̄ apoſtol⁹. Cō
ſepulti eſtis Chriſto ꝑ baptiſmū.
Sed melius ſepultura figuratur
quādo fit immergendo. i aquam:
ꝗ̄ quando fit aſpergendo. Ergo
meli⁹ fit imergēdo. Sciēdū ē aūt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ꝙ vnuſquiſqꝫ debet ſeruare ritum eccleſie ſue. nec debet ipſum mutare Utrum autem requiratur trina immerſio vel aſperſio. vel ſufficiat vna. Dicendū eſt: ꝙ ſufficit vna ſed ceteris paribus melius fit ꝑ trinam quia baptiſm⁹ fit in nomine ſancte trinitatis. que meli⁹ repreſentatur per trinam immerſionem vel aſperſionem ꝙ̃ per vnam. Ita tamen ꝙ verba non finiantur: ante ꝙ̃ omnes tres ſint complete. In hoc autem. ſ. ꝙ fiat vna vel trina: quilibet debꝫ ſeruare ritum eccleſie ſue vt dictum eſt.

De effectu baptiſmi .c.vij.

Effect⁹ baptiſmi ē delere omnē culpā tā originalē ꝙ̃ actualē ⁊ cōferre grāꝫ. et aperire ianuā regni celeſtis. In q° differt a circūciſiōe. qꝛ licet ante paſſionē Chriſti circūciſio deleret culpā originalē. ⁊ cōferret gratiam: tamen ianuā regni celeſtis aperire non poterat. Et iſta ſētentia eſt Bede. q̃ dicit in omelia de circunciſione domini. Scire debet fraternitas veſtra ꝙ idem ſalutifere curationis remedium olim circunciſio in lege contra originalis peccati vulnus agebat: quod nunc tempore reuelate gratie baptiſmus agere conſueuit. excepto ꝙ ianuam regni celeſtis aperire non poterat. Sciēdum autem ꝙ baptiſmus aliter operatur iſta i paruulis: et aliť in adultis quia in paruulis nihil requiriť aparte ipſorum ſed in adultis requiritur aparte ipſorum .ſ. ꝙ nō ponāt obicē. i. ꝙ nō habeāt cōtrariam diſpoſitionē. ſ. ꝙ non accedant ficte ad baptiſmum. ſed accedant cum debita deuotione. Non ſolum autem baptiſmus cōfert gratiam: imo etiam confert omnibus ipſum ſuſcipientib⁹ tam paruulis ꝙ̃ adultis qui nō ponūt obicem omēs virtutes tam theologicales ꝙ̃ morales. ⁊ ſi nō pōt quantum ad vſum ad minus pōt quantum ad habitum Et iſta ſententia eſt conſilij generalis. ⁊ habetur in cōſtitutionib⁹ dn̄i Clementis. v. extra de ſumma trinitate et fide ca. c. Fidei catholice Eſt autem alius effectus baptiſmi quia ꝑ ipſum contrahitur cognatō ſpiritualis. que impedit matrimonium contrahendum ⁊ dirimit iam contractum. De hoc tamen diceť infra quando agetur de matrimonio. Per baptiſmum etiam impriműť caracter vt dc̄m eſt ſupra. Et ideo baptiſmus non debet reiterari imo pena illius qui iteraret baptiſmū: ſecundum leges eſt decapitatio .c. Ne ſanctum baptiſmum iteretur .l.ij. ſecundum canones vero eſt: ꝙ non poſſit promoueri ad ſacros ordines.

De annexis baptiſmo. capitulum .viii.

Baptiſm⁹ qn̄o fit cū debita ſolennitate ꝑcedunt cathecīſm⁹ ⁊ exorciſm⁹. Et eſt cathecīſm⁹ idē qd̄ inſtructio. qꝛ ī cathecīſmo inſtruiť baptiʒandus de fide ⁊ merito fidei. vn̄ a baptiʒa

(c) 2006 Ministerio de Cultura

do petit ſacerdos. Quid petis ab ec
cleſia. et ip̄e ſi eſt adultus reſpondet
Fidem Chriſti. ſi autem ſit paruu
lus alij reſpondent in perſona eius.
Et tunc ſacerdos petit. Fides quid
tibi preſtabit. et ille reſpondet vitaʒ
eternam. Et tunc dicet ſacerdos.
Hec eſt vita eterna ⁊c̄. Et in iſto
cathecíſmo facit tria ſacerdos bapti
zando. Primo mittit digitum in au
res eius. ⁊ ponit de ſaliua in ore eiꝰ
Et ſignat ꝙ baptizādus debet habe
re apertas aures ad audiendū v̄buʒ
dei et documenta fidei. Poſitio ſa
liue in ore eius ſignificat ꝙ debʒ eē
promptus ad reſpondenduʒ et ad lo
quendum de fide. quia loquutio fit
mediante ſaliua. Secundo facit ei
crucem in fronte et in pectore. Et
ſignificat ꝙ baptizandus debet ha
bere et recipere fidem Chriſti ī cor
de quod ſignificat crux facta ī pecto
re. Et in ore. nec debet erubeſcere
confiteri fidem Chriſti. quod ſigni
ficat crux facta in fronte. qꝫ in fron
te ſtatim apparet verecundia. Qui
a ſecūduʒ quod dicit apoſtolꝰ ad ro.
Corde creditur ad iuſticiam ore aꝫ
confeſſio fit ad ſalutem. Tertio po
nit ei de ſale in ore. quod ſignificat
iuxta doctrinam apoſtoli ꝙ omnis
ſermo eius debet ſale diuine ſapienti
e conditus eſſe. Exorciſmus ē idez
quod adiuratio qꝫ adiuratur demon
vt recedat de anima baptizādi et det
locuʒ ſpiritui ſancto aduenienti. Fa
cit tria ſacerdos baptizando. quia p̄
mo facit ei crucem cum pollice ī frō
te et ſignificat ꝙ baptizandus conſi
gnatur ꝙ ſit templuʒ ſiue habitacu
lum ſpiritus ſancti. Secundo facit
ei crucem de ſputo ad aures et nares
et ad os. Et ſignificat ꝙ baptizan
dus debet habere aures cordis clau
ſas ad audiendum ſuggeſtiones di
aboli. et debet habere os clauſuʒ ad
loquendum verba mala. et debet ſic
viuere: vt ſit ſecundum doctrinaʒ a
poſtoli. Bonus odor Chriſti in vi
ta. vel iſtud ſignificat ꝙ talis debet
emittere fumum deuote orationis.
per quem effugatur demoniuʒ iuxta
verbū Raphaelis in Thobia dicen
tis. Fumus eius execrat om̄e genꝰ
demoniorum. Et iſta fiunt cuʒ ſpu
to. i. virtute Chriſti. q̄ ſignificat ꝑ
ſputum. Nam ſecunduʒ illud quod
dicit gloſa ſuper illud verbum Jo
hannis. Lutum fecit ex ſputo. Si
cut ſputum mittitur ab interioribꝰ
cordis. ita filius gignitur ex ſubſtā
tia dei patris. Tertio facit ei crucē
de oleo exorcizato in pectore ⁊ ī ſca
pulis. Et ſignificat ꝙ baptizādus
debet eſſe fortis ad luctandū contra
diabolum. et ad portandum onera
penitentie. Et iſta fiunt mediante o
leo diuine gratie. Poſt baptiſmum
auteʒ ſacerdos facit tria baptizato.
Primo iungit eū chriſmate. Et ſi
gnificat vnctionē gratie ſpiritus ſc̄i
quam ſuſcepit in baptiſmo. Secun
do tradit ei veſtem albam. Et ſigni
ficat innocentiam baptiſmalē. Ter
tio tradit ei cereum accenſum. Et
ſignificat lumen fidei. quod datur ī
baptiſmo. Sciendúʒ eſt autem ꝙ ī
ſta nec patrini nec ipoſitio nominis
non ſunt de eſſentia baptiſmi. quia
ſine iſtis poteſt dari baptiſmus ī ca
ſu n̄ceſſitatis. ſed in tali caſu ſi bapti
zatus ſuper vixerit: debet portari
ad eccleſiam et ibi debet catherizari
et exorcizari propter ritum eccleſie
ſeruandum. Non auteʒ debet bapti
zari iterum ſi ſit certū ꝙ recte ſit ba

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ptizatus. Sed ſi non ſit certum: de
bet baptizari ſub iſta forma. Si tu
es baptizatus: ego nō te rebaptizo
ſed ſi n̄ es baptizatus: ego baptizo
te in nomine patris et filij et ſpirit⁹
ſancti amen. Et hec ſufficiāt de ba
ptiſmo.

De confirmatione tractatus ſecundus ꝑme ptis ꝑncipalis.

Quia ad ſpūalē gene
rationez ſeqtur aug
mentum ſpirituale:
ideo poſtq̄ȝ de ſpiri
tuali generatione q̄
fit in baptiſmo dc̄m
eſt: reſtat dicendum
de ſpirituali augmento. quod fit in
confirmatione. Circa quam conſi
deranda ſunt ſeptem. Primo quid
eſt confirmatio. Secundo de mate
ria confirmationis. Tertio de eius
forma. Quarto ꝺ miniſtro. Quin
to de ſuſcipientibus confirmationez
Sexto de ritu eius. Septimo de
eius effectu.

Quid eſt confirmatio .c.i.

Confirmatio poteſt
ſic notificari. Con
firmatio eſt cōſigna
tio facta cū chriſma
te ab Epō in frōte
baptizati cum certa
forma verboruȝ ad
audacter cōfitendum nomen Chri
ſti.

De materia cōfirmatōis. c. ij.

Materia ſacramenti
confirmationis. vt
patet ex dicta diffi
nitōne eſt chriſma.
In quo quidē chriſ
mate ſunt duo ſcili
cet Oleum oliuarū
et Balſamum. Et ratio quare i
ſta duo ſunt materia iſtius ſacramē
ti: eſt inſtitutio Chriſti. qui inſtituit
iſta duo eſſe materia huius ſacramē
ti. Licet enim non inueniatur in e
uangelijs ꝙ Chriſtus hoc iſtituerit
tamen beatus Petrus. qui fuit vi
carius Chriſti et paſtor et rector v
niuerſalis eccleſie docuit et predica
uit et promulgauit Chriſtum inſti
tuiſſe. et licet iſta promulgatio non
inueniatur in canonicis. i. in epiſto
lis beati Petri: tamen domin⁹ Pa
pa hȝ in ſecretis romane eccleſie. et
poteſt haberi ex obſeruantia vniuer
ſali totius eccleſie a tempore beati
Petri vſq̄ȝ ad nunc. que quideȝ ob
ſeruātia preeminet autoritati cuiuſ
cūq̄ȝ cum vniuerſalis eccleſia regat
a ſpiritu ſancto. et errare non poſſit
Et ſi queratur quare euangeliſte n̄
poſuerunt in euangelijs materias ⁊
formas ſacramentorum: ad hoc re
ſpondet beatus Dioniſius in libro
de eccleſiaſtica gerarchia dicens ꝙ
euangeliſte noluerunt hoc facere ne
materie et forme ſacramentoruȝ ve
nirent i deriſionem infideliū. qꝛ ſe
cundum quod dicit ſaluator noſter.
Margarite non ſunt ponende ante
porcos. Secus auteȝ ē de baptiſmo
qꝛ baptiſm⁹ ē ſacramētuȝ maxie ne
ceſſitatis. quia ſine baptiſmo nō po
teſt aliq̄s eē ſaluus. Et ideo oportu
it ꝙ materia ei⁹ eēt oīb⁹ nota. Ideir
co euangeliſte poſuerant eam exp̄ſſe

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in euangelijs. Aſſignatur a doctoribus talis ratio quare chriſma ē propria materia huius ſacramēti. Qꝛ in chriſmate vt dictum eſt ſunt duo .ſ. oleum oliuarum et balſamum. ⁊ proprietates iſtorum maxime conueniunt huic ſacramento. quia oleum oliuarum eſt nutrimentum ſplē doris et ideo ponitur in lampade. vt lumen poſſit ibi durare. Et idcirco oleum eſt ſignum maioris noticie luminis fidei. quam debet habere ꝑ alijs confirmatus. quia ipſe tenetur ſe expreſſe obicere perſequutoribus fidei. et confiteri fidem etiam abſqꝫ hoc ꝙ requiratur. Unde de confirmatione dicitur in pſalmis. Inueni Dauid ſeruum meuꝫ .i. in baptiſmi ſuſceptione: oleo ſancto meo vnxi eum .i. in confirmatione manus enī mea auxiliabitur ei. i. in fidei perſequutione. Balſamum autem ratione ſue fragrantie deſignat odorē bone fame et opinionis. que debet eſſe in confirmato. Unde in eccleſiaſtico. Sicut cynamomū et balſamū aromatizans odorem dedi. Arguunt ergo doctores ſic. Illa eſt ꝓpͣ materia ſacramēti cuius ꝓprietates maxīe ꝯueniunt effectui ſacramēti. Sꝫ ꝓpͥetates olei et balſami maxīe ꝯueniūt effectui ſacramēti cōfirmationis. Ergo iſta eſt propria materia ſacramenti cōfirmationis. Sciendum autem ꝙ iſta oportent ꝑmo eſſe ſanctificata et benedicta ab Epiſcopo anteqꝫ ſint propria materia iſtius ſacramenti. Et ratio aſſignaꝰ a venerabili doctore ſācto Thoma de aquino in quarto ſuo. quia ī illis ſacramentis que Chriſtus recepit ī corpore ſuo: non requiritur ſanctificatio materie eoruꝫ. quia ipſe tactu ſui ſacratiſſimi corporis ſactificauit ea. Et ideo qꝛ Chriſtus fuit baptizatus non requiritur de neceſſitate ſacramenti ꝙ aqua prius benedicaꝰ qꝫ ſit materia baptiſmi. quia vt dič Beda Chriſtus tactu ſue mundiſſime carnis vim regeneratiuaꝫ contulit aquis. Quia etiam Chriſtus ſuſcepit ſacramentum eucariſtie in ſe ipſo: non requiritur de neceſſitate ꝙ panis et vinum prius benedicantur anteqꝫ ſint materia ſacramēti eucariſtie. Sed in illis ſacramentis que Chriſtus non ſuſcepit in ſeipſo: requiritur ꝙ precedat materie ſanctificatio. Et ideo qꝛ Chriſtus non recepit ſacramentum confirmationis in ſeipſo: in cōfirmatione requiritur materie conſecratio. Et idem dico de ſacramento ordinis. et de ſacramento extremeunctionis. Alia ratio aſſignatur ab eodeꝫ doctore in vltima parte ſumme. qꝛ in illis ſacrīs in quibus requiritur miniſter ſpiritualiter conſecratꝰ: requiriꝰ materia ſpūaliꝰ conſecrata. vt ſic materia ſacramenti conformiter ſe habeat ad miniſtrū ſacrī. Sꝫ in ſacr̄o cōfirmationis requiritur miniſter ſpiritualiter conſecratus. videlicet Epūs: quare in ſacramēto confirmationis reqriꝰ materia ſpiritualiter conſecrata. Ideo in alia materia non poteſt fieri hoc ſacramentum.

De forma confirmationis. c. iij.

Forma iſtiꝰ ſacramēti ſunt v̄ba q̄ Epūs dicit qn̄o facit crucē in fronte confirmādi cuꝫ chriſmate. q̄ verba ſūt iſta. Cō

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſigno te ſigno crucis . et cōfirmo te
chriſmate ſalutis. in nomine patris
et filij et ſpiritus ſancti amen. Et
ꝙ iſta forma ſit conueniens forma
iſtius ſacramenti: poteſt ſic probari
Jlla forma eſt cōueniens forma ſa
cramenti per quam et in qua expri
muntur illa que ſunt ad illud ſacra
mentum neceſſaria. Sed in iſta for
ma cōfirmationis exprimuntur ea
que ſunt neceſſaria ad illud ſacramē
tum confirmationis. Quia in con
firmatōe eſt neceſſaria ꝑſona. ſ. mini
ſter conferens ſacramentum. ⁊ iſtō
exprimitur cum dicitur confirmo te
ſigno. eſt ibi neceſſaria perſona ſuſci
piens ſacramentū. que exprimitur
cum dicitur te. ē et ibi neceſſaria ma
teria ſacramenti. que exprimitur cū
dicitur chriſmate. eſt et ibi neceſſari
a virtus dei conferens efficaciam
ſacramenti. que exprimitur cum di
citur in nomine patris ⁊c. Effectꝰ
autem iſtius ſacramenti exprimitur
in iſta forma. ſed iſtud videbitur in
fra: quando videbitur de effectu hu
ius ſacramenti. quare manifeſtum
eſt ꝙ iſta forma eſt conueniens forma
huius ſacramenti.

De miniſtro ꝯfirmationis . c. iiij.

Miniſter huius ſacra
menti eſt Epiſcopꝰ
ſolus. cuius ratō aſ
ſignat̃ a doctoribus
talis. Sicut eſt in
politica corporali be
ne ordinata: ita ſuo
modo debet eſſe in politica ſpirituali
Sed ſic eſt in politica corporali be
ne ordinata: ꝙ promouere aliquem
ad ſtatum et gradum excellentie ſup
alios pertinet ad illum qui habet cu
ram ciuitatis vel communitatis. ſ.
ad principem. et quia confirmatus
per ſacramentum cōfirmationis po
nitur in ſtatu excellentie ſuper alios
quia cōfirmatꝰ efficitur miles Chri
ſti. ideo conferre ſacramentum con
firmationis pertinet ad Epiſcopum
q̇ hēt curam totiꝰ vniuerſitatis ſiue
communitatis ī ſua dioceſi. Sed v
trum in caſu neceſſitatis aliꝰ q̃ȝ E
piſcopus poſſet confirmare: Dicēdū
ꝙ in materia iſtiꝰ cōtrariant̃ ſibi ad
inuicem doctores. Dicunt eniȝ alii
ꝙ Papa poſſȝ cōmittere cuicūqȝ ve
ro fideli ꝙ miniſtraret ſacramentum
confirmationis. Et aſſignāt talem
rōeȝ. Jlle q̇ tenet locū Chriſti ī ter
ris. ⁊ hēt plenariam poteſtatē ī ecc̃
pōt diſpenſare in ſacr̃is. ſ. in oibꝰ n
lis q̃ nō fuerunt inſtituta a Chriſt
ſed non legit̃ in toto canone noui te
ſtamenti: ꝙ Chriſtꝰ inſtituerit ſacr̃
cōfirmationis dari a ſolis Epis. er
go Papa q̇ habet plenitudineȝ pot
ſtatis in ecc̃ia. et tenet locū Chriſt
in terris: pōt ordinare ꝙ ſacr̃m con
firmationis ab alio q̃ȝ Ep̃o confer
tur. Alij aũt doctores dicūt contrari
dicūt eniȝ ꝙ Papa nō poſſȝ commi
tere alteri niſi eēt Ep̃s: ꝙ conferre
ſacr̃m confirmationis. Et aſſignā
talē rōeȝ. q: in illis q̃ ſūt, d neceſſi
te ſacr̃i: nō pōt aliq̇d ꝑ Papaȝ im
tari. ſȝ Ep̃s de neceſſitate ſacr̃i ē m
niſter ſacr̃i cōfirmationis. ⁊ ideo n
pōt ꝑ aliqueȝ fieri: ꝙ alius q̃ȝ Ep̃
conferat iſtud ſacr̃m confirmatōni
Maior iſtius rōis conceditur ab oib
minorem aũt ipi ꝓbant ſic. q: ſicut
neceſſitate iſtius ſacr̃i ē ꝙ materia
ius ſit ſanctificata. nec aliquis poſſ
iſtud mutare: ita de neceſſitate ſacr̃i

eſt ꝙ eius miniſter ſit ſanctificatus. que ſanctificatio fit in epiſcopali cō ſecratione. quare ſolus Ep̄s de neceſſitate ſacramenti eſt miniſter huius ſacramenti. Alij doctores tenēt viam mediam. ⁊ dicunt ꝙ domin⁹ Papa non poteſt committere cuicū ꝗ fideli indiferenter. ſed omni ſacerdoti poteſt hoc committere. et rationem primi dicti aſſignant quia nulli poteſt committi ꝙ habeat poteſtateꝫ ſuper corpus Chriſti miſticuꝫ adominus quo ad diſpenſationem ſacramētorum: niſi habeat poteſtateꝫ ſuper corpus Chriſti verū. quia poteſtas ſuper corpus Chriſti miſticū deſcendit a poteſtate ſuper corp⁹ Chriſti verꝫ. ſed ſolus ſacerdos habet poteſtatem ſuper corpus Chriſti verum Et ideo ſoli ſacerdoti poteſt cōmitti ꝙ habeat poteſtatem ſuper corp⁹ Chriſti miſticum. et hoc in diſpenſando ſacramenta. Sed ī miniſtrādo ſacramentum confirmationis habetur poteſtatem ſuper corp⁹ Chriſti miſticum. quare ſoli ſacerdoti poteſt committi. ꝙ ſit miniſter ſacramēti confirmationis. Rationem ſecūdi dicti aſſignant ex quodam decreto in quo legitur ꝙ Gregorius Papa commiſit quibuſdā ſacerdotib⁹ Anglie ꝙ vngerent baptizatos in fronte cum chriſmate. ſed in tali vnctione confertur ſacramentum cōfirmationis. quare patet ꝙ ſacerdotibus poteſt committi a Papa ꝙ cōferāt huiuſmodi ſacramentum. Et iſtud vltimum reputo verius. de quo tamē habetur i.c.v. de conſuetudīe.

De recipientibus confirmationem. capitulꝫ q̄ntum.

SAcramentū confirmationis debent accipere om̄s baptizati tam viri ꝙ̄ mulieres. qꝛ ſecus eſt de militia ſeculari ⁊ de militia Spirituali. quia militiam ſecularem non debēt ſuſcipere mulieres ſed ſoli viri. quia mulieres nō ſūt apte ad pugnandū corporaliter. militiā aūt ſpūalē poſſunt om̄s accipe tā viri ꝙ̄ mulieres indifferenter. qꝛ taꝫ viri ꝙ̄ mulires ſunt apti ad pugnanduꝫ ſpūalit contra perſequutores fidei. Sꝫ militia ſpūalis datur i ſacr̄o confirmationis. quare ſacr̄ꝫ confirmationis poſſūt recipe tā viri ꝙ̄ mulieres. Et hoc eſt qḋ dic̄ apoſtol⁹. In Chriſto Ieſu nec maſcul⁹ nec femina. vult dicere: ꝙ quo ad Chriſtū nō ē dr̄a de maſculo ad feminam. Sed nūq̇d pueri ſūt confirmādi? Dicendum ꝙ ſic ſtatiꝫ cū icipiūt hr̄e vſuꝫ rōis. qꝛ tūc ſunt apti ad confitendum fidem Chriſti. Et i ſacr̄o iſto datur ſpūs ſanct⁹ ad robur vt fideꝫ Chriſti audacter cōfiteātur cōfirmati Sꝫ nūqḋ ſine pc̄o pōt q̇s omittere neūq̄ꝫ recipiat ſacramētū confirmationis Dicēdū eſt ꝙ ſine iſto ſacramēto poteſt homo ſaluus eē. qꝛ multi non confirmati ſaluāt̄ Sed ſi occurrat oportunitas ſuſcipiendi iſtud ſacr̄m q̄libꝫ debet illud ſuſcipe. et ſine cauſa rationabili omittat ip̄m ſuſcipe: ⁊ peccat mortaliter niſi ſuſcipiat ip̄m. Et ratio hui⁹ poteſt eſſe iſta. qꝛ q̄lꝫ cr̄tū in ſe ē: debet ſe diſponere ad ſuſcipiēdū gratiā. vel eius augmētuꝫ ſi ſit capax ei⁹ p qḋ confert̄ gr̄a vel ei⁹ augmētū. ſꝫ i ſacr̄o confirmationis ſi digne ſuſcipiat: confert̄ gr̄a

(c) 2006 Ministerio de Cultura

vel augetur. ergo quilibet habita o
portunitate deberet ipꝫ ſuſcipere ſa
cramentum Et ideo ſacerdotes ha
bentes curam animarum debent in
ſtruere parrochianos ſuos vt quan
do epiſcopus erit preſens ī ſuā pro
chia: ſuſcipiant iſtud ſacramentum

De ritu confirmationis. c.vi

Ritus huiꝰ ſacramē
ti eſt: ꝙ quando ali
quis confirmatur:
inūgitur per modū
crucis ab epiſcopo ī
fronte cuꝫ chriſma
te ſub forma verboruꝫ ſupra poſita
.ſ. Conſigno te ⁊c. Et iſte ritus
eſt cōueniens cuius ratio eſt. quia
in ritu ſacramentoruꝫ debent ſigna
ri virtus et effectus ſacramēti Mo
do effectus iſtius ſacramenti eſt: ꝗ
per ipꝫ datur ſpiritus ſanctus ad au
dacter confitenduꝫ fideꝫ chriſti. Et
ꝗ per ipm confirmatus efficitur pu
gil chriſti. et iſta ſignificantur in ri
tu huius ſacramēti. nam per vncti
onem ſignificatur. ꝙ confirmatus ī
confirmatione efficitur pugil chriſti
nam antiquitus pugiles vngebant̄
Per alapam ſignificatur: ꝙ confir
matus debet habere audaciaꝫ conſi
tendi fidem chriſti. Nam a confeſſi
one fidei poſſꝫ aliqͥs ipediri propter
duo. ſ. propter verecundiam vel ti
morem. Contra primum fit confir
mato crux cum chriſmate in fronte
vt. ſ. non erubeſcat confiteri fidem
chriſti. quia ī fronte apparet primo
verecundia ꝗ quando homo vere
cundatur: ſtatiꝫ frons incipit rubeſ
cere. ideo contra ruborem verecun
die inungit̄ frons. Et contra timo
rem fit etiam crux in fronte ꝗ qn̄o
homo timet incipit frons palleſcere
et tota facies. ideo contra timorem
cōfirmatus inungitur ſigno crucis
Alapa autem que datur confirma
to: non eſt de neceſſitate ſacramenti
ſed datur propter memoriam.

De effectu confirmationis. c.vij.

Effectus ſacramenti
confirmationis eſt.
quia vt dictuꝫ eſt ſu
pra in eo datur ſp̄s
ſanctus ad robur et
ad audacter confitē
dū fidē chriſti. vnde niſi ſit obex. i.
impedimentum ex parte ſuſcipiētis
in iſto ſacramēto datur noua gratia
vel antiqua augetur. Eſt etiam a
lius effectus iſtius ſacramenti. quia
per ipm ſi digne ſuſcipiatur: pecca
ta mortalia oblita et venialia dimit
tūtur Per iſtud etiaꝫ ſacramentum
imprimitur caracter. vt dictum eſt
ſupra Ideo iſtud ſacramentum non
debet nec poteſt bis ſuſcipi. imo qui
ſcienter bis ſuſcipit ipm: meret̄ ſcđꝫ
leges decapitari. vt dcꝫ ē ſupra đ ba
ptiſmo. Sciendum eſt auteꝫ: ꝙ ca
racter confirmationis p̄ſupponit ca
racterē baptiſmi. quia nullus poteſt
ſuſcipere iſtud ſacramentum: niſi fu
erit baptizatus. Per iſtud etiam ſa
cramentū contrahitur cognatio ſpi
ritualis. ſicut per baptiſmum. quā
impedit matrimoniuꝫ. de hoc tamē
dicetur infra: quando agetur de ma
trimonio Et hoc de ſacramento cō
firmationis

De ſacramento encariſtie tractatus quartus prime partis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

POſtq̃ꝫ dictum eſt de generatione ſpirituali que fit in baptiſmo. ⁊ de augmento ſpirituali. quod fit i confirmatione: nūc autem videndum ē de ſpirituali nutrimēto. quod datur in ſacramento eucariſtie. circa qd̄ cōſideranda ſunt vndecim Primo qd eſt eucariſtia. Secundo de miniſtro miſſe quis et qualis debeat eſſe Tercio de materia ſacramenti miſſe que et qualis debeat eſſe. Qurato d̄ forma eiuſdem ſacramenti. Quinto d̄ loco in quo debeat celebrari miſſa. Sexto de tp̄re q° dꝫ celebrari miſſa Septimo quotiens in die debet et pōt celebrari miſſa ab vno ſacd̄ote. Octauo de veſtibus: quibus debet indui ſacerdos in miſſa. Nono cui debet dari ſacrificium miſſe. Decio de ritu miſſe. Undecimo de defectibus: qui poſſunt occurrere in miſſa

Quid eſt eucariſtia .c. i.

EUcariſtia poteſt ſic notificari. Eucariſtia eſt ſacramentuꝫ corporis et ſanguiſ chriſti contentoruꝫ ſub ſpeciebus pāis et vini virtute verborum a ſacerdote prolatorum. Et dicitur ab eu quod eſt bonum ⁊ cariſ quod eſt gratia. quaſi bona gratia. quia in eo continetur ille qui eſt fōſ gratie. ſ. chriſtꝰ. de cuius plenitudīe omnes accipimus gratiam pro gratia. vt dī iohannis primo capitulo.

De miniſtro eucariſtie .c. ij.

MIniſter ſacramenti eucariſtie. ideſt miniſter qui poteſt et debet celebrar̄ miſſaꝫ: eſt ſacerdos rite ⁊ legitime ordinatꝰ ſiñ peccato mortali exiſtens: et cui non eſt prohibitum celebrare. Dico qui poteſt et debet: quia multi poſſent qui non debent celebrare miſſam. ſicut ſacerdotes heretici excōmunicati ſciſmatici et degradati q̇ non debent celebrare. tamen poſſent celebrare quia ſi celebrēt veraciter cōficiunt corpus chriſti: peccant tamen mortaliter in dicēdo miſſam. et non ſolum ipi celebrantes: imo omneꝫ qui audiunt miſſaꝫ eoꝝ ſi ſciunt notorie tales eſſe Dico rite et legitime ordinatus. quia nullus niſi ſit rite et legitime ordiatus i ſacerdotem: poteſt celebrare miſſam. Intelligendum eſt tamē: ꝙ non rite et non legitime ordinatus poteſt eſſe duobus modis. Uno modo ꝙ i ordinatione ſua omittatur aliquid. ꝙ ſit d̄ eſſentia ordinis vel ordinatoris. ſicut ꝙ non ordinatur ab epiſcopo. vel quando ordinatur nō vngātur ei manus. vel ꝙ non tradatur ſibi calix. vel ꝙ ordinans non dicat verba debita et ſtatuta. vel ꝙ non habeat intentionem ordinādi. et talis nullo modo poteſt celebrare. qꝛ talis non eſt ſacerdos. Alio modo ꝙ in ordinatione ſua ſeruatis omnibus que ſunt d̄ eſſentia ordinis ſiue ordinationis omittatur aliquid eorū que ſunt de ſolennitate ordinis ſiue ordinationis: et talis poteſt bene celebrare. tamen credo ꝙ non debeat potiſſime ſi ex negligentia ſua fuerit omiſſum Quid ſit de eſſentia ordīs

(c) 2006 Ministerio de Cultura

vel ordinationis. et quid de ſolenni
tate determinare: non eſt preſentis
ſpeculationis. quia ſcire iſtud magiſ
ſpectat ad epiſcopum qꝫ ad ſimplicē
ſacerdotem. Dico etiam ſine pecca
to mortali exiſtens. quia nullus in
peccato mortali exiſtēs debet celebra
re miſſam. Notandum eſt tamen: ꝙ
aliquem eſſe in peccato mortali: pōt
eſſe duobus modis. Uno modo ꝙ
ſit in peccato mortali notorio. Alio
modo ꝙ ſit in peccato mortali occul
to Si primo modo. ſ. ꝙ ſit notorie
hereticus ſciſmaticus ſimōiacus ex
communicatus vel fornicarius: nō
ſolum ip̄e peccat in celebrādo miſſaꝫ
imo omnes qui audiunt miſſam ſuā
vt dictum eſt Et ratio eſt. quia iſta
quatuor crimina maxime repugnāt
huic ſacramento Nam in hoc ſacra
mento eſt ſecretum fidei. ideo repel
luntur heretici. Et eſt vinculum ca
ritatis. Jdeo repelluntur ſciſmatici
vel excommunicati Eſt autem vas
gratie. vnde appellatur eucariſtia.
ideo repelluntur ſimoniaci. qui gra
tiam emunt et vendunt. Eſt etiam
eleuans hominem ad ſtatum ſpiritu
alem. ideo repelluntur notorij forni
carij. qui omnino ſunt carnales et
dicuntur notorij non propter ſuſce
ptioneꝫ vel alia ſigna improbabilia.
ſed qui ſunt ſcd̄m ordinem iuris cō
demnati de tali crimine. vel ſponte
in iudicio confeſſi et canonice conui
cti. vel propter euidentiā facti. Et
nota euidentiam facti. i. quando fa
ctum eſt ita notoriū: ꝙ non indiget
teſtibus. cuꝫ nulla poſſit tergiuerſa
tione celari. Si ſit in peccato mor
tali occulto: tunc ſciendum eſt ꝙ ali
quem eſſe in peccatomortali occulto
poteſt eſſe tribus modis. Uno mo
do quia commiſit actu. vel ſcit ſe cō

miſiſſe tēpore preterito aliquod pec
catuꝫ mortale. de quo non dolet nec
penitet nec conteritur. et talis ſic ce
lebrans nōn ſolum peccat mortalit̄
ſed mortaliſſime. et de tali dicit apo
ſtolus Qui manducat et bibit indi
gne iudicium. ſ. mortis eterne ſibi
manducat et bibit. Alio modo aliq̄ſ
poteſt eſſe in peccato mortali occulto
. ſ. quia commiſit aliquod peccatum
mortale: quod non fuit cōfeſſus tūc
tamen non recolitur de illo peccato
Et tunc aut talis diligenter exami
nauit anteqꝫ poneret ſe ad celebran
dum conſcientiā ſuam. et nullo mo
do potuit recordari. et eſt in propo
ſito ꝙ ſi recordaretur: confiteretur
de illo peccato: et faceret penitentiā
de ipſo. et in generali conteritur de
omnibꝰ peccatis oblitis. Et iſte nō
ſoluꝫ nō peccat in celebrando: imo
virtute ſacramenti miſſe meretur ve‑
niam et abſolutioneꝫ de illo peccato.
Et ita intelligitur illud verbum exi
mij doctoris auguſtini ꝙ ſacramen
tum iſtud viuificat mortuos. i. illos
qui iſto modo exiſtentes in peccato
mortali celebrant. tamē ſi poſtea ta
lis recordaretur de illo peccato: ten̄
tur ip̄m confiteri. Et ideo quilibet
tenetur anteqꝫ ponat ſe ad celebran
dum diligenter examinare conſcien
tiam ſuam: ſi ſit in peccato mortali
vel ne Et ita precipit beatus paulꝰ
dicens. Probet. i. examinet ſeip̄m
homo. et ſic de pane illo edat. ⁊ de
calice bibat. Si autem aliquis exi
ſtens in peccato mortali de quo non
recordetur exponat ſe ad celebrāduꝫ
āteqꝫ examinauerit aliquomodo cō
ſcientiam ſuam: credo ꝙ peccat. qui
a eſt tranſgreſſor p̄cepti apoſtoli iaꝫ
dicti Scilicet Probet ſeip̄m homo
⁊ c̄. Tertio modo aliquis poteſt eſſe

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in peccato mortali . ſ. quia recordat̃
ſe determinate aliqđ peccatum mor
tale cōmiſiſſe . et tunc aut iſte habet
in preſenti copiā confeſſoris : aut nō
Si habeat copiam cōfeſſoris: tenet̃
anteq̃z celebret confiteri. et niſi cōfi
teatur peccat mortaliter. nec ſufficit
ſibi confeſſio gen̄alis: que fit in pn
cipio miſſe. quia illa confeſſio extēdit
ſe ſolum ad peccata venialia. et non
ad mortalia . et maxime ad illa de q̇
bus homo recordatur . Si autem
talis non habeat copiam confeſſoriſ
aut īminet ſibi neceſſitas celebrandi
aut non . ſi īminet ſibi neceſſitas ce
lebrandi. puta quia iſte eſt curatus
et eſt dies dn̄ica vel aliqua dies ſolē
nis ⁊ populus ſibi cōmiſſus vult au
dire miſſaz. et erit ſcandalum in po
pulo ſi iſte n on celebret. vel forte a
liquis perrochianus ſuus eſt in fir
mus periculoſe. ⁊ requirit iſtum ꝙ
det ſibi corpus chriſti. et iſte non ha
bet hoſtiam conſecratam quam det
ſibi . vel iminet ſibi aliqua alia ne
ceſſitas celebrandi legitima. ſic̃ ſunt
nuptie vel aliquid tale : in iſtis caſi
bus iſte tenetur cōteri ⁊ penitere de
peccato ſuo ⁊ eſſe in propoſito confi
tendi ip̄z quādo habuerit oportuni
tatem confitendi et dicat miſſam ſu
am in nomine dei. quia chriſtus q̇
eſt ſūmus ſacerdos abſoluit eum. ⁊
tn̄ confiteatur poſtea qn̄ habuerit
copiam confeſſoris. ſi autez iſti qui
vt dictū ē exiſtit in peccato morta
li nō iminet n̄ceſſitas aliqua legitia
nullo° exponat ſe ad celebrandum.
q̄z abſq̄z dubio ſi celebraret: morta
liſſime peccaret Sed ponatur ꝙ a
liquis ſacerdos accipiat pecuniam
ab aliquo vt dicat miſſam de requiē
vel aliquam aliam miſſam. nūquid
talis ſacerdos habet neceſſitatem le
gitimam celebrandi . ita ꝙ poſſet ce
lebrare exiſtens in peccato mortali
abſque hoc ꝙ confiteatur . ſi non
habeat copiam confeſſoris ? . Dico
ſaluo meliori iudicio quantuz mihi
videtur ꝙ nullus ſacerdos debz ac
cipere pecuniam pro dicenda miſſa
ita ꝙ ſit intentio ſua : ꝙ miſſa equi
paretur precio pecunie . tn̄ q̄z ſcd̄m
ꝙ dicit apoſtolus . Si ſpūalia vo
bis ſeminamus : non mirum ſi tem
poralia veſtra metamus . non ergo
prohibituz eſt quando ſacerdos pro
ſuſtentatione vite ſue non pro preci
o miſſe recipiat pecūias ab eo ꝓ quo
debet celebrare miſſaz. ⁊ maxime qn̄
ſacerdos non habet ſufficientes red
ditus pro ſuſtentatione vite ſue Sz
nūquid talis receptio pecunie eſt ne
ceſſitas legitima celebrādi miſſaz ex
cuſans iſtū. ꝙ exiſtens in pc̄co mor
tali poſſet dicere miſſam abſq̄z pc̄co
ſcilicet ſine hoc quod confiteatur ſi
non habeant copiam confeſſoris di
co ſaluo iudicio meliori : ꝙ iſte ſa
cerdos aut eſt obligatus ratione be
neficij ſibi collati ꝑ ſuꝑiorez vel ꝑ il
luz q̇ hēt ius patronatus in illo be
neficio ad dicendum qualibz die miſ
ſaz : ſic̃ ſunt illi qui hn̄t vicarias per
petuas ſiue capellanias in aliqua ec
cleſia. ⁊ de tali idē videt̃ mihi dicen
dum : ſicut dixi ſupra de curato cuz
imminet neceſſitas celebrandi . ꝙ ſci
licet conteratur ⁊ peniteat d̾ pc̄co ſuo
et ſit in propoſito confitendi. et cele
bret ī noīe dn̄i . tn̄ confiteatur qn̄o
occurret ſibi cōfeſſor . Aut iſte ſacer
dos recepit pecunias ꝓ dicēda aliq̄
miſſa ſingulari . ſic̃ ſunt multi q̇ re
cipiunt pecūias ꝓ miſſis rogatis. ſic̃
ꝓ vna vel ꝓ pluribꝰ de req̄ez de ſpū
ſcō d̾ bt̄a maria vel de īfirmis. ⁊ ſic d̾
alijs . Et de iſto dico ꝙ nullo° exi
ſtēs in peccato mortali antequā con
fiteatur debet ſe exponere ad dicen

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dum miſſaʒ. q꞉ peccaret mortaliter
in dicēdo. nec exiſtēs in tali ſtatu de
bet recipere pecunias ꝓ dicenda miſ
ſa ſtatim. imo debet ſe excuſare dicē
do amice ego non ſum bene diſpoſi
tus pro nunc ad dicēdum miſſam.
ſed qn̄o deus voluerit ꝙ ego ſiʒ diſ
poſitus: libēter faciā qđ petis interī
parcas mihi. ⁊ ſi aliter faciat peccat
mortaliter. Et ſi alius inſtanter pe
tat ꝙ ſtatī dicat miſſaʒ: ſi recepit pe
cunias ſtatī reſtituat eas. et nulloꝰ
exponat ſe ad celebrandū. Dixi etiā
ſupra deſcribendo q̇s ⁊ qualis debet
eſſe miniſter miſſe: cui nō eſt ꝓhibitū
celebrare. quod dixi ꝓpt̄ aliquos re
ligioſos. q̇bus ſcđm ſtatuta religiōis
ſue ꝓhibet̄ ꝙ nō celebrent q̄ʒdiu ſūt
in aliq̇bus penitētijs ꝓ q̇buſdā pc̄cīſ
p̄teritis. Sed nūquid āgelꝰ pōt eē
miniſter ſacramēti iſtiꝰ. i. nūquid ā
gelꝰ pōt conſecrare Dicendū ꝙ nec
angelꝰ bonꝰ nec malus poteſt conſe
crare de ſua natura. q꞉ nō eſt ſuſce
ptibilis caracteris ſacerdotalis. Cu
ius ratio eſt. q꞉ caracter ſacerdotaliſ
preſupponit caracterē baptiſmalem
Vnde nullus poteſt ordinari in ſa
cerdoteʒ niſi ſit baptizatꝰ. Arguūt
ergo doctores ſic. Nullus poteſt ſu
ſcipe caracterē ſac̄dotaleʒ niſi ſit ba
ptizatus. ſed angelus nō poteſt bap
tizari. q꞉ ille q̇ baptizatur oportʒ ꝙ
aſpgatur aqua. angelꝰ autem non
pōt aſpgi aqua. cum nō ſit res cor
porea. quare angelꝰ non pōt bapti
zari. et ꝑ conſequens non poteſt in
ſacerdotē ordiari. Et ſi dicat̄ ꝙ licʒ
angelus nō ſit res corporea: tn̄ pōt
aſſumere corpus. ⁊ ſic poterit ī illo
corpore baptizari, Sic aīa rōnalis
nō ē res corpea: et tn̄ baptizat̄ ī cor
pore. Reſpōdēdū ꝙ nō ē ſimile. q꞉

aliter vnit̄ aīa corpi: ⁊ aliter ange
lus. q꞉ aīa vnit̄ corpi vt forma ma
terie. angelus aūt nō vnit̄ ſic. ſed
ſolum vt motor mobili. et ideo aīa
baptizato corpore baptizatur. non
autem angelus. q꞉ anima et corpuſ
faciunt vnum ſuppoſitum. non ſic
angelus cum corpe qđ aſſumit Et
ideo cum ſcđm philoſophum in ꝓhe
mio metha. actiones ſint ſuppoſito
rum. anima baptizato corpoꝛ bapti
zatur. non autem angelus. Et ſic
per conſequēs anima poteſt ſuſcipe
caracterem ſacerdotaleʒ non autem
angelus. quare angelus non poteſt
conſecrare. Sed quid ſi angelus p̄
ſentaret vnam hoſtiam dicendo eaʒ
eſſe conſecratam. nunquid illa hoſti
a deberet adorari? Dicendum eſt ꝙ
ſi angelus malus preſentaret eam:
non eſſet adoranda niſi cōſtaret pro
certo ꝙ eſſet rite conſecrata. Sʒ ſi
angelus bonus preſentaret eā: eſſet
adoranda Et ratio eſt quia teſte ſal
uatore angelus malus mēdax eſt ⁊
pater mendacij. et ſemper nititur de
cipere homines. quare nunq̄ʒ debet
ſibi credi. Angelus autem bonus ē
ſemper verax. et veritatis alumnꝰ.
et ſemper nititur ad hominuʒ ſalua
tionem. ⁊ ideo ſemper debet ſibi cre
di. Verum vt dicit apoſtolus ange
lus malus ſepe tranſfigurat ſe ī an
gelum lucis. et ideo ſemper hoſtia
ab angelo preſentata eſt adoranda
ſub cōditione. ſ. ſi ſit vere ⁊ rite cōſe
crata: niſi conſtaret pro certo ꝙ eſſʒ
angelus malus

De materia eucariſtie .c.iij.

m Ateria ſacramēti miſ
ſe ē duplex. videlicʒ
pāis ⁊ vinū. ⁊ rō q̄

(c) 2006 Ministerio de Cultura

re iſta duo ſunt materia iſtius ſacramenti eſt: quia iſtud ſacramentum eſt ordinatū ad ſpirituale nutrimē tum. nunc autem ſicut nutritio corporalis conſiſtit in cibo et potu corporalibus. et panis habet maxime rationem cibi. et vinum habet rationem potus. ita nutritio ſpiritualiſ conſiſtit in cibo ⁊ potu ſpiritualibus Et ideo in iſto ſacramēto datur corpus chriſti ſub ſpecie panis in cibuȝ et ſanguis chriſti ſub ſpecie vini in potum. Et ideo dicit ipſemet chriſt⁹ Jo. vi. vbi dicitur ſic. Caro mea vere eſt cibus. et ſanguis meus vere eſt potus. Sciendum autem ꝙ panis qui eſt materia hui⁹ ſacramē ti eſt panis de tritico aqua elementali confectus. Dico panis. quia ex paſta non poteſt cōfici corpus chriſti. Dico etiam de tritico. quia in alio pane. ſicut in pane de ſiligine vel de ordeo vel ꝺ quocūq; alio grano niſi de tritico nō poteſt cōfici corpus chriſti. Dico etiam aqua elemē tali confectus. quia eſto ꝙ panis eēt de tritico ſi eſſet confectus cum alia aqua vel cum alio liquore. ſicut cuȝ aqua roſacea vel vino vel lacte vel cū alio aliquo liquoꝛ niſi eſſet confectus aqua ſimplici ex tali pane non poſſet cōfici corpus chriſti Sciendū eſt auteȝ ꝙ ex precepto et vſu romane eccleſie: que diſponente domino omnium aliaruȝ eccleſiarum mater eſt et magiſtra. et ideo omnes eccleſie ſibi tanq̄ȝ matri ⁊ magiſtre dēbēt in omnibus obedire: panis de quo conficitur corpus chriſti debet eſſe azimus. quia licet ex vi ſacramenti ī panē fermentato poſſet cōfici corp⁹ chriſti: nihilominus qui in pane fermentato celebraret: peccaret mortaliſ et eſſet grauiter puniendus. Notandum etiam ꝙ vinū quod eſt materia huius ſacramenti debet eſſe vinum de vite. quia in alio vino. ſicut in vino malorum granatorum vel mororum vel pomoruȝ vel ī quocū q; alio vino niſi in vino de vite nō poteſt celebrari Notandum eſt etiā ꝙ in aceto vel in agreſti non poteſt celebrari nec conſecrari. et intelligo de aceto quod eſt omnino acetum. quia in vino aliquantulum acetoſo poſſet bene conſecrari. licet non debe ret qui poſſet habere aliud vinum. Et ratio eſt. quia non ſunt eiuſdeȝ ſpeciei cum vino cum habeant contrarias virtutes. In muſto licet etiaȝ poſſet conſecrari: tamen credo ꝙ eſt melius: ꝙ expectetur ꝙ ſit bene defecatum. cum ratione ſue limoſitatis vix poſſet bene euelli: quin aliquid de eo remaneret in vaſe. Ratio quare iſta duo. ſ. panis ꝺ tritico et vinum de vite ſunt magis materia iſtius ſacramenti q̄ȝ aliqua alia. Ratio eſt iſta potiſſima. qꝛ chriſtus inſtituit hoc ſacramētum in iſta materia celebrari. ſi enim in alia materia inſtituiſſet: illa materia eſſet propria materia iſtius ſacramenti. Sȝ congruenter chriſtus in hac materia magis inſtituit iſtud ſacramentuȝ celebrari q̄ȝ in alia. quia effect⁹ corporalis panis et vini maxime ſpiritualiter conueniunt huic ſacramēto Panis enim habet corporaliter cō fortare iuxta illud pſalmi panis cor hominis confirmet. Vinum etiam habet letificare iuxta illud eiuſdem pſalmi. Vinum letificet cor hominis. Et iſtud ſacramentum digne

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſumptū ſumētez ſpiritualiter confor
tat. ne i via hui⁹ mūdi dficiat. ideo
vocatur viaticū .i. viatores confor
tans et letificans Et ideo vocatur
eucariſtia ab eu qd eſt bonū. ⁊ caris
qd eſt gratia. quaſi bona gratia: q̄
ſumentem digne letificat Sicut eti
am panis ex multis granis conficit
et vinū ex multis racemis confluit:
ſic et p receptionem corporis et ſan
guinis chriſti fideles adinuicem ſpū
aliter vniūtur Et ideo vocatur com
munio a con qd ē ſimul et vnio qua
ſi ſimul vnio. Ipſe etiam chriſtus
comparauit ſe grano frumenti dicēs
Johannis xvi. Niſi granuz frumē
ti cadens in terra mortuū fuerit ⁊c̄
Comparauit etiam ſe viti dicens.
Jo. xv. Ego ſum vitis vera ⁊c̄.
Et ideo congrue ſacramentum cor
poris ⁊ ſanguinis chriſti in pane de
tritico et in vino de vite celebratur
Notandū etiā q licet aqua non ſit
de eſſentia materie iſtius ſacramenti
tamen debet admiſceri cum vino in
calice. ſed in modica quātitate. qꝛ a
qua ſignificat populū iuxta illd Je
remie. Aq̄ multe populi multi. J
deo mixtio aque cū vino in calice ſi
gnificat vnionem ſpūalem chriſti ⁊
populi fidelis. que fit virtute iſtius
ſacramēti. Sed nūqd ſacerdos poſ
ſet in quacunqꝫ quātitate d iſta ma
teria cōſecrare: Dicunt aliqui docto
res q non. ſz ſolū qātuz ſufficeret ſi
bi et populo ſibi commiſſo. Quoꝝ
ratio eſt. q cum iſtud ſacramentum
ordinet ad vſum fidelium: ſacerdos
non poteſt pl⁹ conſecrare: niſi quā
tum ſufficit vſui fidelium Alij autē
doctores dicunt q non eſt dtermina
ta quātitas. vltra q̄ ſacerdos non
poſſet conſecrare de pane et de vino/
imo in quacunque quantitate pre
ſentaretur ſibi panis et vinum: in
tanta quantitate poſſet conſecrare.
Cuz enim in forma conſecrationis
ponatur iſtud pronomen hic hec h⁰
oportet q materia conſecranda obij
ciatur oculis ſacerdotis Unde dñt
q ſacerdos exiſtens in altari nō poſ
ſet conſecrare totum panem qui eſt
in platea vel vinum quod eſt in cella
rio. ſed totuz panem et totum vinū
qui ſibi offeruntur in quacūqꝫ quā
titate eēt cōſecraret ⁊ rō ē qꝛ ſi pma
opio eēt va ſeqretur q ſacerdos exi
ſtens in deſerto non poſſet tot hoſti
as conſecrare: quot poſſet ſacerdos
exiſtens in vna magna ciuitate. ſic
etiam ſacerdos ſimplex poſſz tot ho
ſtias cōſecrare: quot poſſet ſacerdos
curatus que omnia ſunt abſqꝫ ratio
ne dicta. Et reſpondent ad rationē
aliorum et dicunt q differentia eſt.
inter hoc ſacramentuz et alia ſacra
menta. Nam eſſentia aliorum ſacra
mentoruz conſiſtit in diſpenſatione
⁊ vſu materie. Sicut eſſentia baptiſ
mi conſiſtit in aſpſione aque: ⁊ pro
latione forme. et ita eſt d alijs ſacra
mentis Sed eſſentia ſacramenti eu
cariſtie conſiſtit i conſecratione ma
terie. et non in vſu eius. Quia po
ſito q nunqꝫ hoſtia conſecrata ſum
eretur: adhuc verum eſſet ſacramen
tum. Et ideo licet ſacerdos non de
beat conſecrarē niſi tot hoſtias quot
ſibi ⁊ populo ſuo ſunt neceſſe: tamē
ſi conſecraret mille mila conſecrate
eſſent omnes. Solet autem ab aliq̄
bus circa iſtam materiaz talis q̄ſtio
moueri. Si eſſent hic terdecim ho
ſtie conſecrande. ⁊ ſacerdos non cre
deret eſſe niſi duodecim. Nunquid
ille omnes Terdecim eſſent conſe

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſtrate: Ad hoc reſpondet dominus
Berengari⁹ Archiepiſcopus Cō
poſtellanus magiſter in ſacra theo
logia in quodaꝫ quolibetō ſuo. Et
dicit ꝙ aut iſte ſacerdos intendit cō
ſecrare omnes hoſtias que ſunt an
te ſe quotquot ſint tamen nō credit
ꝙ ſint niſi duodecim. ⁊ tunc dicit ꝙ
om̄s ſunt conſecrate. Aut intendit
preſciſe conſecrare duodecim et non
plures. et non determinat que ſunt
ille duodecim ⁊ tunc dicit ꝙ nulla ē
conſecrata. qꝛ cum quelibet ſit con
ſecrabilis et non magis vna ꝙꝫ alia,
et ſacerdos nō determinat ſe ad iſtā
magis ꝙꝫ ad aliā. qua ratione tu di
ces ꝙ iſta non eſt conſecrata: eade
ratione ego dicaꝫ ꝙ nec illa. Et ſic
poterit dici de qualibet. quare neu
tra erit conſecrata. Unde quando
ſacerdos habet cōſecrare plures ho
ſtias: non debet ſe determinare ad
certum numerum. ſed debet habere
intentionem: ꝙ conſecret quidquid
eſt ante ſe. Et iſta ſufficiant de ma
teria eucariſtie.

De forma eucariſtie .c.iiij

OMnium ſacramen
torum forme con
ſiſtunt in verbis cer
tis ⁊ determinatis.
Et ideo forma ſacra
menti eucariſtie in
aliquibus verbis li
mitatis conſiſtit. Ad ſciendum autem
in quibus verbis cōſiſtit forma il
lius ſacramenti: ſciendum eſt ꝙ ī miſ
ſa ſunt quedam que ſunt de ſolenni
tate tantum. ⁊ quedam que ſunt de
neceſſitate. Verba ꝗ ſunt de ſolēni
tate ſūt illa ꝗ ſolū faciūt ad ornatū
⁊ ad quendā decorē miſſe ſicut ſunt
proſe et aliqui verſus qui dicuntur
infra. Gloria in excelſis deo et ē. ⁊
infra Sanctus et infra Agnus. et
iſta nihil faciunt ad eſſentiam miſſe.
imo credo ꝙ qn̄o deberet fieri p̄dica
tio: debēt dimitti totaliter vel admi
nus abbreuiari. qꝛ pl⁹ ꝓficit p̄dica
tio. ꝙꝫ talia carmina cū iſta mulce
ant aures corporis p̄dicatio autem
medetur langoribus cordis. Verba
autem que ſunt de neceſſitate: ſunt
illa que de directo ſunt de officio miſ
ſe. Sciēduꝫ aūt ꝙ duplex eſt neceſſi
tas. quia quedam eſt neceſſitas p̄ce
pti. ⁊ quedam eſt neceſſitas ſacramē
ti. In miſſa ergo quedam ſunt d̄ ne
ceſſitate p̄cepti ⁊ quedam de neceſſi
tate ſacramenti. De neceſſitate p̄ce
pti ſunt omnia illa: ꝗ a bt̄o Petro
apoſtolo ⁊ ab alijs ſummis pontifi
cibus ſucceſſoribus ſuis fuerunt inſti
tuta dici ī miſſa. De neceſſitate v̄o
ſacr̄i ſunt illa ꝗ Chriſtus in cena ꝓ
tulit. qn̄o iſtud ſacramētum inſtitu
it. Et ē dr̄a inter iſta v̄ba. qꝛ ſi ali
quis dimitteret illa verba: ꝗ ſunt de
neceſſitate p̄cepti. ⁊ diceret illa v̄ba
que ſunt de neceſſitate ſacramenti ⁊
haberet intentionem conſecrandi:
conſecraret vere. tamen mortaliſſi
me peccaret. ⁊ eſſet grauiſſime puni
endus. Si vero diceret om̄ia verba
illa. ꝗ ſunt de neceſſitate precepti. ⁊
dimitteret illa ꝗ ſunt de neceſſitate
ſacr̄i: quātūcūqꝫ intenderet cōſecra
re nullomodo cōſecraret. Cum er
go ſcd̄m philoſophum forma ē que
dat eē rei. et ſine qua res eē nō pōt
Manifeſtū ē ꝙ illa ſola verba que
ſunt d̄ neceſſitate ſacr̄i ſūt forma hu
ius ſacramenti. Iſta autem verba
quātū ad formaꝫ cōſecratōis corporis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Chriſti ſunt hec. Hoc ē enī corp⁹
meū. Sciendum autē ꝙ iſta dictio
enim nō eſt de neceſſitate ſacramenti
quia poſito ꝙ aliquis ſacerdos cum
intentione conſecrandi proferret v
ba iſta Hoc eſt corpus meum et nō
diceret enim: vere conſecraret. U
trum autem oporteat ꝙ precedant
aliqua alia verba: que ſint de itegri
tate forme. Notandum ꝙ magiſter
Johannes ſcotus in quarto ſuo di
cit: ꝙ omnia illa verba ab illo loco
Qui pridie ⁊ c. incluſiue vſq₃ ad il
lum locum Simili modo ⁊ c. exclu
ſiue: ſunt neceſſaria ad formam con
ſecratōnis corporis Chriſti. Et ra
tio ſua eſt. quia ſacerdos conſecrās
profert verba conſecrationis in per
ſona Chriſti. oportet ergo ꝙ vba ꝯ
ſecrationis precedant alia verba per
que demōſtretur ꝙ ſacerdos loquit̃
in perſona Chriſti. illa autem ſunt
illa verba Qui pridie et c. ergo de
neceſſitate oportet ꝙ illa verba pre
cedant. Et iſtud declarat ipſe ꝑ tā
le exemplum. Si aliquis diceret:
dico Chriſtum ieſum miniſtrum fu
iſſe circunciſionis: incertum eſſet v
trum illud verbum fuiſſet dictum a
btō Paulo. Sꝫ ſi ipſe diceret Pau
lus dicit dico Chriſtum Jeſuꝫ ⁊ c.
tunc eſſet cunctis audientibus certū
ꝙ illud verbum eſſet dictum a beato
Paulo. Similiter in propoſito ad
hoc ꝙ denotetur ꝙ ſacerdos dicat
verba iſta. Hoc eſt enim et c. in ꝑ
ſona Chriſti: oportet ꝙ precedant
aliqua verba. per que detur intelli
gi: ꝙ Chriſtus dixit iſta verba. ſ.
Hoc eſt enim ⁊ c. Jſta autem ver
ba ſunt Qui pridie ⁊ c. Alij autem
doctores dicunt vt dictum eſt: ꝙ du
plex eſt neceſſitas ſcilicet neceſſitas ſa
cramenti ⁊ neceſſitas ꝑcepti. Dicūt
ergo ꝙ de neceſſitate ſacri ſunt tātū
iſta quatuor verba. ſ. Hoc eſt corp⁹
meum quia cum iſtis quatuor vbis
fieret conſecratio. ſi ſacerdos diceret
ea cum intentione cōſecrandi. Oīa
autem alia verba ſunt tantum de ne
ceſſitate precepti. ſed qui ſcienter o
mitteret aliquid eorum mortaliter
peccaret. ⁊ nihilominus conſecraret
Et reſpondet ad rationem ſuā quā
do dicit: ꝙ ſacerdos conſecrans loq̄
tur in perſona Chriſti. et ideo opor
tet ꝙ dicat aliqua verba. per que d
notetur ꝙ loquatur ī perſona Chri
ſti. Dico ꝙ iſtud de neceſſitate ſacra
menti non requiritur. ſed ſufficit in
tentio ſacerdotis intendentis loqui
in perſona Chriſti. Et propter iſta
verba hoc eſt ⁊ c. ſatis oſtenditur: ꝙ
ſacerdos non loquitur in perſona ꝓ
pria. quia nullus credit ꝙ ſacerdos
velit dicere: ꝙ illud ſit ſuuꝫ propri
um corpus. ſed loquitur in perſona
Chriſti: cuius illud eſt corpus. Di
cendum eſt ergo: ꝙ forma conſecrati
onis corporis Chriſti conſiſtit ī his
verbis. ſ. Hoc eſt enim corpus me
um. De hoc autem. ſ. quid demon
ſtret iſtud pronomen demonſtratiuū
hoc cum dicitur hoc eſt enim et c. ē
magna dubitatio. Ad hoc autē di
xerunt aliqui doctores: ꝙ iſtud ꝓno
men hoc dmōſtrat corpus Chriſti.
alij dixerunt: ꝙ demonſtrat ſubſtā
tiam panis. Sed iſtud ſalua reue
rētia dicentium non eſt veruꝫ. Et
arguo ſic contra eos ſecundum ſen
tentiam omnium doctorum ⁊ ſecun
dum veritatem. verba ſacramenta
lia efficiunt illud: quod ſignificant.
ſed verba predicta. Scilicet Hoc
eſt enim et cetera. Non efficiunt ꝙ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſit corpus Chriſti. quia anteq̃ʒ pro
ferentur: corp⁹ Chriſti erat corp⁹
Chriſti. nec etiã efficiunt: q̄ panis
ſit corpus Chriſti. quia iſta ē falſa
panis ē corpus Chriſti. ergo iſtud
pronomen hoc non demonſtrat cor
pus Chriſti. nec ſubſtantiam paīs
Et propter hoc dicunt alij q̄ iſtud
pronomen hoc nihil demonſtrat. q2
iſta dicantur recitatiue a ſacerdote
et ideo modo iſtud pronomen hoc
non tenetur demonſtratiue. ſed ma
terialiter tantum. Sed iſtud dictuʒ
nihil eſt. quia non tollit difficultatē
quia licet iſta verba dicantur modo
recitatiue a ſacerdote conſecrante:
tamen Chriſtus conſecrans in die
cene non dixit iſta verba recitatiue.
et ideo qñ dixit iſta vba: iſtud pno
men hoc aliquid demonſtrabat. Et
ideo quero quid demonſtrabat tunc.
Et remanet eadem difficultas: que
prius. Et ideo dicunt alii: q̄ iſtud
pronomen hoc nihil determinatū de
monſtrat. ſed demonſtrat aliquid in
determinatum. Unde quando dicit̄
Hoc eſt corp⁹ meum ⁊ c̄. eſt ſenſus
hoc quod continetur ſub iſtis ſpecie
bus quidquid ſit: illud ē corpus me
um. Et ſi obiciatur q̄ illud quod cō
tinetur ſub illis ſpecieb⁹ pro toto tē
pore quo dicuntur verba eſt panis.
quia corpus Chriſti non incipit ibi
eſſe niſi poſt prolationem vltime ſil
labe ſcilicet um. Ergo ſi quando di
cit̄ ſic hoc eſt ⁊ c̄. ſit ſenſus q̄ illō qō
continetur ſub illis ſpeciebus ſit cor
pus Chriſti: erit ſenſus q̄ panis e
rit corpus Chriſti. quod eſt falſum
Dicendum q̄ iſta propoſitio hoc eſt
⁊ c̄. ſicut ⁊ quelibet alia donec tota
preferatur: non eſt perfecta. nec per
fectum ſenſum generat in animo au
ditoris. et ideo non̄ eſt iudicandum
de eius veritate: vſquequo ſit tota
prolata. Conſtat autem ſecundum
fidem: q̄ illud quod continetur ſub il
lis ſpeciebus poſt prolationem vlti
me ſillabe eſt corpus Chriſti. et ide
o vere dicitur: q̄ illud hoc demon
ſtrat illud quod continetur ſub illis
ſpeciebus: quodcunq̄ʒ ſit illud. Et
iſta ſufficiant de forma conſecratōis
corporis Chriſti.

Circa formam conſecratio
nis ſanguinis Chriſti ſci
endum ē in quibus vbis
conſiſtat dicta forma. Duplex ē o
pinio. Nam ſanctus Thomas de a
quino ⁊ ſui ſequaces dicunt: q̄ foīa
conſecrationis ſanguinis conſiſtit i
his verbis. Hic eſt calix ſanguinis
mei noui et eterni teſtamenti miſte
rium fidei. qui pro vobis ⁊ pro mul
tis effundetur in remiſſionem pecca
torum. Ita q̄ omnia iſta ſunt de eſ
ſentia forme. et qui aliquod iſtoruʒ
verborum dimitteret: nihil faceret.
Et ratio ſua ē iſta. quia de eſſentia
et integritate alicuius propoſitionis
non ſunt ſubiectum ⁊ predicatum:
ſed etiam ea que ſunt determinatio
nes ſubiecti et predicati. ſed iſta ver
ba noui ⁊ eterni teſtamenti ⁊ c̄. vſq̄ʒ
peccatorum ſunt determinationes i
ſtius p̄dicati ſanguinis mei. Quare
omnia ſunt de eſſentia forme et de i
tegritate iſtius propoſitionis Hic
eſt calix et c̄. ⁊ ideo omnia ſunt de
eſſentia forme cōſecrationis ſangui
nis. Magiſter autem Henricus d̄
gandauo et ſui ſequaces dicunt: q̄
in iſtis verbis tantum Hic ē calix
ſanguinis mei: conſiſtit forma con
ſecrationis ſanguinis Chriſti. et
iſtis verbis dictis ſtatim eſt ibi ſan

(c) 2006 Ministerio de Cultura

guis Chriſti. Alia autem verba q̄
ſequuntur. ſcilicet noui et eterni te
ſtamenti ⁊c. nō ſunt ſecundū iſtos
de eſſentia forme conſecrationis ſan
guinis Chriſti nec de neceſſitate ſa
cramenti. ſed ſolum ſunt de neceſſi
tate precepti. Unde qui dimitteret
aliqđ iſtorum verborum noui ⁊ eter
ni ⁊c. licet peccaret tamen nihilomi
nus conſecraret. Et ratio iſtorum ē
iſta. quia per formas ſacramentales
non importatur de neceſſitate ſacra
menti: niſi id quod efficiunt. Sed
eſſentia ſanguinis Chriſti in iſto ſa
cramento directe ⁊ explicite ſignifi
catur per iſta verba preciſe Hic ē
calix ſanguinis mei. Quare in iſtis
verbis preciſe conſiſtit forma conſe
crationis ſanguinis Chriſti. Que
iſtarum opinionum ſit verior: fate
or me neſcire. Primam tamen re
puto ſecuriorem. et ad eā confirmā
dam frater Bernardus đ gannato
quondā elect⁹ claromōtēſis bacala
ri⁹ ī theologia ī correctorio ſuo ꝯtra
magiſtrū hericū adducit talia duo ſi
gna. Primū ē. ꝙ ſacerdos in miſſa
n̄ oſtendit ſanguinē Chriſti populo
ad adorandum: quouſq3 compleue
rit omnia verba predicta. ſcilic3 hic
eſt calix et c. vſq3 in remiſſione3 pec
catorum. ⁊ ſtatim dictis iſtis vbis
eleuans calicem oſtendit ſanguine3
Chriſti populo ad adorandum inſi
gnum ꝙ tunc completa eſt conſecra
tio ſanguinis Chriſti et non ante.
Secundum ſignu3 eſt. beatus Am
broſius qui eſt vnus de quatuor do
ctorib⁹ principalibus eccleſie: ī miſ
ſali ſuo ſcripſit formas ſacramētoꝝ
omniū litteris aureis. et ī eodē miſ
ſali ſcripſit omnia verba predicta lit
teris aureis. Ergo de intentione

beati Ambroſij fuit ꝙ omnia vba p̄
dicta ſūt de forma conſecrationis ſā
guinis Chriſti. In iudicio enī me
o paruo hoc videtur eſſe de intentio
ne illius decretalis de. cele. mi. Cū
marte. Caſus enim decretalis eſt
iſte. Quidam enim Epiſcopus at
tendens et videns ꝙ in nullo euan
geliorum inueniretur ꝙ aliquis euā
geliſtarum poſuerit iſta verba miſte
rium fidei: mirabatur quis fuit tan
te audacie: ꝙ auſus fuerit vbis ſa
cramentalibus interponere iſta vba
et ſuper hoc conſuluit dominu3 Pa
pam. ⁊ conſtat: ꝙ intentio ſua erat:
ꝙ illud eſſet de integritate forme. a
liter queſtio ſua eſſet nulla. quia eo
dem modo poſſet querere đ quolib3
verbo totius canonis. Et domin⁹
Papa non reprehendit illum đ q̄ſti
one illa. imo commendat. Ergo vi
detur. ꝙ omnia verba illa ſunt đ in
tegritate forme. Et quicquid ſit de
veritate iſtarum opinionum: conſu
lo cuicunq3 celebranti: ꝙ dicat oīa
ſub vno contextu. et cum actuali in
tentione quanta poterit conſecrādi.
Sciendum eſt tamen: ꝙ vba iſti⁹
forme tangunt quatuor beneficia:
que recepimus a paſſione Chriſti.
cuius paſſionis iſtud ſacramentum
eſt rememoratiuum ſecundum ver
bum Apoſtoli primo ad corinthios
dicentis Quotienſcunq3 manduca
bitis pane3 hunc. et calicem bibetis
mortem domini annunciabitis ⁊c.
Prim⁹ effect⁹ ſiue beneficium paſſi
onis Chriſti ē: quia per ipſū ſum⁹
a poteſtate demonis liberati. et iſtō
tangitur in forma ſacramentali: cū
dicitur calix ſanguinis. ſicut enī3 fi
lij Iſrael fuerunt de poteſtate ⁊ ſer
uitate Pharaonis liberati: ita po

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pulus fidelis eſt a poteſtate demōis
liberatus per ſanguinem chriſti ſcdʒ
ꝙ confitetur beatus iohannes in a
pocalipſim dicens de chriſto, Rede
miſti nos deus in ſanguīe tuo. Se
cundus effectus ſiue ſecundūʒ bene
ficiuʒ quod recepimus per paſſionē
chriſti eſt: quia per ipam ſumus ce
leſtis glorie heredes facti. Et iſtud
tangitur in forma iſta: cum dicitur
noui et eterni teſtamenti. Sicut eiʒ
pater condens teſtamentū filios he
redes inſtituit: ſic chriſtus nouuʒ te
ſtamentum ordinans fideles inſtitu
it heredes glorie paradiſi. Et iſtud
teſtamentum fuit in ſua paſſione cō
firmatuʒ. quia teſtamentum morte
teſtatoris confirmatur. Et hoc eſt
quod dicit beatus paulus ī epiſtola
ad hebreos dicens de chriſto. Noui
teſtamenti mediator eſt: vt morte in
terueniente remiſſionem capiant: q̄
vocati ſunt ſupne heꝛditatis. Scie
dum autem eſt ꝙ lex euangelica dici
tur nouum et eternum teſtamentuʒ
ad differentiam legis moſaice. que
fuit teſtamentum in vetus et tranſi
torium. Et dicitur nouuʒ: quia no
ua promittit videlicet bona celeſtia.
que nunq̄ȝ legitur fuiſſe promiſſa in
veteri teſtamēto. ſed ſolum bona tē
poralia. Et ideo quia bona tempo
ralia tranſitoria ſunt: ideo vetus te
ſtamentum fuit tranſitoriuʒ. ſed qꝛ
bona celeſtia eterna ſunt: ideo teſta
mentum nouum vocatur eternum.
Dicitur etiam nouum: quia fuit no
uo modo inſtitutum. Lex enim mo
ſaica fuit inſtituta cum ſanguine ani
malium: ſcdm qd legitur. et recitat
apoſtolus in epiſtola ad hebreos di
cēs. ꝙ poſtq̄ȝ moiſes ſcripſerat legē
in libro ⁊ legerat coram omni popu
lo: aſperſit librum et populum ſan
guine animalium dicens. Hic eſt
ſanguis teſtamenti. Sed lex euan
gelica fuit inſtituta mediāte ſangui
ne chriſti ſcdm ꝙ dicit idem chriſtus
dicens. Hic calix nouum teſtamen
tum eſt in meo ſanguine. Et iſtam
rationem tangit apoſtolus in epiſto
la ad hebreos dicens Non eniʒ ſan
guinem hircorum aut vitulorum ſʒ
per proprium ſanguineʒ introiuit ſe
mel in ſancta redemptione inuenta
Et ideo noui teſtamenti mediator ē
Tertius effectus ſiue tertium bene
ficium quod per paſſionem chriſti re
cepimus eſt: quia per ipʒ ſumus in
fide catholica informati. Et iſtud
tangitur in forma iſtiuʒ ſacramenti
cum dicitur miſteriū fidei. Sic eiʒ
ſcdm ꝙ dicit btūs ābroſiuʒ in libro q̄
vocatur examero ſanguis extractus
de ſub ala dextra columbe valet ad
illuminādos oculos corporales: ita
ſanguis chriſti qui exiuit d̄ latere de
xtro eius pēdentis in cruce valet ad
illuminandos oculos anime. ad cre
dendam ea que ſunt fidei Et in hu
ius figura velum templi quod occul
tabat ea que erant infra ſancta ſan
ctoruʒ: fuit in paſſione chriſti ſciſſuʒ
in ſignum ꝙ ea que erant occulta ⁊
velata ſub vmbra legis ⁊ propheta
rum erant reſerata. Quartus effe
ctus ſiue quartum beneficiuʒ quod
recepimus per paſſionem chriſti eſt:
ꝙ per ipam ſumus a peccatis mun
dati. Et hoc tangitur in forma iſta
cum dicitur in remiſſionem peccato
rum. Et de hoc loquitur beatus io
hannes in apocalipſim dicens. Di
lexit nos ⁊ lauit nos a peccatis nr̄is
in ſanguīe ſuo. Ex his patet ꝙ for
ma conſecrationis corporis chriſti cō

.c.i.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſiſtit preſciſſe in his verbis: videlicꝫ
Hoc ē corpus meum Forma vero
conſecratōnis ſanguinis chriſti con
ſiſtit in iſtis. Hic eſt calix ſanguis
mei noui ⁊ eterni teſtamenti miſteri
um fidei qui pro vobis et pro mul
tis effundetur in remiſſionem pecca
torum. Et ſi aliquis querat vel du
bitet quare in forma conſecrationis
ſanguinis chriſti non dicitur. Hic
eſt enim ſanguis meus ſicut in foꝛ̄a
conſecrationis corporis chriſti dicit̃
Hoc eſt corpus meum: poteſt dici
ꝙ cauſa huius eſt iſta. Hoc enim
ſacramentum ordinatur ad vſum fi
delium qui vſus eſt ſpiritualis ⁊ ſa
cramentalis manducatio quantum
ad corpus. et ſpiritualis et ſacramē
talis potus quantum ad ſanguineꝫ
Et quia homines magis abhorrēt
bibere ſanguinē ꝙꝫ comedere carnē
⁊ ideo ad remouendum horrorem
non dicitur in forma conſecrationis
ſanguinis: hic eſt ſanguis meus: ſic̃
dicitur in forma conſecrationis cor
poris. Hoc eſt enim corpus meum
ſed dicitur. Hic eſt calix ſanguinis
mei ⁊c̄. Et eſt ibi quedam figura:
quam gramatici vocant methonoia
ſcilicet quando ponitur continēs ꝓ
cōtento. ſic̃ quando dicitur bibatis
iſtud vas vini. quia non eſt ſenſus
ꝙ homo bibat vas: ſed ꝙ homo bi
bat vinum. Sic quando dicitur hic
eſt calix ſanguinis mei: non eſt ſenſꝰ
ꝙ ex virtute verborum ſit ibi calix.
quia āte erat ibi. ſed quod ibi ſit ſan
guis chriſti. Siquis etiam dubitet
quare in forma conſecratōnis corpo
ris chriſti nō dicitur Hoc eſt corpꝰ
meum: quod pro vobis tradetur. ſi
cut dicitur in forma conſecrationis
ſanguinis chriſti qui pro vobis effū
detur. Cum ita bene fuerit corpus
chriſti pro nobis traditum: ſicut ſan
guis effuſus. Ad hoc eſt dicendum
ꝙ iſtud ſacramentum eſt rememora
tiuum paſſionis et mortis chriſti.
Ita dicit apoſtolꝰ i epiſtola ad cor.
xv. Quotienſcunqꝫ ſumetis panē
hunc et calicem bibetis: mortem do
mini annunciabitis donec veniat di
es. ſ. iudicij Chriſtus etiam inſtitu
ens iſtud ſacramentum dixit. Hoc
facite. i. quotienſcunqꝫ ſumetis i m̄
am commemorationem. hoc ē in m̄
moriam paſſionis mee. Paſſio autē
⁊ mors chriſti melius repreſentatur
per effuſioneꝫ ſanguinis: ꝙꝫ per tra
ditionem corporis. Ideo dicitur in
forma conſecrationis ſanguinis: q̄
pro vobis et pro multis effūdetur.
et non dicitur in forma conſecratio
nis corporis: quod pro vobis ⁊ pro
multis tradetur. Notandum etiam
ꝙ licet ex virtute verborum forme
conſecrationis corpꝭis ſub ſpecie pāiſ
ſit tm̄ corpus chriſti. ⁊ virtute ver
boꝛuꝫ forme conſecrationis ſanguiſ
ſub ſpecie vini ſit tm̄ ſanguis chriſti
tm̄ ex q̄dā naturali cōcomitantia ſub
vtraqꝫ ſpecie eſt totus chriſtus verꝰ
deus et verus homo. Ita dicitur i
proſa de corpore chriſti. vbi dicitur
ſic. Caro cibus ſanguis potus ma
net tamē chriſtus totus ſub vtraqꝫ
ſpecie.

De loco vbi dꝫ celebrari miſſa. c. v

TEſtat̃ omniuꝫ philo
ſophorum ſententi
a: ꝙ mirabilis ē in
fluentia loci proprij
⁊ īuera mirabilis ē
In tantuꝫ eſt eniꝫ
mirabilis: ꝙ rem mutat ⁊ alterat a

(c) 2006 Ministerio de Cultura

a ſua natura. Sicut narrat Ariſto
teles in libro de plantis de pomis ꝑ
ſicis dictis a Perſia: vbi primitus
inuenta fuerunt. nam illa que naſ
cuntur illic comeſta interficiunt. ea
autē que naſcuntur apud nos. ſunt
ad comedendum ſuauia: et iocunda
Ex quo patet manifeſte quantum
facit locus ad mutationē rei. Et ꝓ
pter hoc fuit preceptum filijs iſrael
in libro numerorum ne offerrent ſa
crificium niſi in loco quem dominus
elegiſſet Si ergo ſacrificium iſraeli
ticum quod de carnibus hircorū ⁊ vi
tulorum et agnorum fiebat non de
bebat offerri niſi in loco ſancto : ⁊
mundo. quantomagis ſacrificiū ca
tholicum in quo chriſtus verus deꝰ
⁊ verus homo offertur; non debet
offerri niſi in loco mundo et ſancto
Unde locus in quo miſſa regulari
ter debet celebrari eſt eccleſia. Et
ita dicit Auguſtinus extra eccleſiaꝫ
non eſt locus veri ſacrificij. Et dico
ꝛgulariter: quia in aliquibus caſibꝰ
poteſt miſſa extra eccleſiam celebra
ri. Notandum auteꝫ ꝙ quo ad nūc
eccleſia poteſt accipi duobus modis
quia vno modo eccleſia ideꝫ ē qꝺ cō
gregatio fidelium. qui congregātur
fide et caritate. Et ita accipit Au
guſtinus eccleſiaꝫ: quando dicit ex
tra eccleſiam. i. extra fidem eccleſie
non eſt locus veri ſacrificij Alio mo
do eccleſia ideꝫ eſt quod iſta domus
materialis. in qua dicuntur hore ⁊
miſſe. Et extra eccleſiam ſic dictam
poteſt ī aliq̄bus caſibꝰ miſſa celebra
ri. ſicut in honeſto exercitu vel quā
do ad aliquam feſtiuitatem vel ad d̄
uotionem alicuiꝰ ſancti vel feſti vel
ad obſequium alicuiꝰ defuncti. vel
propter aliquam miſſam nouam vel
aliquid aliud tale vbi conuenit mul
titudo magna populi: et eccleſia eſt
parua. ita ꝙ non poteſt ibi recipi to
tus populus. tunc poteſt in cimite
rio vel in aliqua platea munda ⁊ ho
neſta erigi altare et celebrari miſſa.
⁊ debet ita decenter aptari: ne pul
uis vel flatus venti; vel aliud tale
poſſet ibi aliquod offendiculū īfferre
De licentia etiaꝫ dioceſani poteſt ꝓ
pter aliquam neceſſitatem miſſa cele
brari in domo alicuius in aliqua ca
mera apta ad hoc. ita tamen ꝙ ſem
per celebretur ſuper altare portatile
ideſt ſuper aliquaꝫ tabulam lapideā
alicui ſtipiti annexam beñdictam ab
epiſcopo. Et iſta tabula debet eſſe
ītegra. quia ſi eſſet fracta: non de
bet ibi celebrari miſſa. Nec etiam ſi
eſſet a ſtipite remota. imo peccaret
qui ibi celebraret. Iſta etiam tabu
la debet eſſe lapidea. et nō de aliqua
alia materia. et ratio huius eſt iſta:
quia pius chriſtus qui īmolatur ibi
vocatur petra. Unde dicit apoſtolꝰ
Petra autem erat chriſtus. Alia
cauſa eſt quia ſepulcrum chriſti: qꝺ
repreſentat altare: fuit exſciſſum ex
petra. vt dicunt euāgelia. Et ꝓpē
eandem rōneꝫ corporalia debent eē
linea ⁊ nō de aliqua alia materia. qꝛ
chriſtus in monumento fuit inuolu
tus in ſindone munda ideſt in lino
candidiſſimo. ⁊ corpalia ſignificāt
illa linteamina: quibus chriſtꝰ mor
tuus fuit inuolutus. Calix vero
non debet eſſe de vitro. quia de faci
li poſſet frangi. nec d̄ ligno. qꝛ lignū
poroſū eſt ⁊ in poris poſſet ſanguis
ſubintrare. nec de cupro vel aurical
co. quia inducunt faſtidium. ⁊ eſſet
periculū de vomitu. Poteſt aūt fieri
de auro vel argēto vel ſtagno. Sci

(c) 2006 Ministerio de Cultura

endum autē eſt ꝙ quando altare ē
totum benedictum : non oportet ꝙ
ibi ſit tabula talis ſupradicta Notā
dum etiā eſt : ꝙ altare ſiue ſit in ec
cleſia ſiue extra eccleſiā ſemꝑ debet
erigi verſus orientem . ita ꝙ ille qui
dicit miſſam : habeat faciem ad oriē
tem . Et ratio eſt vna : quia chriſtus
vocatur oriēs . Luce primo Viſita
uit nos oriens ex alto . Et d chriſto
cantat eccleſia . Oriens ſplendor lu
cis eterne ⁊c̄ . Alia cauſa eſt : quia
ſcđm ꝙ dicunt philoſophi : ꝑs orienta
lis eſt dextra pars celi . Et ſcđm ꝙ
dicit chriſtus in Matheo Deus ſta
tuet in iudicio bonos a dextris Er
gᵒ in iudicio mereamur poni a dex
tris : debemus orare verſus orientē
Et quia pricipalior omnium orati
onum eſt miſſa : ideo ille qui dicit miſ
ſam debet habere faciem ad orientē
Quod autē eccleſia in qua dicitur
miſſa ſit conſecrata vel non : nihil fa
cit ad miſſam . licet quantum ad ſolē
nitatem miſſe ſemper ſi poſſibile eſſet
deberet dici in eccleſia conſecrata . et
ſic multum honorificum et vtile eſt
eccleſiam eſſe conſecratam . quia qñ
aliquis cauſa oratōnis intrat eccleſi
am conſecratam : remittuntur ſibi
peccata venialia . Sciendum eſt au
tem : ꝙ in naui ſtante i mari nunq̄
debet celebrari miſſa propter pericu
lum effuſionis ſanguinis . In eccle
ſia autem ſanguinis vel ſeminis ef
fuſione polluta non debet miſſa cele
brari . ⁊ ſi aliquis ibi miſſā celebra
ret : peccaret grauiter . nō tamen ex
hoc efficeretur irregularis . ſicut fuit
declaratum per dominum bonifaciū
viij . extra de ſentētia excommunica
tionis et interdicti . Is qui in eccle
ſia . Si etiam eccleſia eſſet predicto
modo polluta : non poſſet in cimite
rio ſibi contiguo celebrari . quia qñ
eccleſia eſt polluta : cimiterium ſibi
contiguū ſimiliter reputatur pollu
tum . non autē ecōuerſo . i . ſi cimite
rium ſit pollutū : ꝙ eccleſia ſibi cō
tigua ſit polluta . cū principale tra
hat ad ſe annexū minus principale
vt dicitur extra de conſecra . eccle .
Vel alta . c . Si eccleſiā . li . vi . vnō
in cimiterio annexo et cōtiguo eccle
ſie pollute nō debet aliquis celebrarē
nec debet aliquis ſepeliri ibi . Secꝰ
eſſet ſi cimiterium non eſſet contigu
um eccleſie . qꝛ poſito ꝙ eccleſia eſſꝫ
polluta : cimiteriū non ſibi contigu
um non eſſet pollutum vt patet . c .
preallegato . Tempore etiam inter
dicti non debet dici alta voce nec ia
nuis apertis miſſa nec etiā alie ho
re in eccleſia . niſi in quatuor feſtiui
tatibus . ſ . in die natalis domini et i
die reſurrectōis et in die pentecoſtes
et in feſto aſſumptionis ſancte marie
virginis . in quibus poteſt dici miſſa
alta voce ianuis aptis et campanis
pulſatis . excōicatis tñ excluſis . ⁊ oi
a alia officia tā nocturna q̄ȝ diurna
cōpletorio ſcđo nihilominus vtrorū
qꝫ feſtoꝝ ſupradictorū excluſo . ſ . ꝙ
dꝫ dici ſubmiſſa voce et ianuis clau
ſis . Ne aūt eccleſie defraudentur ſer
uitijs debitis : et ne diuinū officium
negligatᷣ : et ne fideliū deuotio minu
atur . ⁊ indeuotio īfideliū augeatur
tp̄re cuiꝰcūqꝫ interdc̄i ianuis clauſis
excōicatis ⁊ intdc̄is excluſis cāpanis
etiā nō pulſatis dꝫ dici miſſa et etiā
totū diuinū officiū tam diurnum q̄ȝ
nocturnū ſubmiſſa voce in eccleſia .
ita ꝙ non poſſit audiri ab his q̄ ſunt
extra . Omnia iſta habentur extra
de ſententia excōicatōis ⁊ intdc̄i . c .

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Alma mater li. vi. Et qui contra
rium fecerit eſt irregularis ⁊ inelegi
bilis. nec ipſe etiaꝫ poteſt eligere cõ
feſſorem nec poteſt abſolui niſi in ca
ſu mortis niſi per ſedem apoſtolicã.
vt habetur extra de ſententia excõi
cationis. Js qui in eccleſia li. vi.
Aliquo etiam excommunicato pñſen
te nullus debet celebrare nec in eccle
ſia nec alibi. alioquin peccaret mor
taliter. et vltra hoc eſſet ſuſpenſus
ab ingreſſu eccleſie. nec poſſet abſol
ui niſi ab illo qui intulit ſententiaꝫ
excõmunicatõnis. vt dicitur extra ꝺ
priuilegijs. c. Epiſcopoꝝ li. vi. Et
non contemnatur iſtud. qꝛ ꝙ ſic ſuſ
penſus celebraret: eſſet irregularis
vt habetur expreſſe extra de ſenten
tia excommunicationis. c. Si cui li
bro ſexto

De tẽpore qͦ debet dici miſſa. c. vi

Vt dicit ſapiẽs Sa
lomon omnia tẽpuſ
habent. ⁊ hoc ratio
nabiliter. Res eniꝫ
penes varietatẽ tẽpo
rum maximam acq̄
runt immutationem. quod euiden
tiſſime apparet in lactuca. que cum
tempore ſue iuuẽtutis frigide ⁊ hu
mide ſit nature feruoriſqꝫ ſanguis
et colere extinctiua: ex quo frondeſ
cit in humorem conuertitur calidũ
et amarum. quod obeſt colericis ac
ſupercalefactis. Ex qua re liquide
apparet: quantum res penes muta
tiones temporum mutentur: et alte
rentur. quod ſatis pulchre fuit figu
ratũ exodo. c. xvi. vbi legitur ꝙ mã
na collectuꝫ tempore debito erat ha
bens omne delectamentum ⁊ omnẽ
ſaporem ſuauitatis. quando autem
colligebatur tempore non debito. ſ.
die ſabbati computrebat et vermib⁹
ſcaturiebat Manna iſtud erat figu
ra corporis chriſti ſicut dicitur ĩ hy
ſtoria corpis chriſti. vbi dꝛ Cui⁹ ſa
cramẽti figura preceſſit quando plu
it deus manna patribus in deſerto.
Sicut eniꝫ manna non debebat col
ligi niſi tẽpore debito: ita iſtud ſãctũ
ſacrificium non debet offerri niſi tẽ
pore debito et ſtatuto Sciendum ẽ
ergo: ꝙ miſſa debet celebrari de die
⁊ non de nocte niſi in feſto natiuita
tis chriſti. quo miſſa celebratur me
dia nocte. qꝛ illa hora fuit nat⁹ chri
ſtus. ꝺ hoc tamen dicetur infra ma
gis. Antiquitus etiam in vigilia re
ſurrectõnis dicebatur miſſa ꝺ nocte
vnde in oratione miſſe dicitꝰ adhuc
Deus qui hanc ſacratiſſimaꝫ noctẽ
⁊c. Ratio quare miſſa de die ⁊ non
de nocte celebratur eſt vna: quia in
miſſa remẽoratur paſſio chriſti ꝙ fuit
facta de die et non de nocte Alia rõ
eſt: quia per noctem ſignificatur ſta
tus peccati. per diem ſtatus gratie.
vt dicit gloſa ſuper illud verbum a
poſtoli ad ro. c. xiij. Abijciamur gͦ
opera tenebrarum. i. peccata. et in
duamur arma lucis. i. virtutes que
ſunt arma gratie Ad ſignificandũ
ergo ꝙ ille qui dicit miſſam debet eẽ
in ſtatu gratie et ſine peccato: dicitꝰ
miſſa de die et non de nocte. Qua
autẽ hora debet dici in die notandũ
eſt: ꝙ tres ſunt hore principales in
quibus debet dici miſſa. ſ. tertia ſex
ta et nona Et q̃re ĩ iſtis trib⁹ horis
magis q̃ȝ in alijs: ratio eſt Vt eniꝫ
frequenter dictum eſt: miſſa dicitur
in memoriã paſſionis chriſti. Chri
ſtus autem in iſtis tribus horis fuit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

paſſus et crucifixus . Hora enim
tertia fuit crucifixus linguis iudeo
rum et ſententia pilati . quia hora
tertia clamabant iudei. Crucifige
⁊c. et illa hora Pilatus adiudica
uit fieri petitionem eorum . Hora
ſexta fuit eleuatus in cruce. Unde
dicitur in iohanne erat autem hora
ſexta. et crucifixerunt eum. Hora
autem nona emiſit ſpiritum. Unde
dicitur in matheo .xxvij.c. Et cir
ca horam nonam exclamauit voce
magna. et ſequitur : emiſit ſpiritum
Et iſtud intelligo de miſſa que di
citur ſolenniter in eccleſia. quia miſ
ſe particulares poſſunt dici a pũcto
aurore vſqꝫ ad ſextam. et in diebus
ieiuniorum vſqꝫ ad nonam . Poſt
nonam aũt non debet celebrari miſ
ſa niſi forſitan in diebus ieiunioꝝ
et ratione ordinum. Incidentaliter
autem notandum eſt: ꝙ non ſolum
miſſa verum etiam omnes alie ho
re canonice dicuntur in memoriam
paſſionis chriſti. Matutinum enĩ
officium dicitur in memoriã: ꝙ chri
ſtus hora matutinali captus et vin
ctus fuit et multipliciter deluſus. ⁊
debet dici matutinum officiũ media
nocte iuxta illud pſalmiſte pſalmo.
xxviij . Media nocte ſurgebam ad
confitendum tibi . Prima dicitur
in memoriam . quia illa hora chri
ſtus in domo cayphe ligatus ad co
lumnã fuit grauiſſime flagellatus.
ita ꝙ ſcđm quod predixerat Iſayas
A planta pedis vſqꝫ ad verticem
non erat in eo ſanitas. Tertia dici
tur in memoriam. ꝙ illa hora chri
ſtus fuit ductus ad Pilatum. et fu
it crucifixus linguis iudeorũ clamã
tium et dicentium Tolle tolle cruci
fige eum. Et tunc fuit impletũ illud
pſalmiſte pſalmo xxvi. Aperuerũt
ſuper me os ſuum ſicut leo rapiens
et rugiens. Sexta dicitur in meo
riam: ꝙ illa hora chriſtus expoliatꝰ
et illuſus a militibus fuit eleuatus
in cruce. Et tunc fuit impletum il
lud pſalmiſte pſalmo .xvi. Foderũt
manus meas : et pedes meos ⁊c .
Nona dicitur in memoriam: ꝙ illa
hora chriſtus felle ⁊ aceto potatus
expirauit dicens. Pater in manus
tuas commendo ſpiritum meum .
Et tunc fuit impletum illud pſalmi
ſte pſalmo. lxviij. Dederunt in eſcã
meam fel. ⁊ in ſiti mea potauerunt
me aceto. Veſpere dicuntur in me
moriam : ꝙ illa hora chriſtus a Pi
lato datus nobili decurioni Ioſeph
fuit de cruce depoſitus. Completo
rium dicitur in memoriam : ꝙ illa
hora chriſtus a ſua matre triſtiſſima
⁊ alijs ſanctis mulieribus lamẽtatꝰ
et aromatibus conditus fuit et poſi
tus in ſepulcro Et ſic bonũ eſſet et
congruum: ꝙ quelibet iſtarũ ſeptem
horarum diceretur in hora ſua deter
minata. Iuxta illud pſalmiſte. Se
pties in die laudem dixi tibi . Uerum
quia propter reifamiliaris occupati
onem vel propter humanam fragili
tatem ſi nequit iſtud ſeruari : ſeruet
tamen illud : quod ordinatum eſt ex
tra de cele. mi. c. Prebiter. vbi dici
tur ſic Prebiter matutino officio ex
pleto. ſ. media nocte mane penſum
ſue ſeruitutis videlicet primam ter
tiam ſextam nonam veſperãqꝫ pſol
uat Ita tñ ꝙ horis cõpetentibꝰ iux
ta poſſibilitatem a ſe aut a ſcolaribꝰ
compleantur . Deinde peractis ho
ris ⁊ infirmis viſitatis ſi voluerit ex
eat ad opus rurale ieiunus . Et di
cantur omnes iſte hore per modum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quo precipitur extra de ꝯdez cap. Do
lentes. Ubi precipitur: ꝙ diuinum
officium tam diurnum ꝙ̃ nocturnū
dicatur ſtudioſe pariter et deuote. ⁊
qui ſcienter tranſgreditur iſtud mā
datuȝ: ſciat ſe mortalr̄ peccare. vt
pote ꝙ tra̅ſgreſſor eſt precepti eccle
ſie. Notandum autem ꝙ non debȝ
dicere miſſam quouſqȝ dixerit matu
tinum. Congruum etiam eſt. ꝙ pri
ma dicatur ante miſſam Alie etiam
hore preter veſperas ⁊ completoriū
poſſunt dici ante miſſaȝ ſi voluerint

Quotiēs in die dȝ dici miſſa: c. vij.

EX quo dictum eſt
ꝙ miſſa debet dici
ð die. reſtat dicenð
quotiens in die de
bet dici miſſa Et ē
ſciendū ꝙ ſcd̄m qð
dicitur extra de celebratione miſſaꝝ
cap̄ Cōſuluiſti. nullus debet dicere
miſſaȝ niſi ſemel in die Ualde eniȝ
felix eſt qui celebrat digne vnā. Ex
cipitur dies natiuitatis domini. qua
die celebrantur tres. ita ꝙ vnus ſa
cerdos poteſt celebrare illa die tres
miſſas. vt dicitur de conſecratione
di. i. c. Quia nocte ſancta. Et ra
tio quare illa die dicuntur tres miſ
ſe: eſt vna propter miſteriumꝰ. quo
niam per iſtas tres miſſas repreſen
tantur tres ſtatus. ſ. ſtatus ante le
gem. ſtatus ſub lege et ſtatus grati
e. Illa miſſa que cantatur in medi
a nocte: repreſentat ſtatum qui fuit
ante legem. quando totus mundus
erat in tenebris. vnde in illa miſſa
cantatr̄ illa prophetia Iſaye prophe
te. Populus gentium qui ambula
bat in tenebris: vidit lucem magnā
Secunda miſſa que dicitur in auro
ra: ſignificat ſtatum qui fuit ſub le
ge in quo ſtatu inceperunt ſcire chri
ſtum propter dicta legis et prophe
tarum. ſed non habebant perfectaȝ
noticiam de eo. et ideo cantatur in
aurora qn̄o incipit apparere lux diei
ſed non bene clare. vnde in illa miſ
ſa cantatur. Lux fulgebit hodie.
Tertia miſſa dicitur de claro die. ⁊
ſignificat ſtatuȝ gratie. in quo ſumꝰ
⁊ dicitur officium Puer natus ē no
bis. Alia cauſa eſt ad repreſentādū
tres natiuitates chriſti. Nam p̄ma
dicitur ad repreſentandum natiuita
tem eternam. qua naſcitur ex deo
patre. vnde dicitur in introitu illius
miſſe Dominus dixit ad me filiꝰ me
us es tu ego hodie genui te. Et di
citur illa miſſa de nocte quando tem
pus eſt obſcurum ad deſignandū ꝙ
illa natiuitas eſt nobis obſcura ⁊ oc
culta. Secunda dicitur ad deſignā
dum natiuitateȝ ſpiritualem. qua ð
us naſcitur in animabus iuſtoruȝ ꝑ
gratiam. vnde cantatur ī illa miſſa
Lux fulgebit hodie ſuꝑ nos. lux. ſ.
gratie dei. Tertia repreſentat nati
uitatem temporalem. qua chriſtus
eſt natus ex Marie virgine pro ſa
lute noſtra. vnde cantatur: puer na
tus eſt nobis ⁊c̄. Ueruntamen ſi
conſideremus euangelia: que dicun
tur ī miſſis iſtis: prima miſſa repre
ſentat natiuitatem temporalē. qua
Chriſtus natus eſt ſcd̄m carnem ex
maria virgine. vnde illud euangeli
uȝ quod cantatur in illa miſſa. ſ. E
xijt edictum: totum loquitur de iſta
natiuitate. vt patet intuenti Secū
da repreſentat natiuitatem ſpūaleȝ.
tunc eniȝ legitur euangeliuȝ: paſto
res loquebantur adinuicem. Terti
a repreſentat natiuitatem eternaȝ.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

qua naſcitur ex patre. vnde tunc di
citur illud euangeliuȝ In principio
erat verbum. Quod totum loquit̃
de natiuitate ſempiterna veri filij dĩ
Notandum eſt etiã ꝙ in die ſancto
paraſceues non dȝ dici miſſa Et rõ
eſt quia iſtud ſanctum ſacramentuȝ
eſt figura ⁊ repreſentatio ſanctiſſim̃
paſſionis chriſti: que tali die fuit fa
cta Et eueniente veritate debet ceſ
ſare figura Alijs autem diebus nõ
debet dicere ſacerdos niſi vnam miſ
ſam: excepto tñ in caſu vel in cauſa
neceſſitatis: in quibus poteſt celebra
re duas tantum Et vnus de caſib⁹
eſt talis: ꝙ ſi aliquis moriatur in ꝑ
rochia ſua. et volunt eum ſepelire.
et ſacerdos requiritur: vt dicat miſ
ſam de defunctis pro eo et ſacerdos
celebrauerit miſſam que contingit ĩ
illo die: tunc poteſt cebrare aliã miſ
ſam de defunctis. ſ. de requiem pro
illo defuncto. dummodo tamen ſit
ieiunus et in omibus alijs diſpoſit⁹
et non ſit alius ſacerdos paratus.
Alius caſus eſt: ſi ſit aliquis in pe
riculo mortis. et petat corpus chri
ſti ſibi dari. et ſacerdos non habet
hoſtiam conſecratam: poteſt iterum
celebrare: dummodo vt dixi ſit ieiu
nus ⁊ nõ ſit alius paratus celebrar̃
quia iſtud ſemper eſt intelligendum
Alius caſus eſt propter neceſſitateȝ
nuptiarum quãdo. ſ. tranſit temp⁹
nuptiarum. et dicta miſſa ſuperueni
unt aliqui: qui habent contrahere
matrimoniuȝ: poteſt ſacerdos iteruȝ
celebrare: dummodo ſit ieiunus vt
ſupra Alius caſus eſt propter neceſ
ſitatem peregrinorum: quando. ſ.
dicta miſſa ſuperueniũt peregrini.
Et iſtuȝ caſum ponit Raymundus
in ſuma ſua. ſed ſalua eius reueren
tia iſtõ videt̃ expͣſſe eẽ cõtra illud ca
pitulum extra de celebratione miſſa
rum Te referente. Caſus enim il
lius capituli eſt: ꝙ Archiepiſcopus
ſipontinus in die cene domini de ã
tiqua conſuetudine tenetur confice
re chriſma in eccleſia ſipontina Et
idem Archiepiſcopus eodem die aſ
cendit de mane de conſuetudine ad
gargitanam eccleſiam: vt recipiat
ibi peregrinos ipſius loci. ⁊ ibi a cle
ro et populo celebrare compellitur.
Unde ſup hoc implorauit conſiliuȝ
Pape. ⁊ Papa reſpondet: ꝙ in ec
cleſia ſipontina ĩ qua tenet̃ chriſma
conficere tammodo debet celebrare
Ex quo manifeſte apparet: ꝙ rõne
peregrinoruȝ non debet tranſgredi
conſtitutio de vnica miſſa celebrãda
in die. Ante ſaluo meliori iudicio
magis approbo conſuetudineȝ q̃ ſer
uatur in aliquibus eccleſijs gallica
nis. quando. ſ. veniunt peregrini
dicta miſſa ad aliquam eccleſiam: ſi
non ſit ibi ſacerdos paratus dicere
miſſam: induit ſe ſacerdos ſicut ſi d
beret dicere miſſam et dicit eis offici
um de beata virgine Maria vel de
ſpiritu ſancto vel trinitate vel de il
lo ſancto pro quo ſit peregrinatio.
non tamen dicit canonem nec conſe
crat. Et oſtendit eis reliquias loco
eleuationis corporis chriſti Et iſta
miſſa vocatur miſſa ſicca. Tamen
ſi alibi ſeruatur conſuetudo alia iux
ta opinionem Raymundi: non con
demno eam. Alius caſus eſt propt̃
neceſſitateȝ honeſtatis vel vtilitatis
vt ſi dicta miſſa veniat aliqua magna
perſona. que velit miſſaȝ audire: po
teſt ſacerdos iterum celebrare. dum
modo ſit vt dixi ſupra Iſtud capitu
luȝ ponit gloſa de celebratione mi.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſuper. c. Conſuluiſti. Et de iſta ne
ceſſitate neſcio quid dicaꝫ. quia non
video hic tantam neceſſitatem: ꝙ ꝓ
pter eam debeat tranſgredi mādatū
de vnica miſſa celebranda in die. p̄
ſertim cum magne perſone tempori
bus noſtris non multū afficiant ita
ad miſſas. et illi qui afficiuntur du
cunt ſecum ſacerdotes proprios.
Alius caſus eſt propter neceſſitateꝫ
debiti. ſicut quando ſunt due eccleſi
e annexe. ⁊ quelibet eſt curata. i. hēt
curam animarum: et habent reddi
tus ita tenues ꝙ non ſufficerent du
obus ſacerdotibus. ſed ſolus ſacer
dos habet curam vtriuſqꝫ in iſto ca
ſu ſacerdos poteſt in vna die in qua
libet celebrare in illis diebus in qui
bus tenetur populo ſuo ad dicendū
miſſaꝫ et ad miniſtrandum ſacramē
ta vel alia officia que requirūt miſ
ſam. Et iſte caſus in multis locis
cōtingit ⁊ ſeruatur in partibus tho
loſanis. Et credo ꝙ in iure non in
uenitur preceptuꝫ expreſſum de vni
ca miſſa tantum celebrāda: cū in oī
bus capitulis in quibus fit mentio
de iſta materia ponatur iſtud verbū
ſufficit qd̄ non importat vim coactiuaꝫ
Conſuetudo tamen eccleſie romāe
que preeminet cuicūqꝫ autoritati:
habet et tenet hoc. et nullus debet
facere contra eam. ⁊ ſi faciat peccat
⁊ puniri debet In quocunqꝫ auteꝫ
caſu ſacerdos celebret plures miſſaſ
in prima nō dꝫ ſumere aliqd neqꝫ vi
nū neqꝫ aq̄ꝫ neqꝫ aliqd aliō pꝰ ſūpti
onem ſanguinis. ſed ſoluꝫ debet la
uare os et cauere ſibi quantuꝫ pote
rit: ne aliqd trāſglutiat. quia ſacrā
a ieiuno ſunt recipienda. et in qua
libet miſſa corpus chriſti recipiat ⁊
ſanguinem. ⁊ in vltima recipiat ab
lutionem. que communiter ſumi
tur poſt ſumptōem ſanguinis chri
ſti et non in alijs vt dixi. Habent
iſta extra de cele. mi. Ex parte. ⁊ d̄
cōſe. di. v. vt ieiūij. ⁊. vij. q. i. Ni
hil

De veſtibus quibus induitur
ſacerdos in miſſa .c. viij.

Omni tempore vē
ſtimēta tua ſint cā
dida. Verbū ē ſa
piētis. Quātū fa
ciat dbitꝰ vſus ve
ſtimentoruꝫ ad dbi
tam adminiſtrationem officij: quod
quis exercet: ſatis oſtendit experiē
tia medicorū. Compertum eſt eni
ꝙ colliriuꝫ quod ſalubriter dolorē o
culorum mitigat: tritum ab apote
cario induto veſte qua die preceden
ti indutus triuerat viride eris imiſ
ſum oculis patientis: cruciabitur.
Si ergo veſtis indebita nocet in cō
fectione collirij: quantomagis noceꝫ
in conſecratōne corporis chriſti. vn
de figuratiue fuit preceptuꝫ legiſla
tori Moyſi in exodo Iſto modo fa
cies veſtes ſanctas Aaron in quibꝰ
ſanctificatus miniſtret mihi Vnde
ſciendum eſt: ꝙ omnes veſtes quaſ
induit ſacerdos in miſſa: debent eē
ſanctificate. i. benedicte ab Epiſco
po. Notandum autem ꝙ illa veſtis
que primo induitur ſcilicꝫ illa cami
ſia parua vel ſuperpellicium non ē
de eſſentia miſſe in ſimplici ſacerdo
te. quod dico propter Epiſcopos ⁊
canonicos regulares. quorum talis
veſtis ē hitꝰ Sciēdū gͦ ꝙ cōputata
illa camiſia de qua dcm̄ eſt vel loco
eius computato ſuperpellicio ſepteꝫ
ſunt veſtes qbꝰ īduit ſacdos in miſſa

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſcilicet illa camiſia vel loco eius ſup
pellicium. amictum. alba cingulum
manipulus. ſtola. caſula. Et iſte ſe
ptem veſtes denotant ſeptē dona ſpi
ritus ſancti. quibus dꝫ eſſe ſacerdoſ
perfuſus. Unde in actuum apoſto
lorū Primo induimini virtute ſpi
ritus ſancti ex alto. Uel ſignificāt
ꝙ debet eſſe contra ſeptē pc̄ca mor
talia munitus et armatus. Unde a
poſtolus. Induite vos armatura
dei: vt poſſitis ſtare aduerſus inſidi
as diaboli. Uel ſignificāt ſeptē vir
tutes. ſ. tres theologicas ⁊ quatuor
cardinales quibꝰ debet eſſe ſacerdos
ornatus. Unde apoſtolus induamꝛ
arma lucis. glo. i. arma virtutum.
quia non eſt licitum indutū ſaco. i.
peccato aulam regis. i. chriſti qui ē
rex regum intrare. vt dicitur in libᵒ
Heſter. Uel ſignificāt ꝙ ſacerdos
debet eſſe ſeptē operibus miſericor
die deditus Unde apoſtolus Indui
mini dominum ieſum chriſtum cuiꝰ
miſericordie nō eſt numerus. vt di
citur in pſalmo. Uel ſignificant ꝙ
ſeptem petitiones orationis domini
exaudiuntur in miſſa. in ſignum cu
ius legitur in libro Heſter: ꝙ He
ſter induta veſtibus regijs fuit exau
dita a Rege Aſſuero. Uel ſignifi
cant: ꝙ ſacerdos digne celebrās cū
iſtis ſeptem veſtibus habebit ſeptem
dotes in paradiſo. iiij. ex parte cor
poris. et. iij. ex parte anime. in cuiꝰ
figura legitur in geñ. ꝙ iacob indu
tus veſtibus Eſau valde bonis ha
buit benedictionē patris. Uel ſigni
ficāt: ꝙ pius ieſus toto tempore qᵒ
mundꝰ durabit. qd̄ tempus. vij. die
bus reuoluitur erit nobiſcū preſens
in iſto ſacramento. Et ita promiſit
ipſe qui non mentitur dicens. Ecce
ego vobiſcum ſum vſqꝫ ad conſuma
tionem ſeculi. Et vt ſpecialius de
vnaquaqꝫ veſte dicat̄. ſciēdum ē ꝙ
illa camiſia vel ſuppelliciū ſignificat
ꝙ ſacerdos dꝫ hēre mundiciam vite
eſt enī illa camiſia de linō albo ⁊ mū
do ⁊ ꝓpt̄ hᵒ dic̄ ſacerdos Lauabo i
ter innocentes maꝰ meas ⁊ c̄. Ami
ctū qd̄ ponitur ſuper caput ſignifi
cat eleuationē mētis ad deū: quā ſa
cerdos dꝫ hēre p̄ alijs maxīe qñ dic̄
miſſam. Unde dicit ipſe ſurſum cor
da. i. corda ſint eleuata ad dñm ſur
ſū. Alba q̄ eſt longa ſignificat pſe
uerantiā in bonū quā dꝫ hēre ſacer
dos. qꝛ q̇ pſeuerauerit vſqꝫ in finē
hic ſaluꝰ erit. Cingulū qd̄ ꝓhibꝫ ve
ſtes ne fluant ſup terrā ſignificat ti
morē dei q̇ ꝓhibet ne anima fluat
per peccatū. qꝛ vt dic̄ ſapiēs. Qui
timēt dñm p̄parabūt corda ſua. ⁊ i
cōſpectu illiꝰ ſcīficabūt aīas ſuas.
Manipulꝰ ſignificat fructum bono
rum operū. quē boni ſacerdotes re
portabūt in paradiſo. Unde de eis
dic̄ pſalmiſta Uenientes aūt veniēt
cū exultatōe portātes manipulos ſu
os Stola ſignificat mortificatōem
carnis Unde ponit̄ in modū crucis
ad deſignandum ꝙ ſacerdos debet
portare crucem penitentie in corpoꝛ̄
ſuo. Et ita dicit Apoſtolus Morti
ficationem chriſti ieſu in corpore ve
ſtro circūferentes. Caſula que coo
perit oēs alias veſtes et preeminet
omnibus alijs ſignificat caritatem
que preeminet omnibus alijs virtu
tibus. ⁊ que cooperit multitudinē
peccatorum. In caritate ergo fun
dati et radicati iuſte viuamus. vt
dicit Apoſtolus Multe alie adapta
tiones poſſent adduci: ſed iſte quo
ad nunc ſufficiant.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Cui debet dari eucariſtia .c.x

Quoniaz non eſt bo
num ſumere panez
filiorum et mittere
canibus. et marga
rite non ſunt porciſ
donande: cū in iſto
ſacramento contineatur panis viuꝰ
qui de celo deſcendit: chriſtus. ſ. ve
rus deus ⁊ verus homo: qui eſt illa
precioſa margarita: quam qui inue
nit homo: abſcondit. ⁊ pregaudio il
lius vadit et vendit vniuerſa que ha
bet et emit eaz. Ideo iſtud ſacramē
tū nō eſt dādū cāibus vel porcis .i.
peccatoribus .ſ. crudelibus ⁊ imun
dis. Ad videndum ergo quibus de
bet dari iſtud ſacramentū: ſciendūz
eſt primo de modis mādūcandi iſtō
ſacramentum. Sciendum eſt ergo
ꝙ iſtud ſacramentū poteſt ſumi qua
tuor modis Primo poteſt ſumi cor
poraliter tantum Secundo ſpiritu
aliter tantum. Tertio ſacramentali
ter et corporaliter. Quarto poteſt
ſumi corporaliter ſacramentaliter ⁊
ſpiritualiter Quidam enim ſumūt
iſtud ſacramentū corporaliter tantū
ſicut ſi aliquis infidēlis qui non cre
deret in iſto ſacramento eſſe veraci
ter corpus chriſti: ſumeret hoſtiam
cōſecratā. tunc talis ſumeret corpo
raliter tantum. et conſtat ꝙ non ſu
meret ſpiritualiter: cuz non percipe
ret fructum ſacramenti. nec etiam
reciperet ſacramentaliter .quia ille
recipit ſacramentum iſtud ſacramen
taliter: qui credit in iſto ſacramento
veraciter eſſe corpus chriſti. Iſte vt
dictuz eſt non credit in iſto ſacramē
to veraciter eſſe corpus chriſti. qua
re non recipit iſtud ſacramētū ſacra
mentaliter ſed ſolum corporaliter.
Et idem dico de cane vel de mure
vel de quacunqꝫ alia beſtia comedē
te hoſtiam conſecratam. Quidam
vero recipiunt iſtud ſacramētū ſpū
aliter tantū .ſicut fideles iuſti ⁊ ſci
cum deuotione audientes miſſaz vel
habentes deuotionem ad audiendū
eam: qui licet non communicent:
ſunt tamē participes fructus iſtius
ſacramenti. Et ſic intelligitur ver
bum Auguſtini. Crede et mandu
caſti. crede .ſ. fide formata: ⁊ mādu
caſti. ſ ſpiritualiter. Quidaz come
dūt ſiue ſumūt iſtō ſacrāz ſacramēta
lit ⁊ corpalr̄ ſimul. ſic falſi chriſtiāi
qui ſumūt in peccato mortali. tales
enim corporaliter ſumūt. quia ſup
ponitur: ꝙ recipiunt ſpecies cōſecra
tas. et etiam ſumunt ſacramentalr̄
qꝛ ex quo ſunt Chriſtiani credunt
ſub illis ſpeciebus corpus chriſti ve
raciter contineri Et ſic vtuntur ſa
cramento vt eſt ſacramentum: ſed
nō recipiunt ſpiritualiter. quia nō
recipiunt fructum ſacramenti Qui
dam autem recipiunt ſacramentum
iſtud corporailter ſacramentaliter ⁊
ſpūaliter ſimul. ſicut illi qui cum fi
de et deuotione exiſtentes in carita
te gratie dei: recipiūt iſtud ſacramē
tum. quia ex perceptione eius mul
ta bona recipiūt in preſenti .ſ. gra
tiam et in futuro gloriam. Secun
do videndum eſt quot requiruntur
ad debitā ſuſceptionem iſtius ſacra
menti. Et ſunt tria .ſ. immunitas
a peccato mortali. eleuatio mentis
ad deum et mundicia corporalis.
De primo dictum eſt ſupra in pmo
capitulo et dicetur etiam aliquid in
iſto De ſcdo. ſ. d eleuatōe mētis ad
deum dicit ſacerdos ante inceptionē

(c) 2006 Ministerio de Cultura

canonis. Surſum corda. quaſi di
cat ꝙ volēs ſumere iſtud ſacrm̄ debꝫ
habere cor ſurſum. i. eleuatum ad d̄
um. De tertio. ſ. de mundicia cor
porali videmus: ꝙ tractaturi aliqđ
ſacrm̄ manꝰ ſuas lauant. ⁊ ideo cuꝫ
in iſto ſacramēto tractet̄ ille q̇ ē ſcūſ
ſanctorū: requiritur in ſumente mū
dicia corporalis. Notādum etiā ꝙ
imunitas a peccato mortali de neceſ
ſitate requiritur ad debitaꝫ ſuſcepti
onem iſtius ſacramenti. Alia auteꝫ
duo requiruntur de magna congru
itate. Et ideo cum aliqua imūdicia
corpalis hēat aliqñ ſecū ānexā cul
pam mortaleꝫ ⁊ ebetudieꝫ mētis. ſ.
pollutō. que accidit in ſomnis. vidē
dum eſt ergo de ipa pollutōne quoꝰ
impedit ſuſceptioneꝫ iſtius ſacramē
ti. Sciendū gº ꝙ pollutio que acci
dit in ſomnis non eſt peccatū de ſe.
ſed poteſt eſſe effectus pc̄cati morta
lis vel venialis vel nullius peccati
ſcđm ꝙ cauſa eiꝰ poteſt eſſe peccatuꝫ
mortale vel veniale vel nullū. Sē
per ergo recurrendum ē ad cauſam
vnde prouenit iſta pollutio. Quia
aut ex cogitatōe p̄terita vel ex tētatō
ne diabolica vel ex ebrietate ⁊ crapu
la vel ex infirmitate vel alleuiatōne
natẽ. Primis duobꝰ modis nō pōt
eē ſine pcc̄o mortali vel vēiali. Nā
ſi cogitatio deliberata ⁊ cū conſenſu
p̄ceſſit. vel ebrietas vel crapula fuit
deliberata vel conſuetudinaria: fuit
peccatū mortale. Et ideo talis pol
lutio impedit de neceſſitate ſuſceptō
nem iſtiꝰ ſacramenti. Si autem co
gitatio non fuit cuꝫ conſenſu delibe
rato. vel ebrietas non fuit delibera
ta nec conſuetudinaria: fuit peccatū
veniale. Et ideo talis pollutio non
impedit de neceſſitate ſumptōem iſti

us ſacramenti. ſꝫ de congruitate im
pedit: potiſſimū ſi fuit ex turpi imagi
natione. qꝛ ex tali imaginatione cō
muniter deprimitur mens. Sed
ſi ſit aliqđ quod preponderet. ſicut
deuotio feſtiuitatis. vel ꝙ timeatur
de ſcandalo non debet dimitti ꝑpter
hoc perceptio corporis chriſti. Si
autem prouenerit ex illuſione diabo
lica: nō credo ꝙ debeat dimitti. ma
xime ſi euēiat tempore magne feſti
uitatis vel generalis communionis
Si autem eueniat ex nature infir
mitate vel alleuiatōne: ſi dimittatur
propter reuerētiam ſacramenti: lau
dabile eſt: niſi ſit aliquid quod refor
met peccatum. vt dictum eſt ſupra.
Et illud decretum quod dicit ꝙ ho
mo poſt talem pollutionem debet ſe
vigintiquatuor horis abſtinere: in
telligendum eſt cuꝫ diſtinctione pre
dicta. Viſo ergo quot modis ſumit̄
iſtud ſacramentum et que requirun
tur ad debitam ſuſceptionem eiuſdē
videnduꝫ eſt nunc qui debent iſtud
ſacramentum ſumere. Debet enim
ſumi a ieiunis. vt dicitur. vij. q. iij.
Nihil et de conſecratione. diſtinctio
ne. v. Jeiunij. Notandum vero eſt
ꝙ duplex eſt ieiuniuꝫ. quia quoddā
eſt ieiuniuꝫ nature. et quoddam eſt
ieiunium eccleſie. Jeiunium nature
ſoluitur per ſumptionem cuiuſcūqꝫ
cibi vel potus. Jeiuniū eccleſie ſol
tur per comeſtioneꝫ cuiuſcunqꝫ ſum
pti in modum cibi vna comeſtione
accepta. Quando ergo dicitur ꝙ
ſacrm̄ eucariſtie debet ſumi a ieiunis
itelligit̄ a ieiunis natẽ. qꝛ p̄mo dꝫ i
trare in os chriſtiani iſte ſanctiſſimꝰ
cibus: q̄ꝫ quicunqꝫ alius cibus. ita
ꝙ ille qui ſumit iſtum cibū ſacroſan
ctū: nihil āte ſūpſerit illa die ꝑ mo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dum tibi vel potus. Uerum quia
neceſſitas non habet legem. ⁊ infir
mis non eſt lex poſita. infirmi et il
li q̇ ſunt in neceſſitate conſtituti nõ
ſunt obligati ad hoc. quia quacun
qꝫ hora ſiue de die ſiue de nocte: ſi
ue poſt prandiuꝫ ſiue ante poſſunt
ſumere iſtud ſacramentum. ſ. quan
do eis fuerit neceſſe ſumere iſtud ſa
cramentũ Sed ſi aliquis ſacerdos
vel aliq̄s debet communicare. et
de mane lauet ſibi os. ⁊ tranſglutit
aliquid de aqua: nunquid impedit̄
propter hoc a ſuſceptione iſtius ſa
cramenti? Dico ꝙ ante ſuſceptiõeꝫ
iſtius ſacramenti decens eſt: vt q̇li
bet ⁊ ſpũaliter et corporaliter mun
det ſe quantum poterit Et ideo la
uare os ante ſuſceptionem iſtiꝰ ſa
cramenti approbo et laudo. ita tñ
ꝙ caueatur ne aliquid de aqua trãſ
glutiatur ſcienter. Ueruntamen
ſi aliquid tranſglutiatur: ſed non i
magna et notabili quãtitate cũ trãſ
glutiatur cum ſaliua et per modum
ſaliue. non credo ꝙ hoc impediat
ſuſceptioneꝫ iſtius ſacramenti. Sꝫ
ponatur ꝙ aliquis de nocte comede
rit aniſum vel feniculum vel aliq̇d
tale et de reliquiis remanſit aliquid
inter dentes. et cum abluit os trãſ
glutit aliquid de hoc quod remãſit
inter dentes. nunquid impeditur a
ſumptione huius ſacramenti? Di
co ꝙ non ex quo ſcienter non facit
ſed tantũmodo tranſgultit per mo
dum ſaliue. Iſtud etiam ſacramen
tum non debet ſumi niſi ab illo qui
habet vſum rõnis. Unde non debꝫ
dari pueris anteq̄ꝫ perueniant ad ã
nos diſcretionis. ſic̄ h̄etur extra de
peniten. et remiſſi. Omnis vtriuſ
qꝫ ſexꝰ. Quia ante iſtud tẽpꝰ neſci
unt diſcenere inter iſtũ cibuꝫ ⁊ cibũ
corpalẽ. ⁊ ſic nõ exhiberent reueren
tiã tãto ſacramento debitã Eadẽ e
tiã rõe iſtud ſacramentũ nõ ē dãdũ
amẽtibꝰ et furioſis. Diſtinguendũ
eſt tñ de iſtis qꝛ tales aut fuerũt fu
rioſi a natiuitate ita ꝙ nunq̄ꝫ habu
erunt vſum rõis. ⁊ tũc credo ꝙ tali
bus nõ dꝫ dari. qꝛ iſtud ſacramẽtũ
req̇rit actualẽ deuotionẽ in ſuſcipiē
te. ⁊ tales nõ hũerũt. vel nõ poſſũt
hẽre eã. Aut tales aliquotiens hũe
runt vſum rõnis. ſed amiſerũt vſuꝫ
rõnis. ſed amiſerunt ipm ꝓpt aliq̄ꝫ
cãꝫ. vel habẽt aliq̇ lucida interualla
Si tp̄re gº qº hũerũt vſum rõnis
vel illa lucida interualla. petãt cũ
deuotione iſtud ſacramẽtũ. et velit
ipm reuerẽter recipet. debet eis da
ri. ita tñ ꝙ tp̄re furie nulloº eis de
tur ꝓpt cãm iã dcãm. Freneticis e
tiam nõ dꝫ dari iſtud ſacramentum
maxīe ſi timeat̄ de irreuerentia ad i
ſtud ſacm̄. ſic̄ de ſpuitione vel de a
liquo tali. Loquor de freneticis in
quibꝰ ligatꝰ eſt oĩno vſus rõis De
moniacis etiaꝫ ſi cum reuerẽtia et
deuotione peterent credo ꝙ deberet
dari. cum tales habeãt vſum ratio
nis ⁊ actualeꝫ deuotionem ad ſacra
mentũ. Et credo ꝙ tantam deuoti
oneꝫ poſſent habere ad ſacramentũ
ꝙ virtute iſtius ſacramenti a demo
nio liberarent̄. Leproſis etiaꝫ non
debet dari iſtud ſacramentũ quod i
telligo de leproſis ſic infectis. ꝙ nõ
poſſent corpus dominicũ ſic tracta
re. qn reiicerent ipꝫ. ſicut ſunt mul
ti quibus ceciderunt labia ⁊ dentes
et ſunt toti corroſi vſqꝫ ad gutur.
Sicut legitur dͤ quodam monacho
ciſterienſi in vita ſci Ludouici quon
dã regis Francie. cui quando pone

(c) 2006 Ministerio de Cultura

batur bolus in ore: cadebat ſibi bo
lus de ore. Et tali ſic leproſo nō d̄
bet dari ſacramentum corporis chri
ſti Alijs autem leproſis poteſt bene
dari. Sed ſacerdos leproſus non
debet in preſentia populi celebrare.
ſed ſi ad partem vel in ſecreto vellet
poſſet celebrarē. Et ita intelligo illa
clauſula. extra de clerico egrotante.
De rectoribus et tua nos. Hugu
cio etiam dicit: ꝙ ſacerdos leproſus
poſſet celebrare alijs leproſis Dam
natis etiam ad mortem pro crimini
bus ſuis niſi de gratia ſpeciali nō d̄
bet dari corpꝰ chriſti. ſicut illis qui
ſuſpēdunt vel comburuntur vel ſub
mergūtur vel decollantur. vel quo
modolibet aliter interficiātur. de qͦ
habetur in clementina de penitenti
is et remiſſionibus. Illis autem q̄
pro crimine hereſis cōburuntur: ſi
cum deuotione ⁊ humilitate et reue
rentia petāt illud: debet dari eis cor
pus chriſti. ſicut habetur extra de
hereticis. cap. Super eo libro. vi.
Sed nūquid exiſtenti in pcc̄o mor
tali dandum eſt corpus chriſti? Di
cendum eſt ꝙ peccatum aut eſt noto
rium aut occultum Si ſit notoriū
puta notorius vſurarius vel notori
us concubinarius. vel aliter noto
rius peccator. et tali niſi deſiſtat. et
ſcd̄m ſtatuta eccleſie cōdigne pēiteat
non eſt ei dandum corpus chriſti:
quantuncūqꝫ peniteat. imo eſt ſibi
dicendum. Amice non eſt bonum
ſumere panē filiorum et mittere ca
nibus Si autē peccatum eſt occul
tū: aut iſte petit corpus chriſti tem
pore quo tenētur communicare puta
tempore generalis communionis.
vel quia ē infirmꝰ. et ſic de alijs ca

ſibus. in quibus tenetur quilibet cō
municare. aut petit alio tēpore. Si
petat alio tempore quantūcunqꝫ pe
tat in publico. non tenetur ſacerdos
dare ipꝫ ei. ſed debet dicere ei. Ami
non eſt tempus modo communican
di. et ideo non darē tibi corpꝰ chri
ſti modo. ſed expecta tempus ſtatu
tū. Si autem petat tempore ſtatu
to. quo tenetur communicare. tunc
aut iſte petit corpus chriſti in publi
co. aut in ſecreto. ſi in ſecreto petit
non eſt ſibi dandum. imo eſt monē
dus. vt non petat in publico ſibi da
ri corpus chriſti. Sed ſi talis ſit ꝑ
tinax ⁊ in ſua malicia petat hoc i pu
blico ſacerdos debet ei dare ipm. qꝛ
non debet eum prodere. nec aliquis
debet ꝓuari iure ſuo quouſqꝫ fuerit
declaratum: ipm amiſiſſe ius illud.
Et ideo cum quilibet parrochianus
habeat ius petendi corpus chriſti a
ſuo curato. et curatus ſit obligatus
ad dandū iſto tempore corpus chri
ſti parrochianis ſuis ideo nullus fi
delis priuetur iſto iure: nec per pecca
tum mortale debet priuari quis iſto
iure: quantūcūqꝫ ſit notorium tale
peccatum mortale commiſiſſe. Et
ideo quātuncunqꝫ ſacerdos curatus
ſciat ſubditum ſuum eſſe in peccato
mortali: niſi peccatum eſſet notori
um: non debet ei denegari corpus
chriſti. ſi tempore ſtatuto et in loco
publico petat ipm ſibi dari. Et ita
legitur feciſſe beatus bernardus. qꝛ
cum quadam die dominica commu
nicaret monachos ſuos: quidā quē
ſciebat beatꝰ Bernardus eſſe in pec
cato mortali cum alijs acceſſit ad cō
munionem. et beatus Bernardus
dedit ei corpus Chriſti dicendo ſub

(c) 2006 Ministerio de Cultura

miſſa voce. Iudicet dominus inter
te et me. quaſi vellet dicere domin⁹
ſcit: ꝙ tu indigne cedis. et ego non
poſſum tibi negare. et ſic ipe iudicet
inter me et te. Et ſtatim ille miſer
ſumpto corpore chriſti cecidit mortu⁹
Et ideo quilibꝫ caueat ſibi ne indi
gne accedat. nō enim noceret ſacer
doti ſed ſibiipſi. Et ideo ſacerdotes
benefacerent: ſi iſtud exemplum et
ſimilia frequenter ſuis ſubditis nun
ciarent. Sed nunquid ſuſpectis de
crimine debet dari iſtud ſacramentū
Dico triplex ſuſpicio eſt Quia q̄dā
ſuſpicio eſt violenta. quedam proba
bilis. quedam leuis. Suſpicio vio
lenta eſt illa contra quā non admit
titur probatio. Sicut ſi aliquis in
ueniretur cum aliqua in lecto ſolus
cum ſola nudus cuꝫ nuda loco et tē
pore ad hoc ſtatutis nec etate nō pē
tela nec aliquo alio obſtātibus: eēt
violenta ſuſpicio vel preſumptio: ꝙ
cognouiſſet eam. ita ꝙ non admitte
retur probatio in contrarium. Pro
babilis vero ſuſpicio eſt illa: que o
rit ex aliquibus ſignis probabilibus
Sicut ſi aliquis inueniretur cum a
liqua frequenter loquens in locis ſu
ſpectis: eſſet probabilis ſuſpicio. ꝙ
aliquid mali agerent. Leuis ſuſpici
o eſt que oritur ex fatua ꝛ inordina
ta ſuſpicione alicuius. Et iſta dicit
leuis. i. fatua ſuſpicio. Sicut ſi vi
derem aliquem bonum virum aliq̄ꝫ
bonam iuuenculam ſiue mulierē ſa
lutantem vel ſibi arridentem non i
loco vel in tempore ſuſpectis. fatuū
eſſet inde preſumere. ꝙ male agant
Et de tali dicit ſalomon. Qui cito
credit. leuis eſt corde. Quando er
go queritur vtrum ſuſpectis d aliq⁹
crimine debeat dari corpus chriſti.
Dico ꝙ ſi de aliquo habeatur ſuſpi
cio violenta de aliquo crimine noto
rio. ꝙ tali debet denegari corp⁹ chri
ſti. Verbi gratia habetur ſuſpicio
violēta. ꝙ ſit notorie hereticus vel
vſurarius vel concubinarius. ꝛ ſic
de aliis. dico anteq̄ꝫ detur ei corpus
chriſti. debet ſe purgare de hui⁹mo
di crimine. vt habetur extra de pur
ga. c. ij. Si autem habeatur de eo
ſolummodo ſuſpicio probabilis. nō
debet ei d̄negari corpus chriſti. quo
uſqꝫ eſſet probatum contra ipm licꝫ
ſi notorie haberetur talis ſuſpicio cō
tra eum: eſſet monendus ꝙ purga
ret ſe anteq̄ꝫ accederet ad communi
candū. et ſi abſtineret: benefaceret
Si autē perſeueranter inſtaret. ꝛ
negaret crimen de quo probabiliter
preſumeretur contra eum: non cre
do ꝙ ante probationem eſſet priuan
dus iure: q̄d habet in petendo ꝛ ac
cipiendo corpus chriſti preſertim cū
res ſua agatur. ꝛ ſi idigne accipiat
nocet ſibi et nō aliis. Tamen credo
ꝙ ſacerdos poteſt: et debet dicere ei
ad terrorem aliqua verba commina
toria. dicendo ſi digne accipis profi
ciet tibi ad ſalutem corporis et aīe.
ſi indigne iudicet dominus inter m̄
et te. Si autem leuis ſuſpicio ha
beatur contra aliquē de quocunqꝫ
crimine: propter talem ſuſpicionem
cum ſit leuis et fatua: in nullo debꝫ
agi contra eum in ſpeciali In gene
rali tamen eſſet bonum: ſi ſacerdos
diceret aliqua verba oſtendendo vel
dicendo periculum vel ſalutem. que
imminent in ſuſceptione talis ſacra
menti. Nullus enim debet preſumi
eſſe malus. niſi conſtet procerto. qꝫ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

multi multa loquuntur. Sed quili
bet debet ſe purgare ⁊ quo ad deuꝫ
⁊ quo ad proximuꝫ: anteqꝫ accedat
ad iſtud ſacramentum. Sed nunq̄d
excommunicatis debet dari iſtud ſa
cramentum? Dico ꝙ non. quia qꝫ
diu ſunt excommunicati: ſunt diuiſi
a perceptione ſacramentoruꝫ ⁊ a cõ
munione fidelium. Sed quid ſi ali
quis excõmunicatus eſt in periculo
mortis. ⁊ petit corpꝰ chriſti ſibi da
ri Dico ꝙ aut iſte eſt excommunica
tus a canone ſiue iure: aut a iudice
Si ſit excommunicatus a canone ſi
ue a iure: ſacerdos debet eum abſol
uere: ſi ipſe petat humiliter abſoluti
oneꝫ. quia in periculo mortis ſacer
dos ſimplex poteſt abſoluere a qua
cunqꝫ ſententia excommunicationiſ
lata a canone. etiaꝫ ſi abſolutio eẽt
ſedi apoſtolice reſeruata. Debet ta
men in quocunqꝫ caſu abſoluat̃: ab
ſolui ſub iſta forma. ꝙ ſi dominus
preſtet ſibi vitam: ꝙ ſtatim ⁊ tamci
to qꝫ poterit: vadat ad illuꝫ: qui ab
ſoluere poteſt eum mandatum illiuſ
ſuper illis pro quibus fuerat excom
municatus humiliter recepturus. ⁊
ſi non faciat: ſtatiꝫ relabitur in eand̃
ſententiam excommunicationis. vt
habetur de ſententia excommunica
tionis. c. Cos. li. vi. Si auteꝫ ſit
a iudice aut eſt excommunicatus ꝓ
cõtumacia tm̃. aut pro delicto ſiue
debito vel pro quocunqꝫ alio tali.
⁊ tũc debet abſolui: ſi petit humilit̃
abſolutionẽ. ita tamẽ ꝙ det pignus
vel cautionem idoneam. ꝙ parebit
⁊ obediet mandatis eccleſie. ⁊ ſatiſfa
ciet paſſis iniuriam. Et ſi nequit da
re pignora vel cautioneꝫ: iuret ꝙ ſa
tiſfaciet qꝫcito habuerit oportũitateꝫ
Sed ſi aliquis exiſtens in peccato
mortali vel excommunicatus exiſtẽſ
i periculo mortis mittit pro ſacerdo
te vt confeſſiõem eius audiat: ⁊ det
ſibi corpus chriſti. ⁊ ãteqꝫ ſacerdos
veniat ad eum amittit loquelaꝫ. nũ
quid debet ſibi dare corpus chriſti?
Dico ꝙ ſi intelligit aliquid monen
dus eſt. ⁊ ſi non poteſt loqui. ⁊ oſtẽ
dat aliqua ſigna contritionis. ſicut
ꝙ coniunctas manus eleuet ad deũ
⁊ percutiat pectꝰ ⁊ ꝑ aliqua ſigna o
ſtendat ſe petere abſolutionem a pec
catis ſuis ⁊ a ſententia excommuni
cationis. tunc parentes ⁊ amici eiuſ
debent loco ⁊ vice eius promittere ⁊
fideiubere: vel dare pignus ſi poſ
ſunt. ꝙ ſi dominus preſtet ſibi vitã
preſentabit ſe conſpectui eius: qui
eum abſoluere mandatuꝫ eius humi
liter recepturus. ⁊ ſic debet obſolui
et communicari. Si autem nihil
intelligat. et conſtet et probari poſſꝫ
ꝙ ſigna contritionis et penitentie ꝓ
ceſſerunt: debet abſolui et commu
nicari. receptis tamen primo cautio
nibus vel pignoribus vel iuramento
a parentibus vel ab amicis per mo
dum qui dictus eſt ſupra

De ritu miſſe .c.x.

Quoniam honeſte ⁊
ſcdm ordinem fiant
Verbum eſt apoſto
li informantis et in
ſtruentis nos quoꝰ
ordinate ⁊ honeſte
opera noſtra ⁊ maxime illa. que ad
cultum dei pertinẽt faciamus. inter
que miſſa eſt principalior. Si ergo
i alijs noſtris operibus honeſte ⁊ or
dinate nos habere debemus: multo
magis in miſſa. Dicendum eſt ergo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nunc de ritu miſſe .i. de modo quo
debet dici miſſa. Scienduꝫ ergo ꝙ
ſacerdos armis ſpiritualibus arma
tus.i. ſacris veſtibus de quibus ſu
pra dictum eſt indutus debet proce
dere ad altarē. Et quia vt dicit ſa
lomō. Sapiēs in principio ſermo
nis accuſator ē ſuiipſi⁹. Jdeo p̄mo
debꝫ accuſare ſeipꝫ ſacerdos in con
feſſione faciendo confeſſionem gene
ralē. que valet ad remiſſionē pecca
torum venialium: et mortalium ob
litorum Sed de mortalibus de qui
bus recordatur debet anteꝙ̃ induat
ſe. vel anteꝙ̃ accedat ad altare: ſa
cramentaliter confiteri. et facta cō
feſſione procedat ad miſſaꝫ. Notan
dum autēꝫ quare iſtud ſacramentū
vocatur miſſa. Secundum auguſti
num miſſa dicitur: quia dum iſtud
ſacramentuꝫ conficitur: mittitur ce
leſtis miſſus. et ſcdm̄ ꝙ exponit. Jn
nocentius: iſte celeſtis miſſus eſt ma
gni conſilij angelus: et mittitur iſte
ad conſecrandum: et iſte eſt ſacerdos
inuiſibilis. q̇ principaliter conſecrat
et conficit iſtud ſacramētū. vbicūqꝫ
conficiatur. Unde ipſe eſt ſacerdos
et ſacrificium. vt dicitur ab Augu
ſtino. Aliā rationem aſſignat Hu
go de ſancto victore dicens: ꝙ ip̄a
hoſtia poteſt vocari miſſa. quia trāſ
miſſa eſt primum a patre vt eſſet no
biſcum. poſtea a nobis patri. vt ꝑ
nobis intercedat. Sciendum eſt e
tiam: ꝙ miſſa in tribus linguis cele
brat̄. ſ. hebraica greca et latina. nā
alleluya amē oſanna ſabaoth ſumū
tur de hebraica. kyrieleiſon chriſte
leiſon ſumuntur de greca. Reliqua
omnia ſunt latina. Dicit̄ aūt miſſa
in iſtis tribus linguis. quia titulus
Chriſti in cruce pendentis fuit ſcri
ptus hebraice grece et latine. Diui
ditur autē miſſa in quatuor p̄tes. ſ.
in obſecrationes. orationes. poſtu
lationes. ⁊ gratiaruꝫ actiones. Pri
ma pars protenditur a principio vſ
qꝫ ad offertorium. Secunda pars
protenditur ab offertorio vſqꝫ ad fi
neꝫ orationis dominice. ſ. pater nr̄
Tertia pars protenditur vſqꝫ ad cō
municationem. Quarta vero pars
protenditur vſqꝫ ad finem. Prima
pars continet decem vel vndecim ꝑ
tes. Nam primo dicitur introitus.
Et dicitur introitus: quia tunc pri
mo ſacerdos miniſtraturus ad altar̄
debet intrare. Et ſciendum eſt: ꝙ
āntiquitus loco introitus dicebatur
totus vnus pſalmus ⁊ cantabatur
a clero circa gradus altaris et ideo
vocabatur graduale. Sed Hiero
nym⁹ q̇ ex mandato Damaſii Pa
pe eccleſiaſticum officiuꝫ pro maiori
parte preter cantuꝫ inſtituit: ordina
uit introitus diuerſos. ſcd̄m diuerſita
tē feſtorū ⁊ dierum. ⁊ de illo pſalmo
qui loco introitus cantabatur: acce
pit vnum verſum. Et eſt ſciendum
ꝙ in feſtiuis diebus introitus bis cā
tatur ad ſignificanduꝫ ꝙ in chriſto
ſunt due nature. humana videlicet
et diuina Jn ſolennitatibus dicitur
ter: ad deſignandum tria tempora
ſcilicet tempus quod fuit ante legeꝫ
et tempus ſub lege. et tempus gra
tie. Unde duabus primis vicibus
dicitur ſubmiſſe. quia ī primis duo
bus temporibus nō aperte nec clare
loquebantur hoīes de chriſto. Ter
tia autem vice dicitur alte. quia in
tertio tempore in omnem terraꝫ exi
uit ſonus euangelij. Poſt introituꝫ
ſequitur kyrieleiſon. quod idem eſt
qđ domie miſerere. chriſteleiſon idē

d.i.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

eſt quod chriſte miſerere. ⁊ dicitur
propter patrem et filium ⁊ ſpirituꝫ
ſanctum. Dicitur etiam nouies ꝓ
pter nouem ordines angelorum. q̄
bus virtute miſſe aſſociari petimus
In diebus ſolennibus poſt kyrielei
ſon cantatur hymnus angelicus. ſ.
Gloria in excelſis deo. quem hym
num in natiuitate chriſti angeli can
tauerunt vſqꝫ ibi bone voluntatis.
reliqua omnia. ſ. laudamus te ⁊c̄.
que ſequuntur beatus Hylariꝰ pi
ctauēſis Epiſcopus appoſuit. ⁊ ad
miſſam cantari inſtituit. Et debet
cātari iſte hymnus in feſtis apoſto
lorum martyrum et confeſſorum: ī
quoruꝫ honore dedicata eſt eccleſia
⁊ in feſtiuitatibus beate marie Sꝫ
quando in diebus profeſtis. i. feria
libus cantatur miſſa de ſpiritu ſcō:
vel de beata virgine maria vel d̄ qͦ
cunqꝫ alio ſancto: non debet in ea
hymnus angelicus vel ſimbolum d̄
cantari. licet ī miſſa propria prefatō
decantetur. Et ratio eſt: vt dicit̄ ex
tra de celebratione miſſaruꝫ. c. Cō
ſilium: vt inter commemorationem
et ſolennitatem differentia oſtendat̄
In ſabbato autem quādo cantatur
de beata virgine maria: credo ꝙ de
bet dici: Gloria in excelſis deo: qui
a illa dies ē ſpecialiter dedicata bt̄e
virgini marie propter multa q̄ non
oportet hic dici. Dicto hymno āge
lico ſacerdos cōuerſus ad populum
ſalutat ipm̄ dicendo. Dominus vo
biſcuꝫ. que ſalutatio ſumpta fuit ex
veteri teſtamento. ſ. de libro Ruth
quando dixit booꝫ meſſoribus: dn̄s
vobiſcum. Sciendum eſt tamen ꝙ
Epiſcopus loco de dn̄s vobiſcuꝫ di
cit: pax vobis. quia epiſcopus repre
ſentat perſonā chriſti. q̄ qn̄o ſaluta
bat diſcipulos ſuos: dicebat pax vo
bis. et eſt ſciendū: ꝙ q̄uis in eccle
ſia non ſit niſi vnus: ſemper tamē
ſacerdos debet dicere: dominus vo
biſcum. quia toti eccleſie loquitur:
et reſpondetur ſibi: ⁊ cuꝫ ſpiritu tu
o. Que reſponſio fuit ſumpta ab a
poſtolo in epiſtola ad Titum Poſt
ſalutationeꝫ et reſponſionem ſubiū
git ſacerdos Oremus loquens qua
ſi ſindicus et procurator in perſona
totius populi. Et dicto oremus dic
orationem. Et iſta oratio vocatur
collecta. quia olim Epiſcopus ſiue
ſacerdos populo collecto dicebat iſtā
orationem. ſed quia modo tempori
bus noſtris nos non poſſumꝰ popu
lum ita colligere: dicimus orationē
que genenerali ⁊ antiquo vocabulo
retenta vocatur collecta. Et ſciend̄
eſt: ꝙ iſte orationes debent dici ſub
certo numero. Ita quod dicantur
vna vel tres vel quinqꝫ vel ſeptem
Quādo dicitur vna ſignificat vni
tateꝫ eſſentie que eſt in tribus perſo
nis. quādo dicuntur tres. ſignificat
trinitateꝫ perſonarum. nam prima
ſignificat perſonaꝫ patris. ſecunda
perſonaꝫ filij. tertia perſonam ſpūs
ſancti. Uel dicūtur tres: quia chri
ſtus in paſſione ſua: cuius iſtud ſa
cramentum eſt memoriale: ter legit̄
oraſſe. Primo quando orauit vt
tranſiret ab eo calix paſſionis. Se
cundo quando dixit: pater ignoſce
illis qꝛ neſciunt quid faciunt. Ter
tio quando dixit. Pater in manus
tuas commendo ſpiritum meum.
Quando dicunt̄ quinqꝫ orationes
ſignificant memoriā quīqꝫ vulnerū
chriſti Septem dicuntur ad denotā
dum: ꝙ ſi ſacerdos digne dicat miſ
ſam exauditur pro omnibus ſeptem

(c) 2006 Ministerio de Cultura

petitionibus que in oratione dñica
continentur . vel ad ſignificandum
ꝙ petit ſeptem dona ſpiritus ſancti
ſibi et alijs : pro quibus dicit miſſaꝫ
virtute miſſe infundi . ⁊ vt dicit ma
giſter Johannes beleti non debent
dici vltra ſeptem. Et eſt ſciendum
ꝙ qñ dr̃ miſſa pro viuis : non de
bet dici aliqua collecta pro defũctis
nec econuerſo . ſ. in miſſa pro defun
ctis non debet dici oratio pro viuis
niſi illa cõis . ſ. Oĩps ſempiꞇ̃ne deꝰ
qui viuorum ſimul dominaris ⁊c̃.
Si autem in miſſa pro viuis in ali
quo caſu dicatur collc̃ta pro mortu
is: illa collecta non debet dici vltia
pro mortuis. ſed penultima vel an
tepenultima . qꝛ finis debet corres
põdere principio Et dictis collectis
reſpondeꞇ̃ amen ad confirmationẽ
Collectis finitis dicitur epiſtola : q̃
dicitur ad populi informationẽ. Et
dicitur epiſtola ab epi: qđ eſt ſupra .
et ſtolon: quod ē miſſio. quaſi ſupra
miſſa. quia epiſtole fuerũt ſupramiſ
ſe euangelijs. Et nota ꝙ nullus de
bet dicere epiſtolam niſi fuerit ſubdi
aconus. vnde melius eſt ꝙ ſacerdos
legat eam: ꝗꝫ puer qui iuuat euꝫ ad
miſſam . Poſt epiſtolam dicitur reſ
ponſorium quod ſic nominatur . qꝛ
verſui ſuo vel epiſtole reſpondere de
bet. Verſus vero dicitur a verten
do. quia illi qui dicunt ipm̃ ſe debẽt
vertere ad orientem . Poſtea diciꞇ̃
alleluya cum verſu ſuo. quod idem
eſt qđ canticum leticie. vnde tempo
re ieiuniorum : quod eſt tempus lu
ctus : non debet dici alleluya. nec e
adem ratione in miſſa pro mortuis.
In magnis feſtiuitatibus poſt alle
luya debet dici ſequentia . i. proſa q̃
etiam eſt canticum leticie. Et ſigni
ficant iſta dño leticiam glorie para
diſi. ad ꝗꝫ vtute miſſe venire ſpamꝰ.
Poſt hec immediate ſequiꞇ̃ euãgeli
um. Et in principio ille qui legit e
uangelium: ſalutat populuꝫ: vt red
dat eum attentum ad audiendum e
uangelium . Dicitur autem euan
gelium ab eu: quod eſt bonum. et ã
gelus : quod eſt nunciꝰ. quaſi bonꝰ
nuncius. quia in euangelio nuncia
tur Chriſtꝰ . qui eſt magni conſilij
angelus. vel quia in eo nunciantur
om̃ia. que pertinent ad ſalutem no
ſtram. Et nota ꝙ quando euangeli
um ſumitur de principio: debet dici
initium ſancti euangelij . ſicut in e
euãgelio Liber generationis. et in
uangelio Fuit in diebus Herodis
regis . et in euangelio In principi
o erat verbum . Quando vero euã
gelium non ſumitur de principio :
debet dici ſequentia ſancti euangelij
Et eſt ſenſus verba ſequentia ſunt
verba ſancti euangelij. Notandum
ꝙ dicto titulo euangelij dꝫbet reſpon
deri Gloria tibi domine. quia ĩ euã
gelio agiꞇ̃ de gloria dei et miſericor
dia. qualiter. ſ. chriſtus diaboluꝫ vi
cit. et nos redemit, et victor ad glo
riam patris aſcendit. Et ideo audi
tores euangelij letantes ad laudem
ſui redemptoris exclamant dicentes
Gloria tibi domĩe. quaſi dicãt : do
mine gloria tua que in euangelio p̃
dicatur : nobiſcum ſine fine pmane
at. et ſemper creſcat. Notandum e
tiaꝫ : ꝙ quando legitur euangeliũ:
duo cerei debent accendi . ĩ ſignũ ꝙ
dominꝰ miſit diſcipulos binos et bi
nos predicare euangelium ante faci
em ſuam. Iſtud ergo notandum eſt
ꝙ ꝗꝫcito inchoatur euangeliũ . tãci
to tam clericus ꝗꝫ laicus tam profe

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tens q̃ʒ audiẽs debent ſe munire ſi
gno crucis in fronte et in ore et in
pectore . In fronte : quia frons eſt
locus verecundie . vnde homines i
uerecundos effrontes . i. ſine fronte
appellamus . Per hoc ergo ꝙ fron
ti ſignum crucis imponimus : ſigni
ficamus ꝙ non erubeſcimus credeꝛe
in Chriſtum crucifixum . et eum ve
rum deum et veruʒ hominem confi
teri . In hoc autem ꝙ os et pectus
ſignamus : oſtendimus nos audacť
et ſimpliciter confiteri ore et fidelit
et firmiter credeꝛe corde chriſtū cru
cifixum : cuius liber legitur deum et
dominum noſtrum eſſe . Sacerdos
itaqʒ vel diaconus euangeliuʒ lectu
rus ſe ſignat in fronte : in ore et in
pectore . quaſi dicat non erubeſco .
euangelium ipm ore predico : et cor
de credo . Librum etiam ſignat : ac
ſi dicat : hic eſt liber crucifixi . Dum
autem dicitur euangelium cuncti de
ponunt velamia capitū propter duo
primo ad oſtendendū ꝙ euangelica
doctrina omnia velamina legis an
tique remouit . Secūdo ad deſignā
dum ꝙ omnes quiqʒ ſenſus debent
eſſe aperti ad audiēdum euangeliuʒ
Et eſt ſciendum : ꝙ ille qui legit e
uangelium : debet habere faciem ad
aquilonem . in ſignum ꝙ virtute e
uangelij debemus nos munire con
tra inſidias diaboli . que veniunt ab
aquilōe . quia vt dicit Hieronym⁹
ab aquilone pandetur omne maluʒ
Finito etiam euangelio quilibet de
bet ſe munire ſigno crucis cōtra dia
bolum . ne rapiat ſermoneʒ euange
lij de corde eius . Poſt euangelium
immediate ſequituꝛ credo . i. ſimbo
luʒ . ſ. credo in vnum deum . qḋ nō
debet dici niſi in diebus ſolennib⁹ .

non tamen in omnibus : ſed ſoluʒ i
illis ī quibus fit mentio in ſimbolo
vnde debet dici in omnibus diebus
dominicis . et in feſto ſancte trinita
tis et i natiuitate domini et in circū
ciſione et in epiphania in paſcha et
in aſcenſione et in feſto penthecoſtes
et in feſto omnium ſanctorum et in
tranſfiguratione domini . et in feſtis
beate virginis Marie et omniuʒ a
poſtoloruʒ et ſancte crucis In alijs
autem ſolennitatibus nō debet dici
Dicto auteʒ ſimbolo ſequitur offer
torium . quod dicitur ab offerendo
quia tūc offerimus ea : que ſunt ne
ceſſaria ad miſſaʒ . ſ. panem et vinū
et aquā Et ſacerdos offert iſta deo
dicendo . Suſcipe ſancta trinitas ⁊
c̄ . Et facit ſignuʒ crucis ſuper pa
nem et vinū . ad hoc vt deus ea ſan
ctificet . Et nota ꝙ ſacerdos bene
dicit aquam et non vinum . quia a
qua ſignificat populum qui indiget
benedictione dei . vinuʒ autem ſigni
ficat chriſtum . qui eſt ſuper omnia
benedictus . Et in hoc terminatur
prima pars miſſe . que ē ad populi i
ſtructionem . et preparatōnem ad
tantum ſacramentum . Sequitur
ſecunda pars miſſe . que eſt ad mate
ꝛie conſecratōnem . Et iſta habet q̄
tuoꝛ partes . Prima dicitur ſecreta
Secunda prefatio . Tertia canon
Quarta dominica oratio Recepta
gͦ oblatione ſacdos lauat ſibi mā⁹ .
et rediēs ad altare inclinat ſe profū
de dicens . In ſpū humilitatis ⁊ c̄ .
Ad denotandum ꝙ per mundiciaʒ
et innocentiam vite et humilitatem
et contritionem cordis efficitur quiſ
dignus miniſter huius ſacramenti .
Et erigens ſe vertit ſe ad populuʒ
dicens Orate pro me fratꝛes ⁊ c̄ Et

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ideo illi qui audiunt miſſam : debēt
orare pro eo dicendo illum pſalmū
Exaudiat te dominus in die tribu
lationis ⁊ c̄. vel dicant. Sit domi
nus in corde tuo et in ore tuo. ⁊ ſu
ſcipiat ſacrificiū de ore tuo et de ma
nibꝰ tuis pro tua et noſtra oīūqꝫ ſa
lute. Tunc ſacerdos dicit ſub ſilen
tio ſecētas. Et eſt ſciendum : ꝙ toti
dem ſecrete et eodem ordine et de eiſ
dem debent dici : quot collecte preceſ
ſerunt ante in exordio miſſe āte epi
ſtolam. ⁊ non plures neqꝫ pauciores
Et dicitur ſecreta : quoniam ſecre
te pronunciatur. cum tamen olim
alta voce diceretur. vnde etiam ab
hōībꝰ laicis ſciebatᷣ. ſcd̄m ꝙ narrat
magiſ Johānes beleti in ſumma ſu
a. Contigit ſemel : ꝙ quadam die
paſtores quidam ſuper lapidem q̄n
dam ponerent panem. et dicerent ſe
cretam et verba alia canonis ſuper
panem eorum : qui ad verborum e
orum prolationem panis in carnem
cōuerſus eſt. In quos diuinitus fa
cta fuit acerrima vindicta. nam ōs
ictu fulguris mortui ſunt. propter
quod ſtatutum fuit : vt de cetero iſta
ſub ſilētio dicerentur. ita ꝙ neſciātᷣ
a laicis. Alia ratio eſt ne vileſcant
Sicut ſacra ſcriptura tradita eſt ob
ſcura ne vileſcat. Poſtea ſacerdos
dicit alte : Per omnia ſecula ſeculo
rum. Et reſponſo amen ſacerdos
non vertens ſe ad populum ſalutat
ipm̄ dicendo : Dominus vobiſcum
De qua ſalutatione et eiꝰ reſponſi
one dictum eſt ſupra. Et quia ī iſto
ſacramēto requiritur magna eleua
tio mentis ad deum. ideo dicit ſacer
dos : Surſum corda. quaſi dicat :
habete ſurſum corda eleuata. iuxta
verbum apoſtoli dicentis. Que ſur
ſum ſunt querite. Et populus qua
ſi obediens dicit : Habemus ad do
minum. ſ. corda eleuata ad dominū
Et quia pro omnibus que deus cō
tulit nobis : grates ei impendere de
mus : ſubiūgit ſacerdos : Gratias
agāꝰ ⁊ c̄. Et populus quaſi cōſen
tiēs reſpondet. Dignum et iuſtum
eſt. Poſtea ſequitur prefatio. Et
dicitur prefatio : quaſi prelocutio. i.
ad miſterium prefatio. i. ꝙ in pre
fatione nominantur aliqui angelorum
ordīes. quia in miſſa angelos eſſe p̄
ſentes credimus. Et etiam aſſiſtere
ſacerdoti. Dicta prefatione ſubiun
gitur tancus angelorum Sanctus
ſanctus ſanctus dominus deꝰ ſaba
oth. i. exercituum et c̄. Oſanna id
ē : qđ ſalua obſecro Et dicitᷣ ter ſan
ctus ad denotandum trinitatem per
ſonarum. quia dicitur primo ſanctꝰ
pro perſona patris. ſecūdo p perſōa
filij. tertio pro perſona ſpiritus ſcī.
Et dicitur dominꝰ deꝰ in ſingulari
ad oſtendendum ꝙ vna eſt eſſentia ī
tribus perſonis. Et ſumitur iſtud
de Iſaya. Iſayas enim dicit ſe vi
diſſe ſeraphin clamātia ſanctus ſcūs
ſanctus. vnde nos cātico angelorum
cantamus. qꝛ per hꝰ ſacrificium ho
mines aſſumi ad angelorum ordīes
non dubitamus. et ideo cum eis in
excelſis ſaluari clamamus. Poſtea
dicitur alius verſus. ſ. Benedictuſ
qui venit ⁊ c̄. qui verſus ſumitur d̄
euangelio quod eſt liber crucifici. ⁊
in iſto verſu ſignificamꝰ : Chriſtū
in mundum veniſſe. et ab eo ſaluari
clamamus. Poſtea dicitur canon.
⁊ incipit canō in Te igitur. Et du
rat vſqꝫ ad pax domini Et dicitur
canon : quod eſt nomen grecū ⁊ vult
dicere in latino regula. quia per hu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

iuſmodi verba regulariter fit huiuſ
ſacramenti conſecratio. vel quia ce
lebrans in omnibus debȝ ſe regula
riter habere. Et totum quidquid
continetur in iſto canōe excepto pa
ter noſter: totum dicitur ſub ſilenti
o. Et cauſa eſt triplex. Prima eſt:
quia dominus non attendit clamo
rem oris: ſed cordis. Unde dicit be
atus Bernardus. Non clamor ſed
amor intrat in aurem dei. Secūda
cauſa eſt: ne miniſter qui cum ſūma
deuotione et reuerentia et collectiōe
mentis debet dicere et proferre om
nia verba canonis: non longo cla
more deficiat vel impediatur a ſua
deuotione. Tertia cauſa eſt ne per
frequentem et quotidianum vſuȝ v̾
ba vileſcant. ⁊ ne in locis non com
petentibus dicantur. et ſic fiant in
ruinam. vt ſupra d̾ paſtoribus dixi
In quodam enim decreto prohibe
tur ſub anathemate. vt nullus niſi
ſacris veſtibus indutus et in libro
et ſuper altare conſecratuȝ proferat
verba canonis. Et ideo q̄ꝛ vir pol
lutus labijs ego ſum: et iſta ſacratiſ
ſima verba ſunt archana: que non
licet ea loqui homini peccatori: de
ipſis taceo. Hoc tamen bene dico
ꝙ nulli propria actoritate niſi domi
no Pape licet aliquid ſubtrahere d̾
eis vel addere. Notandum vero ꝙ
canon ſignanter incipit per iſtaȝ lit
teram. T. que antiquitus fiebat
admodum crucis. Quoniam ſacri
ficium quod virtute iſtorum verbo
rum perficitur: eſt memoratiuuȝ do
minice paſſionis Unde chriſtus qn̄
inſtituit iſtud ſacramentū dixit Hoc
facite in meam commemorationem
Et quoniam iſta verba habent effi
caciaȝ a paſſione chriſti: ideo ymago
Chriſti debet ibi depingi. In iſtis
etiam ſacratiſſimis verbis fit oratio
generalis pro eccleſia ſancta catho
lica. et pro papa qui eſt caput eccle
ſie. et pro epiſcopo. et credo: ꝙ de
bet intelligi de Epiſcopo in cuius
dyoceſi dicitur miſſa. Et de epiſco
po etiam qui ordinauit celebranteȝ
Oratur etiam pro Rege. qui eſt do
minus temporalis. Oratur etiam
pro omnibus ortodoxis. i. chriſtiāiſ
catholice ⁊ apoſtolice fidei cultoribꝰ
Que verba exponentur in tertia ꝑ
te operis huius. quando agetur de
credo in deum. Sed per iſta verba
excludūtur ſciſmatici heretici iudei
et pagani. Poſtea fit oratio ſpecia
lis pro illis quibus eſt obligatus ſa
cerdos ex ordīe caritatis. et ideo te
netur eos ordinare ita: ꝙ primo po
nat illum: cui primo eſt obligatus.
et ſic de alijs. ita tamen ꝙ ſi ſpecia
liter dicit miſſam pro aliquo: ꝙ vir
tute ſacrificij referat ad ipm̄. et non
propter hoc excluditur: quin poſſit
et debeat orare pro alijs. Eſt tamē
circa iſtam orationem aduertenduȝ
ꝙ debet eſſe mentalis non vocalis.
Et ratō poteſt aſſignari quoad nūc
duplex. Prima vt ſacerdos ſit ma
gis collectus et attentus. quia ſer
mo aliquotiens impedit intentionē
Secundo ad oſtendendum ꝙ deus
non attendit clamorem oris ſed cor
dis. vt dictum eſt. Notandum etiā
ꝙ nullus fidelis cuius occurrat me
moria: debet excludi ab iſta oratiōe
imo quilibet cuius ſpecialiter occur
rat memoria: eſt ſpecialiter deo com
mendandꝰ. aliter ſacerdos peccaret
Notandum etiam ꝙ ſacerdos ante
q̄ȝ dicat miſſam poteſt facere iſtam o
rationem. vnde ſi ſacerdos anteq̄ȝ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dicat miſſam: dicat mentaliter deo:
Domine deus ego in miſſa intēdo
tibi recommendare iſtum vel iſtam:
poſtea in miſſa ſufficit: ꝙ dicat men
taliter memento domine illorum :
quos ante tibi recomendaui. Po
ſtea nominantur multi ſancti ⁊ ſan
cte. qui omnes pro chriſto ſe ſacrifi
cauerunt exponendo ſe morti. Iſta
quoad nunc ſufficiāt quantū ad ver
ba canonis. Sed eſt dicendum ali
qua de ſignis: que fiunt ī canone.
Unde ſciendūꝫ eſt: ꝙ ſcd̄m ꝙ dicit
dn̄s Innocentius in libro de miſſa
crucis ſignatōnes que fiunt in miſ
ſa ſunt. xxv. et fiunt in ſeptem vi
cibus. et ſignificant expreſſe paſſio
nem chriſti. Prima vice fiunt tres
dicendo illa verba. Hec dona hec
munera ⁊c̄. et ſignificant trinā tra
ditionem chriſti. Nam primo fuit
traditus a deo patre. qui eū in mun
dum miſit Secundo a Iuda prodi
tore qui eum vendidit. Tertio a iu
deis. qui enm Pilato ad crucifigen
dum tradiderunt. In ſecunda vice
fiunt. v. cruces dicendo illa verba.
Benedictaꝫ aſcriptaꝫ ⁊c̄. Et ſigni
ficant. v. perſonas que fuerunt in
paſſione chriſti videlicet pſona chri
ſti venditi. perſona iude vendentis
et perſone emētiū: q̄ fuerūt tres. ſ.
pontifices phariſei et ſcribe. In ter
tia vice fiūt due dicēdo illud verbū
benedixit. quod verbum dicitur pri
mo ſup panem ſecundo ſuper vinū
Et fiunt iſte due cruces propter cō
uerſioneꝫ duplicis materie. ſ. paniſ
et vini. In quarta vice fiunt. v.
dicendo illa verba: Hoſtiaꝫ puraꝫ
hoſtiaꝫ ſanctam ⁊c̄. Et ſignificāt
quinqꝫ vulnera. que Chriſtus per
tulit in cruce. In quinta fiunt due

vna ſuper corp⁹ chriſti. et alia ſup
ſanguineꝫ. dicendo illa verba ſacro
ſanctū filij tui corpus et ſanguieꝫ ⁊
c̄. Et ſignificant vincula. quibus
fuit ligatus vel flagellatus. In ſex
ta fiunt tres dicendo illa verba. ſan
ctificas viuificas benedicis ⁊c̄. Et
ſignificāt tres crucifixiōes chriſti.
Nam primo fuit crucifixus linguiſ
iudeorum. Secundo ſententia Pi
lati. Tertio manibus militum. In
ſeptima fiunt quinqꝫ cum corpore
tres. ſ. ſuper calicem et due a latere
Et ſignificāt tres cruciatus. ſ. paſ
ſionis propaſſionis et compaſſionis
et aquam et ſanguinem: que fluxe
runt de latere chriſti. Et ſic fiunt
xxv. cruces. qui eſt numerus cubit⁹
ad deſignādū ꝙ quantūcunqꝫ mul
tiplicetur ſacrificiuꝫ ſemper eſt vnū
Et iſtud ſufficiat de ſignis. et per
conſequens de ſecunda parte miſſe
que ē ad materie ſacramēti conſecra
tionem. Sequitur tertia pars que
eſt ad ſacramenti ſuſceptionē. Et
in iſta parte primo ſacerdos frāgit
hoſtiam in tres partes. quarum v
na ſignificat corpus chriſti miſticū
ideſt fideles qui peregrinant in mū
dum. ſecunda illos qui ſunt in pur
gatorio. tertia illos qui ſunt in pa
radiſo Et dicto per omnia ſecula ſe
culorum et reſponſo amen: dicit ſa
cerdos: Pax domini ſit ſemper vo
biſcum faciendo tres cruces cūꝫ par
te hoſtie. Et ſignificāt: ꝙ per mor
tem chriſti fuit pax inter deum ⁊ ho
minem reformata Et dicitur ter a
gnus dei Agnus dicitur ab agnoſ
quod eſt piuꝫ. quia chriſtus ſua pie
tate nos redemit. vel dicitur agnuſ
ab agnoſcēdo. quia ſolo balatu ma
trem ſuam agnoſcit. ſicut Chriſt⁹

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In paſſione ſua matrem ſuam agno
uit. Et ideo dicitur ter agnus dei:
quia chriſtus in cruce pendens tria
agnouit. ſ. patrem ſuum ei obedien
do. et matrem virginem virgini cō
mēdando. ⁊ genus humanum redi
mendo. Et dicitur bis miſerere no
bis. et vltimo dona nobis paceʒ ad
oſtendendum ꝙ in mundo iſto et in
purgatorio indigemus miſericordia
dei. et in paradiſo hēbimus pacem
et requiem completaʒ et oppulentā
In miſſa pro defunctis dicitur dōa
eis requiem. quia miſſa pro eis dici
tur. vt veniant ad requiem paradi
ſi. Poſtea ponit vnam partem ho
ſtie in calice. Et ſignificat: vt dictū
ē mortuos qui ſunt inebriati glori
a paradiſi ſcdm illud pſalmiſte In
ebriabuntur ab vbertate domus tu
e: et torrente voluptatis tue pota
bis eos. Poſtea accepto pacis oſcu
lo ſcdm quoſdam ab eucariſtia. ſcdʒ
alios a calice ſcdʒ alios ab altari: dat
pacem diacono. ⁊ ille ſubdiacono ⁊
ſic per iſtos deſcendit ad alios. ad
dſignandum ꝙ pax dei que exupat
omnem ſenſum: per chriſtum deſcē
dit ad prelatos. et per prelatos ad
ſubditos. Et ſignificat etiam ꝙ ōs
qui volunt eſſe participes fructus i
ſtius ſacramenti: debent eſſe vincu
lo pacis et caritatis vniti. Poſtea
dicta quadam oratione ſacerdos re
cipit iſtud ſacramētum ſacratiſſimū
ſub ſpecie panis et vini. Laicis au
tem non datur ſub ſpecie vini propt̄
periculum effuſſionis. Poſt ſumpti
oneʒ ſacramēti debet accipere aliqd
de vino. et abluere os. niſi eſſet aliā
miſſam illa die celebraturus Et ſic
terminatur tertia pars miſſe. que ē
ad ſacramenti ſuſceptionem. Sequit

quarta pars miſſe. que pertinet ad
grarum actioneʒ. in qua primo cā
tatur cōmunio. Et dicit cōmunio
a cō: ꝙ ē ſimul. et vnio. qſi ſimul v
nio ad denotādū ꝙ virtute hui⁹ ſa
cramēti ſumus p caritateʒ vniti deo
et proximo. Poſtea dicitur poſtcō
munio ideſt quedam oratio. Et
ſic vocatur: quia dicitur poſt cōmu
nionem. Et debent dici eodem nu
mero ⁊ eodem ordine: quibus fue
runt dicte collecte ante epiſtolam.
et eodem modo terminari. Poſtea
ſalutato populo et reſponſo et cum
ſpiritu tuo: dicit ſacerdos Ite miſſa
eſt Et eſt ſenſus ite poſt in ad chri
ſtum. ⁊ ſequimini euʒ. quia miſſa ē
hoſtia pro vobis ad deuʒ patrē pla
candū. vel ite ad propria quia miſ
ſa ē completa. et nota ꝙ ite miſſa ē
non debet dici: niſi qñ dr̄ Gloria i
excelſis. ſʒ dʒ dici: benedica⁹ domi
no. et in miſſa pro mortuis Requi
eſcant i pace. Si autem queratur
quare in fine cuiuſlibet miſſe nō di
citur. Ite miſſa eſt: reſpondeo ſic.
Corpus chriſti myſt. cum qd ē eccle
ſia eſt triplex. ſ. quod eſt in celo glo
rificatum ideſt ſancti qui ſunt in pa
radiſo. aliud ꝙ adhuc i t̄ris ābulat
ideſt fideles qui ſunt in mūdo iſto.
aliud ꝙ iam receſſit de hoc mundo
non tamē adhuc eſt in paradiſo .i.
fideles qui ſunt in purgatorio. Li
cet ergo quelibet miſſa totum corp⁹
chriſti miſticuʒ reſpiciat: ſicut patʒ
per triplicem hoſtie ptitioneʒ: tn̄ ſe
cūdū iſta triplíceʒ differētiam dictā
conuenit miſſa tripliciter appropria
ri. Quedaʒ enī celebrantur ad ho
norem ſanctoꝝ. et qr ipſi ſunt iā co
raʒ deo. idcirco in talib⁹ miſſis lice
tiatur popul⁹. et dicitur Ite miſſa

(c) 2006 Ministerio de Cultura

eſt. quaſi dicatur feſtinate ingredi i illam requiem. quedam autez ſpecialiter celebrantur ad ſalutez viuorꝝ et quia nō ſumus certi dē ſalute noſtra. ideo debemus eſſe ſoliciti. ne ꝑ noſtram ignauiaz in nobis miſſe efficacitas euaneſcat. Ideo dicitur in iſtis miſſis in fine omni tempore benedicamus domino ſecundum illud prophete Benedicam dominum in omni tempore. Quedam dicuntur ſpecialiter ad requiem defunctoꝝ et i illis dicit᷑ Requieſcāt i pace. Et nota ꝙ ſacdos cōuītit ſe ad populū quinqꝫ et ſepties ſalutat eū: ꝙ quinquies conuertit ſe ad populuz ſignificat ꝙ chriſtus quinquies apparuit in die reſurrectōis ſue. Primo marie Magdalene in orto Secundo mulieribus euntibus et redeuntibus ā monumento. Tertio beato petro. ſed vbi vel qua hora neſcitur. Et ideo quando tertio vertit ſe ſacerdos non loquitur alte Quarto apparuit diſcipulis. quando intrauit ad eos ianuis clauſis. et Thomas non erat cum eis. Quinto apparuit duob⁹ diſcipulis euntibus in Emaus Quod autem ſepties ſalutat populum ſignificat. ꝙ virtute miſſe ſalutem ſequamur eternam. in qua habebimus ſeptem dotes. quatuor a parte corporis. et tres a parte anime. Nota etiam illud. ꝙ ſacerdos incipit miſſaz in dextra parte altaris et poſtea tendit ad ſiniſtram. et iterꝝ redit ad dextrā. Significat ꝙ chriſt⁹ ā dextra patris venit ad ſiniſtraz mundi. et iterum in die aſcenſionis rediit ad dextram patris iuxta illud Johannis Exiui a patre meo et veni in mundū. iterum relinquo mundum et vado ad patrem. Si autez queratur vtrū canon debeat dici tarde an cito. i. an debeat ſacdos multuz morari in canone dicēdo an nō Dicēdū ē ꝙ ſacerdos debꝫ cū bona maturitate et magna attentiōe dicere oīa vba canōis. nō dꝫ tn̄ ibi morari multum ne muſce morientes. i. diabolice tēptationes perdant ſuauitatem vnguenti ideſt ſuauitatez hui⁹ ſacrificij. quia voluntas hominis mutabilis eſt. et nūqꝫ in eodem ſtatu permanet. Et ideo in figura fuit dictum filijs Iſrael: ꝙ comederēt agnum paſcalem feſtinanter. Notandum etiam: ꝙ miſſa nūquaz debet dici ſine lumine. Et iſta ſufficiant dē ritu miſſe. licꝫ multa alia poſſent dici

De defectibus qui poſſūt accidere in miſſa. c. xi.

VBi mai⁹ periculuz intēditur: ibi ē plenius conſulendum Et quia i celebratione miſſe niſi dbito modo fiat imminet maximum periculuz: ideo de dēfectibus qui poſſunt i celebratione miſſe contingere: debet ſummo ope precaueri. Et ſi contingant: ſunt vt melius poterit corrigendi. Poteſt ergo eſſe defectus in miſſa ante conſecrationem. vel in ipſa cōſecratione: vel poſt conſecrationez. Ante cōſecrationem poteſt eſſe defect⁹ ſi non miniſtretur debita materia puta ſi loco vini miniſtretur aqua. Unde ponatur: ꝙ ſacerdos vel ille qui ſeruit illi in miſſa: ponit i ca

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſite aquam credens eſſe vinum. q̄d
debet facere ſacerdos? Dicendum ē
ꝙ aut ſacerdos percipit iſtuꝫ errorē
ante conſecrationem. aut poſt. Si
percipit ante conſecrationem : debꝫ
aqꝫ eijcere et miniſtrare vinū cū aq̄
⁊ ſic peragere miniſteriū ſuuꝫ. Si
autē aduertat poſt conſecrationem
corporis : aut aduertit āteqꝫ ſumat
corpus chriſti : aut poſt ſumptioneꝫ
corporis chriſti. Si anteqꝫ ſumat
corpus chriſti: tunc debet miniſtrar̄
vinum cum aqua in calice. et reinci
pere ab illo loco Simili modo. ⁊ ꝓ
ſequi totum vſqꝫ ad finem. Si au
tem aduertit poſt ſumptioneꝫ corpo
ris debet miniſtrare vnam hoſtiam
non conſecratam. et ponere vinum
cum aqua in calice . ⁊ reincipere a
principio canonis ſcd̄m quoſdam .
tamen credo: ꝙ ſufficeret incipe ab
illo loco. Cōmunicantes et memo
riam. ⁊ ꝑficere miniſterium ſuum .
Et ſi dicas: ꝙ forte iſte non ꝑcipit
iſtuꝫ errorem: quouſqꝫ ſumpſit aqꝫ
que loco vini fuit poſita in calice . ⁊
ſic non eſt ieiunus. et ſic videtur: ꝙ
non debeat celebrare in iſto caſu .
Dico ꝙ iſtud eſt tenendum pro re
gula generali ꝙ qn̄ocūqꝫ ſunt duo
precepta fortiꝰ magis obligat . mᵒ
circa celebrationeꝫ miſſe ſunt duo p̄
cepta. vnuꝫ eſt: ꝙ miſſe dicatur a ie
iuno. aliud eſt: ꝙ ſacramentum inte
grum perficiatur ideſt ꝙ celebrans
ſemꝑ conſecret ſub vtraqꝫ ſpecie. ſ.
panis ⁊ vini. Conſtat autem: ꝙ p̄
ceptum de integritate ſacramēti miſ
ſe fortius eſt qꝫ preceptuꝫ: ꝙ ſuma
tur a ieiuno . cum illud reſpiciat ſa
cramenti eſſentiā. quare quātuncū
qꝫ iſte ſumpſerit aquaꝫ : et ſic nō ſit
ieiunus : nihilominus tamen debꝫ
facere ſicut dictum eſt . ſ. ꝙ habeat
hoſtiam non conſecratam ⁊ vinum
et aquam , et reincipiat a principio
canonis vel ab illo loco Cōmunicā
tes ⁊ memoriam ⁊. c̄. et ſic totuꝫ ꝓ
ſequatur vſqꝫ ad finem. Sed quid
ſi ille qui miniſtrauit vinum in cali
ce: non appoſuit ibi aquam quid fa
ciendum eſt in iſto caſu? Dico ꝙ ſi
ſacerdos aduertit iſtud ante cōſecra
cionem ſanguinis debet ponere aqꝫ
in calice. ⁊ ſic conſecrare Si auteꝫ
aduertit poſt conſecrationē ſangui
nis. debet conteri de negligentia ⁊
procedere in miſſa. Quia vinum ē
ꝓpria materia huius ſacramenti ⁊
non aqua. vt dictum eſt ſupra. de
bet tamen admiſceri ex quadam cō
gruitate . Sed quid ſi ſacerdos ad
uertit venenum eſſe in calice immiſ
ſum vel araneam vel muſcam ibi ce
cidiſſe. nunquid debet ſumere. Cer
te quantum ad venenum vel arane
am dico ꝙ non. ne calix vite fiat ſi
bi calix mortis. Sed ſanguis ille d̄
bet poni in aliquo vaſe mundo et ap
to. ⁊ debet poni inter reliquias cuꝫ
aliqua ſcriptura notificante ibi ſan
guinem eſſe Chriſti et ꝙ nō ſuma
tur ab aliquo. quia ſpeciebus illis ē
admixtum venenum. Et niſi ſacer
dos ſūpſerit corpus chriſti debet po
nere aliud vinum in calice cuꝫ aqua
et reicipere ab illo loco Simili mo
do ⁊ c̄. Si autem iam aſſumpſerit
corpus chriſti : debet habere aliam
hoſtiam vt dictum eſt ſupra Quan
tum autem ad muſcam vt dictum ē
ſupra. dico ꝙ propter muſcam non
debet dimittere quin ſumat. non tn̄
credo ꝙ debeat tranſglutire muſcaꝫ
vt quidam dicunt . ſed ſufficit ꝙ la

(c) 2006 Ministerio de Cultura

netur. et lotio ſumatur. ſi autem ti
meatur ꝺ vomitu: comedat aliquid
prohibens vomitum. Et muſca cō
buratur. ⁊ cinis in ſacrario reſerue
tur. ⁊ idem dico de aranea. ꝙ ſic de
bet comburi. et cinis in ſacrario re
ſeruari. Sed ponatur ꝙ quando
ſacerdos eleuat hoſtiam: apparet i
bi ſpecies pueri vel carnis. quid fa
ciet tunc Dico ꝙ aut apparet ita ōi
bus. aut ſacerdoti tantum: aut po
pulo tantum. Si apparet ita omni
bus: aut ſacerdoti tantuꝫ. in iſto ca
ſu debent effūdi orationes ad deum
vt reuertatur in ſpeciem panis. ⁊ ſi
fiat debet ſumi. ſi autem non. debꝫ
haberi alia materia et conſecrari. ⁊
ſumi a ſacerdote. Si autem nō ap
pareat ſacerdoti. ſed populo tantuꝫ
debet ſumi a ſacerdote Sed quia a
liquando poteſt contingere. ꝙ calix
cadat ⁊ ſanguis effundatur. quid er
go faciendum eſt tunc? Dicendum
ꝙ quidquid ē agēdū in iſto caſu. do
cetur ex quodam decreto Pij pape
in quo decreto dicit̄ ſic Si per neg
ligentiam aliquid ſtillauerit in terrā
lingua lambatur ⁊ tabula radatur.
et ſi non fuerit tabula. vt non con
culcetur locus radatur et igne con
ſumetur. et cinis intra altare cōda
tur. et ſacerdos quadraginta dieb⁹
peniteat Si ſuper altare ſtillauerit
calix. ſorbeat miniſter ſtillam ⁊ tri
bus diebus peniteat. ſi ſuper linte
um altaris ſtillauerit. ⁊ ad aliud ſtil
la peruenerit. quatuor diebus peni
teat. ſi vſqꝫ ad tertium ſtillauerit. i.
ſtilla peruenerit. nouem diebus pe
niteat. ſi vſqꝫ ad quartum. xx. dieb⁹
pēiteat. Et linteamina que tetige
rit ſtilla. tribus vicibus miniſter ab
luat calice ſuppoſito. et aqua ablu
tionis ſumat̄ vel in aliquo vaſe iux
ta altare condatur. Siquis per e
brietatem vel voracitatem eucariſti
am euomeret ſi laicus eſt quadragi
ta diebus peniteat. clerici vel mona
chi dyaconi vel prebiteri. lxx. dieb⁹
peniteāt. Epiſcopi peniteant nona
ginta diebus. Si vero cauſa infir
mitatis euomerit. ſeptem diebus pe
niteat. Iſta habentur de conſe. di.
ij. ca: Si per negligentiam. et. c:
Siquis per ebrietateꝫ Et materi
a illi⁹ vomitus debet accipi et com
buri et cineres iuxta altare recondi
Que penitentia debeat eſſe iſta di
cunt aliqui ꝙ omnibus iſtis diebus
debet ieiunare i pane et aqua. ⁊ ceſ
ſare a cōmunione. alij dicunt ꝙ ſuf
ficit ꝙ faciat aliquam abſtinentiaꝫ
vel dicat aliquas orationes. Sed
pone aliquis ſacerdos induit ſe ad
miſſam. et poſtquaꝫ iam proceſſit i
miſſa recolit ſe aliqꝺ peccatuꝫ mor
tale cōmiſiſſe. de quo non fuit confeſ
ſus. vel recolit ſe excōmūicatum fu
iſſe. quid faciet iſte ſacerdos? ſi proc
dat videtur peccare mortaliter. qꝛ
iudicium ſibi manducat. et bibit. ſi
auteꝫ ex toto dimittat magnuꝫ ſcā
dalum in populo generat? dicunt q̄
dam ꝙ talis ſacerdos non debet dic
re verba conſecrationis. ſed ſimplici
ter hoſtiā ſumere debꝫ. ſed iſtud nō
eſt veruꝫ imo eſt erroneum. quia fa
ciendo ſic videtur grauiter peccare
quia talis videtur dum illudere faci
endo irreuerentiam ſacramento. ⁊
populū decipit. quem facit idolatra
re. et ita ei ſe aſtringit Iſta hēntur
extra ꝺ cele. miſ. c. De hoīe Et
ideo dico ꝙ ſi iſte nō poteſt dimitte
re miſſam abſqꝫ ſcandalo. ꝙ doleat

(c) 2006 Ministerio de Cultura

atqꝫ peniteat ⁊ conteratur de pecca
to ſuo: doleat etiam: ꝙ ita tarde pe
nituit: et proponat confiteri: q̄zcito
poterit habere oportunitatem: ⁊ cō
fiteret in nomīe domini. quia in iſto
caſu ſummus ſacerdos abſoluit euꝫ
Et licet quidam dicant ſimilem eē
in ſententia excommunicationis: tñ
credo: ꝙ in iſto caſu ſi ſacerdos nō
proceſſit ad conſecrationeꝫ debet di
mittere fingendo ſe infirmuꝫ vel ha
bere aliquam neceſſitateꝫ legitimā.
et ſi non poteſt dimittere doleat ⁊ ꝓ
ponat ſe facere abſolui. ⁊ credo ꝙ q̄z
tum ad illum punctum eſt abſolutꝰ
a ſummo ſacerdote. ſ. a chriſto ⁊ hꝰ
quantum ad culpam. Utrum autē
ſit abſolutus quātuꝫ ad penam irre
gularitatis. non determino quoad
nūc. Sed pone ſacerdos habet cō
ſcientiam ꝙ omiſit aliquid de vbis
canonis. nunquid debet ea repetere
Dico ꝙ aut habet conſcientiaꝫ pro
babilem et quaſi certam. aut conſci
entiaꝫ leuem et ſcrupuloſaꝫ. Si ha
bet conſcientiam certam et multum
probabilem. ꝙ dimiſit aliquid de v
bis canonis. debet repetere. potiſſimū
ſi habet talem conſcientiam de. vbis
conſecrationis. quia non intelligit
iteratum quod dubitatur. ſupple ꝓ
babiliter qđ neſcitur eſſe factum. vt
dicitur de conſe. di. iiij. Cū nulla.
extra de prebitero nō baptizato. c.
Ueniens. debꝫ tamē vt credo ſacer
dos habere iſtam intentionem. ſi di
xi iſta verba non intendo ea repete
re cum intentiōe cōſecrandi. ſed ſi ñ
dixi nunc dico ea Argumētū extra
ꝺ baptiſmo et eiꝰ effectu. c. ij. Pro
pter autem leuem et ſcrupuloſaꝫ cō
ſcientiam nō debēt iterari huiuſmōi
vba. Et ideo ſacerdos multū dꝫ eē

attētus et recollectꝰ qñ̄o dicit hec v
ba Sed pōt euēire ſacerdoti qñ̄o di
cit miſſam faciendo cū hoſtia ſigna
forte propter frigus vel inaduerten
tia vel aliquid aliud ꝙ cadit hoſtia i
ſanguinem. quid debet fieri? Dico
ꝙ debet dimittere eaꝫ ibi. nec extra
hat eam inde. ſed ſumat cū ſangui
ne. quia ſigna ⁊ fractōes que fiunt
cum hoſtia. magis fiunt in ſignifi
cationē: q̄z ſint ꝺ eſſentia miſſe Po
ne etiam ꝙ ꝓpt̄ frigus ſanguis con
gelatur in calice Tunc ſacerdos tm̄
debet exalare in calice. donec liqueſſi
at. tñ credo ꝙ tutius eēt. ꝙ calix in
uolueret̄ pānis calidis. et ſi non ꝓſſi
ceret. ꝙ poneretur in aqua feruēti.
cauēdo tamē ne aqua intraret Sꝫ
pone. ſi ſacerdos qñ̄o dicit miſſam
morit̄. aut ꝑcutit̄ aliqua īfirmitate
ita ꝙ nō pōt finire miſſam. quid fa
ciendum eſt in iſto caſu? Dico ꝙ cir
ca iſtā materiaꝫ eſt vna regula gene
ralis. ſ. ꝙ ſemꝑ ille q̇ dic̄ miſſam dꝫ
ſumere et ꝑficere iſtud ſacr̄m ſi poſſi
bile ſit. ⁊ ſi nō pōt aliꝰ ꝺbet ſumere
⁊ ꝑficere loco eius In caſu igit̄ pre
poſito dico. ꝙ ſacerdos aut moritur
aut impedit̄ ante inceptōnē canoniſ
aut poſt. ſi ante nō eſt curādū. ſi pꝰ
aut ante cōſecratōnē aut poſt. ſi añ
alius ſacerdos debet ſe induere et i
cipere vbi ipſe dimiſit. Sed ſi mo
riatur vel impediatur poſt conſecra
tioneꝫ: alius ſacerdos debet ſupple
re quod remanet ſupplendum ⁊ ſuſ
cipere ſacramentuꝫ et perficere miſ
ſam. Sed ponatur ꝙ moritur vel
impeditur poſtq̄z ſumpſerit corpus.
et añq̄z ſumat ſanguineꝫ In iſto ca
ſu dico: ꝙ aliꝰ ſacdos dꝫ ſūere ſāgui
neꝫ et cōplere officiū miſſe Sꝫ pōe:
ꝙ mꝰ vel aliq̄ alia beſtia ſumit hoſti

(c) 2006 Ministerio de Cultura

as conſecratas. Dico ꝙ ſi poſſent
extrahi ab illo animali ſpecies ille ꝺ
debet aperiri. ⁊ ſpecies ille reueren
ter reponi in ſacrario. et animal cõ
buri. et cineres intra altare recondi
Sed pone aliquis ſacerdos tanto
tempore reſeruauit illas ſpecies. ꝙ
ſunt iaꝫ putrefacte vel corrupte. qd
debet fieri de iſtis ſpeciebus: dico ꝙ
iſtud in materia iſta pro regula gen̄
rali eſt habendum: ꝙ tamdiu manet
ſub iſtis ſpeciebus corpus ⁊ ſanguiſ
chriſti q̄ꝫdiu manet ſubſtantia paniſ
et vini. et tãcito ſub ſpeciebus iſtis
deſinit eſſe corpus et ſanguis chriſti
quamcito deſinit ibi eſſe ſubſtãtia pa
nis et vini. vt habetur de conſecra
tione. di. ij. Qui bene. Et ideo ſi
ille ſpecies venerint ad tantam cor
ruptioneꝫ: ꝙ ſubſtantia panis et vi
ni non maneret ſub eis: iaꝫ nõ ē ibi
corpus et ſanguis chriſti. Et ideo
non debent ſumi ſicut conſecrate. ſꝫ
ſacerdos poſtq̄ꝫ ſũpſerit in miſſa cor
pus chriſti: ſumat eas reuerenter.
ſed non vt conſecratas. Si aũt nõ
venerint ad tantam corruptioneꝫ:
quin ſub eis poſſit manere et mane
ret ſubſtantia panis et vini: debent
ſumi vt conſecrate. Sed quid ſi ex
illis ſpeciebus corruptis ſint gen̄ra
ti vermes: quid debet fieri de illis
vermibus: Dico ꝙ debent combu
ri et cineres circa altare recõdi. Et
ſacerdos ex negligẽtia cuius iſta ac
cidunt: debet grauiter puniri. Et
ideo ſacerdos debet cauere ne nimiſ
longo tempore reſeruet eucariſtiam
neqꝫ reſeruet eam in loco nimis hu
mido. ita ꝙ ille ſpẽs poſſent defacili
corrumpi. Hec circa ſacramentuꝫ
eucariſtie et eius miniſteriuꝫ et orna
menta perſtrixi breuiter. vt ſimpli
ces in aliquibus certitudinem inue
nirent. ⁊ q̄ in aliis longuꝫ tractatuꝫ
exigunt: daretur eis occaſio cogitã
di dubitandi et interrogandi.

Cõtinuatio ad ſubſeq̄n
tia tractatus quintus.

ORdineꝫ in huius li
belli pricipio poſitũ
proſequẽdo dicto de
ſacramentis que ꝑ
ducunt promouẽt ⁊
conſeruant hominẽ
in eſſe ſpirituali: que ſunt baptimuſ
cõfirmatio et eucariſtie ſacramẽtũ:
dicendum eſt nunc de ſacramẽtis: q̄
ſi ceciderit homo: faciũt ꝙ reſurgat
Et iſta ſunt penitentia: que ſanat
hominem a peccato. et ſacramẽtuꝫ
extreme vnctiõis: que ſanat reliq̄as
peccatorum. Uerum quia in ſecun
da parte huius opuſculi agitur ꝺ cõ
feſſionum audientia et penitentiarũ
impoſitione: ideo tractatus de ſacra
mento penitentie vſqꝫ tunc differatᷓ
ne oporteat pluries reiterare vnum
idem. Quia etiam dignius debet
ꝑcedere min⁹ dignũ. ſacramẽtũ aũt
ordis ē digni⁹ ſacramento extreme
vnctionis. ideo primo dicendum ē
de ſacro ordis q̄ꝫ ꝺ ſacro extreme vn
ctionis

Incipit tractat⁹ ſextus prime
partis de ſacramento ordinis.

QUia conferre ſacra
mentum ordinis de
iure et regulariẽ ad
ſolos Epiſcopos ꝑ
tinet: qui vnctionẽ
ſacramenta que eoſ
teſte beato Johanne Apoſtolo de

(c) 2006 Ministerio de Cultura

omnibus edocet receperunt. ido cir
ca materiam ſacramēti ordinis pau
ca dicam. cum ſanctos ac venerabi
les epiſcopos ſicut habeo in patres
⁊ dominos habere deſiderem in ma
giſtros. Verum quia ſacerdotibus
omnibus tota eorū poteſtas in colla
tione ordinuꝫ tribuitur. ideo aliqua
de ſacramēto ordinis expedit eos ſci
re. que ſub breui cōpēdio comprehē
dam. et hec quoad nunc ad quinqꝫ
poſſunt reduci. d quibus per ordinē
eſt agendum Primo quid eſt ordo
Secundo quot ſunt ordines. Ter
tio ſi in quolibet ordie imprimatur
caracter. Quarto in quo actu imp
mitur caracter cuiuſlibet ordinis.
Quinto que requirūtur in ſuſcipi
ente ordines

Quid ſit ordo .c.i.

ORdo ab Hugone
de ſancto victore d
ſcribitur ſic. Ordo
eſt ſignaculū quod
dam in quo et p qđ
ſpiritualis poteſtas
ſeu officiuꝫ tribuitur ordinato. ⁊ po
nitur ibi poteſtas quoad ordies pro
prie dictos. ſed officium ibi pōitur
quoad ordines communiū dictos.

Quot ſunt ordines .c.ij.

IN numero ordinū
diuerſificāt doctorꝭ
canōiſte et theologi
Doctores enim ca
noniſte dicūt. ꝙ ſūt
nouem ordines. ſ.
pſalmiſtatus. hoſtiariatꝰ. lectoratꝰ
exorciſtatus. accolitatus. ſubdiaco
natus. diaconatus prebiteratus ⁊
epiſcopatꝰ. Et forte ratio que mo
net doctores canoniſtas eſt iſta. qui
a in talibus ordinibus tribuitur ſpe
cialis poteſtas vel officium. vbi er
go eſt ſpecialis poteſtas vel officiuꝫ
ibi eſt ſpecialis ordo. ſed in epiſcopa
tu tribuitur ſpecialis poteſtas. et in
pſalmiſtatu ſpeciale officium. ideo e
piſcopatus eſt ſpecialis ordo et etiaꝫ
pſalmiſtatus. Vt ergo militans ec
cleſia correſpondeat triumphanti.
Sicut enim in triumphanti eccleſi
a ſunt nouem ordines angelorum.
ita in militanti eccleſia ſunt nouē or
dines miniſtrorum et eſt ſatis apta
congruentia. Doctores vero theo
logi multi et quaſi omnes ex eis te
nent ꝙ nō ſunt niſi ſepteꝫ ordines.
quia ponūt ꝙ pſalmiſtatus non eſt
ordo nec epiſcopatus. etiam vt ſic
ſeptiformis gratie ſpiritus ſancti re
ſpondeant ſeptem ordines. Quid
quid ſit de hoc ſatis puto ꝙ pſalmi
ſtatus non eſt ordo. ſicut nec prima
tonſura de qua magis videretur cū
pſalmiſtatus conferatur a ſimplici ſa
cerdote. prima autem tonſura ordia
rie ab Epiſcopo confertur. Unde
vt dicunt doctores. prima tonſura
non eſt ordo. ſed diſpoſitio ad ordi
nes. diſpoſitio inquaꝫ nō neceſſita
tis ſed congruentie. De epiſcopatu
autem vtrūꝫ ſit ſpiritualis ordo du
bito. ⁊ ideo iſtud dimitto determina
tioni maiorum. Thomas autem i
quarto ſuo dicit. ꝙ ordo dicitur tri
pliciter. vno modo ordo eſt nomen
officij. et ſic pſalmiſtatus eſt ordo: a
lio modo eſt nomen dignitatis. ⁊ ſic
epiſcopatꝰ eſt ordo. alio modo ē no
men cuiuſdaꝫ ſpiritualis poteſtatis
⁊ ſic non ſunt niſi ſepteꝫ ordines tā
tū. Et iſto modo poſſunt cōcordari

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſura et opiniones doctorum. Nu
merus autem et ſufficientia iſtoru3
ſeptem ordinum communiter dicto
ru3 ſic poteſt haberi. Omnis ordo
ideo dicitur ordo: quia ordiatur ad
corpus chriſti. prout in ſacramento
eucariſtie continet᷑. Et ſcdm q ma
gis de propinquo accedit ad hoc: ſe
cundu3 hoc dicitur maior vel digni
or ordo Poteſt ergo ordinari aliqs
ordo ad corpus chriſti. i. ad ip3 con
ſecrandu3. et ſic eſt prebiteratus: cu
ius eſt corpus chriſti conſecrar᷑. vel
ad ip3 conſecratū populo diſpenſan
du3 et ſic eſt diaconatus. cuius anti
quitus erat ſanguine3 chriſti popu
lo diſpenſare Unde dixit beat⁹ lau
rentius beato Sixto. Nunquid de
generem me probaſti. cui commiſi
ſti dominici ſanguinis diſpenſatōe3
Uel ordiatur ad materiam de qua
conficitur prebitero preſentandā et
preparanda3. et ſic eſt ſubdiaconat⁹
cuius eſt hoſtiam et calicem cum vi
no et aqua preparare. Uel ad hu
iuſmodi materiā ad altare aſportādā
⁊ ſic ē accolit⁹. cui⁹ ē pixidē cū hoſti
a ⁊ vrceolos cū vino ⁊ aq̄ ad altar᷑ aſ
portare. vel ordinat᷑ ad diabolū ne
hominē: a ſuſceptione huius ſacra
mēti ipediat e fugādū. et ſic ē exor
ciſta. cui⁹ ē dēones adiurare. vel or
diat᷑ ad dignos admittendu3: ⁊ in
dignos excludēdū. et ſic ē hoſtiari⁹
cuius eſt hoſtium eccleſie cuſtodire.
ne indigni intrent. Uel ordinatur
ad ea que de chriſto i veteri teſtamē
to dicta erant: proponendu3. ⁊ ſic ē
lector. cuius eſt prophetias veteris
teſtamēti in miſſa legere. Et ſic ha
betur ſufficientia ſeptem ordinu3 cō
muniter dictorum. Quidam horū
ordinū vocātur minores. ſ. lectora
tus hoſtiariatus. exorciſtatus. et ac
colitatus. ⁊ iſti dicuntur non ſacri.
Alij autem tres. ſ. ſubdiaconatus.
diaconatus prebiteratus maiores ⁊
ſacri vocantur

An in quolibet ordine imprīa tur caracter. c. iij.

Cum ſcdm q dictu3
fuit ſupra: cum age
retur de ſacramētis
in gēnerali: caracter
ſit quedā ſpritualis
poteſtas: per quam
recipiens ſacramentum imprimēs
caractere3 poteſt facere vel recipere
aliquid. quod non poteſt facere ille
qui non recepit huiuſmodi ſacramē
tum. et recipiens quēlibet ordinem
poſſet facere aliquid ſpirituale. qd
non poteſt facere ille qui caret ordi
ne illo. ſicut prebiter poteſt cōſecra
re. quod non poteſt facere non pre
biter. ideo in quolibet ordine impri
tur caracter. Et ſi dicas q non or
dinatus poteſt facere ea que ſunt or
dinis. ſicut non accolitus poteſt por
tare ea que ſunt ordinis accoliti: ſic
portare hoſtiam et vrceolos ad alta
re. non valet. q2 ſcdm q dicit᷑ com
muniter id poſſumus qd de iure poſ
ſumus Nullus autem poteſt facere
de iure ea que ſunt ordinis. niſi ſit
ordinatus Notandum autem q ca
racteres omnium ordinū preſuppo
nunt caracterem baptiſmi. Si eni
baptiſmus ſit ianua ⁊ fūdamētū oi3
ſacramentorum. et ſcdm Apoſtolu3
vbi fūdamentum non ē. ſuper edifi
cari non poteſt. nullus niſi baptiza
tus poteſt eſſe capax alicuius ſacra
menti. extra de prebitero non bapti

(c) 2006 Ministerio de Cultura

zato.c.Veniēs. Sed nunquid ca
racter alicuius ordinis preſupponit
caracterez alterius ordinis.i.vtruz
ille q̇ nō eſt ſubdiaconus: poteſt or
dinari in diaconuz vel non diacon⁹
in prebiterum? Dico ꝙ de neceſſita
te caracter vnius ordinis non p̄ſup
ponit caracterem alterius ordinis.
Unde non ſubdiaconus poteſt ordi
nari in diaconum. et non diaconus
in prebiteruz. licet non debeat. imo
de rigore iuris debz deponi ſi ex ma
licia vel ex ignorantia aliquem ordi
nez pretermiſerit. ſed ex licentia E
piſcopi impoſita ei penitentia pro e
o ꝙ ſic ignoranter vel negligenter
medium ordinem pretermiſit: ad or
dinem pretermiſſum poterit promo
ueri. interim tamen a ſuperioris or
dinis executione ſit ſuſpenſus. Et
ideo dicit Gregorius. Ordiate ad
ordines accedendum eſt. nam caſuz
appetit. qui ad ſummi loci faſtigia
poſtpoſitis gradib⁹ querit aſcenſum
di.xlviij. Sicut olim. Extra de cle
rico per ſaltum promoto.c. Unico
Sed nunqd caracter ordinis p̄ſup
ponit caracterez confirmationis vel
tonſuram? Licet Hugo dicat: ꝙ
nullus niſi habeat primam tonſurā
poteſt ordinari in ſacerdotem. ar.xl
di. Sicut: tamen doctores theolo
gi communiter dicūt. ꝙ caracter or
dinis non preſupponit d̄ neceſſitate
primam tonſuram nec confirmatio
nem. imo non confirmatus vel nō
tonſuratus poteſt ordinari. licet nō
debeat fieri. ſicut dictum eſt ſupra.
ꝙ tōſura eſt diſpoſitō ad ordines cō
gruentie tantum. non autem ne
ceſſitatis Notandum autem ſcdm̄ il
los qui ponunt: ꝙ epiſcopatus ē or
do. ꝙ caracter ordinis epiſcopalis p̄
ſupponit caracterem ſacerdotalem.
qz nō ſacerdos nullo modo poteſt
eſſe Epiſcopus. Et iſtud videtur
ſentire illud extra.c.de exceſ. prela
Ex litteris. Ordo enim ſacerdota
lis eſt quaſi ſubſtantiale fundamen
tum ordinis epiſcopalis

In quo actu imprimitur cara
cter in quolibet ordie. .c.iiij.

Viſo ꝙ i quolibz or
dine imprimitur ca
racter. videndum ē
in quo actu iprimit̄
in quolibet ordine.
Et eſt ſciendum ꝙ
cuz in ſacramento ordinis caracter
ſit res et ſacramentum. oportet ꝙ
ad impreſſionē caracteris concurrat
duo. que requirūtur in omni ſacra
mento.ſ.aliquod ſenſibile ſignum.
quod eſt materia ſacramenti. et ali
qua verba determinata. q̄ ſunt for
ma ſacramenti. In actu ergo in q⁹
imprimitur caracter in ſacramento
ordinis. oportet ꝙ ſint iſta duo. et i
ſta ſunt traditio alicuius inſtrumen
ti deputati ad executionem illius or
dinis. et prolatio aliquorum verbo
rum. In ordine ergo ſacerdotij im
primitur caracter ſcdm̄ ſanctuz tho
mam in traditōne calicis cum pane
⁊ vino et prolatione verborum que
tunc dicit Epiſcopus.ſ.accipe pote
ſtatem conſecrandi ⁊c. Alij dicunt
ꝙ in vnctione manuum imprimitur
ſibi caracter. primuz tn̄ reputo ve
ri⁹. In diacono iprimit̄ caract̄ i tra
ditione libri euangeliorum cum ver
bis ad hoc deputatis Subdiacono
imprimitur caracter i traditione ca
licis tamen ſine pane ⁊ vino. per qd̄

(c) 2006 Ministerio de Cultura

differt a ſacerdote cui traditur cum
pane ⁊ vino . Accolito ĩprimitur
caracter vt quidam dicunt in tradi
tione candelabri. Thomas dicit ꝙ
in traditione vrceoli . ⁊ iſtud reputo
verius. quia vrceolus directius re
ſpicit eucariſtiam ꝙ̃ candelabrum.
Exorciſte imprimitur caracter in
traditione libri exorciſmorum . Le
ctori in traditõne libri lectionum ꝓ
phetarum Hoſtiario in traditione
clauium eccleſie. Ita tamẽ ꝙ i quo
libet ordine dicatur ſimul cum tra
ditione inſtrumenti verba ad hoc d
putata quia ſine verbis nihil fieret
Credo etiam ꝙ non ſufficit ꝙ eps̃
porrigat huiuſmodi inſtrumenta .
imo oportet : ꝙ ordinandus corpo
raliter tangat ea . cum iſtud videan
tur ſonare verba forme que profert
Epiſcopus . duz porrigit huiuſmo
di inſtrumenta . vnde dicit accipe .
Et ideo aduertat circa hec diligent̃
quilibet ordinandus

Que requiruntur in ſuſcipi
ente ordines .c. v

Quoniam ſecunduz
philoſophuz actus
actiuorum ſunt in
patiente diſpoſito i
do vt ordines dign̄
recipiantur eſt ſcien
duz: ꝙ ad hoc ꝙ ordines rite ⁊ legi
time recipiantur: in generali reqrũ
tur quatuor . Primum eſt ſexus d
bitus ſ. ꝙ ſit maſculus. Unde mu
lier nõ poſſet ordinari . nec poſſz ac
cipere caracterem alicuius ordinis
clericalis. vt dicit Ambroſius ſup
epiſtolã ad Timotheum . Et hec
di. xxiij. Mulier. xxxiij. q. i. Muli
erez. extra de ſenten. excõmunica.
de monialibꝯ Ratio aũt quare mu
lier nõ põt recipe caracterez alicuiꝯ
ordinis eſt: qz chriſtus qui fuit inſti
tutor ſacramenti ordinis : nõ ꝓmo
uit aliquaz mulierez ad aliquem ſa
crum ordinez Licet eniz beatiſſima
vgo Maria dignior ⁊ excellentior
fuerit apoſtolis vniuerſis: nõ tamẽ
illi ſed iſtis dominus claues regni
celoruz comiſit . extra de peni. et re
miſ. Noua. Et ſi forte i aliquo ca
pitulo inueniatur mulier vocari di
aconiſſa vel prebiteriſſa : intelligen
duz eſt : ꝙ illa vocabatur diaconiſſa
ſuper quam fundebatur aliqua be
nedictio. ratione cuius conſequeba
tur aliquod beneficium ſpirituale .
forte legẽdi omeliam in matutinis
vel aliquid aliud qđ non licebat ali
is monialibus . Prebitera autẽ ap
pellabatur : que ſecundum morem
primitiue eccleſie erat vxor prebite
ri. vel aliqua vidua curam de rebuſ
eccleſie habens ad iſtar matriſfami
lias vocabatur prebitera . Et ita
exponẽda ſunt omnia capitula que
loquuntur de materia iſta. Secun
dum quod requiritur ẽ etas legitia
Circa quod ſciendũ eſt ꝙ licet do
ctores canonuz faciant multas arẽ
gas circa materiam iſtam. vidimꝯ
tñ oculata fide noſtris temporibus
ad ſacros ordines ꝓmoueri pueros
imberbes. imo etiaz vidimꝯ aliquoſ
ad dignitates ⁊ ꝑſonatus et etiam
ad epiſcopatum et ad cardinalatum
infra tempus taxatuz ad ſubdiaco
natus ſuſceptionem promotos . qđ
quia ex diſpẽſatione fit ſedis apoſto
lice que a ſpiritu ſancto dirigitur .
non debet ab aliquo reꝓbari. Iſtđ

tñ regularit' eſt tenendum : q2 niſi
in fauorē religionis fiat : nullus de
bet promoueri ad ordinē ſubdiaco
natꝰ: niſi cōpleuerit decimūoctauū
annū. nec ad ordinē diaconatꝰ ni
ſi cōpleuerit viceſimū annum. nec
ad ordinē ſacerdotij : niſi attingerit
viceſimumquintū annū. Credo tñ
ꝙ dñi Epi ſi neceſſe fuerit: in hoc
diſpenſare poſſunt. ⁊ diſpēſant quo
tidie. prout exigit eccleſie neceſſitas
que in omnibꝰ iſtis debet attendi.
Tertiū: qd requiritur : eſt morum
honeſtas. Cum enī porte dignita
tū vel ordinū infamibꝰ ⁊ ſuſpectis
patere nō debeant. vt. lxxx. di. dē
extra de iureiurādo. Relatum Su
per oīa requiritur in promouendo
ad ordīes ſeu eccleſiaſticas dignita
tes: ꝙ ſit bone fame et honeſtus in
moribus ⁊ vita. Et cuius conditio
nis debeat eſſe: habetur iuxta auto
ritatē Clemētis Pape. quam po
nit magiſter ſententiarum. Tales eī
decet miniſtros Chriſti eſſe: qui ſep
tiformis gratia ſpiritꝰ ſancti ſint de
cori: et quorū doctrina ⁊ conuerſati
onis forma eadē gr̄a in alijs tranſfū
datur. nec celeſtes margaritas ſpiri
tualiū verborū officiorumq3 diuino
rum ſordide vite pedibꝰ cōculcentur
Et quos mores debeat promouen
dus ad ſacros ordines habere: oſten
dit Apoſtolus in epiſtola ad Timo
theū et in epiſtola ad Titum ita di
cens: Oportet Epiſcopum ſine cri
mine eſſe: vnius vxoris virum ſobri
um. prudentē. pudicum. ornatū.
hoſpitalem. doctorem. nō violentū
non percuſſorem. modeſtum. nō litigi
oſum. non cupidum. non neophitū
domui ſue bene prepoſitum. Et li
cet iſta autoritas videatur intelligi
de Epiſcopo tantū: tñ ſcd̄m Augu
ſtinū et Ambroſium extendenda ē
ad alios ordinādos. di. lxxxiiij. Co
gnoſcamus. Notandum. etiam ꝙ
de ſingulis conditionibus poſitis in
autoritate predicta multa eſſent dicē
da: tamen q2 requirerent magnum
tractatū quaſi ſuperficialiter pertrā
ſeundo pauca dicā. Dicit ergo pri
mo. ſine crimine quod nō intelligē
dum eſt de omni crimine. cū nemo
ſine crimīe viuat. Et vt dicit Hie
ronimus. Res pene cōtra naturā ē
vt aliquis ſine peccato ſit. et ideo i
telligendū ē de crimine enormi vel
mediocri vulgariter notorio. Et no
ta ꝙ exiſtēs in peccato mortali quo
cūq3 ſiue manifeſto ſiue occulto pec
cat mortaliter in recipiēdo ſacros or
dines. ſic i recipiēdo alia ſacramēta
di. xl. Multi. di. xcv. Illud. xi. q.
vij. Audi. Et ideo debet quilibz cō
fiteri anteq3 recipiat ſacros ordines
Secundo dicit: vnius vxoris virū
et iſtud eſt intelligēdum negatiue. i.
nō pluriū. di. lxxxij. Poſuiſti. Nā
ſi intelligeretur affirmatiue: ſequerē
tur ꝙ virgines ⁊ qui nullā habuiſ
ſent vxorem nō poſſent promoueri.
quod eſſet abſurdum. Et loquitur
Apoſtolus ſcd̄m morem primitiue
eccleſie i qua licitum erat ordinatis
habere vnam vxorem. dūmodo ha
buiſſent eā virginē. modo autē nō
eſt licitum. cum votum caſtitatis ſa
cris ordinibus ſit ānexum. De bi
gamis quare nō promouētur ⁊ qd ē
bigamus: ⁊ quot modis contrahit
quoad nūc taceo quia excederet me
tas huius tractatus. Alie conditio
nes ſcilicet ſobrium prudentē ⁊ c̄.
ſatis ſunt note. et ideo de eis nihil
dico Notandū autē: ꝙ de diuerſis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

capitulis ꝺ corpe iuris decretoꝛuꝫ ⁊
decretalium colliguntur alie cōditio
nes que non debent eſſe i ordinando
videlicet ꝙ nō ſit ſolenniter penitēs
non curialis. non ſeruus. ſeu ad ra
tiocinia obligatus non corpore vicia
tus. non de prebitero vel alias illegi
time natus. non adultus in egritu
dine baptizatus. non pegrinus vel
ignotus. non minoris etatis. De
quolibet iſtorum proſequi exigeret
maiorem tractatum: quam preſens
opuſculum expoſtulet. Quartum
quod requiritur: eſt peritia litterarū
vnde ordinandus et promouendus
ad regimen animarum debet habere
noticiam et peritiam ſacre ſcripture
ad animas infoꝛmandas. Et ppt
hoc ſtatutuꝫ eſt vt in eccleſiis metro
politanis teñantur doctores theolo
gie. ⁊ ꝙ clerici exeuntes prouinciaꝫ
ad audienduꝫ theologiam percipiāt
integre ſtipendia ſua. et ſi nō ſuffici
āt eis eccleſia debꝫ eis neceſſaria mi
niſtrare. extra de magiſtris. Quia
nonnulli. Debent habere etiam pi
tiam ſecularū. et hꝰ ad eruditioneꝫ
vt poſſint diſcernere verum a falſo.
et p eas habere adituꝫ ad theologiā
ideo ſtatutū eſt: vt teneantur magi
ſtri liberalium artium in ſingulis ec
cleſiis cathedralibus ⁊ in aliȷs q̄ruꝫ
poſſunt ſufficere facultates qui earū
dem eccleſiarum clericos ⁊ alios ſco
lares pauperes gratis inſtruāt. pro
pter quod aliqͦd competens benefici
um magiſtro in eccleſia aſſignet. ex
tra. c. preallegato. ⁊ intelligo de ſci
ētiȷs triuialibꝰ. ſ. gramatica logica
et rhetorica. et maxime de gramati
ca. quia quadriuiales ſcientie ſcilicꝫ
ariſmētica geometria muſica ⁊ aſtro
nomia parum aut nihil faciunt ad
ſciētias pietatis. vt ait Hieroni.
di. xxxvij. Siquis gramaticam.
De hoc. ſ. quam ſcientiā debent ſa
cerdotes habere require ſupra in p
hemio huius libelli. Et licet multa
alia circa materiam ſacramenti oꝛdi
nis poſſent dici: tamen iſta ſufficiāt
ad hoc qͦd preſens libellꝰ expoſtulat

Tractatus ſeptimus prime par
tis de extrema vnctione.

Nunc ꝺ ſacramento
extremē vnctionis di
cenduꝫ eſt: circa qͦd
conſideranda ſunt
ſeptem. Primo qͦd
eſt eius materia.
Secundo que eſt foꝛma eius. Ter
tio quis eſt eius miniſter. Quarto
quid ē eius effectꝰ. Quinto quibꝰ
debet dari. Sexto in quibus parti
bus coꝛporis debet fieri. Septimo
vtrum debeat iterari.

De materia huius ſacramenti. c. i.

Materia extremē vncti
onis eſt oleum oliua
rum ab Epō bene
dictum. Et ratio q̄
re oleum oliuarum
eſt materia huius ſa
cramenti eſt inſtitutio Chriſti. qui
iſtituit iſtud ſacramentum fieri i ole
o. quando apoſtolos miſit vngere in
firmos et ſanare eos. Et huic con
coꝛdat promulgatio beati Jacobi.
qui dicit: infirmatur quis in vobis
inducat prebiteros eccleſie. ⁊ orent
ſup eum vngentes eum oleo ſancto
Et eſt ſciendum: ꝙ quando i ſcrip
turis inuenitur ſimpliciter oleū: in

(c) 2006 Ministerio de Cultura

telligi debet de oleo oliuarum. quia
illud eſt ſimpliciter oleum. alia autẽ
non ſed fuerunt inuenta illa proptẽ
defectum iſtius. ſicut oleum nucuꝫ
et oleuꝫ lini ⁊ ſimilia. vel propter a
liquam medicinaꝫ. ſicut oleum ami
gdalarum vel oleum laterinum et ſi
milia. Ratio autem congruentie q̃
re tale oleum eſt materia hui⁹ ſacra
menti: eſt iſta: quia proprietas iſti⁹
olei maxime conuenit iſti ſacramẽto
et eius effectui. Eſt enim oleum mi
tigatiuũ doloris. ideo ponitur ĩ vul
neribus vnde ille ſamaritanus infũ
dit oleum in vulneribus ſauciati vt
dicitur in Luca. ſed effectus iſti⁹ ſa
cramenti eſt mitigare dolorem ſpiri
tualem ⁊ corporaleꝫ. vt dicetur ĩfra
q̃n̄o agetur de effectu iſtius ſacramẽ
ti quare oleum oliuarum eſt materia
propria iſtius ſacramenti Notãduꝫ
autem: ꝙ ad hoc ꝙ oleum ſit ꝓpria
et conueniens materia iſti⁹ ſacramẽ
ti oportet ꝙ ſit primo ab Epiſcopo
bñdictum. Et iſtud innuit beatus
Jacobus. quando dixit: vngentes
eũ oleo ſcõ. i. oleo ſanctificato Ra
tio huius quare. ſ. oportꝫ: ꝙ ſit ſan
ctificatum: poſita eſt ſupra in tracta
tu de confirmatione capitulo. ij. vi
deas ibi.

De forma extreme vnctionis. c. ij.

Forma iſti⁹ ſacramẽ
ti ſunt verba q̃ dicit
ſacerdos quãdo vn
git infirmum ſcilicꝫ
per iſtaꝫ ſanctaꝫ vn
ctionem et ſuaꝫ piiſ
ſimam miſericordiam indulgeat tibi
deus: quidquid peccaſti per viſuꝫ ꝑ
auditum ⁊ c̃. Et ita in iſta forma
tangitur virtus iſtius ſacramenti. d
qua virtute dicetur infra. quãdo dic
tur de eius effectu. Et eſt ſciendum
ꝙ differentia eſt inter formas alioꝝ
ſacramentorum et iſtius. q: forme
aliorum ſunt indicatiue. vt patet di
ſcurrendo ꝑ ſingulas. ſed forma iſti
us ſacramenti eſt optatiua vt patet
inſpicienti. Notandum autem ꝙ in
miſſali ambroſiano inuenitur iſta for
ma: Vngo oculos tuos ⁊ aures tu
as ⁊ c̃. et per iſtam ſanctam vnctio
nem ⁊ c̃. De hoc aũt non eſt curan
dum ẽ. ſed forma q̃ vtitur romana
eccleſia eſt obſeruanda. Si autem
aliquis querat: quare in forma iſti⁹
ſacr̃i romana eccleſia magis vtitur
verbo optatiuo q̃ꝫ in aliis formis:
dicenduꝫ ꝙ iſtud eſt: quia vt dicetur
infra iſtud ſacramentuꝫ nõ debet da
ri niſi propinquis morti. quia iam
ſunt in receſſu. et ideo ſicut moris ẽ
ꝙ illis qui ſunt in receſſu optatur ſa
lus: ita eccleſia ĩ forma iſta optat ſa
lutem recedentibus ex hac vita.

De miniſtro hui⁹ ſacramenti. c. iij.

Miniſter huius ſacra
menti eſt prebiter ⁊
non alius vnde nul
lus niſi prebiter po
teſt miniſtrare iſtud
ſacramentum. Et
iſtud patet ex inducta autoritate be
ati Jacobi. Infirmatur quis in vo
bis inducat prebiteros eccleſie ⁊ c̃.
Ratio autem quare ſolus prebiter ẽ
miniſter huius ſacramenti eſt q: ille
qui habet diſpenſare ſacramẽta cor
poris chriſti miſtici: oportet ꝙ habe
at poteſtateꝫ ſuper corpus Chriſti
verum. ſed iſte eſt ſolus prebiter. q̃
re ſol⁹ prebit̃ habet miniſtrare ſacra

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mentum extreme vnctiōis. nec eſt in
ſtantia de baptiſmo . quia baptiſm⁹
eſt ſacramentum maxime neceſſi
tatis. Jdeo oportet ꝙ habeat mini
ſtrum maxime cōmunem vide ꝺ hoc
ſupra de baptiſmo. c. iij . Utrū aūt
oporteat: ꝙ ſint plures prebiteri vel
ſufficiat vnus: videtur ex autorita
te allegata ꝙ debeant eſſe plures. qꝛ
dicitur prebiteros in plurali . Tho
mas in quarto ſuo videtur dicere ꝙ
ſi non poſſint haberi plures. ſufficit
vnus cū miniſtris. ita tamen ꝙ ſēꝑ
vnus debꝫ inūgere . et dicere verba
et ſi ante ꝗꝫ perfecerit moriatur. vel
aliter impediatur. alius debet perfi
cere illud qḋ remanet perficiendū
.

De effectu ſacramenti extreme
vnctionis .c. iiij.

Istius ſacramēti effe
ctus eſt iſte. Sicut
enim eſt in infirmi
tate corporali : ita
ſuo modo debet eſſe
ꝛ ē ī infirmitate ſpi
rituali . Jn infirmitate autē corpo
rali ſic eſt: ꝙ poſito ꝙ aliqͣs ſit cura
tus ab infirmitate adhuc remanet
in eo quedā debilitas corporalis ꝓ
ueniēs ex priſtina infirmitate. Jdō
indiget duplici medicina . vna q̄ ſit
egritudinis ſanatiua: et alia que ſit
debilitatis: que remanet reparatiua
ſic eſt ſpiritualiter Jnfirmitas ſpiri
tualis ē peccatū. vnde pſalmiſta in
perſona peccatoris dicit : Miſerere
mei domine. quoniā infirmus ſū
ꝛc̄ . Medicina ſanatiua iſtius infir
mitatis eſt penitentia . ſed poſtquā
hō ſanatus ē ab iſta infirmitate : ad
huc remanet in eo quedā debilitas
ſpiritualis. Et cōtra iſtā debilitatē
ordinatur iſtud ſacramentū Unde
effectus iſtius ſacramenti eſt ſanatio
iſtius debilitatis ſpiritualis. Et eti
am alius effectus. quia per ipm veni
alia peccata ꝛ oblita mortalia remit
tuntur. ꝛ gratia habita augetur: vel
noua confertur. Eſt etiam ali⁹ effe
ctus qui ſi ſit expediens anime ſuſci
pientis: ſanitas corporis ſibi reſtitu
itur virtute iſtius ſacramenti. Unō
verſus Jn extremis vngor: vt mihi
gratia maior . Et morbus leuior:
et ſit mihi pena minor . Probātur
omnia iſta per autoritatem inductā
. ſ. Jnfirmatur quis in vobis: indu
cat prebiteros eccleſie. et orent ſuꝑ
eum vngentes eum oleo ſancto . et
alleuiabit eum dn̄s a langoribus. ꝛ
ſi in peccatis ſit dimittentur ei

Quibus debet dari extrema vnctio
.c. v.

Ex p̄dicta autoritate
colligitur ꝙ iſtud ſa
cramentum non dꝫ
dari niſi infirmis .
quia dicitur infirma
tur quis. nō aūt dꝫ
dari quibuſcūqꝫ infirmis. ſed ſolum
illis qui ſunt in periculo mortis. et
ſunt propinqui morti. qui cū deuo
tione ante petiuerant iſtud ſacramē
tum. poſito etiam ꝙ ſint frenetici .
cum eī iſtud ſacramentum ſit ſacra
mentum exeuntium: non debet dari
niſi exeuntibus. vel illis qui ſunt ꝑ
ꝑati ad exitum ab hac vita. nec debꝫ
dari pīīs pueris. nec etiam aliis cō
tentis in his verſibus. Nullus inū
gatur: niſi qui ſe poſtulat vngi. ver
bis aut ſignis. aut nutib⁹ indicijſqꝫ
nō vngend⁹ furioſus maior nec pu
.c. iij.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In quibus partibus corporis debz homo vngi .c.vi.

Quia purgata materia medecina debet applicari ꝑticule patienti: ideo materia peccati purgata per penitentiaz iſtud ſacramentū quod eſt medicina vt dcm̄ eſt contra debilitatem derelictaz ex peccato: debz applicari mēbris que ſunt organa ſenſuum .ꝑ quos morbus in animā intrat. vnde in ſacramento iſto debent inungi oculi. aures os nares man⁹ pedes ⁊ renes. Ita ꝙ ad oculos dicat̄ ꝑ iſtaz ſanctā vnctionem ⁊ ſuam piiſſimaz miſericordiaz indulgeat tibi deus quicqd peccaſti per viſum ꝑ aures per auditū ad os ꝑ guſtum. ad nares. ꝑ odoratum. ad manus: per tactum ad pedes per greſſum. ad renes vel pect⁹ ꝑ ardorem libidinis ⁊ č. Sed quid fiet de ceco a natiuitate qui non peccauit per viſum. vel de ſurdo a natiuitate qui non peccauit per auditū vel etiam de claudo qui non pccauit per greſſum. debet inungi i iſtis mēbris: Dico ꝙ ſic. quia cecus licz nō peccauerit videndo: tamen pccauit forte inordinate viſum appetendo. et idem dico de ſurdo et de claudo. Eſto etiam: ꝙ aliquis non haberet oculos vel alia mēbra: i quibus fit vnctio: debet tamen inungi in locis circūuicinis propter rationem iaz dictam.

Utrum extrema vnctio debeat iterari .c.vii.

Cum i iſto ſacramēto non imprimatur caracter: manifeſtū eſt ꝙ poteſt iterari. cuz hō poſſit multotiens ad mortem infirmari Utrum autem in eadem infirmitate poſſit multotiens inungi: Dico ꝙ infirmitatuz quedam ſunt breuis terminationis ſicut ſinochea vel ſinochos vel cauſon. et ſic ð alijs infirmitatibus. ⁊ in talibus nō debet iſtud ſacramentū reiterari. tn̄ ſi recidiuaret aliquis cum recidiuuz ſit alia infirmitas a prima: in recidiuo poſſet iterato inungi. Alie ſunt īfirmitates diuturne ſic ptiſis febris ethica et ſic de alijs: que durant per annum vel plus. ⁊ ſic cuz in talib⁹ infirmitatibus poſſit homo multotiens venire ad pūctum mortis: in talibus poteſt iſtud ſacramentuz iterari. Iſta eſt ſentētia Thome in quarto ſuo. Dicit tamē: ꝙ ſi inueniatur ſententia alicuius doctoris in cōtrariuz nō contemnat eaz. Illud aūt quod dicunt quidā: ꝙ ille qui vnct⁹ fuit: ſi curetur: non debet ſe poſtea balneare vere eſt quedam fatuitas. quia ſequeretur ꝙ Epiſcopus cui⁹ caput fuit inunctum chriſmate. nō deberet lauare caput. cuz eius vnctio ſit dignior iſta. tamen quando infirmus inungitur debet eſſe ibi aliqs miniſter: qui cuz ſtupa tergat locuz vnctōis. et p⁹ea ſtupa illa dz cōburi

Sequitur tractatus octau⁹ ꝑme ptis ꝑncipalis.

Expedito cū dei adiutorio tractatu de

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſacramentis que generant vegetant
nutriunt promouent ⁊ reparant ho
minez in vita ſpirituali reſtat tractā
dum de ſacramēto. quod hominem
producit. ⁊ generat ī eſſe et vita cor
porali .ſ. de ſacramēto matrimonij
Quia vero libellus iſte inuentus ē
ꝑpt ſimplices ꝗ nō ſunt multū ī iurē
prouecti allegationes que multorū
iuriū tam de iure canonico ꝗ̄ʒ de iurē
ciuili ī iſta materia pluſꝗ̄ʒ ī alijs pre
cedentibus adducuntur ſimplicibuſ
et minus prouectis confuſionem ī
ducant. idcirco ab huiuſmodi all e
gationibus quantum potero abſtine
bo. cum ſimplices huiuſmodi alle
gationes nec legere nec intelligere
ſcirent. Quoniam autem ſcd̄m phi
loſophū ſicut diſpoſitio precedit for
maʒ ſic ſponſalia precedūt matrimo
nium. ideo de ſponſalibus primo eſt
agendum. circa que conſiderāda ſūt
quinqʒ. Primo quid ſint ſponſalia
et vnde dicātur. Secundo qualiť
contrahātur. Tertio in qua etate
debent contrahi. Quarto quid ſit
effectus ſponſalium. Quinto in ꝗ
bus caſibus diſſoluantur.

Quid ſint ſponſalia .c.i

SPōſalia ſūt futura
rum nuptiaruʒ pro
miſſio. Ex qua diffi
nitione que cōmūiſ
eſt canoniſtis ⁊ legi
ſtis patet: ꝙ ſponſa
lia debent precedere matrimonium.
ſicut preſens precedit futurum. Di
cuntur autē ſponſalia a ſpōdeo ſpō
des. quod ideʒ eſt quod promitto ꝓ
mittis.

Quot modis cōtrahunť ſponſalia .c.ij.

COntrahuntur ſpō
ſalia ꝗ̄tuor modis.
Uno m° nuda pro
miſſione. ſicut quā
do dicitur accipam
te in vxoreʒ. et acci
piam te in virum. Alio modo datis
arris ſponſalicij .ſ. pecunia vel aliꝗ
bus alijs rebus. Alio modo anuli
ſubarratione. ⁊ iſtud vulgariter dici
tur deſponſatio. ſed propria ſubarra
tio nūcupatur. Alio modo interue
niente iuramento ita tamen ꝙ ſem
per ſint verba de futuro. vt dictum
eſt. quia ſi eſſent verba de preſenti:
iam non eſſent ſponſalia: ſed matri
monium

Qua etate poſſunt con
trahi ſponſalia .c.iij.

QUoniā p⁹ ſeptēniū
.i. etatē ſeptē ānoꝝ
tā pueri ꝗ̄ʒ puelle ī
cipiūt habere diſcre
tionem: que requiri
tur in ſponſalibus
cōtrahēdis: ido poſt ſeptēniū poſſūt
cōtrahi ſponſalia. Si vero ante ſep
tenniū ipſi vel parentes ipoꝝ noīe e
oruʒ cōtrahūt ſpōſalia: nihil agunt
niſi cū venerit ad ſeptēniū: incipiat
eis placere extūc valēt ita ꝙ licʒ ſpō
ſus nō cognoſcat eaʒ corporaliter.
Conſanguineā tamē eius non pote
rit habere ī vxorē. nec ecōuerſo Et
nota ꝙ etas cōtrahēdi matrimoniū
apta in puella eſt duodeciʒ annoruʒ
in puero. xiiij. et ſi ante contrahūt:
nō eſt matrimoniuʒ. ſed ſpōſalia tā
tum. niſi fuerint ita etati nubili pro
pinqui ꝙ poſſint carnaliť cōmiſceri:
.c.iiij.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tunc bene valēt. cum tūc malicia vi deatur ſupplere etatem.

Quid ſit effect⁹ ſpōſaliu3 .c.iiij.

Sponſali a contrahunt duobus modis. q2 qñq3 contrahunt ſub cōditiōe: quādoq3 pure. Si contrahantur ſub conditiōe appoſita: hoc poteſt eſſe multis modis. Quoniam aut conditio appoſita eſt poſſibilis: aut impoſſibilis aut neceſſaria. Si ſit impoſſibilis: puta quia dixit contrahā tecū ſi tetigeris digito celu3: Aut ſi ſit neceſſaria. puta ſi dixerit: contrahā tecū ſi ſol oriatur cras: debent haberi pro non adiectis. i. nō appoſitis. Si aūt cōditio ſit poſſibilis: aut eſt honeſta: aut inhoneſta. ſi ſit honeſta puta q2 dixit: contrahā tecum ſi pater meus voluerit. vel ſi dederis mihi centu3 ducatos: nō tenetur matrimonium conſumari: niſi conditio ſit impleta etiam ſi cōtrahendo ſponſalia fuerit appoſitu3 iuramētu3. ⁊ iſtud intellige niſi carnalis copula fuerit ſubſequuta inter eos: quia tūc dicitur eē veru3 matrimoniu3 inter eos quia videtur a conditiōe appoſita receſſiſſe. Si vo cōditio ſit inhoneſta ⁊ ſit cōtra naturā et ſubſtantiā matrimonij puta quia dicit contraham tecu3 ſi procures tibi venena ſterilitatis: vel ſi pro pecunia tradas te ad adulterandū vel donec inueniā3 aliā pulchriorē: iſta cōditio viciat contractu3 ita ꝙ nō ſunt ſpōſalia nec matrimoniū. Si vero conditio ſit inhoneſta ſed nō contra natura3 matrimonij: puta: q2 dixit: contrahā tecu3 ſi hominem interfeceris. vel ſi furtum feceris et ſic ſimilia ꝑ non adiectis debēt haberi ⁊ eſt abijcienda et tenent ſponſalia. Notandum tamē ꝙ licet dictu3 ſit ꝙ ſponſalia poſſunt contrahi ſub conditione promiſſe pecunie. non tamē poteſt promitti pecunia i modū pene et ſi promiſſa fuerit non tenēt promiſſio pene. nec poteſt peti. vt ſi dicatur ſic niſi contraxero tecū non dabo tibi cētum marchas argēti non ei3 valet adiectio pene cum libera debeāt eē coniugia. ff. de. ver. obli. capi. de ſponſa. l. Ultra. Si autē contrahantur ſponſalia pure et ſine conditione et ſint ambo ad matrimoniu3 contrahendu3 apti. ſi in ſponſalib⁹ interueniat iuramentum compellendi ſunt ꝑ excommunicationem conſumare matrimoniu3. niſi forte timeatur de vxoricidio vel aliquo alio periculo. Sed ſi alter eoru3 contraxerit cum alio ꝑ verba de preſenti: iniūgetur ei penitētia de ꝑiurio et fide mentita. et abſoluatur ab excommunicatione. Si aūt non interuenerit iuramentu3: monendi ſunt conſumare matrimonium non cogēdi. q2 inuite nuptie malos conſueuerunt habere prouentus. Si autem neuter eſt in etate nubili: tenētur expectare donec perueniant ad annos etatis ad legitime matrimonium contrahendum. Et idem dico ſi vnus eſt in etate legitima et alter non. quia ille qui eſt in etate nubili: debet alium expectare. Uel ſi ſe mutuo abſoluerint: poterint iudicio eccleſie ſeparari.

In quibus caſibus diſſoluuntur ſponſalia .c.v.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ex quo ſponſalia ſe
mel contracta ſunt:
ſemper ligata ſunt.
ita ꝙ ſi contrahant
ſponſalia poſtmodū
cum alia ſet non eſt
proceſſum ad carnalez copulam: cō
pellendus eſt redire ad primam. ſi
vero cognouerit carnaliter ſecundā
cum iam matrimonium dicatur: de
bet remanere cum ſecunda. et nō re
dire ad primam. Soluuntur autez
ſponſalia in octo caſibus. Primus
eſt: ſi alter eorum vult tranire ad re
ligionem. quod poteſt facere altero
inuito. etiam ſi fuerit matrimoniuz
per verba de preſenti contractum.
dummodo non fuerit per carnalem
copulam conſumatum. et ille qui re
manet in ſeculo: ē abſolut⁹ a vincu
lo ſponſalium. et hoc quando alter
fuerit profeſſus in religione illa. ex
tra de conuer. cōiug. c. Ex publico
extra de ſpon. duo. Secundus eſt:
quando ſponſus non inuenitur. qui
a tranſtulit ſe ad aliam regionem.
recepta tamē prius penitentia de ꝑ
iurio vel fide non ſeruata. ſi per eā
ſteterit: quominus matrimoniuz fu
erit conſumatum. extra de ſpon. c.
Illis. Tertius eſt ſi alter ipſorum
poſt contracta ſponſalia incurrit le
pram vel paraliſiz. aut oculos aut
pedes aut manus amiſit. ſeu quicqȝ
ei tpi⁹ euēit. extra de cōiugio lepſo
.c. Litteras. et de iureiurando .c.
Quemadmodum. Quartus ſi ſu
perueniat affinitas Puta quia ſpō
ſus cognouit conſanguineaz ſponſe
vel econuerſo. Et ad hoc probādū
ſufficit ſola fama. extra de ſponſa.
.c. Preterea. Quintus ſi mutuo
ſe abſoluunt. Quidam tamen non
recipiunt iſtum caſum. vnde dicunt
ꝙ illa decretalis extra ď ſpōſa. Pre
terea: non eſt decretalis. vel loquit
de permiſſione comparatiua. Sex
tus: ſi alter ipſorum fuerit fornica
tus. De iureiurando c. Quemad
modum. Septimus quando ſpon
ſus de facto cum alia vel ſponſa cū
alio contrahit per verba de preſenti
vel per verba de futuro. et ſequitur
carnalis copula. tūc ſoluuntur pria
ſponſalia propter maius vinculum
ſuperueniens ſed ďbet agere penitē
tiam ď fide vel promiſſione mentita
extra de ſponſal. c. Conſuluit. ⁊ de
ſponſ. duorū. c. Tua nos Octau⁹
quando minor venit ad etatem legi
timam et petit ſe abſolui a vinculo
ſponſalium. et dari ſibi licentiaz nu
bendi alij. de deſpon. in pub. c. De
illis ⁊. c. Tua nos. Et nota ꝙ om
nes iſti caſus preter primū: quādo
.ſ. vult tranſire ad religionez: intel
ligendi ſunt de ſponſalib⁹ de futuro
que ꝓprie dicuntur ſponſalia. No
ta etiaz ꝙ in duobus caſibus de pre
dictis ipſo iure ſoluuntur ſponſalia
.ſ. quando intrat regionem et qn̄o
contrahit matrimonium cuz altero
vel altera. In ceteris vero caſibus
ſoluenda ſunt per iudicium eccleſie

De matrimonio

Oſtqȝ dictum eſt de
ſponſalib⁹ dicēdum
ē de matrimonio cir
ca qď conſiderāda
ſūt octo Primo qd
ē matrimoniū ⁊ vn̄ dicat. Scďo q̄
liter cōtrahit matrimonium. Ter
tio quando et vbi ⁊ quibus verbis
fuit matrimoniuz inſtitutū Quar

(c) 2006 Ministerio de Cultura

to que fuit cauſa inſtitutõis matrimonij. Quinto qui poſſunt contrahere matrimoniũ. Sexto quot modis dicitur matrimonium. Septio quot ſunt bona matrimonij. Octauo que impediunt matrimonium.

Quid eſt matrimonium et vnde dicatur .c.i.

Matrimonium a doctoribus diffinitur ſic. Matrimoniũ eſt viri et mulieris coniunctio indiuiduam vite conſuetudinem retinens. Non dicit viri et mulierum vel virorum et mulieris quia nec vnus vir plures mulieres nec vna mulier plures viros habere poteſt. Dicit indiuiduam vite ⁊c. hoc eſt quia neuter abſq; cõſenſu alterius poteſt continentiã profiteri. vel ordinẽ iurare. vel oratione vacare. et ꝙ inter eos du᷑ viuunt: vinculum permanet coniugale. Aliter diffinitur ſic. Matrimonium eſt viri et femine coniunctio conſortium communis vite diuini ⁊ humani iuris communicatio. Dicitur autem matrimonium de mater matris. et munio munis. vnde matrimonium quaſi matris munium. i. officium. quia dat mulieribus eſſe matres. et ideo magis dẽominat᷑ a matre ꝙ̃ a patre. q2 eius officium magis apparet in matrimonio: ꝙ̃ officium viri

Qualiter contrahatur matrimonium .c.ij.

Solo conſenſu contrahit᷑ matrimonium. qui ſolus ſi deſit: cetera etiã cũ ipſo coitu celebrata fruſtrãtur. Ex quo enim vir per verba de preſenti conſentit maritali effectu in mulierẽ et mulier in virum. ſiue verbis conſuetis dicit: accipio te in meã. et illa reſpondet: accipio te in meum. vel ſic volo de cetero te habere in vxorem. et illa reſpondet volo de cetero te habere in virum. vel quibuſcunq; verbis vel ſignis exprimatur conſenſus: ſtatim eſt matrimonium. Et dico ſignis: quia ſurdus et mutus poſſunt contrahe᷑ matrimonium. veruntamen ſi loqui poſſent contrahentes: verba ſunt neceſſaria quantum ad eccleſiam conſenſum mutuum continentia vel exprimentia.

Quando et vbi ſit inſtitutum matrimonium .c.iij.

In paradiſo terreſtri fuit inſtitutum matrimonium et etiã ante peccatũ. Quibus autẽ verbis fuit inſtitutum: dicũt aliqui ꝙ illis. ſ. Creſcite ⁊ multiplicamini et replete terram. Sed non credo iſtud eſſe verum. fuerunt enim illa verba potius benedictio nubentium. Unde dico ꝙ verbis Ade ꝓphetico ore prolatis fuit inſtitutum matrimonium. cum dixit Hoc nũc os ex oſſibus meis. ⁊ caro de carne mea. Et propter hoc dimittet homo patrem et matrem. et adherebit vxori ſue. ⁊ erunt duo in carne vna. Uide de hoc ſupra de ſacramentis in generali capitulo primo.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Que fuit cauſa inſtitutio-
onis matrimonij c. iiij.

H Ec ſunt cauſe pri
cipales matrimõij.
licz ſint multe ſcda
rie Pricipalis cau
ſa ⁊ prima eſt ſuſce
ptio ſobolis. Et p
pter hanc cauſam inſtituit deus ma
trimoniuz in paradiſo ante peccatũ
inter primos parentes. quibus di
xit. Creſcite et multiplicamini ⁊ c.
Secunda cauſa eſt vitatio fornica
tionis. Et iſta cauſa habuit locum
poſt peccatum. Unde de iſta dicit a
poſtolus. Propter fornicationez v
nuſquiſqz vxorem ſuã habeat. et v
naqueqz ſuum virum. Cauſe ſecũ
darie ſunt multe. ſ. pacis reformati
o. vxoris pulchritudo. et diuitie. et
ſimilia. Ita tamen ꝙ intentio prin
cipalis illoruz qui contrahunt non
feratur ad iſta ſed ad prima duo.

Qui poſſunt contrahere
matrimonium .c. v

O Mnis homo q̇ po
teſt conſentire in cõ
iugalem effectum ⁊
carnalem copulam
exercere: niſi expreſ
ſe prohibeatur: po
teſt contrahere ma
trimoniuz. Dico qui conſentire po
teſt: quoniaz licet puer infra etatem
legitimã cõſtitut⁹. hoc ẽ infra. xiiij.
annos et puella infra. xij. dicat ver
ba apta ad matrimonium contrahẽ
dum. tamen quia conſentire nõ po
teſt: nullum eſt matrimonium. Si
militer licet ille qui inſanus eſt vel
furioſus: dicat illa verba. nõ con
trahit matrimoniuz. quia conſenti
re non poteſt. Et hoc verum eſt: qz
diu eſt in furore conſtitutus. qm̃ ſi
aliquãdo habet lucida interualla. i.
aliquãdo redit ad ſanam mentez: et
nubere poteſt et teſtari et oĩa que
alij poſſunt: poteſt et ipſe. vt ha
betur. ca. de codecillis. vij. q. pͥma
Quamuis triſte. Dixi etiaz: carna
lez copulam exercere ⁊ ideo ille q̇ ca
ret vtroqz teſticulo. vel eſt frigidus
naturaliter contrahere non poteſt.
Dixi etiam. niſi expꝛ̃ſſe prohibeatur
quia edictuz de matrimonio contra
hendo eſt prohibitorium. i. omnis
qui nõ prohibetur admittitur et cõ
trahere poteſt. Prohibẽtur eniz alii
qui propter votum propter ordinez
et ita de alijs impedimentis. de qui
bus dicetur infra. Et nota ꝙ ma
trimoniuz cõtrahi poteſt inter abſen
tes p procuratorem. ſicut fuit factũ
inter dominum Regem Aragonie
et dominam Regina. qui nũc ſunt

Quot modis dicitur matrimoniuz
.c. vi.

M Atrimoniũ dicitur
multis modis. Nã
matrimoniuz aliud
legitimũ aliud clan
deſtinũ. Matrimo
nium legitimum eſt
quando ab his qui ſuper feminã po
teſtatem habent vxor petitur. ⁊ a pa
rentibus deſponſat̃ ⁊ legib⁹ dotatur
et a ſacerdotib⁹ vt moris ẽ benedici
tur. a paranimphis cuſtodit̃ ⁊ ſolẽnit̃
accipit̃. Nõ tñ intelligas quin ſine
ſolennitatibus iſtis poſſet eſſe veruz
matrimonium. ſed ſicut eſt in alijs
ſacramentis. quedam ſunt de neceſ
ſitate ſacramenti: quedam de ſolen

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nitate tantum. ita in matrimonio q̄
dam ſunt pertinentia ad ſubſtantiā
matrimonij. ſicut conſenſus per ver
ba de preſenti expreſſus. et iſte ſolus
facit matrimoniū. quedam ſunt ibi
ad ſolennitatem ⁊ decorem. ſicut ſo
lennitates predicte. ſine quibus eſt
verum et legitimum matrimonium
quantum ad virtutem. licet quātuꝫ
ad honeſtatem non. Clādeſtinum
matrimoniuꝫ eſt quando fit ſine ſo
lēnitatibus predictis. Et qui ſic cō
trahunt: exponūt ſe magno pericu
lo. poſſet enim alter alteruꝫ dimitte
re: quando vellet. et de facto cum a
lia vel cum alio contrahere. et ſic ī
adulterio manere. Unde talib⁹ con
ſulendum eſt in foro penitentie: vt
de nouo in facie eccleſie contrahant
Item matrimonium aliud eſt inicia
tum: aliud eſt conſumatum. Inicia
tum per verba de preſenti. perfectū
ſiue conſumatum per carnaleꝫ copu
lam Notanduꝫ tamen: ꝙ matrimo
niuꝫ poteſt eſſe perfectū duobus mo
dis. vno modo ſanctitate. alio mo
do ſignificatione. Matrimonium
ergo poteſt eſſe perfectuꝫ ſanctitate
ante carnalem copulam Unde Au
guſtin⁹ ſcribēs ad quādā q̄ ſimul cū
viro ſuo votum cōmiſerat caſtitatis
dicit ſic inter cetera. Non quia pari
ter temperabis a commixtiōe carna
li: ideo maritus tuus eſſe deſiderat.
imo tanto ſanctius coniuges mane
batis: quanto ſanctiora concorditer
placita ſeruabatis Sed matrimoni
um non eſt perfectum ſignificatōne
ante carnalem copulaꝫ. Coniuncti
o enim corporū viri et vxoris ſigni
ficat coniunctioneꝫ nature diuine ⁊
humane in perſona filij dei. Uide
as de hoc ſupra d̄ ſacramentis ī ge
nerali. c. i. Et ſic ſoluit̄ illa queſtio
vtrum inter beatam virginem Ma
riam et Joſeph fuit perfectum ma
trimoniuꝫ. quia fuit perfectum ſan
ctitate. ſed non ſignificatōne Qui
dam dicunt matrimonium iniciatū
per ſponſalia de futuro. ratum per
conſenſuꝫ de preſenti conſumatum
per carnalem copulam Item matri
moniū aliđ legitimū ⁊ nō ratū. aliđ
ratū ⁊ nō legitimū. aliđ ratū ⁊ legi
timū. Matrioniū legitimū ⁊ n̄ ra
tum eſt inter infideles. et dicitur le
gitimuꝫ. quia legali inſtitutione vel
prouincie moribus non contra iuſſi
onem domini contrahitur. ſed non
eſt ratum matrimonium. quia ſine
fide eſt. Auguſtin⁹: nō eſt ratuꝫ cō
iugium quod ſine deo eſt. Ratum
ſed non legitimum eſt: quod inter
legitimas et fideles perſonas eſt. ſꝫ
ſine legitima ſolennitate fit ⁊ cōtra
hitur. Ratum et legitimum matri
moniuꝫ ē inter legitimas perſonas
cum debita ſolennitate contractuꝫ.

Quot ſunt bona matri monij .c. vij.

Bona matrimonij pri
cipalit̄ ſunt tria. ſ.
fides proles ⁊ ſacra
mentuꝫ. In fide at
tenditur ne poſt vin
culum coniugale cū
alio vel alia coeatur. In prole vt a
metur ſuſcipiatur religioſe educatur
In ſacramento: vt coniugium non
ſeparetur. Et nota: quod prima
duo bona q̄noqꝫ ſūt in matrimonio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quandoqꝫ non. Tertium vero in ſeparabiliter adheret matrimonio.

De impedimentis matrimonij .c.viij.

Impedimenta matrimonij ſunt .xij. que impediunt matrimonium contrahendum et dirimũt iam contractum: ſi tamen ipſa vel aliquod ipſorum precedant matrimonium. quoniam cõſuetudinem coniugalem excludunt. ſi vero ſequantur matrimoniuꝫ nullum preſtant impedimentum. ſicut patet p̄ iſta exempla. Furioſus non poteſt contrahere matrimonium. tamen ſi poſtq̃ꝫ contraxerit efficiat̃ furioſꝰ: non propter hoc ſoluit̃ matrimonium. Item qui habet teſticulum ſiccum ſectum vel fractum: nõ poteſt contrahere matrimonium. ſi vero poſt contractum matrimoniuꝫ ſiccetur vel ſecetur: non propter hoc ſoluitur matrimonium. et ita ĩtelligendum eſt de alijs impedimentis. que autẽ ſunt impedimenta matrimonij in quatuor verſiculis cõtinentur. Error conditio votum cognatio crimen. Cultus diſparitas vis ordo ligamẽ honeſtas Si ſis affinis ſi forte coire nequibis Hec facienda vetant cõnubia facta retractant. Preter iſta duodecim impedimenta que ipediunt et dirimunt matrimonia ſunt alia duo: que impediunt matrimonium contrahenduꝫ ſed non dirimunt iaꝫ contractuꝫ. ſ. tempus feriarum et interdictum eccleſie. vnde verſus Eccleſie vetitũ necnon tempus feriarum. Impediunt fieri. permittunt facta teneri. Qualiter intelligi debeant dicendũ eſt de vnoquoqꝫ eorum.

De impedimento erroris.

Numeratis omnibꝰ impedimentis d̄ qꝰlibet eoruꝫ dicendũ eſt. Et primo de ĩpedimento erroris perſone. quia ex ſui natura non ex conſtitutione eccleſie ſicut pleraqꝫ impedimẽta matrimõialem conſenſum excludit. quoniam qui errat: nõ conſentit. ff. de iure oĩiudi. Si per errorem ꝛ errantis voluntas nulla eſt vt. c. de iure ꝛ facti ignorantia. l. Cum p̄ teſtem. et. l. Nõ idcirco Unde ſi mulier vel vir erret in matrimonio contrahendo: nullus eſt conſenſus qui ſolus facit matrimonium. Nota tamen: ꝙ tripliciter poteſt eſſe error circa pſonã vnius ipſiꝰ perſone. vt ſi de Petro credatur: ꝙ ſit Guillermꝰ erratur circa perſonam. Alius eſt error fortune vt ſi de paupe credatur: ꝙ ſit diues. Alius eſt error qualitatis vt ſi de ignobili credatur ꝙ ſit nobilis vel d̄ corrupta ꝙ ſit vgo. Primus error perſone impedit matrimoniuꝫ vt ſi credens contrahere cum Petro contrahat cuꝫ Iohãne. vel credens cõtrahere cum Martha: contrahit cum Maria: nullum eſt matrimoniuꝫ. Error autem qualitatis vel fortune nõ impediunt matrimoniuꝫ. verbi gratia. aliquis cõtrahit cum aliqua credens eſſe filiam Regis vel virginẽ tamen ipſa eſt meretrix vel filia ruſtici: tenet matrimõiũ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Uel credit contrahere cuꝫ diuite et contrahit cuꝫ paupere: tenet etiam matrimoniuꝫ. xxviiij. q. i. Nis ita

De impedimento conditionis

IMpedimentum cõditionis inductũ eſt ab eccleſia i fauorẽ libertatis. Et ḋ hᵒ ſciendũ ẽ: ꝙ ſi mulier contrahit cum ſeruo ſuo ſcienter: vel liber cum ancilla tenet matrimoniuꝫ ⁊ validuꝫ ẽ. Si vero libera contrahit cuꝫ ſeruo ignoranter: quoniaꝫ credit eſſe liberuꝫ: vel liber cum ancilla: nullũ eſt matrimonium inter eos. niſi poſtq̃ꝫ vir cognouit eius conditionem eſſe talem: conſentiat in eam verbo vel facto vel carnali copula. Nota tñ ꝙ error deterioris conditõnis impedit et dirimit matrimonium: nõ autem error paris vel melioris. vt ſi ſeruus contrahit cum ancilla: quã credit eſſe liberã. vel cũ libera quã credit eſſe ancillam. Et ratio eſt: quia non decipitur nec habet: quid obijciat ei. De conditionibus appoſitis in matrionio vide ſupra ḋ ſpõſalibus. c. iiij. quia idem iudicium ẽ ibi et hic.

De impedimento voti.

CIrca impedimentũ voti nota: ꝙ intelligitur de voto continentie ſiue de voto caſtitatis. Et circa hoc notandum eſt: ꝙ duplex eſt votum continentie: nã qͦdam eſt ſimplex: et qͦdam eſt ſolenne. Uotum ſimplex impedit matrimonium contrahendum ſed non dirimit iam contractum. Uotuꝫ autem ſolẽne impedit contrahendum et dirimit iam contractum. Quod autem votum ſit ſolẽne: licet olim fuerit altercatio inter doctores: tamen hodie eſt declaratum per dominum Bonifacium octauum. extra de voto et voti redẽptione. c. Qd̃ votum. Ubi dicitur: ꝙ votum ſolẽnizatur quantum ad dirimendũ matrimonium duobus modis. Unoᵒ per ſuſceptiõem ſacri ordinis. ſ. ſubdiaconatus vel diaconatus vel preſbiteratus. Alio modo per profeſſionem expreſſam vel tacitam factam alicui de religionibus approbatis. Promoti gᵒ ad ſacros ordĩes vel religioſi nõ poſſunt contrahere matrimonium. Nota penalem conſtitutionem in conſtitutionibus domini Clementis contra religioſos cõtrahentes de facto. ſ. ꝙ ſunt excommunicati et irregulares. nec poteſt cum eis niſi per ſedem apoſtolicam diſpẽſari. vt in clemen. i. ḋ cõſanguini. et affi.

De impedimento cognatõis.

TRiplex eſt cognatõ quedam carnalis. q̃daꝫ ſpiritualis. quedam legalis. Et p̃mo videndum eſt ḋ cognatione carnali que naturaliter precedit alias. et iſta appellatur cõſanguinitas. Uidẽduꝫ eſt ergo quid eſt cõſanguinitas et vnde dicatur. et qd ẽ linea cõſanguitatis. ⁊ quot ſũt linee. quot ſũt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

gradus. et quomodo computantur
et vſqȝ ad quem gradum prohibet
matrimonium. Conſanguinitas ē
vinculum perſonarum ab eadē ſtir
pe deſcendentiū carnali propagati
one contractū. Stirpem dico illā
perſonam: a qua aliqui duxerunt o
riginem. ſicut Adā fuit ſtirps Ca
ym ⁊ Abel et Enoc et filiorum: q̄
ex eis deſcenderūt. Dicitur autē cō
ſanguinitas a con ⁊ ſanguis. quaſi
communem ſanguinem habentes.
vel de vno ſanguine procedentes.
Linea eſt ordinata collectō perſona
rum conſanguinitate coniunctarū
ab eadem ſtirpe deſcendentiū diuer
ſos gradus continens. Linee ſunt
tres ſcilicȝ aſcendentiū deſcendenti
ū et tranſuerſalium. Prima eſt aſ
cendentium. ſ. illorū de quibus tra
ximus originem. ſicut pater mater
auus auia proauꝰ proauia abauus
abauia. Secunda eſt deſcendentiū
ideſt illorum qui duxerunt originē
a nobis. ſic filiꝰ filia nepos neptis
pronepos pronēptis abnepos abne
ptis. Tertia eſt tranſuerſalium ſi
ue collateraliū. i. illorum a quibus
non duximus originē. nec ipi a no
bis. vt frater ſoror filij duorum fra
trum. qui dicuntur fratrēs patrueleſ
vel filij duarum ſororū. qui dicun
tur fratres conſobrini. et eorūdem
filij et nepotes vſqȝ ad quartū gra
dū. Notantˀ iſta. xxxv. q. v. Prio
gradu. Et nota ꝙ due linee deſcen
dentes faciunt vnam tranſuerſalē
vt apparet in hoc exemplo. Filij
duorum fratrum attinent ſibi linea
tranſuerſali. et quilibet eorū recta
linea deſcendit ab auo eorum cōmu
ni. qui fuit ſtirps eorum communiſ
a quo traxerunt originem. et ſic de
omnibus alijs eſt intelligendū tam
remotioribus q̄ȝ propinquioribus.
Nunc videndū eſt: quid ē gradus
Et nota: ꝙ aliter computāt gradꝰ
canoniſte: et aliter legiſte. Nam ſe
cundū canoniſtas due perſone in li
nea tranſuerſali faciunt vnum gra
dum. ſecundum legiſtas quelibet ꝑ
ſona facit vnum gradū. vtputa duo
fratres ſunt ī prio gradu ſcd̄ȝ cano
niſtas. qui ſcd̄ȝ legiſtas ſunt in ſcd̄o
Filij duorum fratrum ſcd̄m canoni
ſtas ſunt in ſecundo gradu. qui ſcd̄ȝ
legiſtas ſunt in quarto. et ſic de ſin
gulis. Sed quia iſtud paruū aut ni
hil facit ad propoſitum: ideo dimit
tatur. et videamus quid eſt gradus
Gradus eſt habitudo diſtantium ꝑ
ſonarū. qua cognoſcitur quota ge
neris diſtātia due ꝑſone īterſe diffe
runt. Gradus ita computatur in
linea aſcedenti. pater ⁊ mater ſunt
in primo gradu. auus auia in ſcd̄o
proauus proauia in tertio abauus
abauia in quarto gradu. In deſcen
denti computatur ſic. filius et filia
ſunt in primo gradu. nepos neptis
in ſecūdo. pronepos proneptis in
tertio. abnepos abneptis in quarto
In tranſuerſali vero linea computa
tur ſic duo fratres ſunt ī primo gra
du. filij duorū fratrum ſunt ī ſecū
do. nepotes eorum ideſt duorū fra
trum in tertio. pronepotes in quar
to. vltra quem gradū nulla cōſan
guinitas hodie protenditur. quan
tum ad impediendum ⁊ dirimēdum
matrimoniū. ſed antiquitus protē
debatur vſqȝ ad ſeptimum gradū
Uidendum eſt ergo qualiter ſcd̄m
iſtā doctrinā cōſanguinitas īueniē
da ⁊ cōputāda ē inter aliquos. Cū

(c) 2006 Ministerio de Cultura

igitur vis ſcire de aliquibus: puta
Bartholomeo et Bertha quo gra
du conſanguinitatis attineāt ſibi:
accipe aliquem communez parentē
a quo ambo traxerunt originem. V
bi gratia Petrus generauit Jaco
bum et Johānem: qui fuerunt fra
tres: hoc ideo dico: qꝛ ſemper frēs
ponēdi ſunt ī primo gradu: vel fra
ter et ſoror vel due ſorores. procedi
tur ergo in computatione ſic Jaco
bus ⁊ Johannes fuerunt fratres:
qui vt dictum eſt: faciunt primum
gradum. Jacobus generauit An
dream: ecce ſecundus gradus. An
dreas generauit Philipuz: ecce ter
tius gradus. Philipus vero gene
rauit Bartholomeum: ecce quartꝰ
gradus de quo nunc agitur. Mo
do reuertaris ad Johannem. qui
fuit frater Jacobi. et procedas ſic:
Jacobus et Johannes: vt dictum
eſt: fuerunt fratres in primo gradu
Johannes genuit Thomam: ecce
ſecūdus gradus. Thomas genuit
Bertham. de qua nunc agitur. ec
ce tertius gradus. Vides ergo ꝙ
Bartholomeus ⁊ Bertha attinent
ſibi ex vna parte in tertio gradu. ⁊
ex alia in quarto. et hoc loquendo
vſualiter. quia ſcōm veritatem nō
attinent ſibi niſi in quarto gradu.
⁊ ſic non poteſt eſſe matrimoniuz ī
ter eos. Illud idem faciendum eſt
de illis: qui magis vel minus vici
ni ſunt in conſanguinitate. dicēdo
in tali gradu et in tali attinēt ſibi.
Et ꝙ ita computandi ſint gradus
⁊ numerande perſone: colligitur ex
pſſe ex illis duabus decretalibus ex
tra de conſang. Tua nos. et extra
de teſtibus Licet quidam. Sed po
ne due perſone attinent ſibi ex vna
parte in ſecundo vel in tertio gradu
et ex altera in quīto gradu. nunqd
poſſunt contrahere matrimonium ī
ter ſe? Dico ꝙ ſic. quia ſemper ſtan
duz eſt remotiori perſone in conſan
guinitate. extra de conſanguinitate
et affinitate. c. Inter. In hoc eniz
caſu remotior perſona extra metaz
conſanguinitatis exiſtit Unde non
attinent ſibi. ex quo conſanguinitas
non eſt inter eos. quia ſicut antiqꝰ
omnis conſanguinitas terminaba
tur in ſeptimo gradu. ita hodie ter
minatur in quarto. Ex dictis pōt
patere quomodo conſanguinitas in
pedit et dirimit matrimonium vſqꝫ
ad quartuz gradum conſanguinita
tis incluſiue et non vltra.

Sequitur de cognatione ſpituali.

Viſio de cognatione
carnali videndum ē
de cognatione ſpiri
tuali. Unde viden
dum eſt quid eſt co
gnatio ſpiritualis.
Quot ſunt eius ſpecies. Quomo
do impedit matrimoniū. In quibꝰ
ſacramentis contrahatur. Cogna
tio ſpiritualis eſt propinquitas pue
niens ex ſacramenti datione vel ad
id tentione. Verbi gratia ſacerdos
baptizat puerum. tu ſuſcipis eum.
vterqꝫ veſtrum eſt ſpiritualis pater
iſtius pueri. et compater parentum
eius. Species cognationis ſpiritu
alis ſunt tres. Prima dicitur com
paternitas. Et dicitur compaterni
tas a con. quod eſt ſimul. ⁊ paterni
tas quaſi ſimul paternitas vel qua
ſi communis paternitas Nam vnꝰ
cōpater ſemper eſt pater ſpiritualis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pueri et alter carnalis. Alia dicitur paternitas. et iſtud attenditur inter eum: qui ſuſcipitur et illum: qui ſu ſcipit .i. inter puerum et patrinum Alia dicitur fraternitas. que atten ditur inter filium tuum ſpiritualem et inter filios tuos carnales. Uide dum eſt ergo: quid iuris ſit d matri monio talium. Et primo dicenduꝫ eſt de compaternitate. Notandum ergo: ꝙ duplex eſt compaternitas. quia quedam eſt directa. illa .ſ. quã ego contraho per meipm . et iſta im pedit et dirimit matrimoniuꝫ. vt ſi ſuſcipiam ego filium Berthe mulie ris. vel ipſa meum: nunq̃ potero e am habere in vxorem. et ſi accepe ro eam: ſeparandum eſt matrimoni um. Ita dicitur extra de cognatiõe ſpirituali. Ueniens. Alia dicitur compaternitas indirecta ſiue emer gens illa .ſ. quam vnus coniugum poſtq̃ ſunt vna caro effecti: contra hit per actuꝫ alterius. ſicut illa quã contraho per actũ vxoris mee. poſt q̃ eſt a me corporaliter cognita. ſi cut ſi vxor mea filium aliorum ſuſci piat: ambo parentes pueri ſunt cõ patres mei: q̃uis ego eum non ſuſ cipiam. quoniaꝫ communicant ſibi coniuges adinuicem actiones. Et de hoc ponitur exemplum euidentiſ ſimum in quadam decretali extra de cognatione ſpirituali. c. Martinus Ubi dicitur ſic. Martinus duxit Bertham in vxorem. et Lotarius duxit Sebergam. poſtmodum Lo tarius leuauit de ſacro fonte filium Martini et Berthe. deinde mortu us eſt Lotarius ⁊ Bertha. et remã ſerunt martinus et Seberga. cui maritus ſuus Lotarius acquiſierat compaternitatem per filium marti ni. Querebatur vtrũ martinus poſ ſet contrahere matrimonium cuꝫ di cta Seberga. Et reſpondet domi nus Papa ꝙ nullo modo. Et ſic patet ꝙ compaternitas tam directa q̃ indirecta impedit matrimoniuꝫ con trahenduꝫ. et dirimit iam contractũ Modo videnduꝫ ē de paternitate. que attenditur inter ſuſcipientem ⁊ illum qui ſuſcipitur .i. inter patrinũ et filiolam. et inter matrinam et fili olum Et eſt dicendum ꝙ nunq̃ po teſt eſſe matrimonium inter tales. ⁊ ſi contraxerint de facto ſunt ſeparã di. Ultimo videndam eſt de frater nitate ſpirituali. que attẽditur inter filiolum et filiolam ſpirituales. ⁊ fi lios et filias carnales patrini. Et li cet doctores ãtiqui varia dixerint cir ca materiã iſtam firmiter et ſine oĩ dubitatione tenendum eſt. ꝙ omneſ filij duorũ compatrum ſiue ante cõ paternitatem geniti ſiue poſt poſſũt legitime matrimonialiter copulari. excepta illa perſona mediãte qua ꝑ uentum eſt ad compaternitateꝫ. nã illa nunq̃ poteſt copulari matrimo nialiter alicui filioruꝫ ſui patris ſpi ritualis Item nota ꝙ compater lici te poteſt accipere in vxorem filiã cõ pris ſui niſi ſit illa mediãte qua cõ patres ſunt effecti Solet queri vtꝝ aliquis poſſet habere duas comma tres in vxores. vnam. ſ. poſt aliam Ad quod dicendum ꝙ refert vtruꝫ commaternitas precedat matrimõi um vel ſequatur. Si precedat licite poteſt habere duas commatres in v xores. Uerbi gratia maria et Ber tha ſunt commatres. poſtea marti nus contrahit cuꝫ maria. ⁊ eam co gnoſcit. ea mortua poteſt cõtrahere cum Bertha. Et cauſa eſt. quia ꝑ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

vnionē carnis ſequentez: non trāſitur ad vnionem ſpiritus precedētez. Si autem commaternitas ſequat̄ matrimonium. ſupple per carnalez copulam conſumatum. tunc diſtingue. quia ſi vxor tua ſuſcipit filium alterius. tunc iſta cuius filius ſuſcipitur: efficitur commater tua per factum vxoris tue. et mortua vxore tua non poteris habere illam in vxorem. Et eandem compaternitatem intelligas acquiri vxori per maritū Si vero filium vxoris tue quem ꝺ viro alio genuit: aliqua mulier ꝺ ſacro fōte leuauerit. vel ad confirmationem coram Epiſcopo tenuerit. ipſa mulier eſt commater vxoris tue et non tua. quia non fuit tibi cōmaternitas acquiſita. Unde mortua vxore tua poteris illaz habere in vxorez. Idem eſt ſi filius tuus quem ꝺ alia muliere genuiſti. ſuſcipiatur ab aliquo. quia non eſt acquiſita commaternitas vxori tue Et in hoc caſu ſicut in alio poteſt habere aliquiſ duas commatres in vxores. vel aliqua duos cōpatres in maritos. Et iſtud potes ſcire per iſtos quatuor v̄ſus ſequentes. Que mihi vel cuiꝰ mea natuz fonte leuauit. Hec mā commatez fieri mea non valet vxor Si qua mea natum non ex me fonte leuauit. Ha[illegible]poſt me factā nō inde vetabor habere. Notandum etiam ꝙ laicus non poteſt contrahere matrimonium cum illa quam baptizauit. et ſi de facto cōtraxerit eſt matrimonium diſſoluendū. extra de cog. ſpūali. Ne dū. li. vi. Item nota ꝙ filius ſacerdotis vel alteriꝰ viri qui baptizauit puellam. non pōt contrahere cum dicta puella. vt patet. c. preallegato. Ne dū. Notandum etiā ꝙ non ſolum per ſacramētum baptiſmi ſed et confirmationis contrahitur ſpiritualis cognatio. q̄ impedit matrimonium contrahēdū et dirimit iam contractum. Per cathecifmum autem licet contrahatur talis cognatio que impediat contrahendum non tamen contrahitur talis que dirimat iam contractum. extra ꝺ cognatione ſpirituali. Per cathecifmum. li. vi.

De ipedimēto cognationis legalis

Q Uia cognatio legalis que adoptio dicitur. vix aut nunꝗ̄ habetur ī vſu. et parum ꝺ ea in iure canonico tractatur Ideo de hac ſuperſedeo quoad nunc.

De impedimento criminis.

C Kriminuz quedaz impediūt matrimonium contrahendū ſed nō dirimunt iaz contractum. ſicut inceſtus vxoricidium et raptus aliene vxoris. ſolennis penitentia. et ſiquis inſidiando matrimonio proprium filiuz de fonte ſuſceperit. vt poſſit cōiugē priuari carnali debito in copia ſui. Itez homicidiuz preſbiteri. Omnia iſta crimina ⁊ forte multa alia impediunt vt dixi matrimonium contrahendum. ſed non dirimunt iam contractum. imo ſi ſint adoleſcentes et timeatur de eorum incontinentia. eccleſia debet dare eis licentiā nubendi. Sūt autem tria crimina: que non ſolum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

impediunt matrimonium contrahēdum: imo dirimunt iam contractū. Primum eſt quando aliquis adulteratur cū aliqua coniugata. ⁊ iſte vel illa machinatur in mortem viri ipſius adultere. vel in mortē vxoris ipſius viri adulteri cum effectu. vt ſimul contrahant In hoc caſu cōtrahere non debent. et ſi contraxerint ſunt ſeparandi. Secundum eſt ſi adulter preſtat fidem adultere: ꝙ ducet eā poſt mortē legitimi eius mariti. vel poſt mortem eius vxoris viri adulteri Tertium eſt quando nō preſtat fidem de ducendo eam. ſed p̄ſentialiter eam ducit. Quia vt dicit Celeſtinus Papa: plus eſt ducere: ꝙ fidē dare d̄ ducendo. Et iſtū caſum intellige: quando primum matrimonium eſt verum et legitimū. quoniam ſi non fuerit verum. ſed putabatur eſſe verum: nullum preſtat impedimentum ſecundo matrionio. Si vero nullus iſtorum caſuū interuenerit: bene poteſt quis cōtrahere cum ea quam polluit per adulterium. Nota etiā ꝙ ſi mulier que contrahit cum coniugato: ſcit eum eſſe coniugatum nunꝙ poteſt habere eū in maritum etiam poſt mortē vxoris. ſed ſi ignoraret eum eſſe cōiugatū: imo crederet eum eſſe ſolutum: non obſtante eo ꝙ contraxerit cum eo viuente vxore legitima: poterit contrahere cum eo poſt mortē legitime vxoris.

De impedimento diſparis cultus.

a d hoc ꝙ matrimonium ſit ratum et legitimum oportet ꝙ vterq; coniugū ſit fidelis. vnde fidelis nō poteſt contrahere matrimonium cū iudea. vel ſarracena vel gentili vel pagana. et ſi cōtraxerit de facto nullum eſt matrimonium. Sponſalia tamen poteſt fidelis cum infideli cōtrahere ſub iſta conditiōe. ꝙ infidelis conuertatur ad fidem. Infidelis tamen poteſt contrahere cū infideli dummodo ſint eiuſdem ritus ſcilcet iudeus cum iudea. ſarracenus cum ſarracena Sed pone alter coniugū conuertitur ad fidem alter remanet in infidelitate. quid fiet de iſtis? Dico ꝙ ſi infidelis non vult hitare cum fideli. vel ſi vult cohabitare. non tamen vult cohabitare ſine contumelia ſaluatoris. vel abſq; hꝰ ꝙ trahat eum ad infidelitatē vel ad peccatū mortale. in iſtis tribus caſibꝰ contumelia ſaluatoris ſoluit iuſ matrimonij ꝗtū de fideli. et poteſt fidelis licite contrahere. Nec eſt differentia quantū ad hoc. vtrum cōuerſus fuerit iudeus vel paganus. quoniam idem iuris eſt hodie in vtriſq;. Si autem infidelis vult cohabitare cū fideli ſine aliquo predictorum trium caſuū. ſi fidelis vult cohabitare ſecū bene facit. vt dicit Apoſtolus in prima epiſtola ad corithios. Si autem non vult cohabitare ſecum. non eſt compellendꝰ tamen illo vel illa viuente non poterit contrahere cum aliquo vel cum aliqua. quoniam durat matrimonium Sed quid ſi vnus iudeus vel paganus contraxerit matrimonium cum conſanguinea ſua ſecundum ritum ſuū. et conuertuntur ad fidem. nūquid poſt conuerſionem remanebit tale matrimonium? Dico ꝙ ſic. dūmodo non contraxerint in gradibuſ diuina lege prohibitis. qui ponunē

.f.ij.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in leuitico decimooctano. Quia in
fideles non artantur canonicis inſti
tutionibus. et per ſacramentum ba
ptiſmi non ſoluuntur coniugia ſed
peccata dimittuntur. Item ſi paga
nus plures habens vxores conuer
titur ad fidez: nũquid retinebit oẽs
vel quam ex eis retinebit. Dico ꝙ
ſoluz retinebit illã: q̃ primo fuit ei⁹
vxor. quia nulla aliarum fuit vere
vxor eius Si autem alter coniugũ
labatur in hereſim vel infidelitatez:
qui manet in fide non poteſt contra
here. et etiam tenetur continere.
Quoniam licet in iſto caſu ſit cõtu
melia creatoris ſicut in primo: tñ ma
trimonium fidelium ratũ eſt. et nul
lo caſu ſuperueniẽte poteſt diſſolui.
matrimoniuz autem infidelium nõ
eſt ratuz. ⁊ ideo diſſolui legitime po
teſt

De impedimento violentie

Violentia de ſui na
tura etiaz ſine cõſti
tutione eccleſie ĩpe
dit matrimonium.
quia excludit cõſen
ſum liberum. qui ſo
lus facit matrimoniũ. nam vbi me
tus vel coactio interuenit: non põt
conſenſus locuz habere. Sed quia
magna eſt differẽtia inter vim ⁊ viz
et metum et metum: ideo videnduz
eſt q̇d ſit vis ſiue coactio. et q̇d me
tus. et q̃ violentia excuſet et q̇s me
tus. Vis ſiue violentia eſt maioris
rei impetus. q̇ repelli non põt Me
tus ẽ inſtantis ſiue futuri ꝑiculi mẽ
tis trepidatio. Vis ſiue coactio vel
violẽtia q̃z ꝓ eodẽ accipio: alia leuis
alia violenta. Leuis nõ excludit ma
trimonialẽ conſenſum. ſed violenta
excludit. Violenta coactio eſt cũ q̇s
capit. trahit. inuit⁹ ducit. vel liga
tur. Item metus alius cadit in con
ſtantem virũ: ali⁹ non. Ille q̇ ca
dit in conſtãtez virũ excuſat. ⁊ exclu
dit conſenſum matrimonij. Quis
autez ſit metus: qui cadit in conſtã
tem virum. Dicendũ eſt: ꝙ metus
mortis. cruciatus corporis. metus ſer
uitutis. et ſtupri. Et de hoc ſunt v
ſus. Excuſare metus hos poſſe pu
ta quia neſcis. Stupri ſiue ſtatus
verberis atq3 necis. Notandũ etiam
ꝙ iſte metus poteſt cadere in vnam
ꝑſonã: et nõ caderet in aliã ſicut talis
metus poſſet cadere in me: qui non
caderet in rege. quia nõ eſt viſimile
hominem clare dignitatis in vrbe ti
muiſſe. vel ꝙ Rex metũ pui militis
timeat. ff. ꝙ metus. c. l. Non ẽ viſi
mile. Veruntamẽ ſi veras et aptiſ
ſimas ꝓbationes de metu hẽret: re
pellitur ꝓſumptõ. que contra eũ ẽ. vt
dr̃ ibidẽ. Et ſic iudex ſcd̃m diuerſi
tatẽ ꝑſonaꝝ et locoꝝ iudicabit qua
lis ſit metus. ⁊ ſcd̃m h⁹ iudicabit ꝓ
matrimonio vel contra. Notandũ
tamen: ꝙ qualiſcũq3 ſit metus vel
violentia: ſi mulier que allegat me
tum vel violentiã: ſteterit ꝑ ãnuz et
mediũ cũ viro: vel conſenſerit ĩ car
nalem copulã: non dz audiri ſi alle
gat metũ vel violentiaz.

De impedimento ordinis.

Ordinũ vt dc̃m ẽ ſu
pra q̇dã ſũt miores
.ſ. hoſtiariat⁹ ⁊ ex
orciſtat⁹ lectoratus
accolitatus. ⁊ iſti nõ
ĩpediũt matrimõiũ
contrahẽdũ. nec dirimũt iã3 contra

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ctu3. Alij dicuntur maiores .ſ. ſub diaconatus diaconatus et prebitera tus. et iſti impediunt matrimoniu3 contrahendum et dirimunt iam cõ tractum. quia iſtis ordinibus votu3 ſolenne continentie eſt annexum .

De impedimento ligationis alteriꝰ

Impedimētu3 iſtud cum .ſ. quis eſt alli gatus alteri vxori quod ſemper fuit va lidum : quia anteq̄3 aliqua cõſtitutio ec cleſie ſuper hoc emanaret: nunq̄3 al ligatus vxori poteſt vel potuit aliã recipere . nec vnq̄3 licuit hoc abſq3 ſpeciali diſpenſatione dei. qui fuit i ſtitutor matrimõij . ſicut diſpēſauit cum Abraam et Jacob et alijs pa triarchis Sed quonia3 aliquis po teſt eſſe ligatus mulieri per ſponſali a tm̄: et aliquis per matrimoniu3: videndū eſt quid iuris ſit in vtriſq3 Et ideo notandum: ꝙ ſi aliquis cõ traxerit ſponſalia cum aliqua per v ba de futuro: non debet contrahere cum alia. nec illa cu3 alio. Et ſi cõ traxerit cum alia etiam per verba ꝺ futuro : debet dimittere ſecundam ſponſam. et redire ad primam. Si autem contraxerit ſponſalia cum ſe cunda per verba ꝺ preſenti: vel per verba de futuro :et fuerit ſecuta co pula carnalis debet ſtare cum ſecun da. Etia3 ſi ſponſalia contracta cū prima fuerint iuramento vallata . ſed debet agere penitentiam de per iurio et fide mentita. Si autem eſt matrimonialiter alligatus vxori: ſi nõ eſt ſecuta inter eos copula carna lis: põt alter altero inuito religionē intrare. et qui remanet: cū alio vel alia contrahere Si autem fuerit ſe cuta inter eos copula carnalis: nun q̄ quādiu vixerint poſſunt ſe dimitte re. niſi cauſa fornicationis. Et tūc ſi ſe dimiſerint : vel reconſilientur: vel remaneant innupti . quia ſcd̄m verba ſaluatoris ſi alteri nupſerint mechant̄. Sed pone vxor credit ma ritu3 eſſe mortuū: et contrahit cum alio . Dico ꝙ tādiu ita credit et ille non reuertitur: excuſatur ab adulte rio ⁊ fornicatione propter ignoran tiam facti. et filij ſiquos ex ſecundo ſuſceperit : iudicantur legitimi . ſed ſtatim cum reuertitur primus: deb3 recedere a ſecundo et redire ad p̄mū quod ſi non facit: adultera iudicat̄ Sed quid ſi non reuertitur: credit tamen adhuc eum viuere: quid faci et? Non exigat debitum a marito : quem accepit. reddat tamen exigen ti . Iſtud conſiliū datur extra. de ſe cundis nuptijs. Dñs et redemptor Item pone: vir iuit in exercitū con tra ſarracenos vel paganos vel i re gionem longinquā . non reuertitur neq3 ſcitur. vtrū ſit viuꝰ vel mortu us quid faciet vxor? Dico ꝙ quātū cūq3 ſit iuuencula contrahere nõ po teſt donec ſit certa ꝺ morte mariti . Sed qualiter teſtificabitur . reſpon deo ꝙ per iuramentu3 illiꝰ ſub quo militauit. vel etiā ſociorū eiꝰ q̄ mor te3 eius nouerint . et ſcd̄m leges ad huc debet expectare per ānū anteq̄3 nubat. ſcd̄m vo canones ſtatim poſt iuramentū contrahere poteſt. extra de ſecundis nuptijs. Sup illa.

De publice hone ſtatis iuſticia .

(c) 2006 Ministerio de Cultura

PUblice honeſtatis
iuſticia eſt ipedimē
tum ab eccleſia in
trodnctū ꝓpter ei⁹
honeſtatē. Cuius
due ſpecies erāt ā
tiquit⁹. nunc autē
eſt vna tm̄. que contrahitur ex deſ
ponſatione. puta ſi aliquis deſpon
ſauit puellaꝫ. vij. ānoꝝ licet eaꝫ nō
cognoſcat: nullus tamen de conſan
guinitate eius poterit eam habere i
vxorem. nec ipa aliū de conſangui
nitate eius. ſ. ſponſi. Ideo dixi. vij
annorum: quoniam ſi ante ſeptem
contracta ſint ſponſalia pura et cer
ta. i. ſine conditione contrahātur:
nullius ſunt momenti. nec aliquod
preſtat impedimentū niſi poſt ſeptē
niuꝫ qui contraxerant ſponſalia ap
probauerint Nota etiaꝫ ꝙ declara
tum eſt hodie de iure nouo: ꝙ licet
ſponſalia ſint nulla ratione conſan
guinitatis aut affinitatis aut frater
nitatis aut religionis aut quacunqꝫ
alia rōe. dummodo non ſint nulla
rōne etatis: preſtatur impedimentū
publice honeſtatis iuſticie. extra de
ſponſalibus. li. vi. c. i. ꝯ pon.

De affinitate

AFfinitas eſt ꝓximi
tas pſonaꝝ ex car
nali copula prouēi
ens omi carens pē
tela Ex carnali co
pula ideo dixi: qꝛ
tam p fornicariā ꝙ̄ p matrimonialē
copulaꝫ cōtrahitur affinitas. Et li
cet olim eſſent tria genera: ſiue tres
modi affinitatis. tn̄ hodie pmū ge
nus tm̄ extat ſcdo ꝛ tertio de medio
ſublatis. Nota gº ꝙ pmū gen⁹ affi
nitatis contrahitur ex pſona addita
cōſanguinitati p carnalē copulā iu
ta illā regulā. que dic ꝙ pſona addi
ta pſoē p carnis ꝓpagatiōeꝫ mutat
gradū attinētie. ſed nō mutat gen⁹
ſꝫ pſona addita pſone p carnis com
mixtionē mutat gen⁹ attinentie. ſꝫ
nō gradū. vn̄ vſus. Mutat nupta
gen⁹. ſed generata gradū Et vt m
lius intelligatur ponatur exempluꝫ
Ecce ego et ſoror m̄a ſum⁹ vna cō
ſanguinitas. accipiat ſoror m̄a ma
ritū vel amaſiū. ſ. Petrū. iſte Pe
trus qui eſt pſona addita conſangui
nitati mee p carnis cōmixtionē mu
tat gen⁹ attinētie. ſed nō gradū. qꝛ
Petrus nō eſt cōſanguineus meus
ſed eſt mihi affinis. ꝛ ſic mutat ge
nus attinentie. ſed non mutat gra
dū qꝛ ſic ſoror mea eſt cōſanguinea
mea i primo gradu ita Petrus eſt
mihi affinis i primo gradu. Et idē
intelligas de maritis vel de amaſiis
omiuꝫ cōſanguineaꝝ quia in quoto
gradu conſanguinitatis ipe attinet
mihi: i toto gradu affinitatis mari
ti vel amaſii earū attinēt mihi. Et
quod dixi de maritis cōſanguineaꝝ
meaꝝ ideꝫ p omia intelligas de vxo
ribus cōſanguineoꝝ meorum. quia
i quoto gradu ipſi ſūt mihi cōſāgui
nei i toto gradu ipſi ſūt mihi affiēs
Naꝫ ſi aliquis ē mihi conſangui̅e⁹
i ſecūdo gradu vxoꝛ ſua eſt mihi af
finis in ſecūdo gradu. et ſic de alijs
gradibus. Ideꝫ dico ꝺ conſaguiñis
vxoris mee. qꝛ i quoto gradu ſunt
conſanguinei ſibi i toto ſunt affines
mihi. Et omnes conſanguinei mei
ſūt affines vxori mee i illo gradu in
quo ſūt mihi conſanguinei Et ido
nota: ꝙ ſic conſanguinitas vſqꝫ ad

(c) 2006 Ministerio de Cultura

q̄rtuꝫ gradum impedit matrimoniū
contrahēdum: et dirimit iam cōtra
ctum: ita affinitas vſqꝫ ad eundem
gradum facit hoc ideꝫ. Notandum
etiaꝫ: ꝙ cuꝫ gradus in affinitate ha
beat ortum ex conſanguinitate: cuꝫ
dubitatur de affinitate aliquorū. re
currendum eſt ad illam pſonam me
diante qua vētum fuit ad affinitateꝫ
et requirenduꝫ ē quoto gradu diſtat
ab illa pſona de qua agitur ſcd̄ꝫ mo
duꝫ ſupra aſſignatū de conſanguini
tate. vt dictuꝫ eſt: quomodo gradus
computādi ſunt in conſanguinitate
et quoto gradu diſtāt in cōſanguini
tate: toto diſtant in affinitate. No
tanduꝫ etiaꝫ ꝙ licet vxor conſangui
nea mī ſit affinis mihi: tn̄ filius quē
ſuſcipit ex conſanguineo meo: non ē
mihi affinis. ſed conſanguineꝰ Sꝫ
ſi haberet filiuꝫ ex alio qui nihil mi
hi attineret: ille filius nec eſſꝫ mihi
affinis nec conſanguineus Filiꝰ aūt
conſanguinī vxoris mē erit mihi af
finis. ſicut parens ſuus. ſed in alio
gradu. qꝛ ſi parens eſt in pmo gra
du: filius erit in ſcd̄o. et ſic de alijs.
Nota etiam ꝙ licet moriatur conſā
guineus. mediante quo contrahitur
affinitas: pſona tn̄ q̄ ſupuiuit rema
net mihi affinis. Notandum etiam
ꝙ licet dictuꝫ ſit: ꝙ affinitas contra
hatur p concubitū fornicariuꝫ: intel
ligenduꝫ eſt ſi fiat ordine nature qꝛ
ſi aliqs cognoſceret aliqꝫ contra na
turam: hoc eſt ſi extra vas debitum
aliqs polluerit aliqꝫ: Quis talis pol
lutio ſit execrabilis et criminoſa et
damnabilis nulla tn̄ ex tali concubi
tu contraheretur affinitas. qꝛ talis
concubitus nec facit ſanguinis nec
ſeminis commixtionē nec carnis vni
onem p que contrahitur affinitas.

et idem videtur mihi dicēduꝫ: ſi aliqs
inaſit clauſtrum pudoris alicuius:
vel poſuit virgā virilē infra mēbrū
mulieris nō tamen pueniit ad conſu
mationeꝫ opis: qꝛ ex hoc nulla con
trahit affinitas. ita dicūt Raymū
duz et Hoſtienſis. qꝛ commixtio ſe
minis requiritur ad affinitatem.

De impotentia coeundi

INter alia ipedimen
ta matrimonij ipo
tentia coeundi tenēt
maximum locuꝫ qꝛ
cōtrariatur directe
ex naťa ſui fini ma
trimonij. quod ordinatur ad plem
ſuſcipiendam. vel ad fornicationem
vitādam. τvtriqꝫ iſtoꝝ contrariatur
ipotentia coeundi. Quia vero nō oīs
impotentia coeundi hoc facit: vidē
dum eſt que eſt impotentia coeundi
que eiꝰ ſpecies. que ipedit matrimo
nium. et que non. Impotētia coeū
di eſt vitium animi vel corporis vel
vtriuſqꝫ. quo quis impeditur alteri
carnaliter commiſceri Species iſtiꝰ
impotētie ſunt multe. quoniam alia
eſt naturalis: alia accidentalis. Na
turalis vt frigiditas ī viro. artatio
ī muliere defectus etatis in puero.
Accidentalis vt caſtratio maleficiuꝫ
quod fit p quedaꝫ maleficia. q̄ dicū
tur ſortes vel facture. Item natura
lis impotētia alia temporalis alia p
petua. Naturalis impotentia ſi eſt
temporalis impedit matrimonium
pro tempore quo durat. ſic defectus
etatis in puero. quia quādiu eſt mi
noris etatis: non poteſt contraheꝛ
matrimonium. vide ſupra de ipon
ſalibus. c. iij. Naturalis impotētia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

.f. frigiditas in viro: ſi ſit perpetua
impedit matrimonium contrahēdū
et dirimit iam contractuȝ. De arta
tione que eſt in muliere: dicas ita.
q̄m ſi poteſt ei ſubueniri beneficio m̄
dicine vel per aſſiduuȝ vſum cuȝ ho
mine conuenientis ſtature: nō impe
dit matrimonium cuȝ illo a quo pōt
cognoſci carnalit̄. Et nota: ꝙ ſi ꝑ
artationem ſeparetur ab illo qui eaȝ
cognoſcere nō poteſt: ⁊ per vſum al
teri⁹ cui ſe copulauit ſit facta idoṅa
primo: ſeparanda eſt a ſecundo. et
reddenda primo. Si vero ſit talis
artatio ꝙ ei ſubueniri nullo mo° poſ
ſit beneficio medicine impedit matri
monium contrahēduȝ. et dirimit iā
contractum. Si autem ſit impotē
tia accidētalis ſicut ē caſtratio firmi
ter tenēdum eſt ꝙ talis impotētia et
impedit contrahēdum et dirimit iaȝ
contractum. De maleficio antē di
ſtingue. quia aut eſt temporale: aut
perpetuuȝ Si ſit temporale: nullū
preſtat impedimētum matrimonio.
Si eſt perpetuuȝ impedit contrahē
dum et dirimit iam contractuȝ. Si
queras: quomodo ſcietur: ſi eſt tem
porale aut perpetuuȝ. Dico ꝙ a pri
cipio omne maleficium reputatur tē
porale. ſed ex quo per trieniuȝ habi
tauerint dantes ſtudioſe operam co
pule carnali ſi adhuc durat impedi
mētum reputatur maleficium perpe
tuum. Notādum autem ꝙ illud qȝ
dictum eſt de caſtratione ⁊ maleficio
intelligenduȝ eſt quādo precedit ma
trimonium. quia ſi ſuperueniat ma
trimonio nullum preſtat impedimē
tum. Et idem intelligo de quolibet
alio impedimento. Et intelligo oia
que dixi de matrimonio fideliuȝ. qȝ
de matrimonio quod eſt inter infide
les nihil ad nos. De diuorcio quod
ſit propter iſtā impedimēta: nō dico
aliquid. quia iſtud pertinet ad offici
ales ſeu prelatos. nō autēȝ ad cura
tatos quib⁹ dirigitur preſens libell⁹

De tempore feriarum.

Dicto de impedimē
tis q̄ impediūt ma
trimoniū contrahē
duȝ. et dirimunt iā
contractuȝ dicendū
eſt de impedimentiſ
que impediunt contrahendum. ſed
nō dirimūt iaȝ cōtractuȝ. et iſta ſunt
duo. videlicet tempus feriarum ⁊ in
terdictum eccleſie. Ergo circa tem
pus feriarum nota ꝙ in tempore fe
riarum poſſunt contrahi ſponſalia.
et etiam matrimoniuȝ quod ſolo cō
ſenſu contrahitur. ſed traductio vxo
ris et nuptiaruȝ ſolennitas ⁊ carna
lis copula prohibentur. Et nota ꝙ
tempus feriarum eſt ab aduentu do
mini vſqȝ ad octabas ebiphanie in
cluſiue ⁊ a ſeptuageſima vſqȝ ad octa
bas paſce. ⁊ a tribus diebus ante aſ
cenſionem domini vſqȝ ad octabas
pētecoſtes. Et d̄ hoc habentur ver
ſus. Aſpiciens veterem circuȝ qua
ſi quis benedicta. Non licet hic licȝ
hic. hic non licet hic licet hic non.

De impedimento interdicti eccleſie.

Circa interdictuȝ ec
cleſie eſt iſtud firmit̄
tenendum ꝙ quan
do aliqs prohibetur
cōtrahere matrimo
nium cū aliqua vel
qȝ forte dicitur eſſe

(c) 2006 Ministerio de Cultura

conſanguinea eius vel affinis. vel
forte ſponſa alterius: non debet cõ
trahere. ſed ſi contrahant: ñc aliud
impedimentum niſi interdictum ec
cleſie impediat: poſſunt inſimul ma
nere. et non ſunt ſeparandi. Argui
tur contra. quia in primo caſu .ſ.
ꝓpter conſanguinitatem ſeparatur
matrimonium. de conſan. et affi. c.
Non debet. Cum ergo in ſecundo
gradu etiam propter affinitatem ſe
paratur. c. Ex litteris de ſponſa. c.
Sponſam. In tertio etiam caſu vi
delicet quando aliquis contrahenti
uꝫ eſt per verba de preſenti alteri de
ſponſatus. ſi poſtea contrahat: diri
mit ſecũdus contractus. de ſponſ.
duorum. c. Accepiſti. et. c. Licet.
Niſi ad tempus vt agant penitenti
am. quia mãdatuꝫ eccleſie contẽpſe
runt. Et ita ſunt intelligendi oĩs
canones. qui dicunt eos eſſe ſeparã
dos. quia exponenduꝫ eſt: non ſem
per ſed ad tempus. Sane vt diuer
ſa pericula circa matrimoniuꝫ euitẽ
tur ſtatutum fuit in conſilio genera
li vt cuꝫ matrimonia fuerint contra
henda: in eccleſiis a preſbiteris pu
blice proponantur cõpetenti termĩo
prefinito. vt infra illud qui volue
rit: legitimuꝫ impedimentum appo
nat. Et ipſi preſbiteri nihilominus
inueſtigent: vtrum aliquod impedi
mentum obſiſtat. Cuꝫ autem appa
ruerit probabilis coniectura contra
matrimonium contrahendum: con
tractus prohibeatur expreſſe: donec
quid ſit facienduꝫ ſuper eo. manife
ſtis conſtiterit documentis. Si aũt
parrochialis ſacdos iſtud facere con
tempſerit. vel quilibet regularis q̇
clãdeſtino matrimonio interfuerit.
per triennium ab officio ſuſpendat
grauius puniendꝰ ſi culpe qualitas
poſtulauerit. Sed his q̇ taliter co
pulari preſumpſerint. etiam in gra
du conceſſo cõdigna penitentia iniũ
gatur. Siquis auteꝫ contra matri
monium legitimum malicioſe impe
dimenta obiecerit preter penitentiã
quam debet agere de peccato canõi
cam non debet effugere vltionem.
Et iſtud optime ſeruatur ĩ eccleſiis
gallicãis. vbi per tres dies domini
cos vel per tres dies ſolẽnes anteq̃
contrahatur matrimoniũ indicitur
in eccleſia publice. ꝙ ſi aliquis ſciat
aliquod impedimentum. quare tale
matrimonium non debeat fieri. pro
ponat illud. Et iſtud vocatur bãna
in Francia. Et quicunqꝫ iſtis ban
nis pretermiſſis contrahunt ſunt ex
communicati. Unaqueqꝫ tamẽ ec
cleſia in ſuo ſenſu abundet. Et hec
de matrimonio dicta ſufficiant. Et
ſic terminatur prima particula hu
ius libelli. In qua de emiſſis ⁊ mi
nus benedictis veniam petens obſe
cro lectorem beniuoluꝫ vt contra ſa
gittas decretorum clipeum oratiõis
apponens minus bñdicta corrigat
et emendet.

Incipit ſecũda pars prin
cipalis huius operis de
penitentia.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

CUm veruſ ac pi⁹ ſamaritā⁹ dulciſ Jeſuſ qui vinū ⁊ oleū īfudit in vulnerib⁹ ſauciati a hieruſalē in Jerico deſcē dētis q̇ inciderat in latrones: ſtatū ruināq́ʒ pcti eiuſq́ʒ medelā ⁊ reme diū inſigni et mirabili pabola decla rauit. Hieruſalē enī q̄ viſio pacis dr̄: innocentiā baptiſmalē. quā per Berſabe q̄ puteus ſacietatis interp̄ taē .i. aīa cuiuſlibet chriſtiāi baptiſ malis aq̄ puteo ſaciata ṽo et pacifi co Salomōi pio. ſ. Jeſu q̇ eſt pax nr̄a faciēs vtraq́ʒ vnū iuxta verbū prophete deſpōſata fide: congrue re preſentat. Jerico ṽo luna q̄ nunq̄ʒ in eodē ſtatu pmanet: īterp̄taē ſtatū peccati. quo⁹ homo ſtultus. i. pc̄tor teſte ſapiēte velut luna mutaē: eui dentiſſime pfigurat. Ab hieruſalē g° in Jerico homo deſcendēs ē pec cator. qui baptiſmalē innocētiā deſe rens p decliuia et abruta vicioꝝ pla biē et deſcēdit. Et ſic ab inferni la trōibus ſpoliaē bonis ſuis ſiue dōis gratuitis. ⁊ ī naēalib⁹ ſauciaē Hūc pietatis ⁊ mīe oculis reſpiciēs Jeſus chriſtus p ei⁹ ſanatōe de ſūmis celo rū ad ima mūdi deſcendit. et in vte ro intemerate ṽgis carnē aſſumēs et ſauciati vulnera in ara crucis al ligās funiculis caritatis vinū mor tificātis penitētie et oleū lenietis in dulgētie infudit in ipis In cui⁹ rei ſignū ſue ſalutifere predicatōis exor dium iſto ſalubri ac ſuauiſſimo thē a te inſigniuit dicēs. Penitentiā agi te appropinquabit enim regnū celo rū. Ubi indicit penitētiā ac p eam patriā re pmittit Demū ope qđ ſibi pē dderat cōſumato: ſauciato. ſ. ho mine iā ſanato ne eū abſq́ʒ cuſtode deſereret: ipm ſauciatū cōmēdauit ſtabulario. i. ſacerdoti curato. et de dit ei duos dēarios. i. duas claues eccleſie. q̄ ſunt diſcernēdi ſcīa ⁊ ligā di atq́ʒ ſoluēdi poteſtas. et exhibens dixit. curā illi⁹ habe. Ut igiē ſacdo tes curati q̇ nō ſunt multū in iure canonico vel in ſacra theologia pro uecti: aliqualē noticiā hērēt: p quā poſſent int̄ leprā ⁊ leprā diſcernere. ⁊ ſic penitentie ſalutaris miniſtrare medelam: in ſcd̄a pte huius opis ali qua ex diuerſoꝝ doctoꝝ ſentētijs et maiorū mōꝝ dictis diligenti ſtudio vt breui⁹ et melius potui cōpilaui. Ut ſi qū neophiti ⁊ minus pfecti curati ī foro penitentie dubitauerit iſtud opuſculū ſit eis qualecunq́ʒ in troductoriū ac aliqđ directiuū Hoc aūt nō preſumens de virib⁹ ppriȷ̄s cū nulle ſint: attendatur. ſed confi dens de clementia ſaluatoris q̇ bn̄e oīa faciens. ſurdos feē audire ⁊ mu tos loq̇. Unde o lector meū affectū cōſiderās me toxicata ligua nō mor deas. ⁊ ſi aliq̄ vtilia īuenias ea attri buas dō ſoli. min⁹ aūt vtilia vel pr ſus inutilia mihi ⁊ ea fraēna caritate corrigas ⁊ emendes

De penitentia et pmo de ſolenni.

DE pēitētia igiē tra ctatur⁹ dicā pmo a liq̄ de penitētia ī ge nerali. ⁊ poſtea dicā de q̄lʒ ei⁹ pte ī ſpāli Pēitētia igiē ſcd̄m

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ambroſium diffinitur ſic. Penitē
tia eſt peccata preterita plangere. et
plangendo iterum non committere
Secundū Auguſtinum diffinitur
ſic. Penitentia eſt quedam dolentis
vindicta punientis in ſe quod ſe do
let commiſiſſe. Et dicitur penitētia
de pena pene. et teneo tenes. vnde
penitentia quaſi pene tentio inquā
tum penitens per penam quaz ſuſti
net punit in ſe illicita: que commi
ſit. Probantur iſta de penitētia di.
.iij. Circa principium Auguſtinus
in libro ſexto reſponſionum diffinit
penitentiā ita. penitentia eſt quedaz
res optima et perfecta omēs defect⁹
reuocans ad perfectum. Verum li
cet a doctoribus multe ⁊ varie fiant
diſtinctiones d̄ penitentia quomodo
.ſ. eſt virtus et quomodo ſacramen
tuz moueātur etiaz multe circa hāc
materiam queſtiones: omiſſis omi
bus cum illis magis q̄ſtionē q̄z edifi
cationem contineant animarum: de
diuiſione penitentie agendum eſt.
Sciendum eſt ergo: ꝙ penitentia
vno modo diuidit̄ ſicut genus in ſu
as ſpecies. Alio modo diuiditur ſic̄
totum in partes. Prima diuiſio eſt
ꝙ penitentia alia ſolennis alia publi
ca alia priuata. Circa ſolennem pe
nitētiaz quatuor ſunt notanda Pri
mo qualis ſit. vel que ſit ei⁹ forma
Unde ſciendūz eſt ꝙ iſta penitentia
nō dicitur ſolennis quia fit in publi
co ſed quia imponitur cuz ſolennita
te quadaz. Unde ſciendum eſt ꝙ fe
ria quarta in capite ieiunij in die. ſ.
cineris illi qui debent agere iſtaz pe
nitentiam: preſentant ſe in eccleſia
coram Epiſcopo et coram ſacerdoti
bus. Et Epiſcopus premiſſa aliq̄
ammonitione oſtendit eis magnitu
dinem et grauitatem et enormitatez
peccati ſui. et induto cilicio eijcit eos
de eccleſia cantando illud reſponſo
rium In ſudore vultus tui ⁊c̄. Et
ſic ſunt extra eccleſiam vſq3 ad diez
cene. qua die recipiuntur et ammi
tantur ad ingreſſum eccleſie. nō ta
men ad communionez: quouſq3 ſint
per Epiſcopum reconſiliati. Et de
hoc habetur plene et perfecte di. l.
.c. In capite Secundo notanda ē
ratio huius ſolēnitatis. et ē triplex
Una eſt ad terrorem aliorum. A
lia eſt ad erubeſcentiam delinquen
tis. Alia eſt ad ſignificationem
eiectionis Ade de paradiſo. Un
de cum grandibus ſuſpirijs debet ſi
bi denunciare Epiſcopus: ꝙ ſicut
Adam propter peccatum ſuum fuit
eiectus d̄ paradiſo: ita ipſe propt̄ pec
catum ſuuz eijcitur de eccleſia. Ideo
vt habetur. xxv. q. vi. c. vltio talis
penitentia non eſt iteranda. Et ita
intelligitur verbum beati Ambroſij
quod ponitur de penitētia di. prima
qui dicit: ꝙ ſicut vnicū eſt baptiſmū
ita vnica eſt penitentia. q2 loquitur
de penitentia ſolenni. que nō debet
iterari niſi de conſuetudine alicuius
eccleſie aliquid aliud obtineret. tunc
enim poſſet ſine periculo iterari. de
penitentia di. iij. Ex perſona Ter
tio notandum eſt pro quibus crimi
nibus et quibus perſonis debet im
poni iſta penitentia. Unde ſciendū
eſt: ꝙ non debet imponi niſi pro gra
ui et enormi et vulgariſſimo crimiē
ꝙ totaz commouerit vrbem vel com
munitatem nec debet imponi clerico
niſi depoſito. quia qui ſemel eam e
gerit: nō poteſt promoueri ad ſacroſ
ordiēs nec poſtea miniſtrare in ordi
ne ſuſcepto di. l. Ex penitētib⁹ diſ.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

.xxxv. Illiteratas. Ratio autem
huius prohibitionis eſt quadruplex
Prima eſt ordinis excellentie. quia
nō ſunt digni ſuſcipere vaſa ideſt or
dines ſacramentorum qui dudū fu
erunt vaſa vitiorum. Licet enim
peccatum ſit deletum per penitenti
am remanet tamen aliqua cicatrix.
ideſt aliqua irregularitas. que ipſū
impedit a ſuſceptione ordinis Secū
da cauſa eſt timor habendi ex priſti
na conſuetudine ſurgens. perferens
enī memorandi criminis labē nō
habet ſacerdotij lucidam dignitatē
.lx. di. In ſacerdotib⁹. Tertia cau
ſa eſt propter ſcandalū populi Cū
enim talis penitentia non imponat
niſi pro crimine enormi et vulgariſſi
mo: ꝙ totam commouerit vrbem:
non poſſet talis ſine magno ſcanda
lo miniſtrare. l. di. De his vero.
Quarta cauſa eſt: quia non habet
frontem redarguēdi alios cum ipſe
ſit conſcius ſibi ſe commiſiſſe illa e
adē que corriperet vel maiora. xxv
di. Primum. et. xl. Iudei. Diſpen
ſantur autem cum ſolenniter penitē
tibus in minoribus ordinibus ꝓpter ne
ceſſitatem vel vtilitatem eccleſie. vt
dicitur. l. di. Placuit. Et ſi queras
quis poteſt facere diſpenſationem di
co ꝙ Epiſcopus. ex quo non ſit ei
ſpecialiter prohibitū. extra de ſen.
exco. Nuper. Et ſi dicas contra ꝑ
illud quod dicitur di. l. Ex penite
tibus vbi dicitur ꝙ Epiſcopus ſciē
ter ordinans ſolenniter penitentem
debet priuari poteſtate ordinādi: di
co ꝙ non obſtat: quia illud intelligi
tur cum ordinat abſq; diſpenſatiōe
vel cum inordinate et ſine cauſa le
gitima diſpenſat. l. di. Si i aliquo
Solenniter etiā penitens non po
teſt contrahere matrimonium. ſi ta
men contraxerit: tenebit. Probat
iſta. l. di. Confirmandum ⁊. xxvi.
.q. vi. c. vltimo. Quarto notan
dum eſt: a quo poteſt imponi ſolēniſ
penitentia Et ē ſciendū ꝙ ſolennis
penitentia non debet imponi niſi ab
Epiſcopo vel de eius mandato a ſa
cerdote. Solus etiam Epiſcopus
vel in articulo neceſſitatis de ei⁹ mā
dato ſacerdos poteſt reconſiliare ſolē
niter penitentes. et ſi bene penitue
rint: poſſunt reconſiliari in octabis
paſce et communicare. et habere in
greſſū eccleſie. ſin autem manebūt
ſic vſq; ad finē vite. Et de hoc ha
bet. xxvi. q. vi. c. vltio. Et q2 iſta
materia magis tangit reuerendiſſi
mos ⁊ ſanctiſſimos patres Epiſco
pos quorū ſeruus ⁊ diſcipulus ſū
ꝙ ſimplices ſacerdotes ideo nō dico
plus de materia iſta.

De publica penitentia

PUblica penitentia
vocatur ꝓprie illa:
que ſit in facie eccle
ſie nō tamē cū pre
dicta ſolennitate.
ſicut quādo iniungi
tur peregrinatio per mundum cum
baculo cubitali vel cum veſte aliqua
vel aliquo alio tali. Et hanc vt cre
do poſſū imponere quilibet confeſſor
confitendi ſibi quia nō inuenio pro
hibitum. niſi forte conſuetudo eſſet
in contrarium. vel niſi Epiſcopus
reſeruauerit ſibi. Et eſt ſciendum.
ꝙ iſta penitentia non debet imponi
clerico niſi depoſito. nec etiam deb3
imponi laico niſi pro crimine graui
et manifeſto. Et quia iudicare de

(c) 2006 Ministerio de Cultura

criminibus grauibus et manifeſtis pertinet ad Epiſcopos credo ⁊ conſulo: ꝙ ille cui talis penitentia eſſet imponenda eſſet remittendus ad Epiſcopum. probantur iſta de penitentia di. vi. Sacerdos. Et credo ꝙ talis penitentia poſſet iterari totiens quotiens iteraretur peccatum. pro quo eſt imponenda de penitentia. di iij. c. Reperiuntur. et. c. Septies cadit iuſtus. et. ca. Adhuc inſtant ⁊ ſidi.

De priuata penitentia

Priuata penitentia eſt illa que ſingulariter et priuate fit quotidie. cum quis peccata ſua ſecrete confitetur ſacerdoti. Et de iſta ſpecialiter intenditur hic. Et eſt notandum: ꝙ quelibet perfecta penitentia habet tres partes. ſcilicet cordis contritionem. oris confeſſionem. operis ſatiſfactionem. Unde Johannes os aureum: perfecta penitentia cogit peccatorem libenter omnia ſufferre. In corde enim eſt contritio. in ore eſt confeſſio. in opere eſt tota humilitas. hec eſt fructifera penitentia. de penitentia di. prima Perfecta. Quia enim tribus modis offendimus deum: videlicet cogitatione. delectatione. imprudentia locutionis et ſuperbia operis. vt ſecundum regulam medicorum contraria contrarijs curentur tribus modis oportet ꝙ ſatiſfaciamus ſcilicet cordis contritione. oris confeſſione. operis ſatiſfactione. Unde penitentia ſic perfecta eſt illud felix at beatificum triduum quod petebant filij Iſrael ideſt chriſtiani deum per fidem videntes in Egipto ideſt in tenebris peccatorum exiſtentes. dum dicebant deus hebreorum vocauit nos. vt eamus viam trium dierum ſcilicet contritionis confeſſionis et ſatiſfactionis in ſolitudine huius mundi. et ſacrificemus ſacrificium penitentie deo noſtro ne forte accidat nobis peſtis ideſt culpa in preſenti et gladius ideſt pena in futuro. Penitentia etiam ſic perfecta eſt illa ſcala benedicta cum iſtis tribus gradibus quam vidit Jacob erectam a terra vſque ad celum. et dominum innixum ſcale. Et hoc propter tria. primo vt aſcendentem per eam fortiter ſuſtineat. ſecundo vt ſi forte neceſſarium fuerit aſcendenti per eam manum porrigat. tertio vt aſcendens cum fatigatus fuerit in ipſum reſpiciat iactans totam curam ſuam in eo. Non enim eſt crudelis vt ait Auguſtinus vt ipſum cadere permittat. In primo gradu eſt dolor. in ſecundo pudor. in tertio labor. De his ergo tribus partibus penitentie per ordinem eſt dicendum. Et primo de contritione.

Tractatus primus ſecunde partis de contritione

Circa contritionem ſeptem ſunt per ordinem conſideranda. Primo quid eſt contritio in ſe. Secundo de quantitate contritionis. Tertio de eius qualitate. Quarto de eius duratione ⁊ intentione. Quinto de quibus debet eſſe contritio. Sexto

(c) 2006 Ministerio de Cultura

q̄ ⁊ quot ſunt cauſe inductiue contritionis. Septimo quis eſt effect⁹ contritionis.

Quid eſt contritio .c.i.

Ad videndum quid eſt contritio: notandum eſt: ꝙ contritio ſumitur hic ad ſimilitudinem contritionis in rebus corporalib⁹. Unde ſciendum ē: ꝙ res dicitur corporaliter conteri quādo in minutas partes teritur ſicut ſpecies aromatice teruntur ī mortario. Unde differentia eſt inter fractionem et contritionem. Nam fractio eſt quando res frāgitur in magnas partes. Contritio eſt quando res frāgitur ſiue teritur ī minutas ptes. Dolor ergo de peccatis dicitur contritio nō fractio ad deſignandum. ꝙ penitens non ſolū debet de peccatis ſuis ī generali conteri imo de quolibet in ſpeciali. De hoc tamen magis dicetur infra. ſcilicet in quinto capitulo hui⁹ tractat⁹ Sed quare dicitur magis contritio q̄ dolor? Sciendū eſt ergo ꝙ ſcdm qd̄ dicit beat⁹ Bernard⁹ ſupra cantica: ideo vocatur contritio et nō dolor: quia ſicut vnguentum ſanatiuum conficitur ex multis herbis tritis in mortario ſic vnguentum compunctionis conficitur ex multis herbis multorum pecatorum natis in anima peccatrice. que vt dicitur in pſalmo: eſt terra deſerta in via et inaquoſa: tritis in mortariolo conſciētie. Et licet iſtud ſit vere et ſanctiſſime dictum: tamē non reddit bene rationem huius: quod queritur. Qr ſecundum hoc magis diceretur homo conterens et peccatum diceretur contritum. Et ideo ſciendum eſt ꝙ in contritiōe tria ſunt attendenda. primo ſcilicet quid eſt quod conterit. et ſecundo aquo conteritur. et tertio ad quid conterit. ſiue ad quid cōtritio terminatur. Illud quod conteritur eſt cor peccatoris quod eſt quaſi vas fictile repletum veneno peccati Et ideo Johel propheta indicēs auctoritate dei contritionem dixit Conuertimini ad me in toto corde veſtro in ieiunio et fletu et planctu. et ſcindite ſcilicet in contritione corda veſtra. Illud quod cor peccatoris conterit eſt duplex mola. quarum vna ē ſuperior. ideſt ſurſum eleuans. Et iſta eſt ſpes venie proueniens ex cōſideratiōe diuine miſericordie. Alia mola ē deorſum deprimens. Et iſta eſt timor pene veniēs ex conſideratiōe diuine iuſticie Et iſtas duas molas ſemper debet tenere verus penitens. nec vnquam debet deſerere eas nec vnquam dz eas diabolo pignori tradere. In cuius figura dicitur in deutero nominū Non accipies loco pignori ſuperiorem ⁊ inferiorem molam. ideſt non deſperes propter magnitudinem et enormitatem peccatorum ſed ſpera in dei miſericordia. Nec preſumas. ſed time grauitatem tormentorum ex dei iuſticia Illud ad quod contritio terminatur ē vt cor peccatoris durum vt lapis emoleſcat. et liqueſiat vt cera. Qr ſcriptum eſt. Cor durum male habebit in nouiſſimo Et ideo vere contritus poteſt dicere. Factum eſt cor meū tanquam cera liqueſcēs. Et de tali dicit pſalmiſta. Cor contritum et humiliatū de⁹ nō deſpicies. Uiſa

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ergo proprietate iſtius nominis con
tritio videndum eſt: quid eſt cōtritio
Et ſciendum eſt: ꝙ contritio a ma
giſtris diffinitur ſic. Contritio eſt
dolor pro peccatis voluntarie aſſum
ptus cum ꝓpoſito confitendi et ſatiſ
faciendi. Ad euidentiam iſtius diffi
nitionis videndum eſt de ſingulis ꝑ
tibus poſitis in diffinitione. Dicit
ergo contritio eſt dolor. Cum enim
ſecundum ꝙ dictuʒ eſt: contraria cō
trarijs curentur: ⁊ medecina debeat
eſſe contraria infirmitati: et contri
tio ſit medela peccati: et in peccato
fuerit delectatio: oportet ꝙ in con
tritōe ſit dolor Et ideo dicitur ī apo
calipſi. Quantuʒ glorificauit ſe et ī
delicijs fuit in peccati perpetratione
tantum date ei tormentū et luctum
in contritione. Et eſt notanduʒ: ꝙ
non ſoluʒ in contritione eſt dolor. ſʒ
etiam ibi eſt gaudium Quando eiʒ
peccator recordatur ſe per peccatum
offendiſſe deum creatorem ſuum: q̄
eum creauit ad ſuam ymaginem: ⁊
patrem ſuum celeſtem: qui eum pa
ſcit corporaliter et ſpiritualiter et re
demptorem ſuum: qui euʒ liberauit
per proprium ſanguinem: recolit e
tiam ſe ammiſiſſe per peccatuʒ ſuuʒ
gloriam paradiſi: ⁊ etiam incurriſſe
penam inferni: dolere debet. Sed
quando cogitat per iſtuʒ doloreʒ ſe
elongari a peccato: ⁊ reconſiliari de
o: gaudet. Et nō immerito gaudet
Sicut enim gaudet: qui de naufra
gio euadit: ſic vere contritus debet
gaudere. dum ſe videt peccati nau
fragiuʒ euaſiſſe. Sequitur volunta
rie aſſumptus. Cum enim deo non
placeāt coacta ſeruitia: niſi dolor cō
tritionis eſſet voluntarius: non eſſet
deo acceptus nec gratus. Si eniʒ
peccatum teſte Auguſtino a deo eſt
voluntarium quod ſi non eſſet volū
tarium: iam non eſſet peccatum: ſi
contritio debet a deo voluntarie eſſe
aſſumpta. quia ſi nō eſt voluntaria
iam non eſt contritio. Et ratio iſto
rum eſt: quia omnis actus meritori
us ⁊ demeritorius oportet ꝙ ſit a vo
lūtate elicitus vel imperatus. alias
non eſſet meritorius nec demeritori
us. Sequitur cum propoſito confi
tendi et ſatiſfaciendi. Vere enim cō
tritus debet eſſe in propoſito et ī vo
luntate confitendi et ſatiſfaciendi.
quando hēbit oportunitatem. alias
contritio ſua eſſet falſa et nulla Et
ratio eſt: quia cum ad perfectōnem
toti⁹ integralis requiritur: ꝙ oēs
eius partes ſint ſimul: velut ad per
fectionem domus requiritur: ꝙ ſint
ſimul tectus et parietes et fundamē
tum: ita ad perfectionem vere peni
tentie requiritur: ꝙ ſint iſta tria. ſ.
contritio confeſſio et ſatiſfactio q̄ ſūt
partes integrales eius. in quantuʒ
ſcilicet eſt ſacramentuʒ. ita ꝙ ſint ſi
mul in re vel in voto. Et hec ſuffi
ciant de contritione. quantum ē ad
ſciendum quid eſt in ſe.

De quantitate contri tionis .c.ij.

QUantitatem contri
tionis menſuram⁹
penes quantitatem
doloris. qui eſſenti
aliter eſt ipſa contri
tio vel eſt cauſatus
a conritione. No
tanduʒ eſt ergo ꝙ in cōtritione ē du

(c) 2006 Ministerio de Cultura

plex dolor. et hoc ſecundum quod dolor dicitur duobus modis. Nam dolor vno modo idez ē: quod diſpli centia voluntatis. In quantum. ſ. voluntati diſplicet aliquam rem for vel fuiſſe. Alio modo dolor idez eſt quod paſſio reſultās in ſenſualitate In quantum ſcilicet in parte ſenſe tiua ſentitur aliquis dolor ex illatio ne alicuius nocumenti. ſicut quādo preſcinditur membrum. vel vulne ratur corpus. vel comburitur. Lo quendo de dolore primo modo ꝓut ſcilicet dolor eſt diſplicentia volunta tis talis dolor ē eſſencialiter ipſa con tritio. Et ſic dolor contritiōis debz eſſe et eſt maximus. ſi ſit vera con tritio. Unde dico ꝙ peccatum tan tum debet diſplicere voluntati ⁊ rati oni: ꝙ nullo pacto nullo commodo vel incommodo pro nulla vellet ī ipſum conſentire vel conſenſiſſe. Et ratio huius ē quia contritio ſi ſit ve ra contritio non poteſt eſſe ſine cari tate Ad hoc autem ꝙ aliquis habe at caritatem quantuncunqꝫ paruaz neceſſarium eſt vt diligat deum ſup omnia. Hoc autem eſt diligere de um ſuper omnia: ꝙ ꝓ nullo damno vel commodo vellet offendere vel of fendiſſe deuz. Et ideo cum peccatū ſit offenſa dei: ⁊ per peccatum offen damus deo: peccatum tantum debz diſplicere voluntati informate cari tate vera: qualis eſt voluntas vere contriti. ſcilicet ꝙ nullo modo nulla ſorte nulloqꝫ pacto vel pro nullo dā no vel commodo vellet illud facere vel feciſſe. Et hoc eſt quod dicitur in Jeremia. vbi dicitur ſic Luctuz vnigeniti fac tibi. Et dicit gloſa: docet penitentez: quid agere debeat Et ſequitur Nihil dolentius ē mor te vnigeniti. ita etiam nihil debet eē dolenti⁹: qꝫ offendere vel offendiſſe deum per peccatum. Et dico ſic: ꝙ loquendo de dolore prout dolor dici tur eſſe diſplicentia voluntatis dolor contritionis eſt maximus. ita ꝙ nō poteſt eſſe maior. Si autem loqua mur de dolore prout nominat dolo rem creatum in ſenſualitate ſic talis dolor eſt effectus vere contritionis. In quantum ſcilicet aliquis vere et perfecte contritus ex dolore ꝑmo. ſ. ex diſplicētia volūtatis et deteſtatio ne peccati ſui inquantū eſt offenſiuū dei et per eum offendit deum prorū pit in fletuz ⁊ lamenta et lacrimas. Sicut legitur ꝺ beata Maria ma gdalena et de beato Petro apoſtolo Et ſic dico ꝙ non oportet de neceſſi tate ꝙ in contritiōe iſte dolor ſit ma ior quocunqꝫ alio dolore. Videm⁹ enim multos viros et mulieres vere et perfecte penitentes per veram et bonam contritionem ⁊ hoc ſecundū ꝙ humanitus poteſt conſtare. q ma gis flent et plorant pro morte conſā guineorum vel amicorum vel pro a miſſione alicuius rei temporalis qꝫ plorent et fleant pro peccatis ſuis. Et ratio eſt iſta. Cum enim iſte do lor ſit in affectione ſenſualitatis. et afflictio que eſt in ſenſualitate ſequa tur experimentalem et ſenſualem co gnitionez. Et pauci imo pauciſſimi ſunt qui ita habeant ſenſualez ſeu ex perimentalem cognitionez diuine ꝺ uotionis. ſicut habent dilectionem iſtorum temporaliuz ſeu corporaliū Ideo pauci imo pauciſſimi ſunt qui ita ſenſibiliter doleant et plorēt pro peccatis ſuis ſicut dolent de aliquo damno tēporali ſeu corporali. Sed ſi inuenirentur aliqui eſſent multuz

(c) 2006 Ministerio de Cultura

perfecti. et eſſent multum laudandi de perfectione ſua. Sic ergo mani feſte patet: ꝙ loquendo de dolore ꝓut dolor dicit diſplicentiam et diſſenſū voluntatis dolor contritionis vere debet eſſe maximus . ideſt debet eſſe maior quocūqꝫ alio dolore. Loquendo autem de dolore prout dicit paſſionem reſultantem in ſenſualitate ex illatione alicuius nocumenti: ſic non oportet nec eſt neceſſarium de neceſſitate: ꝙ dolor contritionis ſit maior quocunqꝫ alio dolore Eſſet tamen multum congruum ⁊ certe multe perfectionis: ſi ſic poſſꝫ eſſe Sed quid verus penitens et cōtritus nūquid debet potius velle ſuſtinere quancunqꝫ penam temporalē ſicut penam inferni vel mortē vel quancunqꝫ aliam penam: quā peccare vel peccauiſſe Dico ꝙ null⁹ in mente ſua debet proponere ſibi talē queſtionem . nec etiā alicui alij Quia iſtud eſſet ſe vel alium ponere in tentationem et periculum Et mēs humana eſt multum infirma et labilis ex parte ſenſualitatis . q̄ ſemper refugit mortem . et mala temporalia et corporalia multum timet . et hoc etiā quātūcunqꝫ ſit homo perfect⁹ Sicut patet vel patuit in ſaluatore noſtro domino noſtro Ieſu chriſto. qui imminēte hora paſſionis ſue dicebat . Triſtis eſt anima mea vſqꝫ ad mortem Et hoc dicebat quantū ad ſenſualitatem ſue humanitatis . Et exponens ſeipſum dixit Spūs .i. voluntas rationalis promptus eſt. ſupple ad ſuſtinendum mortē. Caro autē .i. ſenſualitas humana eſt infirma . qui refugit mortem et penas corporales et temporales . Quare nemo debet ponere ſe in tali tentatōne et perplexitate. Nec cōfeſſor debet de hoc vllo modo interrogare confitentē ſibi. Iſtud tamē requiritur de neceſſitate in quolibet vere et perfecto contrito ⁊ vere ⁊ ꝑfecte penitēti: ꝙ vbi neceſſitas foret vel īcurreret: citi⁹ ſuſtineret ⁊ ſufferret quācūqꝫ penā tēpralē vel corpalē q̄ꝫ offenderet deum omīpotentē creatorem ſuū per peccatum. Et hec de quantitate cōtritionis dicta quoad nunc ſufficiant.

Qualis debeat eſſe cōtritio. c. xi.

Nunc de q̄litate contritionis dicendum eſt. Circa quod ſciēdū eſt: ꝙ contritio debet habere ſeptē conditiões. Primo enim debet eſſe diſcreta . Unde debet eſſe in ſpe venie. Ita ꝙ vere contritus nūqꝫ debet deſperare de venia. Sed debet ſperare de dei miſericordia et pietate. Quia plus poteſt deus parcere: q̄ꝫ homo peccare. Unde dicit Auguſtinus ſup illud verbum quod dixit Chaym Ade fili⁹ Et eſt in geneſi. ſcilicet Maior eſt iniq̄tas mea quam vt veniam merear. Mentiris Chaym mētiris. maior eſt dei pietas: quā quecunqꝫ iniquitas. Et Ambroſius. Nemo deſperet. Iudam proditorē nō ſcelus qđ commiſit ſed ſua deſpatione fecit penitus interire. Sed quia nemo ſcit vtrū dignus ſit amore vel odio ideo non debet nimis preſumere. ſꝫ ſemper debet timere. Quia initium ſapientie timor domini. Et ideo ver⁹ penitens granum ideſt animā ſuā debet conterere inter duas molas ſu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pradictas. ſcilicet timoris et ſpei. vt
ex farina ſic trita barutello diſcretio
nis mundata aqua lacrimaru3 et cō
punctionis commixta bonum panē
in clibāo cordis igne caritatis deco
ctū faciat hoſpiti ſuo Chriſto: ita
ꝙ in die iudicij dicat ei. ſ. Chriſtus
Eſuriui. et dediſti mihi manducaꝛ
Secundo debet eſſe amara Et ita
dicebat ille ſanctus Rex Ezechias
dicens. Recogitabo tibi omnes an
nos meos in amaritudine aīe mee.
Et ſi ſit talis faciet pacem inter de
um et animam peccatricem. Unde
idem Rex Ezechias dicebat Ecce
in pace amaritudo mea amariſſima
Amara debet eſſe contritio. qꝛ pec
cator delectatus fuit in cogitatione
illicita. Amarior. quia cōſenſit. A
mariſſima. qꝛ opꝰ illicitu3 ꝑpetra
uit. Et ſi ſic fiat poterit diceꝛ ſic cō
tritus illud quod ſequitur. Tu au
tem eruiſti animam meam. vt non
periret. proieciſti poſt tergum tuum
omnia peccata mea. ⁊ c̄. Tertio de
bet eſſe lacrimoſa. Unde dicit pſal
miſta. Lauabo per ſingulas noctes
lectum meum lacrimis meis ſtratū
meu3 rigabo. Lectum meum. ſ. cō
ſcientiam mea3. Ita fecit beata ma
ria magdalena. que lacrimis ſuis la
uauit pedes domini noſtri ieſu chri
ſti. Et ideo fuerunt peccata ſibi di
miſſa. Quarto debet eſſe premedita
ta. Unde in autoritate preallegata
ſcilicet. Recogitabo tibi omnes an
nos meos ⁊ c̄. Et de hoc dicit Iſay
as loquens anime peccatrici. Sū
me cytharam ſcilicet penitentie. cir
cuiui ciuitatem. ideſt ciuitatem aīe
cogitando et rememorando ſingula
peccata. meretrix ideſt anima pecca
trix. que peccando cum diabolo for
nicata es obliuioni tradita es Ideſt
a deo propter peccatū oblita Quin
to debet eſſe vniuerſalis. i. de omni
bus peccatis. Sexto debet eſſe con
tinua De his dicetur in duobus ca
pitulis ſequentibus Septimo deb3
eſſe integra. i. cum propoſito confi
tendi. et ſatiſfaciēdi. alias non eſſet
bona nec vera contritio. ſed eſſet de
riſio Et de hoc dictum eſt ſupra ca
pitulo primo.

De duratione contri tionis. c. iiij.

Ad ſciendum quan
tum debeat durare
contritio: notandū
eſt hic: ꝙ ſecundu3
quod dictum eſt ſu
pra capitulo ſecun
do: i contritiōe eſt duplex dolor. U
nus eſt dolor: qui idem eſt: quod de
teſtatio ſiue diſplicentia voluntatis.
Et iſte debet ſemper durare: quam
diu homo viuit. Notandu3 eſt tamē
ꝙ cum preceptu3 de contritione ſit
affirmatiuu3. et preceptum affirma
tiuū obliget ſemper: ſed nō ad ſem
per: ſed obligat ꝓ loco et tēpore: pre
ceptum de contritione ſic obligat.
qꝛ non oportet: ꝙ homo ſit ſemper
in actu conterendi. ſed quandocū
occurrat memoria de peccato: ꝙ diſ
pliceat ſibi eum feciſſe. Et ita intel
ligitur verbum Auguſtini in libro ꝺ
penitentia. vbi dicitur. Semper
doleat. et ꝺ dolore gaudeat. Et ſeq
tur: vbi dolor finit: ibi deficit peni
tentia. Unde quando dicit Semꝑ
doleat: intelligendum eſt: ſemper
quando occurret memoria de pecca

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ro. Similiter quando dicit: vbi dolor finitur: ibi deficit penitentia: intelligendum eſt: finitur vel actu vel habitu. Et cauſa quare ſic debet durare contritõ ſemper: eſt: quia nemo eſt certus ad minus ꝺ lege communi: ſi peccatum eſt ſibi per contritionem remiſſuꝫ. Quia neſcit ſi cõtritio fuit ſufficiens Unde dicitur i eccleſiaſtes De propiciatione peccatorum noli eſſe ſine metu. Poſito etiam ꝙ aliquis ſciret per reuelationem diuinam: peccatum ſibi fore dimiſſuꝫ: adhuc deberet ſibi diſplicere peccaſſe. ſcilicet ſemper quandocunqꝫ occurret ſibi memoria de peccato aliter peccaret nouo peccato. Quia ſicut culpa eſt velle peccare: ita culpa eſt velle peccaſſe Alius dolor eſt in contritione. dolor ſcilicet qui redūdat in ſenſualitate quando ſcilicꝫ homo ex diſplicentia peccati prorūpit in fletum et lacrimas. Et talis dolor non oportꝫ: ꝙ ſemper duret. cum pauci imo pauciſſimi ſint. qui hora vna poſſent ſic plorare propt peccata ſua. quanto minus toto tēpore vite ſue. Eſſet tamen multe perfectionis. qui ſemper quando recordaretur de peccatis ſuis poſſet ea plorare. Sicut legitur de beato petro apoſtolo. qui ſemꝑ portabat ſudariū i ſinu ſuo. cū quo tergebat lacrimas. Quia quando recordabatur peccati quod fecerat. quando negauerat chriſtum non poterat lacrīas continere. Et tamen bene et certiſſime ſciebat Chriſtuꝫ ſibi dimiſiſſe peccatum.

De quibus debet eſſe contritio. .c.v.

Peccatum quoddaꝫ eſt actuale. quoddā originale. Actuale eſt quod contrahit vel cõmittitur actu proprio. in quantū ſcilicet homo agit. quod non debet agere. vel non agit quod debet agere. Et iſto modo diffinitur peccatuꝫ ſic. Peccatum eſt omne dictum vel factum vel concupiſcitum contra legem dei. Originale peccatuꝫ eſt qđ contrahit homo ex origine. in quātuꝫ ſcilicet homo deſcendit ab Adā ſecundum rationem ſeminalem. Ita ꝙ peccatum originale formaliter nihil aliud eſt. qꝫ carentia iuſticie originalis. Unde ſciendum eſt ꝙ Adaꝫ in ſui creatione acceperat a deo quoddam donum ſupernaturale. quod donum vocabatur iuſticia originalis. Que iuſticia ordinabat ita hominem. ꝙ anima hominis in omnibus obediebat deo. ita ꝙ in nullo mouebatur contra voluntatem dei. Et corpus ita obediebat anime. ꝙ in nullo mouebatur contra voluntatem eius. vel contra imperium ratõnis. Et per iſtud etiam donum omnia animalia erant ſubiecta homini et obediebant ſibi ad nutum ſcđm illud prophete. Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius oues et boues. et vniuerſa pecora campi. volucres celi ⁊ piſces maris ⁊c. Iſtud donum acceperat Adam non ſoluꝫ pro ſe ſed ꝓ tota poſteritate ſua. Ita ꝙ in omēs qui deſcenderent ab eius ſemine ipe transfunderet iſtud donuꝫ. iſtam. ſ. iuſticiam originalem. Et iſto dono per peccatuꝫ ſuū ipe priuauit ſemet

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et totam poſteritatē ſuam. ita ꝙ oēs
qui deſcendūt ex eius ſemine: carēt
iſto dono. Et talis carentia vocatᷣ
peccatum originale. Ad videndūꝫ
ergo de quibus dꝫ eē contritio: pri
mo videndum eſt vtrum homo de
beat cōteri de peccato originali. Et
eſt dicendum: ꝙ non. Cuius ratio
eſt. quia ſolum de illo peccato debet
homo cōteri et dolere: quod eſt actu
proprio commiſſum vel quod fuit i
poteſtate ſua non committere. Sꝫ
peccatum originale non fuit actu ꝓ
prio contractum: nec fuit nec eſt in
poteſtate alicuius non contrahere il
lud. quare nullus tenetur dolere et
conteri de peccato originali. Et di
co teneri de neceſſitate. Congruuꝫ
enīꝫ eſt: vt adulto qui accedit ad ba
ptiſmum: diſpliceat peccatum origi
nale. nō in ſpeciali qꝛ fuit cōtractū:
ſed in generali. in quantum ſcilicet
omne quod ſeparat a deo debet diſ
pliceri De peccato autēꝫ actuali qᵒ
modo debet conteri de eo: notandū
eſt: ꝙ in generali duplex eſt peccatū
actuale. nam quoddam mortale. et
quoddam veniale. De peccato mor
tali tenetur homo conteri ſingulari
ter et ſingulatim de quolibet. ita ꝙ
non ſufficit cōtritio generalis. imo
quilibꝫ verus penitens debet diligē
ter examinare ⁊ diſcutere conſciētiā
ſuam. ita ꝙ recogitet dies horas et
tempora et loca et perſonas et oīs
circūſtantias. in quibus et cum qui
bus peccare potuit. et peccauit. Et
ita ſicut occurret ſibi mēoria de pec
cato: ꝙ ſingulariter et ſpecialiter cō
teratur de quolibet. ita tamen ꝙ li
cet de quolibet peccato mortali verꝰ
penitēs ſumme debeat dolere: tamē
ſecundum ꝙ vnum peccatū eſt gra
uius qꝫ aliud: intentius debet dole
re ⁊ conteri de vno qꝫ de alio. Sed
quid fiet de peccatis oblitis? Dico
ꝙ aliquis poteſt eſſe oblitus peccato
rum ſuorum duobus modis. Uno
modo ꝙ ſit oblitus in ſpeciali. ſed nō
in generali. i. ꝙ bene recordatur ſe
peccaſſe mortaliter: ſed tamen non
recordatur qua ſpecie peccati. puta
ſi fuit fornicatus vel furatus. et ſic
de alijs. Et talis debet dolere et cō
teri in generali de peccato. et in ſpe
ciali tenetur conteri de negligentia
ſua. per quāꝫ venit in obliuionē pec
cati ſui. et tenetur facere: quantū
in ſe eſt ꝙ recordetur in ſpeciali de
peccato ſuo vel recogitando vias ſu
as vel orando deum. ꝙ reducat ſibi
ad memoriam. Alio modo poteſt a
liquis eſſe oblitus peccati ſui ita: ꝙ
non recordetur nec in generali: nec
in ſpeciali. Et adhuc tenetur conte
ri in generali. et voce confiteri i ge
nerali. Non ſub conditione conteri
ideſt dicendo vel cogitando: doleo ⁊
conteror ſi peccaui. Sed voco con
teri in generali ſub extimatione pro
babili. Debet enim homo probabili
ter credere: ꝙ in multis offendit de
um. quorum non recordatur. Et ſi
ſub iſta extimatione doleat. ſicut ſi
certus eſſet. contritus eſt et penitēs
Unde quilibet debet frequenter di
cere cuꝫ pſalmiſta Delicta iuuentu
tis mee et ignorantias meas ne me
mineris domine. Quomodo autēꝫ
debet homo conteri de peccato veni
ali. Notandum eſt ꝙ tria ſunt gene
ra peccatorum venialium. Nam qdꝫ
dam eſt veniale ex ſurreptione. Et
de hoc non tenetur homo cōteri in

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſpeciali niſi de congruo. Quedaʒ eſt veniale ex volūtate. cui ſi conſentiatur: cecidit homo in mortali. ſicut delectatio moroſa in cogitatione de actu carnali eſt peccatum veniale ſʒ ſi ſit ibi conſenſus eſt peccatuʒ mortale. Et de tali veniali peccato qñ o occurrit memoria d eo debet homo penitere: et diligenter aduertere: ne ſit vel fuerit ibi conſenſus. Quodam eſt peccatum veniale quod per frequentationem ſui auget libidinē peccandi. et tanta poterit eſſe libido peccandi: ꝙ illud qđ de natura ſua eſt peccatum veniale: ex illa libidīe fiet mortale. Sicut mendacium iocoſum de natura ſua eſt peccatuʒ veniale. ſed totiens poterit iterari: ꝙ augebit in tantum libidinem mentiendi: ꝙ ex tanta libidine poterit homo mētiri ioco ſe: ꝙ peccabit mortaliter. Et de tali debet homo penitere aduertendo et precauēdo nō multiplicetur. De hoc tamen magis dicetur infra. quando agetur de confeſſione peccatorum venialium Qre eodē modo tenetur homo de eis cōteri: quo tenetur ea confiteri.

Que ſunt cauſe inductiue contritionis. .c.vi.

Cauſe inductiue cōtritōnis ſunt multe Prima et principalis eſt amor dei. illud enim quod principaliter debʒ retrahere hominem ne peccet: et ſi peccauit ꝙ corrigat et emendet: eſt amor dei Et iſte amor generatur ſic in anima peccatoris. cuʒ enim amor ſequatur cognitionem. quia vt dicit Auguſtinus. inuiſa diligimus. incognita nequaqꝫ. Quādo peccator cogitat et recognoſcit dei bonitateʒ et iuſticiaʒ. cui diſplicet omne malū et nullo modo relinquit bonum irremuneratum. neqꝫ aliquod malum īpunitum. et recogitat ſe multa mala commiſiſſe. que diſplicent diuine bonitati. et propter que eſt dignus puniri grauiter timet. Quando etiam vlterius cogitat dei pietatem et miſericordiam. qua paratus eſt omī dolēti et petenti remittere quancūqꝫ culpam quantamcumqꝫ magnam: ſperat de venia. Et ſic mouetur ad deteſtandum peccatum Et iſte motus vocatur attritio. ideſt quedaʒ cōtritio imperfecta. Et ita deus qui nunqꝫ deficit. infundit lumen gratie in anima peccatoris. Et illo lumine peccator illuſtratus caleſcit in amore dei et deteſtatione peccati. ita ꝙ timor ſeruilis precedit. et preparat cor peccatoris ad contritionem ſed amor ideſt feruor caritatis perficit ipſam. Et de hoc ponit exemplum Auguſtinus dicens. ꝙ ſicut i ſutura ſotularium ſeta porci precedit et facit viam filo. non tamen remanet in ſutura. ſic in contritione precedit timor pene. et iſte timor preparat ad caritateʒ et amorem dei. qui poſtqꝫ iam eſt in anima. expellit oēʒ timorem Et ita dicit beatus Johānes in prima canonica ſua dicens. Perfecta caritas foras mittit timorem ſcilicet ſeruileʒ. qui eſt timor pene non autem filialē. qui eſt timor offenſe. Secunda eſt pudor. i. verecundia de peccatis commiſſis. vnde dicit Job Res digna confuſione a

(c) 2006 Ministerio de Cultura

gunt ⁊ vanũ reuelabo pudenda tua
in facie. Quando eniꝫ peccator co
gitat: ꝙ omia peccata eius quantũ
cũqꝫ ſecreta et occulta ſunt deo ma
nifeſta et aperta. et ꝙ niſi peniteat
de eis: deus ea manifeſtabit et reue
labit toti mundo: mouetur ad cõtri
tionem et penitentiam de peccatis.
Unde dicit Boetius. Magna eſt
nobis indicta ñceſſiats probitatis:
cũ omnia agamus coram oculis iu
dicis cuncta cernentis. Tertia cau
ſa eſt deteſtatio vilitatis peccati. tan
ta eſt enim vilitas peccati: ꝙ de fili
o dei facit ſeruum diaboli. Unde di
cit beatus Petrus. Qui facit pec
catum ſeruus eſt peccati a quo eniꝫ
ſuperatus eſt eius ſeruus. Cum er
go peccator ſit propter peccatum a
diabolo ſuperatus: eſt ſeruus diabo
li factus Inducit etiam peccatum ĩ
anima ymaginem diaboli. Unde
Anſelmus. Feciſti m̃ domine ad tu
am ymaginem. et ego ſuperinduxi
horribilem ymaginem. Unde ania
peccatrix conſiderans vilitateꝫ pec
cati poteſt dicere verbum: quod dici
tur in trenis. Uide domine. et con
ſidera: quia facta ſum vilis. Quar
ta cauſa eſt cõſideratio de die iudicij
et penarum inferni. Quando eniꝫ
peccator conſiderat: ꝙ de omni dc̃o
facto cogitato contra legeꝫ dei opor
teat ei reddere rationem in die iudi
cij iuxta verbum ſaluatoris in Ma
theo dicentis. De omni verbo ocio
ſo quod locuti fuerint homines ſup
terram: reddent rationem in die iu
dicij: mouetur ad contritõnem et pe
nitentiam de peccatis ſuis. Unde
Hieronymus loquens de die iudi
cij dicit. Quotiens illum diem con
ſidero toto corde contremiſco. Iõe

Siue comedo. ſiue bibo ſiuẽ aliquid
alid facio: ſemp videt̃ in auribus m̃
is illa tuba terribilis iſonar Surgite
mortui. et venite ad iudiciũ. Q̃n
peccator iſta attẽta mẽte cogitat: to
tus tremit in corde ſuo. Si enim
vt dicit beatus Petrus: vix iuſtus
ſaluabitur. impius et peccator vbi
apparebunt. Et Gregoriꝰ Quid
faciet virgula deſerti. i. peccator v
bi concutietur cedrus paradiſi. i. iu
ſtus. Quinta cauſa eſt de ãmiſſiõe
celeſtis patrie. Quando enim pec
cator cogitat ſe per peccatuꝫ ſuum
perdidiſſe gloriam paradiſi. non eſt
mirum ſi dolet. imo eſt miruꝫ. quia
non crepat per medium. Si enim
plorat et dolet pro ãmiſſiõe pecũie.
quantomagis debꝫ dolere ⁊ plorare
pro ãmiſſione celeſtis glorie. Et i
deo dicebat beatus Johannes in a
pocalipſim Tene quod habes ne a
lius accipiat coronam tuaꝫ. Sexta
cauſa eſt dolor de multiplici offenſa
creatoris. Quando enim peccator
conſiderat ſe offendiſſe deum. qui e
um creauit de nihilo. et inſigniuit
eũ ſua ymagine. ⁊ redemit ſuo ſan
guine non eſt mirum ſi dolet ⁊ peni
teat de peccato. Et de hoc dicit be
atus Bernardus. Dolor de pecca
tis debet eſſe acer acrior acerrimꝰ.
acer quia offendis deum creatorem
om̃iũ. acrior q offẽdis deũ patreꝫ no
ſtrum. qui nos paſcit multipliciter
et gubernat. acerrimus: quia offen
dimus deum redemptorem noſtrum
qui nos liberauit ſuo ſanguie a vin
culis peccatoruꝫ a crudelitate demo
num et acerbitate gehenne. Notan
duꝫ tamen ꝙ licet peccator ſicut di
ctum eſt. debeat de peccatis ſuis do
lere et conteri. tamen ſemper debet

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſperare in domino et in pietate et in miſericordia ſua. ita ꝙ nō deb3 dſperare de venia et de gloria ſua. quia qui ſperat in domino: nō confundetur confuſione nec culpe nec pene.

Quis eſt effectus contritionis .c.vij.

Effectus contritiōis ē multiplex. prim⁹ patet ex vi nominiſ ipſius. Dicitur ei3 cōtritio quaſi ſimul ex toto tritio: quod intelligendum eſt ſic. quia in contrione totum cor peccatoris ad litterā ſcinditur et quatitur pre nimia āguſtia dolore ⁊ ira et indignatōne que concepit contra peccata. Unde dn̄s per prophetam. Scindite corda veſtra ⁊ nō veſtimēta veſtra ⁊c. Itē in pſalmiſta. Sacrificium deo ſpirit⁹ contribulatus: cor contritum et hūliatum deus non deſpicies. Et ſcdō ꝙ dicit beatus Bernardus: contritio mundat animam a reatu culpe. liberat a pena gehenne. et ab horrenda demonum ſocietate. et viliſſima peccati ſeruitute. reſtituit bona ſpiritualia. que peccator ammiſerat per peccatu3. reſtituit etiam ſocietatem ⁊ ſpiritualem eccleſie communione3. bonorūq3 omnium que in ea fiunt participatione3. de filio ire efficit filium gratie. et de filio diaboli efficit filium dei. et per conſequens participem hereditatis eterne. Notandu3 autē ꝙ de hoc quomodo .ſ. remittuntur peccata per ſolam contritionē: ſunt varie opiniones Quidam eni3 dicunt: ꝙ ſicut tribus modis offendimus deum. ſ. corde ore ⁊ opere: ita tribus modis neceſſario ē deo ſatiſfaciendu3. ſ. contritōne cordis confeſſione oris et ſatiſfactōne operis. alias non dimittitur peccatū Et iſti fundant intentionem ſuam per illud capitulum de penitētia di. tertia Perfecta. Et dicunt iſti ꝙ ōs autoritates que dicunt: peccata ſola cordis contritione dimitti: ſunt ītelligende: cu3 articul⁹ neceſſitatis excludit oris confeſſione3. Alij dn̄t ꝙ in contritione dimittuntur peccata ſub conditione. ſ. ſi confiteantur Et fundant iſti intentionem ſuam ſuper illud: quod dicitur de penitentia. di. iij. capitulo. Sane in fine. Alij dicunt ſola cordis contritione dimittitur peccatum cuilibet adulto ſi vere conteritur et proponit ab aliis abſtinere et confiteri et ſatiſfacere ſecundum iudiciu3 eccleſie. Et fundant iſti intentionem ſuam per illud capitulum de penitentia. di. i. Magna pietas dei vt ad ſolam promiſſionem peccata dimittat. nondu3 pronunciat ore. et tamen deus iam audit in corde. Et hec opinio eſt verior. et magis communiter tenetur a doctoribus. Et ꝙ iſta opinio ſit verior patet per exemplū Lazari. quē primo ſuſcitauit dominus noſter ieſus chriſtus. āteq3 a diſcipulis ſolueretur Lazarus ēni mortuus eſt peccator. qui ē mortu⁹ ꝑ peccatū iuxta verbum Ezechielis dicentis. Aia que peccauerit ipa morietr. Iſte ſuſcitatur a domio. quādo ſibi remittitur peccatum ī cōtritione. et poſtea ſoluitur a diſcipulis. i. a ſacerdotib⁹ ī confeſſione Patet etiam per exemplum de decem leproſis. qui ī via āteq3 venirēt ad ſacdotes mūdati ſunt Iſti enim leproſi ſunt peccatores.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

qui ďi vadunt ad ſacerdotes .i. dum
in contritōne habent propoſitum cō
fitendi: mundantur a peccatis. Et
ita dic pſalmiſta. Dixi cōfitebor ad
uerſum me iniuſticias meas domi
no. et tu remiſiſti impietatem pecca
ti mei. Dixi. i. in animo meo firmi
ter propoſui. Notandum ergo ꝙ i
ſta tria ſunt ſimul tempore. licet ha
beant inter ſe ordinem naturalē. ſ.
iuſtificatio. contritio. peccatorum re
miſſio. Neceſſe enim habeo intellige
re ꝙ prius quis habeat gratiam: quam
conteratur. precedit ergo gratia. ſe
quitur dilectio. quoniam qui grati
am habet diligit. Sequitur contri
tio. quoniam qui diligit: conteritur
Sequitur peccatorum remiſſio. Et
iſte proceſſus colligitur de penitenti
a di. i. Omnis qui non diligit ma
net in morte. Et auguſtinus. Si
ne caritate quomodo quis veram cō
tritionem habere poterit Patet er
go quomodo ſola cordis contritōne
peccatum remittitur. Quid autem
faciat abſolutio ſacerdotis ad remiſ
ſionem peccatorum: dicetur infra.
quando agetur de confeſſione. Et
iſta ſufficiant de contritione.

Tractatus ſecundus ſe
cunde ptis de cōfeſſiōe.

Circa confeſſionem
ſunt cōſiderāda. xi.
Primo de inſtitutō
ne confeſſiōis. Se
cundo ď illis qui te
nentur ad confeſſio
nem. Tertio de tempore quo quis
tenetur ad confeſſionem. Quarto
cui eſt facienda confeſſio. Quinto
de quibus eſt facienda confeſſio Sex
to de conditionibus: quas debet ha
bere confeſſio Septimo de iteratio
ne confeſſionis. Octauo quomodo
ſe debet habere ſacerdos ad cōfitētē.
Nono de interrogatōnibus fiēdis i
confeſſiōe. Decimo de poteſtate cla
uium et effectu confeſſionis. Unde
cimo de ſigillo confeſſionis.

De inſtitutione confeſſio
nis. .c.i.

Ad euidentiam eorum
que dicenda ſunt ď
confeſſione notādū
eſt: ꝙ in ſcriptura
duobus mōis acci
pitur cōfeſſio. Et
vno modo confeſſio idem eſt qđ dei
laudatio Unde confiteri iſto modo
accipitur: quando dicitur Confite
mini domino. i. laudate dominum:
quoniam bonus eſt ⁊c. Alio modo
idem eſt: qđ peccatorum coram ſacer
dote manifeſtatio. Et iſto modo dif
finitur ſic. Cōfeſſio eſt legitima co
ram ſacerdote peccatorum declarati
o. Et dicitur confeſſio quaſi ſimul
vel ex toto, vel vndiqꝫ fatio. Et de
confeſſione iſto modo dicta intendi⁹
hic Uidendū eſt ergo: quando fuit
inſtituta. et quis fuit inſtitutor con
feſſionis. Quantum ad primum ſci
endum eſt: ꝙ duplex ē cōfeſſio pecca
torum. ſ. mentalis et vocalis. Mē
talis eſt de dictamie legis nature ď
iure quodammodo per fidem. quan
do enim homo ſcit et perpendit offē
dere vel offendiſſe deum: quem non
videt niſi per aliquem radium fidei:
natura dictat ei; ꝙ ab eo miſericor

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dia humiliter eſt petenda. Et hoc
nunq̃ eſt: niſi recognoſcatur culpa
quod fit per confeſſionem mentaleꝫ
Confeſſio vocalis eſt duplex. quedā
que fit deo. quedaꝫ que fit homini
Loquēdo ergo de confeſſione voca
li que fit deo: credo ꝙ confeſſio fuit
de neceſſitate ſalutis ſtatim poſt lap
ſum primi hominis. Et ratio que
me mouet ad hoc eſt iſta. Omni tē
pore in quo eſt et fuit infirmitas:
fuit neceſſaria medicina contra illaꝫ
infirmitatem. ſed ſtatim poſt lapſuꝫ
primi hominis fuit infirmitas pecca
ti non ſolū originalis ſed etiaꝫ actu
alis ad minus quoad multos ergo
poſt lapſum primi hominis ſtatiꝫ fu
it neceſſaria confeſſio facta deo etiaꝫ
vocaliter. Et iſtud patet ex quadaꝫ
gloſa. que ponitur ſuper illud verbū
gen. iij. cap Adaꝫ vbi es. vbi dicit
gloſa ſic. verba ſunt increpantis et
ad confeſſionem cogentis non igno
rantis. Et conſtat ꝙ loquitur de cō
feſſione vocali fienda deo. quia tunc
deus non homo vocaliter loquebat̃
ipſi Adam. Ergo ab illo tempore
fuit neceſſaria confeſſio iſto modo di
cta. Loquendo autem de confeſſio
ne vocali fienda homini dico. ꝙ fuit
inſtituta in lege noua Chriſto vide
licet incarnato. Et tunc et non an
fuit congruum talem confeſſionem
inſtitui. Et ratio que me mouet ad
hoc eſt duplex ſecundum ꝙ confeſſio
ordinatur ad duo ſcilicet ad peccati
declarationem. et manifeſtationem
et ad reconſiliationem faciendam de
o et eccleſie eius. Ex primo patet
quomodo i lege noua debuit inſtitui
confeſſio. et hoc ſic. Notandum ta
men ad euidentiam iſtoꝝ: q̃ dicenda
ſunt: ꝙ ſtatus peccati vocat̃ tenebre

ſtatus gratie lux. Et ita dicit Apo
ſtolus loquens ad epheſios poſtq̃m
fuerūt conuerſi ad fidem: et fuerūt
in ſtatu gratie dicens Eratis enim
aliquādo tenebre. nunc autem lux i
domino Et in epiſtola ad romanos
Abijciamus opera tenebrarūꝫ. glo
ſa. i. opera peccati. et induamur ar
ma lucis. gloſa. i. virtutes. In ea
ergo lege debuit inſtitui confeſſio fi
enda homini: in qua orta fuit lux
vera. que illuminat omēm hominē
venientem in hūc mundum. Iſta ē
lex noua Chriſto ſcilicet incarnato
Ergo in lege noua debuit inſtitui
confeſſio homini fienda. Ex ſecūdo
ſcilicet ex hoc ꝙ confeſſio ordinatur
ad reconſiliatiōem faciendam deo ⁊
eius eccleſie: patet etiam ꝙ debuit i
ſtitui in lege noua. Ideo enim con
feſſio fit homini: vt homo ſit iudex
et arbiter inter deum et peccatorem
Arbiter autem talis debet eſſe: qui
poſſit manum ponere in vtranq; par
tem. Ideo ille cui eſt faciēda confeſ
ſio. oportet ꝙ poſſit manum ponere
in deuꝫ cui vult confitens reconſilia
ri. et in hominē qui cōfitetur. Ta
lis autem eſſe non potuit: quouſq;
deus factus eſt homo. quia tūc datꝰ
eſt nobis mediator dei et homīs ho
mo ieſus chriſtꝰ. Et hic poſtq̃ cor
poraliter aſcendit in celuꝫ reliquit ali
quos i eccleſia. quos loco ſui conſti
tuit arbitros ⁊ rectores eccleſie. qui
bus commiſit autoritatē reconſiliā
di peccatores deo et eccleſie ſue Ide
o in lege noua Chriſto. ſ. incarna
to debuit inſtitui talis confeſſio Cū
eni confeſſio habeat efficaciā ab abſo
lutiōe ⁊ abſolutio ex vtute clauiū q̃
q̄ claues fuerūt date hōi i lege no
ua dicente Ieſu chriſto bto Petro a

(c) 2006 Ministerio de Cultura

poſtolo et in ipſo omnibus alijs. Ti
bĩ dabo claues regni celorum . quo
ruz remiſeritis peccata: remittuntur
eis ⁊ quorũ retinueritis: retenta ſũt
Manifeſtum eſt ergo: ꝙ confeſſio
facienda homini ĩ lege noua fuit in
ſtituta . Preceſſit tamen in figura ĩ
lege antiqua in hoc: ꝙ ſacerdotibuſ
data erat autoritas diſcernendi inter
lepram et lepraz. et inter prophanũ
et ſanctum . ſed iſta erant quedam
corporalia ⁊ nõ ſpiritualia. Et hãc
figuram oſtendit Chriſtus in lege
noua fuiſſe impletam quando lepro
ſos mũdatos ad ſacerdotes mittebat
dicens . Ite et oſtendite vos ſacerdo
tibus. De ſecundo quis fuit inſtitu
tor confeſſionis dico ꝙ Chriſtus ip
ſemet . Et ratio fuit tractata in pri
ma parte huius operis. quando age
batur de ſacramentis in generali .
Et intelligo: ꝙ fuit inſtitutor auto
ritatiue . Et credo ꝙ beatus Iaco
bus minor qui fuit Epiſcop⁹ Hie
roſolimitanus et primus: inter apo
ſtolos celebrauit miſſam : quando di
xit Confitemini alterutruz peccata
veſtra : fuit promulgator huius in
ſtitutionis. ſicut dictum fuit ſupra đ
ſacramento extreme vnctionis

De illis qui tenentur ad
confeſſionem .c. .ij.

Omnes adulti poſt
quam ad annos di
ſcretiõis peruenerit
ita ꝙ poſſint diſcerñ
re inter bonũ et ma
lum tenentur ſemel
in anno ideſt in quadrageſima confi
teri ex ſtatuto conſilij generalis. qđ
ponitur extra de penitentia et remiſ
ſione capitulo. Omnis vtriuſq; ſex⁹
Et contra trãſgreſſores illius ſtatu
ti ponitur pena ibidem. ꝙ viuentes
ab ingreſſu eccleſie arceantur ⁊ mo
riẽtes eccleſiaſtica careant ſepultura
Et huius ſanctiſſimi et ſaluberrimi
ſtatuti potuit eſſe et credo ꝙ fuit tri
plex ratio . Prima fuit vniuerſalis
indigentia . Omnes enim peccaue
runt et indigent gratia dei Non eſt
qui faciat bonum ⁊ nõ peccet. vt di
cit ſapiẽs eccleſiaſtes ſeptimo. Ido
quilibet debet deum glorificare con
fitendo ſe peccatorez . Qui enim ſe
peccatorem confitetur deum glorifi
cat oſtendens ſe dei gratia et miſeri
cordia indigere . Secunda ratio fu
it ſacre communionis reuerentia .
Cum eniz omnes teneantur in pa
ſca communicare: vt digne et mun
de poſſent accedere ad tantum ſacra
mentum: oportuit premitti remediũ
purgationis ⁊ lotionis peccati quod
fit in confeſſione . Tertia ratio fuit
diſcretio gregis dominici. ne ſcilicet
lupi abſconderentur in grege. q mã
ducarent agnos . Ideo ſtatutum eſt
vt rectores eccleſiarum agnoſcerent
vultum peccatoruz ſuoꝝ. ne hereti
ci ſub pelle innocẽtie maliciaz ſuam
palliarẽt . Ideo omnes quicunq; ⁊
cuiuſcunq; cõditiõis ſint tenẽtur ſe
mel in anno confiteri. alias peccant
mortaliter. et debent pena predicta
puniri. Sed pone aliquis nõ habz
cõſcientiam de aliquo peccato mor
tali niſi ſoluz de venialib⁹. ſz homo
nõ tenetur pccãta venialia confiteri
ergo ad minus talis nõ tenetur con
fiteri. Dico ſine preiudicio et ſaluo
meliori cõſilio ꝙ aliqs poteſt teneri
ad cõfeſſionẽ ꝓpter duo. vno° ꝓpter vi
culũ ꝓcepti. alio m° ꝓpter vinculũ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

peccati. Peccata venialia nō tenetur quis cōfiteri propter vinculum peccati. cum poſſint remitti ſine cōfeſſione. tamen ſunt confitenda propter vinculum precepti. quo tenetur quilibet confiteri ſemel in anno. quando ſcilicet confitens non habet niſi peccata venialia. Unde ſi haberet mortalia: que confiteretur: non teneretur de neceſſitate ad venialia. De hoc tamen magis late dicetur infra. Sed vlterius pone: ꝙ aliquis ē ita attentus circa diuina precepta ꝙ non habet remorſum conſcientie de aliquo peccato nec mortali nec veniali. aut ergo iſte tenetur confiteri aut nō. Si non: tunc non omnes tenētur ad confeſſionez. cuius cōtrarium eſt dictum. Si autem tenetur et nō habet cōſcientiaz de aliquo peccato nec mortali nec veniali: tenetur ad confitendum et dicendum cōtra conſciētiaz ſuam et ita mētiri. quod nefas eſſet dicere. Ergo ad minus talis non tenetur confiteri. Dico ꝙ cum ſapiens dicat: ſepties in die cadit iuſtus: impoſſibile credo ſecūduz ſtatum viatoris: ꝙ aliquis habens intellectum et vſum rationis tranſeat vnum diem vel vnam ſeptimanam ſine remorſu alicuius peccati venialis. et ꝙ totum ānum tranſeat: hoc habeo magis pro impoſſibili. nec credo ꝙ iſtud donum fuerit collatum alicui ſancto niſi Chriſto et beate virgini Marie matri eiꝰ. nec iſtud donum credo apoſtolos habuiſſe. quia venialiter peccauerūt. vt dicit Gregorius. et Auguſtinus in libro de natura et gratia. Si omnes ſancti et ſancte dum adhuc viuerent interrogati eſſent vtruz ſine peccato eſſēt oēs vna voce dicerent ſi dixerimus ꝙ peccatum. nō habemus ipſi nos ſeducimus. et veritas in nobis non eſt excepta beata virgine de qua cuz de peccatis agitur honore filij nullam prorſus volo queſtionem haberi. Et Hieronymus. Res pene cōtra naturam eſt vt ſine peccato aliquis ſit. Ideo homo quantūcunqz ſit perfectꝰ debet recogitare corde et confiteri ore ſe eſſe peccatorez. Quia vt dicit Gregorius. Bonarum mētium eſt ibi culpam inuenire vbi culpa nō eſt. Unde dico ꝙ de communi lege oēs tenentur ad confeſſioēz. Et ſi deꝰ ō ſpecialiſſima gratia daret iſtud donum alicui ꝙ nec mortaliter nec venialiter peccaret credo ꝙ ad hoc ne contemneret preceptum eccliſie. talis debz ſe preſentare confeſſori ſuo. non ꝙ diceret ſe peccatorez. quia mentiretur. ſz debet dicere domine ego nō habeo cōſcientiaz de aliquo peccato tamen propter preceptuz eccleſie preſento me vobis. Sicut dixi ſupra. ꝙ ſanctificatus in vtero debet ſuſcipere ſacramentuz baptiſmi. licet non habeat peccatuz originale

De tempore quo quis tenetur ad confeſſionē. c. iij.

Teſte ſapiente omnia tēpus habent. Et ideo nunc videndum eſt de tempore quo eſt confeſſio facienda ſcilicet ſi eſt facienda ſtatiz cuz homo peccauerit. vel poteſt differre vſqz ad tēpus ſtatutum. vt dicitur in decretali. Omnis vtriuſqz ſexus ſcilicz vſqz ad q̄dragesimā. Ad huiꝰ ergo euidē

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tiam ſciendum eſt: ꝙ nos poſſumus
loqui de confeſſione vel quantuꝫ ad
propoſitum interius: vel quantum
adverbum exterius. Si primo mo
do: ſic dicunt communiter omnes do
ctores: ꝙ tenetur proponere cōfite
ri: quando tempus fuerit. tenetur
primo conteri de peccato. quia ſine
propoſito confitendi et ſatiſfaciendi
nō dimittitur peccatum in contritio
ne. Et dico primo conteri: quia ſic
dictum eſt ſupra: ſemper quando oc
currit memoria de peccato: tenetur
homo dolere ⁊ conteri eo modo quo
dictuꝫ eſt ſupra. licet etiaꝫ fuerit ipſe
confeſſus. tamen ex quo ſemel eſt le
gitime confeſſus nō tenetur iterum
confiteri. De hoc tamen magis di
cetur infra quando agetur de iterati
one confeſſionis. Sed ſi loquamur
de confeſſione actuali quando ſcilicꝫ
homo tenetur actualiter confiteri. i
iſta materia ſentiunt diuerſimode do
ctores. Quidam enim dicunt indi
ſtincte ꝙ quantumcūq; aliquis pctā
uerit non tenetur confiteri ante pa
ſca. ſed bene tenetur conteri. Et fū
dant intentioneꝫ ſuam ex duobus.
Primo quia preceptum de confiten
do eſt preceptum affirmatiuū. ⁊ ideo
non obligat niſi pro loco et tempore
determinatis. Tempus autem de
terminatuꝫ ab eccleſia eſt quadrage
ſima. Ideo nullus ante quadrageſi
maꝫ tenetur confiteri niſi eſſet in pi
culo mortis. Secundo quia actus
confeſſionis nō eſt neceſſarius ad iu
ſtificationem. quia per contritioneꝫ
eſt iuſtificatio. et ita confeſſio eſt ſo
lum neceſſaria ex precepto et obliga
tione eccleſie. et eccleſia non exigit
ante paſcam. niſi periculum mortis

immineat. Ergo ante illud temp⁹
nō tenetur niſi in caſu mortis. Alij
dicunt ꝙ peccator exiſtens in pecca
to mortali tenetur ſtatiꝫ quando ha
bet diſcreti et ydoñi ſacerdotis copi
am et peccati commiſſi memoriam:
confiteri peccatuꝫ ſuuꝫ. Nec obſtat
decretalis illa Omnis vtriuſq; ſex⁹
quia illa decretalis non dicit ꝙ quo
uſq; tunc differatur. ſed dicit ꝙ non
differatur vltra. Sicut eccleſia pro
hibet nequis vltra annuꝫ remaneat
in excommunicatione non tamē dat
licentiam remanendi vſq; ad illam
horam. Iterum cum illa decretalis
non fuerit edita pro diligentib⁹ imo
contra negligentes ſi anteq̄ illa de
cretalis eſſet edita peccator tenebat
confiteri ſtatiꝫ: quando offerebat ſe
oportunitas: ſic videtur ꝙ tenetur
poſt eius editionem. Que iſtarum
oppinionum ſit verior: fateor me ne
ſcire. tamen dicere ſicut dicit prima
oppinio: videtur mihi periculum.
dicere ſicut dicit ſecunda: videtur
mihi durum. Sanctus Thomas
de aquino in quadam queſtione de
quolibeto ponit aliquos caſus in q̄
bus tenetur exiſtens in peccato mor
tali ſtatim confiteri. Primus eſt qn̄
do eſt in infirmitate. de qua immi
net ſibi periculum mortis. Et iſte
caſus poteſt colligi ex his que ponū
tur extra de penitentia et remiſſione
Cum infirmitas corporalis. Se
cundus caſus eſt: quando habet fa
cere aliquid: de quo imminet ſibi pe
riculum mortis. licet pro tempore
illo ſit ſanus Sicut ſi hēt tranſire ma
re vel lōgaꝫ viaꝫ facere vel pugnare
vel aliquid aliud tale. Tertius ca
ſus ē ſi habet aliqd̄ facere: qd̄ exiſtēs

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſin peccato mortali non poſſet facere
ſine peccato mortali . Sicut ſi ha
bet dicere miſſam vel recipere vel mi
niſtrare aliquod ſacramentum eccle
ſie . Quartus caſus eſt. quando cō
miſit aliquod peccatum : de quo cu
ratus ſuus nō poteſt abſoluere eum
et habet copiam alicuius : qui poteſt
abſoluere eum . et timet: ꝙ tempore
ſtatuto non poterit habere copiam.
tunc tenetur ſtatim confiteri . Qui
tus caſus eſt: quando cōſcientia ſua
dicit ſibi ſtatim eſſe confitendum .
Quia aut tenetur deponere eam' :
aut facere ſecundum eam cum non
ſit erronea . ſed ſalubris . Omnes
enim dicunt: ꝙ licet nō ſit neceſſariū
ſtatim confiteri . eſt tamen multum
congruum iuxta dictuꝫ ſapientis di
centis Ne tardes conuerti ad domi
num .et ne differas de die in diem .
ſubito enīꝫ veniet ira illius. et ī tem
pore vindicte diſpdet te Ita ꝙ Ray
mundus in ſumma ſua ponit quinqꝫ
rationes: propter quas eſt multum
vtile et congruum ſtatim confiteri .
Prima eſt propter incertitudinem
hore mortis Unde dominus ī euā
gelio beati Luce Ueniet dominus
ſerui illius ī die qua nō ſpat. et hora
qua neſcit . et partem eius cum infi
delibus ponet . Item diuiti promit
tenti ſibi longam vitam fuit dictum
ſtulte hac nocte demones repetent a
nimaꝫ tuaꝫ a te. et ea que coacerua
ſti. cuius erunt . Secunda eſt: quia
morans in peccato mortali ſemper
accumulat peccatum peccato . Et
per conſequens penam pene Und
apoſtolus ad romāos. An ignoras
quoniam benignitas dei ad peniten
tiam te adducet ſecundum autem du
riciam tuam et impenitens cor tuuꝫ
theſaurizas tibi iram in die ire et re
uelationis iuſti iudicij dei : qui red
det vnicuiqꝫ ſecundum opera ſua .
Et Oſee dicit Maledictuꝫ menda
cium furtum homicidiuꝫ inundaue
runt. et ſanguis ſanguineꝫ tetigit.
ideſt peccatuꝫ adducitur ad peccatū
Unde Gregorius: peccatuꝫ qd per
penitentiaꝫ nō diluitur: mox ſuo pō
dere ad aliud trahit . Tertia eſt: qꝛ
quanto maiorem moram fecerit in
peccato. tanto magis elongabitur a
deo . et per conſequens tanto diffici
lior erit conuerſio . iuxta illud quod
communiter dicitur Qui nō eſt ho
die cras minus aptus erit . Et O
uidius Principijs obſta. ſero. i. tar
de medicina paratur . Cum mala ꝑ
longas conualuere moras . Et in
pſalmiſta . Domine qui elongant ſe
a te: peribunt . Quarta eſt quia in
magna egritudine vix poteſt aliquiſ
penitere. ſeu etiam de peccatis cogi
tare. Unde Hieronimus Cum e
gritudine opprimeris vix poteſt ali
ud cogitare qꝫ ꝙ ſentis . Et illic ra
pitur intencio mentis vbi eſt vis do
loris . Multa enim vt ait Auguſti
nus tunc impedimenta occurrunt .
nam morbus vrget. pena torquet .
vxor mundus quos illicite dilexit e
um ad ſe vocant . Tene igitur certū
et dimitte incertum. ideſt age penitē
tiam. et confitere dum ſanus es . et
nō differas vſqꝫ ad infirmitateꝫ iux
ta conſilium ſapientis dicentis . Ui
uus et ſanus confiteberis. Quinta
eſt quia niſi peccator ī vita ſua exau
dierit dominum clamantem ꝙ confi
teat ⁊ faciat penitenciā clamabit po
ſtea ipſe. et non exaudietur . Exēplū

(c) 2006 Ministerio de Cultura

de diuite epulone qui ī inferno ſepul
tus nō eſt exauditus etiam pro vna
gutta aque. Non eſt ergo differenda
vel tardanda confeſſio . ſed ē multū
vtile et congruum: ꝙ ſtatiz fiat. Ri
chardus autem in quarto ſuo ſuper
ſententias loquens de materia iſta
dicit : ꝙ aliter ſenſendum eſt in caſu
iſto de religioſo: aliter de laico. Naz
religioſus cum totum tempus vite
ſue ſit ſibi tempus penitentie : habi
ta copia ſacerdotis idonei ſi peccaue
rit mortaliter : credo ꝙ tenetur ſine
mora confiteri. Et intelligatur ſiē
mora : ſicut recta ratio ordinauerit
Laicus vero rationabiliter poteſt ex
pectare tempus quadrageſime . qd̄
eſt tempus penitētie. Unde cuz illō
tempus ſit magis oportunuz eis ad
ſatiſfaciendum et confitendum ſi ex
pectent illud rationabile eſt iudicare
ꝙ nō peccent. duz tamen proponāt
firmiter tunc temporis confiteri De
clericis autem iudicare non audeo .
Conſilium autez ſanuz do ꝙ oēs
qui cadunt per peccatuz mortale ſta
tim confiteantur cum poſſint. Non
enim videretur vere contritus q̄ tam
diu vulnus peccati portaret occultū
verba ſunt Richardi . Quidquid
ſit de materia iſta : credo in caſibus
quos ponit ſanctus Thomas de a
quino de neceſſitate tenetur quilibz
ſtatim habita oportunitate confite
ri. Credo etiaz ꝙ conſiliuz Richar
di ſanum eſt et ſalubre . et debet exe
qui cum diligentia et virtute.

Nota

Cui eſt facienda con
feſſio . c. iiij.

Quoniam ille cui fa
cienda ē confeſſio ſa
cramētalis oportet
ꝙ habeat claues vi
dendum eſt primo a
liquid de clauibus.
Notādum ergo. ꝙ
hoc nomen clauis tranſlatum eſt a
corporalib[9] ad ſpiritualia . Clauis
eniz in rebus corporalibus ē inſtru
mentum deſeruiens ad remouendū
aliquod obſtaculum . quod impedie
bat ne poſſet haberi aditus vel intro
itus ad domum . Sic eſt etiam ī ſpi
ritualibus . Quia illud quod remo
uet peccatum mortale et veniale qd̄
eſt obſtaculuz qd̄ impedit introitum
ad ingrediendum regnuz celeſte .ſ.
gloriam paradiſi vocatur ſimilit̄ cla
uis . Et iſta clauis eſt triplex. ideſt
tripliciter habetur clauis . Naz pri
mo eſt clauis autoritatis . ſcilicet q̄
autoritatiue tenetur . Et iſtam cla
uem ſic dictam vel intellectam habz
ſolus omnipotens deus . Unde de
iſta claue tali loquebantur iudei. dū
dicebāt Quis poteſt dimittere pec
cata niſi ſolus deus . Et hoc intelli
gitur quaſi diceret ꝙ null[9] niſi ſolus
deus poteſt dimittere pcc̄a . Et hoc
verum eſt intelligendo et loquendo
de claue predicta. ſcilicet d̄ claue au
toritatis vel autoritatiue tēta Alia
eſt clauis excellentie ideſt illa que p̄
excellentiaz tenetur Et hanc clauē
habet dominus noſter Jeſus Chri
ſtus deus homo Et de hac claue lo
quebatur Jſayas in perſona dei lo
quentis de Chriſto. Dabo clauem
Dauid ſup humerum eius . Et di
citur Chriſtus homo habere clauē
excellentie in quantum ipſe p̄ paſſio
nē ſuā ſatiſfecit p̄ peccatis noſtris et

(c) 2006 Ministerio de Cultura

non ſolum pro noſtris. imo ꝓ totiꝰ
mundi. vt dicit beatus Johannes.
Et hoc verum eſt quãtum ad effica
ciã. Uel dicitur habere Chriſtus
homo clauem excellẽtie: in quãtum
effectum ſacramẽtorum poteſt dare
ſine ſacramentis. Tertia eſt clauis
miniſterij. Et iſtam clauem ha
bent omnes ſacerdotes. Et datur e
is in collatione ſacerdotalis ordinis
Et de iſta fuit dictũ Petro: Tibi
dabo claues regni celorum. Et de
iſtis clauibus loquimur hic. Scien
dum eſt ergo: ꝙ duplex ẽ clauis mi
niſterij. Una ſciẽtia diſcernendi.
Alia ẽ poteſtas ligandi et ſoluendi.
De ſcientia autem diſcernendi quo
moᵈ eſt clauis: aut quomodo non:
et ſi eſt alia clauis ſecundũ rẽ a po
teſtate ligandi et ſoluẽdi: eſt magna
diuerſitas inter theologos. Et ideo
non dico aliquid aliud ampliꝰ nunc
de materia iſta. Preſertim cũ dñs
Papa Johãnes qui nunc viuit: lo
quens de clauibꝰ in quadã extraua
gante ſua que incipit Quia quorũ
dam facit mẽtionem ꝺ iſta diuerſita
te doctorũ et nihil determinet. vñ
ex quo ipẽ relinquit indeterminatũ
temerarium eſſet aliquid diffinire.
Iſtud tamen firmiter tenẽdum eſt:
ꝙ iſte claues cuilibet ſacerdoti danẽ
in ſui ordinatione. Sed iſte claues
non poſſunt exire in actũ: donec ſa
cerdos habeat materiam in quam a
gat. Et hoc vel per commiſſionem
cure animarum ſicut habent Archi
epiſcopi vel epiſcopi et oĩes alij ha
bentes curã animarũ: vel per pri
uilegiũ ſicut habent fratres predi
catores et minores et alij. qui ex ꝓ
uilegio domini Pape vel Epiſcopo

rum poſſunt predicare et cõfeſſiones
audire. Item quid dimittat ſacer
dos virtute clauium: reperies vltra
capitulo decimo huius tractatus.
Ex his ergo poteſt patere cui ſit ſa
cramentalis confeſſio facienda.
Et dico ſacramentalis confeſſio ad
excludendum confeſſionem cõſiliati
uam ſiue directiuam. quãdo ſcilicet
peccator confitetur alicui peccatum
ſuum. vt ſibi ſuper eo conſulat. et e
ũ dirigat. nõ vt eum abſoluat Qr
talis cõfeſſio poteſt fieri cuicũqȝ bo
no viro qui eum poteſt iuuare et cõ
ſulere vel orando vel inſtruẽdo. Sȝ
loquendo de confeſſiõe ſacramentali
que ſit propter abſolutionẽ dico ꝙ
ex dictis patent due concluſiones.
Prima eſt: ꝙ confeſſio ſacramenta
lis eſt facienda ſacerdoti et non alij
ideſt ꝙ nõ debet nec poteſt fieri niſi
habenti claues. et iſte ẽ ſolus ſacer
dos. Et ratio eſt: quia abſolutio fit
virtute clauium. Ita ꝙ nullus põt
abſoluere in foro penitentie: niſi ha
beat claues. qđ patet: quia vt dcm̃
eſt: claues ordinantur ad abſoluen
dũ. Iſtud tamẽ melius dicetur in
fra: quãdo agetur de poteſtate claui
um capitulo decimo huius tractatꝰ
Sed nullus habet claues niſi ſacer
dos. cum claues dentur in collatiõe
ordinis ſacerdotalis Ergo non põt
nec debet fieri niſi ſacerdoti. Et ita
dicit Auguſtinus et ponitur de pe
nitentia diſtinctione quinta. Qui
vult confiteri peccata ſua: vt inueni
at gratiam: querat ſacerdotem. Se
cunda concluſio eſt ꝙ confeſſio faciẽ
da eſt proprio ſacerdoti. Et iſta con
cluſio patet ſic. Licet enim vt dic
tum eſt omnes ſacerdotes hẽant cla

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ccx

nes nō tamen oēs habent materiā in q̄ poſſint exercere vſuʒ clauiū. ſʒ ſolum illi quibus commiſſa eſt cura animarum reſpectu illorum quibus cura nō eſt eis commiſſa. Et ideo ſolum talibus facienda eſt confeſſio. ⁊ tales ſunt proprij ſacerdotes Ergo ſolum proprijs ſacerdotibus eſt confeſſio facienda. Sed poteſt aliquis dicere: quis eſt proprius ſacerdos: Aliqui dicunt ꝙ proprius ſacerdos eſt ſacerdos parrochialis. qui habet amminiſtrare ſacramentū eucariſtie et alia ſacramenta eccleſiaſtica. ⁊ iſti eſt confeſſio facienda. Et videtur dictum iſtorum fundari in ratione iſta Illi debet fieri confeſſio qui habet āminiſtrare ſacramentum eucariſtie Ad hoc enim eſt datum preceptum de confitendo in quadrageſima vt fideles digne accedant ad ſacramentū eucariſtie in paſca. Cum ergo ſacerdos parrochialis obligatꝰ ſit ⁊ teneatur ex officio ſuo āminiſtrare ſacramentū eucariſtie prochiāis ſuis. idō oēs parrochiani ſui tenentur ei confiteri ad minꝰ i quadrageſima. Et iſta videtur eſſe intētio illius decretalis. Omnis vtriuſq̧ ſexus. Et illiꝰ capituli de penitētia diſtinctōe ſexta Placuit. Iſtud etiam videtur eſſe intentio ſacre ſcripture i veteri teſtamento. vbi dicitur prouerbiorum viceſimoſeptimo. Diligenter agnoſce vultuʒ peccatoris tui. Sed vultus peccatoris ſecūdum gloſaʒ eſt conſcientia. que nō poteſt agnoſci niſi per confeſſionem. Ergo oportet ꝙ ille qui habet curam agnoſcat confeſſionem. quod nō poteſt fieri niſi audiat eam. Hoc etiam idem videtur dicere ſcriptura ſacra in nouo teſtamēto. vbi dicitur ad hebreos vltio

prouerbiorum vicesimo primo

Serui obedite per oīa prepoſitis veſtris Ipſi enim peruigilant quaſi rationem reddituri pro animabus veſtris. Ergo ſi ille qui habet curam tenetur reddere rationem pro anima ſubditi ſui videtur neceſſariū ꝙ ſciat ſtatum animeꝰ ſubditi. quod non poteſt fieri niſi audiat confeſſionem eius. Quare oportet ꝙ quilibet ſubditus confiteatur ſuo curato parrochiali. Alij diſtingunt de proprio. Et dicūt: ꝙ proprium dicitur duobus modis. Uno modo dicitur proprium ſecundum ꝙ diuiditur cōtra alienuʒ. Alio modo dicitur proprium ſecunduʒ ꝙ diuiditur contra commune. Modo dicunt iſti ꝙ quilibet tenetur confiteri proprio ſacerdoti: ſecundum ꝙ proprium opponitur alieno. non autem ſecundum ꝙ proprium opponitur communi Nā conſtat et certum eſt: ꝙ ſi aliquis fuiſſet cōfeſſus peccata ſua dn̄o Pape vel archiepiſcopo vel Epiſcopo ſuo fatuum et temerarium eſſet dicere: ꝙ teneretur illa eadem peccata confiteri ſuo parrochiali curato. Cum ergo iſti qui ex priuilegio predicant et audiunt confeſſiones ſint vicarij dn̄i pape et Epōꝝ cōfeſſi eis nō tenētur iteꝝ cōfiteri ſacdoti ſuo prochiali Cū tales ſint quaſi quidaʒ penitentiarij particulares. Et ideo ſi confeſſi penitētiarijs domini Pape et Epiſcopoꝝ non tenentur iteꝝ cōfiteri curatis ſuis: ita nec cōfeſſi iſtis Et ita eſt hodie determinatum per dominum noſtruʒ dominum Papā Johannem viceſimum ſecunduʒ in quadaʒ decretali ſua extrauagante. que incipit Uas electionis. Iſtud etiaʒ videtur eſſe de intentione illius decretalis Super cathedram. que

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ponitur extra de penitentia et remiſſione. In conſtitutionibus domini Clemētis pape capitulō Duduȝ a bona memoria. Ubi dicitur: ꝙ fratres predicatores et minores tātuȝ habeant de poteſtate in cōfeſſionibꝰ audiendis: quantum parrochiales ſacerdotes de iure noſcuntur habere Sed confeſſi ſacerdotibus parrochialibus nō tenētur iterum confiteri. ergo nec confeſſi iſtis. Et ſecūdum iſtam viam illa decretalis Omnis vtriuſqȝ ſexus loquitur de ſacerdote proprio prout propriuȝ diuiditur cōtra alienum. nō prout proprium diuiditur contra commune. Unde eſt ſenſus: confiteatur proprio ſacerdoti: ideſt nō alieno. Et quidquid ſit de hoc: tamē ſi illi qui audiunt confeſſiōes ex priuilegio domini Pape inducerent ſibi confitentes ad confitendum ſemel in anno ſuis curatis: benefacerent. Et ad hoc inducuntē in illa decretali dn̄i Benedicti Pape vndecimi: qui fuit de ordine predicatorum. que incipit Inter cunctas Et tenentur ad hoc. quia licet illa decretalis ſit reuocata: inquantum contrariatur decretali bonifaciane. que incipit Super cathedram. nō tamē quantū ad alia que equitatem continent: eſt reuocata. Sed nūqd ſacdos parrochialis poteſt abſoluere ſubditum ſuuȝ de om̄i peccato: Dicenduȝ: ꝙ Raymundus in ſumma ſua pōit. v. caſus de quibꝰ ſacerdos parrochialis nō poteſt ſe intromittere niſi ſpecialiter fuerit ſibi commiſſuȝ Primus caſus eſt: quando eſt ſolēnis penitentia imponenda. Secūdus caſus eſt: quando peccato eſt annexa excommunicatio. Tertius ca caſus eſt vbicunqȝ inuenerit irregularitatem contractam. Quartus ē de incendiarijs. Iſtis quatuor caſibus Hoſtienſis addit tres. ita ꝙ ſit quintus caſus de publico peccatore ſicut de publico blaſſemo. Sextꝰ caſus de incendiarijs. Septimus eſt ſi ſit conſuetudo in epiſcopatu ꝙ aliqua crimina certa ad Epiſcopuȝ cōferantur. ſicut obtinet conſuetudo i pluribus epiſcopatibus d̄ homicidiis ſacrilegis falſarijs violatoribꝰ immūitatis eccleſiaſtice ſodōitis inceſtuoſis piuris et alijs enormibꝰ criminibus. q̄ Epiſcopi ſibi retinent. ſecūdum ꝙ videtur eis expediens. de quibꝰ nō poteſt certa regula dari. Sed vnuſquiſqȝ curatus habeat ſynodale ſuum. cum quo ſe dirigat in materia iſta. Dominus Guillermus durandi in repertorio ſuo dicit: ꝙ ponere tot caſus non ē aliud niſi auferre poteſtatem ſuam curatis. cum poſſint omnia d̄ iure que non ſunt eis expſſe prohibita. Notandum etiam: ꝙ Raymundus in ſumma ſua ponit ſex caſus. in quibus vnus ſacerdos parrochialis poteſt audire ⁊ abſoluere confeſſiones ſubditorum alterius ſacerdotis. Primus caſus eſt cum ille extraneus deliquit in parrochia ſua. Secundus caſus ē ſi mutauit domicilium in parrochia ſua. ſicut eſt de ſcolaribus ſtudentibus pariſiꝰ vel alibi. Tertius ſi ſit vagabūdꝰ vt ſunt iſti paupes q̇ vadūt vagabūdi per mundū. Quartus: quando aliquis habet ſacerdotem imperituȝ vel malicioſum et omnino inſufficiētem et vult ire ad magis peritum. q̇ ſibi melius conſulat. poteſt ire ad eū petita tamen et obtenta prius licentia a proprio ſacerdote. et ſacerdos tenetur eam dare ei. Quintus ca

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſus eſt: ſi aliquis volens facere lon
guʒ iter vtpote ire Romam vel ad
ſanctuʒ Jacobum vel ad quancūqꝫ
aliam peregrinationem vel locum.
petat licentiam a ſuo curato: ꝙ poſ
ſit in itinere confiteri. quia tunc q̇li
bet confeſſor q̇ poteſt audire cōfeſſio
nes: poterit eius confeſſionem audi
re. Sextus caſus eſt: quando aliq̇ſ
eſt in articulo neceſſitatis. qꝛ ī iſto
articulo poterit confiteri cuicūqꝫ ſa
cerdoti. in alijs auteʒ caſibus prefa
tis non poteſt confiteri niſi potenti
cōfeſſiones audire. vel ex cōmiſſiōe
cure vel ex priuilegio. Sed quid ſi
et de militibus ſiue de nobilibus vel
q̇buſcunqꝫ alijs. q̇ hn̄t domicilia in
diuerſis locis et parrochijs. et per v
nam partem anni morantur in vno
domicilio. ⁊ per aliam partem anni
morantur in alio. cui confitebūtur
iſti. Dicenduʒ eſt ꝙ tales debent cō
fiteri illi curato: in cuius parrochia
habent principale domiciluʒ. aut in
cuius parrochia per maiorem partē
anni morantur. Sed pone: hic eſt
vna mulier fragilis ⁊ prona ad pec
candum. timet de curato ſuo. qui ē
leuis et lubricus: ꝙ ſi confiteatur il
li: ꝙ ſolicitet eam ad malum. vel ꝙ
confeſſionem reuelet. nunquid con
fitebitur iſta illi Dico ꝙ ſi timeatur
viſibiliter et probabiliter de iſtis vel
de aliquo iſtoruʒ: debet petere licen
tiam a curato ſuo. ꝙ confiteatur al
teri. vel ſi poteſt habere copiam ſu
perioris. ſicut Epiſcopi vel penitē
tiarij ſui vel alicuius religioſi habē
tis poteſtatem audiendi confeſſiones
cōfiteatur ei. Sed quid ſi forte iſta
nō poteſt habere copiā alicuius iſto
rum. ⁊ curatus ſuus eſt ita malicio
ſus. ꝙ non vult ei dare licentiam
confitendi alij: quid faciet iſta perſo
na Dico ꝙ ſi timet de iſta ſolicitati
one commendet ſe deo orando. ꝙ e
ripiat eam a tentatione. et donet ſi
bi virtutē ⁊ conſtantiam reſiſtendi.
et confiteatur in loco publico. et de
us qui teſte apoſtolo nēminē permit
tit tentari ſupra id quod poteſt. faci
et eum cum tentatione prouentuʒ.
et adiuuabit eam. ⁊ ſic non commo
uebitur. In caſu autem vbi timere
tur de reuelatione confeſſionis. cre
do ꝙ ſi timor eſſet iuſtus et rationa
bilis et non leuis vel fatuus. ꝙ ſine
licentia ſua poteſt. quia ſi ipē nega
ret eam ius concedit ſibi eam. ꝙ. ſ.
alteri habenti confeſſiones audiēdi
poteſtatē poſſit confiteri. Ita tamē
ꝙ ſit in propoſito ꝙ vbi haberet cu
ratum ſufficientem confiteretur ei.
Sicut enim ille qui contrahit ma
trimonium apponendo conditioneʒ
inhoneſtam contra ſubſtantiam ma
trimonij eſt priuatus a iure matrio
nij vt dicitur. xxij. q. iiij. Inter cete
ra. xxxij. q. ij. Aliquādo ſolet queri
extra de conditiōe appoſita inde cap̄
vltimo ita ſacerdos non ſeruans ea
que ſunt de ſubſtantia confeſſionis ī
mo faciens contra ea eſt priuatꝰ iu
re quod hēat in audiēdo confeſſiōes
Cum ergo tenere ſecretū ſit de ſub
ſtantia confeſſionis, quantum eſt ex
parte confeſſoris ſacerdos reuelans
confeſſioneʒ eſt priuatus iure quod
hēat in audiendo confeſſiones. Et
idō ſi iuſte ⁊ rationabiliter timeatur
ꝙ iſte ſacerdos ṙuelet cōfeſſionē nul
lus tenetur ei cōfiteri Veruʒ eſt ꝙ
iſta ratio nō cōcludit niſi contra euʒ
qui iam reuelauit confeſſioneʒ non
contra euʒ qui reuelaturus eſt. Sʒ
hoc facit ſequēs ratio Iteruʒ quod

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ꝑ caritate inſtitutū eſt : contra cari
tatē militare non debet. ſed confeſ
ſio inſtituta eſt pro caritate: qua q̄li
bet tenetur ſe diligere ad honorem
dei eum glorificando et ſe ei humili
ando. et eum ſibi reconſiliando. er
go non tenetur militare contra cari
tatem ſeipm̄ prodendo et diffaman
do. qđ fieret ſi homo teneretur con
fiteri illi de quo iuſte et rationabilit̄
preſumeretur ꝙ reuelaret confeſſio
nē. Unde Auguſtinus ortans ad
penitentiam et confeſſionem dicit .
Non dico vt te prodas. Sed ſi ali
quis confiteretur ſcienter alicui qui
confeſſionem reuelaret proderet ſe.
ergo non debet tali confiteri. Sꝫ
pone proprius ſacerdos eſt heretic⁹
vel ſciſmaticus vel ſimoniacus vel
excommunicatus : nunquid debet
ſibi confiteri. Dico ſine preiudi
cio: ꝙ non. et ratio eſt generalis
quantum ad omnes tales. Cum e
nim participare cum excommunica
to in ſacramentis ſit peccatum mor
tale. et omnes tales ſint excommū̄i
cati de iure. et confeſſio ſacramenta
lis ſit ſacramentum. ideo quicunqꝫ
qui talibus confiteret̄ peccaret mor
taliter. Sed quantum ad hereticū
eſt ſpecialis ratio. quia hereticus de
facili poneret ſibi confitentem in er
rorē. vel induceret in deſperationē
ſicut fecerunt phariſei Judam. qui
confeſſus fuit eis dicens. Peccaui
tradens ſanguinem iuſtum. ⁊ ipi lo
co boni conſilij dixerunt ei: quid ad
nos. tu videris. Ulterius pone di
citur communiter: et declarabitur i
fra: ꝙ nullus debꝫ diffamare nec ac
cuſare alium in confeſſione. ſed pōt
cōtingere: ꝙ ſi aliquis confiteatur
curato ſuo: oportebit ꝙ diffamet a
lium. Sicut ponatur aliquis pecca
uit cū matre ſua que eſt bene nota
curato ſuo. vel cū filia aut cum ſo
rore quas etiā curatus bene nouit
oportet ꝙ talis exprimat ⁊ nominet
perſonam in confeſſione dicendo ha
bui rem cum matre mea vel cum fi
lia vel ſorore. et ſic cū iſte vt dictū
eſt ſint note curato remanebunt dif
famate apud eum. Dicendum ꝙ
talis debet confiteri ſi habeat opor
tunitatem tali: qui non habeat noti
ciam iſtarum perſonarū Unde ta
lis debet venire ad curatum dicens
Domine ego habeo caſū quem nō
debeo confiteri vobis. non quin voſ
ſitis ſufficiens. ſed caſus eſt talis ꝙ
nō debeo dicere vobis. ideo peto li
centiam alteri confitendi Et ſacer
dos tenetur eam dare ei. Et ea ha
bita tenetur querere confeſſorem q̄
nullam noticiā habeat de perſona
cum qua peccauit Et conſulo ſacer
dotibus curatis vt faciles ſint ad ta
les licentias concedendas. quia ex
hoc duplex bonū prouēit. Unum ē
quia ipi exonerātur. Aliud ē q2 alij
apertius ⁊ melius ac ſecurius cōfitē
tur. Sed nūquid mulier que pecca
uit cum curato ſuo: tenetur ei confi
teri? Dico ꝙ cum verecundia ſit ma
gna pars ſatiſfactiōis: et homo nō
tātum verecūdetur de illo qui eſt cō
ſcius ſceleris quātū đ vno alio: mu
lier iſta nō debet illi cōfiteri: nec ipe
debet eam audire. imo debet ei dice
re. vade ad alium. tamē ſi cōfiteret̄
illi: et ipe eam abſolueret. eſſet abſo
luta. Sacerdos autem curatus cui
cōfitebit̄. Dico ꝙ quando ſibi com
mittitur cura ſi ipſe peteret licētiam
ꝙ poſſet eligere cōfeſſorē. vel in cō
miſſione cure diceret ei Epiſcopus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ne ex hoc ꝙ habeis curam animaꝝ
alioꝝ : detrimentum anime tue pati
aris: concedimus tibi vt poſſis elige
re idoneum confeſſorem : qui te ab
ſoluere valeat: eſſet multum ſecurū
Tenetur tamen communiter: ꝙ in
commiſſione cure : detur eis talis li
centia implicite. alias commiſſio cu
re eſſet eis nociua. Sed nūquid ex
hoc poſſunt confiteri ſimplicibus ſa
cerdotibus . qui non habent actori
tatem audiendi confeſſiones. Dico
ꝙ nō de rigore iuris. Et eſt duplex
ratio. Una quia iſte nō eſt modus
dandi iuridictionem ei. qui alias nō
habet. Alia: quia licet curati ſint li
centiati : ꝙ poſſint confiteri: tamen
iſti nō ſunt licentiati : ꝙ poſſint eos
audire. Credo tamen ꝙ ex quo E
piſcopi ſciunt ꝙ curati confitentur i
ſtis : et ipſi abſoluunt eos : et non
prohibent: imo diſſimulāt . videtur
eis tacite dare poteſtatē audiendi ⁊
abſoluendi curatos. Notandum au
tem ꝙ ſi aliquis ſit in periculo mor
tis. et non poſſit habere copiaꝫ con
feſſoris ſacerdotis: poteſt et debet cō
fiteri laico fideli et non excommuni
cato. Habetur de penitentia di. i.
Quem penitet Et de conſecratiōe
di. iiij. Sanctum. Et Auguſtinus
Tanta eſt vis confeſſionis : vt ſi e
mineat articulus neceſſitatis. et de
eſt ſacerdos confiteatur proximo J
ta tamē ꝙ talis confeſſio non eſt ſa
cramentum cum deſit ibi iſtud quod
eſt formale in ſacramēto. ſ. poteſtas
clauis. Ratione tamen voluntatis
bone quam portendit in verecundi
a. quam incurrit abſoluitur a deo.
Et ille qui audit confeſſionem tene
tur orare pro eo dicendo Miſereat
tui ⁊ c. ſi ſciat . vel pater Pater nr̄

Ita tamen ꝙ ſi euadat periculuꝫ te
netur iterū confiteri illi. qui poteſt
eum abſoluere .

De quibus facienda eſt confeſſio .c.v.

Expedito quaſi ſuper
ficialiter cui eſt con
feſſio faciēda. reſtat
videre de quibus d̄
bet fieri. Et ē ſciē
dum ꝙ fieri debet d̄
peccatis Ita d̄icitur in pſalmo Dixi
confitebor aduerſum me iniuſticias
meas domino . et tu remiſiſti impie
tatem peccati mei. Dicit iniuſticias
non iuſticias. Et in canonica iaco
bi. Confitemini alterutrum pecca
ta veſtra. non bona vel virtutes. ſi
cut faciebat phariſeus dicens. Gra
tias ago tibi domine . quia non ſuꝫ
ſicut ceteri homines fornicatores a
dulteri . vel etiam vt hic publicanꝰ
ieiuno bis in ſabbato . decimas do
omnium que poſſideo. Debet ergo
confeſſio fieri de peccatis Notandū
aūt ꝙ peccatorum quedam ſunt ve
nialia. quedam mortalia. Quantū
ad peccata venialia ſimpliciter loqn
do non ſunt confitenda d̄ neceſſitate
cum enim de natura ſua ſint venia
lia. quod etiam ipm nomē importat
poſſunt per ſe veīam cōſequi ſiue p̄
peītētiam iteriorem . habēdo. ſ. con
tritioēꝫ i gen̄rali de ipis. ſiue per ex
teriorem aſſumptam . ſicut per per
cuſſioēm pectoris et ſimilia. Unde
eſt notādum. ꝙ peccata veīalia mul
tis modis remittūtur etiā abſqꝫ con
feſſioē. Uno modo per confeſſioēm
gen̄ralē que fit i prima et i comple
torio et i pricipio miſſe. Alio modo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

per benedictionem episcopalem. et idem credo non tamen aſſero de benedictione ſacerdotis ⁊ que fit in fine miſſe. Alio modo per aſperſionē aque benedicte. de conſecratōne di. .iij. Aquam ſalis conſperſam benedicimus: vt ea cuncti aſperſi ſanctificētur. Alio modo per percuſſioēm pectoris. Alio modo quando quis dicit deuote orationem dominicam ſcilicet Pater nr̄. et hoc virtute illius verbi: et dimitte nobis debita noſtra ⁊c̄. Alio modo vt dicunt aliqui per ingreſſum eccleſie conſecrate. et intelligo quando ingreditur cauſa orationis vel deuotionis Alio modo per deuotam ſuſceptionem alicuius ſacramenti potiſſime ſacramenti eucariſtie. vt dicitur de conſecratione di. ij. Cum omne crimen. Intelligas tamen qn̄o dico ſic vel ſic pc̄ca venialia dimitti ⁊ intelligo quando perſona non habet niſi pc̄ca veniali a. quia ſi haberet peccata mortalia nunq̄ȝ remitterentur ſibi venialia. quouſq̄ȝ mortalia eſſent dimiſſa. Q̄ȝuis peccata venialia quantum ē de ſui natura: non ſunt de neceſſitate confitenda. tamen multuȝ eſt cōgruuȝ et maxīe viris perfectis; ſic̄ ſunt religioſi et prelati: ꝙ confiteantur. quia pena eoruȝ multum minuitur virtute clauium. Notandum tamē ꝙ in caſu contingit: ꝙ homo teneť confiteri peccatum veniale. et hoc propter dubium. ſ. quando dubitat probabiliter de aliquo: vtꝝ ſit mortale vel veniale. quia ſi non peniteat de eo ſicut de mortali ; diſcrimini ſe exponit. ideo debȝ confiteri ſicut iacet in conſcientia ſua et iudicio ſacerdotis relinquat: vtrum ſit mortale vel veīale. Et conſulo ſacdoti ꝙ nō ſit nimis pronus ad iudicādū peccata mortalia. ſed poteſt dicere eſſe peccatum. et inducere hömineȝ ad penitentiam. Tenetur etiam homo confiteri peccatum veniale ꝑꝑt eccleſiaſticum ſtatutum. qn̄o. ſ. non habet remorſuȝ conſcientie de aliq° peccato mortali. Quia cuȝ ex ſtatuto eccleſie teneatur quilibȝ confiteri in quadrageſima: talis tenetur confiteri et cuȝ non habeat pc̄ca mortalia que confiteatur: oportet ꝙ confiteať peccata venialia. Dicunt tamē aliqui ꝙ ſufficit ꝙ preſentet ſe ſacerdoti dicēs. Dn̄e ego non habeo cōſcientiam de aliquo peccato mortali tamen preſento me vobis: vt videatis conſcientiam meam Primuȝ tamen reputo ſecurius. Tenendum ergo eſt nō eſſe neceſſarium cōfiteri peccata venialia ſcd̄m ꝙ talia ſunt. eſt tamē multum vtile et expediēs. ſic teneť quis ad cōfitēduȝ ea de bono ⁊ equo aīo niſi in duob⁹ caſib⁹. vel quia ligatur a conſcīētia. ſ. qn̄o dubitať: vtruȝ ſit mortale vel veniale. vel ligatur a cōſtitutōe eccleſiaſtica. ſ. qn̄o nō habeat mortalia que cōfiteatur. Quātū ad peccata mortalia dico ꝙ omnia peccata mortalia tā māifeſta q̄ȝ occulta teneť quilibet diſtincte et ſingulari confiteri. ⁊ ſi exciderunt amemoria ſua tenetur laborare quantum poterit ꝙ recordetur Quod autem teneatur confiteri peccata mortalia manifeſta etiaȝ confeſſori patet. ꝙ ad hoc ꝙ ſacdoȝ abſoluat peccatoreȝ oportet ꝙ ſciat peccata vt deus cuius locum tenet. ſed non poteſt ſciř vt deus niſi dicatur ſibi in confeſſione. ergo quantūcunq̄ȝ ſit manifeſtum peccatum confeſſori peccator debet ei ip̄m dicere i

(c) 2006 Ministerio de Cultura

confeſſione. Unde ſicut in foro iudiciali nõ ſufficit: ꝙ iudex ſciat cauſã vt priuata perſona: imo oportet ꝙ ſciat eam vt iudex: ita in foro penitentiali non ſufficit: ꝙ confeſſor ſciat peccatum vt homo: imo oportet ꝙ ſciat ipſum vt deus. i. ꝙ dicatur ſibi in confeſſione. Tenetur etiã cõfiteri peccata: quantuncũqȝ ſint occulta. Cuius ratio eſt. ſicut enim medicus corporalis non poteſt dare ſalubre remedium: niſi cognoſcat infirmitatem. ita confeſſor qui eſt medicus anime: nunqȝ poteſt imponere ſalubrem penitentiã niſi cognoſcat peccatum. non poteſt autem cognoſcere peccatum occultum: niſi reueletur ſibi in confeſſiõe. Oportet ergo ꝙ peccatum quantuncũqȝ occultũ confiteatur. Juſtum enim eſt ꝙ peccator qui non erubuit peccare in cõſpectu dei. cui nihil poteſt occultari non erubeſcat ipſũ confiteri homini confeſſori Apparet ergo ꝙ peccata mortalia quecunqȝ ſint ſiue occulta ſiue manifeſta oĩa ⁊ ſingula diſtĩcte et ſingulatim ſunt confitenda. Sed nunquid circũſtantie peccatorum ſunt confitende. Dicendum ꝙ circũſtantie peccatorum que ſunt attendendę in confeſſione in hoc verſu continentur

Quis quid vbi per quos quotiens cur quomodo quando. quilibet attẽdat anime medicamia dãdo. Quis vtrum ipſe peccator ſit maſculus vel femina ſenex vel iuuenis nobilis vel ignobilis liber vel ſeruus in dignitate ſeu officio poſitus ſeu conſtitutꝰ. aut priuatus ſane mentis vel inſanꝰ ſciens vel ignorans. ſolutus vel cõiugatus. clauſtralis vel clericus vel laicus cõſanguineus vel affinis vel extraneus chriſtianus vel hereticus iudeus vel pagãꝰ et ſimilia. Quid vtrum commiſit adulterium vel fornicationem. vel ſtuprum homicidiũ vel ſacrilegium. et ſimilia. Jtem vtrum illud quod perpetrauit ſit enorme vel mediocre vel paruum. Jtem vtrum ſit manifeſtum vel occultum. Jtem vtrum ſit antiquum vel nouum et ſimilia. Ubi. ſ. ſi i loco prophano an ſacro in domo dñi an alibi Per quos. ſ. ſi inter mediatores et inter nuncios quia omnes tales facit participes criminis ⁊ dãnationis. ⁊ ipſe eſt reus pro peccatiſ eorum. Jterum per quos. i. cum q̃bus et pro quibus et contra quos. Quotiẽs. i. quotiẽs cognouit adulterã vel fornicariã. vtrũ vnã vel plures. Uel quotiens dixit proximo vba contumelioſa vel iniurioſa. et qꝰtiens iterauit iniurias. ⁊ ſimilia. vulnus eĩ iteratum tardius ſanatur. Cur. ſ. quali tentatiõe vel occaſiõe hoc fecerit. Et vtrum preuenerit ipſam tentatiõem vel occaſiõem. vel fuerit preuẽtus ab ea. Jterum vtrum ſpõte vel coactus et qua coactiõe cõditionali videlicet an abſoluta. Jterum vtrum cupiditate an paupertate. Jterũ vtrum ludo an nocẽdi aĩo ⁊ ſimilia. Quoꝰ. i. ꝺ moꝰ agẽdi vel patiẽdi. quod meliꝰ actu ꝙ̃ locutiõe ſciẽ. Quãdo. ſ. ſi i tempore ſacro. puta diebus feſtiuis quadrageſima vel diebus ieiuniorum vel aliis diebus. Jterum ſi ãte acceptam pñĩtẽtiam vel poſt frãgẽdo ipam pñĩtẽtiã

Jſte ergo ſunt circũſtãtie. que ſunt in oĩni pccõ attẽdẽde quarũ quedã reſpiciũt perſonam peccãtis. ſic iſta quis. quedam reſpiciũt ipſum peccatũ. ⁊ hoc quãtum ad ſubſtãtiam facti. ⁊ ſic eſt quid. vel quãtũ ad mo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dum agendi. et ſic eſt quomodo/ vel
quantum ad cauſam finalem. et ſic
eſt cur/ vel quantum ad cauſam iu
uantem. et ſic eſt per quos/. vel quā
tum ad frequentiam act⁹. et ſic ē q°
tiens./ quedam reſpiciunt tempus.
et ſic eſt quando/ quedam reſpiciūt
locum. et ſic eſt vbi/. Harum autē
circunſtantiarū quedaꝫ mutant ſpe
ciem peccati. ſicut accipere rem ali
enā inuito dn̄o eſt pcc̄ꝫ furti: modo
iſti peccato addatur iſta circunſtātia
vbi. i. ꝙ accipiatur de loco ſacro: iā
mutatur ſpecies peccati. quia nō ſo
lum eſt furtum: imo etiam eſt ſacrile
gium. Similiter cognoſcere nō ſu
am eſt fornicatio: addatur iſta circū
ſtantia quid. ſ. ꝙ iſta non ſua ſit cō
iugata: iam eſt adulteriuꝫ. vel ꝙ ſit
virgo: iam eſt ſtuprum. vel ꝙ ſit cō
ſanguinea: iaꝫ eſt inceſtus. Vel ad
datur iſta circunſtātia quomodo. ſ.
ꝙ nō cognoſcatur modo debito: iaꝫ
mutatur ſpecies peccati. quia ē pec
catum contra naturam. Similiter
inebriari de natura ſua nō eſt pecca
tum mortale: addatur iſta circunſtā
tia quotiens. i. ꝙ habet iam in vſu
ꝙ inebriet ſe: iam eſt peccatum mor
tale. Similiter percutere alium in
iurioſe eſt peccatum: addatur iſta cir
cūſtātia qs. i. ꝙ ille q̄ percutitur ſit
clericus: iam mutatur ſpecies: quia
iam eſt ibi excommunicatio. Et ita
de alijs circūſtantijs. Quedam ve
ro circunſtantie non mutant ſpecieꝫ
peccati. tamen aggrauant peccatū
verbi gratia. cognoſcere ſolutaꝫ nō
ſuam eſt fornicatio. modo ſi addat̄
iſta circunſtantia quādo. i. ꝙ cogno
ſcatur tempore ſacro. licet non mu
tet̄ ſpecies peccati. tamen aggrauat̄
Vel addatur iſta circūſtātia q̄o. i.
ꝙ fornicatur publice ⁊ māifeſte. cer
te iam aggrauatur peccatum. et ſic
de alijs circūſtantijs Quedam autē
alie circunſtantie alleuiant peccatuꝫ
ſicut percutere clericum eſt peccatū
addatur iſta circunſtantia cur. i. ꝙ
aliquis percutiat eum ludo. iam mi
nuitur peccatum. Accipe rem alie
nam ē peccatum. addatur iſta circū
ſtantia quando. quoniam ſi accepit
eaꝫ tempore magne neceſſitatis cer
te minuitur peccatum. ⁊ ſic de alijs
Patet ergo ꝙ circunſtantiarum q̄
daꝫ mutant ſpeciem peccati. quedā
aggrauant ſed non mutant quedaꝫ
alleuiant. Modo de circunſtantijs
mutantibus ſpeciem peccati dicunt
concorditer doctores. ꝙ ſunt de ne
ceſſitate confitende. Unde non ſuf
ficit dicere in confeſſione. accepi reꝫ
alienam. imo ſi accepta fuerit de lo
co ſacro oportet ꝙ exprimatur dicē
do accepi iſtud de eccleſia vel de tali
loco. Non eniꝫ ſufficit dicere pecca
ui cum muliere. imo oportet ꝙ exp̄
matur. ſi erat coniugata vel virgo
vel vidua vel conſanguinea vel reli
gioſa. ⁊ ita de alijs. De circunſtan
tijs autem aggrauantibus ſed non
mutantibus peccatuꝫ eſt diuerſitas
inter doctores. nam quidam dicunt
ꝙ tenentur confiteri de neceſſitate.
alij dicunt ꝙ non de neceſſitate. eſt
tamen multum congruum et vtile.
ꝙ confiteātur. et hoc maxime viris
perfectis et intelligentibus. Et cre
do ꝙ confeſſores debent interrogar̄
de huiuſmodi circunſtātijs. et potiſ
ſime ſimplices. De hoc tamē magiſ
dicetur infra De circūſtātijs autem
alleuiantibus dicūt doctors ꝙ non
debēt confiteri. niſi forte interroge
tur de eis Ex dictis ergo patet quo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

modo peccata tam venialia ꝙ̄ mortalia ſunt confitenda. Que autem ſunt peccata mortalia dicetur aliq̄liter infra. quando agetur de interrogationibus fiendis in confeſſione. quia ſi poneretur hic: iterum oporteret ponere ibi.

De conditionibus quas dꝫ habere cõfeſſio. c. vi.

Ad ſciendum qualiſ debet eſſe confeſſio notanduꝫ: ꝙ dicit propheta in ſecundo pſalmo penitentiali: vbi ponit ſumarie conditiones confeſſiõis dicẽs Dixi confitebor aduerſum me iniuſticias meas domino. ⁊ tu remiſiſti impietatem peccati mei Ubi innuit ꝙ confeſſio debet eſſe primo premeditata. ideo dicit dixi. i. in corde meo diſpoſui. Secundo debet eſſe aperta non palliata. ideo dicit cõfitebor. i. non palliabo. Tertio debet eſſe accuſatoria. ideo dicit aduerſuꝫ me. i. contra me non excuſando vel defendendo me. Quarto debet eſſe verecundoſa. ideo dicit iniuſticias. i. peccata d̄ quibus homo verecundatur Quinto debet eſſe propria. ideo dic̄ meas non alienas. Sexto meritoria. nam ſequitur tu remiſiſti impietatem peccati mei. Ut autẽ magis particulariter procedamꝰ: notandũ eſt: ꝙ ad hoc ꝙ confeſſio proficiat debet habere ſexdeciꝫ cõditiones. que continentur in his verſibus. Sit ſimplex humilis confeſſio pura fidelis. Atqꝫ frequens nuda diſcreta libens verecunda. Integra ſecreta lacrimabilis accelerata. Fortis ⁊ accuſans et ſit parere parata Dicit ergo ſit ſimplex. Simplex dicitur quaſi ſine plica. vnde confeſſio debꝫ eē ſine plica alicuiꝰ falſitatis. ita ꝙ non taceatur verum. nec ãmiſceat falſum. etiam humilitatis cauſa. Unde Auguſtinus. Cum humilitatis cauſa mẽtiris: ſi non eras peccator anteq̄ꝫ mentireris: mentiẽdo efficieris Unde confitẽs non debet celare quod fecit. nec debꝫ dicere qđ non fecit. ſed ſimpliciter et de plano narrare peccata ſua. Quia vt dicit ſapiens: qui ambulabat ſimpliciter ambulat confidenter. Secunda cõditio eſt ꝙ ſit humilis. Talis fuit confeſſio illiꝰ publicani: de quo dicit Chriſtus in Luca: ꝙ non audebat oculos ad celum leuare. ſed percutiebat pectus ſuuꝫ dicens Deus propicius eſto mihi peccatori. et ideo receſſit iuſtificatus. Ideo dicit beatuſ Petrus Humiliamini ſub potenti manu dei. vt vos exaltet in tempore viſitatõnis. quia vt dicit Job humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria. Tertia conditio eſt ꝙ ſit pura: ꝙ non fiat propter ypocriſim vel propter vanam gloriam. ſed fiat pure propter deum. et non fiat timore ſeruili. i. timore pene inferni. ſed timore filiali. ideſt timore offenſe diuine. ſicut dictum eſt ſupra de contritione. Fiat etiam ſine omni fictione. quia talis confeſſio eſſet confeſſio lupi. De quo fabuloſe narratur. quia ſemel cõfitebatur. et confeſſor dixit ei. pacis ſigna facis. animuꝫ tamen extimo prauuꝫ. quaſi diceret licet ꝓtendas cõtritionem et penitentiã in facie. maliciã tñ ꝯtines i aĩo Quarta cõditio eſt vt ſit fidelis. ſ. vt tã cõſſ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tes q̃ʒ cōfeſſor ſit in fide catholica. ⁊ fiat ſcdm doctrinam eccleſie non ſecundum doctrinam hereticorum ita etiã quod fiat ſub ſpe venie. ne ſit ſicut cōfeſſio iude proditoris qui poſt q̃ʒ fuit optime confeſſus dicens. peccaui tradens ſanguinem iuſtum. deſperauit de venia. et abiens laqueo ſe ſuſpendit. Probantur iſta de pẽitentia diſtinctione prima Quoniãʒ penitẽʒ. ⁊ diſtinctiõe ſexta Quivult Quinta conditio eſt q͂ ſit frequens quod dupliciter intelligendũ eſt. Uno modo vt ſi frequenter ceciderit per peccatum mortale frequenter reſurgat per penitentiam. Et de hoc habetur de penitentia diſtinctione ſecũda. Reperiuntur ſepties in die cadit iuſtus. et capitulo. Adhuc inſtant perfidi Alio modo vt etiam eadem peccata frequenter confiteatur Unde Auguſtinus Quanto confitebitur pluribus quis turpitudineʒ criminis: tanto facilius conſequitur veniam remiſſionis De hoc tamen quomodo ad hoc teneatur quis. agetur infra quando agetur de iteratione confeſſiõis Sexta conditio eſt. q͂ ſit nuda. quia non debet confiteri per nuncium vel per epiſtolam. ſʒ viua voce et ore proprio pñtialit̃ vt qui p ſe peccauit: per ſe erubeſcat Item non debet confiteri verbis vel nominibus criminum palliatis. ſed quolibet peccatum ſuo proprio nomine. quãtumcunqʒ turpe exprimat tamen honeſte ⁊ omnes circunſtantias quantũcunqʒ turpes ⁊ abominabiles exprimat. vt ſic tota ſanies a poſtematis expellatur. De circunſtantijs quomodo ſunt confitende: habes ſupra capitulo precedẽti. Nota etiam: q͂ mutus poteſt et debʒ cōfiteri per ſigna. et homo qui eſt alterius lingue ⁊ ydiomatis: ita q͂ ſi cōfeſſor non intelligeret eum: debʒ cōfiteri per interpreteʒ. et interpres ita tenetur ſeruare ſecrete confeſſionem ſicut ſacerdos. Notandum etiam: q͂ ſi aliquis ſcribat peccata ſua ĩ carta: vt melius recordetur de eis: ⁊ legat cartam coram confeſſore benefacit. Septima conditio eſt: vt ſit diſcreta. ſcilicet vt diſticte ⁊ ſeparatim confiteatur ſingula peccata ſua. nõ confuſe. iuxta illud pſalmiſte Lauabo per ſingulas noctes lectum meũ Lauabo inquit idest in confeſſione per ſingulas noctes idest per ſingula peccata. lectum meum idest cõſciẽtiam meam. Item vt eligat peritum iudicẽ. Auguſtinꝰ Sacerdotem q̃re: qui te ſciat ligare et ſoluere. De hoc quere ſupra: cui facienda eſt cōfeſſio. Octaua conditio eſt: q͂ ſit libens idest voluntaria. vt non ſit ſicut confeſſio Acor. qui coactus confeſſus eſt ⁊ lapidatus. ſed ſit ſicut cōfeſſio dextri latronis in cruce. Licet enim dolere debeat propter peccata que commiſit: debet tamen gaudere propter vitaʒ anime quaʒ recuperat vnde conuenit dolor ⁊ gaudiũʒ eſſe ſimul ⁊ ſemel in eodẽ ſubiecto Juxta illud pſalmiſte Secũdũ multitudinem dolorũʒ meorũʒ in corde meo: conſolationes tue letificauerunt animam meam. Nona conditio eſt q͂ ſit verecunda. Cum magna verecũdia peccator debet confiteri. ⁊ ſic meretur veniaʒ. Auguſtinus Laborat mens patiendo erubeſcentiaʒ et quoniam verecundum eſſe eſt magna pena. qui erubeſcit pro chriſto fit dignus venia. De penitentia diſtictiõe pma Oĩm penitet. Nõ tñ de

(c) 2006 Ministerio de Cultura

bet eſſe tanta verecundia: ꝙ propter
eam dimittat dicere veritatem Un
de ſapiens. Ne confundaris pro a
nima tua dicere verum. quoniam eſt
confuſio adducens peccatum. et eſt
confuſio adducẽs gloriam Decima
conditio eſt: ꝙ ſit integra. vt ſcilicet
dicat omnia peccata non diuidendo
ea inter duos ſacerdotes. ſed omnia
dicat vni nihil penitus dimittendo.
Deus enim ſumme bonus opus im
perfectionis non nouit. aut totum
hominem ſanat: aut nihil. verſus de
hoc. Summa dei pietas veniam nõ
dimidiabit. Aut nihil aut totum te
penitente dabit. Auguſtinus. Ca
ueas ne verecundia ductus diuidas
confeſſionem Undecima conditio ẽ
ꝙ ſit ſecreta tam ex parte confitentis
ꝙ̃ ex parte confeſſoris Ex parte con
fitentis: vt non proiicet peccata ſua
in plateis ne alii ſcandelizẽtur i pec
cato ſuo. et ne ſit de illis qui gloriã
tur cum male fecerint. Quomodo
autem debet eſſe ex parte confeſſoris
ſecreta dicetur infra quando agetur
de ſigillo confeſſionis. Duodecima
conditio eſt ꝙ ſit lacrimabilis Et de
hoc dicit Jeremias. Per diem ⁊ no
ctem non des requiem tibi. neq; ta
ceant pupille oculi tui Johãnes cri
ſoſtomus. Lacrime lauant delictum
quod pudor eſt confiteri Et in veri
tate magnum ſignum contritionis
ſunt lacrime potiſſime in homine a
dulto. Nam in paruulo et in mulie
re non eſt multum curandum de la
crimis. Nam de mulieribus dicit
Ouidius Ut flerent oculos erudiere
ſuos. Terciadecima conditio eſt:
ꝙ ſit accelerata ideſt feſtina. Et de
iſta conditione require ſupra capitu
lo quãdo facienda ẽ confeſſio Quar
tadecima conditio ẽ: ꝙ ſit fortis exẽ
plo beate Marie magdalene. que a
deo fuit fortis in penitendo propter
amaram interius compunctionem:
et contritionem: ꝙ nullo pudore ob
ſtante fuit confeſſa publice turpitudi
nem peccatorum ſuorum Sic pecca
tor debet eſſe fortis in penitendo et
confitendo: ꝙ pro nullo retrahatur
a confeſſione peccatorum. Quia ſcri
ptum eſt. Fortis eſt vt mors dilectio
Quintadecima conditio ẽ: ꝙ ſit ac
cuſatoria. ꝙ ſcilicet dicat ſe commiſiſ
ſe peccatum ex propria malicia accu
ſando ſe fortiter nõ pretendens accu
ſationes in peccatis. ſicut fecerunt
primi parentes. Unde ſapiens Ju
ſtus in principio accuſator ẽ ſui. ve
nit amicus eius ⁊ inueſtigabit eum.
Iſte amicus eſt deus. Et niſi pecca
tor modo accuſet ſe coram iſto ami
co ideſt coram ſacerdote dei vicario:
i futuro habebit multos accuſatores
ſcilicet deum et propriam conſcienti
am diabolum ⁊ peccatum ⁊ etiam to
tum mundum. Quia vt dicit ſapi
ens. Pugnabit orbis terrarum con
tra in inſenſatos. Si autem modo
accuſet ſe: deus excuſabit eum Sex
tadecia conditio eſt ꝙ ſit pere para.
ideſt ꝙ ſit obediens. Auguſtinus.
Ponat ſe penitens omnino in pote
ſtate iudicis et i iudicio ſacerdotis ni
hil reſeruans ſibi. vt omnia eo iubẽ
te paratus ſit facere pro recipienda
vita anime. quecunq; faceret pro e
uitanda corporis morte ⁊ hoc cum d
ſiderio. quia vitam recuperat infini
tam Cum gaudio enim debet facere
immortalis futurus: que faceret ꝑ
differenda morte moriturus. Ray
mundꝰ in ſumma ſua addit alias du
as conditiones Prima eſt ꝙ ſit pro

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pria. vt ſcilicet ſeipſum accuſet ⁊ nõ alium Unde pſalmiſta Deus vitã meam annunciaui tibi. vitam inq̄3 meam non alienam. alias ſi crimen vel peccatum alterius proderet: nõ eſſet criminis illius correctoꝛ. ſed ꝓditoꝛ vel detractoꝛ. Unde nullus debet nominare alium in confeſſiõe nec ſacerdos deb3 interrogare de nomine Fallit autem iſtud: niſi circunſtantia facti eſſet talis: ꝙ aliteꝛ non poſſet confiteri peccatum puta ſcilic3 qꝛ cognouit matre3 filia3 vel ſororẽ ſuã vel ſimilia. Quid aũt ⁊ quomodo ſit faciendum de facto iſto: dictu3 eſt iam ſupra capitulo: cui facienda eſt confeſſio. Secunda conditio q̄3 addit Raymũdus in ſumma ſua: ẽ ꝙ ſit moroſa. vt non dicantuꝛ peccata trãſcurſu ſicut campſores computãnt numos. ſ3 cũ maturitate ⁊ mora atq3 deliberatione Ut ex hoc attendatuꝛ deuotio. ⁊ maioꝛ habeatuꝛ contritio et verecundia. Confiteaẽ ergo verus penitens iuxta formam predicta3. ⁊ habita remiſſione peccatoru3 habebit in paradiſo premia beatorum at ſocietatem angelorum.

De iteratione confeſſionis; capitulum ſeptimum.

LIcet vt dictum fuit ſupra in capitulis p̄cedentibus: multu3 ſit vtile ⁊ fructuoſũ frequenteꝛ confiteri aliquando tamen ẽ neceſſarium. ſcilicet vt frequenteꝛ cõfiteatuꝛ. Notandum eſt ergo ꝙ doctores ponunt aliquos caſus in quibus de neceſſitate ſalutis ẽ confeſſio iteranda. Primus caſus eſt propꝛ enormitate3 ſcelerum. ſicut quando aliquis habet aliquem caſum enoꝛmem vel talem. de quo confeſſoꝛ vel ſacerdos curatus ſuus non poteſt eum abſoluere. ⁊ remittit eu3 ad ſupiorem ſuum vel ad talem qui habeat poteſtatem eu3 abſoluendi vel ſuper talem caſum conſulendi tunc debet confeſſionem quam primo fecerat inferiori iterare dicto ſuperiori. vt ſciat que penitentia eſt ei imponenda. aut quomodo eſt ſuper illud conſulẽdu3. niſi ſuperioꝛ committeret vices ſuas quantu3 ad caſu millum inferiori Probatur iſte caſus. xxxiij. queſtione ſecundo capitulo, Latorem. Extra de penitentia et remiſſione. Significauit Secundus caſus eſt propteꝛ ignorantiam confeſſoris. Si enim confeſſoꝛ vel curatus ſuus ſit imperitus. ⁊ ne ſciat ſibi imponere penitentiam ſalutarem pro peccatis ſuis confeſſis debet eum remittere ad confeſſorem peritu3 qui ei ſciat imponere penitentiam ſalutarem et iſte tenetuꝛ peccata primo confeſſa iterum confiteri iſti. vnde Aug. Sacerdotem quere qui te ſciat ligare ⁊ ſoluere. Tertius caſus eſt ꝓ cõtemptu ſatiſfactionis Unde quãdo quis fuerit cõfeſſus de pccãtis: ⁊ cõtẽpſerit acere penitentia3 ſibi impoſita3: ⁊ exciderit a memoꝛia: que fuit illa penitentia: tenetuꝛ iteru3 confiteri illa eade3 peccata ſi recoꝛdatuꝛ de eis Probatuꝛ iſte caſus de penitentia diſtinctione tertia. Si apoſtolus. Diſtinguendum eſt tamen in iſto caſu quia aut iſte confitetur eidem confeſſori: cui primo fuerat cõfeſſus: aut alij. Si confitetur eidem confeſſori: ſi ille confeſſoꝛ recoꝛ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

datur de peccatis ſibi primo cõfeſſis non tenetur: niſi velit iterum conſi teri ſibi illa. ſed ſufficit ei dicere Domine ego fui confeſſus vobis alias. et vos recordamini de quibus: et ſciatis: quod ego contempſi facere penitẽtiam: quam mihi impoſuiſtis et non recordor que fuit et ideo venio ad voſ vt mihi illam vel aliam imponatis Si autem non recordatur: credo quod tenetur iterum ei confiteri. et idem dico: ſi confiteatur alteri. Quartus caſus eſt propter maliciam fictionis Quando ſcilicet aliquis ſcienter retinet aliquod peccatum mortale i cõfeſſione. quia quãuis confiteatur oia alia tenet illud quod retinuit et oia alia iterum confiteri Et ratio eſt quia prima confeſſio non fuit facta in caritate. cum ipſe remaneret in peccato mortali. ergo ipoſſibile fuit alia peccata dimitti. ergo ſi nõ fuerũt dimiſſa debent iterum confiteri Auguſtinus. Scio dominum inimicum homini criminoſo Quomodo ergo q̃ peccata reſeruat de aliis reciperet veniam. De penitẽtia diſtinctione tertia Sunt plures. Nota tamen diſtinctionem poſitam in caſu precedenti. quia ſi confiteatur eidem ſacerdoti ſufficit quod dicat ei. Quãdo fui vobis cõfeſſus retinui malicioſe peccatum. Et hoc ſi confeſſor recordetur de aliis peccatis ſed ſi non recordatur tenetur iterum omnia confiteri. Et idem dico ſi confiteatur alteri Et quod in iſtis quatuor caſibus ſit de neceſſitate confeſſio iteranda concordant omnes doctores Sunt autẽ alii caſus i quibus doctores adinuicem variantur Primus caſus ẽ propter peccati obliti recordationem Secundus caſus eſt propter peccati recidiuationem. Dicunt enim aliqui doctores: quod quando recordatur aliquis de aliquo peccato mortali: quod non fuerat confeſſus: vel quãdo recidiuat i aliquod peccatum quod ante fuerat confeſſus puta quia fuerat confeſſus de adulterio et iterum committit et relabitur in adulterium iterum tenetur prius confeſſa omnia peccata vere confiteri Et quantum ad primum caſum eſt ratio: quia aliter non eſſet confeſſio integra Quantũ autem ad ſecundum caſum eſt ratio iſtorum: quia dicunt: quod omnia pcca quantuncũque prius dimiſſa redeunt propter ingratitudinem Alii dicũt quod ſufficit dicere i gñrali ſe alias peccaſſe. et de nouo de hoc pccato recordatum fuiſſe. vel de nouo hoc peccatum commiſiſſe Ceteri dicunt quaſi medio modo dicẽtes: quod in pdictis duobus caſibus tenetur peccata eiuſdem generis iterum confiteri in ſpeciali. peccata vero alterius generis ſufficit confiteri in generali. Verbi gratia aliquis recordatur modo ſe commiſiſſe furtum. ſi alias fuerit cõfeſſus de furto iterum tenetur confiteri de eodẽ furto in ſpeciali. vt dicit prima opinio. de aliis vero peccatis ſufficit confiteri in generali. vt dicit ſecunda opinio. et idem dico in recidiuo. Que iſtarum opinionum ſit verior relinquo iudicio meliori. et vnuſquiſque eligat quam voluerit Magiſter godfredus de fontanis magiſter in theologia pariſius in quodam ſuo quolibeto addit vnum alium caſum. ſcilicet quando aliquis confitetur et non dolet nec penitet de peccato preterito nec proponit abſtinere in futuro: talis tenetur iterum confiteri. Et inter multas ratio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nes quas adducit pro hoc: eſt iſta v
na Quia in eſſentialiter ordinatis
poſterius non poteſt eſſe ſine priori
et multo minus poteſt ſtare cum cõ
trario prioris. Sicut aliquis nõ po
teſt cõfirmari niſi prius ſit baptiza
tus: quia baptiſmus ⁊ confirmatio
habent neceſſarium ordinem ſic cõ
tritio ⁊ confeſſio habent neceſſario eſ
ſentialem ordinem inter ſe. quã ad
hoc ꝙ confeſſio valeat homini: opor
tet ꝙ contritio precedat confeſſiões
vel ad minus ſit ſimul cum ea. ſed i
caſu prepoſito contritio nõ precedit
nec eſt ſimul cum confeſſione,: imo e
ius oppoſitũ eſt ſimul cum confeſſi
one ſcilicet delectatio et complacen
tia in peccato: quare illa confeſſio ni
hil valuit. quare oportet ꝙ iteretur
Uerum eſt ꝙ frater Bernardus de
granato bacallarius in theologia ⁊
quondam electus Claromontenſis
in correctorio ſuo contra dictũ magi
ſtrum Godfredum dicit: ꝙ talis nõ
tenetur de neceſſitate iterum confite
ri. ſed tenetur conteri de peccatis cõ
feſſis ficte et de ipſa fictione. ⁊ virtu
te confeſſionis primo facte et cõtri
tionis preſentis remittũtur ſibi pec
cata Arguit ergo ſic: tantum valet
et poteſt contritio in virtute confeſſi
onis facte quantum valet et poteſt
in virtute confeſſionis fiende ſed con
tritio i virtute confeſſionis delet oĩa
peccata: vt teſt doctrina fidei. ergo
et in virtute confeſſionis iam facte.
Confeſſio enim iaꝫ facta habuit exi
ſtentiam realem. ⁊ ideo virtus eius
poteſt operari melius ꝙ̃ illi⁹ confeſ
ſionis que non dum fuit Que iſta
rum opinionum ſit verior neſcio.
tamen credo ꝙ ſaltem talis tenetur
confiteri in generali ſic. Confeſſus
fui alias multa peccata. de quibus
non peñitebam nec proponebaꝫ abſti
nere. ſꝫ modo conteror de ipſis ⁊ ſuꝫ
paratus facere penitẽtiam mihi in
iũctam. niſi fecerit eaꝫ Et credo ꝙ
ſi i ſpeciali confiteretur oĩa pecca
ta benefaceret Et iſtud videtur ſen
tire Raymũdus in ſumma ſua. et
ratõeꝫ eius vide ſupra in iſto eodem
capitulo vbi quartus caſus eſt

Quomodo ſe debꝫ hẽre ſacerdos ad confitẽtẽ. c. viij.

Oſtenſo de confeſſi
one que ⁊ qualis d
beat eſſe, reſtat oſten
dere de confeſſore.
Et primo quomo
debeat ſe habere ad
confitẽtem Circa quod notãdum ẽ
ꝙ ſacerdos debet gerere viceꝫ corpo
ralis medici Peccator viceꝫ corpora
lis egroti ſic eiꝫ corporalis medicuſ
accedens ad egrotuꝫ primo mulcet
egrum ⁊ compatiẽ ei ⁊ ſe conformat
infirmo i verbis blãdis ſalutẽ polli
cetur. vt eger confidentius detegat
morbi quãtitateꝫ doloris acerbitatẽ
Sic ſacerdos quaſi ſpũalis medi
cus duꝫ ad euꝫ accedit pctõr qua
ſi ſpũalis egrotus debet pctõreꝫ
verbis allicere blandimẽtis mulcere
vt facilius egrotus .i. pctõr dete
gat morbũ .i. pctũꝫ. Debet ergo
cõfeſſor pctõrem monere ⁊ docere
vt ad pedes eius ſedeat hũiliter. nec
patiatẽ eum ſecuꝫ ſedẽre de pari Et ſi
ẽ mulier debet eaꝫ docere vt ſemꝑ ſe
deat ex trãſuerſo. ne reſpiciat ſacdos
faciem mulieris. quia vt dicitur in
Abacuc. Facies mulieris ventus
vrens Nec etiam reſpiciat queẽcũꝫ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

confitentem in faciem. quia audaci
confitebitur. Exinde pio ac dulci ⁊
ſuaui alloquio debet ipſuz inducere
ad compunctionem et confeſſionem
preponēs ⁊ oſtendēs beneficia: que
cōtulit ſibi Chriſtus potiſſime ī paſ
ſione. quando ſcilicet pro ſaluandis
peccatoribus voluit tantum dolorez
ſuſtinere Iterum quia vt ipſe dixit:
non venit vocare iuſtos ſed peccato
res ad penitentiam Iterum oſtēdat
ei: ꝙ illi qui plus peccauerint ſi benē
peniteant poſtea magis diliguntur a
deo. ⁊ magis exaltantur ſicut patet
in Dauid Petro ⁊ Paulo Maria
magdalena et latrone qui oīs fue
runt maximi peccatores. et quia be
ne penituerunt de peccatis ſuis poſt
modum fuerunt multum: et ſingu
lariter exaltati a deo Exponat etiā
Chriſti miſericordiam pietatem ⁊
caritatem et manſuetudinem quibꝰ
paratus eſt recipere peccatores Su
adeat etiam ei: ꝙ nō verecundetur ſi
bi confiteri. qꝛ ipſe eſt peccator ſicut
et ipſe. imo forte plusqꝫ ipſe. et non
confitetur ſibi ſicut homini ſed ſicut
tenēti locum dei. ⁊ ipſe citius permit
teret ſe interfici: qꝫ ꝙ reuelaret pec
catum eius Et ſi forte ex omnibus
iſtis peccator nolit cōfiteri: prepōat
ei confeſſor terrorem iudicij et penā
inferni. et quot mala ſunt pata pec
catoribus et qꝫ dure deus punit eos
qui nolunt confiteri ſeu penitere. et
qꝫ miſericorditer parcit penitentibꝰ
Et iſtis omnibus expoſitis audiat
ſimpliciter confeſſionem ipſius. Ca
ueatqꝫ ſibi: ꝙ non expuat nec oſten
dat aliquod ſignum abominationis
quantuncūqꝫ peccator confiteatur
peccatū flagitioſuz et enorme. ſꝫ oīa
audiat cuz māſuetudine ⁊ patientia

De interrogationibus fi endis in confeſſione. c. ix

Quamuis quidaz di
cant: ꝙ interrogati
ones non ſint fien
de in confeſſiōe: ta
men quia eorum di
ctum eſt plenum pe
riculo propter ſimplicitatem et vere
cundiam hominum: ideo credo con
trarium ſcilicet ꝙ ſint fiende interro
gationes. Unde Auguſtinus ſup
illum locum: qui ſine peccato eſt: ꝑ
mus in illaz lapidem mittat Caue
at ſpiritualis iudex: ꝙ ſicut nō com
miſit crimen nequitie ita nō careat
munere ſcientie Oportet eniz ꝙ ſci
at cognoſcere quicquid debz iudicare
Iudiciaria enim poteſtas hoc expoſtu
lat vt quod debet iudicare cognoſcat
Diligens igitur inquiſitor et ſubti
lis inueſtigator ſapienter et quaſi a
ſtute interroget a peccatore qd̄ forſi
tan ignorat vel verecūdia velit occul
tare Cognito itaqꝫ crimine varieta
tes eius nō dubitet inueſtigare. ⁊ lo
cum ⁊ tempus. ⁊c̄. Quibus cogni
tis aſſit beniuolus paratus erigere
et ſecum onus portare. habeat dul
cedinem in affectione. pietatem in al
terius crimine. diſcretionem in vari
etate. Hec ⁊ multa alia de materia
iſta ponūtur de penitentia di. vi.
Qui vult. Gregorius Clauis a
periēdis ē ſermo correctiōis. quia in
t̄rogādo ⁊ icrepādo culpā dtegit qꝫ
ſepe neſcit ipe etiaz q̄ ppetrauit. xliij
di. Sic rector Et ita ſecūduz vbuz
bti iohannis ſubtiliter eſt educēdus
de ſinu peccatoris obſtetrica manu i
deſt induſtria cōfeſſoris coluber tortu
oſus Viſo ergo ꝙ interrogationes

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſunt fiende in confeſſione: videndū
eſt de quibus ſunt fiende et quo or
dine. Notandum ergo ꝙ interroga
tiones fiende ſunt ꝺ peccatis morta
libus et de circunſtantijs eorundem
. Ut ergo ſciatur de quibus interro
gationes ſunt fiende: oportet ſcire q̄
ſunt peccata mortalia. Sciendum
tamē: ꝙ peccatū poteſt eſſe mortale
dupliciter Uno mo° ex natura ſua.
ſicut fornicari eſt peccatum mortale
ex natura ſua. Alio modo aliquis a
ctus poteſt eſſe peccatum mortale ex
intentione. ſicut cantare in eccleſia
nō eſt peccatum mortale. imo poteſt
eſſe meritorium. ſed cantare vt place
at mulieri et alliceat eam ad peccan
dū: eſt peccatum mortale. Et quia
intentiones humane ſunt quaſi infi
nite: ideo de his que ſunt peccata ex
intentione: non poteſt certa regula
dari. Loquimur ergo hic de his: q̄
ſunt peccata mortalia ex natura ſua
Notandum ergo: ꝙ oīs tranſgreſ
ſiones preceptorum decalogi ſunt
peccata mortalia. de his tamē dicet
in tertia particula huius operis. q̄n
aget de decē preceptis legis. Que
dam etiam numerantur ab Apoſto
lo in epiſtola ad romanos Ut eſt y
dolatria. vitium contra naturam.
iniquitas malicia. fornicatio. auari
cia nequitia. inuidia. homicidiū: cō
tētio. dolus. malignitas ſuſurratio
detractio. contumelia. ſuperbia. ela
tio. inuentio malorum. inobediētia
inſipientia. incompoſitio. et iſtis ad
iungit illos: qui ſunt ſine affectione
ſine fide et ſine miſericordia. Et ꝙ
iſta omnia ſint peccata mortalia: pa
tet ex hoc: ꝙ ſequitur ſcilicet ꝙ qui
talia agūt: digni ſunt morte. nullꝰ

autē eſt dignus morte: niſi pro pec
cato mortali ergo oīa predicta ſūt
peccata mortalia. Sed vt de pecca
tis mortalibꝰ poſſit hēri certa regula
notādū ꝙ omnia peccata mortalia
ad ſeptem vicia capitalia reducūtur
Que quidem ſeptem vicia capitalia
continentur in iſta dictione ſaligia.
Unde notandū ꝙ i iſta dictione ſa
ligia ſunt ſeptem littere. et quelibet
deſeruit ſuo peccato mortali. Nam
per iſtam litteram. ſ. intelligitur ſu
perbia. per. a. auaricia. per. l. luxu
ria. per. i. ira. per. g. gula. per. i. in
uidia. per. a. accidia. Unde verſus
Dat ſeptem vicia dictio ſaligia Iſte
ſunt ſeptē male radices. que in ter
ra deſerta et in via inaquoſa anima
rum hominum peccatorū de quibꝰ
ego ſum vnus: radicantur. Et ex q̄
libet earum pullulant multi rami vt
enim tradit Gregorius ſuper Iob
Ex iſta mala radice ſuperbie oriun
tur ſeptem peſſimi rami. ſcilicet ino
bedientia iactantia. ypocriſis. contē
tio. pertinacia. diſcordia. preſum
ptio. De radice auaricie naſcuntur
ſex ſcilicet proditio. fraus. fallacia
periuriū inquietudo: contra miſeri
cordiam cordis obduratio. De infe
cta radice luxurie naſcūtur octo. ſci
licet cecitas mentis inconſideratio
inconſtantia precipitatio amor ſui.
odiū dei amor p̄ſentis ſeculi horror
ſiue deſperatio futuri ſeculi. De pe
ſtifera radice ire pullulant ſex ſcilicꝫ
rixe tumor mentis contumelie. cla
mor indignatio blaſſemie De voraci
radice gule naſcuntur quiqꝫ. ſ. inep
ta leticia. ſcurrilitas īmūdicia. multi
loqū ebetudo ſenſuū. De ſicca radi
ce inuidie germinant quinqꝫ ſcilicet o

(c) 2006 Ministerio de Cultura

diuz. ſuſurratio. detractio. exultatō
in aduerſis proximi. afflictio ī pſpe
ris. De radice neq̃z accidie ꝓcedūt
ſex. ſ. malicia. rancor. puſillanimi
tas. dſperatio torpor erga ꝑcepta.
vagatio mentis circa illicita. Iſte
igitur ſunt ſeptez radices cuz ramuſ
culis ſuis: qui in vniuerſo ſunt qua
dragintatres. et ſic computatis ſep
tem radicibus erunt in vniuerſo q̇n
quaginta. de quo quinquagenario
dixit Helias propheta. Si ſeruuſ
dei ſum deſcendat ignis de celo. et d
uoret te et quinquaginta tuos. I
ta debet dicere confeſſor confitenti.
ſi pro quia homo dei ſum. i. quia lo
co dei ſum: deſcendat ignis de celo.
et deuoret te. i. ignis ſpirit⁹ ſancti d
ſcendat in animam tuaz. et deuoret
in te veterem hominez. et quinqua
ginta tuos. iſtas. ſ. radices ⁊ ramos
Nunc ergo videndum eſt: quomo⁹
ſacerdos debet interrogare de iſtis.
Si enim peccator per ſe vel per in
terrogationem ſacerdotis confiteat̃
de ſuperbia dicēdo: peccaui peccato
ſuperbie ſacerdos debet interroga
re de modo dicendo: per quem mo
dum fuiſti ſuperbus. Fuiſti vnq̃z in
obediens mandatis maiorum tuoꝝ
ſicut eccleſie vel prelati vel parentū
vel domini vel magiſtri. Et hoc ſe
cundum conditionem perſone: que
ſemper debet inſpici. Et ſi dicat ꝙ
ſic interroget quibus mandatis: et
quom⁹ et quotiens et quare et quā
do et vbi. que circūſtantie vt dictuz
eſt ſupra in omnibus peccatis ſunt
conſiderande. Deinde interroget ip
ſum. iactaſti te aliquando de bonis
collatis tibi a deo. ſiue ſint bona na
ture: ſicut ſunt pulchritudo fortitu
do aptitudo nobilitas et ſimilia: ſi
ue ſint bona fortune: ſicut ſunt diui
tie. denarij agri. poſſeſſiones et alia
bona temporalia: ſiue ſint bōa gra
tie: ſicut ſunt ſapiētia ſcientia eloq̄n
tia virtutes et ſimilia. Debet ergo
dicere: fuiſti vnq̃z elatus in mente
tua. vel gloriaſti te vnq̃z de pulchri
tudine fortitudine aptitudine nobili
tate diuitijs ſapiētia ſcientia eloquē
tia virtutibus et ceteris alijs bonis
collatis tibi a deo omnipotenti. I
ta ꝙ non humiliaſti te coram deo ꝓ
huiuſmodi bonis tibi collatis. ſicut
et quantū debuiſti. vel credidiſti iſta
habere ex meritis tuis ⁊ non ex grā
diuīa. vel propter iſta credidiſti pl⁹
valere q̃z alij. ita ꝙ contemneres di
cta vel facta aliorum. et dedignare
ris eſſe equalis eis. Si dicat ꝙ ſic.
interroget quotiens et quo⁹. Dein
de interroget ad hoc vt commenda
reris et honorareris pre alijs. fuiſti
vnq̃z ypocrita. ita ꝙ oſtenderes ex
terius ſanctitatem et bonitatem et i
teri⁹ retineres maliciaz et iniquitatē
Et ſi dicat ꝙ ſic. interroget quotiēſ
et quomo⁹ et ſic d alijs. Deind inē
roget euz nunquid quia non hono
rabaris. vel qꝛ nō promouebaris ꝑ
alijs. mouiſti vnq̃z contentiones et
diſcordias ī ciuitate vel in villa vel
in ſocietate vel in collegio. Et ſi di
cat ꝙ ſic. interroget eum ſi fuerunt
mala ind ſecuta. et que. quia oīum
illorum eſt ipe reus. Deind interro
get eum. nūquid propter ſuperbiaz
tuam ne videreris ſupari ab alijs fu
iſti pertinax in ſuſtinēdo contra veri
tatem et iuſticiam ſentētiam tuam.
vel cōſilium tuum. vel verbum tuū
Et ſi dicat ꝙ ſic. interroget eum.
ſi aliqd damnum eſt inde ſecutum.
quia ſi ſic ipe tenetur. Deide inter

inobediencia

de vana gloria

(c) 2006 Ministerio de Cultura

roget eum: preſumpſiſti vnqꝫ aliqͦd
facere: quod excederet vires ſtatum
et conditionem tuam et tuorũ. Et
ſi dicat ꝙ ſic: interroget euꝫ fuit ne
aliquis leſus vel dãnificatus ex hoc
quia ſi ſit ipſe tenetur. Et ita pote
rit iſta peſſima radix ſuperbie euelli
de corde peccatoris. Eodem modo
dicenduꝫ eſt de radice auaricie. Nã
ſi peccator per ſe vel ad ſacerdotis ĩ
terrogationem confiteatur de pecca
to auaricie dicendo peccaui peccato
auaricie interroget eum de modo di
cendo feciſti vnqꝫ fraudem vel falla
ciam vel dixiſti vnqꝫ mendaciũ vel
periuraſti in emendo vel vendendo
vel cõmutando vel aliqͦd alid cõtra
ctũm faciendo. Et ſi dicat ꝙ ſic intẽ
roget eum quam fraudem vel falla
ciam ſed ipſe non ſpecificet ſibi eam
Iſtud enim habendum eſt pro regu
la generali ꝙ in iſtis interrogationi
bus non debet confeſſor deſcendere
ad ſpecialia peccata vel ad ſpeciales
circũſtantias peccatoruꝫ. Quia for
te multi poſt tales interrogationes
delinquerent. quia oſtenderetur eis
modus et maneries peccatorum. q̃
ipſi alias neſcirent cogitare. Et ideo
ſemper interroget in generali dicen
do ſicut dictum eſt: feciſti vnqꝫ frau
dem vel fallaciam ⁊c̃. Et ſi dicat
ꝙ ſic iterroget eum quã⁊ quͦdͦ et q̃
re et quibus modis et contra quos
et quotiens et in quibus caſibus.
Deinde interroget euꝫ dimiſiſti vn
q̃ꝫ propter auariciã tuã ĩplere ſeptẽ
opera miſericordie. Et ſpecificet ſi
bi ea dicendo: vidiſti vnqꝫ aliquem
eſurientem cui non dediſti manduca
re. et ſic de alijs operibus miſericor
die. de quibus dicetur infra in terti
a particula. Et ſi dicat ꝙ ſic: inter

roget euꝫ de circunſtãcijs. vt ſtatiꝫ
dictum eſt. Circa etiam peccatum
auaricie interroget eum etiaꝫ de lu
do furto rapina vſura. de quibus di
cetur aliquid infra. Sequitur
de infectiſſima radice luxurie. circa
quam notandum: ꝙ luxurie ſeptem
ſunt ſpecies. prima eſt fornicatio.
ſecunda adulterium. tertia ſtuprum
quarta inceſtus. q̃nta raptus. ſexta
ſacrilegium. ſeptima eſt peccatuꝫ cõ
tra naturaꝫ. Fornicatio eſt concubi
tus ſoluti cum ſoluta. Adulterium
eſt alieni tori violatio. Stuprum ẽ
illicita virginum defloratio. inceſtuſ
eſt affinium vel conſanguineorum a
buſus. Raptus ẽ cuꝫ puella violen
ter de domo patris extracta et corru
pta in vxorem vel concubinam ha
beatur. Sacrilegium vt hic ſumitᷣ
eſt religioſoruꝫ vel religioſarum vel
promotorum ad ſacros ordines con
cubitus. Peccatum contra naturã
fit multis modis. Uno modo quã
do non ſeruatur ſpecies. ſicut quan
do fit cuꝫ iumento. et iſtud vocatur
beſtialitas. Et ꝺ hoc dicitur in lege
Moyſi. Qui coierit cum quocũqꝫ
iumento morte moriatur. Alio mo
do fit quando ſeruatᷣ ſpecies: ſed nõ
ſeruatur ſexus. ſicut quando maſcu
lus cum maſculo vel femina cum fe
mina Et iſtud vocatur proprie pec
catum ſodomiticum. quia ſodomite
iſto vicio laborabant. Alio modo
fit quando non ſeruatur vas debitũ
vel modus debitus licet ſeruetur ſe
xus. ſ. quando vir abutitur maſcu
lo mulieris. vel quando non cogno
ſcat eaꝫ modo naturali. Alio modo
fit quãdo ideꝫ ẽ agens ⁊ patiens. ſ.
quando vir corrumpit ſeipm̃ per ſe
vel mulier ſepſam per ſe. Et iſtud

.i.i.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

vocatur peccatum mollicieí. Unde
dicit Apoſtolus Neq3 molles neq3
maſculorum concubitores regnū dī
poſſidebunt. Circa iſtud ergo male
dictum peccatum luxurie cautiſſime
debet procedere ſacerdos interrogā
do. ita ꝙ non deſcendat nimis ad ꝑ
ticularia . quoniam frequenter com
pertum eſt tam viros q3 mulieres ꝑ
nimis expreſſam nominationem ⁊ i
terrogationem criminum in peccata
que non nouerant incurriſſe . Unō
ſi peccator per ſe vel ad interrogati
nem ſacerdotis dicat ſe peccaſſe pec
cato luxurie : ſacerdos interroget e
um vtrum ſit ſolutus. et vtrum pec
cauerit peccato fornicatōis vel adul
terij vel ſtupri vel inceſtus vel rapt⁹
vel ſacrilegij vel peccato contra na
turam Et interroget eum ſi illa cū
qua peccauit erat ſoluta vidua: vel
coniugata vel virgo vel affinis vel
conſanguinea vel religioſa . et vtrū
habuerit per violentiam nec ne Et
iſtud ſufficit ſi confitens eſt perſona
intelligens . Sed ſi ſit perſona ſim
plex: interroget eum: vtrum cogno
uerit eam modo naturali. non tamē
deſcendendo ad particularia . i. non
interroget ſi cognouit eam ante vel
retro et ſic de alijs. Et interroget e
tiā de nūero pſonaꝝ . i. ſi cognouit
vnā vel plures . nullo tñ modo int
roget eum de nominibus pſonaꝝ .
Interroget etiam de numero actu
um . i. ſi ſemel vel bis vel pluries.
De tēpore. ſ. ſi tēpore ſacro. et etiā
de loco . et etiā quali tentatione pec
cauerit. Et vtrū preuenerit tētatō
nem. vel fuerit preuentus ab ea. et
vtrū peccauerit ſpōte vel coactus .
et qua coactōe. an conditionali vel
abſoluta Et vtrum peccauerit ex li

bidie vel pauptate Et iſtō hab3 locū
potiſſime in mulieribus . Et ita de
multis alijs que magiſtra rerū expi
entia docebit eu3 Sed quia iſta peſ
ſima radix luxurie ita extendit rāos
ſuos : ꝙ etia3 coopit lectos lege ma
trimonij coniunctorū: ſciendum ē:
ꝙ peccato luxurie poteſt homo mul
tis modis peccare etiam mortaliter
cum vxore ſua. qui modi continēt
in his verſib⁹. Quinq3 modis pec
cat cū vxore maritus abutens. Tē
pore mente loco conditione modo .
Tempore . i. ſi cognouit eā tēpore
meſtruoꝝ . q2 ſi ſcienter hoc faciat
peccat mortalit. et in lege veteri mā
dabatur interfici. Sed quid de mu
liere meſtruata nōne peccat ſicͨ vir .
Dico ſi vir tēpore meſtruorū petat
debitū ſibi reddi ab vxore: ipa debet
ei quantū pōt pſuadere ne petat : di
cendo ſe eſſe infirmā. nec paratā eē
protunc ad opus illud non tñ debet
dicere: ſe eſſe in paſſione illā. niſi cō
ſtaret ſibi de prudentia et diſcretiōe
viri. quia vir poſſet tātam abomina
tiōe3 concipere contra ea3: ꝙ dimit
teret eam . Sed ſi conſtaret ſibi de
prudentia et diſcretione viri: poſſet
ſibi reuelare Et ſi ipe nollet deſiſte
re reddat ſibi debitū cū dolore tamē
et amaritudine animi. Tempore et
. i. ſi cognouit vxorē diebus ſancto
rum vel diebus ieiuniorū vel dieb⁹
cōmunionis vel tēpore puerperij . ñ
tñ credo: ꝙ in iſto caſu ſit peccatum
mortale. dū tñ nō tranſgrediantur
limites matrimonij. ſicͨ dicetur ſtati
licet ſint monendi : ꝙ tali tēpore ab
ſtineāt ab actu carnali. Mente. i. i
tentōe Circa qd notādū ꝙ q̄drupli
ci mēte . i. intentōe pōt vir accedere
ad vxorē. Uno modo vt generet ex

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ea prolem. que ſit ad ſeruitium ⁊ ad
cultum dei. Alio modo vt reddat d
bitum: quod ab ea exigitur. Et ſi cū
tali mente accedat ad eam: non ſolū
non peccat nec mortaliter nec veni
aliter: imo meretur dūmodo ibi ni
hil aliud contineatur. Alio modo:
quia vi trahitur concupiſcentia car
nis. Et ſi talis concupiſcētia mane
at īfra limites matrimonij .ſ. ꝙ nul
lo modo accederet ad eam: niſi eſ
ſet vxor ſua: eſt ſolum peccatum ve
niale. Si autē iſta concupiſcentia
tranſgrediatur limites matrimonij:
ita .ſ. ꝙ accedat ad eam non ſolum
ſicut ad vxorem ſed ſicut ad mulierē
ita ꝙ ſi haberet aliam ita in promptu
ſicut iſtam: ita accederet ad eam: iā
eſt peccatum mortale. Loco .i. ſi co
gnouit eam in eccleſia vel in cimite
rio vel in alio loco ſacro. Et in iſto
caſu credo: ꝙ vterqꝫ peccat mortali
ter. Conditione .i. ſi cognouit eā
cum conditione inhoneſta ⁊ illicita
ſicut viſum fuit ſupra. quando age
batur de matrimonio. Modo .i. ſi
cognouit eā contra modū inſtitu
tū a natura. ⁊ iſtud eſt grauiſſimū
peccatum in vxore. Auguſtinus.
Uſus qui eſt contra naturam: exe
crabilis ſit in meretrice. ſed execra
bilius in vxore. xxxij. q. v. Adulte
rij. Secundū ergo iſta poterit ſacer
dos formare interrogatiōes ſuas d
peccato luxurie circa virum et vxo
rem ſaluo tamen ꝙ non deſcendat
nimis vt dictū eſt ad pticularia. Cir
ca peccatū ire ſi peccator per ſe vel
ad interrogationem ſacerdotis con
fiteatur de eo. poterit interrogare
ſacerdos ipſum. propter iram blaſ
femaſti vnqꝫ de deo vel de ſanctis e
ius. et ſi dicat ꝙ ſic. interroget eum

quomodo quotiens et quare. ⁊ ſic d
alijs circunſtantijs. Deinde interro
get ipm. dixiſti vnqꝫ propter iram v
ba contumelioſa proximo. ⁊ ſi dicat
ꝙ ſic. interroget que verba quare ⁊
quotiens et vbi et coram quibus.
Interroget etiam ſi fuit iniuriatus
alicui propter iram percutiendo vel
verberando eum. et ſi dicat ꝙ ſic
interroget quis erat. ſi erat clericuſ
vel laicus religioſus vel ſcolaris. et
ſic de alijs circunſtantijs perſone.
Interroget etiā quotiens iterauit
iniurias. ⁊ vbi et qre. et ſic de alijs
circūſtātijs. Circa pccm gule ſi pctor
p ſe vel ad interrogatiōem ſacerdotiſ
confiteatur de peccato gule. interro
get eum ſacerdos. ſi propter gulam
ſuam fregit vnqꝫ ieiuniū eccleſie.
vel ſi comedit carnes in eis. ⁊ quā
et quotiens. et ſi inebriauit ſe. et ſi
habet in conſuetudine ꝙ inebriet ſe
et ſi propter ebrietatem dixit verba
ſcurrilia et inhoneſta vel iniurioſa.
et quotiens dixit et quibus. et ſic de
alijs. Et nota ꝙ ſcdm ꝙ dīc Grego
rius. quinqꝫ modis peccat homo per
gulam. et iſti modi continentur in
his verſibus. Certū ꝙ quinqꝫ mo
dis gula damnat edaces. Dū nimi
um comedit dum edēdi preuenit ho
ram Querit delicias parat eſcas de
licioſe. Aut ſumit auide quod nō e
rat delicioſum. Et nota ꝙ comedere
multū vel ratione cōplexionis vel e
tatis vel laboris non eſt peccatum.
dū tamē non ſtudio vel ardore vel
auiditate ſumatur. Item precioſitaſ
moderata maxīe in diuitibus qui ta
libus vti ſolent non eſt pccatū. dū ta
men non ſumatur nimis auide. nec
ſtatus ſuus obſtet. Et quia facta eſt
mētio de ebrietate. nota ꝙ ebrietas

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tribus modis dicitur . Primo mo
do dicitur pena et obliuio mētis. iſtud
nō eſt peccatū . xv . q . i . Sane. Se
cūdo modo dicitur ebrietas frequēs
actio bibendi. et hoc vt ait Auguſti
nus eſt peccatum veniale. niſi ſit aſ
ſidua . quia tunc eſt peccatum mor
tale. maxime ſi nouit vires vini. et
non vult apponere aquaz . xxv . di.
cap̄ Criminis. Tertio dicitur que
dam diſpoſitio mentis et ſtudiuz ad
inebriandum ſe de facili. et iſtud eſt
ſemper peccatuz mortale . viceſima
ſexta diſtinctione capitulo Ante oīa
Circa peccatuz inuidie. ſi peccator
confiteatur de peccato inuidie vel p
ſe vel ad interrogationez ſacerdotis
interroget euz ſacerdos: ſi placuit ei
malum vel damnum proximi . et ſi
diſplicuit ſibi bonum et commoduz
ſuum. Iterum ſi vnq̄ȝ ex inuidia d
traxit ſibi imponendo ei falſum cri
men . vel bonum quod erat in eo di
minuendo vel occultādo . vel malū
quod erat in eo augmentando . vel
illis qui nō nouerant manifeſtando
Item quotiens fecerit iſta et quare .
et ſic de alijs circunſtantijs . Item
ſi portat odiuz vel rancorem vel ma
lam voluntatem proximo. et quare
et ſic de alijs circunſtantijs . Cir
ca accidiam interroget ſacerdos :
ſi potuit multa bona facere : que
non fecit. et dicere que non dixit . co
gitare que non cogitauit . et multa
mala vitare que non vitauit. Itez
ſi ex negligentia omiſit ire ad miſſā
vel ad ſermonez et ad alia bona ope
ra. et ita de alijs. Secundum ergo
doctrinam iſtam ſacerdos poterit in
terrogatōnes ſuas formare. quia in
iſtis vnctio quam accepit a deo et ex
perientia docebunt eum magis q̄ȝ a

iſta lectio. Uerum eſt: q̄ iuxta varie
tates perſonarum variande ſunt in
terrogationes . Ideo iuxta varieta
tem confitentium debet ſacerdos va
riare interrogationes Unde ſi con
fitēs ſit religioſus : interroget d tri
b⁹ votis regule . ſ. de obediētia pau
pertate et caſtitate. Interroget etiā
euz de obſeruantijs regularibus . et
potiſſime de duodecim abuſionibus
clauſtri. quibus frequenter religioſis
ſtatus corrumpitur Et ſunt iſte pre
latus negligens . diſcipulus inobe
diēs. iuuenis ocioſus. ſenex obſtina
tus. monachus curialis. monach⁹
ſeu canonicus regularis cauſidicus
habitus precioſus. cibus exquiſitus
rumor in clauſtro . lis in capitulo :
diſſolutio in choro. irreuerētia circa
altare. Et ſic ſcd̄m iſtas et ſecundū
alias obſeruantias regulares cōfeſ
ſor debz et poteſt formare interroga
tiones. Circa etiam clericos ſecula
res fiende ſunt interrogatōes de ſy
monia de negociatione. et de alijs q̄
pertinent ad auariciā Et ſi habent
amminiſtrationem vel beneficium:
interrogetur d dilapidatione bonoꝝ
vel ſi expendit in malos vſus bona
eccleſiaſtica Itez vtrum interfuerit
diuinis officijs et horis canonicis .
et vtrum portet coronam et habitū
congruentem. et vtrum dicat perfe
cte et complete officium diuinum .
Item interrogandi ſunt de luxuria
de venatione: de irregularitate: de
ludo alearum Et ſi eſt in ſacris: de
aduocatione: et de ſimilibus: quibuſ
ſolēt ſepi⁹ peccar̄. Circa Principeſ
interrogādū ē de iuſticia. Circa mi
lites de rapina Circa mercatores et
alios officiales artes mechāicas exer
centes d fraude d dolo de mēdacio :

(c) 2006 Ministerio de Cultura

liqui ꝙ quãuis peccatum in contritione dimittatur et quantum ad culpã et quam ad reatum pene eterne: tñ peccator adhuc remanet obligatus ad duo. ſ. ad confitendum peccatuꝫ et ad aliquã ſatiſfactionem pro pcto faciendã. Et ideo ſacerdos virtute clauium abſoluit iſtũ a vinculo: quo tenebatur ad confeſſionem. et ligat eum ad ſatiſfactionem. Et ſic dicit ſacerdos ſoluere ⁊ ligare virtute clauiũ. Quamuis verum ſit ꝙ pccõr ſit obligatus ad illa duo: non video tamen ꝙ ſcõm viam iſtorum verba forme abſolutõis ſacramentalis poſſint bene verificari. Non enim dicit ſacerdos: abſoluo te a confeſſione. ſed dicit abſoluo te a peccatis. Ergo ſcõm iſtã viã oportet: ꝙ aliquo modo abſoluat a peccatis. Et ideo dicunt aliqui ꝙ peccator per peccatum nõ ſolum eſt obligatus deo: quem offendit: imo etiam eccleſie. cui peccãdo ſe ſubtrahit. Et ideo quamuis in contritione reconſilietur deo: adhuc tamen remanet reconſiliandus eccleſie. et reconſiliatur eccleſie in confeſſione. confitendo. ſ. illi qui eſt rector eccleſie. Et licet iſtud ſit veruꝫ: nõ tamen videtur ſufficere. cum claues non ſolum ſe extendãt ad ſoluendũ vel ad ligandum in terris. imo etiã in celis. dicente Chriſto. Quodcũ ꝙ ligaueris ſuper terraꝫ ligatum erit ⁊c. Et ideo dicunt alij: ꝙ ſacerdos virtute clauium non facit aliquo niſi ſolum oſtenſiue. Unde dicunt ꝙ abſoluit. i. abſolutum oſtendit. Unde quando dicit abſoluo te: eſt ſenſus: abſolutum oſtendo te. Et iſti videntur fundare dictum ſuum in autoritate ãbroſij dicentis. Sacerdos quidem officium ſuum exhibet. ſed nullius poteſtatis iura exercet. Sed dictum iſtorum parum videtur attribuere clauib⁹. Et verbũ Ambroſii intelligenduꝫ eſt ꝙ ſacerdos nulli⁹ poteſtatis iura exercet autoritatiue ſed tñ miniſtraliter. Et ideo dicũt alij ꝙ ſacerdos virtute clauium abſoluit a culpa. ſi inuenerit eaꝫ. dummodo confitens non põat obicem. et abſoluit a pena purgatorij. cui peccator erat obligat⁹. non eam relaxãdo ſed commutando. et hoc ſub conditione. ſ. ſi explet penitentiam iniunctam. ita ꝙ ſi penitentia iniuncta eſt condigna abſoluitur a tota pena purgatorij. et ſi non eſt condigna non abſoluitur a tota ſed a tãta. Et ideo ſi moriatur expleta penitentia condigna nõ punietur ĩ purgatorio. Si autem penitentia non fuerit condigna vel ſi fuerit nõ autem compleuerit eam in vita iſta complebit eam in purgatorio. Et iſta opinio videtur mihi ſatis ratõabilis. Alij dicunt ꝙ cum peccatum mortale ſit offenſiuũ diuine bonitatis q̃ eſt infinita pena debita pccato mortali eſt infinita. et per conſeqñs eſt viribus noſtris improportionabilis. virtute autẽ clauium fit nobis proportionabilis. inquantum virtute clauium communicatur confitenti paſſio Chriſti. que dat efficaciam omnibus ſacramẽtis. et que fuit ſufficiens ad ſatiſfaciendũ pro peccatis totius mundi. Unde ſcõm hanc viam virtus clauium eſt ꝙ virtute earum communicatur confitenti paſſio chriſti. in cuius virtute poteſt ſatiſfacere pro peccatis. quod non faciebat ante. Unde credo ꝙ vnum pater noſter impoſitum in penitentia a ſacerdote eſt efficacius ad ſatiſfaciẽduꝫ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ꝑ pcc̄is: q̄ȝ ſi aliquis diceret centum
milia per ſeipm̄. quia illud habet ef
ficaciam a paſſione Chriſti. illa a
merito dicentis. Et iſta opinio eſt
multum rationabilis.

De ſigillo confeſſionis .c.xi.

Confeſſionis ſigillū
ita debet eſſe ſecretū
ꝙ nullo modo nul
lo pacto pro nulla
re debȝ frangi. imo
ſacerdos deberet ā
te ſuſtinere quancunqȝ penam etiaȝ
mortem q̄ȝ reuelare confeſſioneȝ ſic
v̄bo nec ſcripto nec nutu nec ſigno
Et de hoc dicit Gregorius: et ha
betur de penitentia di. vi. c. Sacer
dos. Ubi dicitur ſic Sacerdos an
te omnia caueat: ne de his qui ei cō
fitentur peccata ſua alicui recitet:
quod ei confeſſus eſt. non propinqs
nec extraneis. neqȝ quod abſit pro
aliq° ſcandalo Nam ſi hoc fecerit d̄
ponatur ⁊ omnibus diebus vite ſue
ignominioſus peregrinādo pergat
Item de penitentia et re. ca. Omis
vtriuſqȝ ſexꝰ. Caueat omnis ſacer
dos ne verbo aut ſigno vel alio q°
uis modo prodat aliquatenꝰ pcc̄m.
ſed ſi prudentiori conſilio indiguerit
illud caute abſqȝ vlla expreſſione re
quirat. quoniam qui in penitentiali
iudicio ſibi decretū preſumpſerit re
uelare: non ſolum a ſacerdotali of
ficio decreuimus ſuſpenſum: veruȝ
etiam ad agendam penitentiam in
arto monaſterio detrudendum Ita
ꝙ in decretali iſta inſtruitur confeſ
ſor d̄ hoc quod agere debeat. ⁊ aq°
caueat Si enim ſacerdoti in confeſ
ſione occurrat caſus ſuper quo non
poſſet bene conſulere confitenti. de
bet ſuper hoc conſulere peritioreȝ ſe
vt videat quid agere debeat. Sed
ſub qua forma reuelabit iſti peccatū
quod alter confeſſus eſt ſibi. credo
ꝙ ſub hac forma Si talis caſus ac
cideret: quid eſſet fiendūȝ. vel ſi ali
quis confiteretur d̄ iſto peccato: qd
eſſet ſibi conſulendum. Non autem
vt credo debȝ dicere: ego audiui iſtd̄
in confeſſione. quia dicendo ſic men
tiretur. quia ipſe non audiuit vt ipe
ſimo vt vicarius et tenens locū dei.
Et multominus debȝ dicere: quidā
confeſſus eſt mihi iſtud. quia dicen
do ſic in generali et implicite reuela
ret confeſſionem. Et etiam quia cō
feſſio facta fuit deo. et non ſibi. niſi
vt tenenti locum dei. Sed pone ſa
cerdos ſuper crimen quod audiuit i
confeſſione inducitur in teſteȝ. et cō
pellit iurarē. quid faciet Si dicat re
uelat confeſſioneȝ. ſi negat periurat
Dico ꝙ ſi ſolum ſciat per confeſſio
nem ipe debet iurare ſe nihil ſcire d̄
materia illa ſuper qua interrogatur
nec periurat. quia ipſe nihil ſcit. q̄ȝ
uis bene ſciat illud crimen ſibi fuiſ
ſe confeſſum. Neſcit tamen vtrum
confitens in confitendo dixerit verꝫ
vel falſum. Et ideo vere poteſt iu
rare ſe nihil ſcire. Sed quid ſi iu
dex fuerit cauilloſus. et interroga
uerit eum per iuramentum. vtrum
audiuerit aliquid de crimine illo. de
quo agitur. Dicendum ꝙ iuramen
tum non ligat euȝ ad dicendum ali
quid de materia iſta Cum enim iu
ramentum non fuerit inuentum vt
eſſet vinculum iniquitatis. extra de
iureiurando. quantum in nullo qd̄
ſit contra mandatum dei eſt obliga
torium iuramentum. Unde cum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

reuelare confeſſionem. ſit cōtra man
datum dei : ſcilicet contra illud .
Non falſuʒ teſtimonium dices: nul
luʒ iuramentuʒ obligat ad hoc Un
de talis licite pōt iurare ſe nihil audi
uiſſe Et intelligat : ꝙ nihil audiuit
vt homo vel ꝑ moduʒ quo debeat te
ſtificari. Ulterius pone ſacerdos ꝑ
confeſſionem ſcit aliquem hereticuʒ
in parrochia ſua vel alibi . qui alios
inducit in hereſiʒ . quid faciet iſte ſa
cerdos Raymundus in ſumma ſua
videtur dicere in caſu iſto confeſſio
nem poſſe reuelari. Et ratio ſua eſt
quia talis non ſeruat fidem . cum ſit
hereticus ⁊ infidelis . et ideo tali nō
ē fides ſeruāda . xxiij . q . i . Noli Sal
ua tamen reuerentia Raymūdi ma
gis videtur mihi conſona equitati o
pinio alia. quam etiam idem Ray
mundus recitat . ſcilicet ꝙ ſacerdos
non debet reuelare confeſſioneʒ iſti⁹
ſed debet adire Epiſcopum vel ad
iquiſitorem . et dicere ei cuſtodi et vi
gila ſup oues tuas. q2 lup⁹ ē in gre
ge Et quod dicit Raymundus cū
iſte ſit infidelis fides nō eſt ei ſeruā
da . dico ꝙ in non reuelando confeſ
ſionem nō ſeruatur fides domini ſʒ
deo qui fidelis eſt in omnibus vijs
ſuis Sed nūquid confitens poteſt
licentiare confeſſoreʒ : ꝙ dicat illa q̄
dixit ſibi in confeſſione . Dico ꝙ cō
fitens bene poteſt facere : ꝙ illa que
confeſſor ſcit vt deus ſciat vt homo
dicendo ſcilicet extra confeſſionē illa
que dixit ſibi in confeſſione . Et ſic
confeſſor poterit illa dicere . ex quo
audiuit ea extra confeſſionem Sed
nūquid ſufficit : ꝙ confitens dicat cō
feſſori. Ego do vobis licentiam : ꝙ
dicatis ea : que dixi vobis in confeſſi
one. vel oportet ꝙ replicet ei omnia
extra confeſſioneʒ. Aliqui doctores
dicunt ꝙ ſufficit : ꝙ licentiet cōfeſſo
rem. Sed tamen dominus. Durā
dus dicit in quarto ſuo : ꝙ non ſuffi
cit. imo tenetur omnia replicare ſibi
extra confeſſionem. Et ratio ſua q̄
occurrit quantum ad nunc eſt iſta .
Quia i his que ſunt de neceſſitate
ſacramenti : null⁹ poteſt diſpenſare
nec etiaʒ Papa. de quo magis vide
tur. ſed tenere ſecretuʒ eſt de neceſſi
tate confeſſionis ſacramentalis . vt
diffuſe probat. ideo nullus poteſt cō
tra hoc diſpenſare Unde nullus po
teſt diſpenſare nec licentiare : ꝙ illa
que ſciuntur in confeſſione : reuelēt
Ideo ad hoc ꝙ reuelentur : oportet
ꝙ ſciantur aliter q̄ʒ per confeſſioneʒ
Ex his patet : ꝙ ſi aliquis ſciat ali
quid extra confeſſioneʒ : poteſt illud
reuelare. ⁊ ſuper illud teſtificari. eo
modo quo ſcit extra cōfeſſioneʒ. No
tandum etiam ꝙ ſigillum confeſſio
nis directe et principalit̄ reſpicit pec
cata . vt patet ex decretali Omnis
vtriuſqʒ ſexus . vbi dicitur . Caueat
omino ſacerdos ne verbo aut ſigno
aut quouis alio⁹ prodat peccatum
Ex conſequenti tamē et ex quadaʒ
congruitate reſpicit alia. Et hec de
confeſſione ſufficiant.

Tractatus tertius ſecunde partis de ſatiſfactione .

Expeditis ꝑ dei gra
tiaʒ duab⁹ partibus
penitentie de contri
tiōe ſcilicet ⁊ confeſſi
one de tertia ſcilicet
de ſatiſfactione agē
dū eſt. Circa quaʒ
conſideranda ſunt ſex Primo quid
ē ſatiſfactio. et in quibus conſiſtit .

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Secundo de elemoſina: que eſt pri
ma pars ſatiſfactionis. Tertio de
ieiunio. qđ eſt ſecūda pars. Quar
to de oratione. que eſt tertia pars.
Quinto de menſura ſatiſfactionis
idest que penitentia eſt imponēda ꝑ
vnoquoqꝫ peccato. Sexto vtrum
vnus poſſit ſatiſfacere pro alio

Quid ſit ſatiſfactio et in
quibus conſiſtit.

Satiſfactio ſecundū
Gregoriuꝫ eſt pec
catoruꝫ cauſas exci
dere. et earum ſug
geſtionibus aditum
non indulgere Ita
ꝙ in iſta diffinitione tanguntur duo
que debent eſſe in omni vera ſatiſfa
ctione Sicut eniꝫ bona ⁊ completa
medicina debet eſſe curatiua infirmi
tatis preterite et preſeruatiua reſpe
ctu future: ita ſatiſfactio debet eſſe ī
remedium peccati preteriti et in cau
telaꝫ futuri. Primum tangitur cuꝫ
dicitur. peccatorum cauſas excidere
Secundum: cum dicitur earuꝫ ſug
geſtionibus aditum ⁊c̄ Quia etiaꝫ
medicina ſi ſit conueniēs: debet eſſe
appropriatā infirmitati. ⁊ ordinari
directe contra infirmitateꝫ: teſte be
ato Hieronymo. qui dicit Medici
na cuilibet morbo eſt adhibenda. nō
eiꝫ ſanat oculum: qđ ſanat calcaneū
Et ſecunduꝫ quod dicit beatus Io
hānes ī prima canonica ſua Omne
quod eſt in mundo aut eſt cōcupiſcē
tia carnis: aut concupiſcentia oculo
rum: aut ſuperbia vite. Et vult dice
re: ꝙ tres radices ſunt omnium pec
catorum Scilicet auaricia. que da
tur intelligi ꝑ hoc: quod dicitur con
cupiſcentia oculorum. Luxuria. q̄
datur intelligi per hoc quod dicitur
concupiſcentia carnis. Superbia q̄
datur intelligi per hoc quod dicitur
ſuperbia vite. Idcirco contra iſtas
tres radices peccatoruꝫ ordinantur
tres partes ſatiſfactionis. Scilicet
elemoſina que ordinatur contra aua
riciam Ieiuniuꝫ quod ordinatur cō
tra luxuriaꝫ Oratio. que ordinatur
contra ſuperbiam. Et ſic ſunt tres
partes ſatiſfactionis. ſcilicet elemoſi
na ieiuniuꝫ et oratio Et de iſtis tri
bus per ordineꝫ eſt agendum. ⁊ pri
mo de elemoſina.

De elemoſina .c.ij.

Licet varia et diuer
ſa de virtute elemo
ſine a ſanctis et ſū
mis doctoribus ſint
ſcripta: tamē ille ſā
ctus Thobias oīa
breui ſermone comprehendit dicēs.
Elemoſina animā a morte et a pec
cato liberat. et non patietur eaꝫ ire
in tenebras. Elemoſina autem eſt
triplex. Prima conſiſtit in cordis
contritione quando ſcilicet aliquis
ſe offert ſacrificium deo De quo di
citur in pſalmo Sacrificiuꝫ deo ſpi
ritus contribulatus. cor contrituꝫ ⁊
humiliatum deus nō deſpicies. Et
de iſta elemoſina dicit Sapiēs Mi
ſerere anime tue placens deo Et ele
moſina ſic dicta nō ē pars ſatiſfacti
onis. imo eſt pars integralis penitē
tie condiuiſa ſatiſfactioni. prout di
citur ꝙ penitentie ſunt tres partes
Scilicet cōtritio Cōfeſſio et ſatiſfa
ctio. Alia eſt elemoſina que cōſiſtit
in compaſſiōe proximi. inquantum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

compatimur alienis miſerijs : ſic no
ſtris. Et de iſta dicit Job ab initio
conualuit mecū miſeratio ⁊ ab vtero
matris egreſſa eſt mecum . Tertia
conſiſtit in largitione manuali. quā
do ſcilicꝫ aliquis exhibet alicui aliqͦd
temporale ſubſidium propter deum
Et de iſta intendimꝰ hic Et de hac
dicit ſaluator in Luca Date elemo
ſinam. et ecce omnia mūda ſunt vo
bis Et Ambroſius Paſce famē mo
rientem. ⁊ niſi paueris: occidiſti Et
ſub iſta elemoſina continentur ſep
tem opera miſericordie . de quibus
dicetur in tertia particula Sed quā
tum ad nunc conſideranda ſūt circa
elemoſinam quatuor Primo de quo
debet fieri . Secundo a quo debet
fieri Tertio cui debet fieri. Quar
to quomodo debet fieri.

De quo debꝫ fieri elemoſina

Dimiſſa illa diſtincti
one de neceſſario et
ſuperfluo que ab ali
quibus doctoribus
fit dicendum eſt : ꝙ
in hoc concordant
omnes doctores: ꝙ de alieno nec de
illicite acquiſito non debet fieri ele
moſina Unde Thobias oſtendens
filio ſuo d quo eſſet elemoſina fiēda
dicit Honora dominum tuum de tua
ſubſtantia De tua dicit. non de alie
na Et Gregorius Non eſt putan
da elemoſina ſi pauperibus diſpēſe
tur : quod ex illicitis rebus acquirit
Notandum tamen circa hoc: ꝙ illi
cite acquiſitum poteſt eſſe tribus mo
dis Sunt enim quedam illicite acq
ſita: ī quibus non transfertur dñium
in accipientem. vt in rapina et furto

Sunt alia in quibus transfert dñi
um. ſed tamē competit repetitio . vt
in vſura ⁊ ī ſymonia Sunt alia in
quibus transfertur dominium ⁊ nō
cōpetit repetitio. vt ī pecunia vel in
rebus acquiſitis ex hyſtrionatu vel
meretricio. In primis duobus caſi
bus. ſ. quando nō transfertur domi
nium : vel ſi transfertur cōpetit repe
titio: non poteſt fieri elemoſina. ſed
preſciſſe debet reſtitui iuxta modum
qui ponitur infra Unde de acquiſitis
furto rapina vſura ſymonia nō pote
rit fieri elemoſina . In tertio aūt ca
ſu . ſ. quando transfertur dominium
et non cōpetit repetitio : ſic in acqui
ſitis ex hyſtriōatu vel meretricio: de
iſtis poteſt fieri elemoſina . Et hāc
diſtinctionem approbat Ambroſius
. xiiij. queſtione. v. Non ſane ī fine
ſed nūquid de his que acquiruntur
ludo alearum vel taxillorū vel quocū
qꝫ alio ludo pōt fieri elemoſina Di
cendum ꝙ intelligo hic . quando lo
quor de ludo nō de ludo qui fit cau
ſa ſolacij vel recreationis. quia talis
ludus eſt licitus. ſolū ꝙ ſit honeſtꝰ
et debitis circūſtantijs inueſtitꝰ Sꝫ
de ludo qui fit cauſa cupiditatis. q ē
omnino et ſimpliciter illicitus . cum
in eo concurrāt multa peccata Pri
mo eſt ibi deſiderium lucrandi . ecce
cupiditas. que eſt radix omnium ma
lorum Secundo eſt ibi volūtas ſpo
liandi proximum. ecce rapina. Ter
tio ē ibi vſura maxima. ſcilicet vnde
cim pro duodecim non ſolum in anno
vel in menſe ſed in eodem die Quar
to multiplicantur ibi mendacia ⁊ ver
ba ocioſa ⁊ vana Quinto eſt ibi bla
ſfemia. ecce hereſis . Sexto eſt ibi
corruptio multiplex proximorum :
qui ludum aſpiciunt . Septimo eſt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ibi ſcandalum bonorum Octauo eſt
ibi contemptus prohibitionis ſancte
matris eccleſie Nono ē ibi amiſſio tē
poris et aliorum bonorum: que illo
tempore homo tenetur facere. Ex
quibus omnibus patet quantuʒ pec
cant: qui talibus ludis vacant. Et
de pena clericoruʒ qui talibus ludis
vacant legitur in canonibus apoſto
lorum viceſima quinta diſtinctione
capitulo ꝑmo. vbi dicitur Si Epi
ſcopus aut preſbiter aut dyaconus a
lee aut ebrietati deſeruiens aut deſi
nat aut certe damnetur Subdyaco
nus aut lector aut cantor ſimilia fa
ciens aut deſinat aut a communiōe
priuetur. Patet ergo: illud quod in
ludo acquiritur: illicite acquiritur.
Sʒ nunqd pōt repeti. Dicunt aliq
doctores ꝙ non. ſed ille qui lucratuſ
eſt debʒ illd pauperib⁹ erogare. Ar
.xiiij.q.v. Non ſane Cuʒ enīʒ tur
pitudo vertatur ex parte vtriuſqʒ: mē
lior eſt conditio poſſidētis Alij dicūt
et fere quaſi omnes doctorēs canoni
ſte: ꝙ poteſt repeti. ⁊ probatur. ff: d
aleatoribus. lege vltima in fine Et
dicit greca cōſtitutio: ꝙ vſqʒ ad qui
quaginta annos poteſt repeti Et ſe
cundum iſtos de acquiſitis in ludo
non poteſt fieri elemoſina. Raymun
dus et concordat cum eo. Thomas
et quaſi omnes theologi: dicit ꝙ di
ſtinguendū eſt. quia aut aliquis lu
ſit voluntarie et ex cupiditate et non
coactus per aliqueʒ ⁊ tunc ſi amiſit
non poteſt repetere quod amiſit. ſed
ille qui lucratus eſt: tenetur illud da
re pauperibus. ſi lucratus ē tenetur
reſtituere in iudicio anime Aut luſit
attract⁹ per viʒ vel per importunita
tem alterius. ⁊ tunc ſi amiſit poteſt
repetere. ſi lucratus eſt non tenetur
reſtituere. ſed quod lucratus ē debʒ
pauperibus erogare et iſtam ſenten
tiam probat per multā iura. et eſt
ſatis cōſona rationi et equitati. No
tandum tamen: ꝙ ſunt alique perſo
ne: quibus indiſtincte tenetur quis
reſtituere quidquid lucratus eſt ab e
is in ludo vt furioſi prodigi pupilli
minores vigintiquinqʒ annis mēte
capti ſurdi ceci muti et qui morbo ꝑ
petuo laborant. Quia tales rebus
ſuis ſupereſſe non poſſunt. ideo dāt
eis tutores et curatores Idem vide
tur de monachis et ceteris religioſiſ
et filijſfamilias qui nō habent pecu
lium caſtrenſe vel quaſi caſtrenſe. et
vxor que nō habet res parafernales
et etiam amminiſtrator rerum eccle
ſiaſticarum que pauperuʒ ſunt. ⁊ ſi
milibus Nam cuʒ talis pecunie am
miniſtratio multiplici ratione rerum
et facti ſit culpabilis et vicioſa: reſti
tuenda eſt. non dico ei qui amiſit eā
in ludo ſed tutori vel curatori vel do
mino vel marito vel patri vel matri
vel eccleſie vel monaſterio.

Quis poteſt facere elemoſinam

Elemoſinam poteſt
facere quicūqʒ ē ſui
iuris. ⁊ habet domi
niuʒ vel amminiſtra
tionem aliquorum
bonorum tempora
lium Nunquid ergo monachus vel
aliqua alia perſona religioſa poteſt
facere elemoſinam. Dico ꝙ talis ꝑ
ſona aut habet amminiſtrationem.
aut non Si habet amminiſtratiōeʒ
poteſt et debet. imo quidquid ſuper
eſt ſibi: in neceſſitatibus eccleſie et i
cauſis pijs eſt expendenduʒ. dicente

(c) 2006 Ministerio de Cultura

beato Bernardo Bona eccleſiarū
pauperum ſunt. Et quidquid a mi
niſtris eccleſie preter victū ⁊ veſtitū
retinet totū eſt ſacrilegiū ⁊ rapina
Si nō habꝫ ãminiſtratōeꝫ credo ſal
uo meliori iudicio: ꝙ non pōt nec de
bet facere elemoſinam. niſi de prela
ti ſui petita et obtenta licentia Mo
nachus eniꝫ non poteſt tractare etiā
vtilitates monaſterij ſui niſi de pre
cepto abbatis. x vi. queſtione prima
Monachi de cōſecratōe di. quinta
Non oportet Et hoc intelligo: niſi
ille qui indiget elemoſina ſit in extre
ma neceſſitate conſtitutus idest indi
geat ad mortem. quia in iſto caſu d̄
bet ei dare elemoſinaꝫ ſi poteſt. eſto
etiam ꝙ prelatus expreſſe inhiberet
illi. Quia in tali caſu omnis homo
tenetur ex precepto dei ſubuenire ſu
o proximo iuxta illud capitulū Pa
ſce fame morientem ⁊c. Et etiam
in tali caſu omnia ſunt communia.
diſtinctione quadrageſimaſeptima.
Sicut hi Nota tamē ꝙ ſi monachꝰ
non habens amminiſtrationeꝫ de p̄
cepto abbatis vadit ad aliquaꝫ pere
grinationem vel ad ſtudium ſine ali
qua diſtinctione poteſt dare elemoſi
nam. nam eoipſo ꝙ prelatus dedit
ſibi licentiaꝫ ſtandi in ſcolis vel eun
di ad peregrinationem: videtur ſibi
dediſſe licentiaꝫ faciendi omnia: que
honeſti ſcolares et peregrini ſolent
facere. ita tamen quod moderate fa
ciat. Quilibet enim debet ſe confor
mare moribus illorum: inter quos
viuit. Sed nūquid vxor poteſt face
re elemoſinam ſine licentia viri. Di
cenduꝫ: ꝙ ſi vxor habet res paferna
les idest proprias preter doteꝫ ſic di
ctas a pera quod eſt iuxta ⁊ ferna qđ
eſt dos quaſi iuxta dotem: poteſt de
illis etiam inuito viro facere elemoſi
nam. capitulo de pactis conīu. hac
lege. De rebus etiam viri ſic̄ de pa
ne et vino et alijs que approbato et
bono at laudabili more ſolent ad di
ſpenſationem vxoris pertinere poteſt
facere elemoſinam moderate tamen
et ſecundum facultateꝫ viri et maio
ris vel minoris indigentiaꝫ vel mul
titudineꝫ pauperuꝫ. ⁊ debet ſibi con
formare conſcientiam: ꝙ nō diſplice
at marito in corde. etiam ſi quando
ꝙ prohibuit ſibi ore Solent etiam
mariti facere talem prohibitionem
vxoribus. vt nō retrahant eas a to
to ſed ab exceſſu. quādo ſuſpicantur
eas facturas. ſi haberēt habenas ni
mis laxas. Poteſt etiam formare ſi
bi conſciētiam ex qualitate ⁊ miſeria
pauperis cogitans ꝙ ſi maritꝰ illuꝫ
videret omnibꝰ modis ſibi placeret
ꝙ fieret ſibi elemoſina. Sed ſi omī
no ⁊ p̄ciſſe dicat ſibi cōſciētia ꝙ viro
diſpliceat: deponat cōſcientiā illaꝫ ſi
poteſt ⁊ ſi nō poteſt: nō det ⁊ doleat
ꝙ nō pōt dare. Et ſic intelligo illud
capitulum. xxxiij. q. v. ꝙ deo. Ubi
dicitur: ꝙ cum ſcādalo viri nō debet
facere elemoſinaꝫ Et iſtud intelligo
niſi petens ſit in extrema neceſſitate
conſtitutꝰ. quia tūc intrepide debet
dare aliter peccaret Et quod dixi d̄
rebus viri: intelligo de rebꝰ dotalibꝰ
nam rer dotaliū illibatum dominiū
penes virum ē. capitulo de rei ven.
do. Ancillā capitulo de iure dotiuꝫ
In rebus dominus autē Albertus
dicit ꝙ ſi ē mulier lucroſa. i. ſi ex of
ficio ſuo lucratur: eſto ꝙ nō habeat
bona parafernalia: de eo quod lucra
tur pōt facere abſqꝫ mādato ⁊ cōſen
ſu viri elemoſinā Filius aūt familiaſ
nō pōt facere elemoſinā de rebꝰ pr̄is

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſine eius licētia et mādato. niſi ſup
ponat: ꝙ placeret patri. ſicut dixi ſu
pra de vxore. Et hoc intellige: niſi
talis filius habeat peculium caſtren
ſe vel quaſi caſtrenſe. de tali eniꝫ pe
culio poteſt facere elemoſinam etiāꝫ
inuito patre. Dicit quidam doctor
Albinos: vt habetur. xl. quinta di
ſtinctione. c. Tria ſunt genera ele
moſinarum. ſcilicet vna corporalis.
egenti dare quidquid poteris. Alia
ſpiritualis. dimittere a quo leſus fu
eris. Tertia delinquentem corrige
re. ⁊ erranteꝫ ducere ad viam verita
tis Peculiuꝫ caſtrenſe ē: qđ acquiſi
uit ex militia Peculiuꝫ quaſi caſtrē
ſe eſt: quod acquiſiuit ex ſcientia vel
alio artificio honeſto. Intellige eti
am: niſi videat pauperē in extrema
neceſſitate conſtitutam. De filio eti
am eunti ad peregrinationeꝫ vel exi
ſtenti in ſtudio intellige ſicut dixi ſu
pra ď monacho. ⁊ multo minꝰ ſeruꝰ
vel ancilla poteſt facere elemoſinam
de rebus dominorum. niſi forte fue
rit eis commiſſa amminiſtratio bono
rum domus. quia tunc poſſent face
re moderate: ſi ſcirēt ꝙ domino nō
diſpliceret.

Cui debet dari elemoſina.

Elemoſina nō debet
dari niſi indigenti.
Et hoc ſonat nomē
elemoſine. Dicitur
eniꝫ elemoſina ſecū
duꝫ quod dicit ebre
ardus ab elyſ. quod eſt miſerere. ⁊
moys. quod eſt aqua quaſi miſeroꝝ
id eſt indigentiuꝫ aqua. Horuꝫ aūt
qui petunt elemoſinam: quidā petūt
quaſi ex debito. ſicut religioſi mendi
cantes. qui predicant ⁊ celebrāt quo
tidie pro benefactoribus ſuis. et iſti
dummodo conſtet eos habere iſtud
officium: ſunt omnibus alijs preferē
di Et dicuntur iſti petere quaſi ex ď
bito qꝛ non ſolū dātur eis tempora
lia: imo accipiuntur ab eis ſpirituali
a. Unde in perſona talium dicit a
poſtolus. Si ſpiritualia vobis ſemi
namus: nō eſt mirum ſi temporalia
veſtra metamus Alij petunt tantū
pro vite ſue ſuſtentatiōe. ſicut iſti pau
peres qui mendicant. Et i iſto caſu
aut homo poteſt omnibus dare aut
non poteſt Si poteſt omnibus dare
tunc debet dare omnibus abſqꝫ aliq̄
diſtinctione. Et ad hoc inducunt e
xempla Abraam et Loth qui quo
niam omnes ſuſcipiebant indifferē
ter hoſpitio: angelos receperunt ſi
enim aliquos repellerent forſitan in
ter illos āgelos repuliſſent Et i hoc
caſu ait Johānes Griſoſtonꝰ Qui
eſcamus ab hac ſurda et nefanda ac
diabolica curioſitate. ſcilicet diſcernē
di inter pauperem ⁊ pauperem non
enim ex vita eoruꝫ quos accipis vel
quibus das mercedeꝫ tibi retributu
rus ē deus. ſed ex voluntate ⁊ bono
rificentia multa ex miſericordia ⁊ bo
nitate. xlij. diſ. Quieſcamus Item
Gregorius. xi. q. iij. Quoniam in
fine. vbi dicitur ꝙ etiam excommu
nicato danda eſt elemoſina. Et hoc
intellige tam de excommunicato ꝙ̄
de quolibet alio notorio peccatore.
Quod intelligendum eſt niſi ſaturi
tate cibi negligerēt iuſticiaꝫ. ⁊ fierēt
deteriores. quia in tali caſu non eſt
eis fiēda elemoſina. vt dicit Augu
ſtinus. ⁊ ponitur. v. q. v. cap. Nō
omīs Et hoc intelligas niſi eſuriat
ad mortē tūc eiꝫ quātūcūqꝫ neglige
rēt iuſticiā ďbet paſci niſi forte videt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſecularis damnaſſet eos propter ſcele
ra ſua ad moriendū fame In ſecun
do caſu vbi non poteſt dare omnibꝰ
poſito ꝙ omnes equaliter indigeant
dicit Ambroſius nouē eſſe conſide
randa. ſcilicet fidem. cauſam. locū
tempus. modūm. neceſſitudinē ſan
guinis propinquitatem. etatem. de
bilitatem. conditionem ſiue nobili
tatem. Fidem quia fidelis preferen
dus ē infideli. Cauſā: quia ſi duo
tenerentur capti: vnus propter cul
pam ſuā et alius ſine culpa: iſte eſſ
preferendus alij Locū. quia captꝰ
ſiue detentus in carcere eſt preferen
dus illi qui poteſt ire liber quocūq;
vult Tempus. quia ſi vnus eſt in
tempore preſequutionis eſt preferen
dus alij qui nullam perſequutionē
patitur. Modum. vt non totū vni
detur. nec ſimul effūdantur opes ſed
diſcrete diſpenſentur. niſi forte ex to
to aliquis vellet relinquere mundū
Neceſſitudinem vt magis indigens
minus indigenti preferatur. San
guinis propinquitatem. vt propin
quus preferatur extraneo. Etatem
quia ſenes ſunt iuuenibus preferen
di. Debilitatē. quia infirmus ē pre
ferendus ſano. ⁊ debilis forti Nobi
litatē. vt nobilis preferatur ignobi
li. Et iſtud totum intelligendum ē
ceteris paribus. Talis enim condi
tio poſſet eſſe ex vna parte: ꝙ refor
maretur pactū in contrarium. Sꝫ
pone quidā habet patrem infidelē
qui indiget elemoſina. ⁊ extraneus
fidelis indiget etiā elemoſina. ipſe
non poteſt ſubuenire vtriq;. ſed vni
tantū. cui ſubueniet: patri infideli
aut extraneo fideli. In iſto caſu di
cunt aliqui ꝙ pater infidelis eſt pre
ferendus extraneo fideli in exhibitio
ne nutrimēti Sed extraneus fidelis
eſt preferendus patri infideli in dile
ctione. ar. xxx. di. c. i. Et fundatur
iſta oppinio ſupra illud preceptum.
Honora patrem tuū ⁊c. Et hoc
intelligatur: ſi equaliter indigeant
Si enim extraneꝰ indigeat ad mor
tem ⁊ pater non: extraneus eſſ pre
ferendus patri Alij dicunt econtra
. ſ. ꝙ boni extranei ſunt malis pro
pinquis preferendi. Quis iſtorum
verius dicat lectoris iudicio relinq̄t

Quomodo debet fieri elemoſina.

Quia ſecundum phi
loſophū in ethicis
modus imponit ſpe
ciem actui: quod in
telligo de ſpecie mo
ris: nō enim ſufficit
facere bonum: niſi bene fiat. Unde
precepit dn̄s Moyſi: iuſte qd̄ iuſtū
eſt exequeris Ideo ad hoc ꝙ elemo
ſina ſit meritoria: requitur ꝙ debito
modo fiat Unde debet fieri elemoſi
na gratanter ſiue letanter. Unde
Apoſtolus Qui tribuit in ilaritate
nō ex triſticia aut ex n̄ceſſitate Ilarē
eiū datorē diligit deus. Secundo
debet fieri latenter. Unde ſaluator
Cū facies elemoſinā: noli ante te
tubā canere ſic̄ ypocrite faciūt. Et
ſequitur te aūt faciēte elemoſinā ne
ſciat ſiniſtra tua. quid faciat dextra
tua. Tertio debet fieri abundanter
et hoc ſecundum facultates dantis.
Unde Thobias Fili ſi multū tibi
fuerit abundanter tribue. ſi autem
exiguum: illud exiguum impartiri
ſtude. Quarto prudenter vt fiat ſe
cūdum formā traditā capitulo p̄cedē
ti Quīto debꝫ fieri cū intentiōe re

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cta. vt ſcilicet fiat propter deum. nõ ad vanam gloriam. Unde ſicut ait Gregori⁹. Unde celu3 mereri poterat: non ventum tranſitorij fauoris querat.

De ieiunio .c.iij

Secũda pars ſatiſfactionis eſt ieiunium de quo dicit i Thobia Bona eſt elemoſina cu3 ieiunio Notandum tamen: ꝙ triplex eſt ieiunium. Primum ẽ abſtinẽtia corpis a cibo materiali. Secundu3 ẽ afflictionis a gaudio temporali. Tertiu3 eſt ſpirituale. ſcilic3 abſtinere a peccato mortali Et hoc triplici ieiunio debemus caſtigare iumentum noſtrum. Parum enim ꝑficit ieiunare a cibo: niſi ieiunetur a peccato Unde Iſayas Quare ieiunamus. et non aſpexiſti. Humiliamus animas noſtras. ⁊ neſciſti Loquitur in perſona ieiunantiu3 in peccato mortali. et ſubdit reſpõſione3 i perſona dei Ecce ad lites et contentõnes ieiunatis et percutitis pugno impie. Et ſequitur Nunquid tale ẽ ieiuniu3: qd elegi: quaſi dicat: ꝙ nõ imo iſtud Diſſolue colligationes impietatis. ſolue faſciculos deprimentes et omne onus videlicet peccati dirumpe. Frange eſurienti panem tuũ ⁊ egenos vagoſ3 induc i domũ tuam. Cum videris nudum operi eum. et carnem tuam ne deſpexeris. Et eſt notandum: ꝙ dominus inſtituit ieiuniu3 in paradiſo. ſed poſtea ſanctificauit in deſerto. quando ieiunauit quadraginta diebus et quadraginta noctibus. Ad hoc autem ꝙ ieiunium ſit meritorium: quatuor debent ip3 comitari. ſcilicet largita leticia. hora ⁊ menſura De largitate dicit Hieronymus Quod manducaturus eras ſi nõ ieiunares: da pauperibus. vt ieiunium tuu3 ſit ſaturitas anime. non marſupij lucru3 Et Gregorius Illud ieiunium deus approbat: qd ad eu3 mã⁹ elemoſinaru3 leuat Idem illud quod tibi ſubſtrahis: alteri largire. vt vnde caro tua affligitur: inde indigẽtis proximi caro releuetur. De leticia dicit Chriſtus cum ieiunatis: nõ eritis ſicut ẏpocrite triſtes. exterminant eni3 facies ſuas vt appareant hominibus ieiunantes De tertio ſcilicet de hora notandu3 eſt: ꝙ hora comedẽdi in diebus ieiuniorum eſt hora nona vel circa. Ita tamẽ ꝙ ſecundum quod dicit Thomas in quarto ſuo. Non oportet aſpicere aſtralabium. ſed ſufficit ꝙ non anticipetur nimis notabiliter hora Unde dicitur i primo Regum ꝙ Ionathas qui anticipauit horam adiudicatus fuit morti. De quarto ſcilic3 de menſura notandum ꝙ ieiunans debet comeder multum ſobrie. Unde dicit beatus Petr⁹ Sobrij eſtote Et ſobrietas iſta attenditur tam in qualitate cibi ꝙ̃ in quãtitate. In qualitate quidẽ vt nõ comedãtur cibaria prohibita ſicut carnes vel lacticinia. et ſimilit̃ non querantur cibaria exquiſita vel exquiſito modo parata. Uide ꝺ hoc ſupra capitulo de interrogationibus fiendis i confeſſiõe Sobrietas etiã attendenda eſt in quantitate. vt nõ ſumatur cibus niſi quantum ſufficit ad ſuſtentationem nature. Superfluitas enim cibi multa mala facit. quia prouocat ad luxuriam. ⁊ omne bonu3 opus diſſoluit. Unde in figu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ra huius legitur in quarto libꝛo re
gum: ꝙ nabuzardã . qui interpreta
tur princeps coquorum: per quem
intelligitur ventris ingluuies ; de
ſtruxit muros Hierusalẽ. per quos
intelligũtur virtutes anime fidelis
Auguſtinus. Mens auiditate cibo
rum laſſata perdit orationis virtutẽ
Notandum etiam ꝙ ieiunium debi
to modo obſeruatuꝫ tria bona facit
: Primo enim eleuat mentem ad cõ
templationem diuinorum. Secun
do reprimit ſtimulum carnalium vi
ciorum . Tertio impetrat gratiam
virtutum et celeſtium premiorum .
Et iſta tria tanguntur in prefatiõe
que cantatur in quadrageſima : in
qua dicitur ſic . Qui corporali ieiu
nio vicia comprimis. q̃ntum ad ſecũ
dum . Mentem eleuas . quantum
ad primuꝫ. Virtutem largiris et p̃
mia. quantum ad tertium . Notan
dum etiam ꝙ per ieiuniuꝫ intelligũ
tur omnes afflictiones corporales.
ſicut vigilie peregrinationes flagel
la et ſimilia

De oratione . c. iiij.

ORatio que eſt terti
a pars ſatiſfactõis
diffinitur ſic a Da
maſceno. Oratio ẽ
pius affectus men
tis in deuꝫ tendẽs.
plerũqꝫ ne pigritetur in vocem pro
rumpens. Vel ſic. Oratio eſt con
geries vocum ad aliquid impetran
dum in deum tendẽtiũ. Notandum
ꝙ in oratione non debent peti tem
poralia ad minus principaliter. ſed
debent peti ſpiritualia et pertinenti
a ad ſalutem. iuxta illud Primum
querite regnuꝫ dei et iuſticiam eius
⁊ hec omnia . ſ. temporalia adicient
vobis. Que autem petenda ſunt i
oratione: oſtendit Chriſtus quãdo
diſcipulis dicentibus Magiſter do
ce nos orare : dixit Cum oratis di
cite pater noſter ⁊ c̃. Et de hoc do
cebitur infra in tertia particula vbi
tractabitur iſta materia in ſpeciali.
Notandum autem ꝙ ad hoc ꝙ ora
tio ſit m̃ritoria et ſatiſfactoria requi
ritur: ꝙ habeat. xiij. conditõnes. ſ.
ꝙ ſit fidelis ſecura humilis diſcreta
deuota verecunda ſecreta pura lacri
moſa attenta feruida operoſa et aſſi
dua. De iſtis non plus proſequor.
quia ꝺ ſe ſunt nota cuilibet aduerte
re volenti. Valet autem oratio pre
cipue contra vicia ſpiritualia . Vn
de Hieronymus ſuper illum locuꝫ
Hoc genus demoniorũ non eiici
tur niſi in oratõne et ieiunio: ait ſic
Medicina cuilibet morbo eſt adhi
benda. non ſanat oculum ; quod ſa
nat calcaneuꝫ Ieiunio ſanantur pe
ſtes corporis. oratione ſanantur pe
ſtes mentis. Si autem queratur: q̃
iſtarum trium partium ſatiſfactiõis
ſit dignior et potior . ſ. elemoſina o
ratio vel ieiunium: dicenduꝫ ꝙ ſi cõ
parentur quantuꝫ ad obiectum : qđ
immediate reſpiciunt vel quantum
ad materiam circa quam ſunt: ſic o
ratõ eſt dignior ⁊ potior aliis duabꝰ
Oratio enim habet deum pro ime
diato obiecto . vt patet ex eius diffi
nitione. nam oratio eſt pius affectꝰ
mentis tendens in deum ⁊ c̃. Ele
moſina habꝫ pro im̃diato obiecto
miſeriam proximi. quia ad hanc re
leuandam ordinatur . Ieiunium e
tiam habet pro immediato obiecto
laſciuiã carnis. qꝛ ad hanc refrenã
dam ordinatur. Oratio eſt etiaꝫ cir

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ca ſpiritualia . elemoſina et ieiuniuꝫ
circa corpalia . q̃re mãifeſtũ ẽ : ꝙ q̃ꝫ
tũ ad hoc oĩo ẽ dignior ⁊ potior ele
moſina et ieiũio . Si autem cõparẽ
tur quantuꝫ ad habitum : ſic elemo
ſina eſt potior oratione et ieiunio .
quia elemoſina continet in ſe oratio
nem et ieiunuꝫ . Ille enim qui dat
elemoſinam indigenti : obligat ipm̃
ad orandum deum pro ſe . et ſic oĩo
includitur in elemoſina . Ille enim
qui facit elemoſinam : eſt particepſ
ieiunij et abſtinentie illius : qui reci
pit eam . et ſic ieiunium in elemoſi
na cõtinetur . Unde credo ꝙ elemo
ſina eſt vtilior et potior ad ſatiſfaciẽ
dum oratione et ieiunio . Et videẽ
iſta eſſe intentio beati Pauli in epi
ſtola ad Timotheum . vbi dicit ſic .
Exercere teipm̃ ad pietatem . i . ad
elemoſinam . nam corporalis exerci
tatio . i . ieiunium ad modicuꝫ vtilis
eſt . pietas auteꝫ . i . elemoſina ad oĩa
valet promiſſionem habens vite . q̃
nunc eſt et future .

Que penitẽtia debet im
poni ꝑ quolibꝫ pc̃c̃o . c . v .

Quanto peccatum ẽ
grauius : tanto cete
ris paribus debet ĩ
poni maior ⁊ graui
or ſatiſfactio pro eo
Et dico ceteris pa
ribus : quia talis circũſtantia poſſet
eſſe ex parte perſone peccantis . vel
etiam ex parte peccati ꝙ minus gra
ui peccato deberet impõi grauior ſa
tiſfactio . verbi gratia cõſtat ꝙ inter
ficere matrem eſt grauius peccatuꝫ
q̃ꝫ interficere vxoreꝫ . et tñ grauior
penitentia debet ipoñi de iure vxori
cide q̃ꝫ matricide . Et ratio eſt : qui
a penitentia debet eſſe talis : ꝙ ſit re
medium peccati preteriti et cautela
futuri . Et ideo quia homines ſunt
magis proni ad vxoricidium q̃ꝫ ad
matricidiuꝫ : vt magis retrahãtur :
maior penitentia debet imponi pro
vxoricidio q̃ꝫ pro matricidio Et ex
ſimili cauſa maior penitentia debet
imponi iuueni lubrico q̃ꝫ ſeni Sed
ceteris paribus quando peccatum̃ ẽ
grauius : tanto maior penitentia dꝫ
imponi pro eo . Ad videndũ ergo q̃
penitentia debet imponi pro vnoq̃
q̃ꝫ peccato : videnduꝫ eſt de gradibꝰ
peccatoruꝫ . quod . ſ . peccatũ eſt gra
uius altero . Notanduꝫ ergo ꝙ gra
uitas poteſt attendi in pc̃c̃atis tribꝰ .
modis . Uno modo circa idem pec
catum . et hoc duobus modis . vnoꝰ
ex parte cauſe inducẽtis ad peccatũ
Nam ſcd̃m ꝙ dicit Gregorius pec
catum tribus modis committit . nam
aut ignorantia aut infirmitate aut
ſtudio . i . ex certa ſcientia ꝑpetratur
Modo peccatuꝫ quod perpetratur
ex infirmitate ẽ grauiꝰ : q̃ꝫ ſi perpe
traretur ex ignorantia : ſed multo
grauius ẽ ſi perpetraretur ex certa
ſcientia . de penitentia di . ij . Sicut
ſciendũ . vnde maior penitentia eſt
imponenda pro peccato perpetrato
ex infirmitate . i . ex tentatõne vel ex
fragilitate . q̃ꝫ pro pc̃c̃o ꝑpetrato ex
ignorantia . et multo maior ꝑ pc̃c̃o
ꝑpetrato ex certa ſciẽtia . Et ẽ con
tra hoc qḋ dc̃m ẽ illud qḋ dic̃ ãbroſi
us dicẽs . Grauiter pc̃cat qui ſibi ꝑ
mittit impunitate . ſed grauiꝰ qui con
temnit . ſed grauiſſime qui ignorat
quod exponẽdũ ẽ . grauiſſime . i . peri
culoſiſſime . qꝛ ſpãliter penitẽtia nõ
agit̃ de peccato quod ignorat̃ . vnde

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Johannes os aureum Nullum in
uenitur tale ĩmediū contra peccata
ſicut eorum continuata memoria .
de pe. di. iij Judas. Et hoc intelli
gas cū recordatur homo de pcc̄o ad
contritionem non ad delectationem
Alio modo poteſt attendi grauitas
circa idem peccatum ex parte ipſius
peccati. Nam vt dicit Auguſtinus
tribus gradibus peruenitur ad pec
catum. ſ. ſuggeſtione delectatōne co
ſenſu. ita ipius peccati tres ſunt dif
ferentie. ſ. peccatum in corde in ope
re et in conſuetudine. ita ꝙ peccatū
in opere eſt grauius q̃ in corde. ſed
grauiſſimuz eſt in conſuetudine. vñ
iſte tres differentie peccatoruz intel
liguntur per tres mortuos: quos
Chriſtus legitur ſuſcitaſſe. ſ. filiaz
archiſinagogi. filium vidue et La
zarum. Puellaz ſuſcitauit in domo
ecce peccatum cogitationis. Puez
in porta ciuitatis. ecce peccatum o
perationis. Lazarum quatriduanū
in monumento. ecce peccatum con
ſuetudinis. Puellam ſuſcitauit tan
tum verbo. Puerum verbo et mo
tu. Lazarum vero verbo fletu et la
crimis. Ad oſtendendum ꝙ maior
penitentia eſt imponenda pro pecca
to operationis: q̃ pro peccato cogi
tationis. ſed multo maior pro pcc̄o
cōſuetudinis. Alio modo poteſt at
tendi grauitas inter diuerſa pcc̄ata
ita tamen ꝙ ſint eiuſdem generis.
Sicut dicit Auguſtin⁹ de peccatis
luxurie dicens Adulteriū malū vin
cit fornicationem. vincitur ab ince
ſtu Peius eſt eiz cū matre q̃ cuz a
liena vxore concubere. ſed horuz oī
um peſſimum: quod contra naturā
fit Tertio modo poteſt attendi gra
uitas ĩ peccato. et hoc inter diuerſa
peccata diuerſorum generum. ſicut
dicit Auguſtinus ꝙ grauius eſt ho
micidiuz: q̃ adulteriuz. xxxiij. q. ij.
Siquid verius. Et vniuerſaliter
peccata que directe cōmittuntur cō
tra deum. ſicut ydolatria. hereſis
blaſfemia ⁊ ſimilia: ſunt grauiora a
liis Et de hoc magis dicetur in ter
tia parte quando agetur ꝺ decem p̄
ceptis. Viſo quomodo eſt gradus
in peccatis videndum eſt quo° ſe dꝫ
habere ſacerdos circa impoſitionez
penitentie. circa quod ſciendum: ꝙ
communis ſententia doctoruz tenet
ꝙ omnis penitentie ſunt arbitrio ſa
cerdotis taxande. et hoc conſidera
tis criminis quantitate ⁊ qualitate
iteruz perſone dignitate officio pau
pertate infirmitate ſiue dbilitate. cō
plexione ſiue conſuetudine ſocietate
lacrimis deuotione regionis et tem
poris qualitate. necnō et omnibus
aliis circunſtanciis ſuprapoſitis Vn
de leo Papa. Tempora penitudis
habita moderatiōe conſtituenda ſūt
tuo iudicio. prout conuerſorū aīos
proſpexeris eſſe deuotos. Item in
octaua ſinodo Hoc ſit poſitū in iu
dicio eorum: qui preſunt. vel quan
to tempore vel quali modo penitere
debeant: qui delinquūt. xxvi. q. vij
Tempora hoc ſic. Hoc idem dicit
Hieronymus de. pe. di. ſ. Menſu
rā. Ut aūt magis pticulariter ſciant
ſimplices ſacerdotes: quomodo in i
poſitione penitentiarū procedere de
beant: notandū ꝙ regulariter pro
periurio adulterio fornicatione hōi
cidio volūtario et ceteris criminib⁹
capitalibus eſt ſeptennis penitentia
imponenda. et hoc duplici ratione.
vna eſt quia deus precepit Mariā
ſororem Moyſi lepra percuſſam: p

quā intelligitur lepra cuiuſlibet pec
cati mortalis : ſepteʒ diebus egredi
extra caſtra ⁊ poſt emundationeʒ re
dire ad caſtra. hc̄ ratio pōi̇t .xxxiij.
.q.ij. Hoc ipm̄. Et ſcd̄m hoc per
diem intelligimus annū .iuxta ver
bum domini dicentis per prophetā
Diem pro anno dedi tibi. Alia ra
tio ē: vt ſicut per peccatum mortale
peccator amiſit ſeptiformē grām ſpi
ritus ſancti: ita per penitentiā ſeptē
nem eam recuperet. Notandum au
tem ꝙ licet vt dictū eſt: pro huiꝰmo
di criminibus ſit imponenda penitē
tia ſeptennis: tamen magis vel mi
nus aſpera debet impōi. prout ma
ioritas vel minoritas criminis pen
ſatis ceteris circūſtātijs hꝰ expoſcit
vt in ſequentibus apparebit Sunt
nāqȝ plures caſus pro quibus pro
pter peccantis dignitatem vel pecca
ti enormitateʒ imponitur maior pe
nitencia. vel etiam ex varijs cauſis
minor. Nam preſbiter ſi fornicatō
nem cōmiſerit debet agerē penitenti
am decem annorum ſcd̄m formam
traditam di.lxxxij. Preſbiter. Et
iſtud intelligunt quidaʒ de ſimplici
fornicatione. Alij vero et forte ve
rius de inceſtu vel adulterio. vtpo
te quia cognouit conſanguineam:
vel affinem vel coniugatam. Item
preſbiter ſi cognouit filiā ſuam ſpi
ritualem: quam baptizauit vel de ſa
cro fonte leuauit vel cuius confeſſi
onem audiuit vel in confirmatione
tenuit: debet agere penitentiam du
odecim annorum. et etiam debet de
poni. et ipſa debʒ derelinqre res ſu
as paupibus. et in monaſterio deo
vſqȝ ad mortē ſeruire. xxx.q.i. Si
quis ſacerdos. Item qui cognouit
monialem debet agere penitentiam
decem annorū. et ipa ſimiliter ſcd̄m
formā poſitā. xxvi.q.i. De filia de
uota. Matricida debet penitere de
cem annis ſcd̄m formā ſatis aſperā
poſitā. xxxiij.q.ij. Latorē. Uxori
cide adhuc imponitur grauior pn̄ia
xxxiij.q.ij. Admonere. Nota etiaʒ
ꝙ parentibus in quoꝝ lectis inueni
untur filij mortui: ille ex cuius cul
pa contigit: ſi ſit ſolutus induci dʒ
vt intret monaſterium eiuſdem epiſ
copatus: vbi peccata ſua perpetua
deploret penitentia. ſi tamen nō po
terit hoc ꝓpt̄ carnis fragilitateʒ
indu . cōcedenda eſt ei licētia cōtra
hēdi matrimoniū ipoſita ſibi graui
penitentia in ſeculo remanenti. Si
militer non dʒ induci ingredi mōa
ſterium in alijs duobus caſibus, qꝰ
rum vnus eſt ſi alter coniugū viuit
niſi forte coniunx vellet ſimilit̄ igre
di. alius caſus ē ſi hʒ filios puos a
quibus non pōt recedere. niſi aliqs
timens deuʒ ſine ſuſpicione filios e
ducaret Si autē neſcient̄ iſtud acci
derit. puta quia negligēt̄ collocaue
rit ſecū in lecto. et in mane inuenit
eū extinctum debet agere vt dicunt
aliqui doctores penitentiam trium
annorum. quorum vnus ſit in pāe
⁊ aqua. extra de his q̇ filios occide
runt. c.i.ij.⁊.iij. et .iiij.q.i. Con
ſuluiſti. Pro homicidio caſuali eſt i
ponenda penitentia quinqȝ ānoꝝ.
quando culpa precedit caſum. alias
nulla. niſi forte ad cautelam .l.di.
Si qui. ⁊ duobꝰ capitulis ſeqn̄tibꝰ
Et credo ꝙ idē iudicium eſt in hōi
cidio neceſſario De iſta materia vid̄
in tertia parte in tractatu de decem
preceptis De vicio ſodōitico quātū
ſit deteſtabile pʒ p auguſtinuʒ dicētē
ꝙ longe maiꝰ crimē eſt qȝ cognoſcer̄
matrem. patʒ etiā p penā ſodōitis i
flictam. qui igne et ſulphure ō cele

(c) 2006 Ministerio de Cultura

miſſis perierunt. Iſtud etiam pecca
tum clamat ſpecialiter vindictã ad
dominum. Unde in geneſi dicit de
us Clamor ſodomorũ et gomorre
orum venit ad me. Et vt ait Au
guſtinus per iſtud peccatum violat
ſocietas: que nobis debet eſſe cũ deo
cũ eadẽ natura cui⁹ ipe eſt autor:
libidinis perverſitate polluitur. xxxij
q. vij. flagitia. De iſto etiã pecca
to dicit idẽ Auguſtin⁹ Videns de⁹
in humana natura tantũ nefas cõ
tra naturã fieri: fere deſiit incarna
ri. Et infinita mala de iſto nefãdo
crimine poſſunt dici. eſt enim tante
maledictionis: q non ſolũ act⁹ ſed
etiam ipa prolatio os loquentis au
res audientium ipſa quodammodo
polluit elemẽta Et iſtud male cogi
tant hiſpani. pueri enĩ in cunabu
lis exiſtentes: et etiam mulieres ve
recũdia muliebri poſtpoſita illud ne
fandũ et execrabile verbũ qđ caſtel
lani nominant: omnibus ſuis vbis
immiſcent. Ex quo vt dictũ eſt os
loquentis ⁊ aures audientiũ et etiã
ipa elementa polluunt. Unde labi
a talium deberent cum ferro candẽ
ti cautherizari. vnde credo q huiuſ
modi nefandiſſimo crimine graviſſi
mam penitentiam eſſe iniungendã
Multa alia crimina ponuntur in di
verſis capitulis in corpore decretorũ
pro quibus eſt maior penitẽtia q̃
ſeptennis imponenda. que omitto
hic. Qui talia crimina de iure et de
conſuetudine reſervantur iudicio e
piſcoporũ. quos bene credo: talia in
ra multo melius me ſcire. Tñ etiã
qz indiſtincte credo omnes penitenti
as hodie eſſe arbitrarias. i. arbitrio
ſacerdotis taxandas penſatis cõtri
tione conditione peccatoris ⁊ omni
bus alijs circunſtantijs. Unde tan
ta poſſet eſſe contritio confitentis: q
pro maximo peccato eſſet ei modica i
mo nulla penitentia iponenda. Si
cut fecit dñs Clemẽs quart⁹. qui
dum quadam die equitaret per Ro
mam: quedã mulier que de remotiſ
ptib⁹ venerat: acceſſit ad eũ portãs
vnũ puerũ puulũ in brachijs et vo
ce magna cum magnis lacrimis cla
mavit: pater ſancte miſerere mei pec
catricis. et da mihi penitentiam. qz
habui iſtum puerum quem porto a
filio meo. Et Papa coram omni
bus abſolvit eam. impoſuitqz ei pẽi
tẽtiã. q ieiunaret ferias ſextas per
vnũ ãnũ in pane et aqua. Et mu
lier recedens revolvens ſe cum gra
vitatẽ peccati et parvitatẽ penitentĩ
e credidit. q Papa nõ bene intelle
xiſſet eã. et in craſtinũ acceſſit ad pa
pam equitantẽ. et confeſſa eſt ſicut
pri⁹. ⁊ Papa abſolvit eã impoſita
penitentia. q diceret tria pater nr̃.
Et mulier itaqz recedens et ſecum
vt prius peccatum ⁊ penitentiã re
volvens iterato ad Papã rediit. et
corã omib⁹ vt prius fecerat cõfeſſa
fuit. quã Papa abſolvit imponens
ei. q diceret vnũ pater nr̃. Et cum
interrogaret. quare ita modicã pẽi
tentia iponeret ei. reſpondit. pl⁹ aſ
cendit dolor et verecundia quã paſ
ſa eſt confitendo ita publice peccatũ
ſuũ. qz ſi in omib⁹ diebus vite ſue ie
iunaret in pane et aqua. Exemplo
ergo iſto confeſſor in ipoſitõne pẽitẽ
tie dz attẽdere cõtritionẽ et dolorem
et verecũdiã cõfitẽtis. et ſcdm q vi
debit maiorẽ vel minorẽ contritiõ
nẽ maiorem vel minorem peniten
tiam dz imponere. Notandũ tñ q
pro peccato vbi eſt facienda renũciatõ
ſic in ſymonia vel reſtitutio ſic i fur
to rapina depdatio incendio vſura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

frandulentia et doloſa negociatione
ludo ſcõm diſtinctionez ſuprapoſitã
debet primo impõi: ꝙ renunciet vel
reſtituat ſi poteſt. et ſi non poteſt ꝙ
habeat animũ reſtituendi. et doleat
quia non poteſt. et promittat: ꝙ ſi
deus det ſibi de q°: ꝙ reſtituet alias
non abſoluatur: nec penitentia ei i
ponatur. Notandũ etiã ꝙ ſacerdos
ſemper debet iniungere penitentiaz
per cõtrariũ correſpondentẽ ipi pec
cato. vt ſupbo orõem. auaro elemo
ſinam. luxurioſo abſtinentiam. et ſi
videatur expedire peregrinatõnem
vel loci mutationem. vt ſic macere
tur caro ⁊ refrenet̃ et nõ refricet̃ ad
delectationẽ ex mẽoria facti vel aſpe
ctu perſone vel loci. cum qua et in
quo peccatũ eſt perpetratũ. lxxxi. di
Ualet. et. xv. q. i. Mulier. Notã
dum etiam ꝙ debꝫ cauere ſacerdos
ꝙ non imponat penitentiam ſeruo
per quam fiat p̃iudiciũ dño. nec diſ
cipulo per quaz fiat preiudiciuz ma
giſtro nec econuerſo. Et iſtud potiſ
ſime caueat circa virum et vxorem.
ꝙ non imponat penitentiam vni ꝑ
quaz fiat preiudiciũ alteri. Sed po
natur aliquis peccator confitetur ⁊
penitet de pc̃tis ſuis vel dicit ſe pe
nitere. non tñ vult ſubire onus pe
nitentie dicens ſe delicatuz vel infir
mum vel male complexionatuz vel
ſimilia. quid fiet de iſto. Dico ꝙ ſi
dicat ſe penitere de peccatis. et pro
ponat ſe decetero abſtinere. tamen
allegans fragilitatez recuſat ſatiſfa
ctionis aſperitatem: debet ſacerdos
ipſum inducere vt habeat animum
paratum ad oẽm ſatiſfactionem por
tandã oſtendendo ſibi magnitudinẽ
peccatoꝝ ſuoꝝ. et que et quanta bo
na amiſit propter iſta peccata. que

omnia recupabit per penitẽtiã. oſtẽ
dendo etiam que ⁊ quanta ſuſtinuit
Chriſtus pro peccatis nr̃is: q̇ tñ e
rat ſumme delicatus. et quot ⁊ quã
ta ſuſtinuerunt ſancti patrẽs marty
res et cõfeſſores et ſancte virgines
tenere et delicate a peccatis imunes
Quanta ergo penitẽtia debetur tã
tis ⁊ talibus peccatis. que tu cõmi
ſiſti. ⁊ multa alia dꝫ oſtẽdere ei. Et
ſi cũ oĩbus iſtis nõ poteſt eum indu
cere. imponat ei talem pñiam quaz
veriſimiliter credat euz portare poſ
ſe. Et ad hoc inuitat nos exemplũ
chriſti. qui nunq̃ꝫ legitur grauẽ pe
nitẽtiam impoſuiſſe. niſi vade et am
plius noli peccare. Unde Johan
nes griſoſtõ⁹ ſup illũ locũ. Alligat
onera grauia ⁊c. dicit ſic. Si er
ramus modicam penitentiaz impo
nentes. nonne melius eſt propter mi
ſericordiam rationem dare. q̃ꝫ ꝑpt̃
nimiam crudelitatem ſuccũbere per
tentem. xxvi. q. vij. Alligãt. Au
guſtin⁹. Si non poteſt ſacdos gau
dere d̃ oĩmoda peccatoris purgatõe
gaudeat ſaltem. quia liberatũ a ge
henna mittit ad purgatorium. Ex
quo patet ꝙ ſi pñia impoſita a ſacer
dote non eſt condigna complebitur
in purgatorio. Iterũ pone aliquis
confitet̃ peccata ſua nõ tñ vul abſti
nere ab eis. vel vult abſtinere ab v
no ⁊ non ab alio. nunquid talis eſt
ãmittendus ad pñiam Dico ꝙ con
feſſor debet cõfeſſionem iſtius recipe
non tñ debet eum abſoluere. ſed de
bet ei d̃ peccatis confeſſis ſalubrius
cõſiliũ quod poterit exhibere. ⁊ cõſu
lere ꝙ faciat aliquã pñiam ꝑ pecca
tis ſuis. ⁊ inducet̃ eũ ad bonum q̃ꝫ
tum poterit. Et omia bona q̃ de cõ
ſilio ſacdotis iſte faciet quãtuncũq̃ꝫ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

informia. i. ſine caritate facta q̃uis non valeant ſibi directe ad vitam eternam obtinendam: tamē valebūt ſibi ad quatuor. vel ad aliquod ip̄orum. Primo ad extremi iudicij ſupplicium tolerabilius ſubeundum. de penitentia di. iij. Siquis autem non habens caritatem. Secundo ad temporalem proſperitatem obtinendam. de penitentia di. iij. Canendū. xxij. q. ij. Si quilibet. Tertio ad hoc vt citius illuſtretur cor eius ad penitentiaꝫ. de pe. di. ij. ꝙ fal ſas. in fine. Quarto qꝛ diabolꝰ nō poteſt ei tantum nocere. ſicut patet de iudeo de quo narrat Gregorius in libro dyalogorū. ꝙ quia ſe ſignauerat: demōnes non potuerunt ei nocere. Ex dictis patet: ꝙ ad hoc ꝙ penitētia ſit ſatiſfactoria ⁊ meritoria: oportet ꝙ ſit facta in caritate. i. ꝙ ille qui facit eam ſit ſine peccato mortali. Sed pone alicui penitenti fuit iniuncta penitētia: anteq̃ꝫ cōpleat penitentiaꝫ labitur in peccatū mortale. et exiſtēs in illo peccato cōplet penitentiam iniunctam. poſtea redijt ad ſtatum gratie. valet illa penitentia. vel tenetur eam iterare. Ad hoc dicit Thomas in quarto ſuo ꝙ quedam ſunt opera ſatiſfactoria. quorum effectus manet poſtq̃ꝫ ip̄a ſunt facta. ſicut poſtq̃ꝫ facta eſt elemoſina: adhuc manet eius effectꝰ ſcilicet diminutio ſubſtantie temporalis dantis. Similiter poſtq̃ꝫ aliquis ieiunauit: remanet effectus ieiunij. qui eſt debilitas corporis ieiunantis. Et talia quāuis ſint in peccato mortali facta: non oportet ꝙ iterentur. Alia ſunt opera ſatiſfactoria que poſtq̃ꝫ facta ſunt: nihil remanet de his. ſicut eſt oratio. ⁊ ideo ſi fiat in peccato mortali: oportet ꝙ iteretur. Unde ſi alicui fuit iniūctū in penitentia ꝙ dicat centuꝫ pr̄ nr̄. ſi dicat ea exiſtens in peccato mortali: non implet penitentiam ſuam. immo oportet ꝙ exiſtens in gratia reiteret illa centum. Secus de elemoſina et ieiunio. vt dictuꝫ eſt. Et circa hoc ſciendum eſt ꝙ opera facta in caritate mortificantur per ſequens peccatum mortale. et viuificantur poſtea peꝛ veram penitentiam ſi ſequatur. Sed illa que nunq̃ꝫ fuerūt viua. i. illa qua fuerūt facta in peccato mortali nunq̃ꝫ poſſunt viuificari

Utrum vnus poſſit ſatiſfacere pro alio .c. vi.

NUnc reſtat videre: vtrum vnus poſſit pro alio ſatiſfacere. Circa q̄d ſciendum eſt ꝙ iſte pro quo alius ſatiſfacit aut ē viuꝰ aut mortuus. ſi ſit viuus aut ip̄e poteſt per ſe ſatiſfacere aut non poteſt. Si poteſt dico ꝙ vnus non poteſt ſatiſfacere pro alio. Et ratio que me mouet ad hoc eſt iſta. Equitas eniꝫ diuine iuſticie exigit vt qui peccat ſatiſfaciat. ⁊ hoc ſi poteſt. ſꝫ iſte peccauit ⁊ pōt ſatiſfacere. vt ſupponit̄. ergo oportꝫ ꝙ ip̄e ꝑ ſe ſatiſfaciat. Si auteꝫ poteſt peꝛ ſe ſatiſfacere tunc dico ꝙ alius poteſt ſatiſfacere pro eo. ſꝫ ad hoc requiꝛunt̄ multa. quedam ex parte illius qui ſatiſfacit. quedam ex parte illius pro qͦ ſatiſfacit. quedam ex parte vtriuſq̃ꝫ quedam ex parte operis ſatiſfactorij. Ex parte illius qui ſatiſfac̄ requirit̄ proquinq̃ꝫ. ſ. ꝙ ille qui ſatiſfac̄ ſit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

obligatus propinquitate sanguinis illi: pro quo satisfacit. Sicut credo ꝙ si pater esset impotens ad satisfaciendum: filius posset ceteris cōcurrentibus satisfacere pro patre. Et ratio est quia pater et filius sunt q̄si vna persona. Ex parte illius pro quo satisfacit requirit necessitas .s. ꝙ indigeat. et etiam impossibilitas. scilicet ꝙ non possit per se satisfacere Ex parte vtriusqꝫ requirit caritas scilicet ꝙ vterqꝫ sit in caritate. quia caritas est radix merendi. ⁊ sine ipa nullum opus est satisfactorium Ex parte operis requiritur maioritas. scilicet ꝙ ille qui satisfacit pro alio: faciat plusqꝫ faceret ille: pro quo satisfacit. Sicut si ille pro quo satisfacit esset obligatus ad ieiunandum vna feria sexta: non sufficeret: ꝙ ille qui faceret pro eo: ieiunaret illa feria sexta. imo deberet amplius ieiunare. Credo etiam ꝙ requiritur ꝙ fiat autoritate superioris. Si autem ille pro quo satisfacit sit mortu⁹ tūc aut est in paradiso: et tunc non indiget vt aliquis pro eo satisfaciat. Nā vt dicit Augustinus iniuriam facit martyri: qui orat pro martyre. qđ intelligendum est de quolibet existēte in paradiso. vt expresse dicitur extra de celebratione misse. c. Cum marthe. Aut est in inferno. et tunc scđm communem opinionem oīum theologorum nihil quod fiat pro eo proficit sibi. quia in inferno nulla ē redemptio. Aut est in purgatorio: et tūc potest satisfieri pro eo a viuis Et ita dicit Augustinus in libro đ agenda cura mortuorum. vbi dicit sic Non extimemus ad mortuos: pro quibus curam gerimus peruenire. nisi ꝙ pro eis siue altaris siue eleēmosinarū siue orationū sacrificijs supplicatur. xiij. q. i. Non extimemus Et Gregorius. Anime defūctorum quatuor modis soluuntur. aut oblationibus sacerdotū. aut orationib⁹ sanctorum. aut carorum elemosinis aut ieiunijs cognatorum. xiij. q. ij. Anime defunctorum. Licet autem de penitentia multa alia essent dicēda: hec tamen que dicta sunt breuitatis causa sufficiant propter operis imperfectionem veniam postulans a lectore. Et que corrigenda viderit ⁊ addenda non inuidenti animo: sed benigno corrigat et emendet.

Incipit tertia pars principalis huius libelli.

Qñiuz magistr ⁊ dñs iesus christus đ mūdo ascēsurus ad prē discipulos q' modo se hērent ad fideles quos suo redimirat sanguine instruens dixit Euntes docete ōs gētes. In q' rectores ecclesiarum discipulis succedētes istruxit ⁊ monuit. vt sibi subditos doctrina sana ⁊ salutifera informarēt. qđ in lege veteri pulcherrime extitit figuratū. vbi legit: ꝙ in rōnali iudicio legalis sacdos gerebat i pectore do

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ctrina ⁊ vitas erāt ſculpta. In qua
re dabat̄ intelligi: ꝙ euāgelici ſacer
dotes veritatis doctrinaꝫ debent in
ſe gerere. ⁊ eam ſuis ſubditis nunci
are. alioquin ve eterne maledictiōis
incurrunt. Sicut eis per Iſayam
dñs cōminat̄ dicēs Ve vobis canes
muti non valentes latrare. Merito
enim rector eccleſiaſticus cāis dr̄. q2
latratu predicationis doctrine euāge
lice lupos. i. demones arcere debet
a grege domini. ⁊ dormiētes in pec
catis animas excitare. Sed tūc mu
tus efficitur: dum vel deſidia torpet
vel ignorantia tacet. Et ideo meri
to a domino reprobatur Qua ex re
ſummopere laborare debet: ⁊ ſolerti
animo vigilare ne diuine ſciētie igna
rus exiſtat Quinimo tantum de ea
ſcire tenetur. ꝙ ſciat officium ſuum
debite exequi et ſibi commiſſum po
pulum informare. ⁊ hoc quantū ad
ea q̄ ipe popul⁹ debꝫ ſcire. q̄ quo ad
nunc poſſunt reduci ad. v. videlicet
ad credenda· ad petenda ad faciēda
ad fugienda et etiam ad ſperanda.
Debet ergo rector eccleſiaſticus ſibi
ſubditos ſuos inſtruere: quid creden
dū. quid petendū. quid faciendum.
q̄d fugiendum. et etiaꝫ quid ſperan
dum. Primuꝫ continetur in articu
lis fidei. Secundum in petitionib⁹
orationis dominice. Tertium ⁊ q̄r
tuꝫ in preceptis decalogi Quintū
in dotib⁹ glorie paradiſi. Et de iſtiſ
in iſta tertia particula eſt agendum
Et ſecunduꝫ hoc iſta tertia particu
la In quatuor capitula diuiditur.
Capitulum primum de articulis fi
dei. Capitulum ſecundum de peti
tōnib⁹ dominice orationis. Capitu
lum tertiuꝫ de deceꝫ preceptis. Ca
pitulum quartuꝫ de dotibus bto4.

De articulis fidei .c.i.

TEſte apoſtolo ſine
fidē impoſſibile ē pla
cere deo. Fides eīm
ē fundamētuꝫ bono
rum operuꝫ. ſine q̄
omnis edificatio cō
ſtructa deficit atqꝫ cadit. Iſta auteꝫ
fides in articulis fidei completiſſime
cōtinetur. qui articuli omnes in ſim
bolo colliguntur. Notandum auteꝫ
quatuor eſſe ſimbola. que licet ī ver
bis ſint varia: tamen in ſenſu et ſen
tentia ſunt vnum. Primum vocat̄
ſimbolum apoſtolorum. illud ſcilicꝫ
credo: ꝙ dicitur in completorio ⁊ in
prima. Et vocatur apoſtoloruꝫ. q2
apoſtoli recepta ſpūs ſancti gratia
illō compoſuerunt. ⁊ ex hoc vocatur
ſimbolum. quod dicitur a ſin quod
eſt ſimul. ⁊ bolus. quia quilibet a
poſtolorum appoſuit bolum ſuum.
Unde Petrus incepit dicens Cre
do in deum patrem omnipotenteꝫ ⁊c.
Et ceteri apoſtoli fuerunt reliqua ꝓ
ſequuti Secundum vocatur ſimbo
lum nicenum. q2 ſancti patres illud
in nicena ſinodo compoſuerūt. Et
iſtud cantatur in miſſa. ſicut dictum
fuit ſupra parte p̄ma tractatu de eu
cariſtia capitulo decimo. Tertium
vocatur ſimbolum Athenaſij. quia
ſanctus Athenaſius ipſū compoſu
it Et iſtud dicit̄ in p̄ma. ſ. Quicū
qꝫ vult ſaluus eſſe Quartum poteſt
vocari ſimbolū innocentianuꝫ ſiue
lateranenſe. quia fuit compoſitum
ſub Innocentio in conſilio lateranē
ſi. Et iſtud ponitur extra de ſumma
trinitate et fide catholica. Firmiter
credimus. Et ita ſicut in quatuor
euangelijs tota veritas doctrine et

(c) 2006 Ministerio de Cultura

fidei catholice et chriſtiane cōprehē
ditur : ita in iſtis quatuor ſimbolis
oēs articuli fidei continentur . Et
ſicut omnium euangeliorum doctri
na eſt vna : ita omnium iſtoru3 qua
tuor ſimbolorum eſt vna ſententia
atq3 fides . vt ſicut iuxta viſionē eze
chielis rota ſit in medio rote Mate
ria ergo iſtoru3 ſimboloru3 ſunt ar
ticuli fidei Qui quide3 articuli fidei
ab aliquibus dicuntur eſſe duodeci3
et ab aliquibus quatuordecim . Illi
qui dicunt eſſe duodecim diſtingunt
eos penes numerum duodeci3 apo
ſtoloꝝ qui ſimbolu3 vt dictum eſt cō
poſuerunt . et fidē catholica3 predica
uerunt . ⁊ eccleſiam fundauerunt .
Illi qui dicūt eos eſſe quatuordeci3
diſtingūt eos penes materiā de qua
ſunt Cum ergo materia de qua ſūt
articuli fidei ſit diuinitas et huma
nitas : quia dominus noſter . Jeſus
chriſtus verus deus et homo eſt : ſe
cundum ergo iſtos ſeptem ſunt arti
culi fidei pertinentes ad diuinitate3
et ſeptem pertinentes ad humanita
tem . Articuli ptinentes ad diuinita
tem diſtinguntur ſic . quia vnus re
ſpicit eſſentiam . tres reſpiciunt perſo
nas . et tres reſpiciunt opa perſona
rum . Ille qui reſpicit eſſentiam : eſt
credere in deū trinum et vnū . vnu3
quide3 in eſſentia ⁊ trinu3 in pſonis
Et contra iſtum articulum errauit
Manicheus . qui poſuit duos deos
vnum poſuit bonum et alterum ma
lum . Et propter hoc cum in ſimbo
lo apoſtolorum diceretur Credo in
deum : in ſimbolo niceno fuit additū
in vnum deum . Et de iſto articulo
dicitur in ſimbolo Athenaſij Fides
autem catholica hec eſt . vt vnu3 de
um in trinitate et trinitatem in vni
tate veneremur . quaſi dicat : creda
mus deum eſſe vnum in eſſētia ⁊ tri
num in pſonis Articuli ptinentes
ad pſonas ſunt tres Primus eſt cre
dere in perſonam patris . Et de iſto
dicitur in vtroq3 ſimbolo : patrē omni
potentem . ita ꝙ pater eſt prima pſo
na in trinitate . nō quidem priorita
te nature vel temporis . ſed ſolu3 pro
prietate originis . quia pſona patris
a nullo originatur . ſed alie perſone o
riginantur ab ea . Et iſtud tangitur
in ſimbolo athenaſij . cum dicitur pr̄
a nullo eſt factus nec creatus nec ge
nitus . Secundus articulus de illis
qui ptinent ad perſonas : eſt credere
in perſonam filij . Et de iſto dicitur
in ſimbolo apoſtoloru3 et in Jeſum
chriſtum filium eius vnicum Jta ꝙ
debemus credere ꝙ perſona filij nō
ſit nec creatur . ſ3 generatur a patre
⁊ hoc tangitur in ſimbolo Athena
ſij . cum dicit . Filius a patre ſolo eſt
nō factus nec creatus . ſed genitus .
Et contra iſtum articulum errauit
Arrius . qui dixit filium eſſe creatu
ram ⁊ minore3 patre . Jdeo contra
errorem Arrij fuit additum in ſim
bolo niceno : deum de deo lumē de
lumine deu3 veru3 de deo vero geni
tū non factum conſubſtātiale3 pa
tri Licet ei3 filius in quātu3 homo
ſit minor patre tamen in quātu3 de
us eſt equalis patri Jta dicit Athe
naſius Equalis patri ſecundum di
uinitatē minor patre ſecundum hu
manitatē . Fuerunt etia3 aliqui here
tici . qui dixerunt filiū eſſe genitu3 a
pr̄e ex tēpore ⁊ nō fuiſſe ab eterno .
Et cōtra iſtū errorē fuit additu3 in
ſimbolo niceno ⁊ ex patre natū ante
oīa ſecula . Tertiꝰ articulꝰ de illis q̄
ptinēt ad pſonas ē credere i pſonā ſpi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ritus ſancti. Et de iſto articulo dici
tur in ſimbolo apoſtolorum Credo
in ſpiritum ſanctum Ita ꝙ debem⁹
credere ſpiritum ſanctum eſſe verum
deum a patre et filio procedentem.
Ita dicit Athenaſius dicēs Spiri
tus ſanctus a patre et filio nō fact⁹
nec creatus nec genit⁹ ſed procedēs
Et cōtra iſtum articulū errant gre
ci dicentes ſpiritum ſanctum a ſolo
patre procedere. Unde contra erro
rem eoꝝ addidit romana eccleſia in
ſimbolo niceno: qui ex patre filioqꝫ
procedit Fuerunt etiam aliqui here
tici. qui dixerunt: ſpiritum ſanctum
eſſe creaturam ⁊ non deum Et con
tra errorem iſtorūꝫ fuit additum in
ſimbolo niceno: qui cum patre et fi
lio ſimul adoratur et cōglorificatur
Nulla enim creatura debet adorari
eqūali adoratione cum deo. Cōtra
iſtos trēs articulos errauit Sebelli⁹
qui poſuit confuſionem perſonarūꝫ
dicens: ꝙ eadem perſona quandoqꝫ
erat pater: quandoqꝫ filius: quādo
qꝫ ſpiritus ſanctus. Contra quem
dicit Athenaſius. Alia eſt enim per
ſona patris alia filij alia ſpirit⁹ ſan
cti Unde ſciendum eſt ꝙ vna perſo
na eſt alia ab altera. non tamen eſt
aliud. vnde iſta eſt vera: pater eſt a
lius a filio. ſed iſta eſt falſa ⁊ hereti
ca. pater ē aliud a filio. quia hoc qđ
dico alius: dicit diuerſitatem in per
ſona. ſꝫ h⁹ quod dico aliud dic̄ diuer
ſitatem in eſſentia. Alij tres articu
li pertinent ad opera trinitatis. quo
rum quedam pertinent ad opera na
ture. videlicet ad opus creationis.
et de hoc eſt vnus articulus: ꝙ debe
mus credere deūꝫ eſſe creatorēꝫ om
niūꝫ creaturarūꝫ. Et de iſto articu
lo dicitur in ſimbolo apoſtolorum:

creatorē celi ⁊ terre Et cōtra iſtūꝫ
articulūꝫ errauit Manicheus. qui
dixit: ꝙ deus bonus creauit res in
uiſibiles. ſed deus malus creauit res
viſibiles. Unde contra errorēꝫ ſuū
fuit additum in ſimbolo niceno: vi
ſibilium omniūꝫ et inuiſibiliūꝫ No
tandum etiam ꝙ in ſimbolo apoſto
lorum dicitur creatorēꝫ. in ſimbolo
autem niceno dicitur factorem. Et
ratio eſt quia differentia eſt inter cre
are ⁊ facere. quia creare eſt aliquid
ex nihilo producere. facere ē produ
cere aliquid ex aliquo. Quia ergo
deus in principio creauit materiam
tam celeſtium qꝫ tereſtrium: ex qua
poſtea fecit alia: ideo dicitur creato
rēꝫ. quia vero poſtea ex illa materia
fecit alias creaturas: ideo dicitur fa
ctorem Operum etiam dei quedam
pertinent ad opus gratie. videlicet
opus iuſtificationis. Et de hoc eſt
vnus articul⁹. ſ. ꝙ debemus credere
ꝙ per gratiam dei remittuntur pec
cata fidelibus vnitis in vnitate et fi
de eccleſie catholice. Et de hoc dici
tur in ſimbolo apoſtolorum: ſanctā
eccleſiam catholicam. i. vniuerſalēꝫ
ſanctorum cōmunionem remiſſionē
peccatorum. Et in iſto articulo con
prehenduntur omnia ſacramēta ec
cleſie Et quoqꝫ ſacroſancta romana
eccleſia de baptiſmo et eucariſtia et
alijs eccleſie ſacramentis in quibus
fideles ſibi adinuicem communicāt
et per quē fit peccatorum remiſſio:
credit predicat et docet eſſe credēdū
Et contra iſtū articulū errauit Pe
lagius. qui poſuit ꝙ ꝑ actū ſolū libe
ri arbitrij abſqꝫ grā dei poterat habe
ri remiſſionem peccatorum Contra
etiā iſtū articulum errant iacobite
nicolaite ⁊ omnes heretici ⁊ iudei ⁊

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſarraceī ⁊ quicūq3 de baptiſmō ⁊ eu
cariſtia ⁊ alijs ſacramentis credūt'a
liter q3 ſancta romana eccleſia Cō
tra etiam iſtum articulum erant ſpe
cialiter greci . qui negant ſacroſan
ctam romanam eccleſiam eſſe caput
et magiſtram omnium eccleſiarum
Unde contra iſtuz errorez fuit addi
tum in ſimbolo niceno: apoſtolicam
eccleſiam. Contra etiam errorem.
Donati qui poſuit baptiſmuz debe
re iterari : fuit additum in ſimbolo
niceno. Confiteor vnum baptiſma
Operum etiam dei quedaz pertinēt
ad opus glorie ſcilicz opus glorifica
tionis. Et de hoc eſt vnus articul⁹
videlicet ꝙ credimus omñs reſurre
cturos taz bonos q3 malos . bonos
eſſe premiandos ⁊ malos eſſe puniē
dos. Et de iſto dicitur in ſimbolo a
poſtolorum. Carnis reſurrectionez
vitam eternam Et in ſimbolo nice
no. Expecto reſurrectionez mortu
orum et vitam venturi ſeculi amen.
Et in ſimbolo Athenaſij Ad cuius
aduentuz omnes homines reſurge
re habent cuz corporib⁹ ſuis . et red
dituri ſunt de factis ꝓprijs ratiōem
et qui bona egerunt ibunt in vitam
eternam. qui vero mala in ignem e
ternum. Iſti igitur ſunt articuli fi
dei pertinentes ad diuinitatez. Alij
ſeptem ſunt pertinētes ad Chriſti
humanitatem. Primus eſt de con
ceptione filij dei. credere ſcilicet qđ
filius dei fuit conceptus in vtero be
ate Marie virginis virtute ſpiri
t⁹ ſancti. Et de hoc dicitur in ſim
bolo apoſtolorum. Qui conceptus
eſt de ſpiritu ſancto. Et in ſimbolo
niceno. Qui propter nos homines
et propter noſtram ſalutem deſcēdit
de celis. et incarnatus eſt de ſpiritu
ſancto Contra iſtuz articuluz erra
uit Manicheus dicēs dei filiuz nō
veram carnem ſed fantaſticam aſſū
pſiſſe Et contra iſtum errorem dici
tur in ſimbolo Athenaſij perfectus
de⁹ perfectus homo ex anima ratiō
nali et humana carne ſubſiſtēs Se
cundus articul⁹ de his qui pertinēt
ad humanitatez: ē de natiuitate. ſ.
ꝙ credimus dei filiuz ab eterno na
tum a patre . ex tempore natum ex
Maria virgīe. que virgo extitit an
te partum et in partu et poſt partuz
Et de iſto articulo dicitur in vtroq3
ſimbolo natus ex Maria virgine .
Tertius articulus pertinēs ad hu
manitatem eſt de paſſione ſcilicet ꝙ
credimus dei filium pro ſalute nr̄a
paſſuz crucifixuz mortuum et ſepul
tum. et hoc quantuz ad naturaz hu
manā. q2 natura diuina nihil pātie
batur Et de iſto articulo dicitur in
vtroq3 ſimbolo: paſſus ſub Poncio
pilato crucifixus mortu⁹ et ſepult⁹
Quartus articulus ad humanita
tem pertinens eſt ð deſcenſu ad infe
ros ſcilicet ꝙ credim⁹ ꝙ anima chri
ſti: que in morte ſeparata fuit a cor
pore: vnita deitati corpore etiam di
uinitati vnito remanēte ī ſepulchro
deſcendit ad limbum ſanctorum pa
trum. qui eſt quedam pars inferni.
⁊ ſanctos patres qui in fide de chri
ſto incarnādo ⁊ in caritate deceſſerāt
inde liberauit peccatoribus remanē
tibus in inferno damnatorum . Et
de iſto articulo dicitur in vtroq3 ſim
bolo . Deſcendit ad inferos Quin
tus articulus pertinens ad humani
tatem eſt de reſurrectione ſcilicet ꝙ
credimus dei filiū reſurrexiſſe a mor
tuis tertia die. ſecundum ꝙ ſcriptu
re prophetaꝝ ꝓdixerāt Et de iſto ar

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ticulo dicitur in ſimbolo apoſtolorū Tertia die reſurrexit a mortuis Notandum autem: ꝙ Chriſtus non fuit in ſepulchro niſi .xl. horis ſed dicitur ibi fuiſſe tribus diebus quod ſecundum Auguſtinum intelligendū eſt ꝑ ſynodochen .vt ponatur pars diei pro tota die Unde ipſe fuit ibi ꝑ vltimam partem diei veneris. quia in completorio illius diei fuit poſitū in ſepulchro. ⁊ fuit ibi per totam diem ſabbati ⁊ per primam partem diei dominice· quia in aurora reſurrexit. Sextus articulus ad humanitatem pertinens eſt de aſcenſu ad celos. credere. ſ. ꝙ quadrageſima die a reſurrectione ſua Chriſtus cum magna comitiua angelorum et animarum ſanctorū patrum quas ab inferno abſtraxerat aſcendit ad celū et ſedet ad dexterā dei patris omnipotentis. Septimus articulus eſt de aduentu ad iudicium Et de iſto articulo dicitur in ſimbolo. Inde venturus eſt iudicare viuos ⁊ mortuos Iſti ergo articuli ſunt. xiiij. articuli fidei. quorum ſeptem pertinēt ad dīuinitatem. et ſeptem ad humanitatem Chriſti. Et iſtos articulos debēt ſacerdotes ſubditos ſuos docere. ⁊ maxime illos qui pertinent ad humanitatem. et potiſſime illos de quib⁹ eccleſia ſolennizat. Sicut eſt articul⁹ de conceptione. de quo fit feſtum in annūciatione beate Marie. Et articul⁹ de natiuitate. de quo fit feſtū in natali. Articulus de paſſione. de quo fit feſtum in paraſceue. Et articulus de reſurrectione. de quo fit feſtum in paſca Et articulus de aſcēſione domini. Iſtos enim articulos quilibet fidelis poſtq̄ꝫ venit ad ānos diſcretionis: tenetur ſcire explicite

Et de iſtis articulis ad humanitatē pertinētibus habētur verſus. Concipitur. naſcitur. abſoluitur. patit. deſcendit ad ima. Surgit. et aſcendit. venit diſcernere cuncta. Hec eſt fides catholica. quā corde credo ore confiteor In qua fide volo viuere et mori proteſtans me in omibus credere ſicut ſacroſancta romana eccleſia credit Et ſiquid minus bene dixi: totum reuoco. ⁊ totum habeatur pro non dicto

De petitionib⁹ dn̄ice orōnis .c. ij.

Modū et formam orādi ſaluator tradēs diſcipulis dixit Cū oratis dicite pr̄ nr̄ q̄ es in celis ⁊c̄. Circa qd̄ notādū ē: ꝙ iſta orō excellit oēs alias orōes Primo ratiōe magiſtri. q̄ eā cōpoſuit. qui fuit Chriſtus verus deus ⁊ verus hō in quo om̄s theſauri ſapiētie et ſciētie dei ſunt abſcōditi Quāto ergo iſte magiſter q̄ iſtā orōē cōpoſuit excellit om̄s alios magr̄os tāto iſta orō excellit om̄s alias oratōnes Unn̄ vocat iſta orō dn̄ica q: dn̄s dominātiū eā cōpoſuit et ordinauit. Secundo excellit om̄s alias orationes ratione form̄ Eſt eīꝫ orō breuiſſima ita ꝙ nēo pōt dicere: ꝙ ratōe plixitatis ſue generet tediū vel faſtidiū Notādū tn̄ ꝙ licet vt dictum ē ſit ita breuis i verbis: ē tn̄ profūda in ſenſu et ad ipetrādū efficaciſſima Un̄ de ea dicit ſapiēs Breuis oratio penetrat celos Tertio excellit ōs alias oratiōes ratiōe materie d̄ qua ē. In ipſa eni cōtinent oīa neceſſaria tā ī vita iſta q̄ꝫ ī alia. vn̄ notandū

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ꝙ ſaluator in iſta oratione ſic̃ proze
dit quia primo docet nos captare dĩ
beniuolentiã. Secundo docet orã
di modum ⁊ formam Primũ facit
cum dicit. Pater noſter. ſecundum
facit: cum dicit adueniat regnum tu
um ⁊ c̃. Circa primum duo facit.
Primo docet nos captare dĩ beniuo
lentiam. ſecundo docet nos optare
orationis efficaciam ibi ſanctificetur
⁊ c̃. Dicit ergo pater noſter qui es
in celis Ubi primo confitemur deũ
eſſe omnium rerum principium. q̃
pater. Secundo allegamus noſtrũ
priuilegium. quia dicimus noſter.
Tertio nominamus nomen eius ꝑ
priũ. quia qui es Quarto aſſignã⁹
ei certum domicilium. in celis. Di
cimus ergo pater noſter. Ubi ſcien
dum eſt: ꝙ ſcd̃m quod dicit ille He
breaidus: pater accipitur quĩqꝫ mo
dis. Quia vno modo dicitur pater
ratione cure. alio modo ratione ge
niture. alio modo ratione etatis. alĩ
o modo cauſa honoris. alio modo
ratione creationis Iſtis quinqꝫ mo
dis deus eſt pater omnium. Primo
ratiõe cure ita dicens Paul⁹. Om
nem ſolicitudinẽ noſtram ponentes
in deũ. quoniã ipſi eſt cura de om
nibus. Et ipſemet Chriſtus dicit ĩ
Matheo. Nolite ſoliciti eſſe dicen
tes: quid manducabimus: aut quid
bibemus: aut quo operiemur ſcit eĩ
pater veſter celeſtis: quia his omĩb⁹
indigetis. Secundo deus eſt pater
omnium ratione geniture. Unde d̃
eo dicit. Apoſtolus Uoluntarie ge
nuit nos verbo veritatis. vt ſimus ĩ
itium aliquod creature eius. Unde
quilibet poteſt dicere illud pſalmi.
Dominus dixit ad me filius meus
es tu. ego hodie genui te Et d̃ quo
libet dicit deus illud quod dicitur in
ſcd̃o Regũ. Ego ero illi in patrẽ
et ipſe erit mihi in filiũ. Tertio de
us eſt pater omĩum ratione antiqui
tatis. Unde de eo dicit Daniel An
tiqu⁹ dierũ ſedit. ⁊ libri videlꝫ conſci
ẽtiaꝝ aptĩ ſunt corã eo. Unde om
nes poſſum⁹ dicere: quod dicit Apo
ſtolus Unum patrẽ habemus deũ
Quarto deus eſt pater omĩũ ratio
ne honoris. q̃ deũ debemus hono
rare ſpeciali honore et reuerentia. q̃
a doctorib⁹ dicit̃ latria. qui honor
nulli creature debet exhiberi. vnde
quilibet debet dicere illud: quod dici
tur in Matheo. Cõfitebor tibi do
mine deus pater celi ⁊ terre. ita ꝙ
confiteri ibi idẽ eſt quod laudare ſi
ue honorare. Quinto deus ẽ pater
omĩũ ratiõe creatiõis. vnde Moy
ſes Nunquid nõ ipſe eſt pater tuus
qui poſſedit te ⁊ fecit et creauit te.
Unde ex hoc quod dicimus pater ha
bem⁹ fiduciã illud qd̃ in iſta oratio
ne petim⁹ obtinendĩ. vnde poſſum⁹
arguere ſic pat̃ dat filio illud: quod
petit ab eo. ſolum ꝙ illud quod pe
tit ſit iuſtum et filio neceſſariũ Sꝫ
deus eſt pater omniũ. ⁊ illud quod
petimus in iſta oratione iuſtiſſimum
et nobis valde neceſſariũ. quare fi
duciam habemus: ꝙ deus totũ da
bit nobis. Et fundatur iſta ratio ſu
per verbum ſaluatoris in Luca. vbi
dic̃ ſic Si vos cum ſitis mali noſtis
bona data dare filijs vr̃is: q̃nto ma
gis pater vr̃ celeſtis dabit ſpm̃ bonũ
petentibus ſe: quaſi dicat ꝙ imo da
bit. Secundo in oɾ̃one iſta allega
mus nr̃ũ priuilegiũ: cũ dicim⁹ no
ſter. vbi notãdũ ꝙ q̃uis vt dictũ
eſt de⁹ ſit pr̃ omĩũ illis q̃nqꝫ modiſ
tñ nr̃i q̃ ſu⁹ ẽgñati ũda baptiſmatis
ẽ ſpãlit pr̃. vñ nos baptizati ⁊ rege
nerati ĩ chriſto poſſum⁹ dice[illegible]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Unde ipſe ē pater noſter. quia nos
ſumus ab eo liberati miſericordius
adoptati ſpecialius. educati nobiliuſ
informati ſalubrius. Dico: ꝙ deuſ
eſt ſpecialiter pater noſter: quia nos
chriſtiani ſumꝰ ab eo redempti ſiue
liberati miſericordius Unō nos poſ
ſumus dicere dō illud: quod dicitur
in apocalipſi. Redemiſti nos deus
in ſanguine tuo De qua redemptio
ne dicit beatus Petrꝰ Non corrup
tibilibꝰ auro et argento redēpti eſtis
de vana veſtra conuerſatiōe. ſed pre
cioſo ſanguine agni immaculati dñi
noſtri Jeſu chriſti Secundo dico ꝙ
deus ē ſpecialiter pater noſter quia
nos chriſtiani ſumus ab eo adopta
ti ſpecialiꝰ. Et de hoc dicit Apoſto
lus. Miſit deus ſpiritum filij ſui in
corda noſtra. in quo clamamꝰ abba
pater. vt adoptionem filij dei recipe
remus. Tertio dico: ꝙ deus eſt pat
noſter: quia nos chriſtiani ſumus a
deo educati nobilius. In ſacramēto
eiꝫ eucariſtie paſcit nos deus corpo
re et ſanguine Chriſti Ita dicit ipſe
met in Johanne dicens caro mā ve
re eſt cibus. ⁊ ſanguis meus vere eſt
potus. De iſto cibo dicit pſalmiſta:
panem angelorum manducauit hō
De quo pane dicit Chriſtus Qui
manducauerit ex hoc pane viuet in
eternum. Unde eccleſia tantum be
neficium recognoſcens in voce gra
tiarum actionis prorumpens dicit.
O ꝙ̃ ſuauis ē domine ſpiritus tuus
in nobis. vt eniꝫ dulcedinem tuam
in filios demōſtrares pane ſuauiſſimō
de celo preſtito eſurientes humiles
reples bōis faſtidioſos diuites dimit
tens inanes. Quarto dico: ꝙ deus
eſt ſpecialiter pater noſter. quia nos
chriſtiani ſumus ab eo informati ſa
lubrius. ⁊ hoc ꝑ doctrinam euange
licam Que ſola eſt doctrina ſalutifera
et ſalubris Et iſtam doctrinaꝫ pete
bat Dauid dum dicebat Bonitatē
et diſciplinaꝫ et ſcientiam doce me.
Et de iſta diſciplina dicit Sapiens
Audi fili mi diſciplinaꝫ patris tui.
Ex hoc ergo quod dicimus noſter:
habemus fiduciaꝫ: ꝙ illud quod in
iſta oratiōe a deo petimus: dabit no
bis. Ut arguamus ſic principale at
trahit ad ſe acceſſoriuꝫ. extra de con
ſecratione eccleſie vel altaris. Si ec
cleſia. libro. vi. Sed deus dedit ſe
ipſꝫ nobis. ideo vocamus euꝫ noſtrū
et reſpectu eius oīa ſunt acceſſoria
Ergo certi ſumus: ꝙ iſta dabūtur
nobis a deo. Et fundatur iſta ratio
ſup verbuꝫ apoſtoli dicētis in epiſto
la ad. ro. Si deus ꝓ nobis quis cō
tra nos. qui etiam proprio filio ſuo
nō pepercit ſed pro nobis omnibus
tradidit euꝫ quomodo etiaꝫ nō cum
illo oīa nobis donauit: quaſi dicat
ꝙ imo. Tercio in oratiōe iſta nomi
namus nomē dei ꝓprium. cum dici
mus qui es Circa qō ſciēdum ꝙ ꝙ̃
uis ſecūduꝫ doctores ī vita iſta neſci
amus nomē ꝓprium dei tamē inter
oīa nomina que dicuntur de deo
iſtud nomen qui es ē ſibi magis pro
priū. qō patet qꝛ Moyſi interrogā
ti quid reſpōderet filijs Iſrael ſi in
terrogarent quod erat nomen dei di
xit deus. Sic dices filijs iſrael qui ē
miſit me ad vos Dicimꝰ ergo deo q̇
es. qꝛ deus ē firma entitas omnes
pficiēs. ſūma bonitas oībus ſuffi
ciens pura veritas oēs erudiens.
vera caritas oēs reficiēs. Dico ꝙ di
cimꝰ deo q̇ es qꝛ ipſe ē firma entitas
nūꝙ̃ deficiēs. vnde ipſe dicit de ſe in
exodi Ego ſum qui ſuꝫ Et pſalmi
ſta. A ſeculo in ſeculum tu es deus
Secundum dicimus qui es qꝛ deꝰ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

eſt ſumma bonitas omnib⁹ ſufficiens
Unde iuueni vocanti ſe bonum di
xit Chriſtus. Nemo bonus niſi ſo
lus deus. Et de deo dicit pſalmiſta
Bonus es tu. ⁊ in bonitate tua do
ce me iuſtificationes tuas. Et apo
ſtolus. Sufficientia noſtra ex deo ē
Tertio dicimus: qui es quia deus
es pura veritas omnes erudiens.
Unde dicit Chriſtus in Johanne
Ego ſum via veritas ⁊ vita. Et
in Matheo Magiſter ſcimus quia
verax es. et viam dei in veritate do
ces Quarto dicimus deo: qui es.
quia deus eſt vera caritas omnes re
ficiens. Unde i prima canonica Jo
hannis Deus caritas eſt et qui ma
net in caritate i deo manet et deus
in eo. Et ipſemet dicit in Matheo
Venite ad m̄ omnes: qui laboratis
et onerati eſtis. et ego reficiam vos
Dicendo ergo qui es: fiduciaʒ habe
mus ꝙ deus: qui eſt firma entitas
nulli deficiet. Quia eſt ſumma boni
tas omnibus ſufficiet. Quia eſt pu
ra veritas omnes erudiet Quia eſt
vera caritas: omnes reficiet Quar
to dico: ꝙ in iſta oratione captando
dei beniuolentiam aſſignamus ſibi
certum domiciliuʒ: cum dicimus in
celis Circa quod notandum: ꝙ ce
lum quoad nunc eſt quadruplex. qꝛ
eſt celum ſupernaturale. materiale
ſpirituale. et intellectuale. Celuʒ ſu
pernaturale eſt ipſa trinitas Et de
iſto celo dicitur in Geneſi Suſcipe
celum ideſt ipſam trinitatem. et nu
mera ſtellas ideſt ei⁹ perfectiones ⁊
proprietates ſi potes. Celum ma
teriale quoad nūc eſt celum empire
um. De quo dicitur in Geneſi In
principio creauit deus celum. quod
ſecūduʒ ſtellabruʒ intelligitur de ce
lo empireo. Celum ſpirituale eſt de
uota anima. De quo dicitur in pſal
miſta Dominus in celo ſedes eius.
Celum intellectuale eſt natura an
gelica De quo ibidem. Verbo dn̄i
celi firmati ſunt. ideſt angeli firma
ti ſunt. ſ. firmati ſunt in bono. In
quolibet iſtorum celorum eſt deus.
quia in primo celo ideſt in trinitate
eſt indiuiſus ꝑ eſſentiam In ſecūdo
celo ideſt in celo empireo eſt clare vi
ſus per gloriam in tertio celo ideſt i
anima deuota eſt inhabitans ꝑ gra
tiaʒ. In quarto celo ideſt in natura
angelica eſt ipſam eleuans per excel
lentiam Dico primo: ꝙ deus in pri
mo celo. ideſt in trinitate eſt indiui
ſus per eſſentiam Et de hoc dicitur
in prima canonica Johānis Tres
ſunt qui teſtimoniuʒ dant in celo pa
ter verbum et ſpūs ſanctus. et hi
tres vnum ſunt videlicet ꝑ eſſentiaʒ
Secundo dico: quia deus eſt in ſe
cundo celo ideſt in empireo clare viſ⁹
per gloriaʒ Et de hoc dicitur in A
pocalipſi. Apertum eſt hoſtium in
celo. ⁊ archa teſtamenti viſa ē Hec
archa teſtamenti eſt deus. qui vt dic
Apoſtolus: noui teſtamenti et anti
qui mediator ē. Tertio dico ꝙ deus
eſt in tertio celo ideſt in anima deuo
ta ipſaʒ inhabitās ꝑ gratiaʒ Unde
in pſalmiſta Ad te leuaui oculos m̄
os. qui habitas in celis ideſt in ani
mabus deuotis. Quarto dico ꝙ de
us eſt in quarto celo ideſt in natura
angelica ipſam eleuans per excellen
tiaʒ Unde pſalmiſta Eleuata ē ma
gnificentia tua ſuper celos. gloſa.
ideſt ſuper noueʒ ordines angelorū
Dicendo ergo i celis habemus fidu
ciam ꝙ quia deus eſt in primo celo
in ipſum trāſformabimur quia eſt i

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſecūdo ꝑ ipſum beatificabimur. qꝛ
eſt in tertio: ꝑ ipſuȝ inhabitabimur.
quia eſt in quarto per ipſuȝ eleuabi
mur ¶Et ſic terminatur prima parſ
dominice orationis . in qua captāus
dei beniuolenciam . Sequitur ſcd̄a
pars. in qua optamus ſiue petimus
orationis efficaciam dicendo: ſancti
ficetur nomen tuum . ¶Et eſt prima
petitio in ordine. ſed eſt vltima in re
ſeu in intentione Circa quod ſcien
duȝ: ꝙ ad hoc ꝙ oratio noſtra babe
at efficaciaȝ. i. ad hoc ꝙ exaudiatur
requirūtur quatuor. ſ. ꝙ fiat cuȝ fir
mitate fidei. cum bonitate rei. cum
deuotione animi. et quod fiat in no
mine Chriſti . Dico primo : ꝙ ad
hoc quod oratio habeat efficaciam:
oportet ꝙ fiat cum firmitate fidei.
Sicut enim inſtrumentuȝ eſt ineffi
cax niſi ſit debito ſigno ſignatum :
ita orō ſit inefficax : niſi ſit ſignacu
lo fidei conſignata. ¶Et ideo dicebat
Chriſtus: Quidquid orantes peti
tis: credite. i. ſignaculo fide ſignate
et accipietis. ⁊ fiet vobis. Ut enim
dicitur in Johanne Scimus ꝙ pec
catores deus non audit . Ut autem
dicit Apoſtolus. Omne quod nō eſt
ex fide: peccatum eſt. ¶Et ideo vt dicit
Chriſtus. Ueri adoratores adora
bunt patrem in ſpiritu ⁊ veritate. ſ.
fidei. Secundo dico: ꝙ ad hoc ꝙ o
ratio habeat efficaciaȝ : oportet ꝙ fi
at cum bonitate rei. i. ꝙ in oratione
non petantur nociua. ſed vtilia Si
cut eniȝ libellus ineptus eſt nullus
ita oratio inepta eſt nulla. In cuius
ſignuȝ dicit Chriſt⁹ Petitis: ⁊ nō
accipitis. eo ꝙ male petitis. Tertio
dico: ꝙ ad hoc ꝙ oratio habeat effi
caciaȝ: oportet ꝙ fiat cum deuotiōe
animi. Sicut eniȝ ad hoc ꝙ fumus

aſcendat de thuribulo oportet ꝙ ſit
ibi ignis : ita ad hoc ꝙ oratio aſcen
dat ad deuȝ: oportet ꝙ ſit igne deuo
tionis accenſa In cuius ſignum le
gitur in Apocalipſi. Stetit angel⁹
iuxta aram templi habens thuribu
luȝ aureuȝ in manu ſua. et data ſūt
ei incenſa multa . que ſunt oratiōes
ſanctorum. et aſcendit fum⁹ aroma
tum in conſpectu dei de manu ange
li. Ideo petebat pſalmiſta. Dirigatur
oratio mea ſicut incenſum in conſpe
ctu tuo . Quarto dico: ꝙ ad hoc ꝙ
oratio habeat efficaciam: oportet ꝙ
fiat in nomine Chriſti. Sicut eniȝ
illō quod procurator agit : nō valet
niſi agat noīe ꝓcuratorio. Ita cum
ſimus orando ꝓcuratores Chriſti
ſi volumꝰ exaudiri: oportet ꝙ peta
m⁹ in nomine Chriſti . Unde dicit
Chriſtus . Quidquid petieritis pa
trem in noīe meo dabit vobis. Iſta
quatuor optamus eſſe in oratiōe no
ſtra cum dicim⁹: ſanctificetur nomē
tuuȝ . Tria prima tangūtur in hoc
quod dicim⁹: ſanctificetur. ſecūdum
ꝙ ſanctum vno modo idem eſt quod
firmum. in quo firmitas fidei ſiat A
lio m° ideȝ ē: quod ſine terra. in quo
vtilitas rei . Alio modo ideȝ eſt: qđ
ſanguine tinctum : in quo deuotio
animi deſignatur. Quartum tāgi
tur in hoc quod dicit nomen tuum
De quo nomine dicit in Marcho.
In nomine meo demonia eijcient.
linguis loquentur nouis. ſerpentes
tollent. ¶Et ſi mortiferum quid bibe
rint nō eis nocebit : Super egros
manus imponent ⁊ bene habebunt
¶Et ſic terminatur ſecunda pars do
minice orationis . in qua optamus
orationis efficaciaȝ . Sequitur ter
tia pars principalis. i qua docemur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

orandi modum et formam . cum dici
tur adueniat regnuꝫ tuuꝫ ⁊c. Cir
ca quod ſciendum . ꝙ ab iſto loco vſqꝫ
in finem continentur ſex petitões
in quibus petimus omne quod neceſ
ſarium eſt nobis taꝫ in vita iſta . ꝙ
in alia Cum eniꝫ tota perfectio ho
minis cõſiſtat in duobus : ſcilicet in
declinatione mali: et in proſequutio
ne bõi. iuxta illũ pſalmiſte. Declina
a malo et fac bonum ideo in iſta ora
tione petimus a deo vt nobis bonuꝫ
conferat et vt malũ a nobis auferat
Quantum ad collationem boni po
nuntur tres petitiones Cum enim
ſit triplex bonum . ſcilicet bonum .
glorie. bonum gratie . bonuꝫ natu
Iſtud triplex bonum petim⁹ nobis
dari . Nam bonum glorie petimus
cum dicimus adueniat regnum tuũ
ſcilicet padiſi Et eſt ſenſus . O pat
noſter qui es in celis. petimus ꝙ re
gnum tuuꝫ adueniat . i. ad nos veni
at. Sed quare meli⁹ dicit adueniat
regnuꝫ tuuꝫ: ꝙ dicat adueniam⁹ re
gnum tuum Dico ꝙ ad denotandũ
ꝙ gloria padiſi non habetur ex pro
priis meritis. ſed ex mera gratia dei
iuxta verbuꝫ Apoſtoli dicentis Nõ
ex operib⁹ iuſticie que fecimus nos:
ſed ſcdm ſuam miſericordiaꝫ ſaluos
nos fecit. Ideo dicitur adueniat . i.
ex gratia tua ad nos veniat Nõ autẽ
dicitur adueniamus. quia vt dictum
eſt: ex meritis noſtris nos non poſſu
mus in illud venire Nemo enim po
terit venire: niſi pater traxerit illum
vt dicitur in Iohãne De iſto regno
dicit Auguſtinus loquens in pſona
Chriſti Venale hẽo inqt regnuꝫ
celorum. quo emitur: paupertate re
gnum . vilitate gloria . morte vita
Bonum gratie petimus: cum dici

mus fiat voluntas tua ſicut in celo
et in terra Ad cuius euidentiaꝫ ſci
endum eſt: ꝙ homo vocatur in ſcrip
tura terra. vnde pſalmiſta. Anima
mea ſicut terra Unde de homine iuſto
dicit idem Benedixiſti domine terrã
tuam. Angeli autẽ ſiue ſancti in pa
diſo exiſtẽtes vocantur celum . Unde
pſalmiſta. Celi enarrant gloriaꝫ dei
Eſt ergo ſenſus. O pater noſter q
es in celis fiat voluntas tua in terra
.i. i nobis hominibus terreis ſicut fit
in celo . i. ſicut fit in angelis et bea
tis. Uel p terram intelligitur eccle
ſia militans . p celum eccleſia triũ
phans. Ut ſit ſenſus . ſicut fit volũ
tas tua in eccleſia tribumphãti ita
petimus ꝙ fiat in eccleſia militanti
Que autem eſt iſta voluntas. docet
nos Apoſtolus dicens Hec eſt vo
luntas dei ſanctificatio noſtra. et di
cit fiat voluntas tua Nõ dicatur vo
luntas noſtra. quia vt dicit Chriſt⁹
Non omnis qui dicit mihi domine
domine intrabit in regnum celoruꝫ
ſed qui fecerit voluntatem patris mei
qui in celis ẽ . ipſe intrabi in regnũ
celorum. Bonum nature petimus
cum dicimus panem noſtrum quoti
dianum da nobis hodie. Et eſt ſciẽ
dum ꝙ panis dicitur a pan. quod ẽ
totum. in hoc ergo quod petim⁹ pa
nem petimus omnia nobis neceſſa
ria ad ſuſtentationem iſtius miſere
et tranſitorie vite. Nec eſt iſtud con
tra illud quod dictum fuit ſupra pte
ſecunda tractatu tertio capitulo de
oratione . vbi dicitur ꝙ in oratione
non ſunt petenda temporalia. quia
intelligendum eſt ꝙ non ſunt peten
da directe ⁊ p ſe . ſed in quantum ſunt
nobis neceſſaria ad habendum cele
ſtia. ſic poſſunt bene peti Un̄ Gre

(c) 2006 Ministerio de Cultura

gorius in collecta. Sic tranſeam⁹
per bona temporalia: vt nō amitta
mus eterna. Uel eſt intelligendum
ꝙ non ſunt petenda ad ſuperfluitatē
ſed ad ſuſtentationem. et ſic petim⁹
ea hic. vn̄ dicimus hodie. quia non
petimus niſi q̄ntum eſt neceſſarium
pro die. Jta petebat Salomon dū
dicebat Diuitias aut paupertatem nō
dederis mihi. ſed tm̄ victui meo tri
bue neceſſaria. Et Paulus Habē
tes alimenta ⁊ quibus tegamur hiſ
contenti ſumus. Notandum etiam
ꝙ triplex eſt panis: quem petim⁹ in
iſta oratione. Primus eſt panis ſpi
ritualis auſtere penitētie. iſte eſt pa
nis ordeaceus. De iſto pane dicitur
in Johanne Eſt puer vnus hic ha
bens quinqꝫ panes ordeaceos Jſti
quinqꝫ panes ſunt quinqꝫ partes ꝑ
fecte penitentie. ſ. cōtritio confeſſio
oratio elemoſina et ieiuniū. de qui
bus dictum eſt in ſecunda pte. Se
cundus ē panis ſacramentalis euca
riſtie. de quo pane dicitur in Johā
ne Hic eſt panis: qui de celo deſcē
dit qui manducauerit ex hoc pane:
viuet in eternū. Jn fortitudine iſti
us panis ambulant fideles vſqꝫ ad
montem paradiſi. Tertius eſt panis
materialis tēporalis ſubſtantie. Et
de iſto pane dicitur in Geneſi: In ſu
dore vultus tui veſceris pane tuo.
Jſtos tres panes petimus in oratio
ne iſta iuxta verbū ſaluatoris ī Lu
ca dicentis. Amice accomoda mihi
tres panes. Jſte ergo tres petitiōes
reſpiciunt collationem boni. Sunt
alie tres: que reſpiciunt ablationem
mali. Circa quod notandum: ꝙ du
plex eſt malum. ſ. malū culpe ⁊ ma
lum pene. Malum culpe eſt duplex
.ſ. preteritum et futurum. ſecundū

hoc ſunt tres petitiones. Jn
prima petimus malum culpe prete
ritum nobis dimitti. cum dicimus:
dimitte nobis debita noſtra ſicut et
nos dimittimus debitoribus noſtriſ
Jta debita ſunt peccata iuxta para
bolā Chriſti. quā propoſuit Sy
moni leproſo dicēs Duo debitores
erant cuidam feneratori ⁊c̄. que pa
bola ſecundum gloſam intelligitur
de debito peccati Jſta debita petim⁹
nobis dimitti a deo: ſicut et nos di
mittimus debitorib⁹ noſtris. i. illis
qui contra nos peccauerūt. qr iſtud
intelligitur de debito iniuriarū. q̄s
debemus remittere. alioquin niſi di
mittamus: deus non dimittet nobiſ
dicēte Chriſto Pater veſter celeſtis
non dimittet vobis. niſi vos dimiſe
ritis vnuſquiſqꝫ de cordibus veſtris
Jn qua enī menſura menſi fueritiſ
eadem menſura remenſietur vobis.
Si ergo vis ꝙ deus dimittat pecca
ta tua tibi. dimitte tu illis qui cōtra
te peccauerunt. alioquin dicetur ti
bi Ex ore tuo te iudico ſerue neqꝫ.
Dicis enim: dimitte mihi. ſicut ego
dimitto. ſed tu nō dimittis. ergo di
cis: ꝙ tibi nō dimittā. Sed nūq̄d
ille qui exiſtens in fraterno odio dic
iſtam orationē: peccat. Dico ꝙ nō
quia nō dicit eam in pſona propria
ſed in pſona eccleſie. quod patet. qr
dicit nobis. non mihi. Et ideo cū
vniuerſalis eccleſia nūqꝫ poſſit erra
re: nunqꝫ errat in dicendo iſtā o
rationem. Jn ſecunda petitiōe peti
mus nobis a malo culpe futuro pca
ueri. cū dicim⁹. Et ne nos inducaſ
in tentationem. Notandū ergo ꝙ
tentatio aliquando ſumitur ī bonū
ſicut in geñ. quando dicitur. Ten
tauit deus Abraam Et in libro ſa

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pientie. Deus autem tentauit illos et inuenit eos dignos ſe. Et dicitur deus tentare duobus modis. Uno modo permiſſiue. et ita ſumitur quando dicitur: deus tentauit illos .i. tentati permiſit. Alio modo dicitur tentare: vt oſtendat exemplum virtutis alijs. ſicut tentauit Abraam. vt oſtenderet virtutem obedientie eius. Et de tali tentatione non intelligimus hic Aliquando autem tentatio ſumitur in malum. et eſt duplex nam quedam eſt ab hoſte. i. a demone quedam a carne. inquantum .ſ. caro inſurgit aduerſus ſpiritum. Tentatio que eſt ab hoſte: non eſt peccatum niſi conſentiatur ſibi. imo ſi reſiſtat ſibi eſt multum meritoria Et iſto modo fuit tentatus Chriſtus vt dicitur in Matheo vbi dicitur. Ductus eſt Jeſus in deſertum a ſpiritu vt tentaretur a diabolo etc. Tentatio que eſt a carne: ſemper prouenit ex peccato. inquantum ipſa rebellio carnis ad ſpiritum prouenit in nobis ex peccato primorum parentum. et eſt materialiter peccatum originale. Modo iſta rebellio quantum ad ſui principium non eſt in poteſtate noſtra. prout dicitur quod primi motus non ſunt in poteſtate noſtra ſed reſiſtere iſti rebellioni: ſiue alii dicere primos motus bene eſt in poteſtate noſtra. Et ideo conſentire tentationi ſiue ſit ab hoſte ſiue a carne ſemper eſt peccatum Ita quod ſi ſit conſenſus cum deliberatione eſt peccatum mortale. Sed ſi ſit conſenſus ſubitus et quaſi ſurreptitius: eſt ſolum peccatum veniale. Modo ergo in iſta petitione nos non petimus: ne tentemur. ſed petimus ne in tentationem inducamur. Tunc autem in tentationem inducimur: cum ei conſentimus. Et ideo in iſta petitione nihil aliud petimus: niſi quod deus det nobis virtutem reſiſtendi tentationi. Quod Apoſtolus promittit eum facturum dicens Fidelis deus qui non permittit vos tentari ſupra illud quod poteſtis. ſed faciet cum tentatione prouentum. ita vt poſſitis ſuſtinere In vltima petitione petimus nos a malo pene liberari. cum dicimus: ſed libera nos a malo. ita quod intelligitur hoc de malo pene eterni quod eſt ſimpliciter malum Nam malum pene temporalis poteſt eſſe et eſt aliquando bonum. ſicut bonum fuit martyribus pati et ſuſtinere multas penas et multa tormenta. vnde a tali malo non petimus liberari. ſed a malo pene eterne Juxta illud quod petit eccleſia Libera me domine de morte eterna. In fine omnium petitionum ſubiungitur amen. i. iſta fiat. quaſi confirmatio omnium petitionum. Sic ergo in oratione dominica ſunt ſeptem petitiones. in quarum prima petimus orationis efficaciam. cum dicimus ſanctificetur nomen tuum. quaſi dicamus ſicut nomen tuum eſt ſanctum et firmum: ita illud quod petimus in iſta oratione ſit firmum Et ideo licet iſta petitio ſit prima in ordine: tamen eſt vltima in intentione. In alijs ſex petimus nobis omne bonum conferri. et a nobis omne malum auferri. Donet dominus: vt nobis hec omnia concedantur Et iſta ſufficiunt quantum ad nunc. quia forte alias de iſta materia latius loquar.

De decem preceptis decalogi .c. iij.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Interrogāti iuueni quid faciendo vitaꝫ eternam haberet: reſpondit Chriſtus Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata. quaſi diceret ingreſſus ad vitam eternam ē obſeruatio mandatorum. Que quidem mādata ſunt precepta decalogi. Et dicitur decalogus a deca. quod eſt decem. et logos quod eſt ſermo quaſi decem preceptorum ſermo. Sunt ergo precepta legis decem. quorum quedam ordinant hominem in deū quedam ad proximum. precepta q̄ ordināt hominem in deuꝫ: ſunt tria ſecunduꝫ ꝙ homo eſt obligatus deo ad tria Sicut enim vaſſallus debet dño tria. ſ. fidelitatem: vt non recognoſcat aliquem alium dominum. reuerentiam. vt nō faciat ei opp̄brium. famulatum. vt impendat ei debitum obſequium. ſic quilibet de dictamine iuris naturalis eſt obligat⁹ deo ad iſta tria Et ideo quantuꝫ ad primum ē iſtud preceptum Non habebis deos alienos corā me Quantum ad ſecundum eſt iſtud. Nō aſſumes nomen dei tui in vanuꝫ. Quātum ad tertium eſt iſtud. Memento vt diem ſabbati ſanctifices. Precepta que ordinant hominēꝫ ad proximum ſunt ſeptem. Ordinatur eiꝫ homo ad proximum duobus modis. ſ. vt bonum ſibi faciat et non ſibi noceat Quantū ad primum ē vnū preceptum. ſ. Honora patrem tuū et matrem tuam. Quantum ad ſecundum ſunt ſex precepta. Poteſt eniꝫ homo nocere p̄ximo tribus modis Primo modo facto. alio modo verbo. alio modo voluntate. Facto poteſt ei nocere tribus modis. ſ. in pſona propria vel in perſona ſibi coniuncta. vel in propria ſubſtantia. Quantum ad primum eſt iſtud preceptum. Non occides. quantum ad ſecunduꝫ eſt illud. Non mecaberis q̄ntum ad tertium eſt iſtud. Nō furtuꝫ facies. Quantuꝫ ad hoc: ne noceat homo proximo verbo: eſt iſtud. Non falſuꝫ teſtimoniū dices Quātum ad hoc ne noceat homo proximo voluntate: ſunt alia duo. q̄ ne noceat ſibi voluntate libidinis: eſt iſtō Non concupiſces vxorē proximi tui Ne autem noceat ſibi voluntate cupiditatis: eſt iſtud Non concupiſces ſeruum: non ancillam: non boueꝫ: non aſinum. Iſta ergo ſunt decem precepta legis. de quorum quolibet aliqua per ordinem ſunt dicenda.

De primo precepto

Primum preceptuꝫ eſt. Nō habebis deos alienos corā me Ita ꝙ in iſto p̄cepto prohibetur omnis ydolatria. oīs herſis. et omēs ſpecies ſortilegij ſiue diuinationis. quocunqꝫ modo fiant. ſiue fiant in igne ſiue in aere ſiue in aqua ſiue in terra ſiue in corporib⁹ mortuorum ſiue in aſpectu garritus vel volatus auium ſiue in caracteribus ſiue in vana aſpectione pſalterij vel euangeliorum vel aliarum ſcripturarum et regulariter omnis diuinatio quocunqꝫ predictorū modorū vel ſimili modo fiat: prohibita ē in iſto precepto. et eſt maledicta a deo ⁊ a ſancta eccleſia tanqꝫ ydolatria ⁊ infidelitas. Cū enim futura q̄ ſoli⁹

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dei ſunt: per tales ſuperſtitiones aliꝗ
qui inuenire laborant: diuinitatis
ſura creaturis attribuunt. Ita dicit
Iſayas dicēs Priora et nouiſſima
ānunciate mihi. et dicam ꝙ dij eſtis
vos. Auguſtinus. Non obſeruetis
dies: qui dicunť egiptiaci. ⁊ kalenď
Januarij. in quibus cantilene et
quedam comeſſationes: et adinui
cē dona donantur. quaſi in princi
pio anni boni fati augurio. aut ali
quos menſes aut tempora dies vel
ānos aut lune et menſis ſoliſqꝫ cur
ſum. quia qui has et quaſcunqꝫ di
uinatiōes aut fata aut auguria ob
ſeruat: aut attendit: aut conſentit
obſeruantibꝰ aut talibus credit aut
ad domum eorum vadit. aut in ſua
domo introducit aut interrogat: ſci
at ſe fidem chriſtianā et baptiſmū p̄
uaricaſſe. et paganū et apoſtataꝫ et
dei inimicū eſſe: et irā dei grauiter i
currere. niſi eccleſiaſtica emendatuſ
penitentia deo reconſilietur. Nota
tñ ꝙ agricole qui ſeruant tēpora ad
ſeminandū vel arbores ſcindenduꝫ
et ad ſimilia: que certam et natura
lem habent ratione: vel phiſici qui
ad medicinas dandas vel minutōes
faciendas et ad ſimilia obſeruant di
es certos et tempora: non condem
nātur hic. Cū enīꝫ omnia iſta infe
riora ſubſint quātuꝫ ad naturā cor
poreā influentie corpoꝝ celeſtiū. nō
ē prohibitū imo eſt debituꝫ et neceſ
ſariū reſpicere in iſtis. ⁊ attendere i
fluxu ſtellarū et planetarum. Sed
cum aīa rōnalis in nullo ſubſit iſtiu
ētie iſtoꝝ corporū dicente Ptholo
meo Anima ſapiēs dn̄abitur aſtris
reſpicere talia in his que a libero ar
bitrio procedunt eſt ſuperſtitioſum et
vanū. Unde ex clamore cornicis p̄
noſticare pluuiā futurā. nō ē ſupſtiti
oſum. cū talia aīalia ex diſpoſitōne
et immutatōe aeris poſſint in corpi
bus ſuis ſentire talem imutatōem.
Notandū etiā ꝙ ſi aliquis vel aliꝗ
colligat aliquā herbā dicēdo ſimbo
lū vel orōnē dn̄icā vt ponat eam ſu
p aliquē infirmū iſta intentione. vt
in iſtis deꝰ creator oīuꝫ ⁊ dn̄s hono
reť nō repbať. dūmº nulla alia ſup
ſtitioſa obſeruātia obſerueť. vel miſ
ceať. xxvi. q. v. Nō liceat. ⁊. q. vij
Non obſeruetis. Et iſtud eſt habē
dum pro regula generali in materi
a iſta ꝙ inq̄ſitio oīs q̄ fit p inuoca
tionē demonū tacitā vel expreſſam
quomodocūqꝫ fiat ſiue p caracteres
ſiue p figuras ſiue quomodocunqꝫ
ē in iſto p̄cepto ꝓhibita. Sed quid
erit de iſtis coniurijs in quibus reci
tantur nomina dei et angeloruꝫ et
ponuntur multa bona verba. Dico
ꝙ in iſtis cauēdū eſt ne ſub ſpecie bo
ni lateat malū. Unde diligenter ad
uertēdū eſt ne inter illa nomina āmi
ſceātur aliqua nomina ignota. que
magis ſint nomina demonū q̄ꝫ no
mina angeloꝝ. Cum enim vt diť
Beda. nulla falſa doctrina ſit que
nō aliq̄ vera falſis āmiſceat. impoſ
ſibile eſt quin in iſtis ſupſtitioſis nō
āmiſceāť aliq̄ bōa cū malis. Et q̄ꝛ
modicū fermēti totā maſſaꝫ corrum
pit. quantūcūqꝫ ſint ibi multa bōa
ſi ſint ibi aliqua mala totū eſt corru
ptuꝫ et ſuſpectuꝫ Quia etiā āgeluſ
malus ſepe trāſfigurat ſe in angelū
lucis. non ē credēdum iſtis fantaſti
cis qui dicunt ſe videre angelos vel
ſanctos aliquos Unde dicit apoſto
lus. probate ſpiritus ſi ex deo ſint.

De ſecundo precepto.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

S**Ecundū preceptū**
eſt Nō aſſumes no
men dei tui ī vanū
Ita ꝙ in precepto
iſto prohibentur pͦ
et principaliter oēs
ſpēs periurij: q̄ ſūt
multe. Ad cuius euidentiā ſciendū
eſt: ꝙ ad hoc ꝙ iuramentū ſit licitū
oportet ꝙ ſint ibi tria. ſ. veritas iu
dicium et iuſticia. Ita dicit dn̄s per ꝓ
phetam Iurabunt ait dn̄s in verita
te in iuſticia et iudicio. xxij. q. i. Et
iurabunt. Et ſi aliquod iſtoꝝ trium
defuerit piurium dicitur. xxij. q. ij.
Animaduertendum. Ueritas enim
ſemper debet eſſe in conſcientia iurā
tis. vt firmiter ſciat ita eſſe: ſicut iu
rat. alias ſi credat: nō debet de ſcia
ſed d̄ credulitate iurar̄. Iudiciū dici
tur hic diſcreta deliberatio. ſ. vt nō
iuret etiam verum niſi propter neceſ
ſitatem. i. cum dicit alicui aliqd̄ ve
rum: quod ei expedit. vel vtile eſt
credere. et non vult credere ſimplici
aſſertioni. Iuſticia vt illud quod iu
ratur ſit licitum et honeſtum. extra
de iureiurādo Et ſi chriſtus. Quo
modocunqꝫ ergo iuretur: ſiue iura
mentum ſit aſſertorium ſiue ꝓmiſſo
rium: quodcunqꝫ iſtorum deficiat:
ſiue ꝙ iuretur falſum ſiue verum:
tamen iurans credit iurare falſum.
ſiue ꝙ iuretur abſqꝫ aliqua neceſſita
te: ſiue ꝙ iuretur aliqd̄ illicitū: ſem
per eſt periurium. et eſt directe con
tra iſtud preceptum Sed quid fiet
de iſtis iuramētis quotidianis. que
fiunt ex quadam leuitate et ex qua
dam mala conſuetudine. nunqd̄ eſt
ibi periurium cum deficiat ibi iudici
um. Dico ꝙ ſic. Sed ſi fiant de re
licita et ſine intentiōe decipiendi vel

fallendi: illud periurium non ē niſi
peccatū veniale. Si autē fiant cum
intentione fallendi vel ſi fiant de re
illicita eſt peccatum mortale. Unde
nota ꝙ cum iuramētum non fuerit
inuentum vt ſit vinculum iniq̄tatiſ
iurantis. iuramētum quod fit de re
illicita. vel quod fit contra caritatē
⁊ quod non poteſt ſeruari ſine inte
ritu ſalutis eterne. ſicut ſi iurarem
me aliquem interfecturum vel non
daturum elemoſinā vel aliquod tale
ꝑiurium eſt. nec eſt aliquatenꝰ obſer
uandum. Unde Hieronymꝰ. In
malis ꝓmiſſis reſcinde fidem. in tur
pi voto muta decretum. Item nota
iuramentum eſt vel vox ipiꝰ iurātiſ
vel actꝰ ipſe vel ipſum quod iuratur
Cauſa inſtitutionis iuramenti fuit
duplex Una eſt ꝓpter infirmitatem
hōinum de facili dubitātiū. qr vnꝰ al
teri ſimplici verbo non credit. Alia
propt̄ ydolatriā. ſicut enim conceſſū
fuit vt hoſtias deo immolarent. ne
eas offerrent ydolis. i. demonibus
ſic potius ꝓmiſſum fuit vt per deum
q̄ꝫ per creaturas. ne incidantur in
crimen ydolatrie Forma iuramenti
alia fit ſolo ſermone. alia interuen
tu cuiꝰlibꝫ rei ſacre Que fit ſermo
ne eſt triplex In veteri lege iurabāt
viuit dominꝰ viuit anima mea In
eccleſia primitiua. teſtis eſt mihi do
minꝰ. teſtis eſt mihi conſcientia Et
hodie iuratur ꝑ deum. vt patet. xxij
. q. i. Ver itas rei non ſufficit niſi
aſſit conſcientia. vt patet. xxij. q. ij
ca. Homines. Etiā veritas cōſcientie
ſufficit. vt a furto excuſare. ſ. ſi cre
do dn̄m ꝑmiſſurꝫ. vt. ff. d̄ obliga.
Que ex delictis naſcuntur. l. Pla
cuit. Notādum etiā ꝙ hic ꝓhibetur
iuramentum quod fit ꝑ falſos deos.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quod nō dʒ fieri a chriſtianis. Tū
credo ꝙ chriſtianus vbi eſſet expedi
ens poſſet recipere iuramentū a pa
gano per deos ſuos. ⁊ in iſtis hētur
reſpectus ad deum: et ideo non ꝓhi
bet. Nota etiā ꝙ non eſt iurandū
per creaturas: niſi ꝑ aliquas. vide
licet per euāgeliū per altare per cru
cem per reliquias ſanctorū. In ma
nu etiam Epiſcopi poteſt iurari. xx
ij. q. i. Si aliqua. et. q. v. Qui ꝑ
iurat. Unde nota ꝙ qui iurat ꝑ cre
aturaʒ non conceſſam: debet acerri
me caſtigari. vt dicit Raymundus

De tertio precepto

TErtium preceptuʒ
eſt: Memento vt
diē ſabbati ſancti
fices Ita ꝙ in iſto
precepto precipit̄ ꝑ
mo et principaliter
obſeruari dies dñica. et ex conſeqn
ti precipiunt̄ alie feſtiuitates ſolēnes
que ponuntur de conſecratione di.
iij. Pronunciandū. Natiuitas dñi
ſanctoꝝ Stephani Johannis euā
geliſte. innocentū. Silueſtri. circū
ciſio dñi. epiphania. purificatio ſan
cte marie. ſanctum paſca cum tota
ei⁹ ebdomada. tres dies rogationū
aſcenſio domini. penthecoſtes. ſancti
iohannis baptiſte. duodecim apoſto
lorum et maxime Petri et Pauli:
qui mundum ſua predicatione illu
minauerunt. Sancti Laurentij.
Aſſumptio ſancte marie. natiuitas
eiuſdeʒ. dedicatio ſancti Michaelis
dedicatio cuiuſcūqʒ oratorij. omni
um ſanctorum. ſancti Martini. et
ille feſtiuitates quas ſinguli Epi ī
ſuis epiſcopatibus cum populo col
laudauerūt. que vicinis cōmoranti
bus indicende ſunt. non tamen ge
neraliter omnib⁹. Tū hoc vltimuʒ
intellige de ſanctis canonizatis ab
eccleſia romana. qꝛ Epš nō poſſet
per ſe aliquē ſcūʒ canonizare. extra
de reliquijs ⁊ veneratione ſcōrū. c.
i. Relique vero feſtiuitates per ā
nuʒ nō ſunt cogende ad feriandum
nec prohibēde. Hec ita ſcripta ſūt
⁊ determinata de conſecratōe. di. iij
Pronunciādū. Item Euſebi⁹ pa
pa inſtituit feſtuʒ inuentiōis ſancte
crucis quinto nonas madij ſolenni
ter celebrari. de con. di. iij. Crucis
Nota etiam: ꝙ in iſto. c. Pronun
ciandum nō fit mentio de annuncia
tione beate Marie. cum tamen ſit
feſtum celebre et ſolenne. Sed for
te dicet aliquis: iſtud preceptum de
die ſabbati non de die dominica in
telligendum eſt Ad cuius euidentiā
notandum ꝙ in lege veteri fuerunt
quedam precepta cerimonialia que
dam moralia. Cerimonialia erant
illa: que pertinebant ad ſpecialē cul
tum dei ſcilicet ꝙ tali die fieret tale
ſacrificium vel tale et etiam illa que
pertinebāt ad cerimonias illius po
puli ſicut ꝙ induerentur tali veſte ⁊
ſimilia. Et iſta ꝑcepta ex quo chri
ſtus ſurrexit non ſunt obſeruanda
imo qui ea obſeruaret: mortaliter
peccaret. Moralia erant illa: que
erant de dictamine legis nature. ſic
ſeruire deo honorare parentes. et ſi
milia. Et talia precepta adhuc ma
nent in virtute ſua Modo precep
tū de obſeruatōe ſabbati ꝑtim erat
morale q̄tum ad hoc ſcilicet ꝙ debi
tus honor impenderetur deo: quia
iſtud eſt de dictamine legis nature.
ſed quod tali die determinatio talis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

honoꝛ impendeꝛetuꝛ magis q̃ꝫ alia
die: erat cerimoniale. in q̃ꝫtū ꝫ requi
es illius diei erat figura illiꝰ ſabbati
magni: quo Chriſtus quieuit in ſe
pulchro. Et ideo q̃ꝫtū ad iſtud ceſſa
uit illō preceptū Jta ꝙ dies ſabbati
fuit mutata in diem dñicam. et hoc
rationabilit̄. Jn hac eniꝫ die mūdꝰ
ſumpſit exoꝛdium. reſurrexit Chri
ſtus. moꝛs interitum et vita accepit
principiuꝫ. Et iſta eſt intentio beati
Pauli in epiſtola ad coloñ. vbi dic̄
Nēo vos inducet ī cibo ⁊ potu aut ī
parte diei feſti aut neomenie aut ſab
batoꝛuꝫ. que ſunt vmbra futuroꝛuꝫ
Et de hoc diſputat Apoſtolꝰ ad he
breos tertio et quarto capitulis. Et
habentuꝛ ſup hoc multa capitula ō
coñ. di. iij. Jn diebus feſtiuis debēt
homines vacare hymnis et pſalmiſ
et canticis ſpūalibus et alijs bōis
opibus magis q̃ꝫ alijs diebus. Et
ideo debent abſtineꝛ ab omni opere
ſeruili. non ſolum a peccato quod ꝓ
prie ſeruile dicituꝛ. qꝛ facit hominē
ſeruum diaboli. ſed etiaꝫ ab opibus
machanicis et negocijs ſecularibus
vt mercatum non fiat nec placitum
nec aliquis ad morteꝫ vel penam iu
dicetuꝛ. nec ſacramenta iurentuꝛ.
niſi pro pace faciēda de coñ. di. iij.
Rogationes. De his machanicis
et ſecularibus expreſſit deus dicens
Sex diebus opaberis opera tua. ſe
primo autem die ſabbatum eſt domi
ni dei tui. non facies omne opus tu
et filius tuus ⁊ filia tua. ſeruus tu
us et ancilla tua. iumentum tuum
⁊ aduena. qui eſt intra portas tuas
Nota etiaꝫ ꝙ propteꝛ periculuꝫ ho
ſtium vel tempeſtatis imminētis poſ
ſunt fructus colligi in diebus domi
nicis et feſtiuis. Jta tamē ꝙ de illis
pro poſſe ſtudeant illi quorum ſunt
largiores elemoſinas erogare. Sco
lares etiaꝫ in huiuſmodi diebus poſ
ſunt ſcribere in quaternulis ſuis le
ctiones ſuas. quas per ebdomadaꝫ
audierunt

De quarto precepto

Uartum preceptuꝫ
et eſt primū de illis
que pertinēt ad pro
ximum: eſt Hono
ra patrem tuum et
matrem tuam. Jta
ꝙ in iſto precepto directe precipituꝛ
ꝙ parētes honorētuꝛ. Et eſt intelli
gendū nō ſoluꝫ de honore et reuerē
tia: ſic ꝙ oſculētuꝛ eis manꝰ et ſimi
lia: imo ꝺ hōore ſubſidij et ꝓuidētie
.ſ. ꝙ ꝓuideatuꝛ eis in neceſſarijs ſe
cūdū facultatē vniuſcuiuſcūq; Noīe
etiā pr̄is ⁊ matris intelliguntuꝛ pre
lati eccleſie et magiſtri et dñi tempo
rales quibꝰ omnibus eſt honoꝛ debi
tus exhibendus Nomine etiaꝫ pr̄is
et matris intelligūtuꝛ oēs ꝓximi.
quibus ſi indigeat ſunt ſeptem opa
miſericoꝛdie exhibenda. Notādum
ꝙ operum miſericoꝛdie quedaꝫ ſunt
ſpiritualia: quedaꝫ coꝛpoꝛalia Spi
ritualia ſunt iſta Conſulere neſcien
tes Corripere delinquētes Remit
tere iniuriantibus Conſolari triſteſ
Suſtinere importunos. Orare pro
perſecutoꝛibus. vnde verſus Con
ſule caſtiga remitte ſolare fer oꝛa.
His ſupradictis lectoꝛ ſupadde do
cere. Coꝛpoꝛalia ſunt iſta Paſcere
eſuriētes Potare ſitientes. Veſtire
nudos Viſitare īfirmos Redimeꝛ
captiuos Colligeꝛ hoſpitio vagos
Sepelire moꝛtuos. Unde verſus
Viſito poto cibo redimo tego colli
go condo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

De quinto precepto.

Quintum preceptū eſt et etiam ſcōm de pertinentibus ad ꝓximum ē. Non occides. ſupple iniuſte. In quo precepto ꝓhibetur homicidium Et ſub nomīe homicidij intelligitur omnis iniuria corporalis. q̄ poteſt inferri ꝓximo. et eſt notandum: ꝙ duplex eſt homicidium quia quoddam eſt ſpirituale quoddam corporale. Spirituale fit quinqꝫ modis. ſ. odiēdo. Unde Johānes in prima canonica ſua Qui odit fratrem ſuum homicida ē. Detrahendo. male conſulendo. nocendo Et de iſtis tribus habetur d̄ pe. di. i. homicidiorum Omnis iniquitas Noli putare. Uictuꝫ ſubſtrahēdo. di. lxxxvi. Paſce fame morientem. ſi non paviſti occidiſti. Et qd̄libet iſtorum homicidiorum ſecūdū doctores eſt peccatum mortale Homicidium corporale ſecunduꝫ doctores fit duobꝰ modis. vno modo verbo. alio modo facto Uerbo fit tribꝰ modis. ſ. precepto conſilio et defenſione. di. l. ſiquis viduaꝫ De pe. di. i. Periculoſe Et quodlibꝫ iſtoruꝫ ſi fiat iniuſte eſt peccatum mortale. Facto fit quatuor modis. ſ. iuſticia neceſſitate caſu ꝛ voluntate Juſticia vt cum iudex vel miniſter reuꝫ iuſte condemnatum ad mortem occidit. Hoc homicidium ſi fit ex liuore vel amore fundendi humanum ſanguinem licꝫ talis iuſte occidatur q2 meretur mortem: iſte tamē peccat mortaliter propter intentionē corruptaꝫ Si vo fiat ex amore iuſticie: nec peccat iudex condemnando ipꝫ ad mortem: nec precipiēdo miniſtro vt occidat eum: nec miniſter exequēdo mādatuꝫ iudicis. duꝫ tñ faciat iuris ordine ſeruato Probat̄ hoc ex verbo Apoſtoli ad romanos. vbi dic̄ Oīs aīa poteſtatibꝰ ſublimioribꝰ ſubdita ſit. Et ſequitur non eīm ſine cauſa gladiuꝫ portat. Dei ēñ miniſter eſt iudex in iraꝫ eius qui male agit Si fiat neceſſitate: diſtingue. q2 aut illa neceſſitas fuit euitabilis poterat eiꝫ euadere abſqꝫ occiſione hominis. et tunc eſt reꝰ homicidij. Et debet agere pñiaꝫ tanqꝫ ꝓ mortali Aut fuit ineuitabilis. q2 occidit hominē abſqꝫ odij meditatione. imo cum dolore animi ſe et ſua liberando. Et in iſto caſu non dicitur peccare. nec aſtringitur ad penitentiam. debet tamen dolere et ſuis peccatis aſcribere. q2 in tantam potuit venire neceſſitateꝫ Bonarum enim mentium eſt: ibi inuenire culpam vbi culpa non eſt. extra d̄ homicidio Interfeciſti Si aūt fiat caſu: hic diſtingue. quia aut iſte dabat opam rei licite aut illicite. ſi illicite puta q2 proiecit lapideꝫ verſus loca ꝑ que cōſueuerunt homies trāſire. vel dū furabatur equum vel bouēꝫ: aliquis a boue vel equo percuſſus interijt et ſimilia i iſto caſu talis ſimpliciter eſt reꝰ homicidij. Si dabat operā rei licite puta q2 inſcidebat arborē ibi neceſſariā vel deponebat fenū d̄ curru vel ſimilia ſi adhibuit diligētiaꝫ quā potuit videlꝫ reſpiciendo vel preclamādo non nimis tarde vel dimiſſe ſed tp̄re cōgruo et alte ita ꝙ ſi aliquis erat ibi vel veniebat poterat fugere vel ſibi cauere nō imputabitur ſibi. Probatur hec diſtinctio .l. di. Sepe contigit. Extra de homicidio. Quidam. Si autem fiat

(c) 2006 Ministerio de Cultura

homicidiſum voluntate: ſine omni diſtinctione tenendum eſt: ꝙ eſt grauiſſimum et enorme peccatum. di. l. ſi quis voluntarie.

De ſexto precepto

Sextum preceptum eſt: non mecaberis. Ita ꝙ in iſto precepto ꝓhibent̄ oı̄s cōcubitus preterquā cum legitima vxore. Que autem et quot ſunt ſpecies talis concubitus: vide ſupra parte ſecunda tractatu. ij. c. ix.

De ſeptimo precepto

Preceptum ſeptimū eſt. Non furtum facies. Ita ꝙ in iſto precepto ꝓhibet̄ furtum ⁊ rapina vſura fraus dolus ⁊ generalit̄ omnis acquiſitio illicita aliene rei quomodocunqꝫ. ⁊ quocunqꝫ pallio ſiue titulo fiat.

De octauo precepto

Octauū preceptū eſt. Non falſum teſtimonium dices. Ita ꝙ i iſto precepto prohibetur oı̄e mendacium. Et eſt ſciendum ꝙ ſecundum Auguſtinū in libro de mendacio octo ſunt genera mendaciorū. Primum eſt: quod fit in doctrina fidei et bonoꝝ morū vt dicere Chriſtum non natū eſſe de virgine. vel nō eſſe paſſū in cruce. vel aliquid ſimile circa articulos fidei vel bonos mores. Secundum eſt: qđ nulli ꝓdeſt: et obeſt alicui. vt eſt mendacium detractionis vel falſi teſtis in cauſa criminali. Tertiū eſt quod ꝓdeſt alicui et obeſt alteri. vt mendaciū falſi teſtis in cauſa pecuniaria. Quartū eſt quod fit ſola mentiendi libidine quaſi ſine cauſa et vtilitate. Quintum: quod fit placendi cupiditate. vt mendaciū adulationis. Sextum eſt quod nulli obeſt: et ꝓdeſt alicui ad euitandum ꝑiculum pecunie. vt ſi aliquis ſciens alicuiꝰ pecuniā tollēdam a fure vel a predone mētiatur ſe neſcire vbi ſit. Septimum: quod nulli obeſt: et ꝓdeſt alicui ad euitandum ꝑiculum ꝑſone. vt ſiquis queratur ad mortē et aliquis mentiatur: ſe neſcire vbi ſit. Octauū: qđ nulli obeſt et ꝓdeſt alicui ī hoc vt ab immundicia corporali aliquem tueat̄. vt ſi volenti corrumpere virginē mentiatur aliquis dicens eam eſſe coniugatā. Alia diſtinctio ponitur ab Auguſtino. ſ. ꝙ mendacium aliud eſt ꝑniciosū. et iſtud comprehendit. v. genera prime diſtinctionis. et ē ſemper peccatum mortale. xxij. q. ij. primum. Aliud ē officioſū. et iſtud comprehendit tria vltima genera prime diſtinctionis. et ē veniale peccatum. Aliud ē iocoſum. et iſtud credo etiā ꝙ ē peccatū veniale. quod intelligo quando ille cui dicitur nouit cauſā iocandi fuiſſe dictū et ꝙ nō dicitur ex libidine mētiendi. De mendacio adulatiōis nota ꝙ aliquis poteſt adulari alicui tribus modis. Uno modo attribuēdo bonū quod nō habet. Et de iſto dicunt aliqui ꝙ ē mortale. aliqui ꝙ ē veniale. Alio modo approbādo malū qđ hēt et iſtud ſcđm oı̄s ē mor

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tale. Alio modo extollendo bonum quod habet et iſtud ſecundum oīs eſt veniale

De nono et decimo preceptis

Nonum et decimum preceptum prohibēt actum interiorem . actum. ſ. voluntatiſ .ſ. ꝙ nullus concupiſcat alienam vxorez Et nomine vxoris intelligatur quecunqꝫ mulier Et vt dicit Chriſtus: quicunqꝫ viderit mulierem ad concupiſcendum eam: iam mechatus eſt in corde ſuo . Et nō concupiſcat alienam rem ad poſſidendum . Horum preceptorum quedam ſunt affirmatiua: quedam negatiua. vt patet de ſe. Affirmatiua obligant ſemper ſed nō ad ſemper. ſed pro loco et tēpore Negatiua obligāt ſemper ⁊ ad ſemper De iſtis decem preceptis habentur verſus. Unū cole deum ne iures vana per eū. Sabbata ſanctifices et venerare parentes. Nō ſis occiſor fur mechus teſtis iniquus Uicinī thorū resqꝫ caueto ſuas

De dotibus glorie paradiſi capitulum quartum et vltimum

Quia teſte Auguſtino nullū bonum irremuneratū: neqꝫ malum impunitum ideo vltimo videndū ē de dotib⁹ et de premijs: q̄ habebūt illi: q̄ obſeruabūt pcepta iſta Notādū gº: ꝙ obſeruatorib⁹ iſtoꝝ pceptoꝝ dabuntur ſeptem dotes .i. ſeptem glorie in paradiſo treſ ex ꝑte anime: et quatuor ex ꝑte corporis Ex parte anime eſt clara viſio .ſ. ꝙ videbimus deum clare ſine aliquo velamine Et in iſta viſione cōſiſtit tota noſtra beatitudo . Unde Auguſtinus. Uiſio eſt tota merces Et iſta clara viſio ſuccedit viſioni fidei Ita dicit Paulus Uidem⁹ nūc .ſ. in vita iſta ꝑ ſpeculū i enigmate .ſ. fidei . tunc autem .ſ. in paradiſo facie ad faciē Secunda dos ex ꝑte anime ē firma tentio .ſ. ꝙ firmiter tenebimus deū ꝙ nullo modo timebimus eū amittere. Et de iſta tentione dicitur in canticis. Tenui eū nec dimittam . Et iſta firma tentio ſuccedit virtuti ſpei Tertia dos aīe beate erit ꝑfecta fruitio .ſ. ꝙ anima beata perfecte fruetur . et adherebit deo, et ſatiabitur ⁊ delectabitur i eo. pſalmiſta. Satiabor cum apparuerit gloria tua Et iſta ꝑfecta fruitio ſuccedit amori caritatis Et de iſtis tribus dotib⁹ dicit Auguſtin⁹. Uidebimus amabimus laudabimus . Iſtud officiū habebimus in paradiſo .ſ. videre amare laudare deū Poſt reſurrectionē autem habebim⁹ quatuor dotes ex ꝑte corporis . Quia corpora noſtra erunt agilia .i. mouebuntur per q̄tumcunqꝫ ſpaciū ſine aliqua fatigatione ⁊ labore Erunt etiā in paſſibilia . quia a nullo poterunt pati. Erunt etiam in mortalia quia nullo modo poterunt mori Erunt etiam clariſſima. Unde ſaluator Fulgebunt ſancti vt ſol in regno patris mei. Cuius regni cōciues nos faciat Rex regum et dn̄s dominantiū. Jeſus Chriſtus Amen.

Excuſatio doctoris

(c) 2006 Ministerio de Cultura

HEc circa officiū curatorum breuiter a me pſcripta ſunt vt ſimplices in aliquo inſtruerentur. ⁊ magis prouecti ad altiora inueſtiganda laborarēt. Obſecrās vt ſi i libello iſto lector aliqua vtilia inueniat: ipſa attribuat ſoli deo referens ei grates: q mihi peccatori aliq̄tulā ſcintillā intelligentie impartiri dignatus eſt Illa autem que minus bene dicta ſunt mee ignorantie aut inaduertentie aſcribens caritatiue corrigat. et pro me peccatore ad dominum p̄ces fundat. Amen.

Dei gratia per magiſtrū Nicholaum ſpindeler germanū Tarracone ipreſſus fuit. Tertia vero die Auguſti anno dñi milleſimo. cccc°. octogeſimo quarto preſens manipul⁹ curatorum qui vocatur feliciter peroptime q̄ finiuit.

Tabula huius libri

PRima pars habet octo tractatus. quorum primus eſt de ſacramentis in generali. Et habet tria capitula.

Primū eſt de inſtitutione ſacramētorum In folio .iij.
Secundū eſt de efficacia et virtute ſacramentorum in folio .iij.
Tertium de numero ⁊ diſtictione ſacramentorum in folio .iij.

Secund⁹ tractatus eſt de baptiſmo et habet octo capitula
Primū quid eſt baptiſmus .iij.
Secundū de materia baptiſmi .iij.
Tertiū de forma baptiſmi .iiij.
Quartū de miniſtro baptiſmi .v.
Quintū de ſuſcipiētib⁹ baptiſ. .vi.
Sextū de ritu baptiſmi .vij.
Septimū de effectu baptiſmi .viij.
Octauū de annexis baptiſmo .viij.

Tertius tractatus ē de confirmatione Et habet ſeptem capitula
Primū quid ē cōfirmatio .ix.
Secundū de materia cōfirma. .ix.
Tertiū de forma cōfirmatiōis .ix.
Quartū de miniſtro cōfirma. .x.
Quintū de recipiētib⁹ cōfirma. .x.
Sextū de ritu cōfirmationis .xi.
Septimū de effectu cōfirma. .xi.

Quartus tractatus eſt de eucariſtia Et habet vndecim capitula
Primū quid eſt eucariſtia .xi.
Secūdū de miniſtro eucariſtie .xi.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Tertiū de materia eucariſtie .xiij.
Quartuz de forma eucariſtie.xiiij.
Quintum de loco vbi debet celebra
ri miſſa .xvij.
Sextum de tempore quo debet dici
miſſa .xviij.
Septimuz quotiens in die debz di
ci miſſa .xviiij.
Octauum de veſtibus quibus induit
tur ſacerdos in miſſa .xx.
Nonū cui dz dari eucariſtia .xxi.
Decimuz de ritu miſſe .xxiiij.
Undecimum de deffectibus qui poſ
ſunt accidere in miſſa .xxviij.

Quintus tractatus de penitentia
tractatur in ſecunda pte.

Sextus tractatus eſt de ſacramēto
ordinis. Et habet quinqꝫ capitula
Primum quid ſit ordo .xxxi.
Secundū quot ſunt ordines.xxxi.
Tertium an in quolibet ordine im
primatur caracter .xxxi.
Quartum in quo actu imprimitur
caracter .xxxij.
Quintuz que requiruntur in ſuſci
piente ordines .xxxij.

Septimus tractatus eſt d̄ extrema
unctione Et habet ſeptem capitula
Primuz de materia huius ſacramē
ti .xxxiij.
Secundz de forma extremeuncti
onis .xxxiiij.
Tertiuz de miniſtro huius ſacramē
ti .xxxiiij.
Quartum de effectu extremeuncti
onis .xxxiiij.
Quītū qb⁹ dz dari extrema. xxxiiij
Sextuz in quibus pribus debet ho
movngi .xxxv.
Septimū vtrū debeat iterari.xxxv.

Octauus tractatus ē de ſponſalib⁹
et matrimonio Et q̄tuz ad ſponſa
lia habet quinqꝫ capitula
Primū qd ſint ſpōſalia .xxxv.
Secundum quot modis contrahā
tur ſponſalia .xxxv.
Tertium qua etate poſſunt cōtrahi
ſponſalia .xxxv.
Quartū qd ſit effect⁹ ſpon.xxxvi.
Quintum in qb⁹ caſibus diſſoluun
tur ſponſalia .xxxvi.

Quantum ad matrimonium habz
octo capitula
Primum quid eſt matrimonium et
vnde dicatur .xxxvi.
Secundum qualiter contrahatur
matrimonium .xxxvij.
Tertiuz quando et vbi ſit inſtitutū
matrimonium .xxxvij.
Quartum que fuit cauſa inſtitutio
nis matrimonij .xxxvij.
Quintum qui poſſunt contrahere
matrimonium .xxxvij.
Sextū quot modis dr̄ ma. xxxvij.
Septimuz quot ſunt bona mtrimo
nij .xxxviij.
Octauum de impedimentis matri
mony .xxxviij.

Secūda pars principalis ē de peni
tentia. Et habet tres tractatus quo
rum primus eſt de contritione vbi
ſunt ſeptem capitula
Primū qd ē contritio .xxxvij.
Secunduz de quantitate contritio
nis .xxxvij.
Tertiuz qualis dz eē cō. xxxviij.
Quartū de duratōe con.xxxviiij.
Quītū de qb⁹ dz eſſe cō.xxxviiij.
Sextuz q̄ ſunt cauſe inductiue cō
tritionis .l.
Septimuz quis ē effect⁹ cōtri .li.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Secundus tractatus est de confeſſione. Et habet vndecim capitula
Primū de institutōe cōfeſſiōis .lij.
Secundū de illis qui tenentur ad confeſſionem .liij.
Tertium de tempore quo quis tenetur ad confeſſionem. .liij.
Quartū cui eſt facienda cōfeſ. .lv.
Quintū de quibus facienda eſt confeſſio .lvij.
Sextum de conditionibus quas debet habere confeſſio .lx.
Septimū de iteratione confeſ. .lxi.
Octauum quomodo ſe debet habere ſacerdos ad confitentem .lxij.
Nonum de interrogationibus fiendis in confeſſione .lxiij.
Decimum de poteſtate clauium et effectu confeſſionis .lxvij.
Vndecimū de ſigillo cōfeſ. .lxviij.

Tertius tractatus eſt de ſatiſfactione Et habet ſex capitula
Primū quid ſit ſatiſfactio .lxviij.
Scdm de elemoſina .lxviij.
Tertium de ieiunio .lxxij.
Quartum de orōne .lxxij.
Quintū q penitētia dz īpōi .lxxiij.
Sextum vtrum poſſit ſatiſfieri pro alio .lxxv.

Tertia pars principalis eſt de his q ptinent ad populi informationem Et habet quatuor capitula
Primum eſt de articulis fidei. .lxxvi.
Secundum de petitionibus dominice orationis .lxxviij.
Tertium de decem preceptis decalogi .lxxxij.
Quartum de dotibus glorie paradiſi .lxxxvi.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Pastoral

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Epiſtola.

Reuerendiſſimo in Chriſto patri ⁊ dño domino Hugo ni digna dei prouidētia va/ lētino epiſcopo/frater Frā/ ciſcus eximenis ordinis fra trum minorum eius humilis ſeruus et fi lius ſeipſum totum cuȝ omni reuerentia veri pontificis ⁊ ſummi ieſu/xī gloria to tius eccleſiaſtice dignitatis. Reuerendiſ ſime pater et domine feruor veſtre excel/ lentiſſime caritatis:quo cupitis dignita/ tem epiſcopolem ac Chriſti clerum pa / tefieri toti mundo: vt Chriſtus etiam in eo altius honoretur:me ſepius impulit: vt iuxta mei imperitiam tractatuȝ aliquē conderem: qui per dicta ſaltem vtrunqȝ deſcriberet/et ſtatum epiſcopalem ac cle/ ri cunctis fidelibus dignuȝ magna reue rentia demonſtraret. Veſter etiam vene rabilis ſeruitor dñs Michael de mi°. re ctor de penaguila ex parte veſtra me ad hoc opus peragenduȝ tanta importuni tate ſolicitauit: ꝙ ab inceptis nō valui re ſilire licet infirmus et ſenex. Quod igitur hic magnitudo ſapiētie a domīo vobis date ſanum inuenerit:ſpirituiſancto attri buatur. a quo omne rectuȝ procedit. q̄d autem corrigendum apparuerit: veſtre ꝓ uidētie ac ſancte romane eccleſie ſubmit/ tatur. Proceſſus autem huius libri pat̄ reuerendiſſime ſequenti ſerie declaratur. Habebit enī liber iſte quattuor partes Prima agit ī gen̄rali de clero ſiue de ſta/ tu vł religione clericali quantum ſit exal tata. Secunda de dignitate epiſcopali ī ſe cōſiderata. Tertia de officio paſtorali ad oues applicato. Quarta de eius pre/ mio ſupernali et gloria parata.

Sequitur tabula.

clericali. et hic
ſubſequenti

clerici.
n?
tenetur

exorciſta?
Qualiter honorātes domū dei ⁊ be nedicētes ibi officiū a deo honorāt̄. et facientes contrarium puniuntur.
De ſecundo ordine eccleſiaſtico: q̇ dicitur lectoratus.
De tertio ordine:q̇ dr̄ exorciſtatus.
De quarto ordine:q̇ dr̄ acolitatus.
De q̇nto ordine:q̇ dr̄ ſbdiaconatus
De ſexto ordine:qui eſt diaconatus
De ſeptīo ordine:q̇ dr̄ preſbyterat⁹. ij
Quod epiſcopi ſūme teneant̄ aduer tere:ne faciāt malos hōies ſac̄dotes
Quod ſac̄dotiū ē multū honorād̄.
Quod ſacerdotes debēt eſſe illumi nati per dei ſcientiam. iij
Contra clericos abutentes ſua ſcīē tia in malos vſus.
Quod eccleſiaſtici ſunt [illegible] ꝑ bo nam conſcientiam. .iiij
Quantum ſunt infideles [illegible] ꝓplō mali ſacerdotes.
Quod ſac̄dos ꝑ alijs dȝ eſſe deuot⁹ v
Exortatorium ad diuinam laudem
Quod cleric⁹ reuerent̄ ꝯtractet ſacra
Fedantes eccleſiam morte turpiſſi/ ma ſunt perempti. vi
Quod clericus ſit prelato ſuo ſubie ctus per obedientiam.
Quod clerici ſint morigerati cōpo/ ſiti et exemplares.
Qui non ſunt digni celebrare miſſā. vij
Qualiter ſacerdos ſe debet prepara re ad miſſam.
Qualiter ſacerdos poteſt ſibi ꝓcu/ rare deuotionem ī miſſa vel ante.
Orō q̄ dȝ dici poſt miſſā a ſacerdo te/⁊ q° m° ſe dȝ reger̄ ī duplici meme° viij
Que pro honeſtate ſunt ſeruanda.
A quib⁹ debet clericus multū cauere. ix

Incipit ſcdā ps paſtoralis

In quo ſtat dignitas epiſcopalis. et quid ſuperaddit ſupra ſacerdotiū
Impugnatur quedā cauillatio mo ta contra predicta.
Quo° plenitudo poteſtatis ſup to/ tum corp⁹ Chriſti miſticū ē ī papa. x
Qualis debet eſſe epiſcopus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quod prelatio non eſt appetenda.
Cōtra ambitioſos et ambitionē eoꝝ. xi
Quod exemplis patrum eſt omnis
preſidentia contemnenda. Et cur re
ges ſunt in magno periculo ſaluandi
Quid ſenſerunt periti de ſalute ani/
marum principum mundi.
Que ſunt: que maxime damnant a
nimas principum. xij
Alia ſunt: que conferunt multū ad
damnationem principum.
Alia mala qb⁹ pͥcipes aliq̄ dānāt̄ xiij
Exclamatio ad regentes: vt caueāt:
ne damnentur.
Propter que ambitio eſt cauenda.
Contra ambitionem eccleſiaſticoꝝ. xiiij
Multi falſo proponūt facere mag
na: ſi aſſequantur honores.
Qualis debet eſſe ille: qui venit ad
regimen animarum.
An poteſtas dn̄andi ſit appetenda. xv
Quantum periculum ſit viro non v
tuoſo preſidere.
An preſidentia iniūcta ſit recuſanda. xvi
Quid debet facere: qui vouit non p̄
ſidere: ſi ad regimen aſſumatur.
An aſſumptus ad regimē teneatur
eſſe melior alijs.
Qui ſunt aſſumendi in epiſcopos.
An electores epi teneāt̄ eligere mͤlio. xvij
Quid dꝫ cogitare aſſūpt⁹ ad regimē
Qualis debet eſſe vita epiſcopi.
Qualis debet eſſe eps̄ ꝯſecratus ſꝫ
primam regulam apoſtolicam.
Octo ſunt officia boni epiſcopi. xviij
Quod dꝫ epm̄ irreprehēſibilem eſſe
et vnius vxoris virū/ ꝛ eſſe ſobrium
Quod epiſcopus debet eſſe prudēs
Adhuc probatur aliter: ꝙ epiſcop⁹
debet eſſe prudens. xix
Adhuc agitur quo⁹ epiſcopus debet
eſſe prudens et conſcientiatus.
Quod epiſcopus ſit pudicus.
Quātū punit̄ pb̄r ſeu eps̄ impudic⁹. xx
De caſtitate epiſcopi.
Cum quibus mulieribus permittā
tur eſſe epiſcopi et clerici.
Que ſit pena clerici nō ſeruantis ca
ſtitatem in publico.
Ex qb⁹ ſignis pͥſumat̄ cleric⁹ icōtinēs xxi
Quod eps̄ debet eē ornat⁹ virtutib⁹
Quod ep̄s liberalr̄ recipiat hoſpites
Qualiter ſe debet hēre epus ī mēſa. xxij
Quale debet eſſe ꝯuiuiū epiſcopale
Que conuiuia prohibentur vel con
ceduntur epiſcopis et clericis.
Quod epiſcop⁹ debet eſſe doctor. i.
predicator et informator aliorum. xxiij
Quātum prelati obligentur ad p̄di
candum et ad informandū ſb̄ditos.
Quod eps̄ nullo m⁹ ſit vinolentus. xxiiij
Contra ebrietatē ī eccleſiaſtico viro
Quod epiſcopus non ſit percuſſor
Quod eps̄ ſit modeſt⁹ et ꝯpoſitus.
Quod epiſcopus non ſit litigioſus. xxv
Quod eps̄ nō ſit cupid⁹ nec auarus
Quod quattuor ſunt ſigna commu
nia auaricie clericorum. quoꝝ p̄mū
eſt pecuniarum crudelis exactio.
Secundū ſignū auaricie clericoꝝ eſt
multorum beneficioꝝ aggregatio. xxvi
Quod nulli puero det̄ bn̄ficiū eccaſt
Tertiū ſignum auaricie clericorum
eſt diuini cultus ſubtractio. xxvij
Quartum ſignum auaricie clericorū
eſt nulla ad pauperes compaſſio.
Cōtra malos prelatos dn̄s iraſcit̄.
Auaricia dat ī clericis alia mala ſig̃
De abuſionibus ſymoniacis intro/
ductis ex auaricia in eccleſia.
De auaricia presbyteroꝝ: q̄ p vnā
miſſā credūt ſatiſfacer̄ m̄ltis miſſis xxviij
Cōtra celebrantes intuitu pecunie
vel propter ſpem pecunie.
Contra nō celebrātes prebēdatos
Hic de mltis defectib⁹ eccaſticoꝝ vi
Quod eps̄ dꝫ bn̄ regere domuꝫ ſuā. xxix
Incipit ſecunda regula apoſtolica
pro epiſcopis dirigendis.
Quod epiſcopus ē dei diſpenſator.
Quod talis diſpenſatio ſit fidelis ī
tegra et ſincera. xxx
Talis diſpenſatio nō diminuit ſta/
tum perfectionis.
De quibus poſſunt reſtituere eccle
ſiaſtici illa: que male expendunt. xxxi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quod epiſcopus non ſit ſuperbus
Nõ ſtant ſimł ſupbire ⁊ itꝰ hũiliari.
Supbirĩ nõ põt fieri ꝓpt̃ honorẽ dei. xxxij
Sublimitas ſtatus epiſcopalis nõ
requirit ſuperbe viuere.
Contra pompas eccleſiaſticorum.
Quod epiſcopus nõ ſit iracundus. xxxiij
Que ſunt remedia ireꝰ
Alia remedia ire.
Alia remedia ire. xxxiiij.
De tribus ſpeciebus ire.
Contra tyranniam prelatorum.
Quomodo et qualiter prelatus de/
bet ſibi cauere a nimio potu. xxxv
Quod prelatꝰ nullum p ſe pcutiat.
Quod plãtꝰ nõ cupiat turpia lucra.
Quod prelatus debeat deuote et hi
lariter recipere peregrinos. xxxvi
Quał ⁊ q̃ta deƀ eẽ bẽignitas epał
Probat hocmet per hyſtoriam.
De prudentia epiſcopali. xxxvij
Qualiter prudentia epiſcopalis oſ
tenditur in correctione ſubditorum.
Qualis debet eſſe ſobrietas epãlis
Quod prelati eccleſie non poſſunt
ducere lautam vitam. xxxviij
Quod ĩ eccleſiaſticis nõ põt colora
ri ſupbia ſui ſtatꝰ p honorẽ diuinũ. xxxix
Qualr̃ dƺ apparere iuſticia ĩ plato.
Que fecerũt pagani ꝓ zelo iuſticie.
Qualiter Chriſtus inuehit malos
prelatos non ſeruantes iuſticiam. xl
Contra prelatos appetẽtes lauda/
ri et famari ab hominibus.
Quomodo aliq̃ mali prelati amãt
gulam et honorem.
Quoꝰ eccłaſtici ſemp ſine ſaturitate
appetũt hr̃e plus ⁊ plus: dũ viuunt. xli
Quomꝰ eccłaſtici appetũt reuerẽtias.
Quoꝰ mali prelati minima põderãt
et maxie ponderanda contemnunt.
Quare oƺ epũ eẽ pre alijs ꝯtinẽtem xlij
Quod plati debẽt cordialr̃ ſcripturã
ſacrã diligere. vt ſciãt alios ĩformar̃
⁊ repugnare hereticis ⁊ malis hõibꝰ
Ponit̃ hic tertia rła ꝓ directõe vite
epał. Et pꝰ dič q̃ eps pre alijs debet
videri hõ/ ⁊ alij pecus eiꝰ ꝯparatiõe
Quod eps hẽat mũdas cogitatões
Quod epſ abũdet p̃ alijs opibꝰ hõiſ
Quod epiſcopꝰ ſit diſcretꝰ ĩ ſilentio. xliij
Quod epiſcopus ſit vtilis verbo.
Quod epus ſi ꝯpaſſiuꝰ ꝓximis ſuis
Quod eps ſit pre alijs ꝯtẽplatiuus
Qualiter ſit contemplandum. xliiij
Quod eps ſit bonis viris vt ſocius
Quod epus ſit criminoſis rigidus.
Quod epũs ſit itꝰ ⁊ extra circũſpectꝰ. xlv
Tertia pars paſtoralis.
Quał dƺ eẽ correctoꝛ et correctio eiꝰ. xlvi
Quantũ ſit bona ⁊ vtilis correctio
et contra contemptores correctiõis.
Quod correctio eſt ſpecies iuſticie.
Quilibƺ põt corrigere alteꝝ ſuo tp̃e xlvij
Quoꝰ ſci p̃res amabãt correctõne.
Quanta bona facit correctio.
Que impediunt correctionem. xlviij
Que ſunt alia ĩpediẽtia correctiõeƺ
Quał modꝰ debet teneri ĩ correctõe. xlix
Alij ſunt modi requiſiti ad correctio
nẽ. et quale debet eſſe conſilium.
Triplex eſt correctio.
Alij debent et tenẽtur corrigere ex of
ficio: alij ex caritate. Et monitio dƺ
precedere denũciationẽ ⁊ punitionẽ
Sũme debet eſſe prelatus conſerua
toꝛ pacis et ſecretꝰ. l
Status epoꝝ eſt ſũmꝰ ĩ eccła/ ⁊ ſẽp
habet angelũ ſpecialẽ ratione ſtatꝰ.
Incipit quarta pars prin/
cipalis et vltima huius pa
ſtoralis. In qua agitur de
eius premio ſupnali et glia
Secundo: quantũ eſt agricola eps. li
Tertio: quantũ eſt paſtoꝛ epiſcopꝰ
Quarto: quantũ eſt fideiuſſoꝛ epus
Quinto: quantum eſt medicus.
Sexto: quantum eſt ſpeculatoꝛ.
Cur ſpecialiter competit prelatis ec/
cleſie dos agilitatis corporis.
Quas penas deꝰ parauit in inferno
malis prelatis. lij
Septimo: quantũ eſt dux epiſcopꝰ
De fine huius libri liij

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Incipit liber paſtoralis editus a Franciſco exi/menizmagiſtro in ſacra pagina de ordine minorum ad inſtructionē prelatorum.

Quid debet intelligi nomine clerici.

PRimo enim videndū eſt: quid intelligi debeat nomine clerici? Ad quod reſ/pōdet extra de prebēdis: Cuꝫ ſecundum apoſtolum. li°. 5°. vbi dicit: ꝙ clericꝰ a cleros dr̄ quod ſors vel hereditas domini nominatur. Quia ſecundū Hieronymū ep̄la xxiiij. ideo clerici ſic dicunt quia de ſorte domini ſunt. et dominꝰ eſt ſors et pars et porcio eorum. Unde deutero. x. ⁊ Joſue. xiij. dicitur: ꝙ tribus leui nō habuit partem nec poſſeſſionem cum fratribuſ ſuis. quia dominus poſſeſſio eius eſt. De quibus etiam dixit: ipſiqꝫ mei erūt. .i. deputati ſpecialiter ad eius cultum et ſeruitium. Unde licet omnis rationaliſ creatura obligetur ad omnipotentē deū colendum et honorandū: tamen populus leuiticus .i. clericalis ſpecialiter ē ad hoc obligatus et deputatus a deo et ēt ī ſtitutione eccleſie: vt orent pro populo viuo et defuncto/et ſuppleant defectus ⁊ vices laicorum. qui iugiter ad hoc intē dere nequeunt propter occupationes et negocia mundana. quibus oportet eoſ neceſſario implicari. Et propter hoc laici ſtatuerunt clericis dare prouētus notabiles et vitam opulentam/ exemptiones et honores ſpeciales. tāꝗ populo a deo electo et diuino ſeruitio mancipato. Ut merito eis dirigatur illud prime petri. ij. c. Uos eſtis genus electum/regale ſacerdotium/gens ſancta/ et populus adquiſitionis. vt. ſ. vbo et exemplo virtutes nūcietis. ſ. populo dei. eius qui vos vocauit in admirabile lumen ſuum .ſ. in lumen fidei et ſcripture ac legis. vt ipſi ſint lumen populo dei. Quibus dicit chriſtus illud mathei. v. Uos eſtis lux mundi. Et illud Eſaie. xlix. poteſt clerico dirigi. videlicet: Dedi te ī lucem gentium. Quia clerici boni lumen ſunt ꝑpli dei verbo et etiam exemplo.

Cur clerici portant tonſuram.

IDeo in ſignum predicte dignitatis clerici portant tōſuram. vt dicit Hugo li. ij. de ſacramentis/parte. iij. c. x. Unde dicit: ꝙ primum ſignaculum clerici eſt tonſura: que corona dicitur. qua ſignatur: ꝙ clericus vocatus eſt ad altitudinem diuini miniſterij. cui ſeruire regnare eſt. Corona enim regale decus ſignificat. quia clerici ī populo dei precipuum locum habent et ſtatuꝫ vt reges. iō dicitur: regale ſacerdocium. vt ſupra eſt dictum. Propter hoc etiam coma capitis ipſi clerico ī modum corone tondet. et ſumitas capitis deſup denudatur. qͦ intelligit: vt reuelata facie gloriam dn̄i contempletur. vt dicit Hugo ibidem. et vt non ſit medium inter intelligentiam eius et deum. Unde prohibentur nutrire comam ibi de vita et honeſtate clericoꝝ ne ī criminibus glorientur quaſi carnales et muliebres. Monentur etiam ibidem: vt habeant religioſa veſtimēta. vt etiaꝫ habetur di. xxiij. Clerici. Ueſtimēta etiam nec calciamenta habere non licet: niſi que honeſtateꝫ ſapiant et religionem. Unde dicit Hieronymus in predicta ep̄la: turpiſſimuꝫ eſt: ꝙ de roſa procedat fetor/et de lumīe fumus/ et de paupere ſuperbia/ et de inope pompa/ et de ſancto diſſolutio et praua edificatio/ et de corona clericali corona ſuperbie. cui dominus maledictionem imprecat eter

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nam. cum dicitur Eſaie. xxviij: Ve coro
ne ſuperbie. vbi quedam gloſa ſic inqt
Deteſtabilis eſt ſuperbia in clerico: qui
fonti humilitatis de optimo ieſu ꝑ ſuuꝫ
miniſterium ſe coiunxit. O ꝙ turpiter ta
lem a ſe impellit dominus/ et ꝙ moleſte
eius portat ſeruitium/ o ꝙ odibiles ſunt
ei preces illius. De iſtis di. tren. iiij. Qui
nutriebant i croceis amplexati ſūt ſterco
ra. Hugo li. de ſacramētis pdcō ſic iquit
Tōſura eccleſiaſtica a nazareis ſūpſit ex
ordiū: q caput radebāt/ ⁊ capillos i ignē
ſacrificij ponebāt. vt pꝫ num. vi. ſignifi/
cās: ꝙ q diuio ſūt miſterio deputati: oēs
cogitatiōes ſclares debēt a ſe abſcīdere
⁊ deo oēs ſuos cogitat9 offerre. Vñ licꝫ
labor magn9 ſit ſemp hīe cogitationes
mūdas: nō tñ illi: qui abſtinēs ē. ſic erāt
nazarei/ ⁊ q a mūdo ſegregat9 ē. vt ille:
q orōne eficaci et ſocietate deuota fulcit

Quid eſt tonſura/ et ad quid tenetur ex/
orciſta.

TOnſura nō ē ordo: ſꝫ ē diſpoſitio
preābula ad ſacros ordines. nō
neceſſitatis abſolute: ſꝫ congruitatis ex
ſtatuto eccē. In oi eiꝫ trāſitu de ſtatu ad
ſtatū/ maxime de iferiori: vt de laicali ad
ſupiorē: qui ē clericalis: ɔuenient iterpo
nit aliqua diſpoſitō diſponēs ⁊ ꝑparāſ
ſuſcipietē. Tal' ei diſpoſitō ē tōſura ſiū
corona. q etiā ſignificat aſſumētē leuari
ad ſtatū diuini clericat9. qui a ſāctis di
ſtatus regalis. q etiā ē ſignū aliqualr di
ſticriuū pdcoꝝ ſtatuū. ſ. laical' ⁊ clerical'.
Et hic nota: ꝙ laicalis ſtat9 a ſtatu cle/
ricoꝝ diſtīgit duplici ſigno. vidlꝫ iterio
ri: quod ē caract: qui dat i oi ordīe/ et ex
teriori: quod di corona. quod etiā arti/
ficialr diſtīgit. vt dictū eſt. Hec aūt oīa
ponit lati9 Hugo li. iij. de ſacramētis.
Et hic aduerte vt tradit idem Hugo de
ſacriſ/ et magiſter ſniaꝝ i. iiij. ſeptē ſunt
ordīes. vꝫ hoſtiari9/ lctor/ exorciſta/ aco
lit9/ ſbdiacon9/ diacon9/ et pſbyter. quoꝝ
quilibet ē ſignaculū quoddā: i quo ptaſ
ſpecialis tradit ordinato ⁊ offm. iō pſal
miſtat9 nec epat9 ſūt ordines. qr caracte
rē nō imp̄mūt. Finis aūt ſex ordinū ē p
ſbyterat9. iō xpī eucariſtie reuerētiaꝫ/ i q
verū ɔficit corp9 chriſti p ſolū pſbyteruꝫ
ſtatuit eccā a ſpūſcō iſpirata: vt ſex ordi
nes alij pdā pcederēt ſeptimū. ſ. pſbyte/
ratū/ tāqꝫ pparatōes ⁊ diſpoſitiōes ad
illū. Primo igit i collatōne ordinū dat
pm9 ordo: qui di hoſtiari9. cui9 offm ē:
vt dic Hugo ibidem: cuſtodire locū ɔſe
ctōis ſacramētoꝝ ab his: qui imūdi det
minati ſūt. ſ. ab excōicatis. Dic Hugo
ibidē: ꝙ iſti hui9 ordīs i veti tſtō ſignifi
cati ſūt p ianitores tēpli. Ad hos ptinet
vt dic idē ibidē: portare claues eccē ⁊ eā
vt dei tēplū diſcrete claudere ⁊ apire tē/
porib9 ɔpetētib9/ fidel's etiā recipe/ ⁊ ex
cōicatos excludere. imo iſti tenent tēplū
dei facere ſuari mūdū ab oi turpitudine
corporali ⁊ ſpirituali: quātū i eis ē/ et ne
ibi comittant turpia ſpūalr marie/ ſic et
corporalr. et ſūme obſuare tenentur: ne
chriſti tēplū p quācūqꝫ turpitudinē pol
luat. Vñ dic apl's pma corꝫ. iij. ꝙ qui tē
plū dñi violauerit: diſpdet illū de9. Vñ
ſic hyſtorie antiq tradūt: oēs pncipes q
tēpla dei fedarūt: i fine turpit ɔfuſi ſūt et
deſtructi. ſic i ſpāli fert de pilato/ et de na
bucodonoſor/ ⁊ de antiocho/ et de pōpe
io/ ⁊ iuliano apoſtata/ ⁊ de alijs multis.
Vñ fedare ſacra graue ſacrilegiuꝫ ē. iō
oēs clerici hec vidētes: cū oēs ſint hoſti
arij: debēt zelare fortiſſime p honore tē/
pli dei: quod ē eccā: vbi ɔficit corp9 xpi ꝙ
ibi nulla turpitudo ɔmittat. Nec poſſūt
ſine magno onere ɔſcie ſue diſſimulare
vt quātū i eis eſt: ibi nō fiāt ɔmercia tur
pia/ barraterie/ nec diſſolutiones qācūqꝫ.
cū ad h9 obligent ex ordine hoſtiarij ſuſ
cepto. imo etiā ꝙtū i eis eſt: debēt vitare
ne fiat pinde via. ſic dñs oñdit Mar. xi
qui nō pmiſit vas trāſire p tēplū. nec de
bēt ibi pmittere eē aīalia: vt canes. ſic ꝙ
ad miſſā audiēdā ducant aues venatice
nec fiāt ibi inutiles ſmocinationes/ nec
qācūqꝫ ihoneſta. Hoc ordine vſus ē dñs
ſiue hūc ordinē expſſit nobis: qñ de tēplo
dei eiecit emētes ⁊ vēdētes/ ⁊ numulario

(c) 2006 Ministerio de Cultura

rū efudit eos. vt pꝫ Mat. xxi. ⁊ Johā. ii. allegans illud Eſaie. quia domus mea domus orationis vocabitur. vos autē feciſtis illam ſpeluncam latronum. Ubi Hilarius. Domus eccleſie ſoli cultui diuino dedicata eſt. et qui ibi diſſoluta fecerit: grauiter punietur a deo.

Qualiter honorantes domum dei et bene dicentes ibi officium a deo honorant̄ et facientes contrarium puniuntur.

Legimus de Doroteo Archiepiſcopo treuerenſi: q̄ ī morte ſententiam damnatōnis accepit. eo q̄ ſemper exiſtens ī diuino officio in choro ſoluebat ſilentium / nec ſoluentes corrigebat ſed ſepius ponebat ſe cum propinquis ſibi ad loquendum / et ridebat / et trufabatur inverecundus. et officium diuinū etiam ī choro feſtinari faciebat. Cui viuenti dixit ſemel ſanctus Leopardus: vt refert̄ ibidem: Quia tuis diſſolutionib⁹ fedaſti tuā ſedē et ſponſam / ⁊ alijs fuiſti occaſio fedandi / ⁊ diuinū officiū oblitus es / dei gloriā nō aduertēs / nec emolumēta q̄ p̄ dei ſeruitiū ſuſcipis: nō recōpenſaſti honorib⁹ et ſeruitijs debitis: imo ī hoc ſpecialiter creatorem tuū offendiſti: ꝓpt̄ hoc iſto anno ī lecto tuo ſententiā eterne mortis recipies / vt deo tuo ingratus ⁊ ſtult⁹. Ideo ſucceſſor ei⁹ Calopodius altiſſime emendauit defect⁹ Dorotei / faciens dici officiū diuinum deuotiſſime / ⁊ eccleſiam expurgando ab omni turpi fetore. et p̄ hoc glorioſe finiuit dies ſuos / dicens ſic circūſtantibus eum in fine Quia deum totis viribus coli feci ⁊ honorari maxime per diuinum officium in choro / et honorem mihi poſſibilem ſedi ſacre et templo dei exhibui: miſſus eſt mihi a chriſto princeps glorioſus Michael cum grandi multitudine angeloꝝ qui cum honore premaximo habet inde me deferre in celum. Ideo rogo vos omnes filij mei: quantum poſſum: vt deū noſtrum ſpecialiter ī officio diuino quātum valueritis: honoretis ī choro / et tēplum eius reuereamini pro viribus / ſciētes q̄ iſta ſunt deo multū accepta / et grā di remuneratione condigna.

De ſecundo ordine eccleſiaſtico: qui dicitur lectoratus.

Secunda preparatio que fit in ſacerdote ad eucariſtiam: eſt per ſecundum ordinem: qui dicitur lectoratus ſub quo comprehenditur pſalmiſtatus de quo ſpecialiter loquitur Iſidorus libro. vij°. ethimologiarum capitulo. xij° Licet ſecundum aliquos per primā tōſurā fiat clericus pſalmiſta. Et ſi ſic patet: q̄ tunc pſalmiſtatus nō eſt ordo. q2 dictum eſt ſupra: q̄ tonſura non eſt ordo / nec ordini alicui neceſſario annexa. Sciendum eſt: q̄ actus lectoris eſt legere in eccleſia prophetias et apoſtolicas lectiones. vt dic̄ Hugo vbi ſupra / capitulo ſexto. et etiam alia: que in choro leḡūtur. Quia ergo geſta eterni regis habent iſti legere ī templo dei coram clero et populo: ideo ſumme debent aduertere: vt ſciant bene legere / et legenda intelligere / diſtincte proferre / bene accentare cantum et ſonum lectionum ſcire / et etiā vbi eſt punctus altus et depreſſus et circunflexus et interrogatio et pauſa fienda ita fiat / et geſtu ſemper deuoto ⁊ reuerenti / non extra librum oculos ducere vagos et diſſolutos. ſed potius prouocando auditores ad deuotionem. non ad riſum nec ad indecentia queqꝫ. Sciendū eſt tamen: q̄ hi quando ordinant̄: queritur de eorum vita fide et ingenio. Et eis traditur codex ab epiſcopo ordinante eos. Hoc officium chriſtus preſignauit: quando in medio ſeniorū aperuit librū Eſaie ꝓphete legens illud Eſaie: Spiritus domini ſuper me ⁊c̄. ſicut patet Luce. iiij. Et hoc dicit Hugo ibidē: q̄ per hoc ſignificauit dominus: q̄ verbū dei annunciantes ſpeciali gratia ſpiritusſancti debent clarere corā deo et populo eius

(c) 2006 Ministerio de Cultura

De tertio ordine: qui dicit̃ exorciſtat⁹.

TErtia preparatio ſacerdotis ad eucariſtiã ſacram fit ꝑ ordinẽ dictũ exorciſtat⁹. Iſti ſũt: quib⁹ dat̃ ſpecialiſ poteſtas eijciẽdi demones de corporib⁹ hominũ. Hi cũ ordinant̃: librũ accipiũt de manu epi. Et quia iſtã poteſtatẽ nõ oẽs hñt: ideo dicit Aplus ꝑma cor. xij Nunq̇d oĩs gratiã hñt curationũ. q. d ꝙ nõ. Sed hic dubium. q: multi hñtes hũc ordinẽ nõ ſufficiunt expellere demones. et ſufficiet aliqñ vn⁹ laic⁹ idiota et ſimplex. Ad quod dĩ a quibuſdã: ꝙ aliquãdo ſic ẽ: ꝙ tales ſũt magni pcĉores et ĩ quib⁹ demones dñant̃. ideo nõ ẽ dignu: ꝙ tales impẽt eis. ex quo ipſi volunt ſe culpabilit̃ ſubijcere. Hoc officio aũt chriſt⁹ vſus eſt: qñ tetigit aurẽ et linguã muti et ſurdi/ dicẽs epheta: quod ẽ aperire. Marchi. vij.

De quarto ordine: qui dicit̃ acolitatus

QUarta prepatio ad eucariſtiã fit ꝑ acoltatuꝫ officiũ. Acoliti ẽ ferre lumen: dũ euãgeliũ legit̃ ⁊ offert ſacrificiũ. Hi alr̃ dicunt̃ ceroferarij. q. ferẽtes cereos accẽſos. Quod lumẽ corporale ſignificat lumẽ euãgelice doctrine. quo nũciat̃: vt hõies videãt recte ire ad regnũ/ et tenebras pcĉoꝝ fugere. Et h° officiũ oſtẽdit chriſt⁹ ſe hr̃e: qñ dixit: Ego ſũ lux mũdi. et q̇ ſequit̃ me: nõ ambulat ĩ tenebris. Iohãn. viij. vt dicit Hugo vbi ſupra ca°. viij.

De quĩto ordine: qui dĩ ſubdiaconat⁹

QUinta preparatio ad eucariſtiaꝫ fit ꝑ ordinẽ ſubdiaconat⁹. Cuiuſ officiũ ẽ accipe oblatiões ab offerẽtib⁹ et eas offerre diacono/ vel eas ponere ĩ altari/ patlas ⁊ ſbſterſoria lauare/ et ſacra vaſa tractare/ et miniſtrare epõ ⁊ ſacerdoti circa altare. Quib⁹ dicit̃ Eſa. v Mũdamini: q̇ fertis vaſa dñi. Et hunc ordinẽ preſignauit nobis dñs: Io. xiij. cũ precixit ſe linteo: et lauauit pedes diſcipuloꝝ. De iſtis dic̃ Hugo vbi ſupra. c. xx. ꝙ quia tñ accedũt ad corp⁹ chriſti ⁊ ad ꝯtigentia ipꝫ: ꝙ obligent̃ vi talis ordinis ad ꝑpetuã caſtitatẽ ⁊ leges̃ eplaꝫ In his nõ ẽ act⁹ pncipalis ſꝫ Alexãdꝛ de alis. ſed conſequens ordinem iſtum.

De ſexto ordine: qui eſt diaconatus.

SExta preparatio ad ſacrã eucariſtiã fit ꝑ ſextũ ordineꝫ. q̇ dĩ diaconat⁹. iſti poſſunt facere quicquid oẽs p̄cedẽtes ordines faciũt/ et vltra p̄dicare dicere euãgeliũ/ et ortari pplꝫ ad adorãdũ/ et ad flectẽdũ genua/ et ad pacẽ dñi nũciandã. Hũc ordineꝫ chriſt⁹ preſignauit: qñ ſacramẽtũ ĩ cena diſpẽſauit/ et p⁹ ad orãdũ ĩ orto ĩuitauit apoſtolos dicẽſ Uigilate ⁊ orate. Mat. xxvi. Hos oſtẽdit apoſtolus: quales debeãt eſſe ꝑma ad thimo. iij. vidlꝫ pudicos/ nõ bilingueſ nõ vinoleẽtos nõ ſectãtes turpia lucra/ ⁊ hñtes cõſciẽm purã. Et hi ꝓbent̃ p⁹. et ſic miniſtrẽt nullum crimẽ hñtes. Hi debẽt eſſe ꝯſtãtes ⁊ firmi/ ex° laurẽtij ⁊ vincẽtij/ hõies magne fidei/ honeſti et ſapiẽtẽs. ſic ſtephanus: q̇ cuꝫ ſex alijs fuit elect⁹ ab aplis ad cuſtodiam viduaꝝ. vt pꝫ act. vij. Ad oſtẽſionem fortitudinis zeli iſtoꝝ ſtatuit ecc̃a: ꝙ ſup eoꝝ humeꝝ ſiniſtruꝫ poneret̃ ſtola. q̄ ſignificat patiẽtiã ⁊ zeluꝫ dei ĩ oĩ aduerſitate/ et ĩ h° cognoſcãt ſe paratos eſſe ad ferẽduꝫ iugũ dñi ĩ oĩ tribulatõe. Unde dic̃ Hugo: ꝙ nĩs dolẽduꝫ ẽ: ꝙ talis grad⁹ det̃ diſſolutis ⁊ hõib⁹ ĩdeuotis ⁊ miſerabilib⁹. et põtificeſ a quib⁹ iſti ſumunt textuꝫ euãgelioꝝ: mltum debẽt ad h° attẽdere/ ⁊ ſuos officiales ꝯpellere: vt ĩ his ⁊ ĩ eoꝝ etate ⁊ morib⁹ ſint attẽti. ⁊ ĩducere eos debent: vt maxime qñ miniſtrãt ĩ altari: attẽdãt vt oĩa fiẽda fiãt ſine defectu/ et caueãt ab oĩ riſu diſſoluto. geſtu ⁊ ſui ꝯpoſitione ſilẽtio ⁊ orõne puocẽt circũſtãtes ad ſacramentũ eucariſtie honorãdum/ et ad dei timorẽ ⁊ amorem.

De ſeptimo ordĩe: qui dĩ preſbyteratus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Septim⁹ ordo q̃ ē finis precedentiū: dicit̃ preſbyterat⁹. et hi dicunt̃ vicarij lxxij. diſcipłoꝝ Chriſti: ſic epi dicunt̃ eſſe ſucceſſores apłoꝝ. Hoꝝ ſtatum extollit multū Hugo de ſacramentis ⁊ ex multis cauſis. Primo ex ſigillo glorioſo. qꝛ iſte ordo imp̄mit caractereꝫ. vt dic Hugo ibidē. Qui caracter ē ſignū a deo creatuꝫ i aīa ſacerdotis. quod a nullo deleri pōt niſi a ſolo deo. Ideo ſacerdotiū i iſto ſigno fundatuꝫ nō poteſt tolli a papa nec ab aliquo mortali / etiā a degradato excōicato irregulari vł maledicto. Hoc ſigno (vt dic Hugo ibidē) debet diſtigi ſacerdos a clerico nō ſacerdote. Et p hᵒ ſignū pōt angelus et diabolus cognoſcer̃ de hōie ſibi prepoſito: an ſit ſacerdos. q̃ i btīs ſacerdotib⁹ eſt i magnū honorē ⁊ gloriā / ⁊ i damnatis i ɔfuſionē grādem. Hoc ſignuꝫ ſacerdotale nō cōicat̃ a deo angelis. imo nec glorioſe matri dei. ſꝫ ſolis ſacerdotib⁹. Hoc ſignū ē tāte reuerētie apud angelos (vt dic Fulgēti⁹) qꝛ ati⁹ angel⁹ deferret ſacerdoti ſibi obuio q̃ angelo ſimili ſibi. ¶ Secūdo extollit̃ ſacerdotiū ex poſſe miraculoſo illi a deo collato. Vñ (ſic oſtēdit magiſter ſentētiaꝝ i quarto) ſacerdoti i ɔſecratione dat̃ poteſtas cōſecrādi corp⁹ ⁊ ſanguinē Chriſti ⁊ ɔficiēdi / vi ſacroꝝ vboꝝ ſacramētaliū adhibita debita materia ⁊ intētione. H⁹ ſacramētū inſtituit Chriſt⁹ / et vſus ē eo i cena: qñ ɔuertit panē i corp⁹ ſuū ⁊ vinū i ſanguinē ſuū. vt legim⁹ Matthei. xxvi Ad ſacerdotes ptinet ɔfeſſiones audire et pcc̃a diſcutere ⁊ iudicare / ligare et ſoluere / ⁊ deo aīas ſibi ɔfeſſas reconſiliare ſacramēta miniſtrare / predicare / et ꝓ populo orare ſpāli cultu. videlꝫ cultu miſſe qꝛ ad hᵒ ē ſpecialit̃ deputat⁹. ⁊ etiā ptinet ad eū Chriſtū patri i ſacrificio offerre ꝓ ꝑło / ⁊ inter deū ⁊ ꝑłꝫ mediare. Hic eſt qꝛ (vt dicit Baſili⁹) officiū ſacerdotis cū ſit ſūme reuerētie: debet notabilr̃ honorari. Vñ i lege antiqua iuſſit dñs ſacerdotes eē multū honorādos / vocās eos angelos. vt pꝫ Malachie. 2ᵒ. vbi dr̄: qꝛ labia ſacerdotis cuſtodiūt ſciāꝫ ⁊ legē requirēt de manu ei⁹. qꝛ angel⁹ dñi exercituū ē. Hos (inq̄t) oſtēdit dñs mltū reuerēdos dū noluit eos implicari i cultu terre vt pꝫ i leuitico. ſed ſolū eos ſuo cultui mācipauit. dicēs: Hi enī erūt. i. ſolo meo ſuitio deputati. Sepi⁹ etiā repit̃ i lege antiqua dñi: vt ſacerdotib⁹ deferat̃ i oib⁹ tāqꝫ dei miniſtris. Cōſtātin⁹ etiā impator (ſic legim⁹ i hyſtoria triptita) multū eos honorauit / ⁊ nō pmittēs: qꝛ a ſeculari hōie iudicarent̃. allegās qꝛ de eis poterat dici illud ꝓpheticuꝫ: Vos dij eſtis et filij excelſi oīs. Nec pmittebat int̃ eos naſci lites. imo ſemꝫ ɔbuſſit ꝓceſſus ɔ eos ſibi portatos. dicēs: abſit a vobis lis: q̃ filij dei ⁊ filij pacis eſtis. Hic ē: qꝛ voles oſtēdere dñs Jeſus: quāto honore vult ſacerdotes extolli: hōieꝫ ſacerdotes honorātē et fauorantē honorauit ⁊ exaltauit etiā i vita preſenti. vt pꝫ de eodē ɔſtātino ⁊ Theodoſio iuſtino ⁊ carolo impatorib⁹ imo etiā de dauid ⁊ ſalomone et ezechia et ioſue regib⁹ Iſrael. Etiā p oppoſitū ɔfudit ⁊ deſtruxit oēs eos inhonorantes notabiliter. ſic patuit i ſaule ozia anthioco et iuliano apoſtata et alijs imperatoribus legis noue.

Quod epiſcopi ſumme teneantur aduertere: ne faciant malos hōies ſacerdotes

Ex qb⁹ infert idē Baſili⁹ ibidē: qꝛ ſūme tenēt̃ aduertere pōtifices quos ordināt ⁊ aſſumūt ad tātū officiū. cū aliquādo ꝓpter turpē ⁊ ſcādaloſaꝫ vitā ſacerdotū ꝑplus nimis ſcādalizet̃ / ⁊ officiū eoꝝ notabiliter ɔtemnat̃. Prelati etiaꝫ (vt dic ibidē Baſili⁹) q̃ quoquomō conſentiūt ſacerdotib⁹ male viuere / ſiue permittūt eos male ꝑłꝫ edificare: grāde dei iudiciū incurrunt i fine / ꝓpter magnā irreuerentiā deo factā ab eis. Legim⁹ de Ricardo archiepo neapolitano: qꝛ cuꝫ ſibi adducti eſſent duo preſbyteri: quoꝝ vn⁹ fuit delat⁹: qꝛ iurabat turpiter partes corporis Chriſti / et qꝛ teneret publice ɔcubinā / et alter: qꝛ luderet publice ad taxillos: vtrūqꝫ ꝑuauit beneficio eccleſiaſtico

(c) 2006 Ministerio de Cultura

audiēs Innocētiꝰ papa ſancte memorie dictū iudiciū notobilit̄ extulit et approbauit. ¶ Refert etiā ibidē: ꝙ cū Arnulfus epiſcopꝰ paduanꝰ annuati ī ſynodis remiſiſſet oīa crimina clericis ſuis / quoad forū eccaſticū ꝓ certa quātitate pecunie: ꝛ hᵒ fuiſſet intimatū Honorio pape: ſtatī remouit eū ab adminiſtratione dicte eccleſie tanq̄ ſymoniacū ꝛ vēdētē iuſticiā eccaſticā / et fauorātē pcca ſbditoꝝ ſuorū. Et dīc idē ibidē. Sic ſūme expedit eccl'e Chriſti hēre ſacerdotes religioſe et exēplate vite: ne Chriſti ſacramentū prebeant ꝯtēptibile ꝑplo ſuis exemplis neqſſimis / ꝛ ſacerdotiū Chriſti ꝑpter eos ludibrio et ꝯtēptui exponat̄. Ideo dīc Gregoriꝰ. 2ᵒ. liᵒ moraliū: ꝙ nemo ī eccā plus nocet: q̄ q̄ puerſe viuēs nomē vl' gr̄e vl' ſanctitatis hēt. Hūc (inquit) nemo audet corrigere: ꝛ tūc culpa taliū vehemēter in exēplū extēdit̄: dū ꝓ reuerētia gradus vl' ordinis pccōr honorat̄. Hīc ē: ꝙ ad cōfuſiōeꝫ taliū ſtatuit eccā: ne miſſa publici fornicatoris preſbyteri ab aliquo audiatur. et hᵒ qꝛ talis nō timet ſacramētū altiſſimū corporis Chriſti aliȷs ꝯtēptibiliter ꝓponere. dū ipſe pccōr publicꝰ tā ſacrum miſteriū ꝯtractare pollutis māibꝰ nō vet'.

Quod ſacerdotiū eſt multū honorāduꝫ.

Lyconienſ etiā ſmone ꝑmo corporis Chriſti nitit̄ oſtēdere multiplr' ſacerdotiū Chriſti eē notabilr' honorādū / ꝛ ꝯſeqūter etiā miſtros eiꝰ. Et ꝑmo qꝛ videt̄ hōi quaſi naturale ꝛ naturaliter humane nature inſitū: vt ſacerdotiū ſpecialiter honoret̄. Vñ a mūdi ꝑncipio ꝑmogenitꝰ deputabat̄ diuino cultui ꝛ veſte ſpeciali ꝛ qbuſdā aliȷs cerimonȷs pre ceteris filȷs honorabat̄. Silr' ī lege a deo cōdita (vt pꝫ ī exodo / ꝛ leuitici. viȷᵒ.) ibi hētur: quoᵒ Aarō et miniſtri tabernaculi teſtimonȷ honore mltiplici aliȷs de ꝑplo preferebant̄. Ipſi eni ī ſpūalibꝰ erāt iudices ꝑpli / iuxta illud: Ad vbū eoꝝ oīe negociū depēdet. Et Mat. xxiȷ. hᵒ etiā precipit Chriſtꝰ dicēs: qꝛ ſup cathedrā moyſi ſederūt ſcribe et phariſei: ideo q̄cūqꝫ dixerīt vobis facite. Honorē etiā iſtū expſſit cū dixit: nolite tangere chriſtos meos imo iuſſit ꝑplo iſraelitico de ſacdote hr̄e ſpālēꝫ cura / dicēs deutero. xȷ. ꝛ. xiiȷ. Caue: ne dimittas leuitas oī tp̄e: qᵒ vſaris ī terra. Ad eos etiā oſtendit ptinere premitias ꝛ innumera alia iura. ſic patet ī libris legalibꝰ. Imo et hoſtie iuxta illud leuitici. xiȷ: Ad ſacerdotē ptiȷet hoſtia. Quia de vtero. x. dīc: Ego poſſeſſio eorū ſuꝫ. Tp̄e etiam famis egipti Farao mādauit: ꝙ ſacerdotes de publicis orreis regis alerent̄. vt pꝫ Geñ. xlviȷ. Refert etiā Valeriꝰ maximꝰ liᵒ 1ᵒ titulo ꝑmo .ſ. de cultu deoꝝ: ꝙ fugiēs impator romanꝰ q̄ſiuit: qd eēt de ſacerdotibꝰ ſuis. ꝛ inuētos iuſſit illos poni ī curru ſuo. vt eua deret hoſtes ſuos. ¶ Exeptionē etiā ſacerdotū legimꝰ iā preceſſiſſe tp̄e antiqᵒ. qꝛ legimꝰ pᵒ Eſdre. viȷ. ꝙ nazarei ꝛ leuite ꝛ ſacerdotes erāt exēpti a vectigalibus' regȷs. quod etiā poſtea p Cōſtatinū et Theodoſiū ꝛ iuſtinū ꝛ Juſtinianum ꝛ Carolū magnū impatores ē amplꝰ dilatatū ꝛ ꝯfirmatū. Et hᵒ ſumarie totū cōfirmat Apl's dicēs ꝑma Thimo. vᵒ. ſic: Preſbyti duplici honore digni ſūt: maxie q laborāt ī vbo ꝛ doctrina. Vbi gloſa Aymonis ſic inqͭ: Et ſi ex vbo et doctrina honorandi ſunt preſbyteri maxime tñ qꝛ illis dirigit̄ illud Chriſti ſblime vbū Matt. xvi. Quodcūqꝫ ligaueris ſup terrā: erit ligatū ꝛ ī celis. Quod ē intelligēdū claue nō errāte. hec ille. Patet igit̄ ex predictis: ꝙ ſacerdotes ſunt notabilr' honorādi ratione ſacri ordinis ſui et vltimi. ſcilicet preſbyteratus.

Quod ſacerdotes debent eſſe illuminati per dei ſcientiam.

Innocētiꝰ etiā tertiꝰ ī ꝑmo ſmone de clerico nouo extollēs ſacerdotium ꝛ ſtatū preſbyteri ponit de eis ſeqūtes ꝯcluſiones ꝛ doctrinas. Prima ē: ꝙ debēt eē illuſtrati p dei ſciaꝫ. Vñ Leuiti. x. dī: Habeatis ſciaꝫ diſcernēdi inter ſanctū

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ꝛ ꝓphanū. Gloſa. vt ſciatis: q̇d agēdum.
q̇d reſpōdēdū/q̇d loq̄ndū / q̇d timēdum
q̇d amādū/q̇d ſeq̄ndū/q̇d fugiēdū. Vñ
Eſaie. xv. Si ſeꝑaueris precioſuꝫ a vili
quaſi os meū eris. Jō ī decrtis. d. xxxvij
c. Que ipſis. docet: q̄ ſpecialr̄ ſunt ſciēda
a clericis. vbi ſic: q̄ ipſis ſacerdotibꝰ ſunt
neceſſaria ad ſciēdū: ſunt iſta. ſ. ſacramē
toꝝ liber/lectionariꝰ/antiphonariꝰ/bap
tiſterū/ꝯpotꝰ/canones penitētials/ pſal
terū/omelie: q̄ ꝑ circulū anni dñicis die/
bꝰ ꝛ ſingulis feſtiuitatibꝰ apte legunt̄. ex
q̇bꝰ oībꝰ ſi vnū defuerit: ſacerdotis nomē
vix ī eo ꝯſtare poterit. Quia valde ꝑicu
loſe ſūt euāgelij mine. q̇bꝰ dr̄: Si Cecuſ
cecū ducat: ambo ī foueā cadunt. hec ibi
Cōſulit ibidēꝫ dictꝰ dñs papa: ꝙ clerici
laborarēt efficacit̄ ad ſciēdū bñ grāmati
cā. q2 iſta ē eis pre alijs neceſſaria ad in
telligēdū ſcripturā. poſt theologiā. ꝛ eſt
ad grādē eoꝝ ornatū ꝛ decorē. Sꝫ ſic di
cit ibidē idē ſanctꝰ pater: hoſtis antiquꝰ
ſic turbat clericos: ꝙ capaces ſcie ex ſuis
bonis naturalibꝰ nō curāt de ſcia. ſꝫ ſunt
ignorātes. q̇dā alij attēdūt ad ſciētiā ſed
male. q2 ſiūt deuoratores. Primi ſunt q̇
dā fere ſemꝑ detrahētes ſcientibꝰ. q2 ſcia
nō hēt hoſtē niſi ignorātē. De iſtis Eſa
lvi: Speculatores eiꝰ ſūt ceci. i. ignoran
tes. Ex iſtis ſūt: q̇ cōiter incedūt ꝑ villas
ad ſpiciēdū vagabūdi leuatis oculis ad
feneſtras. vt videāt mulieres. Hi ſemꝑ
loquunt̄ de mulieribꝰ et de cibis ꝛ potibꝰ
q2 ex abūdātia cordis os loquit̄. ꝛ incur
rūt vicia ocioſitatis. q̇ ſi interrogent̄: q̇d
faciūt diſcurrendo: dicēt: ꝙ q̄runt famē et
appetitū comedēdi. quos nō oꝫ famē q̄/
rere diſcurrēdo ꝑ vicos: q2 ī domibꝰ pa/
rētū ſuoꝝ inuenirēt eā freq̄nter. nūq̄ ſtu/
dēt bibliā/nec librū vtilē ſue ſaluti. ſꝫ hy/
ſtorias troianas vl̄ romanas vl̄ forte li
brū riſus. ſic ē facetꝰ vl̄ liber dictꝰ de vul/
pe ꝛ lupo vl̄ hyſopꝰ. Librū aūt de vicijs
ꝛ virtutibꝰ/ nec de officio diuino vt ratio
nale vl̄ iohānē beleti vl̄ ſimiles nūq̄ vi/
dēt. Nūq̄ vadūt ad ſcolas theologie. ſꝫ
precipiat deꝰ Hierem. xviij: Nō ꝑibit lex
a ſacerdote/ꝛ Oſee. iiijº: Quia ſciam dei
repuliſti: repellā te: ne ſacerdotio funga
ris mihi. Et merito: q2 ſic dr̄ Sapie. xiij.
Vani ſūt oēs hōies: ī q̇bꝰ nō ē ſcia dei
Et Prouer. xxvij. Cor rectū inq̇rit ſciāꝫ
Jſti tñ plus intēdūt fabulis ꝛ ſtultitijs q̄
ſcie. de iſtis poteſt dici illud Hierem. li.
Stultꝰ factꝰ ē oīs hō a ſcia ſua. Legimꝰ
de btō Hieronymo ſtudēte Ciceronē ꝙ
ī iudicio interrogatꝰ: cuiꝰ ꝑfectionis eēt:
dixit: ꝙ chriſtianꝰ. mētiris: dixit iudex. ſꝫ
potiꝰ es ciceronianꝰ. et dū feciſſet ipꝫ for
titer vberari: Hieronymꝰ clamauit miāꝫ
ſibi fieri dicēs: q2 ſi vnq̄ ampliꝰ videret
legeret vl̄ hēret aliq̇d ciceronis: ꝙ reputa
ret ſe Chriſtū negare. tūc attēdēs iudex:
ꝙ cū tāta aſſertione abiuraſſet doctrinā
illā: miſꝰ ē ei. tū expgefactꝰ ſentijt ſe fuiſ/
ſe ꝑcuſſuꝫ fortiſſime et multū doloratum
Ecce q̄ātū horret dñs ī clerico ꝛ hōie
deo dato intēdere philoſoficis doctrinis
ꝛ dimittere religioſas et ad ſalutē ꝑtinen
tes. Plus enī placeret dño ī clerico non
multū curare de ſcia iuris ꝛ canonū vl̄ de
ſpeculatiua theologia: ſꝫ hita grāmatica
curare diligent̄ de ſcia ſalutis aīe ſue hº ei
eſſet acceptū. Vñ ecc̄aſtici. ix. dr̄ ſic: Me
lior ē: q̇ minuit̄ ſapiā/ꝛ indiget ſenſu/ꝛ ti
met deū: q̄ q̇ abūdat ſenſu/ꝛ tranſgredit̄
legē altiſſimi. Et puer. xxvi. dr̄ ſic: Vidi
ſti hōieꝫ ſapiētē: igit̄ ī deo magis ſpē illo
hēbit inſipiēs. Refert eniꝫ ſanctꝰ abbas
Effrē: ꝙ multi ſancti viri fuerūt: q̇ ꝓpam
ſapiētiā ꝛ ꝯſiliū abſcōderūt/ ꝛ oſtēdebāt
ſe ignorātes ī publicū. vt minꝰ turbarēt̄
a ſeclaribꝰ/et magis poſſent vacare orō
ni ꝛ ꝯtēplationi/ꝛ poſſent fugere hono/
res ꝛ laudes hominū/et ꝑfectiꝰ intēdere
deo ꝛ ꝯſcie ſue. Nō tñ ꝑ hoc volo ꝯdem
nare ſtudium ꝛ ſcientiā doctoꝝ ꝛ ſtuden
tiū ī iure vl̄ ī theologia vl̄ ī alijs vtilibuſ
artibꝰ. licet ſimplicibus eſſet magis expe
diēs plꝰ itēdere neceſſarijs ad ꝓpāꝫ ſalutē

Contra clericos abutentes ſua ſcientia
in malos vſus.

SEcūdi vꝫ alij ſunt: q̇ hñt ſciāꝫ: non
tñ theologiāꝫ. q2 illa nō ē de pane

(c) 2006 Ministerio de Cultura

querendo. ſȝ hn̄t ſciētiā lucratiuā. ſ. iuris canonica vel ciuilis. q̄ quāuis ſit bona ī ſe: ē tn̄ mala eis. qꝛ ꝯuertūt illā ad mltas malicias/ et ad extorquendū pecunias a ſimplicib⁹ et modis exquiſitis. Ideo iſti ꝯparant̄ aquile: q̄ hēt viſuȝ acutiſſimum tn̄ hēt roſtrū mordaciſſimū/ et pedē rapaciſſimū/ ꝛ cor crudeliſſimū. ſic iſti ſunt periti ī ſcia: tn̄ ſunt mordaciſſime lingue. ſe ꝑ vba ſua dirigētes ad mordēdū alios ꝛ ad detrahendū. vt cauſas inueniāt cōtra eos ꝛ occaſiones nocēdi. hn̄t etiā pedē rapaciſſimū. qꝛ ſemp tēdūt ad rapiās ꝛ ad hauriēdū: q̄cq̄d poſſunt. ſunt etiam crudeles ī rapiēdo et ī extorquēdo pecunias ꝛ alia bona a ſimplicib⁹ nō audētib⁹ reſiſtere ſibi. et dant de ſe infinita mala exēpla illis ꝑcipiētib⁹ mala opa eorū. ideo trahūt plures ad ſimilia mala faciēda. Iſtis maledixit Chriſt⁹ Luce. xi. dicēs: Ve vobis legiſꝑitis: q̄ tuliſtis clauē ſapiētie ꝛ ſcie: ipſi nō introiſtis/ ꝛ q̄ introibāt ꝓhibuiſtis. Propt̄ quod (vt dicibi q̄dā gloſa) ꝑmittit eos de⁹ obcecari mentaliter ꝓpter abuſū ſcie/ et ſic ꝯſequēter cadere ī ꝓfundū pccōꝝ. Et h⁹ voluit dicer Paul⁹ ad romanos ꝑmo dicēs de iſtis ſumarie ſic: Dicētes (inquit) ſe eſſe ſapiētes ſtulti facti ſunt. Sequit̄: Ideo tradidit illos de⁹ ī reprobū ſenſū: vt faciāt ea: q̄ nō ꝯueniunt/ repletos oī iniq̄tate malicia fornicatiōe auaricia neq̄tia plenos inuidia homicidijs ꝯtēſione dolo malignitate ſuſurrones detractores deo odibiles ꝯtumelioſos ſuꝑbos elatos inuētōres maloꝝ parētib⁹ nō obediētes inſipientes incōpoſitos ſine affectione abſq̄ꝫ federe ꝛ ſine miſericordia. hec ille. De iſtoꝝ mala ſcia ſiue ſapia dr̄ Eſa. v. Sapiētes ſūt: vt faciāt malū. bonū aūt facere neſcierūt. Gloſa Hylarij: Sunt enī q̄dā litterati ita aſtuti ad faciēduȝ mala: q videnť diaboli/ ꝛ ſic rudes ꝛ īpiti ad bonū: q videnť aſini. quod totū hēt radicē ab impreſſione ꝛ ſeq̄la ꝯſueti pcc̄i. O q difficiliter tales efficiunt̄ boni. nec miruȝ qꝛ nec deū timēt: nec hōib⁹ verent̄: nec malicia eos ſinit leuare caput ad deū. q̄ eos exoſos hꝫ ꝛ quaſi nullos deſpexit. De iſtis dic̄ Salomō. q nemo pōt tals corriger qꝛ eos de⁹ deſpiciēs nūq̄ ad ſe trahit. hec ille. Interrogat⁹ Alā⁹ q̄ ſit beſtia magis ferox: r̄ndit: q mal⁹ litterat⁹. eo q totā ſuaȝ ſciam ꝛ aſtutiā ꝯuertit ad malū. cui ꝯcordat cōe ꝓuerbiū gallicū dicēs: q tria ſūt aīalia ſūme fatua. vȝ capra aſin⁹ ꝛ magn⁹ ac mal⁹ cleric⁹. p°. capra: q̄ ſemp nitit̄ ī altū aſcēdere/ nō īſpiciēs altitudinē aſcēſus: iō ſepi⁹ cadit ꝛ frāgit̄ tota. 2°. aſin⁹: q̄ cōiter dimiſſa annona currit ad comedēdū cardōes: q̄ faciūt ſibi ſtupeſcere dētes/ ꝛ pūgūt ſibi palatū: donec nō pōt vltra comedere. 3°. ꝛ ſup predicta magn⁹ ꝛ mal⁹ cleric⁹ ē mala beſtia. qꝛ c̄ optīa ſciat ſēp peiora fac̄. de iſtis dr̄ luce. xi. Ser⁹ ſciēs volūtatē dn̄i ꝛ nō faciēs vapulabit plagis mltis. vbi gloſa rabani: talib⁹ īferūt̄ plage cecitatis mētis ꝛ duricia cordis. n̄ reuertāt̄ ad deū. ſȝ ſēp īcuruēt̄ ad faciēdū peiora vſq̄ ad mortē. iō iſtis pſalmiſta īprecat̄ dānationē eēnā cū p̄dcīs plagis dicēs: obſcurent̄ oculi eoꝝ. i. ꝯſciāȝ ſēp ī curua. i. incuruari ꝑmitte ad oē gen⁹ pcc̄i donec moriant̄. vt vidētes nō videāt/ ꝛ ītelligētes nō ītelligāt. i. nō ſibi ꝓficiāt. ſȝ poti⁹ ſibi noceāt de oī ſcia ꝛ aſtucia ſua. ex q°. pȝ ꝑncipale ꝓpoſitū. vȝ q clerici debēt eē illuſtrati ꝑ dei ſciāȝ ſic̄ de digno⁹ dic

Quod ecc̄aſtici ſint ornati ꝑ bonā ꝯſciā

Secūda doctrina eiuſdē Innocētij ibidē eſt: q clerici debēt ſpāl̄r eē ornati ꝑ bonā ꝛ ſcāȝ ꝯſciāȝ. et h⁹ debet eos mouere maxīe: qꝛ hēnt ꝯtractare ſacra. iō dr̄ eis illud Eſa. lij. Mūdamini: q̄ fertis vaſa dn̄i. ſacerdotes ꝓpe dn̄r ferre vaſa dn̄i: dū ꝯtractāt xp̄i corp⁹. q̄d dr̄ ſacre diuinitatis vas mūdiſſimū/ ꝛ calix q̄ ꝯtractāt: ē vas ꝑcioſiſſimi ſanguis xp̄i. altare etiā ꝛ veſtimēta miſſaꝝ ꝛ alia ꝯtingētia xpꝫ oīa dicunt̄ vaſa dn̄i. q̄ ſol⁹ mūd⁹ miniſter dei hēt ꝯtractare. Ideo dic ꝑ pſalmiſtā domin⁹: Ambulās ī via immaculata hic mihi miniſtrabat. ſ. iuſte. et non alius. Sed ſicut dicit Beda de honeſtate

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ecclesiasticoꝝ) vbi hodie tot feditates? vbi tot vilitates? vbi tot ſpurcitie īmunditie ⁊ carnalitates horrende: ſicut ecclesiaſticos. q̇ ſemꝑ mala cogitātes/peſſima loq̄ntes/⁊ horrenda operātes preſumūt cōficere corp⁹ chriſti/et ſacra alia miniſtrare ⁊ ꝯtractare/nō attendētes illud. ij. regū. vi. de Osa ſacerdote. qui arcā īmūd⁹ tetigit. et ſtatim pro temeritate mortu⁹ cecidit. Et conſideret etiā tales Johānē baptiſtā: q̇ tā ſanctus fuit: ꝙ a Chriſto de eo dictū ē: ꝙ inter natos mulieꝝ nō ſurrexit maior: et tñ indignū ſe reputauit tangere corrigiā calciamēti chriſti. Et vn⁹ impudētiſſimus ſacerdos preſumit ꝯficere ⁊ recipere ⁊ miniſtrare chriſti corp⁹ ⁊ ſanguinē ſine oī timore dei impreparat⁹/male ꝯtrit⁹/male ꝯfeſſus/⁊ q̇ nō ſatiſfecit: cui tenet̄. nec recōciliauit ſe c̄ illis: quos offendit. cū ad hoc ſit obligatus ꝑ chriſti preceptū poſitū Mat. viij. O (iquit Beda ibidē) deteſtabile ſcelus o horrendū flagitiū/o nefanda rabies perueſoꝝ. o quātū oſtēdit ibi patiētia dei q̇ tñ ī poſteꝝ horribiliter puniet eos. dicēte Aplo ad ebreos. x. Et ſi quis irritā faciens legē moiſi: ſine vlla miſeratione moriet̄. quantomagis putatis deteriora mereri ſupplicia: q̇ filiū dei ꝯculcauerit/et ſanguinē teſtamēti pollutū duxerit? Sequit̄: Horrēdū ē incidere ī man⁹ dei viuētis. ¶ Criſoſtom⁹: Hoꝝ preces ꝯtemnit de⁹/⁊ orationes abominat̄. nō obſtāte: ꝙ pre ceteris teneant̄ orare/⁊ deo offerre preces ⁊ ſacrificia tā ꝓ ſe ꝙ̄ ꝓ alijs de quoꝝ elemoſinis viuūt: ſiue ſint mortui atq; viui. His dirigit omnipotēs de⁹ illud Eſaie ꝑmo. dicens: Cū veneritis ante ꝯſpectū meū. quis q̄ſiuit hec de manib⁹ veſtris: vt ambularetis ī atrijs meis? ne offeratis vltra ſacrificium fruſtra quia abominatio mihi ē. Sequit̄: Solennitates veſtras odiuit anima mea: laborani ſuſtinens. Sequit̄: Cū extēderitis manus veſtras ad me/⁊ multiplicaueritis orōnes veſtras: nō exaudiā. quia man⁹ veſtre ſanguine plene ſunt. Seq̄t̄ Ergo lauamini. mundi eſtote. auferte malū cogitationum veſtrarū ab oculis meis. quieſcite peruerſe agere. et diſcite bene facere. Que vba maxime vltimo poſita adducat ad pplm. ſ. ꝓ ſacerdotibus Vrban⁹. iiij. ī ſermone corporis chriſti. dicēs ſic: Et cui apti⁹ ꝯuenit quieſcere ꝑuerſe agere/⁊ diſcere benefacere ꝙ̄ ſacerdoti: q̇ pre ceteris debet eſſe iuſtior ⁊ mūdior a peccatis/⁊ maxime inte⁹ ad bene agēdū: cū potiſſime debeat eſſe intentus ad ſemꝑ ꝑficiēdū ī oīb⁹ dei volūtatē/⁊ q̇ dat⁹ ē ceteris ī exēplū/⁊ cui ratōne eucariſtie maxie ꝯuenit vbū apli ad coꝝ. xi. dicēte: Probet aūt ſeipm hō: ⁊ ſic de pane illo edat/⁊ de calice bibat? Hec aūt probatio debet fieri ꝑ diligēs ſui examen exquiſitū. vt ſe fideliter examinet: an ꝯſciētiā hāt purā. ⁊ hoc examē comitet ardēs orō ⁊ fidelis ꝯfeſſio. Talis enī ē fidelis mediator inter pplm et deuz. q2 talis hēt deū amicū regē. i. chriſtū. ⁊ talis meretur dici presbyter ⁊ ſeruus dei ⁊ fidelis amator populi chriſtiani.

Quantum ſunt infideles deo et populo mali ſacerdotes.

GRādē falſitatē ⁊ illegalitatē committit ī rem publicam et ī pplo dei ſine magnā fraudē ille ſacerdos: qui (vt dixit Seuer⁹) emolumēta ſacerdotalia recipit ab ecca ſiue pplo dei: et tñ male viuit. nec ē dign⁹: vt ꝓ pplo intercedat ad deū/nec ꝙ deo irato ī pplz opponat. Vñ Greg⁹ ī paſtorali ſic inq̄t: Cū q̇s q̇ diſplicet: ad intercedendū mittit̄: ꝑ h⁹ irati anim⁹ ad deteriora ꝓuocat̄. Sacerdos at ſiue pſbr ad h⁹ ē ꝯſtitut⁹ ſz Aplz ad ebreos: vt ſit mediator īnt deū ⁊ pplm ſuū. ꝙ ergo ꝓpt ſua demerita ppls pdat talē īntceſſorē/⁊ nō hēat apud deū mediatorez: grāde flagiciū ꝯmittit ⁊ īfidelitatē ī pplz ⁊ grādis pene ē re⁹. ⁊ nedū ipſe: imo ⁊ ꝑlat⁹ ei⁹: q̇ h⁹ diſſimulat quoquom⁹. nā ꝯuicit̄ ſz Hiero. ꝙ ꝯſentit crimini pſes: q̇ crimē diſſimulat ſbditi ſui. ¶ De talib⁹ dr eſa. lvi. Canes muti nō valētes latrare/nō hñtes ſaturitatē. q2 aliqd appetūt:

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ꝓpter quod ſilentium ſuum vendunt.
vbi gloſa Strab: Omnis creatura mor
tifera que vendentem / et eum cui ven/
dit: parit eodē impulſu ī infernū ꝓſternit
Propť h° ſacerdos male viuens peccat
ſcādalizādo ſbditos ſuos. qꝛ tūc ſubditi
ꝯtēnūt ſuas ꝑdicationes ⁊ monitiones
⁊ quicqd boni facit. Ideo dicit Greg⁹
ī omelia: ꝙ cui⁹ vita deſpicit̄: reſtat: vt ei⁹
ꝑdicatio ꝯtēnat̄. Imo ꝯtra iſtos loquit̄
Chriſt⁹ Mat. xv. Quicūqꝫ ſcādalizaue
rit vnū de puſillis iſtis: q ī me crederūt: re
ſtat: vt ſuſpēdat̄ mola aſinaria ī collo e⁹
⁊ demergat̄ ī ꝓfundū maris. Hierony⁹:
Mola aſinaria eterna īferni pena ē quā
incurrit: q ꝓ primū ſcādalizat ſuis iniquis
opib⁹ atqꝫ vita. Et iſtis loquit̄ Dñs p
Malachiā. c. ij. dicēs: Vos receſſiſtis de
via mea: ⁊ ſcādalizaſtis plurios. iō dedi
vos ꝯtēptibiles oīb⁹ ꝓplis. Gloſa: Me
rito dat de⁹ malos ecc̄aſticos mūdo ꝯtē/
ptibiles pre ceteris: qꝛ ipſi deū ꝯtemnunt
et ꝯtēptibilē reddūt oī ꝓplo: dū ei⁹ ſuito
res ſe ꝯfitent̄/ ⁊ ei obedire nolūt. imo et
obediētes ei tepeſcere ſuo malo exēplo
ꝯpellūt. Sequit̄: Et quod peius: nō ob
ſtāte ꝙ ſic viuāt: iuſtos ſe eſſe extimāt/ ſi
miles phariſeis: q ſꝫ dictū Saluatoris
erāt ſic ſepulchra dealbata exteri⁹: ſꝫ ītra
erāt plena ſpurcitia et feditate. De iſtis
loquit̄ Salomō ꝓuer. iij°. Eſt natio: q
ſibi mūda videt̄: ⁊ tn̄ nō ē lota a ſordib⁹
ſuis. Hos precedēt publicani ⁊ pc̄tores
ī regno dei iuxta ſētētiā ſignificari p pha
riſeū: q ſe extimabat iuſtū: cui tn̄ pretulit
Chriſt⁹ publicanū. qui ſe peccatorē exti
mās clamabat ꝯtrit⁹ ad deū dicēs: De⁹
ꝓpici⁹ eſto mihi peccatori. cui⁹ hūilitatē
ab alto reſpiciēs dñs iuſtificauit illū. qꝛ
q ſe hūiliat: exaltabit̄. ſic Chriſt⁹ aſſerit
ibi late. Ex quibus patet iſta ſecūda do
ctrina. ſ. qualiter ſacerdos debet pollere
per bonam conſcientiam.

Quod ſacerdos p̄ alijs debet eē deuot⁹.

TErtia doctrina eiuſdē dñi Igno
cētij tertij ibidē ē: ꝙ ſacerdos flo/
reat p ſpecialē deuotionē et dei reuerētiā.
Quod oſtēdit p h°: qꝛ ſpecialr̄ ē deo ꝯiū
ct⁹ ex officio ſuo. cleros ei dr̄ ſors: vt di/
ctū ē ſupra. iō clericus dr̄ pre alijs eſſe de
ſorte dñi. i. de ꝯſortio ⁊ de ſcripta familia
ei⁹. Propter quod dixit Dñs de eis (vt
pꝫ numeri. iij. Ipſiqꝫ mei ſūt. vbi gloſa
Etiā ſacerdotū ſūt res ꝓpli. dū ꝓ popu/
lo tenent̄ ſpalr̄ orare/ dicente cām Dño
Oſee. iiij. Ipſi (inquit) pc̄ca populi mei
comedūt. Gloſa: Et h° qꝛ orādo ꝓ po/
pulo vitā ab eo merent̄ hr̄e. Dicente A
p̄lo. ꝑma ad cor. ix. Si nos vobis ſpū/
alia ſeminam⁹: nō ē multū: ſi vr̄a carna/
lia metam⁹. quia q altario ſuit: de altari
viuere debet. ¶ Leuitici. xij. Si qs im/
mund⁹ fuerit: orabit ꝓ eo ſacerdos: ⁊ ſic
mūdabit̄. Iō oꝫ ſacerdotē mūduꝫ eē: qꝛ
ecc̄. xxxiiij. Ab immūdo qs mūdabitur?
Greg⁹: Sup iectas ſordes tergere non
valet man⁹: q lutū tenet. ¶ Scs abbas
Effrē ſmone. vi. q ē de ſacerdotib⁹: ſic ī
quit: Nichil deo deteſtabili⁹ ꝙ ſacerdos
deo irreuerēs ⁊ indeuot⁹/ q officium diui
nū vix perſoluit/ qui deo nō niſi mercede
ſeruit/ qui coact⁹ ad chorū venit/ qui miſ
ſam niſi coact⁹ celebrat/ ⁊ illā miſrabl̄r p
ſoluit/ qui ecc̄aꝫ horret/ deuotis detrahit
ſpiritualib⁹ viris iniuriat̄/ qui cor ſemp
tenet diſtractū/ hicide girouagis oculis
ꝯtinue reſpicit/ ſemp ſuſpirat ad receſſuꝫ
ī oīb⁹ indeuot⁹/ ī cūctis diſſolut⁹/ qui nul
lū ſignū oſtendit amoris nec dei timoris
ſꝫ ē ī ſcādalū oī euꝫ intuēti. Iſte ſemp p
viam mortis ꝑgit/ nec eſt ī ſtatu ſalutis
Quo mō igit̄ iſte ꝓ alijs veniam poſtu
lat: quē ī ira dei eē ſibi ⁊ oīb⁹ ꝯſtat? Hec
ille. ¶ Cōtra predc̄aꝫ indeuotionē ecc̄a
ſticoꝝ loquit̄ decretalis extra. de celebra
tōe miſſaꝝ Dolētes/ ſic dicēs: Dolētes
referimus: ꝙ nō ſolum quidaꝫ minores
clerici: verumetiam aliqui eccleſiarum p̄
lati circa comeſſationes ſuperfluas ⁊ cō
fabulationes illicitas (vt de alijs tacea/
mus) fere medietatem noctis expendūt.
et ſomno reſiduum reliquerūt. vix ad di
uinum officium concentu auiuꝫ excitant̄

(c) 2006 Ministerio de Cultura

trāſcurrendo vndiqꝫ ſyncopā matutinū
Sūt alij: q̄ miſſā ſolēna vix celebrant
quater ī anno. ⁊ quod deteriꝰ ē: intereſſe cō
temnūt. ⁊ ſi q̄n dū hec celebrant: interſint
chori ſilētiū fugiētes intēdūt exteriꝰ collo
cutionibꝰ laicoꝝ. deinde auditū ad inde
bitos ſermones effūdūt. aures intētas nō
porrigūt ad diuina. Hec igit ⁊ ſilia ſub
pena penitꝰ ſuſpēſionis inhibemꝰ diſtri
cte precipiētes ī virtute ſcē obediētie: vt
diuinum officium nocturnum pariter et
diurnum/ quod eis deus dedit: ſtudioſe
celebrent pariter et deuote.

Exoꝛtatoꝛium ad diuinam laudem.

OCcaſione predicte decretalis ſcri
pſit Paulinꝰ patriarcha Hiero/
ſolimitanꝰ oībꝰ ſuffraganeis epis ſuis
vt oīo intēderēt diuine laudi ⁊ cultui ec
cleſiaſtico/ allegans eis illud pſalmiſte
Sacrificiū laudis honoꝛabit me: qꝛ il/
lic iter qͦ oſtēdā illi ſalutare dei. Et ꝯſe/
q̄nter tetigit ī ſuo exoꝛtatoꝛio dcām decre
talē pūctualr. vt ē poſita ⁊ ſupiꝰ recitata
Et ī fine ſbiūgit ſic: Sꝫ reuera īgratitu/
do eccleſiaſticoꝝ ⁊ īdeuotio multū ꝓuo
cat oīpotētē. Sūt eī plures ī ecc̄a exceſſi
ue reddituati de patrimonio chriſti: qui
nūq̄ dixerūt miſſā/ nec volūt etiā oꝛdiari
vl ſi ſint ſacerdotes: rariſſime celebrant
nō attēdētes: q̄ rōne officij ſacerdotalis
⁊ etiā bñficij pre alijs dño obligant. lꝫ ī
ſtitutoꝛ ad hͦ nō eos obligauerit expſſe
ſūt tñ ex officio ⁊ oꝛdine obligati: q̄ nō
ocioſe debet eſſe ſuſceptū. nec miſſā ſup/
plēt p oꝛōnes alias ſpāles. q̄ nec officiū
diuinū pſoluūt vix. ſꝫ ſemp diſtracti ad
impitiā cū grādi ꝯtēptu ſe referunt/ ⁊ nō
ad officiū: quod male pſoluūt. De q̄bꝰ
dicit Dñs illud Eſaie: Hic pp̄ls labijs
me honoꝛat: coꝛ aūt eoꝝ lōge eſt a me.
Gloſa Ambroſij: Et deꝰ ſemp lōge eſt
ab eis. Sequit: O infelices ⁊ q̄d dicēt ī
moꝛte deo: q̄n dicet: redde rōnē villicatō
nis tue. quid feciſti de chriſti patrimōio
tibi tradito ad miniſtrādū? Certe nō de
diſti paupibꝰ: q̄ iuxta te moꝛiebāt frigo

re atqꝫ fame. Quid igitur īfelix feciſti de
illo? ⁊ qualiter illud diſpēſaſti? qꝛ ibi ni
chil habebas p̄ter nudā vitā. Ideo di
cet iudex: Serue male ⁊ piger ⁊ nōne opoꝛ
tuit te illa diſpenſare ꝓ deo: q̄ tālāte tibi
ꝯtulit: quod ī tui diſpēdiū fatue expendi
ſti? Certe totū euomes: q̄n dicet chriſtꝰ
demonibꝰ: Seruū inutilē q̄ nullū ſeruiciū ītu
lit de ſibi ꝯmiſſis: ligatis maībꝰ ⁊ pedibꝰ
reū ſtati ꝓijcite ī īfernū. Itē Hieronꝰ
ſentētialr ī epla quadā ī pſona iſtoꝝ ſū
marie ſic inq̄t: Ego īfelix clericꝰ ī domo
patna vix vnq̄ vinū biberā/ vix carnes
guſtauerā/ inter aſinos ⁊ capras iacebā
ruſticano pane ⁊ veſtitu me ſuſtētabam
modo ex qͦ clericꝰ ſū: nō ſapiūt mihi niſi
ſpecialia culta. et delicata vina diſcerno.
carnes etiā delicatas faſtidio. veſtimētis
vtoꝛ precioſis. ⁊ q̄ ſemp de fimo loq̄bar
et aratro: modo reges iudico/ ciuitates
⁊ ciues vilipēdo. Sequit: O ruſtice ⁊ ſic
de ſoꝛte dñi impiguaris. expecta expecta
qꝛ cito veniet dies illa: in qua dicet de te
miniſtris moꝛtis: rapite inutilē iſtū ſtul
tū ⁊ cecū: ⁊ q̄ ſe gloꝛificauit ī delicijs: da/
te ei ꝑpetuo luctū ⁊ penas. Hec Hieroꝰ
Alanꝰ etiā ī ſuo directoꝛ: Abomina/
tio ē dño (vt ſcriptura teſtat) q̄ diues ſit
mēdax/ ⁊ ſenex ſit ſtultꝰ: ſꝫ maxime deteſ/
tat: q̄ paup de bonis crucifixi ditatꝰ ſit ſu
pbꝰ ⁊ delicatꝰ. qui tñ datꝰ eſt ceteris ī exē
plū. Hos ſepꝰ pmittit deꝰ ꝯculcari ꝯtem
ni ⁊ depaupari ⁊ eē ludibꝛiū ⁊ deriſio po
pulis cūctis. Et hoc ꝯminat eis dicens
Baruc. iiij. Delicati mei ambulauerunt
vias aſpas: ducti ſūt vt grex direptꝰ ab
inimicis. Vñ Petrꝰ bleſenſis ī exoꝛtatoꝛ
ſuo dic: Abominabile ē dño ⁊ intollera
bile: vt nobiles velīt bona ecc̄e heredita
re ⁊ tenere pōpaꝫ ⁊ ſtatū de patrimonio
paupeꝝ. quoꝝ dicūt hōicide. iuxta illud
eccleſiaſtes. xxxiiij. Panis egētium vita
paupis ē. et qui defraudat illum: vir ſan/
guinis eſt. ſed abominabilius eſt crea/
toꝛi: cum filij ſimplicium de eodem patri
monio viuunt laute/ iacent culte/ preſu/
munt ſupꝛa poſſe/ ⁊ loquūt grādia ſupꝛa
poſſe/ ī ſola ſb̄a tꝑali ꝯſiſi. quā nō a pa

(c) 2006 Ministerio de Cultura

rẽtibus ſed a chriſti eccleſia indigniſſimi ſuſceperunt. Sequitur: O et qualẽ exterminiũ ẽ eis patũ a dño. qꝫ nemo cogitare ſufficit pre magnitudinẽ penaruꝫ ⁊ dolorꝫ. ¶ Ex predictis patet: ad quãta mala ducit clericos carẽtia deuotiõis. Ideo dixit Anſꝰ: ꝙ nullus ẽ maioris precij nec reuerẽtie nec quis dignior premio tp̄ali ⁊ celeſti ꝙ̃ clericꝰ modeſtꝰ deuotꝰ ⁊ honeſtus deo reuerens ⁊ ꝓplo exẽplaris. Talis (inquit) vna grandis columna eſt in eccleſia chriſtiana. vt patet doctrina .iij.

Quod clericus reuerẽter ꝯtractet ſacra.

Quarta doctrina eiuſdẽ ſancti pr̄is ẽ: ꝙ clericꝰ reuerẽter ꝯtractet ſacra vt eccleſiã / vaſa ſacra / pãnos / altaria / calices / ⁊ reliquias / ⁊ maxime corpꝰ chriſti ⁊ etiã ſanguinẽ precioſũ ſpecialiter. De reuerẽtia corporis dñi loquit̄ Honꝰpapa extra. de celebratione miſſarũ: Sane. vbi ſic inquit: Ne ꝓpter incuriã ſacerdotũ diuina indignatio grauiꝰ exardeſcat: diſtricte precipiẽdo mãdamꝰ: quatinꝰ a ſacdotibꝰ eucariſtia ĩ loco ſingulari ⁊ mũdo ⁊ ſignato ſp̄ honorifice collocata deuote ac fideliter ꝯſuet̄. Sacdos vo q̇libet freq̄nter doceat plebẽ ſuã: vt cũ ĩ celebratione miſſaꝝ eleuat̄ hoſtia ſaluatoris: ſe reuerenter inclinet. Idẽ faciẽs cũ eã portat presbyter ad infirmũ. quã ĩ decẽti habitu ſuppoſito mũdo velamine ferat ⁊ inferat manifeſte ⁊ honorifice ante pectꝰ cũ oĩ reuerẽtia ⁊ timore / ſemper lumine precedẽte. cũ ſit cãdor lucis eterne vt ex hoc apud oẽs fides ⁊ deuotõ augeat. Prelati aũt hꝰ mãdati ġuit̄ punire nõ differãt trãſgreſſores. ſi ipſi diuinã ⁊ noſtram volunt effugere vltionẽ. ¶ Anſꝰ colleꝰ canturieñ. ſic inquit: Licet quolibet die celebrare ſit temerarium eis: qui nõdũ excellentẽ caritatẽ nec virtutũ apices attigerũt omnino: tñ celebrent ſacerdotes deuoti frequenter / premiſſo ſemꝑ ſue cõſcientie examine ⁊ pura ꝯfeſſione. quam ſincera cõtritio antecedat / ⁊ proximi recõſiliatio: ſi ſit opus. Miſſa ſemꝑ dicatur ſpacioſe diſcrete ⁊ diſtincte ſyncopa qualibet proculpulſa. quia ſyncopata miſſa non eſt tota miſſa / ſed pars miſſe. Dicatur etiam deuote. et fiant ſigna mature / nõ repente / oculis ſemper demiſſis: qñ ad populum ſe ſacerdos conuertit. et poſt miſſam gratiarum actio fiat de tanto collato miniſterio homini indigno. quod miniſterium matri ſue noluit ipſe conferre / neqꝫ angelis paradiſi Et ſupplicetur: vt indignitati parcat / et gratiam conferat ac vite profectum cuꝫ fine felici / et exaudire dignetur celebrantem illum pro omnibus / et ſpecialiter ꝓ illis: pro quibus miſſam obtulit deo patri. Sequitur: Et quia Chriſtus rex celorum in tanto ſacramento dignatur ꝑſonaliter etiam ſecundum hominem nobiſcum eſſe miro modo: ſacerdos ſtudere debet: vt corporalia veſtimentum et palle ⁊ alia oĩa ſemper ſint munda / imo et etiam ab omni ſorde excludatur: quãtum in eo erit. imo ibi non colloquia cuꝫ ſecularibus nec negocia contractent̄ ibi Nunq̃ ſint colloquia cum mulieribus. quia ſcriptum eſt: Domus mea domus orationis vocabitur. non igitur quouiſ modo fiat ſpelunca latronuꝫ nec platea mercatorum nec proſtibulum meretricũ maxime ab his: quibus eccleſie cura ſpecialiter eſt cõmiſſa. Sequitur: Attẽdat ſacerdos ad dictum Apoſtoli dicentis: Qui chriſti eccleſiam violauerit: deſtruet illum deus. Et exemplificat de Antiocho qui templum dei fedauit. et de Pompeyo ſiue de Iuliano apoſtata. de quibus dictum eſt ſupra. Et generaliter omneſ qui templa dei fedarunt: omnes mortui ſunt horrenda morte / et ante mortem tẽporalia etiam perdiderunt.

Fedantes eccleſiam morte turpiſſima ſunt perempti.

Et ibidẽ narrat de Eufrodiſio clerico ſuo: qui latenter ĩ eccleſia canturienſi abutebatur mulieribus: ꝙ publice eũ fulgur de celo ꝑcutiens interfec.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Simil'r de Conrado canonico londoni
eñ. qui mulierem ſepius oſculabat' iuxta
altare/ ⁊ eã turpit' ɔtigebat. iõ ipſe ⁊ mlr
ĩ die ſcĩ andree ĩ eodẽ loco pit' expirarũt
Idẽ de Fuluillo pcẽtore piſieñ. q̃ occulte
hora ſecreta ĩ ſede iuxta altare v̓gis ɔmit
tebat turpia cũ quadã muliere. et ſubito
ruit lapis ex alto ſup vtrũq₃: q̃ ambos ĩ
terfecit. Itẽ de Euſtachio eborraceñ. ſa
criſta: cũ eẽt mulieri turpit' iniꝰ ĩ quodã
latẽti angulo eccẽ ĩ die ſancte agnetis cũ
grãdi eiulatu mortuꝰ ẽ/ muliere remanẽ
te ĩmobili: donec oratũ fuit ꝑ ea ꝑlixiꝰ p
ep̃₃ Eduardũ: q̃ ſãctiſſime vite fuit. Et
dic̃ ĩ fine ſic poſt multa: ꝙ ſacra fedãtes
et eccã₃ p carnis turpitudinẽ maculãtes
ĩ hoc ſc̃lo ⁊ ĩ futuro a deo terribil'r punient
Dic̃ etiã ɔſeqñt: ꝙ clerici etiã ĩ choro ſi/
lẽtiũ nõ tenẽtes/ ſ₃ negociantes/ vl' cũ lai
cis loq̃ntes notabil'r offendũt chriſti ſa/
cramẽtũ. dũ locũ deo deputatũ ſuis mun
danis ⁊ fabuloſis v̓bis ⁊ diſſolutionibꝰ
fedãt. vltra: male edificãt alios hᵒ vidẽ/
tes. q₂ aliq̃ñ dimiſſo diuino officio ⁊ vo
lẽtes eis ſatiſfacere ad eos accedũt/ ⁊ cũ
eis ĩ ſuis ſcelaribꝰ ɔmiſcent' loq̃ndo agẽ
do cõtẽmnẽdo/ officiũ diuinũ dimittẽdo
⁊ cerimonias chori ⁊ eccẽ omittendo ⁊ ĩ
oĩbꝰ deũ ꝑ viribꝰ offendẽdo. Quid inq̃t
Anſ̃ꝰ ibidẽ: Quid faciet deꝰ iſtis: q̃ ĩ deũ
nõ dubitãt ɔmittere: quicquid diſplicet
illi/ ⁊ ſacraria eiꝰ fedãt? Certe nõ cũ hõi
bꝰ ſ₃ cũ demonibꝰ dei ɔtẽptoribꝰ ꝑpetuo
flgellabũt'. Seq̃t' ibidẽ: Et ſi eccã₃ feda
re ꝓphanũ ẽ: q₂ ibi ſacra dñi recõdũt': q̃ti
igit' criminis reꝰ ẽ ſacerdos: q̃ corpꝰ ⁊ a/
nimã ſuã ĩungit' fedat p crimina carnis in
ſcãdalũ ſui officij/ ⁊ ĩ dei ɔtẽptũ: cuiꝰ ẽ mi
niſter ſpãlis ⁊ ſuꝰ/ ⁊ ipſe ſacerdos ẽ ordi
natꝰ: vt ſit dei tẽplũ: dũ ex officio ꝓpo eu₃
recipit ĩ altari? Nõ dubites: ꝙ tali ẽ hic
pata grãdis deiectio/ ⁊ ĩ futuro terribilis
pena eterna/ ⁊ pre alijs horribil' cruciatꝰ

Quod clericus ſit prelato ſuo ſubiectus per obedientiam.

QUinta doctrina eiuſdẽ ſancti pr̃is
ibidẽ₃ eſt: ꝙ clericus ſumme debet eẽ ſuo
p̃lato ſbiectꝰ p obediẽtiã. Nã clericus: vt
dic̃: dirigit' ſpãl'r illud p̃me Petri. v. Hu
miliamini ſub manu potẽtis dei. vt vos
exaltet ĩ die viſitatõis. Manꝰ inq̃t potẽſ
p̃latꝰ ẽ. q̃ accepit a deo poteſtatẽ ſup ſub
ditũ. Cui ſi ſbditꝰ ſit hũilis ⁊ obediẽs: a
dño põt ɔfidẽter expectare p̃miũ exalta/
tionis ĩ gr̃a ⁊ ĩ gl̃ia. De iſtis dic̃ Gregꝰ
ĩ pnᵒ dialogo⁊: ꝙ nũq̃ꝙ debet fieri p̃lati:
q̃ pꝰ nõ fuerũt boni ſbditi. Et dicit: Nõ
debet p̃eſſe: q̃ ſubeſſe nõ didiſcit. Hoc ɔ
obediẽtia₃ p̃lato⁊ faciũt bricoſi. q̃ ſemp
murmurant ɔ p̃latos. eo ꝙ ſb nullũ regi
mẽ volũt eẽ. ſ₃ ſemp viuere ſ₃ ꝓpa₃ volũ
tatẽ. De iſtis dic̃ di. xcij. ſic: Nulla rõne
clerici h̃ndi ſũt: q̃ ſb nulliꝰ ep̃i diſciplina
vl' ꝓuidẽtia gubernant'. Tales eñi ace/
phalos. i. ſine capite p̃ſca ɔſuetudo nũ/
cupauit. hec ille. Itẽ B̃ñs de his loq̃ns
dic̃: Hi volũt eſſe hũiles tñ ſine deſpectu
paupes ſine defectu. bñ veſtiti ſine ſolici
tudine. paſci ſine labore. alijs adulãtes
alijs detrahẽtes. mordaces vt canes. do
loſi vt vulpes. ſupbi vt leones. rapaces
vt lupi. hi volũt eſſe ſine autoritate iudi
ces. ſine viſu teſtes. poſtremo falſi accu
ſatores: ſ₃ oĩ v̓itate carẽtes. hec ille. Ex
dc̃a rebellione ſi nõ corrigant': pſumũt ĩ
ſultare q̃buſcũq₃/ ⁊ ſe ĩ altu₃ leuare/ ⁊ ab
hõibꝰ ſupra hõines eleuari. et a cũctis ſi
nal'r ex ſuis maleficijs et iniq̃s opibꝰ ho
norari. Cõtra iſtos loquebat' Chriſtꝰ
Mat. xxiij. dicẽs: Amãt p̃mos recubitꝰ
ĩ cenis/ p̃mas cathedras ĩ ſynagogis/ ſa
lutatões ĩ foro/ ⁊ vocari ab hõibꝰ rabbi
Itẽ Ceſaꝰ exclamãs ɔ rebelles clericoſ
ſic inq̃t: Tales ſe dignos oĩ honore ex/
timãtes ĩ p̃latis ſuis nõ dubitãt irruere
⁊ poſtq̃ꝙ oẽ malũ fecerit: ſe credũt mereri
alijs alloq̃ntes: o inquiũt: videte quãta
mala patimur ꝑ eccã ſcã dei. oĩa ſibi licẽ
extimãt: ex qᵒ tõſurã portãt. ⁊ ſi eos de ſu
is aggrauatis flagitijs rep̃hẽditis: ſtatĩ
imꝑperabũt vobis: ꝙ eſtis vnꝰ magnus
fatuꝰ: q̃ preſumitis manũ et os ponere ĩ
xp̃₃ dñi. et ſi eos ĩpetatis q̃tũlib₃: ꝓcura
bũt excõicatões: q̃s nõ ferret equꝰ nec

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mulꝰ. Et vltra formabũt ꝓceſſus cõtra
vos: ꝙ eſtis hereticꝰ/⁊ erexiſtis vos con
tra ecc̄az ſc̄az dei/⁊ꝙ ſic ⁊ alij ꝑſecutores
ꝓphetabũt de vobis: ꝙ mala morte eſtis
feriendꝰ ſine dubio ⁊ ĩ breui. Cũ tñ ipſi
ſint p̄capui ꝑſecutoꝛs ecc̄e ꝓpt̃ ſua ſcelera
⁊ mala exẽpla: qbꝰ ꝓuocãt laicos ad ꝑ/
ſeq̄ndũ eã. Jmo iſti ſũt vi hoſtes ecc̄e di
cẽte Greg.ᵒ: ꝙ nemo ĩ ecc̄a plꝰ nocet: ꝙ̃ q
ꝑuerſe viuẽs nomẽ vel gr̃am ſc̃itatis hẽt
Jdeo dixit Cipanꝰ: O vos clerici attẽ/
dite: ꝙ oĩs p̄tas a dño deo ẽ. idcirco ꝓpo
nit vobis: ꝙ obediẽtiã vult pluſꝙ̃ ſacri
ficiũ. Si gᵒ vultis ad p̄mia ſupna attin/
gere: obediẽtiã vr̃is p̄latis ſuate. nec cu/
retis illoꝝ vitã diſcutere. ſ; hũil̃r eoꝝ iuſ
ſionibꝰ vos ſb̃ijcate ſine repugnãtia: dũ;
nichil ↄtra deũ iuſſũ ſit/nec ↄtra ↄſc̃ie pu
ritatẽ. Ex qbꝰ p; quĩta doctrina ſc̃i p̄ris
Jgnocẽtij q̄ de obediẽtia fuit poſita ſup̃

Quod clerici ſint morigerati compoſiti ⁊
exemplares.

SExta doctrina dc̃i ſc̃i patris eſt de
ↄpoſitõe ⁊ morigeratõe clericorũ
et hᵒ ſpãl̃r ꝓ quanto ſũt dati mũdo ĩ exẽ
plũ. iuxta illud ad philip. ij. Luceatis in
medio natiõis praue ⁊ ꝑuerſe int̃ quoſ
luceatis ſic luminaria ĩ mũdo. Baſilius
Cũ totꝰ mũdꝰ tenebroſus ſit: ex ſumma
dei ꝓuidẽtia eccleſiaſtici poſiti ſũt illis in
exẽplũ ⁊ ĩ formã viuẽdi. ꝙ ſi illi defecerĩt
iã nõ erit: qui deu; iratũ placet. ⁊ ecce dei
ira general̃r ſup oẽs. Hec ille. Theopꝰ
Eccleſiaſticꝰ ſtatꝰ nũcupat̃ p̄mogenituſ
dei ĩ ꝓplo chriſtiano. hic ẽ: ꝙ ſic mortuis
p̄mogenitis ĩ egipto ſtatĩ necatꝰ ẽ rex cũ
p̄ncipibꝰ ⁊ magno ꝓplo regni: ſic deficiẽ
te bõitate ⁊ cultu moꝝ ĩ eccleſiaſticis ca/
dit fere tota vniuerſitas chriſtiana. ꝓpt̃
quod ꝓuidit eis ecc̄a dei de norma viuẽ/
di. q̄ poſita ẽ ĩ. iijᵒ. liᵒ. extra de vita et ho
neſtate clericoꝝ. Ubi monent̃ nõ ire ad
ſpectacula/nec videre choreas ñc ludoſ
nec audire cãtilenas ſc̄lãris nec carnalis
amoris/⁊ ꝙ hẽant liguã modeſta;/nec
ſint mẽdaces/nec dicãt ſcurrilia/nec corri

deiurẽt/et ꝙ ſint ſobrij et ꝓplo exẽplares
De his oĩbꝰ loquit̃ multa pulchra Hie
ronymꝰ ĩ ep̄la ad Nepocianũ. Jtẽ La
ctãtiꝰ ĩ ep̄la ad ep̄; Alieñ. ſic inq̄t: Uide
p̄; de ſceleratis clericis nr̃is: quomᵒ ꝓuo
cãt deũ. nã tenẽt publice ↄcubinas: ⁊ ĩfe/
lix eoꝝ paſtor diſſimulat. ludũt ad aleaſ
⁊ taxillos: q̇ ꝓ deo nõ darẽt denariũ. nõ
differũt a ſecularibꝰ. ſ; ſic ꝓpl̃s: ſic ſacer/
dotes. ſũt curioſi ſupbi indeuoti ⁊ ↄpoſi
ti adulatores ſemp appetẽtes ⁊ requirẽ
tes laudẽ ⁊ põpã. ⁊ q̇ laicis ampliꝰ ſecu
larizãt. O quãtũ oſtẽdit̃ hic patiẽtia dei
q̇ tales ſuſtinet recipe b̃nficia ecc̄aſtica ⁊
ſibi aſſiſtere ĩ ſpũalibꝰ: cũ bonorũ morũ
ſint potẽtiſſimi corruptores ⁊ ꝓpl̃i ſcãda
lũ. ac viuãt ĩ ↄtẽptũ crucis Chriſti ⁊ ĩ de
iectionẽ clericalis ſtatꝰ/ ⁊ ĩ ruinã catholi
ce dignitatis ⁊ ſb̃limitatis. nõ eĩ verent̃
iſti ferre arma/ire ad bella ⁊ ad venãdũ
imo ⁊ ad exercẽdũ mercãtias ꝑ ſe vl̃ ꝑ ĩ/
terpoſitã ꝑſonã. Nimirũ ſi deꝰ tales hor
ret/⁊ eos dat ĩ ↄtẽptũ brachij laicalis ⁊
ĩ odiũ ſc̄lariũ. De iſtis dic̃ dñs demõibꝰ
illud Ezechiel̃. ix. Percutite/⁊ nõ pcat
oculꝰ vr̃/⁊ a ſanctuario meo incipite. Et
hᵒ totũ ꝓuenit: q: clericos videt ꝓpl̃s in/
cõpoſitos ĩmorigeratos carnales ⁊ mũ
danos ⁊ ſine oĩ bonitate ⁊ ↄpoſitõne et
virtute/ ⁊ ſũme ĩdiſpoſitos ad ↄtractan
dam ⁊ ſuſcipiendã ſacra; eucariſtiſtiam
et ad celebrandam ſacratiſſimã miſſam

Qui non ſunt digni celebrare miſſam.

FJgurãs dñs quales ĩ teſtamẽto
nouo eẽnt marie ĩdiſpoſiti ad ſuſ
ceptionẽ ſacre eucariſtie: mãdauit Moi
ſi: vt legimꝰ leuitici. xxi. ꝙ nõ offerret pa
nes deo ſuo p̄mo cecꝰ. quod expõit Gre
goꝰ liᵒ pᵒ ſui paſtoral̃ de illo: qui lumẽ ſu
ꝑne ↄtẽplatõis ignorat/ nec de ſc̄do ven
turo aliquid ĩ corde ꝑcipit/ p̄ſſus nego/
cijs ſc̄li eũ obſcurãtis ad intra. Secũdo
qui claudꝰ. qui remiſſus ⁊ tepidus ĩ via
dei ambulat ſiñ oĩ ardore diuini amoriſ
Tertio: q̇ hẽt puũ naſũ. vbi Gregꝰ: tal̃
ẽ hõ: qui ĩdiſcrete viuit/nec diſcernit iter

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſanctū ⁊ ꝓbanū. ſ3 oīa q̄ ſibi placēt: im/
pugnat. Quarto: qui hēt pedē fractū vl'
manū. ⁊ ē ſ3 Grego. ille: qui p viam dei
nō ambulat/ pficiēs ei⁹ mandata. nec de
h⁹ curat. Quīto gibb⁹: qui ſolis terreniſ
ītēdit/ onerat⁹ negocijs ſclarib⁹/ ⁊ amoꝛ
mūdi tot⁹ aggrauat⁹. Sexto lipp⁹. ē hō
diſpoſit⁹ ad vidēdū veritatē vite ⁊ viaꝫ
dei: ſ3 carnaliū delectatōes ⁊ cogitat⁹ euꝫ
obſcurāt. Septīo albuginē hñs ī oclo
ē qui ſui extimatōe ⁊ reputatōe cecat. ſic
illi de quib⁹ dīc Apl's: Dicētes ſe eē ſapi
entes ſtulti fcī ſūt. Octauo qui patit iu
gē ſcabiē. exponit Theophilus dicens
pati talē ſcabiē ē ferre ī cordē int⁹ grauē
ad ꝓximū rācoꝛē: q̄ ad extra ꝓſilijt: dū li
guā ⁊ manus ꝯtra exoſū excitatas ducit
Nono qui īpetiginē hēt in coꝛpoꝛe. qui
auaricia fedat. q̄ īpetigo totū coꝛp⁹ dede
coꝛat. ſic ⁊ auaricia oēs virtutes ab hōi
ne excludit/ ⁊ oīa mala inſīt. dicēte Aplō
ꝙ radix oīuꝫ maloꝝ ē cupiditas. Decio
pōderoſus. Theo⁹: recte tepid⁹ ad beñ
opandū dr̄ pōderoſus. qꝛ grauatus ſui
oneris pōdere nō valet ad bene agēduꝫ
ſe eleuare. Ex p̄dcīs oſtēdit dñs nobis
qui ſūt illi: qui indigni ſūt eucariſtiā of/
ferre. licet ſint multa alia pecā: q̄ īdignū
offerentem conſtituunt et ineptum.

Quał'r ſacdos ſe debet ꝑpare ad miſſaꝫ

Bonauētura ī quodā ſuo tractatu
vbi agit de pꝛeparatōe ad miſſaꝫ
ponit ſeq̄ntia ꝓ ſacerdotib⁹ documēta.
Pꝛimū ē: ꝙ ante miſſam ſacerdos ſe ꝓ
bet ⁊ examinet iuxta ꝯſiliū Apl'i/ et ꝓfun
de cogitet: an ſit ī pcc̄o moꝛtali. vel ſi du/
bitet: ꝯſulat pitioꝛē. Secūdū: ꝙ de pcc̄is
fcīs doleat ⁊ peniteat iuxta vires/ ⁊ ꝓpo
ſitū ſincerū hāt nō reuertēdi/ et oēs occō
nes reuertēdi a ſe abijciat. ne rōne occa
ſionū iteꝝ relabat. Tertiū ē: ꝙ oret ad
dñꝫ efficacit ſic dicēs: Fac m̄ dñe de⁹ me⁹
p hoc ſacrū ſacrificiū te digna latria co/
lere/ chꝛiſti ieſu filij tui moꝛte pꝛecioſiſſi/
mā ⁊ caritatē recolere/ ac etiaꝫ digne ꝯfi
cere/ ⁊ totā ſcāꝫ eccāꝫ viuoꝝ et moꝛtuoꝝ
etiā adiuuare. Nota: ꝙ bt̄s Ambꝛo⁹ fe
cit oꝛōnē quādā dicēdaꝫ a ſacerdote añ
miſſaꝫ: q̄ īcipit: Sūme ſacerdos ⁊ vē pō
tifex ieſu chꝛiſte. licꝫ extūc ſint fcē alie ml'
te bꝛeuioꝛes. Quartū: ꝙ ꝓuideat: an te/
neat' alicui recōſiliari vl' ſatiſfacere de re/
b⁹ vl' de fama: ⁊ ante miſſam ſatiſfaciat.
Quītū ꝙ poſt pꝛedc̄a ꝯfiteat' pure et cla
re ꝯfuſibil'r ⁊ doloꝛoſe et cū circūſtantijs
pccoꝝ. Sextū ē: ꝙ attēdat: ſi ſit mūdus ī
coꝛpoꝛe. vidl'ꝫ ꝙ hāt bꝛachā mundā. qꝛ
dicūt doctoꝛes: ꝙ peccat moꝛtalit': q̄ cuꝫ
bꝛacha polluta celebꝛat. Ideo olī pꝛēs
nr̄i ſpāles bꝛachas tenebāt ꝓ miſſis ce/
lebrādis. ⁊ illas nūꝙ ferebāt niſi dicen/
do miſſā. Si aūt ſacerdos ſit talis ſtat⁹
ꝙ nō poꝛtaret femoꝛalia: ⁊ papiat ſe fu
iſſe pollutū: ante celebꝛationē ſpoliet ſe
tunicā: ī qua fuerit pollut⁹ ſeu ſic turpiter
reſolut⁹. Septimū: ꝙ ꝑparet ſe ꝓ virib⁹
ad hñdā deuotionē. ⁊ ꝓ h⁹ oꝛet. et ītēdat
p oīa ad reuerētiaꝫ tāti miſterij: vt ſit ad
illud ſacramētū tot⁹ intēt⁹ nō diſtract⁹. ⁊
ꝓferat: quicquid hēt dicere: diſtincte ſine
ſincopa ſpacioſe ⁊ deuote/ ⁊ facere ſigna
etiā ſtudeat nō repēte ſ3 ſpacioſe. et q̄tū
poterit: teneat oculos demiſſos ī terraꝫ
Et curet: ꝙ quātum fieri poterit: nō ſint
mulieres iuxta eū. imo nec alia pſona: ſi
fieri poteſt. Et ſi ſeclaris aliq̄s niſ acce
dat ad altare: faciat eū retrahi. Nec per
mittat: ꝙ ſclaris aſcēdat ad altare/ nec tā
gat ipm/ nec calicē neqꝫ veſtē. imo iuxta
oꝛdinationē eccē ſclaris ſtet extra cancel
los/ nec eos pmittat oſculari coꝛpoꝛalia
ñc altare. Hoc tñ de oſculo altaris pmit
titī frācia ⁊ ī italia ex mala ꝯſuetudine ī
troducta/ ⁊ ex remiſſione defectu platoꝝ
et pꝛeſbyteroꝛum: qui a pꝛincipio eis in
hoc reſiſtere noluerunt.

Qualiter ſacerdos poteſt ſibi pꝛocura/
re deuotionem in miſſa vel ante.

Docet autē dict⁹ doctoꝛ: qual'r pōt
ſacerdos ꝓcurare deuotionē/ cogi
tādo ſeq̄ntia. Pꝛimū: vt ꝯſideret: ꝙ ibi ē
chꝛiſt⁹ ver⁹ de⁹ ⁊ hō ⁊ ille ideꝫ: q̄ ī cruce ꝓ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nobis pepēdit/⁊ modo regnat ĩ celo. Et
dicat ei loq̄ns ſic: Redēptor hūani gen̄
ris tu es hic. o q̄ bn̄ venerit mageſtas
tāti dei tāti p̄n̄s tāti regis. o q̄ felix eēm: ſi
te viderē. o qn̄ videbo te. ſꝫ qꝛ modo nō
poſſū: ſaltē tange moue v̄re cor meū ad
te amādū honorādū timēdū ac reueren
ter cōtractādū. vt merear a te exaudiri ꝓ
me ⁊ ꝓ his: ꝓ qbꝰ orare debeo et intēdo
Secūdū ponit Auꝰ ĩ quodā ſuo opuſcu
lo. ⁊ ē iſtud vidꝫ ꝙ imediate poſt eleua
tionē corporis chriſti faciat quoddā p̄ti
culare ⁊ breue memēto īfra ſe ⁊ ſb ſilētio
ſine v̄bis vl' ſine multa expꝛeſſione v̄boꝝ:
ĩ q° petat pccoꝝ remiſſio/ cōtinua vtriuſ/
qꝫ hōis directio/ ⁊ final' ſaluatio. Terti
um ponit idē dicēs: ꝙ t̄pꝛe cōiōis dicat
ſacerdos ĩ corde ſuo ſic chriſto: Sereniſ
ſima lux ad hoc altiſſimū ſacramētū reci
piēdū ſū īdigniſſimꝰ. ꝓpt̄ pcca p̄terita et p̄
ſentia ⁊ diſpoſitioneꝫ ad futura/ ⁊ qꝛ ad
hoc modica p̄ceſſit p̄patio. q̄ oīa aīaꝫ m̄
am fimariū fetiſſimū faciūt/ p̄ſata ſūma
excellētia tua. qꝛ tñ ſcio: ꝙ es miſīcordia
īfinita/ ⁊ vis nos hoc recipe ſacramētuꝫ
et īdigeo multū vna cū ꝓxº: ꝓ quo oro:
accedā ⁊ ſumā ipꝫ/ ꝯfidēs: ꝙ ampliꝰ nō
te offendam. et ꝙ hoc mihi procurabit
cōio iſta ſacra. Tunc accedat et ſumat
cū oī hūilitate ⁊ reuerētia. Quartū: poſt
miſſā ſacerdos oret: ſi hēat tpꝰ ⁊ locū. et
nullo mō effūdat ſe ad v̄ba maxīe diſſo
luta. ſꝫ oſtēdat ſe alteratū ex tali cōione
beata. Vñ ſūt multi infelices: q̄ poſt cōi
onē ⁊ miſſā ſtatī redeūt ad loqndū ridē/
dū burlādū ⁊ trufandū: acſi nō dixiſſent
miſſaꝫ. O miſabiles/ ⁊ q̄tꝰ dei ꝯtēptꝰ ē
iſte/ ⁊ q̄ malū exēplū ē hꝰ vidētibꝰ. qbꝰ o/
ſtēdūt: ꝙ cū modica deuotione celebraue
rūt/ ⁊ modicū ſentimētū habuerūt de deo
⁊ modicū extimāt ⁊ pōderāt illud reuerē
diſſimū ſacramētū. O deꝰ ⁊ ad quantas
penas et deſpectꝰ ⁊ miſīas p̄pauit deꝰ ta
les. certe ſatis patet: ſi ad p̄miſſa ſupius
volueris aduertere. Quītū ē: ꝙ Beda
aduertēs dignitatē fructū ſeu vtilitatem
huiꝰ beatiſſimi ſacramēti ſic dic: O ſacer
dotes cauete ne īdigne celebretis. quia
pati ſūt demones ⁊ pene maxime ꝓ īdig
ne celebrātibꝰ. p̄pate igit' corda vr̄a/ ⁊
ſuite regi vr̄o ſoli. ⁊ illi hꝰ p̄cioſū ſacrifi/
ciū offerte. ĩ quo offerimꝰ p̄ri eiꝰ dilectiſſi
mū filiū. q° nil ſibi acceptiꝰ nec p̄cioſiꝰ eſſe
pōt. Sequit': qꝛ ſacerdos qui ē ĩ pcco
mortali ⁊ ĩ ꝓpoſito bono/ et nō celebrat:
cū oportunitatē hēat: quātū ĩ eo ē: ſc̄e tri
nitati aufert honorē. letitiā quādam au
fert angelis. hōīes viatores p̄uat bñfi
cio ⁊ auxilio. ⁊ aīas ĩ purgatorio priuat
auxilio et ſuccurſu. O igitur videte: quā
tum malum eſt miſſas ſacras negligere
et quantos habet contra ſe clamantes
preſbyter apud omnipotentem deum.

Hic pōit' orō: q̄ dꝫ dici pꝰ miſſā a ſacdo
te. ⁊ quo° ſe dꝫ regere ĩ duplici memēto.

PEtrꝰ de reuēna ĩ ſuo deuotorio ſua
det ſacerdotibꝰ pꝰ miſſā ſemꝑ dicē
ſeq̄nteꝫ orōnē. Gratias tibi ago dn̄e deꝰ
meꝰ: q̄ me peccatorē īdigniſſimū ꝑ tuam
grāꝫ ſatiare dignatꝰ es p̄cioſo corpore ⁊
ſanguine dn̄i ieſuchriſti filij tui. ⁊ p̄coꝛ vt
hec cōio ſalutaris nō ſit mihi reatꝰ ad pe
nā. ſꝫ interceſſio ſpālis ad veniā. ſit mi/
hi armatura fidei ⁊ ſcutū bone volūtatis
ſit mihi vicioꝝ meoꝝ euacuatio. ꝯcupiſ/
cētie ⁊ libidīs refrenatio. oīuꝫ virtutum
totꝰ ſanctitatis adeptio. ꝯ īſidias om
niū inimicoꝝ meoꝝ tuitio. ⁊ oīuꝫ motuū
meoꝝ ſpūaliū ⁊ carnaliuꝫ refrenatio. ac
oīuꝫ v̄tutū ⁊ totꝰ ſanctitatis aſſecutio. et
p̄coꝛ: vt ad celeſtē patriā me miſerū ꝑdu
cere digneris. vbi tu es lux et beatitudo.
ꝯſumata ꝑ dn̄ꝫ nr̄ꝫ ⁊c. Docet etiā ibidē
ſacerdotē facere memēto duplex. ſ. ꝓ vi
uis ⁊ ꝓ mortuis. et vt inuenit' memoria
eiꝰ docet facere duos triangulos. quoꝝ
p̄mꝰ ſic ordinat': vt ĩ p̄mo pūcto ſit deꝰ: ſi
cut oſtēdit' inferꝰ ĩ figura ſeqnti. ſic ꝙ ſa
cerdos ordinet miſſā p̄mo ad gloriā ſū
mi dei. vt virtute tāti miſterij deꝰ ab oīvi
atore cognoſcat' timeat' amet' laudet' ⁊ o
bediat' ſemꝑ. Et ſtatiꝫ pꝰ deū ĩ brachio
dextro ponat' papa. ꝓ quo ſpālit' oret'.
⁊ ſtatī pꝰ papā ponant' cardiales et oēs

(c) 2006 Ministerio de Cultura

prelati ecce/ ꝯſeq̄nᷓ religioſi ⁊ tota ps eccleſiaſtica. In parte ſiniſtra ponatᷓ im perator/ ⁊ poſt reges/ ⁊ ꝯſeq̄ntᷓ oẽs mag nates maxime talis vel talis. ſic obligaᵒ vl̄ affectio recta te ducet. ⁊ ꝯſeq̄nᷓ patᷓ et mater ⁊ ꝓpinq ⁊ benefactores/ ⁊ pᵒ ppl̄s totiꝰ ecce dei/ maxime talis vt ſupra. Ea dem ſeries ſeruetur ī triangulo deſignan te memoriale pro mortuis.

Deus.

Papa.		Imperator.
Cardinales.		Reges.
Oẽs p̄lati ecce.		Magnates.
Oẽs religiões		Parentes.
Et tota ps		Beñfactoꝛs
eccaſtica.		ppl̄s chriſti/ anꝰ. Omñs hęretici. oẽs infideles.

¶ Notandum hic: ꝙ olim patres ſancti cū dicerēt miſ ſas coram ppl̄o: ne ip̄z detinerēt vſq̄z ad tediū: faciebāt ambo memēto ī cella vl̄ ī camera ante miſſa3 vel poſt miſſā. et hᵒ faciebant etiam ad exemplum noſtrum.

Que pro honeſtate ſunt ſeruanda.

Hieronymꝰ epl̄a. xxiiij. ad Nepo/ cianū īſtruit alte clericos: q̄l̄r debēt viuere/ ⁊ ſe cū alijs hr̄e. Et ī ſūma ponit ꝓmo: ꝙ dericꝰ debet eē mltū ſobriꝰ ī cibo ⁊ potu. Et hᵒ idē ꝯſulit Apl̄s ad Titu3 ꝓmo. Et lex vetꝰ ad hᵒ tēdit. vt p3 leuiti ci. x. ¶ Scd̄o (quod īfert ex ꝓmo) ē: ꝙ ec cleſiaſtici viri multū debēt vitare ꝯuiuia Quia vt etiā dic̄ Gregꝰ ī pᵒ moral. ꝯui/ uia vix celebrantᷓ ſine culpa. Ibi ei3 deſ/ truitᷓ ſobrietas tā ex abūdātia ciborū ꝙ ex ſocietate ad hᵒ ꝓuocāte/ ꝙ etiā ex mul tiplicatōe carnaliū gaudioꝝ vndiq̄z con currētiū. q̄ notabl̄r laxāt hōie3 ⁊ ꝓuocāt ad diſſolutionē et ad multa pcc̄a. Quid eſt plus ꝓuocās ad peccatū ꝙ vinorū p̄ cioſoꝝ multiplicatio ⁊ p̄ſentia comptaꝝ mulierū ⁊ hominū diſſolutoꝝ. Et hec fu it cā: quare ecc̄a ꝓhibuit: ꝙ clerici ꝯſtitu/ ti ī ſacris nō intſint ꝯuiuijs. di. xxiiij. ī de

cretis. Preſbi. Et q̄ a q̄buſcūq̄z ſint ca/ uēda ī ꝯuiuijs inuenies di. xx. Cōuiuia. cū ſeq̄ntibꝰ. Et de ꝯſe. d. vltīa: Nullus p̄ ſbyteroꝝ. Et de exceſſu vitādo etiā ī ꝯui uijs p̄latoꝝ vide. iiij. q. iij. c. vltīo. Pro pter īhoneſtatē ⁊ exceſſū expēſaꝝ q̄ fiūt ī ꝯuiuijs dixit Cato: Cōuiua raro. Ma xime aūt debet cauere a ꝯuiuādo ille qui bona pauperꝝ exponit ꝯuiuijs ⁊ guloſi/ tati carnaliū ī damnatiōe aīe ſue. Ideo Apl̄s ad ro. xiij. Honeſte ambulemꝰ. et nō ī comeſſatōnibꝰ ⁊ ebrietatibꝰ. Et cō uiuia īducūt ſepiꝰ ebrietates et multas ī honeſtates ī vbis ⁊ ī factis: iō ſtatuit ſc̄s Ambꝰ (vt refertᷓ ī ſuo archiep̄atu) ꝙ nul lus p̄ſbiᷓ ſb̄ pena bn̄ficij alicui ꝯuiuio in tereſſet niſi de ſp̄ali licētia ſua. quā raro volebat ꝯcedere. ⁊ tūc viris ap̄pbatis ⁊ ex cā pia. et nō alijs vllo mō. ¶ Tertio cōſulit ibi/ ⁊ etiā epl̄a. iiij. ad Oceanū: ꝙ nullo mō clerici maxime iuuenes viſitet mulieres religioſas nec q̄ſcūq̄z alias maxīe iuuenes. et hoc q2 (vt dic̄) nō es a dam fortior/ nec ſalomone ſapiētior/ nc dauid virtuoſior. Prima inq̄t tētamēta clericoꝝ ſūt acceſſus frequens feminarū Nec titulo deuotionis debēt fieri (vt dic̄) tales viſitationes. ⁊ hᵒ q2 q̄l3 ſane mētis maxīe iuuenis debet timere: q̄n ex tali ac ceſſu tentetᷓ/ vl̄ inſurgat tētatio ex vtraq̄z parte vl̄ ex altera. Et nichilominꝰ tenetᷓ q̄l3 vitare malū exēplū. quod trāſit ad a lios ex tali freq̄nti viſitatōe. Facit ei fre quēs viſitatoꝛ mulieꝝ ꝯ illud p̄ceptū dei poſitū de vtero. vi°. Nō tētabis dn̄3 deu3 tuū. Et ego aſſero (dicit hiero.) ꝙ ī tali bꝰ viſitatōibꝰ freq̄ntibꝰ nō deerit viſcari u3 diaboli. nō ei pōt ignis poni ī ſinu: et ꝙ veſtimētū nō ardeat. nec pōt puro nc̄ toto corde cū dn̄o hitare: q̄ feminaru3 ac ceſſibꝰ copulatᷓ. Ideo ſc̄i pr̄es oīo fugie bāt ꝯſortia quarūcūq̄z mulierū. Sic re/ fert etiā Gregꝰ ī nono regiſtri: et ſororeſ ⁊ matres. Et refert de Augu° ⁊ Seuero ibidē ⁊ de multis alijs. ⁊ etiā de btō Be/ nedicto ⁊ ſorore eꝰ ſc̄a Scolaſtica. Io/ bēs Arceniꝰ dicebat: Solū ī deſꝰto me tu tū extimo. q2 ibi nō ē nec videtᷓ nec ſentitᷓ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mulier. Et refert: qꝛ dicebat: ꝙ grandis
temeritas ⁊ preſumptio/ et ars diaboli
euidēs erat de q̇buſdā eccleſiaſticis pſby
teris religioſis ⁊ iuuēib⁹: q̇ titulo ſāctita
tis ⁊ religioſe predicationis ſeu īforma
tionis libent̄ viſitāt mulieres ⁊ freq̄nter
ſūt cū eis/ ⁊ libent̄ ſuſcipiūt eaꝝ ſeruitia/ et
amicitias ſpāles libent̄ de eis conferunt
Qui etiā gulā diligunt. nā cibaria delica
ta volūt. ⁊ vina precioſa req̇rūt. ⁊ bñ ve
ſtiri/ et ſatis dormire/ et letari. Et qꝛ ſe a
publicis preſuāt ſcādalis: ſancti vocari
conant̄. nō obſtāte: ꝙ hūilitatē nec pati
entiā hñt/ ñc amēt etiā paupꝫtatē. ſꝫ opu
lētias ⁊ pecunias req̇rūt et diligūt: ſi hrē
poſſūt. ⁊ ſb tali hypocritali vita ſepi⁹ miſ
ſas celebrāt ī grādē dei cōtēptū. q̇ hōies
rectos ⁊ ṽaces diligit/ et nō hypocritas
nec hominū deceptores. Hi ſūt aliorum
grādes detractores. oīuꝫ iudicatores. a
matores voluptatū pluſq̄ꝫ dei. qui modi
cū deū diligūt/ neq̄ꝫ ꝓximū neq̄ꝫ aīas ſu/
as. ſꝫ velit alijs predicare et loq̇ de mag
nis. qꝛ nō remāſit eis de deo niſi ligua. ⁊
etiā illā exaltāt/ et dilatāt ꝑ eā ſua phila
teria. vt ſb ei⁹ vmbra carnalit̄ ⁊ decepto/
rie viuāt. Sequit̄: O infelices et quātuꝫ
ſūt deo deteſtabiles ⁊ odibiles. quib⁹ xpſ
ore ſuo ſcīſſimo maledixit dicēs: Ue vo
bis hypocrite et phariſei: qui eſtis ſic ſe/
pulchra dealbata exteri⁹/ et interi⁹ plena
putredīe ⁊ feditate. dico vobis: ꝙ publi
cani ⁊ meretrices p̄cedēt vos ī regno dei
Hec Arceni⁹ abbas beñdcs. ¶ Greg⁹
etiā ad idē ꝓpoſitū dic̄ ſic: Uiri pfecti vt
deo ſemꝑ placeāt: nedū vitāt illicita: ſꝫ e
tiā licita: q̄ ꝓxima illicitis apparent/ vł q̄
alios male edificare poſſunt. Uñ Apls
Licet carnes licite comedere poſſim: tñ
nolo: vbi ꝑ eſū eaꝝ ꝓximū ſcādalizarem
¶ Uñ ſcs zozim⁹: Si ſcī pr̄es extenuati
ieiunijs/ ſemꝑ intēti orōnib⁹ ſic fugiebāt
ꝯſortia mulieꝝ: q̄ꝫtomagis cleric⁹ ſeu ec
cleſiaſtic⁹ iuuenis: q̇ tot⁹ bullit ardore li/
bidīs ⁊ iuuenilis etate ⁊ tētatōib⁹ mł̄tis
debet fugere colloquiū muliebre. ¶ Jō
di. xxij. ꝓhibet̄: ne cū clericis cohitēt mu
lieres. c. Interdixit. Et di. lxi. Cleric⁹ ſol⁹
ꝓhibet̄: ne clerici freq̄ntēt nec viſitēt vir/
gines nec alias mulieres tā ꝓpt̄ ſui peri/
culum q̄ꝫ ꝓpter aliorum malum exemplū.

A quibus debet clericus multum cauere

MOnet etiā clericos btūs Hiero. vt
oīo caueāt ab oī auaricia/ ⁊ ꝯſeq̄n
ter a ludis taxilloꝝ/ ⁊ a iuramētis cōibus
ſecularium. Uñ ex p̄dcīs oñdit ſeq̇ magna
pccā/ ⁊ maxīa ſcādala ꝓploꝝ. ¶ Et epl̄a
xxiiij. multa ponit de iſta materia/ addēſ
ꝙ cleric⁹ nō debet eē ſeculariſta/ ſꝫ totus
religioſus opib⁹ atq̄ꝫ ṽbis. Horrēdū in
q̇t ē/ ⁊ deteſtabile apud deū ⁊ hōies: ꝙ ec
cleſiaſtic⁹ vir ſit ribald⁹/ ⁊ ſic leno viuat.
⁊ ſcurrilē ſe p̄beat ⁊ ꝯtēptibilē morib⁹ cū
h°trāſeat ad grandē dei ꝯtēptū. Ludere
aūt ea q̄ debēt dari paupib⁹/ ⁊ ſūt pr̄imo
niū eoꝝ: ē grādē ſacrilegiū et aptiſſimuꝫ
ſcelus ſupās oīum predonū crudelitatē
Et iō dr̄ di. xxxvi. ꝙ cleric⁹ oīo ſit mūd⁹
ab oī cupiditate/ maxime ab illa: q̄ rapit
bona paupeꝝ. ¶ Queſiuit abbas Sy/
meō a quodā ꝑito viro: ī q̇b⁹ debēt expē
di bona ecc̄e: Reſpondit: ꝙ ī neceſſitati
b⁹ miniſtroꝝ ecc̄e moderatis et honeſtiſ
reſiduū aūt ī ſupportādis paupib⁹ ac ma
ritādis puellis paupculis/ et captiuis re
dimēdis. quoꝝ neceſſitates improuiſe ꝑ
clerū oēs ſimul clamāt ꝯ illū ad deū tāq̄ꝫ
ꝯ homicidā illoꝝ. qꝛ ſcriptū ē: vt ſupi⁹ fu
it tā dcꝫ: ꝙ q̇ illa eis rapit: vir ſanguinū
ē. i. homicida. ¶ Jbideꝫ monet Hiero.
clericos: ne ſe occupēt ī negocijs ſeclari/
b⁹. qꝛ tūc oꝫ eos eē ſeclares ⁊ mūdanos
⁊ nichil ſētire de deo. Et oꝫ: ꝙ nō ſint diſ
poſiti ad celebrādū miſſā. qꝛ talis ē qlꝫ:
qualia negocia exercet. Et de h° ecc̄a mul
ta inſtituit. vt pꝫ ī decretis di. lxxxviij. ⁊ in
3°. li° de vita ⁊ honeſtate clericoꝝ. ¶ Jtē
Plato ī p° li° tymei dic̄: ꝙ etiā apud ate
nīeſes tūc paganos ſacerdotes idoloꝝ
ſtabāt ſepati a ꝓplo. ne aliqua ꝯtagiōe
ꝓplāri polluerent. ¶ Et Seneca p° li° de
clamationū dic̄: ꝙ apud gētiles repelle/
bant̄ a ſacerdotib⁹ homicide lenones et
magnis vicijs maculati. et q̇ lupanaria

(c) 2006 Ministerio de Cultura

viſitabāt. et recipiebant: qui viuētes ſo/
brie nō videbant a parētib⁹, nec oua nec
carnes nec lac nec vinū ſumebāt. lectum
de vitib⁹ ꝛ capitale de ligno hēbāt. paſſiꝫ
ieiunabāt. et ſepe ꝛ honeſtiſſime idubāt
Ecce quales ſeruitores ꝛ ſacerdotes inue
nit ſibi ſatanas. et chriſt⁹ vix vnū talē in
uenit. qui tñ de⁹ ē liberaliſſim⁹ remunera
toꝛ ſeruitoꝝ ſuoꝝ. Clerici aūt noſtri tp̄is
ad hec nō attēdūt. qꝛ nec deū diligūt nec
pꝛim ei⁹ nec aīas ſuas. ¶ Jdō dic̄ Bñs
ad Eugeniū papā: Clerici nr̄i volūt vi/
deri milites: ſꝫ nō pugnant. etiā ſancti ci
puūt reputari: ſꝫ nō ſce viuūt. cui⁹ ordinis
ſint: ego neſcio. Hoc ſūme appetūt: vide
licet laudari ꝛ reputari. ꝛ h⁹ truſaticū eſt:
dū nulla virt⁹ i eis apparet. cū tñ ſꝫ etiaꝫ
phōs laus ꝛ honoꝛ premia ſint virtutū.
Sꝫ qs ſana pſcīa laudabit inſanū ꝛ pu
blicū peccoꝛē: q ſine ordine viuit/ ꝛ ſanctū
gradū preſbyterat⁹ ac pdicatōis faſtigiū
occupat? Abſit a tali laus: cū talis ve ſit
abominatio deſolatiōis ſedēs i loco ſco
i ptēptū dei ꝛ ecce ſue ſce. Hec ille. ¶ An
ſelm⁹ etiā i ſuis ſynodalib⁹ ita inqt: Sa
cerdos cū pſumat ſciēs ꝛ ſapiens: ad ſui
ſalutē ſūme debet eē attent⁹. vt q poſit⁹ ē
ad alios medicādūꝫ: pmo de ſua medela
ſit ſolicitus. ne ſibi dicat: cū aliis pdicaue
rit: medice cura pmo teipſꝫ. Secūdo debꝫ
attēdere ſaluti ſuaꝝ ouiū. qb⁹ ē dat⁹ pa
ſtoꝛ ꝛ pꝛ. vt eas etiā paſcat vbo ꝛ exēplo
Hēat aliqñ coadiutores: ſi opoꝛteat: q/
b⁹ ſatiſfacere tenet. qꝛ iuxta Chriſti do/
ctrinā dign⁹ ē opari⁹ mercede ſua. Et cū
dcīs adiutoꝛib⁹ ſoluat deo debitū: quod
dcīs ouib⁹ debet. vidlꝫ pdicationē ꝛ alia
ad q tenet. Talis enī rectoꝛ diligēs di/
gn⁹ ē bñficio ꝛ honoꝛe. iuxta dcꝫ Apl'i di
cētis: Preſbyteri duplici honoꝛe digni
ſunt. maxie q laboꝛant i vbo ꝛ doctrina
Hec ille. ¶ Hyla⁹: Et ſi malos clericos
et eccleſiaſticos male pdet altiſſim⁹: bo/
nos tñ exaltari diſpoſuit. De qb⁹ dixit:
Nolite tāgere chriſtos meos: ꝛ i electis
meis nolite malignari. Jdeo de illis dñs
dicit: Qui illos honoꝛificabūt: honoꝛifi
cabo eos. ꝛ q ipſos exaltabūt: exaltabo
eo ī glia. Et ī hoc terminetur totus pri
mus tractatus: qui eſt de clero ī generali
et de ſtatu clericali.

Incipit ſecūda pars paſto ralis. ī qua agitur de digni tate epiſcopali icōſiderata

Ad ſecūduꝫ igit tractatū hui⁹
libri accedo. Juxta ordineꝫ
pmo datū ē pmo videdum:
quid nōie epī ſit intelligēdū
Ad quod ſoluit Baſili⁹ ſup
lucā/ dicēs: q tria ſūt nōia i/
poſita ei: q ī dignitate ſuccedēte apoſtol'
pfert pplō dei. Et ſūt iſta vidlꝫ eps/ anti
ſtes/ ꝛ pōtifex. Eps dic: q dr ab epi: qd
ē ſupꝛa/ ꝛ ſcopos: quod ē itētio. qꝛ eps p
fert intētōib⁹ alioꝝ: dū ponit ad regēdūꝫ
illa: q hōines cogitāt ꝛ intēdūt. ne errent
male intēdētes/ ꝛ poſt illa vbo ꝛ ope p/
ſeqntes. Et h⁹ facit eps oꝛādo/ predicā
do/ et opādo. ¶ Secūdo dr antiſtes. i.
ante ſtat⁹ ſuoꝝ ſbditoꝝ tāq dux ducens
cuneos ſuoꝝ militū/ ꝛ paſtoꝛ gregē ſuūꝫ
q cū precedit: oues ille ſequunt eū/ tanq
ſui ductoꝛē/ ꝛ optimū patrē amicū ꝛ paſ/
toꝛē. ¶ Tertio dr pōtifex. i. pōs fact⁹. p
quē trāſeat grex ei⁹ ad victualia paſcua
ꝛ ad terminū finalē hui⁹ vite. ſ. ad deum
Jpſe enī qꝛ pōs ē: eſt quoddā mediū in
ter pplꝫ ꝛ deū. p quē ppls bñe edificat⁹ de
eo trāſit ad vitā virtualē. q ī eo relucet.
quaſi ī claro ſpeculo. ꝛ inde trāſit pſeqn
ter ad gloriā/ poſt terminū h⁹ vite. Pre
ter iſta nōia attribuunt epō multa alia
nōia magne excellētie: q oīa indicāt epm
eē ſcīſſimū virū ꝛ hōiē pfectū i ſe/ ꝛ da/
tū pplō dei ī exēplū/ ꝛ ī grāde auxiliū apd
deū. Dicit ei pater/ pnceps ecce/ ꝛ paſtoꝛ
dñica ouilis/ ꝛ dux populi dei. ¶ Nota: q
hec dignitas fuit inſtituta p Chriſtum
poſt reſurrectionem: qñ pmiſit aplis ple
nā poteſtateꝫ dimittendi ꝛ retinēdi pccā
dicēs eis: Quoꝝ remiſeritis pccā: remiſſa
ſūt. ꝛ quoꝝ retinueritis: retēta ſūt. Jo. xx
Tūc fecit eos epōs: quos ī die cene fece

(c) 2006 Ministerio de Cultura

rat ſacerdotes/ꝯmittēs eis tūc poteſtatē
ꝯficiēdi ⁊ ꝯſecrādi corpꝰ ſuū et ſanguinē
ſic etiā ecc̄a chriſti p̄dicat/⁊ ſacri euāgeli
ſte enarrant. ¶ Et hic aduerte:ꝙ digni
tas ep̄alis nō ē ordo. q2 tūc nō eēnt tātū
ſeptē ordīes/ſ3 octo. Nec ep̄atꝰ imp̄mit
characterē. q2 tūc nō poſſet ep̄ꝰ renūciare
ep̄atui. ſic nec ſacerdos poteſt renūciare
ſacerdotio. Et hec oīa tāgit decretal̄ ext.
de trāſlatōne ep̄oꝝ: Inter corporalia. q̄
dic̄:ꝙ ſup electū ⁊ ꝯfirmatū ep̄alis digni
tas nichil addit. Electio aūt ⁊ ꝯfirmatō
nichil ſp̄ūale ſupaddunt dignitati ep̄ali
Vn̄ ſi aliq̄d ſp̄ūale hēt ſibi addi: addere
tur ſibi ī ꝯſecratōe. ſic fit ī ſacerdotio. cū3
ergo ī ꝯſecratōe nichil ſibi addat̄ (vt oſ/
tēſū ē) ſeq̄t̄:ꝙ dc̄a dignitas nō ſit ordo.
nec aliquid imp̄mēs ſp̄ūale. vt eſt dictū.

In quo ſtat dignitas epiſcopalis/⁊ q̄d ſuperaddit ſupra ſacerdotium.

EPiſcopalis igit̄ dignitas nichil
addit reale ſup gradū ſacerdotalē
niſi autoritatē poſſe ordinare plures ſa/
cerdotes de iure. Quia lic3 ſm doctores
ſimplex ſacerdos vi characteris ſacerdo
talis ſibi a deo īpreſſi ⁊ īfuſi ī ſui ꝯſecra/
tōe: poſſit etiā ꝯſecrare alios ſacerdotes
(q2 q̄libet poteſt cōicare alteri: quod or/
dināđo ſuſcepit) nō tn̄ poſſet hoc facere
de iure. q2 ius ſtatuit:ꝙ latitudo ꝯſecrati
onis ſacerdotū fuer̄ ſolū vni/⁊ ꝙ ille vo
cet̄ ep̄s. quod nomē a chriſto ſūpſit exor
diū. q̄ ē ſūmꝰ ep̄s ſ3 ordinē melchiſedec
vt dicit ī locis pluribus ſcriptura ſacra.
vt ſupra fuit dictum.

Impugnatur quedam cauillatio mota contra predicta.

EX predc̄is etiā apparet friuola illa
diſtīctio: q̄ dat̄ a q̄buſdā. vid3 ꝙ
ī ep̄o ꝑ gradū ſui ep̄atꝰ perficit̄ character
ſacerdotalis. qua ꝑfectiōe pōt alios ad
ſacerdotiū ordīare. S3 hͦ ē falſū. q2 cha
racter ia3 fuit ꝑfectꝰ ī ſacerdote: cū ſibi a
deo fuerit impſſus. al̄s ſi tūc nō fuit ꝑfec/
tus: ſequit̄:ꝙ ſacerdos nō pōt ꝑfecte ꝯfi
cere corpꝰ chriſti/ nec ꝑfecte poſſet facer̄
aliq̄d ꝑtinēs ad ſacerdotiū. cū nulla im
ꝑfecta virtꝰ ſit p̄ncipiū alicuiꝰ opis ī ſua
ſpē. ¶ Secūdo ſic: q2 q̄ro de tali ꝑfectōe
ſupaddita characteri ſacerdotali: aut di
cat nouā poteſtatē: aut nō. ſi nō: ergo fru
ſtra ponit̄. ſi ſic: gͦ cū oīs poteſtas ordi/
nādi ſacerdotē ſit poteſtas characteris:
ſequit̄:ꝙ ep̄atꝰ ponat nouū caracterē. et
ꝯſeq̄nter ſequit̄: quod p̄us. ſ.ꝙ ep̄s nō
pōt renūciare ep̄atui. quod ē falſū. Se/
quit̄ etiā:ꝙ p̄ma ꝯſecratio ſacerdotis ſi
endi ep̄i fuit imꝑfecta ⁊ inſufficiēs: ex qͦ
poſt ꝑſicit̄ ꝑ aliā ſibi ſupueniētē. Ad hoc
poſſunt adduci multe rationes ph̄ice de
forma caracteris: quas pretermitto bre
uitatis amore. Sufficiat hic ſatis:ꝙ po
teſtas ep̄alis ſupra ſimplicē poteſtatem
ſimplicis preſbr̄i nichil addit niſi ſp̄āle3
iuriſditionē: quia ep̄s de iure pōt ordinar̄
alios p̄ſbyteros/ imo ⁊ multa alia facer̄
ꝑtinētia ad corpꝰ chriſti miſticū ⁊ ad re/
gimē aīaꝝ: q̄ ſimpl̄x ſacerdos nō poteſt
Sic ꝯfeſſor: q̄ pōt abſoluere de oī caſu:
hēt iuriſditionē ſp̄āle3 ſup plures: ſup q̄
bus nō pōt ſimplex ſacerdos. q2 vi tal̄
iuriſditōis dat̄ ſibi materia: ī qua pōt de
iure extēdere poſſe ſuu3 ſup multos. ī qͦ
ſimplex ſacerdos nō pōt. ¶ Ex quibꝰ ſe
quit̄:ꝙ alia ē iuriſditio ſp̄ūalis: et alia tē
poralis: q̄ dat̄ ſup bona tēporalia ecc̄e
iudicādo vl̄ ꝯdemnādo vl̄ excōicādo ali
os. q̄ oīa ſunt ī foro exteriori ⁊ tp̄rali di
recte. licet indirecte redundent in ipſum.

Quo modo plenitudo poteſtatis ſup totu3 corpus chriſti miſticum ē in papa.

PRo euidētia dignitatis ep̄alis no
ta aliqua: q̄ ſequunt̄. Primū ē:ꝙ
ī ecc̄a chriſtiana ē vnꝰ et ſolus ſūmꝰ pōti
fex qui de iure hēt plenitudinē poteſtatis
⁊ quel3 p̄ncipatū ⁊ adminiſtrationē ſup
totū orbē terrarū. Et iſte dr̄ dei general̄
vicariꝰ ⁊ chriſti filij eiꝰ. ⁊ aliq̄n petri. Hͦ
p3 Mat. xvi. vbi chriſtꝰ ꝓmiſit hͦ petro
cū illi dixit: Tu es petrꝰ: ⁊ ſup hāc petrā

(c) 2006 Ministerio de Cultura

edificabo ecclesiā meā. ꝛ porte inferi nō preualebūt aduersus eā. ꝛ tibi dabo claues regni celoꝝ. et quodcūqꝫ ligaueris super terram: erit ligatū ꝛ ī celis. ꝛ quodcūqꝫ solueris sup terram: erit solutū ꝛ in celis. ¶ Secūdo notādū ē: ꝙ hec potestas est generaliter intelligenda. vt ostēdit. xi. d. In nouo. ꝛ. d. xxij. Sacrosca. Ad idē est Criso⁹ sup Iob. ꝛ decreta sāctoꝝ innumerabilia idē dicūt. Itē Ber⁹ li°. iij. ad eugeniū papā. c. xiij. istā materiā dilatat altissime/ et potestatē summi pontificis pretactā. videlicet ꝙ oīs christian⁹ tenet̄ obedire sūmo pōtifici. ꝛ clerici ī spūalib⁹ ꝛ tp̄alib⁹. Hoc etiā patet de conse. d. i. Corporalia. Et laici ī spūalib⁹. vt patet extra de maioritate: Si quis ꝛ de iudicijs: Nouit. ¶ Et hic nota ꝛ tertio: ꝙ lꝫ ꝙ dicit Ricard⁹ ī suo. iiij°. sen. licet oēs apli potestatē clauiū immediate receperīt a Christo: tū potestatē iurisditōnis acceperūt mediāte petro. ꝛ quia iurisditio ministrat materiā. s. sbditos: ꝗ materia requirit ad h°: ꝙ potestas clauiuꝫ exeat ī actū: ideo vsus illi⁹ potestatis indirecte dependebat a petro. Et idē ē dicēdū de potestate epoꝝ ꝑ ꝑparationē ad papaꝫ. Ex predictis etiā patet: ꝙ supra presbyteratū ē ī ecca aliq potestas eminens viatorib⁹ et suprema. s. dñi pape.

Qualis debet esse episcopus.

Qualem aūt virū reqrat ipsa epal' dignitas ostēdit. vij. q. i. Nouacian⁹. vbi dr̄: ꝙ eps debet eē etate antiqu⁹ fide integer/ ꝓbat⁹ ī pressura/ ꝛ ꝗ magis velit rex suaꝝ proscriptionē ꝙ ecclesiaꝫ deserere. Et ibideꝫ: Quia frater: dicit: ꝙ ecca debet sustinere epꝫ seu suscipe sicut dei legatū ꝛ preconē veritatis. ¶ Itē Maxim⁹ smone sup illud: Bon⁹ pastor ponit aīam suā ꝓ ouib⁹ suis: dicit sic: Eps ꝗ fact⁹ ē pater aīaꝝ et custos ꝯ lupos in caulis christi: exēplū debet eē ceteris oīs virtutis/ a cūctis culpis immunis/ quem sapiētia ꝛ scīa dei venustat/ ꝛ ꝗ ꝯscīa magna pollet ꝛ spāli grā dei. Hi ī zelo custodie aīaꝝ sūme sūt deo accepti. qꝛ vt dicit Greg⁹ ī pastorali: Nullū ī ꝯspectu omnipotētis dei mai⁹ sacrificiū ꝙ zelus aīarū. Oportet enī eos iugiter laborare circa salutē aīaꝝ. Ideo dic̄ Aug. xi. de ciuitate dei: Eps nomē ē oneris/ nō honoris Oneris qdē ꝯscīe magne. qꝛ scire debet epi: ꝙ ī obitu suo oꝫ eos reddere rationē de aīab⁹ sibi ꝯmissis. Vñ ī ꝯsecratōe epi lꝫ ritū antiquū cōsueuit ꝯsecrator ꝗrere ab eo: ꝗ ꝯsecrat̄: sic: Es tu parat⁹ in die iudicij rationeꝫ reddere deo de animab⁹ tibi ꝯmissis? Respōdet ipe: ꝗ ꝯsecrat̄: sic ita sū. Hic ē: ꝙ sancti patres timētes h° piculū sūme fugiebāt quoscūqꝫ honores maxīe epat⁹. ne de aīab⁹ sibi ꝯmissis eos oporteret deo reddere rationē. Ideo legim⁹: ꝙ bīs Marc⁹ pm⁹ eps alexādrin⁹ pollicē man⁹ sibi fecit abscīdi. vt repudiaret a dignitate epali. Magn⁹ Greg⁹ se ī dolio fecit excludi de roma. ne sūm⁹ pōtifex fieret. Quib⁹ exēplū ꝯtribuerat xp̄⁹ vt legim⁹ Iob. vi. qm̄ cū eū voluisset facere regē: fugijt ab eis. Propt̄ hoc dicit Apls ad ebreos. v. ꝙ nemo sumat sibi honorē. sꝫ ꝗ vocat̄ a deo. sic aarō. Ideo dicit Hugo de sacrīs: ꝙ nullus ē ad epatū assumēdus: nisi ꝗ p⁹ ī gradib⁹ et ecce ordinib⁹ sacris fuerit religiose ꝯuersat⁹

Quod prelatio eccastica nō ē appetēda.

Docēt igit̄ scī pr̄es: ꝙ prelatio eccastica nō ē appetēda nec desiderāda cū sit multuꝫ piculosa/ ꝛ talis appetit⁹ ex radice occulte supbie ꝓcedat/ ꝛ ex ignorātia ꝓpe miserie ꝛ defect⁹. ¶ Vñ Bern⁹ Eo ipso quo ꝗs epatū sibi ꝓcurat: stati indign⁹ ille iudicādus ē ꝛ presūptuosus quia ꝗ sibi nō sufficat: optat ī custodem alijs exhiberi. nec talis debet censeri verus prelatus/ nec pater. sed hostis populi atqꝫ sui/ ac temerarius et superbus sicut ostēdit Augustin⁹. ix. de ciui. dei. c. xix Et eccastici. vij. di. Noli effici iudex: nisi virtute valeas irrūpere iniqtates. ¶ Reuelauit quidā cistercieñ cuidā alteri fratri

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ꝙ ſibi poſt mortem fuit reuelatum in di
uina eſſentia: ꝙ ſi fuiſſet factus epiſcopꝰ
ꝙ fuiſſet damnatus. et ꝙ nichil ſic oſtē/
dit bonitatem aut maliciā aut fictionē
aut de zelum eſſe ī homine ſicut prelatio
aut regimen hominum. Unde dicit Ari
ſtoteles ī pmo politi. Principatus pro
bat virum. vbi cōmētator: quia ibi cog/
noſcit hominis prudentia honeſtas for
titudo et iuſticia vitas et clemētia. Cur
(inquit) homines dominia ſemper am/
biunt imprudenter: cum talia querere o
ſtendat hominem fatuum preſumptuo/
ſum temerariū/ et anime ſue ſiue ſibiipſi
hoſtem crudelem. eo ꝙ honores huius
mundi inquietant hominem/oſtendunt
patenter ſuos defectus/et tenent ipſum ī
periculo damnationis/ et propter mētis
inquietudinem et vexationem frequent
abbreuiant hominis vitam. Scriptum
eſt enim: Omnis potentatus breuis vi/
ta. Hylaꝰ: Cum honor ſecundū philo
loſofos ſit premium virtutis. ⁊ virtus ī
ambitioſo nulla appareat: inde eſt: ꝙ cō
muniter homines ſic imprudenter requi
runt/et cum laboribus et expenſis hono
res dominia prelaturas et promotiōes
imo et maxime illi: q̄ ad honores ſūt ma
gis inepti indigni et inſufficientes. Ta/
les enim ſunt valde obcecati ī amore ꝓ/
prio: ꝙ nō percipiūt ſuos defectus. et ar
dor ambitionis ſic eos infatuat potenꝭ
ꝙ perdunt intellectum verecūdiam et cō
ſcientiam. intantū ꝙ omne ſcelus com/
mitterēt ad hoc: vt poſſent honorem ob
tinere: quem exoptant. Sequitur: O in/
felices et imperiti homines et perditi ca
rentes conſcientia ſapientia verecundia
et omni dei timore: qui nec ſe regere ſciūt
innumeris peccatis polluti: ideo nec ali
is vir prodeſſe poſſunt. ⁊ tamen ſemper
appetunt preeſſe: qui nunq̄ nouerunt ſb
eſſe. et verbis donis peccunia amicis et
muneribus non ceſſant promotiones ā
bire et querere ſine modo. et quaſi amē/
tes et inſenſati ſe laudant ore proprio ⁊
laudari procurant. vt reputentur. qui in
digni ſunt omni honore et beneficio ī ec
cleſia ſancta dei. hec ille. ¶ Item Cirillꝰ
Qui toto poſſe exaltari ⁊ promoueri ꝓ
curat: indigniſſimus eſt omni honore et
gradu. nec contra ſe habet peius teſtio/
nium q̄ ſuum ambitioſū deſiderium. qᵒ
dignus ſit omni vitupero et contemptu
nam omnis talis in iſta parte inſenſatꝰ
eſſe conuincitur/et etiam inuerecundꝰ ſu
pbus cecus et ꝯtemptibilis nimis. hec
ille. ¶ Item Ricardus de ſancto victo.
Nichil deo abominabilius q̄ ꝙ abomi
natio deſolatiōis ſtet ī loco ſancto. talis
eſt: qui ſuis arte et ſtudio ī ſublimi ſedet
qui potius cum beſtijs conuerſari debe
ret ſua cogitatione et verbo et vita pen
ſatis. quibus parata eſt ſocietas ſuper/
borum demonum/et teter locus inferni.
hec ille. ¶ Item Victor: Miſeri quidā
contra propriam virtutem volentes in
diſcrete aſcendere ſeipſos nituntur diffa
mare. quoniam (vt dicit philoſophꝰ) pn
cipatus virum oſtendit. vnde tunc cūctiſ
monſtrant ſuam imprudentiā ſuperbi/
am impatientiam inhoneſtatē ignorā/
tiam et inſufficientiam magnam. et ſe ꝓ
curant contemni ⁊ vilipendi ab omnibꝰ
qui ſine tali promotione fuiſſent ab om
nibus venerati. Accidit eis ſicut ſimie q̄
ſemper nititur ad alta aſcendere: ⁊ ſic aſ
cendēdo habet ſuas turpitudines intuē
tibus demonſtrare. Sis igitur contentꝰ
cum propheta non ambulare ī magnis
ſed in nouiſſimo loco recumbere: quan/
tum ī te erit. et deus dabit ī futurum tibi
honorem et gloriam coram ſimul diſcū
bentibus. et etiam in preſenti. hec ille.

Contra ambitioſos et ambitionē eoꝝ.

Contra predictam ambitionem et
peſtilētem appetitum honorum lo
quitur Gregorius ī moralibꝰ/ oſtendēs
ꝙ talis appetitus procedat ex radicata
ſuperbia. eo ꝙ homo non ſit natus ad
preſidendum hominibus/ ſꝫ beſtijs aui
bus ⁊ piſcibus. vt innuit dñs dicēs geñ
iᵒ. Faciamus hominem ad imaginē et
ſimilitudinem noſtrā. vt preſit piſcibꝰ ⁊c

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Unde dominium ex peccato fuit inuen/
tum. Et lucifer dominiu3 concupiſcens
de celo cecidit/et diabolus factus ē. Ec/
cleſiaſtici. vij. Noli querere ab homine
ducatum/ neq3 a rege cathedram hono
ris. Ubi quedā3 gloſa: quia a ſolo deo
habent dari talia. ⁊ quibus parata ſunt
ab eo. ideo neq3 ab hōie et a rege hōie
ſunt petenda. Scdo Bernard⁹: Tantū
eſt pondus regiminis: ꝙ etia3 angeli ſi
peccare poſſent: timerēt hominibus pre
ſidere. Ideo Greg⁹ i pncipio paſtoral'
c.ij. Ab ipitis paſtoralis dignitas qua
temeritate ſuſcipit. cum ars artium ſit re
gimen animarum. ¶ Ideo dicit Hiero
nymus: Caue honores: quos ſine culpa
tenere non potes. Et Greg⁹ exponens
illud moralium: Gigantes gemunt ſub
aquis: tāti periculi et oneris eſt pondus
regiminis: ꝙ etiam ſancti viri et magni
gemunt et timent de ſe: ſi regimen detᷣ eis
¶ Item Aymo ſuper idem verbum: O
ſtulte ambitioſe ⁊ quid mouet te ad pre
ſidendum alijs: cū ſis oneratus peccatis
maximis/et ſemp fere ſine gratia dei? in
quo confidis? ⁊ cur de te tantū preſumis
qui neſcis teipſum regere/nec vitam paſ
ſionabile3 domare/aut vicio ſeu fragili
etiā tentationi reſiſtere: ⁊ preſumis alioſ
regere: cum animarum regimen habeat
omnem artem i difficultate excellere ⁊ ſu
perare? O miſer et ꝙ potenter te deiecit
diabolus/et tua preſumptio: cū ſis puer
moribus/et inutilis penitus: et extimas
te poſſe: quod ſancti viri fugiunt/et recu
ſant etiam ad tpus modicum acceptare
Sublimitas honorum frater mi ſcias:
ꝙ magnitudo ſceleru3 eſt. Unde ſi infer
num finaliter adeas: innumerabiles vi/
debis: qui honores ambierunt: ſicut ⁊ tu
et i honoribus: ⁊ poſt eos finaliter ſunt
damnati. Raro vidiſti amatores hono
rum ſaluari. quia dum fumus honoru3
illos obcecat et delectat: creſcit culparum
pondus illos deijciens vſq3 ad profun/
dum eternarum penaru3. hec Aymo ibi
¶ Itē Cirillus: Dictum eſt ab antiquiſ
preſidens ambitioſus et honorum ama
tor nō debet dici rex nec prelatus/ſed aſi
nus coronatus. vt cū ſupra ſe portet pō
dus regiminis et animarum onus: non
ſentit. quia mortuus eſt deo. imo et ſibi.
imo et populo ſuo. dum nulli placet. nec
ē vtilis ſubditis/neq3 ſibi. Sequit: Nul
la ē maior plaga i populo/ et i nullo de⁹
illi pro hoc ſtatu maiorem oſtendit ira3:
ꝙ illu3 ſubdere infelici paſtori. qui de ſa
lute non curat ouiū. quia non eſt paſtor
nec pater. ſed mercennarius: qui non q̄/
rit ſalutem populi/ſed mercedem ⁊ emo
lumentum ſeculi. in quo ſtat tota retribu
tio eius. ¶ Item Damaſius: Quis co
gitare ſufficiat: quantu3 malus preſidēſ
populo chriſtiano nocet/dicente ſcriptu
ra prouerbioꝝ. xxviij: Regnantibus im
pijs ruine hominum. quia non querunt
in ouibus ſalutis paſcua/nec dant illis:
vt teneantur ſpiritualia/nec tēporalia ſb/
ſidia. ſ3 i omnibus exempla peſſima. vt
potius videantur predones vel raptorſ
ꝙ veri patres. Quid igitur de iſtis deus
habet facere: conſidera. quia i laborib⁹
hominum non ſunt: ideo nō cum homi/
nibus flagellabuntur/ſed cum demoni/
bus perpetuo i inferno. hec ibi. ¶ Pro
uerbioꝝ. xxviij. Leo rugiens ⁊ vrſus eſu
riēs princeps impius ſuper populū pau
pere3. Et xix. dicitur: Dux indigēs pru
dentia multos opprimet per calumniam
¶ Bernardus In nullo ſentio mihi ita
deum iratum ꝙ in hoc: quia cu3 indign⁹
eſſem poni ad remū: poſit⁹ ſum ad plau/
ſtrum ſiue ad gubernaculum i regimine
ſtatus mei. Cuſtodiat nos deus ab iſta
peſte. alias perditi ſumus.

Quod exemplis patrum eſt omnis pre
ſidentia contemnenda. ⁊ cur reges ſunt
in magno periculo ſaluandi.

Exempla ſanctorum multu3 debent
nos mouere ad contemptum ho/
norum/et ad horrendum maledictā am
bitionē hominum. Unde Chriſtus ca/
put noſtrum cum vellent eum facere re/
gem: fugijt/⁊ abſcondit ſe. Johānis. vi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Rabanus per hoc oſtendit: ꝙ periculo/
ſa eſt prelatio hominum. et hoc intantū
vt incomparabiliter eēt melius quibuſ/
dā mori corporaliter q̄ temporaliter ꝓ/
moueri · Glorioſus gregorius fugijt: ne
ſummus pōtifex haberetur. vt ſuperius
fuit dictum. Similiter magnus auguſti
nus fugiebat omnem ciuitatem non hñ
tem epiſcopum. ne in epiſcopum eligere
tur. Alia exempla multa hñt inferiꝰ poni
Bt̄s Ludouicꝰ frat̄ minor fuit q̄ſitꝰ: cur
renūciaſſet regno ſicilie/⁊ intraſſet ordi/
nē minoꝝ. Reſpōdit: feci ſic: qꝛ pauci re/
ges ſaluāt̄. Queſitꝰ ī qᵒ reges cōiter ſūt
magis deo obnoxij. Reſpōdit: qꝛ nō ſer
uāt iuramēta: q̄ faciūt/ nec pacta ꝓplo ꝓ/
miſſa/ neqꝫ iuſticiā faciūt. imo ipſaꝫ ſine
ve͛cūdia vēdūt. ꝯuertūt totū dn̄iuꝫ ī tyrā
niā ⁊ raptū pecuniaꝝ. nō diligūt ꝓplꝫ ñc
rē publicā. nec vnq̄ ī hᵒ ſtudēt. cū tñ reci
piāt ꝓpt̄ hᵒ redditꝰ et emolumēta vltra de
bitū. nec vllū faciūt ꝓplo ſ͛uitiū niſi mer/
cēnariū ⁊ pecunioſū. nūq̄ dicūt nec ſ͛uāt
v͛itatē/ etiā iuratā. gaudēt de litibꝰ ⁊ ꝯtro
uerſijs ꝓpli. ⁊ pacē odiūt. imo caute inter
eos lites nutriūt. ideo oīuꝫ maloꝝ q̄ rōe
bādogioꝝ vl' decidij ꝓpli ꝯmittunt̄/ maxi
me homicidioꝝ ⁊ vexatōes illiꝰ: oīuꝫ ſūt
ipſi cā ⁊ rei apud deū. nō hñt ſecū hōies
timētes deū. ſꝫ ſiles ſibi fures raptores ⁊
ſine ꝯſcīa ⁊ timore dei. nūq̄ vē ꝯfitent̄. ñc
ſine criminibꝰ maximis cōicāt. nūq̄ ſatiſ
faciūt. ſemꝑ optāt cape bona ecc̄e. ⁊ illā
ꝯtinue offendūt. ⁊ ei ſine timore dei iniu/
riant̄. ſemꝑ ſūt excōicati/ nec abſoluunt̄.
ſemꝑ intēdūt voluptatibꝰ vīdictis furtiſ
⁊ rapinis. vt videant̄ peiores demonijs
nulli ꝯpatiunt̄. qꝛ ſunt crudeliſſimi reipu
blice hoſtes. Quomō igit̄ ſaluabunt̄ ta
les: ſi iuſtus vix ſaluabit̄? vt dixit bt̄s pe
trꝰ: Impij igit̄ iſti vbi apparebunt ī iudi
cio? Quis miſ͛ iſta ꝯſiderās nō fugit im
pia ⁊ regna ⁊ oēꝫ ſpēꝫ ꝓmotōis. cū vide
at ſibi clare infernū eē preparatū et mortē
Hec dicebat dꝰſcs. ideo noluit effici rex

Quid ſenſerunt periti de ſalute animaꝝ principum mundi.

Iuxta pretacta de ſalute regū legi:
ꝙ rex robertꝰ ſicilie frater dcī ſacti
ludouici/ audiēs predictā ſentētiā a me/
morato ſcō q̄ſiuit a quodā grādi magi/
ſtro ⁊ famoſo ī theologia: q̇d ipſe ſenti
ebat de ſalute regū/ ⁊ an ſint ī via ſalutiſ
Pro reſpōſiōe ad dictū principem dixit
dictus magiſter pūcta ſeq̄ntia. Primū
ꝙ chriſtianꝰ viuēs ī ſtatu regio viuēs ſꝫ
dei leges erat ī via ſalutis. Et ꝓbauit: qꝛ
deꝰ īſtituit illū ſtatū. vt patet ṗmo reguꝫ
xv. de ſaule/⁊ poſt de dauid ī. ij. regū. ⁊ di
lexit multos reges iuda/⁊ extra iudeā. ſi
cut de iob ⁊ de agabaro. cui miſit thomā
poſt eiꝰ aſcēſioneꝫ. de tribꝰ regibꝰ oriētis
veniētibꝰ ad eū adorādū/⁊ de multis ali
is viuētibꝰ ſꝫ legē naturalē. ¶ Secūdo
quia eccleſia chriſti multos canonizauit
patet de ſancto ludouico francie ⁊ caro/
lo/⁊ de echmundo anglie/⁊ de ildefonſo
caſtelle et de mltis alijs. ¶ Tertio: quia
regibꝰ ⁊ ṗncipibꝰ ē ꝯmiſſa cura aīaꝝ/ et
inunguntur ī coronatione/ ī ſignū: ꝙ ſūt
ſpeciales ſerui dei ⁊ ꝑ eū electi/ et ad ma
gna deſtinati/ et poſſibilia obſeruari. nō
eſt ergo dubium: quin ſibi ſeruiētes ſecū
dū normā eis a deo prefixā quin viuant
multū meritorie/ et quin eis dent̄ magna
premia poſt mortē ī celo. Cōfirmat̄ per
illud dictum Gregorij ī paſtorali: Nul/
lum ī conſpectu omnipotētis dei maius
ſacrificium q̄ zelus animarum. Cum er
go regale officium totaliter ſit conuerſuꝫ
ad ſalutem animarum/ ſeruando leges
iuſticie/ et deſtruēdo et perſequendo pec
catores/ tenendo iuſticiam pacem et ve/
ritatem in populo: certum eſt conſequen
ter: ꝙ ſunt in via ſalutis. et eo amplius:
quo pre alijs ſūt ordinati ad maiora bo
na facienda q̄ q̇cūqꝫ alij inferiores eis.

Que ſunt: que maxime damnant ani/ mas principum.

Secundū pūctū quod idē magiſter
poſuit: fuit iſtud. videlicet ꝙ mul/
ti reges exorbitabāt a via ſalutis/ ꝓpter

(c) 2006 Ministerio de Cultura

coꝝ mores damnabiles/et coꝝ vitã et
opa digna morte. Nã ipſi pmo notabi
liter offendũt ſemp deũ. cuius ſũt vicarij
q2 ei9 ſacre legi et pceptis nimiũ ↄtradi/
cũt. vt p3: ſi p pcepta diuĩa ſingla diſcur
raſ/deſcẽdẽdo ad pticlaria ĩ qb9 mltũ of
fẽdũt. ¶ Scdõ: q2 mlti pncipes regũt ↄ
ſilio vroꝝ ad grãdẽ ſui ↄfuſionẽ ĩfamiã
⁊ deſtructionẽ iuſticie. ⁊ extimant efemia
ti/⁊ ↄſeqnter inſenſati. Jtẽ q2 etiã hñt
iuxta ſe hoĩes ↄſiliarios/ſine oĩ timore
dei. q2 ſemp querũt eis placere ĩ oĩb9 deo
ſpreto/imo ⁊ ṽitate ⁊ iuſticia/⁊ pactis iu
ratis omiſſis. ¶ Tertio: q2 inſurgũt ↄ ſe
uitores dei. vid3 ↄ brachiũ eccaſticũ/tra
hẽtes eccaſticos ad forũ ſuũ. et pptˀ h9 di
xit decretũ eos eẽ deponẽdos. vt p3. xi. q
i. Saluator. ¶ Jtẽ ĩ grãdẽ ↄtẽptũ dei ⁊
ſue reuerẽtie pmittũt platos ecce ſibi ge
nu flecti ⁊ oſculari man9. nec eis venienti
b9 aſſurgũt. imo pmittũt eos p lõgũ tp9
ſtare genu flexo ĩ terra. quod ẽ ↄ ſcas cõ
ſuetudines ſcõꝝ impatoꝝ et regũ. Et cõ
demnantˀ de iſtis di. ix. Eſt. et lxiij. d. Va
lẽtiniã9. ⁊ extra de iudicijs: Nouit. ⁊ de h9
ĩ autẽtic. de ſanctiſſimis epis. ¶ Jtẽ aliq
ducunt prelatos ⁊ reliquos ad bella. et
ſuis ⁊ indigniſſimis ſuitorib9 pcurãt a
ſũmo põtifice dignitates bñficia ⁊ epat9
cũ ṽbis ſonãtib9 minas. q̃ claudũt impſ
ſionẽ ⁊ extorſionẽ. Et recipiũt a prelatis
homagiũ manuũ vel fide. ⁊ vẽdicãt ſibi:
q2 ſũt iudices exemptoꝝ/ allegãtes: q2 p
ſcribũt ĩ talib9 iurib9. cũ ↄ libertatẽ eccle
ſiaſticaꝫ nulla ſit poſſibilis preſcriptio.
vt p3 extra. de ĩmunitate eccaꝝ/⁊ ĩ multis
alijs locis. De his etiã legitˀ ⁊ noua ext.
de ſimo. ⁊ diligẽti. ⁊ de regulis iuris. c. vl
timo. ¶ Jtẽ capiũt bona eccaſtica. ⁊ ad
ea q̃ nõ rapiũt: ſemp aſpirãt et ſuſpirãt.
et p ↄſequẽs ↄmittũt ſacrilegiũ. xij. q. ij.
Jndigne. ⁊ ij. q. iiij. Sacrilegiũ. ¶ Jtẽ
impugnãt eccam: ĩ qb9 poſſũt. ⁊ fauorãt
vexãtes eccas ⁊ monaſteria. que tñ tenẽ
tur defenſare. ſic ĩ ſua coronatione pmit
tũt. xij. q. ij. Qui abſtulerit. xcvij. d. Ecc
⁊ xxiij. q. v. Pñcipes. ⁊ xij. q. i. Futurã
⁊ xcvij. d. Hic. Jmo ſi eccaꝫ nõ defendũt
debent deponi. xcvij. d. Ecce. ⁊ xv. q. vi.
Ali9. Jtẽ qñ coronantˀ iurãt ſuare fidẽ
ecce romane ⁊ dño pape. lxiij. di. Ego.
⁊ extra. de re. iu. Ad aplice. Per id etiaꝫ
ſũt criminoſi: q2 nedũ ĩ pdc̃is viuũt piuri
ſ3 etiã nec ſuãt puilegiũ ſbditis/nec iura
mẽta p predeceſſores ſuos firmata illis
Propter que mala perdunt multuꝫ coꝛ
populi et gratiam dei/et occurrunt eis fi
naliter multa mala.

Alia ſunt: que conferunt multum ad da
mnationem principum.

Cantuarieñſis etiã ĩ libello quẽ fecit
de laborantib9 p penis inferni: ad
dit ſequẽtia mala/oſtẽdẽs: quomõ multi
pncipes damnantˀ ppter ſequentia mala
Primũ dĩc: q2 ẽ irreuerẽtia eccaſticoꝝ. q
bus volũt dñari ⁊ hẽre bona eoꝝ. ⁊ ſemp
inuidẽt eis. ⁊ fauorãt: q2 barones nobi/
les ⁊ milites rapiãt bona eoꝝ. ⁊ diffamu
lãt ſi cõitates aliq̃ preiudicẽt eis ĩ quoq̃
Cõtra quos ſũt mlta decreta. ſpãlr. xxiij
q. viij. Quo auſu. et. xxxvi. di. Si quis.
Jtẽ q2 extorquẽt a clericis penas ⁊ pen
ſiones ↄ iura. xv. q. ij. vbi vide: quom9
tenentˀ ad penam. x. librãꝝ auri. xv. q. ij
Quicũq3. Jtẽ multi exercent ↄ pmũ pre
ceptũ diuinũ artes phibitas. ſic geomã
tiã ⁊ nigromãtiã. que hñt pacta occulta
cũ demonib9. hñt maleficos familiares
Jnnituntˀ etiã aliq̃ ĩ iſtis vt poſſint falſa
re aurũ. quod aſſerũt/exponẽdo eũ ĩ ſuiſ
pecunijs eẽ finiſſimũ. ⁊ ẽ totũ alquimia/
tũ et fictũ. Mutãt etiã pecunias: qñ vo/
lũt: ĩ deſtructionẽ ppl̃i/et ad ſui tpale p/
fectũ. Et cũ deberet eẽ pñs et ptectores
reipublice: ſũt capitales hoſtes illi9/ ma
xime exercẽdo ĩ ppl̃is tyrãnideꝫ continue
manifeſtã. ¶ Secũdũ ẽ: q2 nunq̃ ẽ ĩ eis
ṽitas. et p nichilo hñt ſoluere iuramẽta
et pacta facta cũ qbuſcũq3/ foros etiã et
leges. quod nõ faciũt principes pagani
nec infideles. ¶ Tertiũ ẽ: q2 rapiũt: quic
q̃d poſſũt a ſbditis etiã aliqñ oĩ coloꝛ ex
cluſo. et eligũt ſibi raptoꝛs marios et of
ficiales: q̃ ſũt crudeliores lupis et leõib9

(c) 2006 Ministerio de Cultura

qui cū eis diuidūt adquiſita p predā. et
īponūt etiā pplo tallias et vectigalia: q
nō poſſunt: cū ſint ꝯ foros et ꝯſuetudīes
antiquatas. Sup oīa diligūt pecunias
et ppt pecuniā ꝯmitterēt oēs fraudē ꝛ oē
malū. nūq̄ ad aliud aſpirant/ nec aliud
ꝯſiderāt/ nec de alio fere ē vnq̄ ī eis ſermo
¶Quartū nullā faciūt iuſticiam. ſꝫ eam
publice vēdūt. Indulgent homicidis ꝛ
reis de oī crimine: ſi pecunia intercedat.
cū tñ dicat lex diuīa: Nō patieris malefi
cos viuere. exodi. xxij. ꝛ. iij. regū. xx. Dic
tū ē ipſi acab regi iſrl (pcepto dimiſerat be
nadab regē ſyrie abire) qꝛ dimiſiſti virū
dignū morte: dabit aīa tua p aīa ſua/ et
ppls tu⁹ p pplo ei⁹. ¶Quītū: qꝛ ſunt pu
blici homicide/ aſſumētes guerras ꝯ ali
os ſine iuſta cā/ licētiātes ſubditos ad fa
ciēdū adiuicem bādagia lites ꝛ mortes
imo (quod peius ē) cū teneant facere ſeruari
pacē inter ſuos: ꝛ ipſi nutriūt lites ꝛ ſciſ
mata/ expectātes: q ſubditi foriſfaciāt: vt
inde poſſint haurire pecunias. ꝛ vēdicāt
ſibi bōa ſubditoꝝ. nō ꝯſiderātes: q ppter
cōſeruādā pacē/ ꝛ tenēdā iuſticiā ſūt a deo
poſiti ī pncipatu/ ꝛ a pplo ppt hoc admiſſi
Imo ppt hoc det eis ppls honores trāſcē
dentes ꝛ emolumenta maxīa/ ꝛ ſeruiat eis
vt dn̄is naturalib⁹. ꝛ ipſi recipiunt dicta
emolumēta oīa ſine oī ſeruitio facto pplo
Sūme gaudēt de oī ſcādalo et diuiſione
ppli. ꝛ talia libenter nutriūt ī eis. vt inde
hēant occaſionē haurīedi pecunias ab
eis. Itē faciūt innumeras iniuſticias ꝛ ī
iurias pplo. quē tenēt nō quaſi fratrē: ſꝫ
vt captiuū ꝛ empticiū ꝯ deū ꝛ caritatem.
Ideo videm⁹ multas domos regū ꝛ re
ges turpit cadere/ et eos pdere regna p
ſemp. Eccleſiaſtici. x. Propter iniurias
dolos et iniuſticias traſfert de⁹ regna de
gēte ī gentē. Itē ponūt ſup ppls exactio
nes/ pedagia/ onera īportabilia/ et vecti
galia ꝯ conſuetudines ꝛ iura patrie. ꝛ de
paupāt gētes vſq ad deſperationē. nulli
ꝯpatiunt. ſꝫ ſūt ſic demones. qꝛ nō ſūt dei
miſericordiā ꝯſeqndi Sūt publici hoſtes
reipublice. qꝛ nō hn̄t: qui eis audeat reſi
ſtere. Cōſentiūt piratis rape bona/ etiā
ſuoꝝ ꝛ poſſe rape bona quorūcūqꝫ alio
rū. de quib⁹ nulla ſatiſfactio fit vnq̄. ſꝫ cū
tali obligatōe deſcēdūt ī infernū Inueni
unt ꝯtinue nouos modos haurīedi pe
cunias ꝛ vexādi ſubditos. Et hn̄t ꝯfeſſo
res tales: quales ꝛ ipſi ſūt/ hōies ſine ti
more dei ꝛ ꝯſciā. q vt poſſint ab eis exal
tari et promoueri: abſoluūt eos late ab
omni crimine. vt ſic cecus cecum ducat ī
profundum inferni.

Alia mala: qb⁹ pncipes aliq damnant.

Ceſarius etiā ī libello de luctu ecce
terre ſancte ponit etiā ſeqntia ma
la: qb⁹ multi pncipes damnant. Primū
qꝛ multi vident peccare ī fide: dū vident
dubitare de reſurrectōe mortuoꝝ. quod
pcurat eis diabolus/ oſtēdēdo īfinitatē
ſuoꝝ criminū ꝛ penaꝝ futuraꝝ. iō ꝯſolā
do eos inducit eos ad credēdū: q nulla
pena ē eis parata. nec ipſi heſitāt talem
hereſim ſibi imprimere ꝛ ex corde. ¶Se
cūdū qꝛ p lucro ſuo tpali ī grauamē po
puli mutāt monetas ꝛ falſificāt ꝯ deū. qꝛ
tenent ad ſatiſfactionē/ maxime ſi pmaꝫ
iurauit tenere. ext. de iureiurādo: Quāto
¶Tertiū ē: qꝛ occupāt terras et poſſeſſi
ones alienas/ q̄s nō ꝯtenti. xxiij. q. iij.
Trāſferāt. nec poſſūt ſaluari: quātūcūqꝫ
bene adminiſtrēt: niſi reſtituāt. xxiij. q. v.
Neqꝫ. et. lxi. di. Mirant. ¶Quartum:
qꝛ aſſumunt guerras et bella iniuſta. qꝛ
bellū aut guerra iuſta ē p fide/ vl ex ap
pbatione ecce/ vl p reb⁹ repetēdis vl de
fendēdis. xxiij. q. ij. Dn̄s. ¶Quītum: qꝛ
faciūt leges iniquas ꝛ ꝯ caritatē. quod
arguit. xxiij. q. iiij. Si ecca. ꝛ di. iiij. Erit
aūt. ¶Sextū: nō puniūt blaſfemos/ nec
turpit iurātes publice ī chriſti cōtēptū et
bte virgis ꝛ oīpotētis dei. xxiij. q. iiij. Nō
inuenit. Imo nec agūt ꝯ alios malefac
tores. xxij. q. v. Nō fruſtra. ¶Septimū
hn̄t conſiliarios peſſimos. pma. q. i. E
ſtate. ꝛ extra de iureiurādo. Quāto. ī pn
cipio. Specialit delectant ī adulatorib⁹
detractorib⁹ mēdacib⁹ ꝛ crudelib⁹. nec di
ligūt timētes deū/ nec zelātes veritatem.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

¶ Octauū: nullā correctionē ſuſtinent a quocūqȝ. Sūt ſupbiſſimi/ ⁊ ꝓ nichilo vīdicatiui. retinēt ſemp odiū/ ⁊ ꝓpoſitū vīdicādi. hūt geſt⁹ feroces et odibiles. nūꝙ̄ iniuriā ſibi factā parcūt ex corde. ¶ Nonū: ī vanitatib⁹ expēdūt fatue ⁊ exceſſiue ꝓ deo dāt malo corde. reputant tale datū ſe pdidiſſe. ꝓonūt beatitudinē in laudib⁹ hominū ī pōpa ⁊ vanaglia ī gula ⁊ ī voluptatib⁹ Inuidēt ſibi equalib⁹ vt de illis vix poſſint bonū audire. Sūt ſūmi pccōres/ et ſūme elōgati a deo ⁊ ab oī bonitate ⁊ virtute. Nulli ſuuāt fidē/ nec tenēt ī qbuſcūqȝ vitatē/ nec vecūdant mētiri/ nec publice male agere. Et ī fine doctor iſte concludit ꝯ oīs principes tam eccleſiaſticos ꝙ̄ ſeculares/ ſic dicens.

Exclamatio ad regentes: vt caueant: ne damnentur.

O Igit̄ vos ꝑncipes attendite tā eccleſiaſtici ꝙ̄ ſeculares: qꝛ niſi vos bn̄ viuatis/ ⁊ deo ī vr̄is officijs fidlr̄ ſuuiatis: ſcitote vos eē pre alijs cruciandos nec opiatis vos ad extra vulpina hypocriſi. qꝛ ꝯditor cordis cor aſpicit/ ⁊ ad illud ꝑncipalit̄ attēdit et iudicat. Et vnde poſſetis mereri gloriā paradiſi ꝓcuratiſ vobis penas ſupremas inferni/ et breuitatē vite preſentis/ ⁊ calamitatē multā ī ea. qꝛ clamores ꝑpl̄i dei vobis ꝯmiſſi (ꝙ̄ȝ peſſime gubernatis ⁊ regitis) aſcendunt ad deū. quos de⁹ qui pura pietas ē: exaudiuit ꝯ crudelitatē ⁊ maliciā vr̄aȝ. Attēdite igit̄: quid vobis dicat altiſſim⁹ ſapientie. vi. Audite g⁹ reges ⁊ intelligite. diſcite iudices finium terre. prebete aures vos: qui ꝯtinetis multitudines/ ⁊ placetis vobis ī turbis nationū. quoniaȝ data ē vobis poteſtas a dn̄o/ ⁊ virt⁹ ab altiſſimo. q̄ interrogabit opa vr̄a/ et cogitatōes fruſtrabit̄. qꝛ cū eſſetis miniſtri regni ill⁹: nō recte iudicaſtis/ neqȝ cuſtodiſtis legem iuſticie/ neqȝ ſm̄ volūtatē dei ambulaſtis. horrendū et cito apparebit vobis. qꝛ iudiciū duriſſimū ī his q̄ pſūt: fiet. Exiguo eni ꝯcedit̄ miſericordia. potentes aūt potent̄ tormēta patient̄. Sequitur: Fortiorib⁹ ꝙ̄ alijs fortior extat cruciatio. hec ibi. ¶ Ideo ꝯſulit rectoribuſ ſcīs rex Dauid. pſalmo. ij. dicēs: Et nūc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terrā. Seruite dn̄o ī timore: ⁊ exultate ei cū tremore. Apprehendite diſciplinā ne quādo iraſcat̄ dn̄s: ⁊ peatis de via iuſta Ne. ſ. poſſitis benefacere: cū volueritis qꝛ tūc iā ceſſabit vobis tp̄⁹ merēdi/ ⁊ poteſtas benefaciēdi ⁊ penitēdi. Ex pdc̄is apparet: ꝙ̄ piculoſuȝ ē ꝑncipib⁹ male viuere ⁊ male agere/ ⁊ quāta mala ſūt eis parata a dn̄o deo ſuo. Apparet etiā ex ꝑdictis ꝓpoſitū ꝑncipal̄. vidl̄ȝ ꝙ̄ mala ⁊ piculoſa ſit ambitio ⁊ amor honorꝫ: ī quibuſcūqȝ inueniantur. ⁊ maxime in viro eccleſiaſtico ſoli diuino cultui mācipato

Propter que ambitio eſt cauenda.

B Eatus Metodius ī ſuo dietario c. xij. ſingularit̄ impugnauit ambitionē ꝓpter multa. Primo qꝛ dixit ambitioſus multū ē nociuus. ⁊ pmo: qꝛ ſēp ē anxi⁹ triſtis ⁊ pauidus: quid dicat/ vel q̄d faciat: vn̄ poſſit pdere: quod optat. Ideo honeſtatē fingit. humilitatē ſimulat. libenter oīb⁹ adulat̄. oīb⁹ ſe inclinat oīuȝ ē ſeru⁹. oīum ē tributari⁹. grauē pugnā hēt ſēp ī ſe: dū iniqtas mouet et pulſat ei⁹ animū: ⁊ ambitio retrahit manū ⁊ timor. diſſimulat multū. honores eni ſecū picula trahūt. Vn̄ quāto mōs altior: tāto freqnti⁹ pcutit̄ fulgure ⁊ impreſſionib⁹ aeris multis. Magni eni libertatē pdūt: dū nō audēt ire niſi cū multis ⁊ cū armatis ¶ Secūdo: qꝛ ambitioſi ſi preſint: ſunt valde nocui ꝑplis. ꝓuer. xxviij. Regnātib⁹ impijs ſequunt̄ ruine hominū. Itē leo rugiēs ⁊ vrſus eſuriēs. Princeps impi⁹ ſup ꝑpl̄ȝ paupē. ⁊ dux idigēs prudētia multos opprimet ꝑ calūniā. ꝓuer. xix. ¶ Tertio: qꝛ preſidētie ſepi⁹ ſūt occaſio ꝯmittēdi multa maiora pccā. ſic docet Ieremi. c. v. dicēs: Ibo ad optimates: ⁊ loquar eis. ſ. arguēdo eos ex pte dei. Seqt̄: Quia magis hi ꝯfregerūt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

iugū/rupūt vincula .i. legē et pcepta. Se
quit: Iſti ĩueti ſūt laqos ponētes ad ca
piēdos viros. Sequit: Et ſic magnifica
ti ſūt ꝛ ditati. qꝛ pterierūt ſmones me
os peſſime. ¶ Ideo dicit Greg⁹: ꝙ licet
aliqñ aliquos pfectiſſimos viros voca
uerit de⁹ ad regimē aiaꝝ: ſic petrū ꝛ ſiles
aliquos etiã quos tenere diligit: a tali/
b⁹ laborib⁹ ꝛ piculis elōgauit. ſic paterfa
milias ſuos ſuos ad laborē agri mittit
filios aūt a tali vexatiōe eximit. et inde fi
lij ĩ ſecreto domi decoꝛ reſidēt: cuꝫ ſerui ĩ
puluerib⁹ ꝛ ĩ eſtib⁹ deturpant. Similr ca
pa pluuialis nō iō ſupponit ceteris veſ/
tib⁹: vt carioꝛ hēat. ſꝫ vt iferiores veſtes
pſeruent a pluuia/ꝛ ipſa ſola balneet. ꝛ
ſic ꝑꝑ vtilitatē aliarū veſtiū ponit ſupra
alias veſtes. Dic ē: ꝙ q̄ preeſt: nō debet
credere: ꝙ ſit ſbditis melioꝛ. ſꝫ debet crede
re: ꝙ a deo poſit⁹ ē ĩ pſidētia ꝑꝑ ſbdito
rū vtilitatē. ꝛ nō ꝑꝑ ſuū meritū. imo forte
aliqñ: vt ei⁹ appareat ĩprobitas. de qua
forſitã hēt damnari. Expedit enĩ: vt vn⁹
moriat p pplo .i. labori magno expona
tur et piculis. ꝛ nō multi ſimili labore p/
dant. Vn⁹ enĩ ponit alte ĩ patibulo: vt a
lij corrigant/ꝛ nō interficiant. Sꝫ ſic dic
Greg⁹: ſtulti ambitioſi exēplo ſtultoꝝ fi
lioꝝ iſrl' māna faſtidiūt. ꝛ poꝛros ꝛ cepe
deſiderāt. q̄ nō ſine lacrimis maſticantur
Nā honores ꝛ pſidētie ſemp virū pru
dentē debēt ad lacrimas adducere. dū ſe
videt tātū ferre pōd⁹ ĩ ſuo humero: ſb q°
merito rationablr ne damnet. hēt timer
ſemp ꝛ dolere. hec ille. ¶ Itē Caſſia⁹:
Grādis macula dignitati adquirit: cum
hōi improbo ꝛ indigno ꝯfert. ꝛ tñ q̄ pe/
iores ſūt: maiores dignitates querūt. qꝛ
valorē dignitatis nō ĩtelligūt/nec penã
q̄ eis ſuat ſua ambitōne aduertūt. Scri
ptū ē ſapie. vi. Potētes potent tormēta
patient. Et Apocal. xviij. Quãtū glori
ficauit ſe iſte ĩ delicijs: date ei tormentū ꝛ
penas. q̄ mala etiã moꝛdēdo ſentiūt: qñ
mala ſua nec remediari nō poſſūt. Le/
gim⁹ de multis ꝛ magnis principib⁹: ꝙ ĩ
moꝛte lacrimātes ꝛ cū clamoꝛe dicebāt:
vtinã fuiſſē ruſtic⁹ vl' cerdo/ꝛ nūꝙ rex ſic

pnceps. o miſ ꝛ q̄d erit de me ꝛ q̄d mihi
dicet ꝛ faciet de⁹. hec ibi. ¶ Itē Cipria⁹
Honores pecunie ꝛ mulieres poteſtatē
irruēdi hñt infamādi hōies/ imo ꝛ irruē
di ĩ deū. quod figuratū ē Mat. xxvij. vbi
dr: ꝙ milites accipiētes arūdinē de māu
chriſti inde pcutiebāt caput ei⁹. glo. arū
do q̄ vacua ē: poteſtatē ſignificat terre.
nã q̄ nulla vtute fulcit: dū a pcōre tenet
Cū tali enĩ malus pſes pcutit chriſtuꝫ ĩ
capite: dū ſuū regimē ĩ dei cōtēptū et ppli
nocumētū vtit. Vēt⁹ enĩ ſolet flamas in
cēdere: ſic terrena poteſtas maliciaꝫ hōi
nū ſolet augere: donec aqua diuine grē
faciat hominē honoꝝ hñ ꝯtemptoꝛem

Contra ambitionem eccleſiaſticoꝛum.

GLorioſus etiã Bern⁹ li. iij. ad eu
geniū papã multū impugnat am/
bitionē/maxime ĩ eccleſiaſticis/ dicēs: O
ambitio ambitiētū crux ꝛ quom° oēs toꝛ
q̄s/ꝛ oīb⁹ places: ꝛ tñ nichil acerbi⁹ cru/
ciat. nil moleſtius inquietat. nil tñ apud
miſeros ꝛ moꝛtales celebri⁹ negocijs ei⁹.
an nō limīa aploꝝ plus iã ambitio terit
ꝙ deuotio? an nō vocib⁹ ei⁹ noſtrū totū
reſultat palaciū? an nō q̄ſtionib⁹ ei⁹ taꝫ
legū ꝙ canonū diſciplīa inſudat? an nō
ſpolijs ei⁹ oīa terra inhiat ĩexplebili aui
ditate fera rapacitas? hec ille. ¶ Item
Croma⁹ de mūdi ꝯtēptu ſic inq̄t: In de
ricis meis pre alijs vicijs apparet ambi
tio. imo ꝛ ſtultitia magna. Nã q̄ maxie
carēt ſapīa ꝛ virtutib⁹ ꝛ induſtria ad re
gēdū: illi ĩ h° mari magno pcā nitunt na
ues maximas gubernare. nō pōderan/
tes validos ventos tētationū/ nec fluct⁹
tribulationū/nec carētiã virtutū. vbi abū
dāt mēdaciū furtū ꝛ homicidiū ꝛ adulte
riū et mala alia p exceſſū. O extra modū
ſtulti ꝛ tardicoꝛde ad credēdū ſcripturis
ſacris ꝛ exēplis ſcōꝝ ꝛ experientijs tpoꝝ. q̄
oīa atteſtant: ꝙ pſidētia ſit q̄d piculo/
ſū/maxime ĩ eo: q̄ de deo nichil ſentit/nec
bonū virtutis aliq̄d ĩ ſe expit. ſꝫ ĩ ſpūali
b⁹ p oīa intēdit ignorās penit⁹ ꝛ brutal'
O igit ambitioſe beſtialis et ſtulte ĩ tui

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ꝯfuſionē reſpice ad paganos: q̄ licet ſa/
piētes ⁊ famoſi ꝑiti indignos ſe de regi
mine arbitrātes fugiebant: cū ſe ad regi
mē ꝑpli vocarēt. Et exēplificat ibi de mar
co ſcipione nobili romano. q̄ elect⁹ ī im
patorē ſemꝑ fugīt de roma/ dicēs: Me/
li⁹ ē rome ꝑdere marcū: ꝙ ſi marc⁹ ſua ī/
ſipiētia deſtruebat romā. Silr exemplifi
cat de fabio maximo: q̄ nullo mō electiōi
de ſe facte voluit ꝯſentire. Et dicit ibi: ꝙ
eoipſo ꝙ aliqˢ ꝓcurat ſibi dignitatē et
honorē: eoipſo debet a tali honore vt in
dign⁹ repelli/ ⁊ vt inuerecūd⁹ temerari⁹ ⁊
inſan⁹. hec ille. ¶ Itē Epiphani⁹: Grā
dis eſt ars mundanoꝝ ad ꝓcurādū ſibi
honores. q̄ʒ aut precib⁹ magnoꝛuʒ/ aut
magnitudine obſequioꝝ/ aut nobilitate
parētū/ vl' hypocritali ſimulatiōe/ aut fic
ta hūilitate allegātes ſe eē indignos: vt
digni reputent. Et hec oīa vidēs ſummus
iudex cuilibet iſtoꝝ dat premiū: quod m̄
ret. ſ. hic ꝯfuſionē ⁊ ꝯtēptū gētiū/ ⁊ ī poſ
terū baratruʒ īfernale. Et ad hoc addūt
multa exēpla. ⁊ ꝑmū ē de ambroſio/ refe/
rēs: quāta fecit: ne eps fieret. Silr greg⁹
et de ſco amonio: q̄ aureʒ ſibi precidit. et
vltimo voluit ſibi precidere linguā: niſi
q̄ʒ fuit dimiſſus. Et illud tertij libri hyſ/
torie triptite de vilinone monaco electo
ī epʒ ierapolinū: tā efficacit ſe dedit oꝛoni:
ꝙ a deo īpetrauit: vt ſtati optīe moꝛeret:
Ideo ꝯcludit ſic: Ergo tā preclari viri ⁊
tātis donis dei inſigniti ſic efficacit fuge/
rūt eccleſiaſticas dignitates ꝓpt piculuʒ
ſuaruʒ aīaꝝ ⁊ ꝑpli. q̄ʒ extimabant male
regi debere p eos: quā temeritate ⁊ īpru/
dentia carētes virtutib⁹ vita et exēplo et
dictis donis dei pollebāt: q̄d erit de illis
q̄ volūt p fas vl' nefas tales dignitates
ſibi impudent ⁊ ſcādaloſe ⁊ publice ꝓcu
rare. Ideo dixit Greg⁹ ī ꝑma pte paſto
ralis. c. ix. ꝙ vir virtutib⁹ pollēs vocat⁹
ad regimen coact⁹ veniat. ſʒ virtutib⁹ va
cu⁹ nec etiā coact⁹ accedat. Capitulo et
vij. ī fine ſic dic: Hic ergo quiqʒ ꝑncipes
colligāt cū quanta culpa ex appetitu ꝓpo
ceteris preferri nō metuunt: ſi ſancti viri
ducatū plebiū ſuſcipe etiā deo iubente ti
muerūt. Quia moyſes ſuadēte dn̄o tre/
pidat: ⁊ īfirm⁹ q̄ſqʒ vt honoris on⁹ ca/
piat: anhelat. ⁊ q̄ ad caſū valde vrget ex
ꝓpis: humeꝝ libent oppmēdū pōderib⁹
ſubmittit alienis. quod agit: ferre nō va/
let: ⁊ tn̄ auget: quod poꝛtet. hec ibi. Et. c
viij. eiuſdeʒ paſtoꝛal ī fine ſubiūgit: Ipſe
q° ſibi teſtis ē: q̄ epātū appetit: ꝙ nō per
boni opis miſteriū/ ſʒ honoꝛis gloriā q̄
rit. Sacrū q̄ppe epāt⁹ officiū nō ſolū nō
diligit omnino. ſed neſcit: ꝙ qui ad cul/
mē regimīs anhelās ī occulta meditatō
ne cogitatōis ceteroꝝ ſubiectōne paſcitur
laude ꝓpa letat/ ad honorē coꝛ eleuat/ re
rū affluētiū abūdātia exultat. mūdi q°q̄/
rit lucrū ſub ei⁹ honoꝛis ſpecie: quo mūdi
lucra deſtrui debuerāt. cūqʒ mens hūilita
tis culmē arripe ad elationē cogitat: q̄d
foꝛis appetit: intus euacuat/ et immutat.

Multi falſo pꝛoponunt facere magna:
ſi aſſequantur honoꝛes.

Capitulo etiā. ix°. eiuſdē paſtoꝛalis
Greg⁹ tāgit: licet p vba plixa: q̄ a
moꝛe breuitatis omitto. ſumarie tn̄ dic:
ꝙ multi anhelātes ad honores ſiue ad
epat⁹ ꝓponūt: anteꝙ talia hēant: ꝙ ſi cō
ſequant illa: tūc occaſione dā ſtat⁹ mirā
da opa exeq̄nt/ ⁊ ꝙ tūc erunt amatores
diuini cult⁹ ⁊ huoꝝ dei/ obliuiſcent mūdū
dimittent preteritas iniurias et futuras:
dabūt largas elemoſinas/ intēdēt vtili/
tati ꝓximi/ ⁊ erūt nimiū exēplares/ ⁊ ſic de
alijs multis. tn̄ mētit iniq̄tas ſibi. q̄ʒ illa
nūꝙ facient adueniēte ꝓſpentate. eo ꝙ
eoꝝ deſideriū nō fuit rectū/ deſiderātes ꝓ
ſpitatē. ſʒ ſub tali deſiderio latebat ambi/
tio volēdi aſcēdere ſub pietatis ⁊ bonita/
tis falſo coloꝛe. quia diſpoſitio ad bene
agēdū nō ē aſcenſus ad honoꝛis gradū
ſʒ poti⁹ deſcēſus ad humilitatis ꝓfundū
Hūilitas ⁊ mūdi deſpect⁹ ſolidū ē funda
mentū virtutū/ ⁊ poꝛta ac iniciū ad iuſte
viuēdū. quod tn̄ totū cōfūdit: cū ſupbia
coloꝛe falſi ⁊ ficti ꝓpoſiti opit. Ideo dic
ibi Greg⁹: Quid ē poteſtas culmīs niſi
tēpeſtas mētis. ī qua cogitationuʒ ſemꝑ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ꝓcellis nauis cordis quatit᷑/ ⁊ huc illuc ĩ ceſſant ĩpellit᷑. vt ꝑ repẽtinos exceſſus o ris ⁊ opis/ quaſi ꝑ obuiãtia ſaxa frãgat᷑ Inter hec itaq; qd ſeqndũ ẽ ⁊ tenẽdũ ni ſi vt virtutibꝰ pollẽs coactꝰ ad regimen veniat. ſ; virtutibꝰ vacuꝰ nec coactꝰ acce dat. ¶ Sequit᷑: ꝯſiderãdũ quoq; ẽ ꝗ cũ cã; ꝑpli electꝰ p̃ſul ſuſcipit: quaſi ad e/ grũ medicꝰ accedit. Si ergo adhuc ĩ eiꝰ ope paſſiones viuũt: qua p̃ſũptõne ꝑ curſum mederi ꝓperat ipe miſer: q̃ ĩ facie vulnꝰ portat. hec ibi. Ex qbꝰ ꝯcludit: ꝙ nemo ex ꝓpoſito bñfaciendi ꝓmotiones q̃rat. ꝗ ſic dꝰ Gregꝰ dixit ibidẽ. c. vi. ipe Eſaias offert ſe dño q̃rẽti: quẽ mitteret: dicẽs: Ecce ego: mitte me. ſ; ꝯſidera qd ibi ſtatĩ ſequit᷑: ꝙ ille eſaias q̃ mitti volu it: ante hꝰ ꝑ altaris calculũ ſe purgatũ vi dit. ꝗ ſupple) alr̃ nõ ſe obtuliſſet ad offi ciũ p̃dicãdi ꝑplo. Sequit᷑: Quia tñ val de difficile ẽ ſe purgatũ eẽ cognoſcere: iõ officiũ p̃dicatõis ſeu regiminis tutiꝰ de clinat᷑ ꝙ aſſumit᷑ a quocq; mortali hõie.

Qualis debet eſſe ille: qui venit ad regi/ men animarum.

Qualis etiã eẽ debet ille: q̃ venit ad regimẽ aĩa;: Gregꝰ oſtẽdit ĩ ꝑma parte paſtoral᷑ p̃dcã. c. x. ita dicẽs: Ille igit᷑ modis oĩbꝰ debet ad exẽplũ viuendi ꝓtrahi/ ⁊ ad ꝑplis p̃ſidẽdũ: q̃ carnis cũ ctis paſſionibꝰ moriẽs iã ſpũalr̃ viuit. q̃ ꝓſpa mũdi poſtpoſuit. q̃ nulla aduerſa ꝑtimeſcit. q̃ ſola interna deſiderat. cuiꝰ ĩ tẽtioni bñ ꝯgruẽs/ nec oĩo ꝑ imbecillita tẽ corpꝰ/ nec valde ꝑ ꝯtumeliã ſpũs repu gnat. q̃ ad aliena ꝯcupiſcẽda nõ ducit᷑. ſ; ꝓpa largit᷑. qui ꝑ pietatis viſcera citiꝰ ad ignocẽdũ flectit᷑. ſ; nũꝙ pluſꝙ deceat ig/ nocẽs ab arce rectitudĩs ĩclinat᷑. qui nul/ la illicita ꝑpetrat. ſ; mala pacta ab alijs tãꝙ ſua deplorat. qui ex affectu cordis a liene infirmitati ꝯpatit᷑. ſicq; ĩ bonis ꝓxi/ mi ſicĩ ſuis ꝑfectibꝰ letat᷑. qui ita ſe imi/ tabilẽ ceteris ĩ cũctis q̃ agit inſinuat: vt ĩ ter eos nõ hẽat: ꝙ de tranſactis ſaltẽ eru beſcat. qui ſic ſtudet viuere: vt ꝓximorũ corda arẽtia doctrinẽ valeat fluẽtis irri/ gare. qui orõnis vſu expimẽto iã didiſc̃ ꝙ obtiere poſſit a dño: q̃ popoſcerit. cui ꝑ effectꝰ vocẽ iã ſpalr̃ dñs dicit adhuc te loq̃nte dicã ecce aſſũ. Si enĩ fortaſſe q̃s veniat vt ꝓ ſe ad ĩtercedẽdũ nos apud potentem quẽpiam virũ: qui ſibi iratus nobis vo ignotꝰ dicat: ꝓtinꝰ reſpõdemꝰ ad intercedẽdũ venire nõ poſſũ. ꝗ fami liaritatis eiꝰ notitiã nõ hẽmꝰ. Si gͦ hõ apud hõinẽ de eo minime p̃ſumit fieri ĩterceſſor ⁊ erubeſcit: qua mẽte apud dñ; interceſſionis locũ ꝓ ꝑplo arripit: qui fa miliaritatẽ eiꝰ gratie ꝑ vite meritũ neſcit aut ab eo quomõ alijs venia; poſtulat qui vtrũ ſit ſibi placatꝰ: ignorat. Qua in re adhuc ẽ aliud ſolicitꝰ formidãdu;: ne q̃ placare poſſe irã credat hãc ipe ex ꝓpo reatu mereat᷑. Oẽs enĩ nouimꝰ: ꝗ cũ is qui diſplicet: ad intercedẽdũ mittit᷑: irati animꝰ ad deteriora ꝓuocat᷑. Qui gͦ terre nis deſiderijs aſtrĩgit᷑: caueat ne diſtricti iudicis ira grauꝰ accẽdat᷑. ⁊ dũ loco dele ctat᷑ glie: fiat ſbditis actor ruine. Solert̃ gͦ quiſq; metiat᷑ ne locũ regimĩs aſſũere audeat: ſi adhuc ĩ ſe viciũ damnabilr̃ re gnat. ne is quẽ crimẽ deprauat ꝓpriu;: ĩt̃ ceſſor fieri appetat pro culpis aliorum.

An poteſtas dominandi ſit appetenda

Aſtẽſ. liͦ. vi. ti. xxviij. de dignitati hꝰ eccaſticis. q. iij. q̃rit: an poteſtaſ dñandi ſit appetẽda? Ad quod ſic reſpõ dent. vidl;. ꝙ triplex ẽ poteſtas dñandi. Prima ẽ tp̃alis: que hẽt᷑ ꝑ heredita/ riã ſucceſſionẽ. Scda ẽ etiã tp̃alis: que adquirit᷑ ꝑ electionẽ vl̃ ꝑncipis ſbſtituti onẽ. Tertia ẽ ſpũal᷑: que hẽt aĩa; curã ⁊ re; tp̃aliũ admĩſtrationẽ. Prĩa põt lici te appeti ſicut ⁊ ꝓpa hereditas: que licite appetit᷑. cũ appetẽtes ĩ ſic appetendo nulli iniuriant᷑. ¶ Secũda etiã põt licite appe ti tribꝰ ꝯcurrentibꝰ: de quibꝰ. vͦ poltic. vi c. habet᷑ ſic: Primo ſi ꝑncipãs diligit rẽ publicã. Scdo ſi ſit fortis ⁊ iuſtus ⁊ pa cem ꝯſuãs. Tertio: ſi ſit verax liberaliſ ⁊ caſtus: tũc tal᷑ põt appetere ꝑncipatu;.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nō ꝓpter ſe/ſꝫ ꝓpt vtilitatē reipublice. nō
tñ debet ipꝫ petere. vt dic̄ phūs .i. ij. polit
c. vi. q2 petere reddit petētē indignū. q2
oſtēdit eū imprudētē temerariū et inuere
cūdū. nec tali debet ꝑncipat⁹ dari quouiſ
modo. ¶ Tertia aūt poteſtas. ſ. ſpūalis
nō pōt licite appeti nec peti. Vñ Aug⁹. ix
de ciuitate dei. c. ix. inqt: Loc⁹ ſupior ſine
quo ꝑpls regi nō pōt: ſi decenť appetiť τc
In hac ei potētia (dicit aſtēſ vbi ſupra)
attēdo tria. vidꝫ celſitudinē honoris/a
būdātiā τ adminiſtrationē rei tp̄alis/τ
exercitiū opis ſpūal'. Propter pmū ap/
petere prelationē ſpūalē ē preſūptuoſuꝫ
τ a deo reprobatum. Math. xx. Amāt p
mos accubit⁹ i cenis/pmas cathedras i
ſynagogis/ſalutationes i foro/τ vocari
ab hoīb⁹ rabbi. Nec etiā pōt appeti lici/
te ꝓpt ſecundū. q2 ē cupiditatis ſignū. eo
ꝙ ſic appetēs ponit min⁹ bonū finem rei
melioris. prelatio enī ſpūalis ē melior re
tp̄ali. Ideo dic̄ Chriſt⁹ Mat. vi. Pri
mū q̄rite regnuꝫ dei: τ hec oīa adijcientur
vobis. Hoc etiā improbat Chriſt⁹ Jo
hānis vltio/dicēs petro: Paſce oues m
as. Nō dixit te/ſꝫ oues meas. q2 pmū ē
caritatis/τ ſcdꝫ ꝓpietatis. ¶ Tertiū etiā
nō licet appetere. q2 ſtultū ē velle hr̄e ali
qd cū piculo: cū hr̄i pōt ſine piculo q2 ſiñ
officio prelatōnis pōt hō bñ operari. iō li
cet opus poſſit deſiderari: q2 bonuꝫ ē: nō
aūt ē neceſſariū ad op⁹ illud hr̄e prelatō
nē nec ſtatū honoris vt dic̄ Criſoſt⁹ ſup
Math. q ſic ait: Qui prelationē ſeu ho/
norē appetit ꝓpt bonū opus annexū: aut
credit ſe ad hoc dignū: τ tūc ē preſūptuo
ſus/τ ꝯſeqnter indign⁹: aut indignuꝫ: et
tūc ē ſtult⁹ τ puerſus/q̄rēdo illud: quo ſē
tit ſe indignū/τ p ꝯſeqns ſibi piculoſuꝫ
¶ Sꝫ dices: quod ſcribiť puerb. xi. Qui
aīas ſuſcipit: ſapiens ē. ſꝫ vide: q2 nō di
xit: q curā aīaꝝ ſuſcipit vł appetit. ſꝫ qui
aīas ſuſcipit. quod ſic itelligiť: ꝙ q curā
aīaꝝ ſibi p obediētiā impoſitā ad ſalutē
eaꝝ ſibi ſuſcipit/attēdēs ad on⁹ τ nō ad
honorē: reuerenť ſuſcipit: ſapiēs ē. q2 me
ref ſūme. dicēte Greg⁹: ꝙ nullū apud oī
potentē deū mai⁹ meritū ꝙ zelus aīaꝝ. ſꝫ
ſꝫ gloſā ibidē platio tūc poſſit meritorie
ſuſcipi: cuꝫ p obediētiā iniūgiť/τ fructus
aīaꝝ intēdit/τ nō pōpa/τ etiā pietas cor
poꝝ. qb⁹ prelati ſbuenire tenenť: cū pñt.
¶ Dic̄ etiaꝫ Greg⁹ i paſtorali/exponēs
illud pme ad Titū. iij. Qui epatū deſide
rat: bonū op⁹ deſiderat: ꝙ h⁹ fuit dictū tē
pore illo: qñ eps pm⁹ ad martiriū duce/
bať. q2 tunc ſola caritas ducebat epꝫ ad
dictū gradū acceptādū/ et nō auaricia nec
vanitatis amor. ſicut modo: qñ oēs ſtu
dēt auaricie. Sic dixit Eſaias: Ideo ſic
ꝑpls ſic ſacerdos. quia omnia obediūt
pecunie/et quilibet aſpirat ad illam.

Quantum periculum ſit viro non virtu/
oſo preſidere.

QUāti aūt ſit piculo i viro nō virtu
oſo de facto preſidere: oſtēdit Re
migi⁹ i quodā ſmone ſic dicēs: Officiuꝫ
prelationis ſine culmine virtutis et meri
ti nō ē vā ſblimatio ſꝫ horribilis deiectio
nō glorioſa excellētia/ ſꝫ piculoſa ruina
p eo ꝙ (vt dic̄ ſcriptura) potētes potēter
tormēta patienť/et iudiciū duriſſimū fiet
his: q preſunt. O quātū eos penitet pre
fuiſſe: qñ ſūt i mortis articulo cū eis ꝓpo
nit: redde rationē villicatōnis tue. q2 nō
poteris vlteri⁹ villicare. ¶ Itē Raba⁹
ſup lucā: Prelat⁹ ex ipſo prelatōnis of
ficio teneť nō ſolū ad ea q ſūt ſalutis ꝓpe
ſꝫ etiā plebis ſibi ꝯmiſſe. Nā ei p quoli
bet ſbditoꝝ a dño dr̄: cuſtodi virū iſtū. q
ſi lapſus fuerit: anima tua p aīa illi⁹ erit
¶ Itē Dio⁹ i eccaſtica hierarchia dicit
Sic q hierarchiā ſumati dic̄ vniuerſoꝝ
ſacroꝝ ornatū: ita dicēs epꝫ dicit virū p
archiā i deo manētē τ diuinū virū. i quo
hierarchia oīs pficiť. quaſi totū corp⁹ in
capitis ſanitatē. Vbi ꝯmētator eiuſdeꝫ
libri ſic inqt: Nūc aūt q2 oē caput lāgui/
duꝫ: ideo i toto decurſu ecce chriſtiane a
plāta pedis vſqꝫ ad vticeꝫ nō ē i eo ſani
tas/ neqꝫ veſtigiū alicui⁹ pfecte virtutis
¶ Itē Hiero⁹ i epl'a ad fabiolā: Tāta
debet eē prudētia τ eruditio epi τ pōtifi/
cis dei: vt greſſus ei⁹ et mot⁹ ſmo et act⁹

(c) 2006 Ministerio de Cultura

oīa ſint exēpla virtutū ⁊ moꝝ/ ⁊quaſi alt
apl's. ī oīb⁹ ſit ꝯpoſit⁹ dulcis matur⁹ ſiñ
ira ⁊ turbatōe mētali. ſ; ſup oīa ī eo ſplē
deat ſapientia caritas vitas ⁊ honeſtas
¶ Itē idē Hiero. ad oceanū ſic inquit:
Talis eligat̄ paſtoꝛ eccē: cui⁹ ꝯpatōe ſb
iect⁹ ppl's mˀito grex dicat̄. ¶ Itē Greg⁹
ī paſtoꝛali: Tātū debet exceder̄ vitā ppli
vita preſulis: quātū diſtat a grege vita
paſtoꝛis. Ideo oſtēdit: ꝙ ad prelatōis
ſtatū nō decet accedere niſi virū pfectum
Verū ſic dicit: virtutib⁹ pollēs coact⁹ ad
regimē veniat. ſ; virtutib⁹ vacu⁹ etiā nc
coact⁹ accedat. ¶ Itē Beda: Honoꝛ ā
nex⁹ preſidentie multos precipitat ī ſup
biā grādē ⁊ ī vanā gloꝛiā/ et ꝯſeqn̄t ī vi
cia multa. Nā ſic dic̄ Aug⁹ ſup pſa. quā
toplus honoꝛamur: tātopl⁹ piclitamur.
Hui⁹ aūt occaſionē oñdit Greg⁹ loqns
ſup illud Iob: q̄ dic̄: Regi apoſtata: ſic
inq̄t: oīs rectoꝛ quotiens extollit̄ ī eo: ꝙ
ceteros regit: totiēs p lapſū ſupbie a ſū/
mi rectoꝛis officio ſepat̄. ¶ Itē Greg⁹
ī regiſtro: Ego viā capitis mei ſequens
ſūmope decreuerā eē opꝓbriū hominū
⁊ abiectio plebis. vt tāto vaciter int⁹ aſ/
cēderē ⁊ ꝓficerē: quāto foꝛis hūil'r iacerē
¶ Itē Origenes ſup leuiticū: Prelatu
ra nedū ē piculoſa rōne honoꝛis: ſ; etiā
rōe oneris ⁊ grādis occupatiōis. Quia
vt ponit Greg⁹. vij. li. moꝛa. Oīs q̄ diſ
penſandis reb⁹ terrenis preſidet: oculti
hoſtis iaculis lati⁹ patet. Nā cū ad ad/
miniſtrāda exteri⁹ mēs efficacit̄ ſe extēde
re nitit̄: a ſui ꝯſideratōe ſepat̄. ¶ It Ay
mo ſup geñ. Prelatōis ſtat⁹ ſimul ē ex/
celſus ⁊ piculoſus. iō ip̄; appetere ſimul
ē preſūptuoſū ⁊ ſtultū. ¶ Itē Aug⁹. xix.
de ciui. d. dic̄: Loc⁹ ſupioꝛ ſine quo ppl's
regi nō pōt: et ſi ita adminiſtret̄: vt decet:
tñ idecent̄ appetit̄. q2 talis loc⁹ illecebro
ſus ē/ ⁊ paras grādes laq̄os ⁊ multipli/
ces ad cadēdū. ¶ It Greg⁹. xviij. moꝛ.
dicit: Sācti viri nq̄ꝙ curas extriſecaſ
appetūt. ſ; oculto oꝛdine ſibi ſic ſup im/
poſitas gemūt. et ꝗuis illas p melioꝛē ī
tētionē fugiāt: tñ p ſbditā mētē poꝛtant
quas quidē ſūmope ſi liceat: vitare feſti
nāt. S; timētes ocultas diſpēſatōnes
dei tenēt: quod fugiūt. et exercet: quod vi
tāt. hec ille. ¶ Ex predcīs apte colligit̄:
ꝙ loc⁹ prelatōis ꝓ ſblimitate gradus/ ⁊
multifoꝛmitate picli a viris iā ꝓbate v
tutis pōt cū coactōe ⁊ foꝛmidine ſuſcipi
A peccatoꝛibus vero et caducis tota de/
bet intentione vitari. A nullis pꝛoꝛſus
appeti/ et ab omnibus honoꝛari.

An preſidentia iniuncta ſit recuſanda.

Oſtēſo p dei graꝫ ꝙ dignitas pre/
latiōis nō debet appeti/ nec ē ambi
tiēda: ꝯſeq̄nter q̄rit̄: an iniūcta ſit oīo re/
cuſanda? Et dic idē Aſtēſ q̄ p⁹: ꝙ nō. et
ponit̄ li⁹. vi. c. xliij. Vñ dic ſic: ī aſſūptōe
epat⁹ duo ſūt ꝯſiderāda. ſ. q̄d decet hōi
nē appetere ſ; ꝓpꝛiaꝫ volūtate/ et q̄d decet
facere ad ſupioꝛis iuſſionē. Quātū igit̄
ad ꝓpꝛiaꝫ volūtatē ꝯuenit hōi pncipalr in
ſiſtere ꝓpꝛie ſaluti. ſ; ꝙ ſaluti alioꝝ īſiſtat
hoc ꝯuenit ei ex diſpōe ſui ſupioꝛis. Vñ
ſic ad deoꝛdinationē volūtatis ſufficit: ꝙ
aliq̄s ꝓpꝛio motu ferat̄ ad alios guberna
dū: ita etiā ad inoꝛdinationē voluntatis
p;: ꝙ aliq̄s oīo ꝯ ſupioꝛis pceptuꝫ h⁹ re
cuſet. Hoc eni ē ꝯ hūilitatē ⁊ ꝯ caritateꝫ
ꝓximoꝝ. quoꝝ vtilitati q̄s ſe debet expo
nere p loco ⁊ tp̄re. Vñ Aug⁹. xix. de ciui.
dei: Quod negociū iuſtū ſuſcipit neceſſi/
tas caritatis. Et idē Aug⁹ ī epl'a ad eu/
doſiū: Si opa vr̄a deſiderauerit mat̄ ec/
cleſia: nec elatione auida ſuſcipiatis/ nec
blādiēte deſidia reſpuatis/ nec vr̄; ociuꝫ
vtilitatib⁹ ecce preponatis. ¶ Scdo: q2
ſi recuſant dignitatē: repugnāt hūilitati
p quā q̄s mādatis ſupioꝝ ſe ſbijcere te/
net̄. Vñ Greg⁹ ī paſtoꝛali ſic inq̄t: Tūc
ante dei oculos va ē humilitas: cū ad reſ
puēdū h⁹ quod vtilr̄ ſbire precipit̄: ptina
citer nō recuſat̄. ¶ Notat hic ſāct⁹ Tho.
ī ſcdā ſcdē. q. clxxv. ar. ij. ꝙ pōt ꝯtigere
ꝙ ille cui iniūgit̄ prelatōnis officiū: ſenti
ati ſe aliq̄d: p quod nō liceat ei prelatio
nē accipe. Hoc aūt impedimētū q̄nq; re
moueri p ipſummet pōt: cui iniūgit̄ cura
paſtoꝛalis. puta ſi hēat ꝓpoſitū peccādi:

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quod poteſt deſerere. ideo ꝓpter hoc nõ excuſatur: quin teneatur prelato obedire ſibi hoc precipienti. Quandoqꝫ vo ipſe cui prelatio iniungitur: nõ poteſt impedimẽtũ remouere: ſꝫ prelatꝰ q̃ iniungit: poteſt. vt ſi ſit irregularis vel excõmunicatus. et tũc debet talem defectum prelato reuelare. q̃ ſi prelatus voluerit remouere impedimẽtum: tũc debet ei humiliter obedire. Unde exodi. iiij. cũ Moyſes dixiſſet: Obſecro dñe: nõ ſum eloquens ab heri et nudiuſtertiꝰ: dominus reſpondit ei ſic: ego ero ĩ ore tuo/ et docebo te: quid loquaris Quandoqꝫ vero non poteſt remoueri ĩpedimentum per iniungentem prelaturã nec per eum: cui iniungitur. ſicut cum epiſcopus nõ poteſt ſup irregularitate diſpenſare. et tunc ſubditus nõ tenetur ei obedire ad ſuſcipiendum epiſcopatum/ vel etiã ſacros ordines: ſi ſit irregularis. Ex quibus patet ſolutio ad dubium.

Quid debet facere: qui vouit non preſidere: ſi ad regimen aſſumatur.

PRo clariori euidẽtia predictoꝝ attẽde: qd dicꝰ ſanctꝰ doctor Thomas dicat ibidẽ ĩ ſolutõne tertij argumẽti: vbi ſic: Nota: ꝙ accipe epatũ non ẽ de ſe neceſſariũ ad ſalutẽ. ſꝫ fit neceſſariũ ex precepto ſupioris. Nis aũt q̃ ſic ſunt neceſſaria ad ſalutẽ: põt q̃s impedimẽtũ licitũ apponere: anq̃ preceptũ fiat. als nõ liceret alicui trãſire ad ſcdãs nuptias: nec p hꝰ impediretur a ſuſceptõe epatꝰ vl ſacri ordĩs. Nõ aũt hꝰ liceret de his: q̃ p ſe ſũt de neceſſitate ſalutis. Unde btõs Marchuſ nõ egit ꝯ preceptũ ſibi digitũ amputando. q̃uis pie credamꝰ: ꝙ hꝰ fecerit ex ſpeciali inſtructione ſpũſſancti. ſine quo nõ licet alicui ſibi manꝰ inijcere. Sic tangit Hieronꝰ ĩ ꝓlogo ſup marchũ. ¶ Nota etiã: ꝙ ſicidẽ Thomas ponit ibidẽ: ꝙ q̃ votum emiſit de nõ ſuſcipiẽdo epatũ: ſi p huiuſmodi votũ intẽdat ſe obligare ad nõ recipiẽdũ epatũ p obediẽtiã ſupioris illicite vouit. ſi aũt intendat ſe obligare: vt quãtũ ẽ de ſe: nõ q̃rat epatũ nec ſuſcipiat niſi neceſſitate imminente: licitũ eſt votum et ſeruabile. quia vouit illud: quod decet virum bonum facere.

An aſſumptus ad regimen teneatur eẽ melior alijs.

DUbitant aliqui: an ille qui fit epiſcopus: teneatur eſſe melior alijs ſibi ſubiectis/ et hoc de neceſſitate ſalutis Et dicunt hic doctores/ ⁊ ꝯcorditer diffiniũt: ꝙ nõ/ ſꝫ ſufficit: ꝙ ſit bonꝰ ĩ ſe/ et bonus ꝓ grege. Ideo ſufficit bonũ eligere nec oportet eligere meliorem. Idẽ dicit Aſtẽs li. vi. c. xliij. Et notat: ꝙ ĩ aſſumptione alicuius ĩ epiſcopatũ aliquid ẽ conſiderandum ĩ aſſumente/ ⁊ aliquid ĩ aſſũpto. q̃ aſſumẽs debet fideliter diuina miniſtrare/ ⁊ diuina miniſteria diſpenſare ad vtilitatẽ ecce. ſꝫ illud. ij. cor. iiij. Ad edificationem eccleſie querite vt abundetis. Ideo ille qui debet aliq̃ ĩ epiſcopũ aſſumere ſiue eligendo ſiue prouidẽdo: non tenetur aſſumere ſimpliciter meliorẽ. videlꝫ ipſꝫ: q̃ ẽ maioris ſanctitatis. ſꝫ meliorẽ quoad regimẽ ecce. q̃. ſ. poſſit eccaꝫ ſuſtinere inſtruere ⁊ pacifice gubernare. Aſſũptꝰ etiã nõ req̃ritur: ꝙ ſe reputet alijs meliorẽ. imo hꝰ eſſet nĩs ſupbũ ⁊ preſũptuoſum. ſꝫ ſufficit: ꝙ nichil ĩ ſe inueniat: ꝑ quod ſit ei illicitum aſſumere officium prelationis. Unde Petrus requiſitus a Chriſto: an dominũ pre ceteris diligeret reſpondens nõ pretulit ſe ceteris. ſed ſolum confeſſus eſt: ꝙ chriſtum amaret. q̃ ſiuit tñ dñs ab eo de dilectione ampliori ad oſtẽdẽdũ: ꝙ ad regimen eccleſie ſpecialiter requiritur ⁊ eſt idoneus ipſe: q̃ pollet ĩ dilectione dei. Quo nõ obſtante ſi alias bonas conditiones habeat quis ꝓ regimine minus diligens deum/ ⁊ meliores alijs magis diligentibus deum: ille debet potius eligi ĩ epiſcopum. Cum toto hoc tñ qui totũ haberet. ſ. ſapientiã ꝓ regimẽ/ et dilectionẽ chriſti maiorẽ alijs ille eſſet aptior preſul pre alijs. ⁊ eſſet potius eligendus. Quod aũt ſancti dicunt cõiter: ꝙ prelatus debet alios excellere in

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſcientia et ſanctitate: debet intelligi de eo qui iam eſt conſtitutus ī dignitate. qui debet niti: ꝙ alios ī ſcientia dei et ī ſanctitate precellat. et non loquitur de eligendo/et nondum conſtituto in preſulatu. Et hoc idem dicit Thomas vbi ſupra

¶Quātū aūt ſcelus ſit eligere indignuꝫ ſcienter/ ꝛ ꝙ̄ graue peccatū ꝯmittit/ ꝛ quāte pene ē reus ille: q̄ ſoluꝫ reſpicit preces munera amicitiā vl' alias corruptōnes: nō pōt hec malicia ſufficient' exprimi / nec pena tali parata. Sic tāgit Baſili⁹ ī epiſtola ad Torcatū. quod ꝓbat p̄ hoc q2 talis ē deo ꝓditor ꝛ reipublice. q̄ tota incurrit penā ſubuerſionis ꝛ nocumēti maximi. ꝛ miſer ppl's p̄ tales exponit' lupis/et puat' paternis auxilijs ꝛ glorioſis exemplis. q̄ oīa dant' populis a bonis prelatis. Vn̄ dicit ī fine: ꝙ nulla eſt ī ppl'o maior dei ira: ꝙ̄ qn̄ ppl's ſubijcit' malo regēti. q̄ cauſa eſt fere oīum maloꝝ: q̄ ī ppl'o dei ꝯtīgūt. Et adducit ꝓ ſe illud Boetij ī p̄mo de ꝯſolatōe metro. vi. Heu grauem ſortē quotiēs iniquis addit' ſeuo gladi⁹ veneno. Quod dicit ꝓpter neronē: q̄ totā rēpub. ſubuertit ꝓpter ſuā fatuitatē. Et addit: ꝙ nunq̄ elector ſcelerati preſidis morit' ſine grādi ꝛ notabili ſigno iracūdie dei. ꝛ hoc: q2 talis peccauit ī deum ꝛ ī aīaꝫ ſuā ꝛ ī rēpublicā trāſcēdēter. et ideo ꝯſequenter eſt reus omnium malorum: q̄ occaſione dicti mali electi contingunt.

Qui ſunt aſſumendi in epiſcopos.

PLacuit patrib⁹ ſtatuere: ꝙ nullus ꝯſecret' ī epm̄ niſi canonice electus Vn̄. d. lxij. Null⁹: ſic habet: Null⁹ ī epm̄ niſi canonice elect⁹ ꝯſecret'. quod ſi preſūptū fuerit: ꝛ ꝯſecrās ꝛ ꝯſecratus abſq3 recupatōnis ſpe deponant'. Sequit': Laici vo nullo mō ſe debēt inſerere electioni ¶Itē. d. xxiij. Qui eps: ponit' late: de q̄bus eſt eps examinand⁹ ante ꝯſecrationē. vide ibi. ¶Iteꝫ Leo papa ī ſmone de bono paſtorē: Fiat epī electio nō ꝓpt' ꝯmodū tp'ale eligētiū/ vl' ꝓpter ſpē emolumēti/ nec ꝓpter hominū preces/ nec ꝓpt' ꝓmiſſiones vl' ꝯminationes/ nec ꝓpt' parētelā vl' amicitiā carnalē aut mūdanalē ſꝫ ſolū ꝓpt' dei omnipotētis gloriam ꝛ ſbiectoꝝ vtilitatē/ maxīe ꝓpt' animarū ſalutē/ et ſpecialiter propter eligēdi pfectionē ꝛ bonitatis ſeu virtualis vite pfectōeꝫ. Et dic ibi Leo: Sūme attēdēdū ē ī electione prelati: ꝙ ante vixerit religioſe ꝛ ſit vir prudēs ꝛ bone ꝯſciētie ꝛ fame ꝛ nō ſit diſſolutus brigans nec ſociardus ſed deuotus ꝛ grauis ī morib⁹ ac timens deū ꝛ ſalutem reipublice optans ꝛ p̄ illa ꝯſtanter zelans. ꝛ q̄ fuerit ꝓbatus et ī tētationib⁹ fortis/ nō iuuenis/ ſꝫ annoſus nō decrepit⁹/ ſꝫ ad min⁹ ab anno quadrageſimo aſſumat'. ꝛ hoc ꝯfirmat dict⁹ leo papa p̄ illud leuitici et numeri. viij. vbi dn̄s precepit: ꝙ ab āno q̄nquagenario aſſumant' ſacerdotes ad cuſtodiā vaſorū tēpli. ꝛ vltra nō miniſtrēt. quod exponens Greg⁹. xxiij. moraliū dic: p̄ vaſa figurant' fideles. quoꝝ curā nō preſumāt iuuenes nec inexperti ī opationib⁹ virtutū. ſꝫ q̄ fortia bella tentationū ſubegerint et qui dei bonitateꝫ ī corde p̄ deuotionis gratiam experti fuerint/ et qui exemplariter fuerint conuerſati.

An electoꝛs epī teneant' eligere meliorē

LIcet electores epiſcoporum non teneantur de neceſſitate ſalutis eligere ſimpliciter meliorem (vt ē ſupra dictum) tamē deo multum placeret: ꝙ ſemper melior eſſet electus. Vnde Leuitici viij. dicitur: ꝙ ait Dominus ad Moyſē ſic: Congrega omnem cetum ad hoſtiū tabernaculi ī electione Aaron et filij ei⁹ vt ſciant omnes: quis ſit preſtantior ex omni populo et doctior et ſanctior et v'tutibus eminentior: et ille ad ſacerdotiū eligatur. Sicut adducit ibidem Origenes in gloſa/ addens ſic: Caueant igit' electores pontificis: ne modis incompetentibus regimini moueantur ad eligendum indignum. ne clamor defraudatoꝝ ſubiectorum contra illos ad dominum ī ſurgat pro eo: ꝙ in caulis domini non

(c) 2006 Ministerio de Cultura

paſtorem ſed raptorem ⁊ hoſtē aīarum
crudeliſſimum ⁊ ſtultiſſimum induxerūt.
¶ Narrat Greg⁹. iiij°. li. dialog. de paſ/
caſio: ꝙ nulla alia cauſa fuit tātis penis
expoſit⁹: niſi ꝙ ī partē laurētij ꝯ Syma/
cū virū pfectū eligēdo eū ī epm ꝯſentijt.
¶ Et pmo li. regiſtri dicit idē Grego⁹: ꝙ
oēs culpas et negligētias ſibi īputare de
bet: q̄ miniſteriū virtutis ⁊ vicariat⁹ chri
ſti hōi īfirmo ⁊ caduco cōmiſit. Quod
maxīe hēt veꝛ: cū qs ꝯſentit ī eū: q̄ ſe ige
rit. qꝛ talis ipo facto repellēd⁹ ē ab oī of
ficio regimīs vt indign⁹ ⁊ etiā inuerecū/
d⁹ ⁊ malus ac etiā notabilit ambitioſus
qꝛ ī eo dn̄at libido pſidēdi preſūptuoſa
temeritas ignorātia criminis: quod cō/
mittit/ ⁊ ſupplicij: ad quod ē deputatus a
deo. Et de h⁹ multa Aug⁹. ix. de ciui. dei. c
xviij. dicens: ꝙ epiſcopatus nomen eſt
oneris/ non honoris.

Quid debet cogitare aſſūpt⁹ ad regimē.

COgitet igit vocat⁹ ad regimē: ad.
q̄d aſſūpt⁹ ē. qꝛ ſic dic Aug⁹ epla
lxxvij. Nichil felici⁹ ꝙ̄ fideliter ſuire cre
atori ī fideli regimine ſuaꝝ ouiū/ nec pa
ſtori vtili⁹/ nec ouib⁹ accepti⁹/ nec ꝑ ꝯtra
riū piculoſi⁹ triſti⁹ nec damnabili⁹ ꝙ̄ abu
ti tali regimīe. nec aliud debet prelato tā
tā triſtitiā ingerere ꝙ̄ videre ſe eſſe abo
minabilē deſolatōis ſedētē ī loco ſancto
q̄ tpˢ ſuū totū occupat ī vanitatib⁹/ imm̄
mor diuini cult⁹ ⁊ ſuitij ⁊ miſiaꝝ paupe
rū ⁊ ſuaꝝ ouiū/ īfelicis vite et triſtis: cui⁹
cor ē ſemp plenū ſtultitijs/ ⁊ lingua ſine
freno ī vbis inſenſatis ⁊ ignominioſis.
⁊ man⁹ ſemp ī opib⁹ brutis. Ut q̄d dn̄e
Jeſu talis terraꝫ occupat: q̄ elemoſinis
paupeꝝ tālate paſcit/ ⁊ taletō accepto tā
pigre vtit/ et tātis malis exēplis pplꝫ tuū
lacerat/ ⁊ ī ſcādalū hominū viuit/ ⁊ ſemp
ſtulte laborat. Precipiat igit de tali tua
zelās iuſticia/ dicens: ſuū inutilē ligatis
manib⁹ ⁊ pedib⁹ ꝓijcite ī tenebras exte/
riores. qꝛ tu dixiſti: ꝙ oīs arbor q̄ nō fac
fructū bonū: excidet/ ⁊ ī ignē mittet. Ui/
ri enī pfecti ad regimē aſſūpti ſemp timēt
q̄d erit de eis. ſemp formidātes q̄n voca
ti ſint ad regimen poti⁹ ſuis demeritis ꝙ̄
meritis. dicentes cū Gregorio ī primo
regiſtri: ꝙ ſimia leo vocari poteſt: leo au
tem eſſe non poteſt.

Qualis debet eſſe vita epiſcopi.

HUgo aūt li°. ij. de ſacramētis. c. xiiij
oſtēdit: qualis debet eē vita epi et
ꝯuerſatio ex forma veſtimentoꝝ ei⁹. Et
dic: ꝙ pōtifex vtit ī pedib⁹ ſandalijs: q̄ ſb
plāta hn̄t ſoleā. ne pes terrā tāgat. ⁊ ſu
pi⁹ ſunt apta. licet ī epis latinis ſit ſotu/
lar integer ⁊ ꝯplet⁹. quod miſterialr ſcm
ē. vidlꝫ vt eps nō maculet terrenis. ſꝫ a/
piat ſupra intēdēs celeſtib⁹ ſemp. Unde
ſandaliū etiā latinū apturā gerit ſupra:
ꝑ quā intrat pes. q̄ ſignificat cogitatōeꝫ
fixā. q̄ debet cingi corio mortuo. i. memo
riā mortis ſep hre. ¶ Scdo portat epuſ
caligas biſſinas vl lineas vſqꝫ ad gēua
qꝛ ſbt⁹ debet honeſtatē hre/ ⁊ ſe caſtitate
opire ⁊ mūditia vite. ¶ Tertio portat ī
manu cyrotecas ſericeas precioſe orna/
tas. quo ſignificat: ꝙ ei⁹ oīa opa ſint o/
pa virtuoſa ⁊ ornata magna prudētia ⁊
ceteris data ī exēplū. ¶ Quarto portat ī
digito man⁹ dextre pulchrū anulū. q° ſig
nificat: ꝙ ex dextera dei vocatione fact⁹ ē
ſponſus eccleſie/ et amator ſponſi Chri
ſti et totius ſequele ſue. ¶ Quinto por/
tat baculum paſtoralem: qui ſuperius ē
curuus. quia debet attrahere fugitiuos ⁊
reducere diſperſos de domo dei amicabi
liter et ratione compellente. Eſt etiam
idem baculus inferius cum acumine. qꝛ
rebelles debet pungere percutere et cor/
dialiter vulnerare per paternam correc
tionem et increpationem duram/ ſed di/
ſcretam. ¶ Sexto portat tiaram ſiue mi
tram in capite: que eſt diuiſa in duas ꝑ
tes. quia epiſcopus debet habere ſcienti
am celeſteꝫ vtriuſqꝫ teſtamēti. que tegit
omnes ſenſus. quo ſignificatur: ꝙ om/
nis epiſcopi ſenſatio debet eſſe edificatu
ra alioꝝ. Uñ ei⁹ aſpectus non debet eſſe
vag⁹ ſꝫ matur⁹/ nec dꝫ audire niſi vtilia.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſic olfare odores inhoneſtos/ nec portare olfalia. Unde dicit: q turpe eſt i epiſcopo portare muſcum/ nec ſe reſpergere aqua roſacea nec eugalia/ nec talibus: q̄ magis ↄpetūt diſſolutis ⁊ carnalib⁹ hoīb⁹ q̄ p̄ri toti⁹ ꝑpli. q̄ eſt eps et oīuꝫ exemplū. Nec debet hr̄e guſtū multū carnaleꝫ nec appetentem ſaporoſa. cū ſit exemplū penitentie ⁊ auſteritatis. Nec tactū q̄rentem mollia. vt credat et de facto ſit auſter⁹. q̄ꝛ inde preſumit caſt⁹ ⁊ pur⁹. Per tunicā etiā (dic Hugo ibidē) ſignat virtutū abūdātia. q̄ hoīeꝫ tegit ⁊ ornat. Per ȝonā itegra ⁊ ꝓbata ↄtinentia. Per ſtolā i modū crucis poſitaꝫ patientia. Per caſulā q̄ oīa tegit: caritas ¶ Ponit etiā Hugo ibideꝫ: q ſūm⁹ ſacerdos i lege veteri portabat veſtimenta ſignificātia ea ad q̄ tenebat. Uñ tunica linea ſignificabat ↄuerſationem laudabilem et dulceꝫ pulchrā amicabileꝫ ⁊ famoſā. In cingulo caſtitas. Et tunica hiacynthina ↄtemplatio celeſtis. q̄ꝛ hiacynth⁹ eſt coloris liuidi ſiue celeſtis. In ſuphumerali laborū tolerātia ⁊ legis obediētia volūtaria. In rationali diſcretio ⁊ ſapiētia. Et lapides p̄cioſi ibideꝫ. iiij. ſignificāt. iiij. virtutes cardinales. q̄ maxie debēt fulgere i ep̄ali excellētia. In cīdari intētio recta i oīb⁹. videlꝫ q oīa fiāt ad gloriā dei. In femoralib⁹ cuſtodia cordis magna/ maxie ↄtra venerea/ ⁊ ↄ̄ oīa ficta ⁊ ſordida Ueſtimēta huiuſmodi ponūt late exodi xxviij. et leuitici. viij. De q̄b⁹ late loquit Hiero⁹ ep̄la. lxxv. tñ ad vitādū ꝓlixitatē ſufficiāt: q̄ de dictis veſtimentis diximus tacta ab Hugone vbi ſupra.

Qualis debet eſſe epiſcopus cōſecratus ſecundum primam regulam apoſtolicā

De Cōſecrato ep̄o videda ſunt ea: q̄ ipꝫ directe i pſona reſpectu ſui ↄtigūt. Secūdo ea: q̄ ipꝫ reſpiciūt reſpectu gregis ↄmiſſi. Reſpectu igit ſui ⁊ qualiſ i ſe eſſe debeat eps: ponit Apl̄s p̄ma ad Timo. iij. ſic dicēs: Oꝫ epꝫ irreprehēſibilem eē/ vni⁹ vxoris virū/ ſobriū/ prudētē pudicū/ ornatū/ hoſpitalē/ doctorē/ nō vinolētū/ nō pcuſſorē/ ſꝫ modeſtū/ nō litigioſū/ nō cupidū/ ſue domui bñ prepoſitū filios hñtē ſbditos cū oī caſtitate. Seqt nō neofitū. Sequit: q̄ oꝫ hr̄e teſtimoniū ab his: q̄ foris ſūt. ¶ Similē regulā tradit quaſi ideꝫ Apl̄s i ep̄la ad titū. c. i. ſꝫ varient ibi aliqua v̄ba. vbi ait ſic: Oꝫ epꝫ ſine crimine eē ſic dei diſpēſatorē/ nō ſupbū/ nō iracūdū/ nō vinolētū/ nō pcuſſorē/ nō turpis lucri cupidū/ ſꝫ hoſpitalē benignū/ prudētē/ ſobriū/ iuſtū/ ſanctū/ ↄtinētē/ amplectētē eū: q̄ ſꝫ doctrinā ē fidelē ſmonē. vt potēs ſit exhortari i doctrina ſana/ ⁊ eos q̄ ↄtradicūt: arguere. Nota: q q̄ꝛ i predictis duab⁹ regulis ſtat tota ep̄alis vita: iō mixtī capiā i exponēdo eas/ aliq̄d de vtraqꝫ. ſ. qñ vna ſupplet aliam/ et ponit: quod alia omiſit.

Octo ſunt officia boni epiſcopi.

INcipit igit Apl̄s imponēdo p̄mā regulā: Si q̄s ep̄atū deſiderat: bonū op⁹ deſiderat. Gloſa Theofili: notāter dixit bonū op⁹: q̄ꝛ bon⁹ vir volēs epiſcopari nō deſiderat dignitatē/ nec quietē carnis/ nec emolumētū/ nec delicias/ ſꝫ op⁹. ex q̄ ꝑꝫ: q h⁹ nomē ep̄at⁹ iportat opationē. dr̄ enī eps ab epi: quod ē ſupra ⁊ ſcopos: quod ē itēdere. Idē dic Aug⁹ i gloſa: Sic adā fuit poſitus i paradiſo ad opādū ⁊ ad cuſtodiēdū: ſic eps i ecc̄a Iō Aug⁹ ibidē: Sciat ſe nō eē epm ſꝫ p̄done i chriſti ecc̄a: q̄ p̄eſſe deſiderat/ ⁊ nō ꝓdeſſe. ¶ Notat aūt Tarātaſi⁹ ſup iſto loco: q op⁹ epi ſiue officiuꝫ i ecc̄a ē p̄mo ſpeculatoris i preuidēdo ecc̄e picula. Eȝechiel. iij. Fili hoīs ſpeculatoreꝫ dedi te Scd̄o ē op⁹ epi ſiue offiñ doctoris. ⁊ h⁹ i exponēdo ſacra v̄ba ſcripture. Ad tituꝫ .i. Amplectētē eū: q̄ ſꝫ doctrinā ē fideleꝫ ſmonē. Tertiū op⁹ ⁊ offiñ epi ē paſtoris i miniſtrādo ſubſidia vite corporalis et ſp̄ualis. Uñ ſibi dirigit illud Iohānis vltīo: Paſce oues m̄as. ¶ Quartū op⁹ ē officiū diſpēſatoris. q̄ꝛ hēt diſpenſare ſacramēta. Luce. xij: Quiſputas ē fidel

(c) 2006 Ministerio de Cultura

diſpēſator. ¶ Quītū op⁹ ⁊ offiīi ei⁹ ē me diatoris ī recōciliādo ⁊ remittēdo pccā. Deutero. v. Ego ſeqſter ⁊ medi⁹ fui inṫ vos ⁊ deū. ¶ Sextū op⁹ ⁊ offiīi epi ē ad uocati ſiue oratoris īpēdendo orationū ſuffragia. Sapie. vi. Propans bō ſine qrela deprecari p pplo. ¶ Septimū ē iu dicis puniēdo crimina. De utero. i. Da te ex vobis viros ſapientes et graues. ¶ Octauū ē offiīi ducis ⁊ pncipis/ diri gēdo ꝯ bella ſpūalia. ſp. xliij. Cōſtitues eos pncipes ſup oēʒ terrā. Ex his octo opib⁹ ſeu officijs predictis apparet verū dictū apli. videlicet ꝙ ꝗ epiſcopatū deſi/ derat: bonuʒ op⁹ deſiderat. imo predicta octo bona opa ⁊ officia deſiderat. Cip an⁹: Tūc fuit bonū epiſcopatū deſidera re: qñ eps erat pm⁹ ī laborib⁹/ vltimus ī refectionibus/ fere nunꝙ̄ ī ſolatijs. ſed ſemper ī ſeruitijs dei et populi eius.

Quod oʒ epiſcopum irreprehenſibilē eē et vnius vxoris virum/ et eſſe ſobrium.

P Ro igiṫ apparatu vite epiſcopalis premittit Apls ī prima regula/ di cēs: Oportet ergo epm irreprehēſibilem eē. Cauſa ē: q2 ad eū ptiet alios reprehē dere: ppter quod oʒ: ꝙ ipſe irreprehēſibi lis ſit. vt ſibi efficaci⁹ obediaṫ ⁊ reuerēti⁹ Nā ppls nō libenter pmittit ſe reprehen di ab eo: ꝗ reprehēſibilis extimaṫ. ſʒ po ti⁹ dic ei illud Luc. iiij: Medice pmo cu ra teipm. Oportet igiṫ epʒ irreprehēſibi lē eē. i. ſine notabili defectu/ et integer fa ma. ad quod multū ꝯfert bona ſocietas Vñ. ij. q. vij. Cū paſtoris: dr: ꝙ cubicu/ larij epi debēt eē electi monachi vl' clerici Et ad ei⁹ famā ꝯfert etiā exēplaris vita q2 dignitas nō facit epʒ/ ſʒ vita. ij. q. vij. Nō oēs epi. Ad h⁹ etiā facit eruditio lin gue. vt nullus ab eo recedat ſine vbo ſa lutis ⁊ boni exēpli. q2 ſic icūbit ei: ꝗ ē pa ſtor pater et aliorū magiſter. Vñ gloſa ſup irreprehēſibilē dic. i. accuſatiōi et dā nationi obnoxiū. q2 exemplū eſt aliorum ¶ Scēdo addit apls vni⁹ vxoris virū. q2 ſolū poteſt hr̄e vnā ſpōſaʒ eccleſiā. ⁊ nō plures ſimul. Vñ ciuitas vna nō pōt hr̄e niſi vnū epʒ. vt pʒ extra de officio ordia/ rij: Qm̄ ī plerisqʒ. Nec p idē vn⁹ eps po teſt hr̄e niſi vnā ſedem. Aug⁹ exponit ſic videlicet ꝙ ꝗ ordināđus ē eps: ſi vxoreʒ habuit ante baptiſmū/ et poſt baptiſmū aliā: bigam⁹ ē. ⁊ ꝯſeqnter nō pōt ordia/ ri. q2 bigamia nō tolliṫ p baptiſmū. q2 ī baptiſmo relaxanṫ crimina/ nō ſacramē ta. Hierony⁹ tñ vr̄ dicere ꝯtrariū. ſʒ opi nio auguſtini verior reputaṫ. vt dic Pe tr⁹ de tarātaſia ī poſtilla ſua ſup iſto paſ ſu. Et ad h⁹ iudicio meo pōt trahi decre/ tū. d. lxxxij. Propoſuiſti. ſʒ gloſa videa tur diſcrepare. ¶ Tertiū quod addit A poſtolus: ē ſobriū. Epifanius. i. parcū ī cibis quoad quātitatē ⁊ qualitatē. q2 cuʒ ſit pater legis et miniſter: debet oſtēdere ſe amatoreʒ penitētie ⁊ auſteritatis. ⁊ ꝓſe qñṫ caſtitatis. ꝗ ſiñ ſobrietate hr̄i nō pōt iuxta dictū auguſtini. q2 īpoſſibile ē ſē ſib⁹ late ſatiſfacere/ ⁊ vicijs ſenſuū nō pa rere. Vñ Apls: Cauete: ne grauenṫ cor da vr̄a crapula. Statuit enī Baſi⁹ eps: vt grecie prelati vterenṫ groſſis ī cibis ⁊ veſtib⁹. ñc vterenṫ cōiter carnib⁹/ ſʒ legu minib⁹ ⁊ oleo/ ⁊ ī feſtiuis carnib⁹ groſſis et h⁹ ppṫ exēplū alioruʒ/ ⁊ vt ī eis vigeret caſtitas ⁊ exēplū penitētie ad alios/ ⁊ vt eēnt diſpoſitiores ad ꝯtēplationē. ꝗ ma xīe ē neceſſaria prelatis. ꝗ pre ceteris deo familiariores eē debēt. vt ipē idē ba⁹ dic

Quod epiſcopus debet eſſe prudens.

Q Uartū quod addit predc̄s Apo/ ſtolus: ē ipʒ eē prudētē. i. ꝙ eps ſit prudēs. Alcuin⁹ exponēs h⁹ dic: ꝙ eps ī diget pmo naturali prudētia. ne ſit natu ralr ſtult⁹ vl' quaſi. Stult⁹ dr: ꝗ hēt paſ/ ſiones ſtatī ducentes ad ſtultitiaʒ. ſic eſt ira ſbita ſiue furia. et craſſa ſupbia: ꝗ ſta tī furit. ⁊ beſtialis affectio: ꝗ nō diſcernit ſʒ ſtatī agitat affectatū p odium vl' p car naleʒ amoreʒ quaſi demō. Qui tales p/ mouet ad regimen grauiſſime peccat. q2 eſt cauſa oīum maloꝝ: ꝗ p iſtos tales fi unt. De iſtis dr̄ eccaſtes. x. ſic: Eſt malū

B in

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quod vidi ſb ſole ꝑ erroꝛē egrediēs a facie ꝓncipis poſitū ſtultū ī dignitate ſblimi. Ubi Climac⁹: Hoc enī ē ꝑ h⁹ ſtatu vnū de ꝓncipalib⁹ malis egrediētibus a ꝓncipib⁹ ⁊ prelatis ꝓpt erroꝛem ſue male ꝯſciē. ſ. preficere ꝑplo malū rectoꝛē et hōiē īſipientē ſeu indignū ⁊ male vite: qui viuit ⁊ regit ī ꝯtumeliā dei ⁊ chꝛiſtiane religionis/ ⁊ ī damnationē ponent᷑ talem beſtiam/ nō ad regendū/ ſ; ad deſtruendū: q̄ ꝑ deū ⁊ ꝑ ſcos p̄res fuerāt iſtituta. Quod fit ſepe (vt dic̄ Criſo⁹) ī dānationē ponētis ⁊ poſiti/ ⁊ ī penā pccoꝝ ꝑpli: cui talis prefert᷑. Uñ ſcriptū ē Oſee xiij. Dedi eis regē ī furoꝛe mō/ et auferā . ſ. bonū rectoꝛē ī indignatōe mea. Hec (inq̄t) ē ſūma plaga dei ī ꝑplo: preſul reꝑ b⁹ hypocrita ⁊ falſari⁹. q̇ ſub coloꝛe boni ſemꝑ agit ⁊ cogitat malū/ ⁊ q̇ callide bon⁹ nitit᷑ apparere. vt plus poſſit nocere ⁊ cauti⁹ deuoꝛare. Hec (inq̄t) ē prudētia diabolica de qua dic̄ Jacob⁹: ꝙ ē prudentia terrena aīalis et diabolica. Terrena inquit ad hauriēdū pecunias. aīalis ad ſe ſaturādū delicijs. et diabolica ad exercēdū vīdictas. Tali dꝛ zachar. xi. O paſtoꝛ ⁊ hydolū derelinq̄ns gregē. Gloſa: q꞉ nō ꝑtinet ad eū de grege. nō enī intrauit ꝑ hoſtiū/ ſ; ꝑ tractū ſuū. ¶ Prouer. xxvi. Sic q̇ mitit lapidē ī aceruum milij ſic q̇ tribuit inſipiēti honoꝛē. q꞉ ſic lapis ex alto cadēs totū aceruū diſſipat ſic malus rectoꝛ totū gregē ſibi ꝯmiſſū voꝛat ⁊ diſſipat quaſi hoſtis. de hoc Job. xxxiiij dꝛ: ꝙ de⁹ regnare facit hypocritā ꝓpt peccata ꝑpli. vbi Greg⁹ multa dic̄ ī moꝛali. ī expōne dicti v̄bi/ dicēs: ꝙ dat de⁹ multitudinē ꝓncipū ſm̄ merita ꝑploꝝ. Quod dñs expreſſi⁹ dic̄ Oſee. xiij. Dabo eis reges ī furoꝛe meo. Tales enī nō dant᷑ a fideli ꝓncipāte/ ſ; a ſtulto ⁊ crudeli. q̇ nō curat de ſalute aīaꝝ ſ; de ꝯplacētia ſupplicātiū. Jdeo de talib⁹ dic̄ dñs Oſee. viij Regnauerūt ⁊ nō ex me. ſ; ſupple ex īduſtria diaboli incitātis eū/ et illos: q̇ ad ꝓmotionē talis fuerūt machinati: q̇ nitūt᷑ ꝙ ſtult⁹ preſideat. vt ſtulte regat ⁊ ſb eo multi ꝑeāt. quaſi ſi cec⁹ cecos ducat ī ꝑdi

tionē. Jgit᷑ optime dic̄ Apl's: ꝙ eps̄ eligat᷑/ et ſit prudēs. vt prudēter ſe ⁊ alios dirigat/ et ad bonum finem perducat.

Adhuc pꝛobatur aliter: ꝙ epiſcopus debet eſſe prudens.

SUꝑ illud v̄buꝫ apli loq̄ns Greg⁹ nazāzen⁹ ſuꝑ Johan. vbi agit᷑ de paſtoꝛe. c. x. ſic inq̄t: Ad q̇d valet cib⁹ ſiñ ſale/ ⁊ prelat⁹ ſine prudētia: niſi vt expellat᷑ a regimine/ ⁊ det᷑ ad ꝯculcādū hōib⁹. ¶ Et Durād⁹ ī ſūma. c. li. ij⁰. ti. de oꝛdinib⁹. q. x. ſic inquit. Prelatus debet hr̄e triplicē prudētiam. vidl; ſcripture ſacre xxvi. d. ꝑ totū. Scdō ſclariū litterarum xxvij. d. Legim⁹. parrafo: S; eꝯ⁰. ⁊ c. ſeq̄nti. Tertio ſeculariū negocioꝝ. xxix d. ꝑ totū. Sacrā aūt ſcripturā ⁊ eccleaſticā diſciplinā debet ſcire eps̄ ad ſbditoꝛuꝫ aīas infoꝛmādas. xxvi. d. c. ij. ⁊ parra⁰ Ecce. et. c. Si quis vult. et ꝓpt h⁰ ſtatuit ecc̄a: vt ī eccleſijs metropolitanis teneāt᷑ doctoꝛes theologie ꝓpt clericos īfoꝛmādos. q꞉ eps̄ iā preſumit᷑ ſciēs. Et ſtatutū ē: ꝙ clerici exeūtes ꝓuīciā ad audiēdā theologiā ꝑcipiāt integra ſtipēdia. imo ſi nō ſufficiūt eis ſua/ et ſi illi ſint honeſti ⁊ bñ addiſcāt: debet eis ecc̄a miniſtrare. extra de magiſtris: Quia nōnulli. et Suꝑ ſpecula. Debēt etiā epi ſcire ſclares ſciās ad eruditionē/ ⁊ vt poſſint diſcerñ re veꝝ a falſo/ ⁊ ꝑ eas hr̄e aditū ad ſciāꝫ pietatis. nō aūt ad voluptates nec ad delectationē. xxxvij. di. c. Cur g⁰. Et ſ; h⁰ ſoluit᷑ multiplex ꝯtrarietas multoꝝ capituloꝝ ī eadē. d. Jdeo ē ſtatutū: vt teneāt᷑ magiſtri liberaliū artiū. Debet etiaꝫ eps̄ hr̄e notitiā ſclariuꝫ negocioꝝ. q꞉ nō ſoluꝫ ſpūalia ſ; etiā tp̄alia debet ſbditis ⁊ neceſſitatē patiētib⁹ miniſtrare. xxix. d ꝑ totū. Uñ dic̄ Greg⁹. xxix. d. Pet⁹. h⁰ tp̄e talis ī regimīs arce debet inſtitui: q̇ nō ſolū de ſalute aīarū curet: imo etiā de extrīſeca vtilitate et cautela ſciat eē ſolicit⁹. Jdeo repulit clericū petrū electū ī epꝫ q꞉ erat nīs ſimplex ⁊ ignoꝛās. vt dꝛ ibi. Et notat ibi dict⁹ durād⁹ ꝙ ſ; ꝓpt prefa

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tā ſimplicitatē repellaꝛ̄ quis ab obtinen
do bñficio: nō tñ deijciāt ab obtēto bñficio
ſʒ ei daꝛ̄ coadiutor. vt di. vij. q. i. ca. Qr
frater. ⁊ extra de electi. Cū i cunctis. Or/
dinato aūt oīo ē neceſſariū hr̄e ſciā ꝯpe
tētē/ ⁊ ſi nō eminētē. Uocaꝛ̄ aūt ſcia ꝯpe
tēs: q̄ neceſſaria ē ad executionē cuiuſcū/
qȝ ordis. ſic ſacerdos ī quātū deputatꝰ ē
ad celebrādū diuinum officiū: teneꝛ̄ ſcire
tñ de grāmatica. ꝙ ſciat vba ꝓferre cō/
grue ⁊ accētare/ ⁊ ꝙ intelligat ſaltē lr̄alr
q̄ legit. Inquātū vo ē miniſter ſacramē
toꝝ: teneꝛ̄ ſcire: q̄ ſit debita matia/ et q̄ ſit
debita forma cuiuſlibet ſacramēti/ ⁊ mo/
dū rite diſpēſādi ipſa ſacramēta. In ꝙ/
tū aūt ē doctor: teneꝛ̄ ſcire ſaltē rudimēta
fidei. q̄ ꝯſiſtūt i articulis fidei ꝑ dilectio
nē opātis In quātū ē iudex i foro ꝯſcie
teneꝛ̄ ſcire diſtinguere inter leprā ⁊ nō le
prā/ ⁊ inter leprā ⁊ leprā/ ſalteʒ i pccīs: q̄
oībꝰ ſūt nota. Ex q̄bꝰ pȝ: ꝙ q̄ nō ordīaꝛ̄
niſi ꝑ deuotōe: vt miſſas celebret: ſic reli
gioſus facit: nō teneꝛ̄ ſcire niſi ꝑmū illoꝝ
q̄ predixīmꝰ. Et ſimile iudiciū ē de inferi/
oribꝰ ordībꝰ. ¶ Eminēs ſcia ē: q̄ i dupli
ci ſapiētia ꝯſiſtit. ſ. hūana ⁊ diuina. Ad
epos aūt ꝑtinet ſcire etiā ea: que difficul
tatē poſſunt facere i lege. ⁊ tantomagis
quāto i maiori gradu collocanꝛ̄. Ad ſim
plices aūt rectores eccaꝝ ꝓchialiū nō
pertinet de neceſſitate ſcire oēs difficiles
queſtiones In ꝑplexis aūt queſtionibꝰ
teneꝛ̄ ſacerdos parrochialis eē tādiſcre/
tꝰ: vt talia difficilia eē ſciat/ nec ē ꝓceden
dū i eis ſine ſupioris ꝯſilio vel autorita
te canonū. ⁊ hꝰ puto ſufficere. Itē ſacer/
dos nō teneꝛ̄ ſcire diſcernere niſi i cōi. ſ.
que ſint capitalia/ et que mortalia vicia
⁊ que venialia ex genere. ⁊ hec ſciēs ſuf/
ficiēs iudicaꝛ̄ ꝑ huiꝰ tp̄is neceſſitate ad
cōfeſſiones audiēdas. Et credo: ꝙ hec
neſciēs peccat mortalr̄ audiēdo ꝯfeſſio
nes. Et euʒ īſtituēs peccat adhuc pluſq̄
ipſe inſtitutꝰ. Et ꝑmittēs talē īſtitutum
miniſtrare peccat mortalr̄: ſi ſua intereſt
ꝓhibere. Uñ nota: ꝙ tria ſūt quaſi de eē
ꝯfeſſoris: ſine q̄bꝰ abſqȝ pccō nō pōt q̄s
eē ꝯfeſſor Primū ē ſcia diſcernēdi inter
pccā. vt predictū ē. Secūdū ē cauta inq̄ſi
tio de pccīs. Tertiū ē diſcreta penitentie
ſiue ſatiſfactiōis iniūctio. que maxie ꝯue
niūt et ſunt neceſſaria epiſcopo/ et etiam
penitentiario cuiuſcūqȝ.

Adhuc agitur: quomodo epiſcopus de/
bet eſſe prudens et conſcientiatus.

De prudētia epali ſcribit Augꝰ echi
nūdo epo eboraceñ. ſic: Duo ſūt
que faciūt hōiē ꝯpletū. videlȝ prudētia ⁊
ꝯſcia. que duo ſūme ſunt neceſſaria epo
Uñ Ioh. apocal. iiijº. figurauit epos ꝑ
aīalia: que vidit plena oculis aū ⁊ retro
quia oculi epi ad oēʒ partē debēt videre.
⁊ ꝑmo ī ſe examinādo ꝯſciam ſuā ⁊ mo
res i ſecreto: an prudenꝛ̄ regat ſe cor lin/
guā ⁊ manꝰ/ an ſit/ ⁊ q̄d ſit emendādū/ ⁊
illa indilate corrigere. Et ſup oīa aduer
tat: an ſit negligēs ī his: que ꝑtinent ad
deū. et ſi deuʒ colat/ timeat/ amet/ ⁊ ei obe
diat pre alijs. ⁊ an ſibi ꝯmiſſi ī predictis
ſint ſaltē ī publico negligētes. Cogitet ī
q̄t Augꝰ etiā: an ſit exēplaris oībꝰ vbo ⁊
facto. ⁊ ſi quēpiā ſcādalizat ſuo malo e/
xēplo. ſi ſit/ ſeu oſtēdat ſe pōpoſū vanuʒ
⁊ ſupbū elatū. ⁊ an glorieꝛ̄ ī laudibꝰ hōi
nū. ⁊ an domꝰ ſua regaꝛ̄ prudenꝛ̄ et ꝑ ti
mētes deū. et an ſit diligēs: ꝙ bñ moriaꝛ̄
⁊ ne a deo ꝯdemneꝛ̄ ī fine. et ꝙ frequenꝛ̄
memoreꝛ̄ illud Apl̄i dicētis: Hic iā que
riꝛ̄ inꝛ̄ diſpēſantes vt fidelis q̄s inueniaꝛ̄
Et ꝙ ſit auditurꝰ illud vbū ſcriptū Luc
xvi. Redde rationē villicatōis tue. q̄ iā
nō poteris vlteriꝰ villicare. Cogitet etiā
ꝙ modo ē tp̄ꝰ ꝓuidēdi: ne tūc damneꝛ̄ a
diſtricto iudice. imo potiꝰ cū ſanctis epīs
ꝑducaꝛ̄ ī paradiſū. Cogitet etiā prudēs
eps de oībꝰ ſibi cōmiſſis. maxie de his: q̄
ſb eo receperūt curā aīaꝝ: an ſint patres
vl̄ hoſtes agni vel lupi. Cogitet etiam:
quales ſint ſui domeſtici. ſi honeſti ⁊ ꝓ/
bi. ſi religioſe viuentes. ſi q̄s eoꝝ tenet
cāes ſeu aues ad venādū. q̄ iſta ꝓhibi
ta ſunt epo. d. xxxiiij. Quorūdā. Et ſi ī eꝰ
mēſa vl̄ domo apparet curioſitas vl̄ pō
pa ī vaſis argenteis vl̄ aureis/ pānis by

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſtoriatis ī parietibꝰ vl ī ſplendidis men
ſis. qꝛ hᵒ ꝓhibet̃ cās multꝫ. di. xli. Eṗs
dꝫ: ꝙ eṗi debent hr̄e ſupellectilem vilem
⁊ menſaꝫ ⁊ amictū. i. veſtitū paupem. qꝛ
ſic dic̃ quedā gloſa talia ī eṗo multū edi
ficāt ꝓxim/ ⁊ diſponūt: vt cupioſiꝰ poſſit
dare paupibus ea: q̄ eis diſpēſare tenet̃
Et ſeq̄t̃ prudentia regiminis oſtendit eṗꝫ
eſſe dignū ꝑncipatu. Quia vt dic̃ Ariſt.
ī ꝑmo polit̃: Pricipatꝰ ꝓbat virū. ⁊ ī. ijᵒ
li. dic̃: ꝙ q̇ naturali prudentia vigēt: ſūt
naturaliter alioꝛꝫ dn̄i ⁊ rectores. Regi
mē aūt ſtulti ē ꝯfuſio ꝑncipatꝰ ⁊ deſtructō
ꝓpli ⁊ damnatio regētis ⁊ eiꝰ: q̇ eū ſciēt
ſtatuit ī eṗali ſtatu. Et quod peiꝰ ē: qꝛ de
tali nulla ē correctō expectāda. ideo oēs
boni odiūt eiꝰ vitā/ et orāt: vt de terra tol
lat̃/ ⁊ ꝓ ſ̃o dei de meliori ꝓuideat̃. Opor
tet igitur epiſcopū ꝑncipalit̃ eē prudētēꝫ

Quod epiſcopus ſit pudicus.

QUitū quod ponit aplus ī eadē re
gula: ē pudicū. vbi Durādꝰ de or/
dibꝰ. q. xxi. Debet eṗs eē pudicꝰ. vt mori
bꝰ ⁊ vbis pudorē indeſinenter oſtēdat.
Vñ cantic̃. i. dꝫ: Gene ſpōſe. i. eṗi turtu
ri ꝯparant̃. q̄ auis viuit caſte: ſic eṗs q̇ ī
capite ponit̃ ad exēplū alioꝝ/ ⁊ q̇ miſtra/
re hēt puritatis actori. Nā damnabili te
meritate ⁊ īprudentia carnē agni īmacu
lati preſumit ꝯtīgere: q̇ carnes mr̃etricꝭ
tāgere nō veret̃. iō exponēdꝰ ē penis gra
uiſſimis/ maxie ī futurū: q̇ tātū cōtēptum
Chriſto facere nō recuſat. Sup iſta ma/
teria loquit̃ idē doctor liᵒ. i. ī materia de
caſtitate ecc̃aſticoꝝ. tñ ꝓpt̃ breuitatē ſūa
ri accepi ſeq̄ntia. Primū ꝙ cohabitatio
clerici cū muliere ē ſūme ꝓhibita. vt pꝫ. d
xxxij. Hoſpitiolū. Nec ꝑ illud ē a quocū
qꝫ clerico femīa maxie iuuenis frequētā/
da. Jtē. d. lxxx. dꝫ: ꝙ btūs Augꝰ nō ꝯſen
tijt: ꝙ ſoror ſua hītaret ſecū. dicēs: ꝙ ille
q̄ erāt cū ſorore ſua: nō erāt ſorores ſue
¶ Jtē ꝙ nullus pōt eē caſtꝰ: niſi q̇ ſūme
vitet oēꝫ occaſionē errandi. Et ꝙ ſūme
debēt iuuenes clerici viſitatōes mulierꝫ
vitare/ etiā religioſaꝝ ⁊ ſc̃aꝝ. qꝛ ꝑ acceſ/
ſū viſitātiū naſcūt̃ cogitatōes turpes ⁊
inflamationes turpes ⁊ multa: quoꝝ fi/
nis ē luxuria cordis/ et poſt oris ⁊ opis.
¶ Jtē qꝛ nō pōt eē caſtitas: vbi nō reg/
nat vboꝝ boneſtas/ ⁊ cuſtodia ſenſuū
ſpecialr oculoꝝ auditꝰ ⁊ tacꝰ etiā ⁊ guſtꝰ
imo etiā et olfatꝰ. Nō eni decet clericum
maxie prelatū portare muſcū nc̃ eugaliā
nec odorifera. nec etiā calida cape ialſa
mēta/ nec precioſos ſeu calidos odores
ꝯtractare/ nec ramuſculos floꝝ ſeu roſa
rū deferre. ¶ Dixit abbas Symeō: ꝙ tā
tū Chriſti ecc̃a ꝯcutit̃ ex caſu ecc̃aſticorū
maxie prelatoꝝ: ꝙ cū eṗs fornicat̃: tota
terra ⁊ mūdus maxie chriſti ecc̃a deberet
ꝯcuti ⁊ moueri ex tā graui caſu ī tali pſo
na. Et hᵒ ponit̃ ꝑlixiꝰ. d. lxxxij. Preſbyt̃
vbi ex quātitate pſone ſac̃dotis pōt mē
ſurari ḡuitas culpe eṗi. iuxta illud legis
diuine: quod ponit̃ de vtero. xxv. Juxta
mēſurā delicti erit plagarꝫ modus. Ca
non igitur eſt iſte et primus.

Quantū punit̃ preſbyter ſeu eṗs īpudicꝰ

PResbyter ſi fornicationē fecerit: de
cē annis peniteat hᵒ mō: īcluſus ſa
co indutꝰ ⁊ humi ꝓſtratꝰ/ miſericordiā dei
iugiter implorās. Tribꝰ mēſibꝰ ꝯtinuis
a veſpa ī veſpā pane ⁊ aqua vtat̃ excep
tis diebꝰ dn̄icis et precipuis feſtiuitatibꝰ
ī q̇bꝰ modico vino ⁊ piſciculis ⁊ legumi
nibꝰ recreet̃. Elapſis et finitis ſic tribus
mēſibꝰ exeat de carcere. nō tñ ī publicū. n̄
grex fidelis ī eo ſcādalū patiat̃. Per hᵒ
apparet (vt dic̃ hoſtieñ) ꝙ loquitur de pu
blico. Poſt hec reſūptis aliquātulū vi/
ribꝰ anno vno ⁊ dimidio ī pane ⁊ aqua
peniteat/ exceptis dn̄icis diebus et alijs
precipuis feſtis. ī q̇bus vino ⁊ ſanguine
ouis ⁊ caſeo reficiat̃. Finito aūt ꝑmo an
no ⁊ dimidio particeps ſit dn̄ici ſangui
nis/ ⁊ ad pacē ⁊ ad pſalmos cū alijs fra
tribꝰ cātādos ī choro admittit̃. tamē ad
cornu altaris nō accedat. ſꝫ tñ mioꝝ or
dinū officiū gerat. Deīde vſqꝫ ad exple
tionē ſeptimi anni tres legitimas feriaſ
exceptis diebꝰ paſcalibꝰ: q̇ ſūt q̇nquagi/

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ta: ī pane ⁊ aqua ieiunet. tn̄ ſecūdā ferias vno pſalterio vl' vno denario poterit redimere. Sūt aūt legitie ferie ſcdā q̄rta ⁊ ſexta feria. q̄dā tn̄ ꝓ ſecūda feria ponūt ſabbatū inter legitimas ferias. Si ſic at̄ ꝯpleuerit ſeptimū annū: pōt eū eps ad ꝓſtinū ſtatū reuocare. ita tn̄ ꝙ ī trib⁹ ānis ſbſeq̄ntib⁹ nulla interueniēte miſīcordia ī pane ⁊ aqua ieiunet. Sacerdoti quoqꝫ ꝓ quolibet crimine quod dep̄onēdū ē ꝯſilis penitētia iniungēda. ❡ Scd⁹ canō ibidē ē hic. ſacerdos cognoſcēs filiā ſuā ſp̄ūalē: vidlꝫ quā baptizauit/ vel ꝯfirmari fecit/ vl' ī penitētia audiuit: penitētia. xij. ānoꝝ agere debet. et ſi ī publicū ꝓdierit: ē deponēdus. Eps aūt q̄ talia cōmiſit: xv. annis peniteat. mulier v̄o religioni tradēda ē reb⁹ ſuis paupib⁹ erogatis. xxx. q. i Si q̄s ſacerdos/ et. c. Nō debet. ❡ Martiniana narrat: ꝙ impator de cōſenſu cardinaliꝫ remouit a papatu papā iohānē. xij. q2 fornicabat̄ et venabat̄/ ⁊ multū fuit impudic⁹ ⁊ inhoneſtus Si ergo ꝓ tali crimine fuit tāt⁹ hō depoſit⁹ a papatu: multū h̄et timere q̄libet ep̄s īferior: ne ī tali crimine labat̄. et potētiſſime debet cauere ꝓpt̄ dei reuerētiā ꝑncipl'r ⁊ ꝓpt̄ ſcādalū ꝑpl'i. q̄ maxie ſcādalizat: cū eccaſtic⁹ vir maxie eps ſe carnis feditate deturpat. Unde fere oīa alia peccata lꝫ ī ſe ḡuiora tolerabili⁹ diſſimulāt̄ ꝙ iſtud

De caſtitate epiſcopi.

GAllēſꝫ parte. iiij. vbi de ſtatu ep̄ali ca⁰ de cauēda luxuria ita dic̄: Caſtitas purior ſincerior euidētior ⁊ virtuoſior debet eē ī ep̄o magiſꝙ ī alijs. cū vita ſua ſit alijs data ī ſpeculū puritatis. Sequit̄: Quāto dignitas eminētior: tāto caſtitas debet eē eminētior. Jō nō ē licitū epis cū mulierib⁹ hītare ſꝫ canones/ paucis exceptis. vt dictū ē ſupra ❡ Uñ Greg⁹. ix. li. regiſtri ſic inq̄t: peruenit ad nos quoſdā ep̄os ſb̄ p̄retextu ſolatij ī vna domo cū mulierib⁹ ꝯuerſari. ſꝫ ne ꝑ h⁰ ſbſānatorib⁹ iuſta obtrectatōis det̄ actō/ aut facilē inimic⁹ materiā deceptōis aſſumat h⁰ cōpeſcas. nec cohītare patiaris mulieres maxie cū epis/ exceptis eis: quos ſacri canones ꝑmittūt. ſ. matrē amitā ⁊ germanā. Melī⁹ tn̄ faciūt: q̄ a taliū cohītatione abſtinēt. et recitat: q̄d dictū ē ſupra de b̄to augu⁰. q̄ nō ꝯſentijt: ꝙ ſecū hītaret ſoror ipſi⁹. q2 dic̄: ꝙ magne ſapiētie ē ī talib⁹ etiā nō vti cōceſſis. ne hō piculo ſe exponat/ ⁊ deū videat̄ tētare. Exēplū īuenit̄ de Andrea ep̄o. quē diabolus tētauit de ſanctimoniali: ꝙ cohītaret ſecū. d. q. iij. dialog. c. viij. dī ſumarie. hic ē: q̄d narrat idē Grego⁹. iij. dialog. ꝙ poſtꝙ Johānes papa eq̄tauit equū ſibi accomodatū a quodā: nūꝙ extūc equ⁹ ille voluit portare vxorē ſuā. ad oſtendēdū: ꝙ mulieri nullus debet patere acceſſus vbi eps reſidet ſeu q̄eſcit. Jō Hiero⁹ epl'is xliij. ⁊. xcvi. dic̄: ꝙ caſtitas paganoꝝ mī̄tū debet ꝓuocare eccaſticos chriſtianos ad caſtitatē. nā ſacerdotes idoloꝝ amore pudicitie nō poterāt hr̄e vxoreꝫ niſi v̄ginem ⁊ intactā ab aliq⁰/ nec viduā n̄c repudiatā. ſic n̄c ſacerdos legalis. vt pꝫ leuitici. xxj. Et virgīes dee neſte ⁊ apollīs ī perpetua virginitate manebant. vt idē Hieronymus narrat ibidem.

Cū q̄b⁹ mulierib⁹ ꝑmittāt̄ eē epi ⁊ clerici

DOctor etiā Durād⁹ vbi ſupra oīo docet vitare eccaſticos cohītationeꝫ cū mulierib⁹. q2 talis cohītatio ſepe eſt occaſio adulterij. xviij. q. ij. Diffinim⁹. Dic̄ tn̄ ibidem: ꝙ excipiunt̄ mat̄ ⁊ ſoror amita et matertera auia filia fratris vel ſororis vxor filij ⁊ regularit̄ oēs ꝯſanguinee ꝑ lineā trāſuerſalem vſqꝫ ad ſecūdū gradū incluſiue. d. lxxi. Cū oībus Cōſanguinee v̄o ꝑ lineā aſcendenteꝫ ⁊ deſcendentem vſqꝫ ad quartū ḡdū. extra de ꝯſanguītate ⁊ affinitate: Nō debet. d. xxxij. Interdic̄. ⁊. d. lxxi. Nolū⁹ femīas Nō eſt ī iſtis: q2 fed⁹ naturale nichil ſeui crimīs cū talib⁹ extiari ꝑmittit vt dī extr. de cohītatōe clericoꝝ ⁊ mulieꝝ: A nobis ⁊ vt extra de p̄reſūptōib⁹: Cū ī iuuentute Et h⁰ intelligas: ſi ꝯſanguīea nō habet

(c) 2006 Ministerio de Cultura

domicellas vł pedisecas vł alias mulieres ſuſpectas. qꝛ de talib⁹ intelligit᷑ vbu₃ auguſtini: Que cū ſoroꝛe mea ſūt: nō ſūt ſoroꝛes mee. Et notat iſte doctoꝛ ibidē ſic: Licet aūt fedus naturale nō ꝑmittat ſuſpicionem oriri cū filia nec cū matre ſoroꝛe ⁊c. nō tñ debet cleric⁹ et maxime eps hr̄e cū talib⁹ īmoderatā familiaritatem. maxīe oſculādo eas corā hōib⁹ vł caput ſuū ponendo ī gremio illi⁹ vł ſimile facere ex h⁹ vilis aut ꝯtemptibilis habeat᷑ ⁊ det videntib⁹ materiā murmurādi vł ſcādalizādi/ ⁊ ſibi ⁊ illi mulieri det occōnē īcitādi ad malū. qꝛ plures videm⁹: q̄ nō parcūt matri filie nec ſoroꝛi/ nc̄ ꝯſeq̄nter cuicūq; eis parētalit᷑ ꝯiūcte. Hic ē: ꝙ ſi aliqs tał admonit⁹ nollet a p̄dictis oſcul᷑ ⁊ amplexib⁹ ⁊ alijs indecētib⁹ actib⁹ deſiſtere: deponi debet. d. xxxiij. Quoꝝūdam

¶ Ultra aūt ſ₃ gradū linee trāſuerſalis diſtigue: qꝛ aut ſūt ſuſpecte/ qꝛ iuuenes: aut nō. In ꝓmo caſu nō pn̄t clerici cū eis cohītare. ſ₃ ī ſcdō pn̄t. l₃ tuti⁹ et eligibili⁹ ſit abſtinere ab eis ⁊ oīo elōgari. qꝛ fed⁹ naturale ī mł'tis nō opat᷑ quicꝙ̄ boni/ nc̄ frenat eos ab opib⁹ malis. Eadē diſtictio ē fiēda ī ancillis. ⁊ ſic debet ītelligi. d. lxxxi. Feminas. ⁊. d. xxxij. Interdixit. ī fine. Eadē diſtictio ē faciēda ī vxoꝛe ꝓpa. qꝛ ſi ſ̄bdiacon⁹ vł ſupra hēat vxoꝛē legitimā: cū qua ꝯtraxerat añ ſ̄bdiaconatū: ſi ſit vetula: pōt eā tenere ī domo/ ⁊ eā caſte regere. d. lxxxi. Volum⁹. Si vō eſt iuuenis nō debet ſecū manere. ſ₃ ſeq̄ſtrato māſionis cubiculo. gloſa: et cōtinētia tā a viro ꝙ̄ ab vxoꝛe ꝑmiſſa. d. lxxvij. Epſ ar. extra. de ꝯuerſiōe ꝯiugatoꝝ: Uxoꝛat⁹ In q̄b⁹ capl'is dr̄: ꝙ ꝯiugat⁹ nō ꝓmoueat᷑ ad ſacros ordīes: niſi ab vxoꝛe ꝯtinētiā ꝑmittēte fuerit abſolut⁹. Uxoꝛ vō illius q̄ ꝓmoueri ī ep₃ debet: p⁹ debet ꝓfiteri ꝯtinētiā ⁊ ſacrū velamē ⁊ religioſā veſtē aſſumere. ſic cōiter tractat᷑ a doctoꝛib⁹ ī matia de voto. Quidā tñ a p̄dicta diſtictōe excipiūt epōs ⁊ monachos: q̄ indiſticte etiā nō pn̄t cū aliqua ꝯſanguinea hitare. ar. xxxiij. d. Quoꝝūdā. extra. de conuer. ꝯiu. Sane ſi coniugati. Et eiuſdem ſententie ſunt Oſtienſis et Ganfridus.

Que ſit pena clerici non ſeruantis caſtitatem in publico.

Que aūt ſit pena clerici ꝯtinētiā nō ſ̄uātis: dicūt hic doctoꝛes: ꝙ ſi tał cleric⁹ ē accuſat⁹ ⁊ ꝯuict⁹: debet deponi. d lxxxi. Si qs clericus p̄ſbyter. Si qs eps Itē aut ē notoꝛiū eū hr̄e ꝯcubinā/ aut nō ſi ſit notoꝛiū iuris: puta: qꝛ ē cōdēnatus de illo crimine/ vł ē ꝯfeſſus ſpōte ī iure vł ꝯuict⁹ canonice: debet eū tūc ſ̄bditi vitar᷑ ī ſacramētis. qꝛ tūc ipſo iure ē ſuſpēſus. xv. q. v. Preſbyt. extra de cohītatōe clericoꝝ ⁊ mulieꝝ: Ura. vltra mediū. Si ē notoꝛiu₃ facti: puta: qꝛ tenet ī domo publice mulierē ſuſpectā/ vł tenet eā alibi/ ⁊ etiā qꝛ cū ſit publicū nō ex fama/ ſ₃ ex euidētia: q̄ nō poſſūt aliqua tergiuerſatōne celari/ nec ē neceſſari⁹ teſtis nc̄ accuſatoꝛ extra. de cohītatōe cleri. ⁊ muli. Tua. talis notoꝛius fornicatoꝛ debet ab epō admoneri: vt ſe corrigat. ⁊ ſi noluerit ſe coꝛrigere: debet ſuſpēdi a beneficio eccl'aſtico vſq; ad ꝯdignā ſatiſfactionē. ⁊ ſi adhuc ꝑſeuerauerit: debet ī ꝑpetuū remoueri. extra. de cohīta. cleri. ⁊ mu. Sic ad extirpādas. Et h₃ hec intelligit᷑ de illis: q̄ iacēt ī notoꝛia fornicatōe. d. 32. Nullus. ponit h⁹. d. lxxxi. Si q̄ ſūt p̄ſbyteri. extra de cohītatōe cle. ⁊ mu. Ura. ī fine: Tua. ⁊ extra. de vboꝝ ſignif. Cū oli. ¶ Si qs aūt ī ſacro ordine ꝯſtitut⁹ duxerit matrimōialr̄ vxoꝛē: debet ꝑuari ordīe ⁊ bn̄ficio eccleſiaſtico. mulier vō ſi libera erat: debet redigi ī ſ̄uitutē eccl'e. d. xxxij. Eoſ q̄. ſi erat ancilla: debet vēdi. d. lxxxi. Quidā clerici Filij etiā inde nati rediguntur ī ſ̄uitutē eccleſie. xv. q. vltima: Cum muliere.

Ex q̄b⁹ ſignis p̄ſumat᷑ cleric⁹ incōtinēs.

Ex q̄b⁹ aūt ſignis preſumat᷑ cleric⁹ īcōtinēs? dicūt doctoꝛes: ꝙ ex ſeq̄ntib⁹. Primū ē: ſi freq̄nter loquat᷑ cū mulierib⁹ vł de ipſis vł de formis eaꝝ. ꝫ h⁹ ſ₃ Hierony. ¶ Scd₃ ē: ſi mulieres ſepe vēi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ant ad domos eoꝝ. ¶ Tertiū: ſi ipſe ſit
iuuenis: ⁊ tenet iuuēculā vel quaſi ī do/
mo. ¶ Quartū: ſi ſolus cū ſola inueniat̃
loq̄ cū ea ¶ Quītū: ſi eas libent̃ aſpiciat
⁊ inſatiabl'r. d. xxxij. Hoſpiciolū. d. lxxxi
Cleric⁹ ſolus. Vn̄ Aug⁹ ī regl'a: Oculi
clerici ī femīa nūꝗ̄ debēt firmari. ¶ Sex
tū: cū ſepe loquit̃ cū lenonib⁹ vel lenoni
ſis/ vl' ſb colore pietatis ītrat domos ta
liū ꝑſonaꝝ. ¶ Septimū: cū cleric⁹ hēt ge
ſt⁹ corporis inhoneſtos ⁊ quaſi meretri
ceos/ ⁊ libenter cātat cātilenas turpes et
diſſolutas. ¶ Octauū: cū ſepe viſitat mo
niales ⁊ burlat cū eis/ ⁊ ludit/ ⁊ libent̃ ſi/
uit eis ī negocijs earū/ et ſedet ſepe iuxta
eas/ et recipit ab eis munuſcula/ et mittit
litteras ⁊ recipit ab eis maxīe cū ī litteris
ꝯtinent̃ vba ſuſpecta vilia ⁊ ſtatui vtriuſ
q̄ȝ incōpetētia/ ⁊ pretēdūt carnalē amorē
tacite vl' expreſſe. Simil'r ꝓhibet Hiero
nym⁹: ne cleric⁹ mulierib⁹ mittat ſalutes
ſeu vba ſeu encenia/ nec ad eā quouiſmo
do appinquet. niſi cā neceſſitatis. q2 oīa
talia ſūt incētiua libidīs/ maxīe cogitatō
noxia. q2 cogitatio impudica ſiue impu/
dic⁹ aſpect⁹ ī mulierē ſtatī coinqnat ꝯſci
entiā. Jdō ꝯſulit Greg⁹: ꝙ vbi talis co/
gitat⁹ ī corde naſcit̃: ꝙ ſtatī extīgat̃. q2 ex
dilatōe capit vires. et tūc diabolus cū ta
li cogitatu forti⁹ pugnat ꝯ hōīe/ ⁊ hō te
net īfra ſe tūc hoſtē domeſticū roboratū
Ex predc̄is apparet qn̄tuȝ dictū ap'li po
ſitū ī ſua ꝑma regula: quod eſt pudicum

Quod epiſcop⁹ debet eſſe ornat⁹ vtutib⁹

SExtū quod ponit ī dicta r'la glori
oſus Paulus ap'ls: ē ornat⁹. Et
dicūt hic ſancti: ꝙ ornat⁹ ſacerdotalis ſȝ
maxīe ep̄alis ē dupl'x. Prim⁹ ē interior
ſine q⁹ nichil valet. ⁊ ē deuotio. ꝑmo deuȝ
reſpiciēs. vn̄ reſultet ī eo ornat⁹ maior ⁊
feruor fidei ſpei ⁊ caritatis/ adnectēs vir
tutes cardinales. ſ. ſapiētiā maxīe celeſtē
ſcdō tēperātiā. q̄ ē deteſtatio oīuȝ carnali
uȝ voluptatū. Tertio fortitudinē ꝯ oēȝ
tētationē. qua ſufficit aggredi oē arduū
et difficile ꝓpt̄ dei amorē. et ſemꝑ appetat
ꝓpt̄ chriſtū martirizari. Quarto iuſticiā.
qua ſtudeat: quomō deo ſuo obediat di/
ligent̃ ⁊ ſuiat/ ⁊ aīe ſue det curā et dilige
tia ſe vidēdi ⁊ emēdādi. ⁊ ꝑmo debet a
miciā verā ⁊ cordialē gerere etiā hoſti/
b⁹ ⁊ bn̄ficētiā: quātū ēi ſeipſo. Sine iſto
preclaro ornatu cleric⁹ ꝯfūdit cathedrā: v
bi ſedet ī choro. ⁊ igit̃ iniuriā magnā fa
cit cathedre: q̄ īdigne ſumit cathedrā. vt
di. xl. d. Multi. Predicto ornatui debet
addi ſȝ Anſelm (ſic predictū ē) ſciētia dei
vt ſciat ep̄s ꝑncipl'r: q̄d ē de⁹/ ⁊ q̄lt⁹ ē ille
q̄ eū vicariū ſuū fecit. ¶ Scdo: ſciētia of
ficij eccl'aſtici. ne regēte ep̄atū ī diuino cul
tu fiat defect⁹. ⁊ ipſe ſyncopas ⁊ diſſoluti
ones chori ꝑncipal'r corrigat. et ſūme at
tēdat ad bn̄ ꝑſoluēdū diuinū cultū. q2 ꝓp
ter diuinū ſuitiū dat clericis bn̄ficiū ecca
ſticū. Tertio: ꝙ ī eo ſpāl'r fulgeat hūili/
tas cordis ⁊ patiētia: cū oȝ. Quarto: exē
plū bonū ad oēs. vt oīs ab eo recedens
edificat⁹ abcedat. et glorificet deū patreȝ
celeſtē ī tali pōtifice dato ab eo ꝓpt̄ ſuo
q̄ ē via ⁊ directio ī oīb⁹ ad deo fidel'r ſuiē
dū. Oīs enī virt⁹ ep̄i ornat⁹ ē ꝓpl'i. q̄ vi/
car⁹ ſpūalis ē ⁊ fili⁹ dn̄i virtutū. ¶ Terti⁹
aūt ornatū ꝯſiſtit (vt tāgit̃. d. xli. parra⁰
vltīo) ī hītu. vt clerici nō deferāt veſtes ī/
ciſas. i. ligulatas ſic ioculatores/ nec va
rij coloris nec rubeas nec vides nec nīs
lōgas nec nīs breues nec de cerico ſic de
lana nīs precioſa ſic etiā de nīs vili. Or
ſic dic̄ Hiero⁹: nec affectate ſordes ſic ex
q̄ſite delicie digne ſūt laude. d. xli. parr⁰.
i. Jtē eccl'aſtic⁹ maxīe ep̄s comā ⁊ barbā
debet deponere. extra. de vita ⁊ hon. cle.
Si q̄s cleric⁹. ⁊. xij. q. i. Duo. Et ſic tāgi
tur. vi. q. i. Ex merito. Eccl'aſtic⁹ ſūme de
bet ſe oſtendere ornatū ſobrietate. ⁊ oīa
mēbra ſua ſb freno rōis aſtrigere maxīe
oculos ⁊ liguā. ī q̄b⁹ oſtēdit̃ ſui modeſtia
diſcretio et conſcientia ⁊ decor ſpūalis ⁊
honeſtas. Nec debet currere nec ſe leui/
ter mouere. Et hoc de ſexto. ſ. de ornatu.

Quod ep̄s liberaliter recipiat hoſpites.

SEptimū quod addit Ap'ls ī regl'a
ē hoſpitalē. i. hoſpitalitati eē intē

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tū. q; ſic h̄etur.xvi. q.i. dom⁹ clericoꝝ ol
b⁹ debēt eē cōes. Quod debet intelligi ſic
ꝑmo ꝙ dom⁹ eccāſtica ſit apta ſ̄ʒ facul/
tatē dom⁹. ſcdō ſ̄m neceſſitatē hoſpitis.
tertio ſ̄ʒ honeſtateʒ petētis. Licet ĩ caſu
neceſſitatis debet teneri regula chriſti di
cētis: Oĩ petēti tribue. vt ĩ extrema neceſ
ſitate nō attēdat̄ qualites ꝑſone ſ̄ʒ neceſ
ſitas nature. ¶ Scda⁹: Hoſpitalitas ſcā
ē ⁊ meritoria. Uñ Abraā ⁊ Loth q̄ ho
ſpitales erāt: angelos meruerunt recipe
Geñ.xix. Et ad h⁹ iducit Apls ꝑma ad
Titū.iiij. dicēs: Exerce teipʒ ad pietateʒ
nā corporalis exercitatio ad modicū ē v
tilis. pietas aūt vtilis ē ad oīa/ hñs pro
miſſionē vite: q̄ nūc ē: parit ⁊ future. Ad
hebre.xiij. Hoſpitalitatē noli obliuiſci.
et ꝙ illa hoſpitalitas ſit leta ⁊ bono vul
tu recipiat̄ hoſpes. Uñ ꝑma cor.vij. Hi
larē eīʒ datorē diligit de⁹. Et h⁹ voluit di
cere Petr⁹.i. Petri.iiij. dicēs: Hoſpita
les inuicē ſīn murmuratōe.i.nō moleſtā
do/nec iudicādo hoſpites. Et h⁹ voluit
dicere Greg⁹ li.ij.omlia.iij. dicēs: ꝙ nō
ſolū ſūt hoſpites inuitādi: ſ̄ʒ trahendi. ſic
fecerūt duo diſcipuli chriſtū ĩ emau⁹. Et ē
eis oſtēdēdū cor letū vbo ⁊ facto. alś ho
ſpites ſemp cū diſplicētia eēnt ibi. Quā/
tū aūt hoſpitalitas ꝓpt deū aſſūpta place
at deo: vide ĩ vitiſpatꝝ pte.xiiij.p totum
vbi oſtēdit̄: quomō epī et abbates debēt
eē hoſpitales. ⁊ ſemp intuitu pietatis et
dei. Quia ꝙ prelati et ſacerdotes teneāt
hoſpitalitatē: certū ē: ꝙ eā tenēt de bonis
pauperū chriſti: oʒ g⁹ ꝙ eoꝝ hoſpitalitas
ſit ſemp. ⁊ fiat ꝓpter deū ⁊ ꝓpt neceſſitateʒ
hoſpitū vl' ꝓpt aliquē finē caritatiuū ⁊ vti
lē aīab⁹ trāſeuntiū/⁊ etiā inuitatiū eos.
Cū aūt recipiunt̄ raptores ⁊ latrōes: h⁹
fieri debet poti⁹ ad redimendas vexatio
nes eoꝝ/⁊ ne noceant/vl' vt trahant̄ ad
deū ꝙ ꝓpt aliq̄ʒ finē tꝑalē. Ideo Chriſ
t⁹ pmiſit ſe recipi a pctōrib⁹ vt a matheo
et zacheo ⁊ a ſymone fariſeo: vt eos at/
traheret ad viā ſalutis. ſic fecit de facto. ⁊
multi receperūt hoſpites ſepe vt eos tra
herēt ad deū/⁊ ꝯuerterēt a pcc̄is eoꝝ. q̄d
fuit valde meritoriū eis coraʒ deo. ſic dic
Jacob⁹ ĩ vltīa epla ſua.c.v.ĩ fine. Prī/
cipalis tū inſtitutio hoſpitalitatis ē ꝓpt
deū ⁊ amorē ꝓximi. Quod innuit Job
xxxi.c. dicēs: Si comedi bucellā ſolus: ⁊
comedit pupillus ex ea/⁊ poſt foris non
māſit pegrin⁹/ſ̄ʒ hoſtiū meū patuit via/
tori. Ex q̄b⁹ patet: ꝙ tota hoſpitalitas
ei⁹ tēdebat ad ꝓximi pietatē ⁊ ꝯſoltionē
licitā ⁊ honeſtā. ⁊ nō ad lucrū nec ad diſ
ſolutionē ⁊ ad m̄rcedē. ſic ē hoſpitalitas
illoꝝ: q̄ ꝑ pecunia recipiūt hoſpites/ nul
lum reſpectum habentes ad deum.

Qualiter ſe debet habere eps ĩ menſa.

Hoſpitalitatē aūt epī ꝯmēdat et or
dinat pulchre Geruaſi⁹ ſabiñ. ſcri
bes ſup h⁹ Lodegario ſalernitano epo
dicēs ſic: Mēſaʒ tuā orna lectione ⁊ ſo/
cietate pauperū ⁊ ſilentio cōtinuo. caue
ab oī ſupfluo. Recole: ꝙ tuoꝝ ꝓuētuū
admīſtrator es/⁊ nō dñs. ⁊ ꝙ pcc̄a ipſi
comedis. ⁊ viuis de patrimonio crucifixi
Nō g⁹ ex talib⁹ ꝓuīus reficias vētrē tuū
immemor paupeꝝ. q̄ de micis q̄ cadūt de
mēſa tua: cupiūt refici et ſaturari. In mē
ſa tua nō ſint cōiter cibaria delicata/nec vi
na precioſa/ nec pāni ornātes parietes
nec vaſa argētea nec precioſa. q̄ talia oīa
ſi bñ attēdas: vñ venuūt/et qualr̄ tibi cō/
miſſa ſint: multū ꝯfundūt faciē tuā. quia
ibi nō oſtēdis te pauperē/nec admīſtra/
torē pauperū. ſ̄ʒ dñʒ quaſi ꝓpa poſſidētē
Nullo mō canes venaticos hēas/ nec a
ues predales/nec ea: q̄ tibi ſūt ꝑ ſanctos
patres ſiue ꝑ eccāʒ ꝓhibita/ tā ꝙ incōpe
tētia oī vo prelato. Sēp recole: ꝙ q̄ ad
mīſtras: nō ſūt tua. ſed paupeꝝ ⁊ obtēta
meritis Jeſuchriſti ⁊ ſanctoꝝ martirū ⁊
alioꝝ btoꝝ. q̄ talia meruerūt ecce chriſti
dari. Nō g⁹ ſis ĩ iſtis paucis ĩfidelis deo
ne te ipſe ĩ iudicio iubeat cruciatib⁹ eter
nis tradere. Solēnter ſemper tue mēſe
ĩ ꝑncipio bñdicas. ⁊ ĩ fine cū oī reuerētia
grās referas ei. q̄ te late aluit et ꝓuidit.
Caue: ne ſupflua nec exceſſiua tibi pre/
poni pmittas/aut iubeas. Nec ſuſtiñas
iuxta te diſſolutos hōīe aut hyſtriōes aut

(c) 2006 Ministerio de Cultura

burlatores/aut rumoꝝ narratoꝛis/aut de
tractores. ſꝫ exēplo bti Auguſtini tales
horreas ſicut mortē. Poſt mēſaꝫ vtili diſ
putationi intēdas: ſi hēas: cū qb⁹ ꝯferre
poſſis. als te applica oꝛoni pro mortuis
aut pro tibi recomendatis aut pro bñfa
ctoribus tuis.

Quale debet eſſe conuiuium epiſcopale

QUale aūt debeat eſſe ꝯuiuiū epāle
oſtēdit idē Geruaſi⁹ i eadē littera
dicēs: Eps volēs religioſe ꝯuiuare quē
ꝙ: ad glorioſū epꝫ Paulinū attēdat: de
quo legim⁹ ſemꝑ inuitatis ſe prebere cū
diſcretione ilarē/ſemꝑ miniſtrās ꝯpeten
tia ſine curioſitate ⁊ exceſſu. dicens: ꝙ de
Chriſti patrimonio nō debēt ſupflua al
teri miniſtrari. qꝛ nō ſufficiūt paupibus:
quoꝝ ſunt. Verba q̄ ꝓferebat: pauca ſē
ꝑ ⁊ edificatoria ꝓuulgabat. attendēs ꝙ
ꝑ miniſtrātes nullus defect⁹ fieret i ſuitō
nec ꝙ eoꝝ aliq̇s ſuiēdo garrularet Po
ſuit i ſcriptis ſuꝑ mēſaꝫ i pariete ſcriptuꝫ
illud Auguſtini: vꝫ ꝙ nullus ibi auderet
latrare ꝯ ꝓximū i his vſib⁹: Si q̇s amat
dictis abſentū rodere vitā: Hāc mēſam
vetitā nouerit eſſe ſibi. Secūdo erat ibi
lex: ꝙ nullus auderet iurare. quod ſi q̇s
ſolueret: priuabat vna porcione vini. nā
oēs domeſtici ſui erāt aſtricti ad bibēdū
certis vicib⁹/amore ſobrietatis. nō tñ ex
tēdebat h⁰ ad ꝯuiuas ſuos. Tertio nun
ꝙ fabulator nec ioculator ibi audebat
apparere. Quarto nulla carnalis curio/
ſitas poterat ibi audiri. Vñ fert: ꝙ cū ſe
mel inuitaſſet quoſdā magnos viros et
poſt mēſaꝫ quidā voluiſſet illos reſꝑgerē
aqua roſacea: ſbito glorioſus Aug⁹ reſ/
titit vehemēt/dicēs: Sine fine miſſabilr
⁊ eri foras. qꝛ talia carnis oblectamēta
nō debēt exhiberi i domo vicarioꝝ aplo
rū. ſic ſūt epi. qꝛ apli cū capite nr̄o Chri/
ſto i ſūmis penis ⁊ penitētia ea q̄ late ſu
min⁹ ꝓcurarūt. Hec igit ſūt fercula cele
ſtia ⁊ mēſe aplice imo āgelice. nullo m⁰
igit debent oblectamētis carnalib⁹ detur
pari. Legim⁹ etiā: ꝙ i ei⁹ mēſa ponebāt

vaſa lignea ⁊ terrea/tñ munda. Et dice/
bat: ꝙ grandis infamia erat i epo vti pā
nis oꝛnātib⁹ parietes i mēſa vl alibi. vl
vti precioſis pānis i veſtitu vel i oꝛnatu
lecti/vl vti alijs ſūptuoſis. ꝓ eo ꝙ euidē
ter oſtēdebat nō miniſtrare paupib⁹ ea:
q̄ hēat vltra victū ⁊ veſtitū. ¶ Vñ Bñs
etiā ſuꝑ cātica omelia. lxxv. grauiter ar/
guit eccleſiaſticos: ſi hēant affluētiā reꝝ
veſtiū ſplēdoꝛē/ꝯgeriē vaſoꝝ argenti vl
auri. quia hec omnia ſunt bona paupe
rum. que ſacrilega crudelitate i predictiſ
vanitatibus expenduntur. Signum (in/
quit) dant tales mūdo: ꝙ nō ſperant xpꝫ
ſuper talibus diſtrictam i morte exigere
rationem. ¶ De hoc etiam idem Bern⁹
loquit latius i libro ad Eugeniuꝫ papa
addens: ꝙ quicquid de patrimonio ecce
capitur a miniſtris preter victum pariter
et veſtitū: ꝙ eſt raptus ſacrilegus et gra
uior graui furto. ¶ Victor etiam ſermo
ne de paſtore ſic inquit: Extra modū ſtu
peo: quomodo aliquis ſane mētis vult
ſuſcipere eccleſie prelaturam. vbi tantuſ
labor et anxietas/⁊ vbi tantum periculū
damnationis eterne. ⁊ ſi quilibet pro ſe
reſpondere non ſufficiat: quantominus ſi
pro alijs habeat reſpondere. potiſſime
apud illum: qui omnia nouit/omnia diſ
cutit/de omnibus requirit/et pro forefac
tis ſingulis maxime ipſis preſidentibus
grauiores penas infligit.

Que conuiuia prohibentur/vl concedū tur epiſcopis et clericis.

VT autem legimus di. xxxiiij. con/
uiuia approbantur: que ex carita/
te fiunt. vbi nullius vita roditur. nullus
ex irriſione reprehenditur. nec ſunt ina/
nes fabule. ſed verba edificatoria ſcrip/
ture. vbi nō plus ſeruitur coꝛpori: ꝙ ne/
ceſſe eſt. et que raro fiunt. vt dicit Beda
quia vix conuiuia ſine peccato poſſunt fi
eri. penſata humana laſciuia. ¶ Conui
uia autem nuptiarum ſunt interdicta cle
ricis. vt patet. di. xxxiij. Preſbyteri. Ibi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cui cātant amatoria ⁊ turpia/⁊ fiūt cho/
ree ⁊ multa incitātia luxuriā. ſic ē mulierꝝ
preſentia ⁊ cibaria ac vina precioſa. i. q̄/
b⁹ cordis puritas ⁊ mētis caſtitas nau/
fragant. Nec obſtat: ꝙ Chriſt⁹ interfuit
nuptijs. q2 ibi defect⁹ erat vini: et ꝯſeq̄nt
nō erat exceſſiua rerꝝ ſuꝑfluitas. ibi etiā
caſtiſſim⁹ Johēs reuocat a matrimōio.
vt ſcribit hugo/ꝫ Hiero. Et vbi clerici ꝓ
ſalute aīaꝝ et cā predicationis ſeu infor
mationis intereſſent/⁊ ſine pcc̄o: non eēt
eis interdictū nuptijs intereſſe. etiā ſi tūc
ibi reciperent ꝓpt deū. vt ſi forēt ꝑegrini
⁊ pauperes. tunc meretur eos recipere/⁊
habere meritum boni hoſpitalis. et ipſi
poſſent ibi licite intereſſe.

Quod epiſcop⁹ debet eſſe doctor. i. pre/
dicator ⁊ informator aliorum.

Octauū ptinēs ad epꝫ ī pma regla
poſita p Aplꝫ ē eſſe doctorē. quod
exponēs Fulbert⁹ ī. ix. omelia paſtoruꝫ
dic: Prelat⁹ q̄ſq3 preſumit ī ecca chriſti
doctor ⁊ predicator ī ꝓpo ⁊ patern⁹ in/
formator pre ceteris alijs cui dirigit do
min⁹ illud Eſaie. lviij. Clama ne ceſſes
quaſi tuba exalta vocē tuā. ⁊ annūcia po
pulo meo ſcelera eoꝝ/⁊ domui iacob pe
cata eoꝝ. Vñ ſi nō informauerit/ vl' p a
lios informari ꝓcꝫ nō curauerit: grandi
piculo ſe exponit. dicēte dn̄o Ezechielis
xxxiij. Fili hōis ſpeculatorē domui iſrael
dedi te. Gloſa Aymonis: Oīs prelat⁹ da
t⁹ ē ꝓpo ſuo ī ſpeculatorē doctorē magi
ſtrū ⁊ predicatorē ac precipuū patrē. qui
ipꝫ doceat ī ſpūalib⁹/et informet ī his: q̄
ptinent ad ſalutē. q2 de h⁹ ſpūalit' req̄ret a
deo/⁊ ꝓpt h⁹ poſit⁹ ē ī preſidētia/⁊ danr ſi
bi emolumēta honores reddit⁹ ⁊ alīſta
t⁹. Ideo h⁹ ſignificās Dn̄s dixit Petro
ſic: Paſce oues meas. ſ. paſtu ſpūali ꝓn
cipalr. q2 ipē pr̄ ē ſpūalis. Propt' quod
expedit ſūme prelato: vt ſua doctrina ſit
autētica ⁊ reuerēda. vt ipſe irreprehēſibi
liter viuat/⁊ ſit lumē ⁊ exēplū alioꝝ. Eis
dirigit Chriſt⁹ vbū illud Math. v. Vos
eſtis lux mundi. vos eſtis ſal terre. ꝙ ſi
ſal euanuerit: ī q⁹ ſaliet? Quia ſi prelati ī
vita ⁊ ī exēplo deficiūt: tot⁹ grex ī ꝑditio/
nē vadit: quātū ī prelatis ē. Vñ dixit do
min⁹: Si cec⁹ cecū ducit: ambo ī foueā ca
dūt. Et Greg⁹ ī omelia dic: ꝙ cui⁹ vita
deſpicit: reſtat: vt ei⁹ predicatio ꝯtemnat'
Ideo dat de⁹ tales prelatos ꝯtēptibiles
oī ꝓpo. ſic cōminat' dn̄s p Ezech. Jmo
vt dic Greg⁹ ī paſtorali/⁊ ē. xi. q. 3. Pre
cipue ſcire debēt prelati: ꝙ ſi ꝑuerſa vnꝙ
ꝑpetrāt: tot mortib⁹ digni ſūt: quot ꝑdi/
tionis exēpla ad ſbditos trāſmittunt. Et
Math. xv. Quicūq3 ſcādalizauerit vnū
de puſillis iſtis: q ī me credūt: expedit: vt
ſuſpēdat' mola aſinaria ī collo ei⁹: ⁊ demr
gat' ī ꝓfundū maris. Quod exponēs hi
eronym⁹ dic: ꝙ mola aſinaria hic ſignifi
cat pōd⁹ eterne damnationis. q̄ ſūmā ꝑ
petuitatē deſignat ī rotūditate aſinarie ro
te. q̄ finē nō hēt. ¶ Predicatio aūt pre/
lati (dic Criſoſtom⁹) hec hēt ꝯſiderare:
ſi fructū vult facere: vꝫ tp̄s/locū/qualita
tē audiētiū/⁊ qualitatē dicendoꝝ. Ideo
dic: ꝙ oꝫ: ꝙ prelat⁹ ad docēdūꝫ ⁊ ad iſta
oīa ꝓuidēda ne pigritet. nec ipm tedeat
ꝙ moueat' ex dei amore. Et h⁹ innuit xp̄s
cū dixit petro: Petre amas me? paſce o
ues meas. Oportet (dixit hic Criſoſt⁹)
ꝙ cū prelat⁹ ſit predicator ⁊ doctor: ꝙ ſit
ſciēs ī ſcriptura ſacra ⁊ erudit⁹. Ideo cū
ꝯſecrat: q̄rit ab eo ſic: Scis tu vtrūq3 teſ/
tamētū? ⁊ reſpōdet: ꝙ ſic. Si tūc aūt ne/
ſciat illud: tollerat' ꝓ tūc ab ecca/nec ſic re
ſpōdēdo peccat mortalr: ſi tñ tūc ꝓpōit ꝓ
virib⁹: vt illud ſciat ſine dilatione fidelit'
laborare. ¶ Greg⁹ ī paſtorali: Prelat⁹
ſi ſcīe eſt neſci⁹: quē g° clamorē dabit pre
co mut⁹. Hic ē: ꝙ informat⁹ Damaſus
papa: ꝙ prelati regni ſicilie omiſſa ſcrip
tura ſacra ſemp ⁊ cōiter intēdebāt hyſto
rijs ꝓncipū/ ⁊ negocijs imptinētib⁹ ſuis
eccijs. ⁊ etiā intendebāt ſciētijs curioſis:
ſcripſit oīb⁹ ꝙ ſb pena depoſitiōis ⁊ ꝑua
tionis ſuaꝝ dignitatū indilate intēderēt
vt officiū eccaſticum pre alijs clericis bñ
ſcirēt/⁊ ꝙ poſt ꝯuerterēt ſtudiū ſuū ad ſa
crū canonē biblie/ſiue ad notitiā vtriuſ/
q3 teſtamenti deſignati per tiarā partitā

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ī duas partes ſupra caput quaꝫ indignā
nimis ferebāt: dum ſic vanis eſſent ſtu/
dijs implicati. ¶ De Celeſtino Papa
tertio legimus in hyſtoria latina: ꝙ ipſe
ī ꝓpa ꝑſona freq̄nter predicabat. ⁊ recto
res eccaꝝ monebat predicare ꝓpl'o. ⁊ co
adiutores eoꝝ ad predicādū iuſſit recipi
et tractari ab eis ſūmo affectu et effectu.
eo ꝙ informatio ꝓpli maxie ꝑtinet ad p̄
latos ⁊ ad rectores eccaꝝ. d. lxx. c. Epī
Propt̄ hoc ꝯceduntᷣ eis iura ⁊ bona eccā
ſtica. q̄ ab eis recipiūt ī damnationē aīa
rū eoꝝ: ſi nolūt ꝓplo predicare ꝑ ſe vl' ꝑ a
lios ad hoc ſpāliter euocatos Propt̄ q̄d
Chriſtꝰ docuit: ꝙ ī ſpāli eēt dn̄s orādꝰ:
vt mitteret ꝓplo ſuo bonos predicatores
dicēs: Meſſis q̄dē mlta. operarij aūt pau
ci. rogate dn̄ꝫ meſſis: vt mittat bonos o
parios ī meſſem ſuā. Et apl'is dicebat:
ego elegi vos: vt eatis/ ⁊ fructū afferatis
⁊ fructꝰ vr̄ maneat. i. firmetᷣ ī cordibꝰ au/
dientiū/ meritis ⁊ exēplis pſcoꝝ p̄dicatoꝝ

Quātū prelati obligentᷣ ad predicandū
⁊ ad informandum ſubditos ſibi.

Quātū aūt prelati obligentᷣ ad pre
dicādū ⁊ ad informādū ꝓplꝫ oſtē/
dit Gregꝰ. xi. moralium/ exponēs illud
Job. xxxi. Si aduerſū me terra mea cla
mat/ ⁊ cū ipſa ſulci eiꝰ deflēt. ⁊ ſi fructꝰ co/
medi abſq; pecunia. vbi Gregꝰ ſic inq̄t
Terrā clamare ē ꝯ regētis iniuſticiā ſb/
ditos dolere. Et fructꝰ comdit abſq; pe
cunia: q̄ eccaſtica ꝯmoda ad vſū corpo/
ris recipit: ſꝫ exortatōnis miniſteriū ꝓplo
nō īpēdit. Sequitᷣ: Quid ad hec nos pa
ſtores dicemꝰ q̄ aduētū diſtricti iudicis p̄
currētes/ ⁊ q̄ officiū preconis accepimꝰ: ⁊
eccaſtica alimēta muti manducamꝰ. ⁊ ex
igimꝰ: quod nr̄o debetᷣ corpori: ſꝫ nō īpē/
dimꝰ: quod ſbditoꝝ debeᷣ cordi. hec ille.
¶ Ezechielᷣ. 3. dr̄: Audies vbū ex ore mō
⁊ ānūciabis eis. Vbi Gregꝰ libᵒ. i. ome
lia. xi. Prepoſitꝰ ſine culpa nō ē: q̄n vba
vite nō audiēs ex ſua culpa moritᷣ ſbiectꝰ
hūc ipſe occidit: q̄ eū tacēdo morti tradi/
dit. vbi ſbiectꝰ moritᷣ: ibi is q̄ preeſt: q2 ta

cuit: reꝰ mortis inuenitᷣ. Tot gᵒ nos pre
ſidētes indigni occidimꝰ: quot ad mortē
ire tepidi tacētes videmꝰ. ¶ Et idē Gre
goꝰ exponēs illud Luce. x. Dignꝰ ē opa
riꝰ mercede ſua. libᵒ. i. omelia. xviij. Pēſe
mꝰ inq̄t: cuiꝰ damnationis ſit ſiñ labore
mercedē laboris ꝑcipe. q. d. ſūme. Hie
roꝰ epla. 3. Doctrina a ſacerdotibꝰ expe
ctatᷣ ⁊ precepta veteris ⁊ noue legis. Jō
dr̄ ſacerdos quaſi ſacra docens. q̄ ſi nō
doceat: licet ſit ignocēs ⁊ ſimplex: tn̄ quā
tū exēplo ꝓdeſt: tm̄ ſuo ſilentio nocet. nā
latratu canū ac baculo paſtorali rabies
lupoꝝ deterrēde ſūt. vt etiā dicᷣ Hieronꝰ
vbi ſupra. Jdeo dicᷣ Apl's ad Titū: am
plectētē eū: q̄ ſꝫ doctrinā ē: fidelē ſmonē
vt potēs ſit exortari ī doctrina ſacra/ ⁊ ꝯ
dicētes reuīcere. ¶ Prelatis dr̄ Oſee. 4
Quia tu repuliſti ſciāꝫ dei: et ego repellā
te: ne ſacerdotio fūgaris mihi. ¶ Beda
ſic ſtipēdia ſuſcipe nō militātibꝰ/ ⁊ merce
des paſtoꝝ ſuſcipere nō cuſtodiētibꝰ gre
ges/ ⁊ ꝓductionē capere nō laborātibꝰ ī
vinea: ē iniuſtū ⁊ impiū ⁊ ꝯ deū: ſic ſūma
iniuſticia ē capere a ꝓplo precia pccoꝝ/ et
nō hr̄e curā de eo/ nec illi exoluere ſuitia.
maxie ſpūalia: ad q̄ tenemur. ¶ Et hoc oſ
tēdit apl's. ꝑma coꝝ. ix. Quis militat ſti/
pēdijs ſuis. quis plātat vineā: ⁊ de fructu
eiꝰ nō edit? ⁊ q̄s paſcit gregeꝫ: ⁊ lanā eiꝰ
nō ſuſcipit vel de eius lacte nō guſtat? ſic
ꝓpl's q̄ ſtipēdia tālata dat prelatis ⁊ ec/
cleſiaſticis nō hēbit ex eis predicationē
⁊ alia ſuitia: ꝓpt̄ q̄ illa tāta ꝯtulit emolu
mēta. q. d. abſit hoc ab eccaſticis. q2 hoc eēt
ſūme fraudis. cū ſit ī materia ſpūali. De
iſta materia. ſ. de vita ⁊ virtutibꝰ predicā
tiū dicemꝰ latiꝰ ſb vltimo vocabulo regu
le ſecūde. ſ. date ad Titū. Et ꝓnūc ſuffi
ciat: q̄d dc̄ꝫ ē de iſto. viijᵒ. vocablo docto
rē ꝓpoſito ī r'la ꝑma: q̄ dirigitᷣ ad Tituꝫ.

Quod epiſcopus nullo mō ſit vinolētꝰ.

Nonū vocabulū poſitū ī eadē regl'a
ē nō vinolētū. i. ebrietati deditū/ nec
aſſuetū. q2 ebrietas abſorbet rationē. q̄
maxie ē neceſſaria prelato ⁊ oī eccaſtico

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ppt reuerētiā stat⁹. q notabilr vitupaṭ in
hōie vinolēto. Quid (inqt Prosp de re
gimine vite) valet hō ebri⁹: cū sit opprobriū
sui ⁊ suor⁊ ad nihil ei valꝫ: nisi ꝙ moriaṭ
⁊ auferat sic a se ⁊ a sibi coniūctis ꝑ semp
opprobriū et ꝯtēptū. Et h⁰ innuit scriptura
ꝓuer. 23. cū dixit: Ne intuearis vinū. Se
quit: Ingrediṭ enī blāde: sꝫ ī fine morde
bit vt coluber/ et h⁰ simul aiaꝫ ⁊ corpus.
¶ Scd̄o debet h⁰ viciū horreri maxime
ab ecclesiastico viro ꝓ eo: qꝛ ebrijs ma
ledixit de⁹. Esaye. v. Ue q ꝯsurgitis ma
ne ad inebriandū. Et ibidē dr̄: Ue q po
tētes estis ad bibēdū vinū. quod vbū sꝫ
glosā Remigij dirigiṭ illis: q gloriā suā
ponūt ī bene potādo/ et q studēt sēp hr̄e
meliora vina. De his loquiṭ Seuer⁹ in
omelia de diuite ⁊ opulēte: Ecce iste qui
epulabaṭ splēdide: quātū punit⁹ ē ī fine
q vina delicata abūdāter habuit: guttam
aq̄ post mortē nō potuit impetrare/ nec
adhuc habuit: nec ī eternū hēbit. O quot
lautos calices viuēs recepit: iō sēp ī gut
ture penā hēbit. Sequiṭ: Et si sic secula
ris laic⁹ ⁊ diues ⁊ delicat⁹ a deo punit⁹ ē:
qd fiet de epo ⁊ sacerdote: q forsitā ī do/
mo paterna de aceto ꝯtēt⁹ fuisset: ⁊ post ē
ad sacra assūpt⁹ ē: vir ꝓ eo vinū sufficiēs
repiṭ? O quā⁹ fast⁹ ē deo talē pati vt cui
paterna dom⁹ vix vinū ministrare potu
it: ꝙ illi patrimoniū Christi sufficiēs vi/
nū vix ministrare possit. O ꝙ indisposit⁹
ē ad eucaristiā sumēdā hō totus vino fe
dat⁹/ ⁊ q freqn̄t de vino ⁊ sepi⁹ tenet smo
nē/ et q sīn optimo vino nūꝙ bonū vinū
ostēdit. certe loc⁹ peior parat⁹ ē illi ꝙ in/
felici diuiti epulonī. hec ille. ¶ Itē Alcu
in⁹ ī smone de penitētia: quomō eccasti/
c⁹ vir amic⁹ vini pōt eleuare oc'os ad ce
lū: q ē ī dei cōtēptū/ ⁊ ī sui opprobriū/ ⁊ ī ppli
scādalū eps vl' sacerdos. None dixit A
postol⁹: ꝙ q Christi sunt: carnē suā affli
xerūt cū vicijs ⁊ ꝯcupiscētijs: sꝫ talis car
nē suā dilatat ī vinis ⁊ cibarijs delicatis
O ꝙ freqn̄t talis vsqꝫ ad ebrietatē se ex/
tēdit: q ꝯfusio ē hōis cuiuscunqꝫ. Et alle
gat illud ꝓuer. 23. vbi sic: Cui⁹ patri ve.
cui rixe. cui fouee. cui sine cā vulnera. cui
suffossio oculorū. nōne his q ꝯmorantū
vino/ ⁊ studēt ī calicib⁹ epotandis. Ubi
glosa Origenis: Ebrietas aufert intel/
lectū. ligūā turbat/ famā aufert. ꝯsciētiaꝫ
ledit. ⁊ ad oīa inutilē facit ⁊ ꝯfūdit. ideo
dr̄ hic suffossio oculor⁊: qꝛ fetidū ⁊ abo/
minabilē hōieꝫ facit. imo sꝫ iura testimo
niū ī iudicio facere lex nō pmittit. ¶ Itē
Pet⁹ blasen̄. ī tractatu de sensib⁹: None
scriptū ē eccastici. xix.: Uinū ⁊ mulieres a
postatare faciūt sapiētes oēs. ergo mini
stri eterne sapiē dei sūme caueāt haustuꝫ
preciosi vini. maxime q positi sūt ī capite
vt prelati ⁊ ꝓncipes: q positi sūt ad regi
mē ppli dei/ et dati ceteris ī exēplū. ne po/
nāt maculā ī gloriā suā ⁊ ī ꝯtēptū prebe
ant fastigiū intronū diuine iusticie ⁊ sapi
entie sūmi dei. Ebri⁹ enī insensibilis ē ⁊ a
lijs ī ꝯtēptū ⁊ pudorē. Uñ dīc ebri⁹ illud
ꝓuer. xxiij. Uerberauerūt me: ⁊ nō dolui
vulnerauerūt: ⁊ nō sensi. Glo. qꝛ talis ī
sensibilis fact⁹: quasi mortu⁹ iudicaṭ. Iō
dīc Aug⁹: Ebrietas aufert memoriā/ dis
cipat sensū/ ꝯfundit intellectū. ꝯcitat libi
dinē/ inuoluit ligūā/ corrūpit sanguinem
⁊ oīa mēbra debilitat/ vitā diminuit/ con
tēptibilē hōieꝫ facit/ ⁊ oēꝫ salutē extermi/
nat ⁊ ledit. ¶ It Greg⁹: Ebrietas ē blā
d⁹ demō/ ⁊ dulce venenū/ suaue pcc̄ꝫ/ imo
tota ē innixa pcc̄is. Ebrietas aliqñ nō ē
pcc̄ꝫ. vt cū hō a casu bibit: ⁊ cū nesciat vi
ni potestatē: nō linphat sufficiēt credit tñ
se bñ linphasse. ⁊ sic bibēdo inebriaṭ. et
sic fuit inebriat⁹ Noe ⁊ Loth. nō enī cre
debāt vinū illud quod biberūt: posse ine
briare. iō nō peccauerūt mortlr. Cū aūt
qs bibit: et bñ sentit vigorē vini: tñ plus
vult inebriari ꝙ ab illo potu abstiere vl'
eū bñ linphare: talis peccat mortaliṭ. qꝛ
peccat sciēs ⁊ volēs. Quātū aūt h⁰ crimē
sit piculosū eccastico declarat canō dicēs
Eps vl' presbyter aut dyacon⁹ ebrietati
deseruiēs aut desinat: aut deponaṭ. Subdi
acon⁹ aut lector aut cātor similia faciēs:
aut desinat: aut a cōione ꝓueṭ. sic ⁊ laic⁹.
tales autem pene non infliguntur a iure
nisi pro peccato mortali. ¶ Augustinus
etiam determinat: ꝙ assiduitas inebrian

(c) 2006 Ministerio de Cultura

di ē pcc̄ʒ mortale. qꝛ talis aſſiduitas oſtē dit: ꝙ ꝯſentit ī ebrietatē. qꝛ mltotiēs fuit expt⁹ fortitudinē vini/ ⁊ ſui capitis debilitatē: ⁊ tñ nō adhibet remedium: ne ebriet

Contra ebrietatem ī eccleſiaſtico viro.

Ebrietas ſꝫ Criſoſto. maxīe amicat diabolo. Jdeo di. v. ī decretis dr̄: Ante oīa a clericis vitet ebrietas: q̄ omniū viciorꝝ ē radix ⁊ nutrix. Nō ꝙ ebrietas ſit pcc̄ʒ grauiſſimū: ſꝫ qꝛ apd hoīes ē ꝑmtas maior: cum ſit pcc̄ʒ ī carne/ ⁊ ſit multoꝝ occaſio pcc̄oꝝ. ¶ Eſt hic dubiū int̄ doctores: an ebrietas excuſet a pcc̄o Et dicūt: ꝙ ī ebrietate ſūt duo attēdēda vidlꝫ defect⁹ ꝯſeq̄ns/ ⁊ act⁹ precedens. ex parte defect⁹ ꝯſeq̄ntis/ ī qua ligat̄ vſus ratiōis: ebrietas hēt excuſare pcc̄ʒ. ī q̄uā/ tū cāt inuolūtariū p ignorātiā. Sꝫ ex pte act⁹ precedētis ē diſtiguēdū. qꝛ ſi ex actu precedēti ſbſecuta ē ebrietas ſine pecca/ to: tūc pcc̄ʒ ſeq̄ns totalr̄ excuſat̄ a culpa Si aūt precedēs act⁹ fuerit culpabilis: ſic nō totalr̄ excuſat̄ ebri⁹ a pcc̄o ſeq̄nti. qꝛ reddit̄ volūtariū ex voluntate act⁹ precedentis. inq̄ntū q̄s dās opā rei illicite ī/ cidit ī ſeq̄ns pcc̄ʒ. Diminuit̄ aūt ſeq̄ns: ſic̄ ⁊ diminuit̄ rō volūtarij. ¶ Vñ Aug⁹ ꝯ Fauſtū dic̄: ꝙ Loth culpād⁹ fuit non q̄ntū ille inceſt⁹: ſꝫ q̄ntū ebrietas demeruit. Excuſat aūt pcc̄ʒ nō ex ea parte qua pcc̄ʒ ē/ ſꝫ ex parte defect⁹ ꝯſeq̄ntis. ¶ Jtē Ariſto. ī. 3º. ethic̄. dic̄: ꝙ ignorātes puni/ unt̄: ſi cā ignorātie ī eis ē. vt ſi ebri⁹ interficiat: duplices maledictiones meret̄. vt quaſdā ꝓ ebrietate: cui⁹ cā fuit. qꝛ potat nō ebriari. et quaſdā ex hōicidio: quod ſecutū ē ex ebrietate. ¶ Ex predictis pꝫ: q̄ntū rationabilr̄ Apl's monet epꝫ/ ⁊ cōſeq̄nter oēꝫ eccaſticuꝫ virū: ne ſit vinolēt⁹ nec multū vino amic⁹. Vñ Methodi⁹: Nūꝙ magn⁹ potatoꝛ/ nec precioſi vini exq̄ſitoꝛ fuit deuot⁹/ nec ad eccaſtica offi/ cia diſpoſit⁹/ nec multe honeſtatis ñc eē caſt⁹. cū vinū ſit fomētū luxurie ſꝫ Aplm Jmo ñc multū ſapiēs. ideo dixit eccaſt. Propoſui ī aīo meo abſtrahere a vino carnē meā. vt transferrē me ad ſapiētiaꝫ ¶ Greg⁹ nazāzen⁹ ī ep̄la ad fictos deuotos hieroſolimitanos ſic inquit: deuoti/ onē vr̄aꝫ cauteriatā nō approbo/ ſꝫ ꝯdēno. qꝛ int̄ vr̄as abſtinētias fictas ꝯmiſcetis refectiōes lautas exceſſiuas cū vinis exq̄ſitis/ ⁊ viſitatione freq̄nti mulieꝝ. nec correctionē ſuſtinetis. ſꝫ ſine oī humilitate ⁊ patiētia viuitis ī ſcādalū crucis chriſti. refugitis labores. ꝓni ad murmur. q̄ nullā vultis pati indigētiā. ſꝫ ī oīb⁹ cultē agere iuxta ꝓpꝛiaꝫ volūtatē. Tali igit̄ hy/ pocritali vite vt Chriſto cōtrarie ꝑ oia totis virib⁹ maledico. Et ſic patet de dic/ to Apoſtoli. ſalicet de vinolento.

Quod epiſcopus non ſit percuſſoꝛ.

Decimū vocabulū dicte regule eſt nō pcuſſorē. Origenes: Tāta debet eē ſapiā ⁊ diſcretio ⁊ grauitas ī epo: vt irat⁹ nullū pcutiat. imo cū iuſticia iubeat quēpiā pcuti: debet h⁹ preſidēs ſapiens ꝑ alterū miniſtrare/ ⁊ cū oī maturitate ⁊ preuia pietate debet iubere ꝑ alteruꝫ eē feriēdū. Jmo ſi is q̄ docet̄: ei reſiſtat: preſidēs ſemꝑ debet oſtēdere patiētiā et ſectari/ ⁊ nō odiū vl̄ vīdictā/ ſꝫ zelū diſcretū. Prouer. xix. Doctrina viri ꝑ patiētiā noſcit̄. Jō Apl's. ij. ad Thi. iiij. Argue obſecra increpa ī oī patiētia ⁊ doctrina. Tulli⁹ de offic̄. Turpiſſimū ē preſidēteꝫ furere ⁊ indiſcrete iraſci. qꝛ furia eū indi/ gnū preſidētia demōſtrat. Narrat Am/ broſi⁹ ī ſuo examerō: ꝙ rex apū nō hēt aculeū: quo docemur: ꝙ ī aīo preſidentis: nulla debet eē malicia ñc ſtulta iracūdia nec ſpirit⁹ vindicte. Jdeo de māſuetiſſi/ mo capite nr̄o predixit pſalmiſta loq̄ns de eo ad patrē ſic: Propt̄ vitatē ⁊ māſuetudinē ⁊ iuſticiā deducet te mirabilr̄ dextera tua. Quia dextera patris. ſ. chriſt⁹ mi/ rabilr̄ oſtēdit mūdo ſua predicatōne eximia patrē ſuū ſimul eē fontē vitatis iuſticie ⁊ māſuetudinis. ⁊ h⁹ ad exēplū ꝓlatorū. ī q̄b⁹ maxīe debet vigere veritas iuſticia et manſuetudo. ne alios percutiant perſonaliter. ſed exigente iuſticia: hoc

(c) 2006 Ministerio de Cultura

fieri iubeāt p aliq̄z timētē deū ⁊ habētem ꝯsciā3. Statuit Primas calcedōie eleu/ teriꝰ 𝔄lexādro papa.iiij.vt nullus pla ꝰ eēt presens cuicūq3 exposito q̄stionibꝰ iudicialr̄/nec alicui executioni penali seu punitioni: vbi hō hr̄et mori vl' mēbro p uari. sic refert hystoria Malani de hone state clericoꝝ ⁊ vita. Per q̄ patet decimū documentum apostolicum circa episco/ pum. cum dixit: non percussorem.

Quod episcopus sit modestꝰ et ꝯpositꝰ

Undecimū vocabulū eiusdē regule episcopalis ē modestꝰ. Casiodoꝰ exponens hꝰ vocabulū sup psal. sic inq̄t Tulliꝰ i pma rhetorica dic: ꝙ modestia virtꝰ ē docēs hōie3 nō tenere extrema: s3 p mediū incedere virtuosu3. Hec docet viuere discrete pacifice ⁊ ꝯposite ⁊ pudo rate ⁊ honeste. Sūt inq̄t aliq̄ plus vl' mi nꝰ sapiētes ꝙ oportet. q̄ hn̄t semp spūm ꝯtradictionis/et oī audito volūt resister̄ q2 sūt indisciplinabiles ⁊ ꝓpu3 iudiciū se quētes. Hoc viciū ꝓcedit q̄nq3 ex ꝓpa ⁊ ex sui presūptione: quā sine meritis hn̄t. Aliq̄n ꝓcedit ex brutalitate. q2 fere sunt quasi bestie/⁊ hn̄t interiores motꝰ mētis ita effrenatos ꝙ oī loq̄nti appetūt resiste re/oē3 loq̄ntē turbare/ nulli rationi adq̄ escere. s3 ꝓpe sentētie volūt inuiolabiliter adherere. Si aliq̄d laudāt vl' vitupant nūꝙ modeste loquunt̄. s3 aut ascēdūt vsq3 ad celos: aut descēdūt vsq3 ad abissos laudādo vl' vitupādo. iō aīa eoꝝ semp ī malis tabescit. q2 tales hōies fere sem p sūt ī pc̄o mortali. dicente Salomone puer. xvij. Qui laudat impiū/et ꝯdēnat iustū: vterq3 abominabilis ē apud deum Tales sūt isti: q̄ nūꝙ laudāt nec vitupāt aliq̄ s3 modestiā ⁊ iudiciū ꝯscīe. s3 s3 su os bestiales motꝰ ⁊ inclinatōes ad ma/ lū ⁊ affectiōes brutales. q̄bꝰ vt bestie re gunt̄. A tali vicio debet ep̄s sūme recede re. ne peccet mortalr̄ sic extremalr̄ iudicā do loquēdo vl' opādo. Imo ⁊ oēs tals debet a se abijcere tāꝙ homīes diaboli cos ⁊ infernales testardos capitosos ⁊ mortales/imo et stultos. q2 ī talibꝰ ē sēp defectꝰ discretōis. Cōtra hos loq̄t' Apl's ad roma. xij. dicēs: Ratiōabile obsequ3 vr̄3. glo. q2 si vis: ꝙ seruitiū tuū deo place at: o3: ꝙ illud discrete fiat. Un̄ sapie. vij Deꝰ neminē diligit: nisi ambulet cū sapi entia. Et hꝰ nobis significās iussit ī lege ꝙ ī oī sacrificio ponat' sal. Ideo pastor ecce Petrꝰ suis successoribꝰ ꝓponit illud pme Petri. iiij. Nolite pegriari ī feruo re: q̄ ad tētationē vobis fit. vid3 vt ī tali feruore ꝓbetis: quātā hētis ꝯscia3 ⁊ pru dentiā. q2 si tēpet: o3 ꝙ fiat ꝑ ꝯsciam bo nā ⁊ discretionē clarā. q̄ faciūt ep3 valde modestū ⁊ tēpatū ⁊ diligibilē ab alijs et valde exēplarē ⁊ dulcē patrē ⁊ benignu3 Ex quibus patet vndecimum vocabulū regule apostolice: quod fuit modestum.

Quod episcopus non sit litigiosus.

Duodecimū vocabulū regl'e aplice ē nō litigiosū. i. nō bricosū. Unde Apl's. ij. ad Thimo. ij. dic: Seruum dei nō decet litigare. glo. ita ꝙ solū ex ira nō pcutiat. ⁊ etiā ꝙ vbis iniuriosis nō ꝯten dat. ¶ Remigiꝰ: Sūme expedit prelato eē pacificū. imo ⁊ oī presidēti. Nā pacifi cos asserit Christꝰ filios dei. q̄ ē pax nr̄a ⁊ nos ordinat ad pacē eternā. Iō sūme expedit prelato vitare iracūdiā. q̄ litē in cēdit. Eccastici. xxvij. Hō iracūdꝰ incen/ dit litē. Et puer. xvi. Uir iracūdus ꝓuo cat rixas. ¶ Rabaꝰ: Cōsidera: q̄ sequit̄ ex lite ⁊ ex rixa imo ⁊ ex īmoderata iracū dia: ⁊ videbis litigiosū innumeris malis eē sbiectū. Que presidens prudēs hēt vt mortē vitare. Sequit̄. Ex lite sequit̄ pri mi odiū/imo ⁊ illiꝰ damnū ⁊ aliq̄n pditō mēbroꝝ ⁊ pditio bonoꝝ ac corpis ⁊ aīe ⁊ hꝰ tā ex pte vna ꝙ ex alia. Uult enī deꝰ ꝙ q̄libet inueniat sibi aliquomō parē vl' maiorē. Et quē credis te minorē: ille cul pa tua fiet a deo te maior et ꝓsternet te. Et tu q̄ litē q̄ris: es cā oīu3 maloꝝ seq̄n tium ex lite. Quid igit̄ respōdebis deo ꝓ tua supbia ⁊ impatiētia ⁊ iracūdia: q̄ so/ la benignitate potuisses oīa predcā ma

(c) 2006 Ministerio de Cultura

la ſedaſſe. Uñ dicit iſte doctor: q etiā vi/
dem⁹ ſepe: q magni litigatores ī fine ſuc
cūbūt. Uñ Propheta ꝯ eos orare docet:
dicēs: Diſſipa gētes: q̄ bella volūt. Itē
Greg⁹ nicen⁹ ad Gelaſi. papā: Nō ē tuū
pater ſācte bellicare/ ꝛ cū armis negocia
ecce ꝓſeq/ nec litib⁹ chriſtianū ꝑplʒ debel
lare. Quod ei impator enſe ꝓſequit: tu
orōib⁹ ꝛ ſigno crucis ꝓſeq debes. Nō
enī ſanū reputo ī capite: vt ꝯ mēbra irru
at gladio tꝑali/ maxiē cū arma celica ſi
bi ſufficiāt: ad q̄ patres vtriuſqʒ teſtamē
ti ī arduis recurrerūt. ¶ Reuelatū extitit
Siphoriano patriarche alexādrino: q
Gorgoni⁹ patriarcha antioch⁹ damna
t⁹ fuit eo: q ſemꝑ extitit litigioſus ꝛ ſb eo
effuſio ſāguis magna facta ē. quā licitā
predicabat ꝓ defēſiōe ecce. tū ſant⁹ pa/
pa felix eā poſtmodū reprobauit. vt pʒ ī
geſtis patrū de egipto. ¶ Anſelm⁹ mul/
tū laudat Prothaſiū eboraceñ. ep̄ʒ: q̄ ſe
p tā pacifice vixit: q oīa litigia circūſtātia
ei⁹ ep̄atū ceſſauerūt ſb eo. ꝛ ipſe fili⁹ pacis
dici⁹ ē. ꝛ angeli pacis audīti ſunt ī morte
ei⁹ cātātes ſup ei⁹ fun⁹: Glia deo oīpotē
ti ī celo/ ꝛ pax eterna ꝓthaſio pacifico pō
tifici ꝛ fideliſſimo ſuo ei⁹. Et dic ibidem
Anſelm⁹: Cū guerra ſit leo ferociſſimus
hñs ſecū lupos mordaciſſimos et crude
les hōīes nulli parcētes: hic ē: q bonus
ep̄s tā q̄ ver⁹ paſtor ꝛ pater cū guerrā ſē
tit ī grege ſibi ꝯmiſſo: ſtatī oīb⁹ aliis di/
miſſis debet ſapient occurrere ꝛ ꝓuidere
ʒelant: vt tot⁹ ille ignis extingat/ et ceſſet
guerra ꝛ ei⁹ ꝑpls ſit ī pace. Cōtrariū aūt
faciēs odio timore vl rācore nō ē paſtor
ſʒ mercēnari⁹ q̄ occurrente lupo fugit. q̄
mercēnari⁹ ē/ et nō ꝑtinet ad eū de ouib⁹.
ideo merces ei⁹ nō ē celeſtis. ſʒ erit fortiſ
ſima ī inferno. Et ſequit: Horrēda enī
turpitudo extimata eſt apud patres ꝓla
t⁹ guerrari⁹ ꝛ litigioſus/ ꝛ crimen ꝓ quo
abſoluendus eſt a regimine ſine ſpe re/
deundi ad illud. Et hoc de litigioſo.

Quod ep̄s non ſit cupidus nec auarus.

TErdecimū vocabulū regule ep̄alis
ē nō cupidū. q dic Apl's: q radix
oīū malorꝫ ē cupiditas. quā multi appe/
tētes errauerūt a fide/ ꝛ inſeruerūt ſe do/
lorib⁹ multis. tu aūt hō dei hec fuge. ſ. tu
ep̄s ꝛ ſacerdos. Quia cupiditas īpedit
multū eccaſticos a pietate pauperū et ad
dādū eis ea: quorꝫ ſūt adminiſtratores.
Uñ ad prelatos ꝛ ad eccaſticos poten
tes ꝑncipalr ꝯpetit paſcere pauperes iu
uare ꝛ fouere. Uñ Ezechiel. xxxiiij. Nū/
q̄d greges a paſtorib⁹ paſcunt? q. d. q
ſic. ¶ Refert Leo a⁹ ī ep̄la ad Torcatū
q olī prelati ꝛ eccaſtici potētes hēbāt ī
ſcriptis nōia oīū pauperū: et occulte eis
ſʒ grāʒ a dño eis datā erogabāt. Unde
Bernard⁹ ad Eugeniū papā explicās:
quātū obligant eccaſtici dare de ſuis bo
nis paupib⁹ chriſti/ ꝛ ꝑiculū quātū incur
rūt: niſi hᵒ faciāt: ſic dic: Res pauperū nō
paupib⁹ dare par ſacrilegio crimē eē di
noſcit. patrimōia paupeꝝ ſūt facultates
eccaꝝ: ꝛ ſacrilega crudelitate ſurripit: q̄d
q̄d miſtri ꝛ diſpēſātes ſibi accipiūt vltra
victū etiā ꝛ veſtitū. Sʒ quomō hec bōa
mō expēdant cōiter: ſcit de⁹: q ad multas
vanitates inutiles ꝛ ad multas turpitudi
nes ꝛ vilitates ad tenēdū ſtat⁹ exceſſiuoſ
ꝛ ad ſe magnificādū ī mēſis ꝛ veſtib⁹ cu
rioſis ꝛ ad ꝓcurādū ſemꝑ magnates et
ad maiores ꝓmotiones/ ad nutriēdū ca
nes venaticos ꝛ camerales aues falcoñſ
et hiſtriones/ imo ad exaltādū carnales
parētes: vbi ſanguis ſāguinē tetigit: dū
patrimoniū chriſti dat nō paupib⁹/ ſʒ di
uitib⁹ ꝛ cognatis. ¶ Sup his facit Pa
lan⁹ magnū plāctū dicēs: O deus me⁹ ꝛ
quot generoſi ſunt ī patria nō hñtes vix
cibū/ nec vnde poſſint filios collocare nc
filias maritare. O quot mercatores ꝛ ci
ues honorabiles: q̄ ſine ſui culpa ꝑdide/
rūt ſua: ꝛ nō hñt: vnde ſe valeāt ſuſtētar
O quot carcerati/ quot infirmi/ quot ca/
ptiui/ quot vidue ꝛ pupilli: q̄ pre inopia
fere deſperāt. ꝛ eccaſtici dāt bona predic
tis debita locis incōgruentib⁹ q̄ nō ē fas
nomiare. De iſtis dī Jacobi. v. q hoꝝ
clamor aſcēdit/ et clamat ꝯ clerū ad dñʒ
dicēs: vīdica ſanguinēʒ nrʒ de⁹ nr̄ de his
qui noſtra violenter rapiunt/ et compel/
lunt nos fame mori.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quod quatuoꝛ ſunt ſigna communia a
uaricie clericoꝛum. quoꝛum pꝛimum eſt
pecuniarum crudelis exactio.

SImachus aſtrigoneñ. archieṗs i
tractatu de auaricia clericoꝝ dic̃ ꝙ
ſigna auaricie eccleſiaſticoꝝ ſũt. iiij. vide
licet pecuniaꝝ crudelis exactio/multoꝛũ
beneficioꝛũ indigna aggregatio/ diuini
cultꝰ hoꝛribilis ſb̃tractio/ ⁊ nulla ad chꝛi
ſti paupes v̓a ꝯpaſſio. Pꝛimũ. ſ. pecu/
niaꝝ crudelis exactio oſtẽdit ꝑ hoc: ꝙ ſi
obliget̃ aliqͣs ī aliqua ſuma pecunie pꝛe
lato vel clerico: ꝙ̃tūcũqꝫ ſit debitoꝛ pau/
ꝑ: ſi requiſitꝰ nõ reddit ſtatĩ: indilate fiet
ꝓceſſus ꝯ debitoꝛẽ vſqꝫ ad maioꝛẽ excõi
cationeꝫ etiã cũ participantibꝰ/ et ſi infra
annũ nõ ſoluerit: hẽbit̃ ſuſpectꝰ de fide/ ⁊
reqͥret̃ de fide. ⁊ ꝓcedet̃ ꝯ illũ miſerũ pau
perẽ ſic ꝯ hereticũ. Cũ dicãt iura: ꝙ ina/
nis ẽ actio: quã excludit inopia debitoꝛis
Et ſic v̓tit̃ actio: vt ꝓ nõ ſoluto debito a
pud paupẽ fiat ꝓceſſus: ſic ꝯ ſuſpectũ de
fide. Ecce ꝙ̃ atroces ꝓceſſus faciũt eccle
ſiſtici ꝓ pecunijs rehabẽdis. quod nõ fa
ceret vnꝰ tyrãnꝰ crudeliſſimꝰ/ etiã nec pa
ganꝰ Qualr̃ etiã eccleſiaſtici exhauriant
pecunias a ſuis ſb̃ditis/ ⁊ ꝙ̃ crudelr̃ ꝯ e/
os ꝓcedãt/ ſiue ꝑ captiones ⁊ violẽtias
ſiue ꝑ excõicationes/ ſiue ꝑ exactiones:
quas vocãt caritatiuũ ſb̃ſidiũ/ ſiue ꝑ ali/
as vias īnumeras: nullus ſufficit hͦ nar
rare. Hinc ẽ: ꝙ vniuerſalr̃ ꝯfitent̃ ſb̃diti
ecc̃e: ꝙ peiꝰ dñiuꝫ totiꝰ ſc̄li eſt dñiuꝫ cleri
coꝝ. Nã ꝓ vna gallina debita/ vl̃ ꝓ va/
loꝛe vniꝰ floꝛeni dabũt tot ꝯminatiões:
et excõicationes ⁊ maledictiones: ꝙ ridi
culũ ẽ audire. Hic ẽ: ꝙ ī ꝯſpectu laicoꝝ ⁊
ꝓncipũ ⁊ fere oĩuꝫ ꝑſoꝝ ad tãtũ ꝯtẽptuꝫ
deuenerũt excõicationes ecc̃e: ꝙ nullꝰ eas
timet/ nec cauet/ nec põderat/ nec reueret̃
q: dicũt: ꝙ vidẽt eas dari ad illaqͣndũ
aĩas hõinuꝫ/ et ꝓ truſis et burlis. Ideo
dicũt illud ꝓfeticũ: ꝙ oĩpotẽs deꝰ etiã ta/
les excõicatões nõ põderat/ nec aꝓbat
q̇ dic̃: Maledicã benedictionibꝰ vr̃is/ et
bñdicã maledictionibꝰ vr̃is. Et pſal. Il
li maledicẽt: ⁊ tu bñdices. Ideo q̇ ꝯ vita
tẽ ⁊ iuſticiã ſic inſurgũt: ꝯfundant̃. q: ſuꝰ
tuꝰ ſic ab eis maledictꝰ letabit̃ ſuꝑple ī be
nedictionibꝰ tuis. Ex quibus patet pꝛi/
mum. ſ. pecuniarum crudelis exactio.

Secundum ſignum auaricie clericoꝛum
eſt multoꝛum beneficioꝛum aggregatio

SEcũdũ etiã pꝫ. ſ. multoꝝ bñficioꝝ
indigna aggregatio. quod ẽ emi
nẽs ſignũ auaricie: ſi minꝰ ſufficit ad vi/
tã. ¶ Sc̃do: q: aggregatio talis ẽ ī ma/
teria multũ ꝑiculoſa. q: ẽ ī materia: q̄ de/
bet dari paupibꝰ/ ipſo ſic aggregãte ꝓ/
uiſo. ¶ Tertio: q: quãto quis de talibuſ
bñficijs plus recipit tãto remanet magiſ
obligatꝰ ⁊ oneratꝰ ſemꝑ/ ⁊ onere terribi
li/ ⁊ circa quod viui ⁊ moꝛtui reqͥrũt apd
deũ: vt eis fidelr̃ ſoluat̃ ꝓpt̃ neceſſitatẽ eo
rũ: qui ſemꝑ indigẽt nĩs adiuuari a deo.
¶ Quarto: q: q̇dq̇d dicat̃ ad extra/ ⁊ co
loꝛet̃ a ſic q̄rẽtibꝰ: tñ coꝛã deo ſemꝑ eoꝛũ
intentio tendit ad hñdũ pecunias ⁊ ꝯſe/
q̄ndũ honoꝛes. ⁊ ꝑ ꝯſeq̄ns tẽdit ad aua
riciã ⁊ ad ſuꝑbiã. ¶ Quĩto: q: defraudãt
illũ ⁊ illos clericos: q̇ ſi hñrent illa bñficia
viuerẽt inde/ ⁊ ſine illis ſuſtinẽt magnaꝫ
miſiã ⁊ pauꝑtatẽ. ¶ Sexto: vñ ẽ: ꝙ ipſi
hãnt lucrũ/ ⁊ vicariꝰ eoꝝ laboꝛẽ. Vñ le/
gimꝰ ī vita ſc̄i Brãdani de quodã cano
nico ⁊ rectoꝛe ſc̄i Baldilij: ꝙ ī moꝛte fuit
ſibi obiectũ ſic: Rectoꝛia talis valebat ti
bi mille/ ⁊ dabas vicario q̇ngẽtos: dicaſ
igit̃: quo iure ⁊ iuſticia tu recipiebas reſi
duos q̇ngẽtos ſine vllo laboꝛe. cũ Chꝛi
ſti patrimoniũ ſolũ ſit aſſignatũ Chꝛiſti
paupibꝰ ⁊ ſuitoꝛibꝰ eiꝰ. tu aũt ꝓ dc̃is q̇n
gẽtis q̄ reſtabant: nõ poteras ſatiſfacere
alijs bñficijs obligatꝰ. O infelix ⁊ quã/
tã feciſti fraudẽ eis: q̇ rectoꝛiã inſtituerũt
vt ꝑ ea deo ſatiſfieret ꝓ aĩabꝰ eoꝝ. Quã
to gͦ plura hẽs bñficia pluꝛs defraudas
ab intẽtiõe eoꝝ/ ⁊ a bñficijs ⁊ ſuitijs eis
debitis ꝓpt̃ bñficia tua. ¶ Septimo: ꝯſi/
dera: q̇s es tu/ nec quãte bonitatis apud
deũ/ nec qualia facis nec dicis ꝓ inſtituto
ribꝰ tot bñficioꝝ: q̇ foꝛte es ſemꝑ dignuſ
moꝛte eterna ꝑ multitudinẽ pc̄coꝝ tuoꝝ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

¶ Octauo ꝯſidera: quomõ es multũ pre/
ſũptuoſus ⁊ fatuꝰ q̄ aſſũpſiſti onꝰ ſatiſfa
ciẽdi ꝓ tot bñficijs: q̄ nõ ſufficis deo ſatiſ
facere ꝓ minimo pcc̃o mortali ¶ Nono
nõne ꝯſideras: quot clamãt ꝯtinue ꝯ̃ te
apud deũ: q̄ recipis bona eoꝝ inſtituta ꝓ
ſolutione pcc̃oꝝ illoꝝ. ⁊ tu nec curas/ nec
forte vnq̄ dixiſti miſſã ꝓ aīabꝰ eoꝝ. An
nõ extimas: q̄ deꝰ illoꝝ clamores iuſtos
exaudiat ꝯ̃ te/ ⁊ te pdat ꝓpt̃ magnã aua/
riciã tuã. q̄ bona illoꝝ poſſides ſine oī
memoria ⁊ auxilio et ſuffragatiõe aīaꝝ illoꝝ
maxie q2 illi ſũt ꝓpt̃ tuã fatuitatẽ et igno/
rãtiã ĩ ꝯtinuis penis. q̄ fuiſſent diu ĩ glia
ſi ꝓ illis ſatiſfeciſſes: vt ſꝫ dei iuſticiã ob
ligaris. Sub hoc ſcelere ꝯprehẽdunt illi:
q̄ ꝯtinue ſuſcipiũt miſſas ⁊ trẽtenaria mul
ta. imo quot hr̃e poſſunt: q̄ tñ nec miſſaſ
dicũt: nec freqn̄ter celebrãt: nec ꝓ defũctiſ
ſatiſfaciũt ſꝫ intẽtionẽ dãtis dictas miſ/
ſas. nec digni ſunt eas celebrare ꝓpt̃ tur
pẽ ⁊ maculatã vitã eoꝝ ⁊ abominabileꝫ
deo. Ideo retulit ſanctꝰ pater abbas za
charias: q̄ inter innumerabiles ſacerdo
tes damnatos vidit damnari eos: q̄ tã/
ta fraude decipiũt viuos: a q̄bꝰ tales miſ
ſas recipiũt/ ⁊ mortuos: ꝓ q̄bꝰ nec ſatiſ/
faciũt: nec ſatiſfacere volũt: nec ad ſatiſ/
faciẽdũ ſe diſponũt/ ꝓpt̃ eoꝝ peſſimã vi/
tã ⁊ ꝯſciãꝫ reprobatã. ¶ Decimo ꝯſide
ra: quãtũ iſti mihi corpꝰ eccl̃e chriſti debi/
litãt/ auferẽtes ſua mala negligẽtia ⁊ vi
ta a dicta eccl̃a ſubſidia: q̄ dicta eccl̃a hr̃et:
ſi bñficia ſic multiplicata ĩ vno ſacerdote
pc̃tore eẽnt diſpſa ĩ multos: de quoꝝ cõ/
ſciẽtia nõ ẽ diffidẽdũ: qn ſaltẽ inter illos
eẽt aliq̄s iuſtꝰ ⁊ bonꝰ: q̄ eccl̃aꝫ notabilr̃ vl̃
aliqualr̃ adiuuaret. ¶ Undecio: q2 hec
ẽ ſũma fatuitas: q2 de rebꝰ paupeꝝ aliq̄ſ
velit ſibi facere theſaurũ ⁊ poſſeſſiones
acquirere: cũ tñ paupes fame peãt/ et fri
gore moriant̃. hoc enĩ aptiſſimi ſceleris ẽ
apud deũ. vt bt̃s Bernardꝰ ĩ quodã ſuo
ſermõe apte oſtẽdit dicẽs: q̄ eccl̃aſtici the/
ſaurizãtes de bonis crucifixi infernũ ſibi
apiũt/ et eternã maledictionẽ ſibi ꝓcurãt
Itẽ ĩ hyſtoria germanica vide: qualr̃ q̄
dã iuuenis hñs grãdẽ prepoſiturã ĩ eccl̃a
coloñ. cogitauit multa inde aggregare ⁊
poſtea ducere vxorẽ. q̄ poſtq̄ multa ſic
mẽdaciter aggregaſſet: dixit illi ſanctus
Patroclus eps ĩ dacia: Hic ĩfelix: q̄ cõ/
gregaſti: cuiꝰ erũt: q2 nocte iſta repetet de
us aīaꝫ tuã a te: ⁊ ipſa demergetꝰ ĩ ꝓfũdũ
laci. Et ecce ſubito ruit tectũ domꝰ: et ſolũ
ipꝫ ꝯcuſſit: ⁊ iuxta vbũ hoīs dei dãnatꝰ ẽ

Quod nulli puero def bñficiũ eccl̃aſticuꝫ.

Ex predictis et multis alijs cauſis p
orbẽ ſeminatis ſtatuit eccl̃a Acha
ye nulli puero nec iuueni dare bñficiũ ec/
cleſiaſticũ. niſi ſtatim ordinãdo de facto
ne de bonis eccl̃e fieret aliq̄s diues vxora
tꝰ/ ⁊ nõ eccl̃aſticꝰ. cũ hoc ſit furtũ euidẽs ĩ g
uiſſima offenſa chriſti. q̄ enĩ puer ꝓmo
ueat̃ ad eccl̃aſticã dignitatẽ: ẽ magnꝰ ꝯtẽ
ptꝰ eccl̃e et dignitatis: q2 ibi nec apparet
deuotio nec ſciã nec aliqua v̄tus: q̄ ĩ eccl̃a
ſticis debẽt refulgere. ¶ Audiui: q̄ dñs
Bñdictꝰ papa: cũ ſibi preſentaret quidã
magnꝰ hõ de frãcia filiũ ſuũ/ ꝓ quadam
grãdi ꝓmotõne eccl̃e: reſpõdit: Fili obce
cauit te amor carnis. q2 nõ vidiſti: q̄d di
cis mihi. Hic mihi: quare ego darẽ filio
tuo iuuẽculo tãtũ bñficiũ q̄ ĩ nullo ſufficit
ſatiſfacere eccl̃e/ nec inſtitutioni bñficij hꝰ
Nõne vides: q̄ hoc facere eẽt ꝯſentire ĩ fur
tũ grauiſſimũ ⁊ dãnoſũ mihi et filio tuo
⁊ illis: q̄ eũ ĩ eccl̃a dei ꝯſtituerũt. O cecitaſ
o ſtulticia o cordis dementia: vt hõ iã ꝓ
uecte etatis q̄ tãta mala videt: nõ erubeſ
cat/ nec ꝯſciꝰ ſit ſibi talia petere: vt carna
li appetitui ſatiſfaciat. Tu hẽs ſatis. ꝓ/
uideas igit̃ ei. ⁊ ſi cũ etatẽ habuerit: bonꝰ
ſit: chriſti eccl̃a nõ negabit ſibi bñficiũ q̄d
ei modo improuide petis/ et ĩ malũ meũ
tuũ ⁊ ſuũ. Et refert̃: q̄ ille vir ſuaſus ver
bis dicti ſũmi põtificis inclinatꝰ oſcula/
tꝰ ẽ pedes ſuos ſic dicẽs: pater ſãcte gra
tes refero vr̃e ſanctitati: q2 veriſſima mihi
locutꝰ eſtis/ ⁊ q̄bꝰ ſũ multũ ꝯtẽtꝰ. nec am
pliꝰ de materia hac dicã vbũ. ¶ Uñ Gre/
gorꝰ turoñ. Que ſtulticia ẽ pueris dare
eccl̃e dignitates: vbi nulla ſapiẽtia nec cõ
ſiliũ nec deuotio/ nec aliquid exemplare?

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ecce q̄d facit parētū dānata affectō: q̄ nec deū cogitat/nec bonū ecce. ſʒ carnalē affectionē. ideo deo ꝑmittēte fit ꝙ ſic pro moti creſcāt ī ſcādalū ⁊ meſticiā parētū ⁊ efficiant̄ nō filij/ſʒ peſſimi hoſtes illoꝝ. Eccaſtes. x. ſcribit: Ve terre: cui rex ē puer. Ubi Cirillus: Quia ex tali ſic ꝓmoto nō pōt niſi ɔtēpt⁹ ⁊ dolor ſibi aſſiſtētiū generari. Simil'r Johānes os aurei Licet de⁹ ſpāli ſuo ɔſilio vt ſuā oſtenderet potētiam mūdo: aliquos exaltauerit valde iuuenes: h⁹ tū nō ē trahēdū ad cōſeqn̄tiā. ſʒ quod dixit ſcriptura ꝓ doctrina ī hac materia ē attēdēdū. Uñ eccaſt. dic: ꝙ tria ſūt difficilia ⁊ quartū difficili⁹ vʒ via adoleſcētis ſup terrā. Ideo adoleſcēs nec iuuenis ī eccā nō ē ꝓmouēdus ad alta. qꝛ nō hētur argumētum: qualis poſtea debet eē. pōt fieri: ꝙ erit peſſim⁹ ⁊ peſſima opabit̄ ī eccā dei: q̄ nō faceret: ſi ꝓmot⁹ nō fuiſſet. Nullū gᵒ iuuenē ɔſentias ī eccā ꝓmoueri. ne exponas illā ludibrio ⁊ ſcādalo magno. quod ex diſſoluto iuuene poteſt naſci. Nec debet q̄s moueri ad iuuenū ꝓmotionē ꝓ h⁹ quod ſcriptura dic de q̄buſdā iuuenib⁹ eos feciſſe magna. vt de Jeremia Daniele Ezechiele Dauid ⁊ Salomone. qꝛ ī q̄buſdam iſtoꝝ (ſic dictū ē) de⁹ voluit oſtēdere ſuaʒ potētiā/ī q̄buſdā alijs ſuā ſapiētiā. duʒ bene inceperūt: licet male finierūt. ſic ſalomō: q̄ paruulus fuit bon⁹/⁊ adult⁹ fuit peſſim⁹. ſic ſūt multi. Iuuenib⁹ enī cōiter ē amica luxuria gula et ſocietas ribaldorū. q̄ ſbuertūt eos facilit̄ valde. Eccaſteſ xi. Adoleſcētia ⁊ voluptas vana ſūt. maxie qñ addit̄ eis ꝓmotio ⁊ honor. q̄ directe percutiūt eos ī capite. ⁊ efficiunt̄ fatui Truſa ē: cū paup mendic⁹ ꝓmittit alteri veſtitū: ſimil'r ē ridiculū: cū iuuenis ꝓmittit regere aliū. cū deficiat ſibi diſcretio ad regēdū. Ex predictis oīb⁹ pʒ ſecūduʒ q̄d erat ꝓbādū. vidlʒ ꝙ oſtēdit̄ magna auaricia cleri ī multoꝝ beneficioꝝ indigna aggregatione. / ⁊ ī anticipatione: q̄ fit in pueris et ī multū iuuenib⁹.

Tertium ſignum auaricie clericorūʒ eſt diuini cultus ſubtractio.

Tertiū ſignū auaricie clericoꝝ ē diuini officij terribilis ſbtractio. qꝛ ſi det eis pecunia: libent̄ veniēt ad eccleſiā: tñ ſine pecunia nullus aut pauci curāt venire. ñc tūc etiā pſeuerāt. ſʒ ante finē recedūt. Laici aliqñ pfecte audiūt officiū: ⁊ clerici ante finē etiā ſoluto eis ſtipēdio recedūt. quod ſiñ grādi ſcādalo ⁊ malo exēplo laicoꝝ fieri nō poteſt. Cogita: q̄d tales dicēt deo: q̄ ſic auide recipiunt ſbſidiū: ⁊ ſic pigre ipfecte ⁊ neglige ter faciūt ſuiciū. cū tñ ꝓpter ſuiciū det eis beneficiū. ¶ Dicebat glorioſus abbas Efrem: ꝙ finis pncipalis toti⁹ clericalis ſtat⁹ ī via preſenti ē diuin⁹ cult⁹/et ꝓpt̄ q̄ʒ pncipalr̄ ē inſtitut⁹ dict⁹ ſtat⁹. vt ſupi⁹ in pncipio fuit dictū. ⁊ circa cui⁹ augmētū ⁊ decorē debet ſūme attēdere diligēs antiſtes/⁊ īducere clerū ſuū/cū etiā ſua freqntatione pſonali. q̄ multū cōfert ad h⁹: ꝙ oēs clerici ſui veniāt ad chorū/⁊ ꝙ ſic dei la⁹ creſcat ⁊ honor/⁊ ꝓpls edificet̄/⁊ etiā adiuuet̄. ¶ Et refert de dicto abbate: ꝙ cū ſemel eēt ī Alexādria: ⁊ vidiſſet Lotariū patriarchā ibi diſſolute ſtātē ī choro loqntē cū circūſtātib⁹ ⁊ negociātē cū ſclarib⁹ ⁊ tractātē de ſblimitate ſepulture ſue ad ſui memoriā ppetuā: dixit ei ſecrete ī camera ſua quadā die inuitat⁹ p eū: grādis dolor ɔcuſſit cor meū ꝓpt̄ illa: q̄ vidi p te fieri ī choro tali die ⁊ tractari. Es cidat⁹ p deū ceteris ī exēplū: ⁊ es oīb⁹ ī ſcādalū ⁊ deriſuʒ. Stas enī tpre miſſe ī cathedra tua incōpoſite a pedibus vſqʒ ad caput. Videt̄: ꝙ nūꝙ fueris int̄ eccaſticos. ſʒ int̄ hōies carnales ⁊ diſſolutos nutrit⁹ cū repētino motu capitis ⁊ brachioꝝ extēſione ⁊ girouagis aſpectib⁹ implicat⁹ attēt⁹ ſeclarib⁹ negocijs/ɔ doctrinā apli dicētē: ꝙ nemo militās deo iplicet ſe negocijs ſclarib⁹. Tractabas enī ibidē tūc de pulchritudīe ſepulture tue ⁊ memoria tua. q̄ nulli⁹ fuiſti virtutis nec exēpli. Fuiſſet tibi meli⁹ tractaſſe: ꝙ bñ finires dieſ tuos. qꝛ cito morieris. ⁊ ꝙ illa q̄ intēdis dare ꝓ ſblimitate ſepulchri tui dares clericis paupib⁹ nō hñtib⁹ vñ viuere. Ecce qꝛ ſic attēdiſti ad tui memoriā mirabileʒ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

⁊ faſtuoſaꝫ: ꝙ trāſibit memoria tua cum ſonitu. ⁊ ſepulchꝛū tuū erit ī cāpis: vbi eris deꝓximo īterfect⁹/ ⁊ morte aſini moriens. q̄ potuiſſes mori morte p̄cioſa iuſtoꝝ. Ecce q̄d tibi meruit negligētia diuini cult⁹/ ⁊ negociatio ſecularis ⁊ amoꝛ vanitatis ſeculi. q̄ tibi fuit ſemꝑ impreſſus. Et dī ibi: ꝙ infra q̄ndenā dū iretvenatū/ ⁊ pſequeref ceruū: ab hoſtib⁹ interfect⁹ ē. ⁊ ꝓtūc ibidē ſepult⁹. Hiere. xlviij. ſcriptū ē: Maledict⁹ q̄ facit dei opa negligent. Gloſa Aymonis: Maxie op⁹ diuini cult⁹. Et ſic pꝫ tertiū ſignuꝫ auaricie clericorum. et ſequitur quartum: quod ē: nulla ad pauperes compaſſio.

Quartum ſignum auaricie clericorum ē nulla ad pauperes compaſſio.

Quartum ſignū auaricie cleri ē ad paupes nulla ꝯpaſſio. Uix a clerico quātūcūqꝫ bn̄ reddituato pōt extorq̄ri elemoſina/ etiā ꝓ quacūqꝫ neceſſitate Laici onerati filijs ⁊ alijs oneribꝰ cōitatū dāt elemoſinā. clericꝰ aūt fere nūqꝫ aut raro. ¶ Bern⁹ Clerici ī teſtamētis dicūt paupes ad ſuffragia ſuſcipiendū/ ī ſynagogis ⁊ plateis dn̄i ⁊ magiſtri/ ſuſceptores miſſaꝝ ⁊ elemoſinaꝝ ſiñ exceptione et obſtaculo/ exēpti ab oī iudicio et dn̄o ſemꝑ ocioſi/ ſemꝑ q̄ruloſi ſemꝑ intēti ad delicias/ ⁊ ad hn̄dū pecunias vndecūqꝫ: et cū toto hꝰ ſancti et iuſti volūt nōiari. et ſi ꝯ eoꝝ mores loquaris: ſtatī impreca/ bunt tibi mala innumera ⁊ ſpecialiter: ꝙ re⁹ es mortis. qꝛ poſuiſti os tuū ī chꝛiſtū dn̄i. hec ille. Dabūt aliq̄n ſuis parētib⁹ nō īdigētib⁹/ nō attēdētes illud eccaſtici xxxiiij. Qui dat elemoſinaꝫ de ſubſtantia paupis: quaſi q̄ victimat filiū ī conſpectu patris. Cōſtat eiꝫ: ꝙ bona ecce paupeꝝ ſūt. vt dic̄ Bern⁹. nō gꝰ licet ea dare nō īdigēti/ maxie paupe omiſſo. ¶ Caſiod⁹ Mirū ē: quomō cleric⁹ pōt eſſe auar⁹. cui dirigit illud Apl̄i: hn̄tes alimēta ⁊ q̄b⁹ tegamur: his ꝯtēti ſum⁹. Ad q̄d igit ꝯgre/ gat cleric⁹: q̄ ſufficiētiā vict⁹ hēt. q̄ nō hēt filios hereditare/ nec filias maritare. / nc hēt de aliqua poſteritate curare. q̄ igit̄ cōgregauit: cui⁹ erūt̄: certe illoꝝ: q̄ nō daret feſtucā ꝓ aīa ei⁹. ⁊ illi gaudebūt de boniſ illi⁹: q̄n ipe cōgregatoꝛ erit ī malis ſuis. Cur gꝰ miſꝫ nō aduertis q̄d dixit tibi Johānes: vꝫ: Si q̄s viderit fratrē ſuū neceſſitatē hr̄e ⁊ clauſit ab eo viſcera ei⁹ q̄mꝰ caritas dei ē ī eo? ſꝫ poti⁹ ī eo reſidet moꝛtalis crudelitas reſpectu ꝓximi/ imo ⁊ ſui dicēte Jacobo: Judiciū ſine miſꝫicoꝛdia erit ei: qui nō facit miſꝫicoꝛdiā. quod maxime dirigitur pꝛelatis: qui tenentur paſcere pauperes et egenos.

Cōtra malos p̄latos dn̄s iraſcit̄ valde

Contra eos ſingularit̄ loquit̄ dn̄s Ezechiel. xxxiiij. dicēs: Ue paſtorib⁹: q̄ paſcebāt ſemetipſos. lac comedebatis/ ⁊ lanis opiebamini. quod craſſū erat: occidebatis. Sequit̄: Quod infirmū fuit: nō cōſolidaſtis. ⁊ quod egrotū: nō ſanaſtis. ⁊ quod ꝯfractū erat: nō alligaſtis. ⁊ quod abiectū ē: nō reduxiſtis. ⁊ quod pierat: nō q̄ſiſtis. ſꝫ cū auſteritate impabatis ⁊ cū potētia. ⁊ ſic diſpſe ſunt oues mee eo: ꝙ nō eēt paſtoꝛ. ⁊ facte ſūt ī deuoratione oīuꝫ beſtiaꝝ agri. Sequit̄ pena īfra ſic dicēte dn̄o ibidē: Et ego ſuper paſtoꝛs requirā gregē meū de manu eoꝝ. ⁊ ceſſare faciā: ne vltra paſtores tales paſcāt gregē meū/ nec paſcāt ſemētipſos. Sup q̄b⁹ vbis loquit̄ Baſi⁹ ī ſmone dn̄ico de paſtoꝛe/ dicēs: In predictis vbis exp̄mit dn̄s crudelitatē paſtoꝝ reſpectu ſuaꝝ ouiū/ imo ⁊ negligētiā magnā eoꝝ ⁊ ingratitudinē. qꝛ rapiūt ab eis quod poſſunt ſine oī ſuitio ⁊ ſb̄ſidio et clemētia ad oues ſuas. quod dn̄s diſtricte req̄ret: q̄n auferet ab eis p̄matū/ ⁊ dicet: Jā nō poteris vlteri⁹ villicare. redde gꝰ rationē villicationis tue. Et ꝯſidera q̄ ſuſcepiſti ab oīb⁹ tibi ꝯmiſſis/ ⁊ quātuꝫ eis ꝓfuiſti. qꝛ poſit⁹ es ī ſtatera: ⁊ inuēt⁹ es min⁹ hn̄s. O igit̄ vos pꝛelati: q̄ eſtis facti columne ecce chꝛiſti: cauete a crudelitate: q̄ rūpit oīa foꝛtia/ ⁊ ꝯpatimini ouib⁹ vr̄is/ et ſtudeatis illas paſcere coꝛpo/

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ralit ⁊ ſpūalr. Et attēdite illud: Beatꝰ q
intelligit ſup egenū ⁊ pauperē: quia ī die
mala per pietatem liberabit vos dominꝰ

Auaricia dat ī clericis alia mala ſigna.

QUito auaricia dat de ſe ī clericis a
lia mala ſigna: q̄ notabilr ſunt ad
magnū dei ꝯtēptū. ad q̄ epi tenent marie
attendere. ne deꝰ ſic grauit ꝯtemnat/ ⁊ ne
ppl's ſcādalizet/ nec fiat tāta fraꝰ: ſic fit vi
uis ⁊ defūctis: ꝓ q̄bꝰ officiat. Nā p̄mo ī
q̄buſdā eccīijs clerici nō ītrāt cōiter choꝝ
niſi qn̄ debēt pūctuari ſiue ſignari. ⁊ tūc ī/
trāt nō ꝓpt reuerētiā dei: ſȝ ne ꝑdāt diſtri/
butiones. ¶ Itē addētes fraudē fraudi
ſtati cū ſunt ſignati vl' pūctuati/ vl' poſtq̄
ſuſceperīt diſtributionē: recedūt a choro
⁊ intēdūt ad ſolaciū ꝑ eccleſiam vl' iuxta
omittētes ſuitiū: ad quod tenent ratōne
diſtributiōis ſuſcepte ſiue officij ſui. Itē
aggrauātes dictū dei ꝯtēptū ⁊ omiſſionē
debiti ſuitij pauci intrāt chorum: niſi qn̄
dant diſtributiōes. intātū q̄ aliqn̄ nō ē:
q̄ recipiat capas ad officiādū ī choro. ec
ce deꝰ ad quē cōtēptū ducit a clericis ī ſa/
crario ſuo: q̄ vix inueniat vnū fidelē ſui/
torē/ nec q̄ zelet ꝓ ſui ſeruitio vl' honore
ſolū ſuit ei ꝓ pecunia/ vl' ꝓ retributione
tp̄rali Et quod deteriꝰ ē: q̄ꝛ iſta mala oīa
vidēt prelati: ⁊ diſſimulāt. q̄ꝛ nō timēt/ nc
diligūt deū/ nec honorāt. q̄ꝛ ſūt mercēna/
rij/ ⁊ nō veri paſtores. Ideo ꝑmittit deꝰ
eos dari a militibꝰ ⁊ p̄ncipibꝰ ⁊ ꝓplis ī cō
temptum ⁊ deriſionem/ et in depredatio/
nem temporalium bonorum ſuorum.

De abuſionibus ſymoniacis introduc/
tis ex auaricia in eccleſia.

ADhuc ingemiſce/ ⁊ dole ſup q̄buſ/
dā abuſionibꝰ ſymoniaticis intro
ductis ex auaricia ī eccīa chriſti. nec ē: q̄ iſ
ta mala remediet/ nec curet. quod ē grā/
de indiciū ꝓſtrationis ⁊ deiectionis eccle/
ſie dei. Primo igit tu videbis: ſi attēdas
aliquos clericos ī eccleſijs: q̄ tenent dice
miſſaȝ ꝯuētualē. ſic ſūt curati q̄ dicēdo di

ctā miſſaȝ intēdūt ſatiſfacere ſimul illis: a
q̄bꝰ recipiūt pecuniā. vt dicāt eis miſſas
ꝓ certa pecunia. ⁊ q̄ꝛ forte dicēt ī miſſa cō
uētuali aliquā collectā ſecreto ꝓ illo vel
illis: ꝓ q̄bꝰ dictā pecuniā receperūt. ⁊ hic
ē maxima fraꝰ. q̄ꝛ ꝑ miſſam ꝯuētualē nō
poſſunt alijs ſatiſfacere. niſi eis ſolis: ꝓ
q̄bꝰ ab inicio illiꝰ fundationis ecc̄e inſti/
tuta ē miſſa illa ꝯuētualis. nec ꝑtinet ad
eos dictā miſſaȝ applicare alteri. cū ab i/
nicio inſtitutionis illiꝰ bn̄ficij ſeu ꝓuētuū
fuerit iā dicta miſſa ꝯuētualis applicata
alijs. ⁊ iō nō pōt ꝑ dictū curatū alteri ap
plicari. ſic ꝑ dicēda inferiꝰ apparebit. Ex
iſtis pȝ: q̄ ꝑ iſtā fraudē decipit notabilit
ille: q̄ cōmittit eis miſſaȝ ad dicēdū. Se/
cūdo damnificat aīa defuncti cui ſbtrabit
miſſa: quā tenet dicere dictꝰ curatꝰ ꝓ pe/
cunia accepta. Tertio poteſt ſeq̄ ſcāda/
lū magnū ī ꝓplo. cuȝ ꝓpl's ꝑcepit clericos
tali mō decipe facientes celebrari miſſas
ꝓ defunctis/ et ſic damnificare defunctos
Imo vt Anſelmꝰ de talibꝰ ī ſuo libello de
mortuis/ ipſi defuncti ꝯquerunt ꝯtinue ꝯ̄
tales oīpotēti deo. q̄ (vt refert ī libro exē/
ploꝝ) puniuit plures ſacerdotes ꝑ dam
nationē eternā. eo q̄ ꝓpt auariciā tales
et tantas fraudes ſepius comiſerunt.

De auaricia preſbyteroꝝ: q̄ per vnā miſ
ſam credunt ſatiſfacere multis miſſis.

PIRet predicta mala ī iſta materia
fit q̄dā alia neq̄tia iā tacta caᵒ ime
diate precedēti. q̄ ex dicta clericoꝝ auari
cia trahit originē. ⁊ ē cū aliq̄s ꝯmittit ali
cui ſacerdoti: q̄ dicat ſibi miſſas. ⁊ ſacer
dos ille credit ſatiſfacere ꝑ vnicā miſſaȝ
oībꝰ miſſis ſibi ꝯmiſſis: nō obſtāte q̄ re
cepit ſtipēdiū ꝓ oībꝰ miſſis ſibi ꝯmiſſis.
Et hec fraus ē damnata ꝑ doctores the
ologos: q̄ oſtēdūt: q̄ miſſa dicta ꝓ vno
nō poteſt ſatiſfacere ꝓ alio. q̄ꝛ deꝰ nō ac
ceptat miſſaȝ ſȝ valorē ꝯtētoꝝ ī eucariſ/
tia. q̄ꝛ tūc ſufficeret vnica miſſa ꝓ tota ec
cleſia chriſtiana. ſȝ acceptat eā acceptati
one finita quātū ſibi oblata ī fide ecc̄e et
applicata ab offerēte ꝑſone ſpāli. Unde

(c) 2006 Ministerio de Cultura

hic nota: ꝙ oīs miſſa ī ſe equal̃r ē valoꝛiſ
cuicꝫ alteri ꝯpata. q̃tū aūt deꝰ ſic oblatā
acceptat: vt ꝓficiat alteri: ꝑ qᵒ dī: hᵒ nos
ꝑ hᵒ ſtatu neſcimꝰ. Vñ aūt ſcimꝰ ex multiſ
reuelationibꝰ ſcoꝝ: ꝙ defūcti indigēt plri
bꝰ miſſis: ⁊ ꝑ ꝯñs vna nō ſufficit eis nec
acceptat̃ a deo ꝓ tota multitudine pccoꝝ
⁊ ſui reatꝰ. ¶ Cōſiderat̃ aūt miſſa 2ᵒ ſm
mͥrita offerētis. vñ eucariſtia ī pixide ſeu
exñs ī tabernaclō ſeu capſa altaris nō ꝓ/
ficit viuis nec moꝛtuis: vt ſic. ſ3 reqͥrit̃ ne/
ceſſario oblatō ſacral̃: ꝙ ꝓficiat ſ3 meri
ta ⁊ grãꝫ offerētis/ vltra ꝑfectuꝫ ꝑmū. de
qᵒ dictū ē ſtatī ſupꝛa. Et ſ3 ſacerdos exñſ
ī moꝛtali iſtoᵒ nō ꝓficiat illi: ꝑ qᵒ dic̃ miſ/
ſā/ ſic miſſando ī moꝛtali: ꝓfic̃ tñ illi ꝑ qᵒ
dī ſ3 caritatē illiꝰ: q̇ miſſā fec̃ ꝑ ſacerdotē
dici/ ⁊ ſ3 q̄d dcꝫ ē pꝰ: q̃tū ē a deo oꝛdiatū
miſſaꝫ abſolute ſūpta ꝓficere ei: ꝑ qᵒ of
fert̃ deo. Hec oīa late tradit Scotꝰ mag
nꝰ theologꝰ ī ſuo quolibeto. q. penultīa
⁊ Elchotꝰ magnꝰ doctoꝛ ſuꝑ q̇rto ſñiaꝝ
. q. an ſb ſpēbꝰ panis ⁊ vini exiſtat real̃r
coꝛpꝰ xp̄i ī ſolutōe ꝑmi dubij. Nec obſtat
p̄cedētibꝰ decretū Hierony. poſitū de. ꝯ. d
v. c. Nō mediocrit̃. vbi dic̃ ſic Hiero. cū
ꝓ cētū aīabꝰ pſalmꝰ vl̃ miſſa dī: nichiloīꝰ
quaſi ꝓ vnoquoꝫ ipoꝝ dicet̃: accipit̃. qꝛ
ſic dic̃ Scotꝰ ibidē ſoluēdo ad dcꝫ decre
tū pōt intelligi: ꝙ nichil minꝰ meret̃ ſacer
dos eq̄ diſpoſitꝰ: ſi celebꝛat ꝓ vno vl̃ ꝓ
mille. ex qᵒ ē ī equali caritate. Gloſule eē
quoꝛūdā iuriſtaꝝ q̇ nitūt̃ trahere dcm̄ de
cretū ad ꝯ̄riū: ꝯtēnēde ſūt vehement̃. di/
cēte glioſo doctoꝛe Thoma oꝛdīs fratꝝ
p̄dicatoꝝ ī libello ꝯ̄ retrahētes alioſ a re
ligiōe. c. i3. ī ſolutōe. x. argumēti/ et. xi. eē
c. ſic: Incōſonū ⁊ deriſibile vī: ꝙ ſacre do
ctrine ꝓfeſſoꝛes iuriſtaꝝ gloſulas ī auto
ritatē adducāt vl̃ de his diſceptēt. de iſta
aūt matia dī plixiꝰ ī ſūa theologica ī liᵒ de
ſacramētis ⁊ ī tractatu de miſſa. Sub ea
dē coꝛruptela ꝯp̄hēdūt illi q̇ cū vnica miſ
ſa fatiſfaciūt ſimul multis āniuerſarijs. ⁊
ſil̃r ille: q̇ hēt multa bñficia ⁊ tenet̃ ꝓ quo
ſ3 celebꝛare ꝯtīue: ⁊ tñ nec ꝑ ſe ñc ꝑ alioſ
dc̄is oblgatōibꝰ ſatiſfac̃. Et ſil̃r ꝯp̄hēdūt̃
ſb eodē crimīe curati: q̇ tenēt̃ celebꝛare cō

tinue ꝓ ꝑplō: ⁊ vltra hᵒ hñt bñficia alia: q̇
bꝰ nulloᵒ fruūt ꝑ ſe nec ꝑ alios. Quid di/
cēt iſti deo ⁊ aīabꝰ: quas defraudāt. qꝛ ñc
ſatiſfaciūt eis/ nec ꝑplō: cuꝰ curā hēnt. O
miſi ⁊ ī tāto ꝑiculo dānatōis viuūt/ et tā
hoꝛribil̃ ē finiſ illoꝝ: ſi ī tali ſtatu moꝛiāt̃

Contra celebꝛantes intuitu pecunie vel propter ſpem pecunie.

HOc grande etiā oppꝓbꝛiū clericalis
ſtatꝰ aliq̇ clerici veniētes ad eccām
de mane ſine ꝓpoſito celebꝛādi ex auari/
cia tracti ⁊ nō amoꝛe nec honoꝛe dei: ſi tñ
eis occurrat aliq̇s: q̇ velit facere celebꝛar̃
libent̃ celebꝛāt/ cogitātes: ꝙ eis bñ ſatiſ/
fiet. nec alr̃ celebꝛarēt/ imo ad magnū dei
oppꝓbꝛiū ⁊ ſcādalū faciētis dic̃e miſſā. ſi
interrogent̃: ſi volūt celebꝛare: reſponde
būt: ⁊ q̇s ſoluet ꝓ ea: imo ſi cogitarēt: ꝙ
ſic occurrēs nō bñ ſoluet eis/ ſ3 miſꝛabil̃r
nō dicerēt tc̄ miſſā. vñ ſi offerret. vi. dena/
rios ⁊ nō. x. nō celebꝛabūt. Rogo hic: at
tēde tu: q̇ deū times: quante prauitates ⁊
culpe latēt ī mēte tal̃ miſꝛabil̃ ſacerdotis
qꝛ ī eo apparet magnꝰ dei ꝯtēptꝰ. 2ᵒ gran
dis auaricia. 3ᵒ peſſimū exēplum. quarto
apparet latēs ſymōia. ex qᵒ ſolū miſſat ꝓ
pecunia. vᵒ notabil̃ indeuotio et magna
irreuerētia dei. q̄ oīa mala fere includūt̃ ī
ī eo ſacerdote: q̇ rogat aliū: vt dicat ꝓ eo
miſſā: ⁊ ip̄e dicet aliā ꝓ eo alia die. tñ ip̄e
q̇ miſſā ꝯmittit alteri: libent̃ celebꝛaret: ſi
inueniret: q̇ eū inuitaret ad celebꝛādum.

Cōtra nō celebꝛātes maxīe p̄bēdatos.

SEd q̇d dicet deo ille: q̇ ē p̄bēdatus
ſacerdos ⁊ de bonis eccē: ⁊ nūq̄ ce
lebꝛatꝰ qꝛ licet nō obliget̃ ex īſtitutōne p̄
bēde: quā ſuſcipit: tenet̃ tñ celebꝛare rōne
offiī ſacdotal̃: q̇d hēt. vñ gregꝰ ī omlia q̄
dā ſic dic̃: Cū augēt̃ dona: et rōnes creſ
cūt donoꝝ: tāto gᵒ hūlioꝛ atꝫ ad ſuiēduꝫ
deū p̄ōptioꝛ q̇ſcꝫ debet eē ex mūñre: q̃to
ſe obligatioꝛē eē ꝯſpic̃ ī reddēda rōe hec
ille. Talis igit̃ p̄bēdatꝰ q̇ gradū ſuſcipit
p̄ſbyteratꝰ: q̇ ē donū dei magnū ī eccā dei
neceſſario tenet̃ ad exercitiū p̄ſbyteratꝰ. ſi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

apd deū ꝑ taleto abscōdito arguaᷓ a deo i iudicio. 2° ad hᵒc ē Cirill⁹ expones illud psal. Surgite postq̄ sederitis: q̄ mādu/catis panē doloris: panē doloris comedit pſbr: q̄ gradū hēt sacerdotij: ⁊ nō curat deo offīm offerr iuxta suū gdū. q̄ i ecc̄a ē supm⁹ ⁊ magn⁹. ¶3° dic̄ Beda: q̄ gdū pſbyteri hēt: ⁊ nō sepe celebrat: deo aufert honorē/angel' letitiā/viatorib⁹ auxiliū celeste/aīab⁹ purgatorij aufert suffragiū ⁊ aīe sue accumulat de sua īgratitudīe demritū/⁊ dignitati sacrificij adgenerat ɔtēp/tū/⁊ xp̄i obliuionē i se. q̄ marie ē a nobis oī tp̄re memorād⁹. ¶Quarto: q̄l3 tenet taletū acceptū exfructare prudent vt ostēdit xp̄s math. xxv. vbi loq̄t de suo prauo abscōdēte taletū acceptū. ⁊ damnatus ē. ¶v°. q2 bōa q̄ talis suscipit: ad hᵒ sūt ordiata ꝑ defūctos. vt ꝑ eis dicant misse ⁊ fiāt alia bona. ¶vi°. q2 finis toti⁹ religionis chr̄iane ꝑ hᵒ statu ē dei cult⁹. q̄ ma/rie astrīgit pſbros. s3 tal' cult⁹ marie exercet ꝑ tale sacrificiū: igit tenet pſbr ad talē dei cultū ɔtinue exercedū. Vn̄ Chriso⁹ i pſc̄o sup Math. loqns pſbro indeuoto pit ⁊ auaro sic inq̄t: O īfelix: scriptura te vocat angelū dn̄i exercituū: ⁊ tu es angel⁹ sathane dat⁹ i repbū sensū. q̄3 auaricia ⁊ appetit⁹ bn̄di semp inq̄etat. ⁊ ideuotio oī bn̄ficio dei rddit idignū. dū si celebras pc̄a tua aggrauas ⁊ multiplicas. si aūt nō celebras: omittis ad quod teneris ex offō tibi dato. Sequit: O īfelix dei ɔtēptor: ⁊ q̄d tibi fecit de⁹ oīpotēs: vt a te ɔtēnat. expecta igit modicū. ⁊ videbis q̄tis opprobrijs ⁊ ɔtēptib⁹ te de⁹ ipe exponet in presenti vita et in sequenti.

Hic de multis defectib⁹ ecc̄asticoꝝ viroꝝ

AD tātū ɔtēptū pduct⁹ ē gliosus de⁹ i ɔspectu cleri sui: vt canonici ⁊ maiores i magnis ecc̄ijs reputēt sibi ad honorē: q̄ nō celebrēt nisi raro. imo cātare i choro fortit sibi reputēt ad dedec⁹/⁊ officiare i medio chori opprobriū arbitrant dū etiā sūt i choro: pmittūt intrare bedellos: q̄ eis ibidē offerūt libros ad emēdū ⁊ silr pmittūt intrare: dū offm̄ oī vēdētes suppellicia vl' almucia vl' alia eis grata ⁊ alia mlta faciūt indecētia ad dei ɔtēptū i choro pret emere ⁊ vendere: ⁊ null⁹ ē: q̄ corrigat eos. vl' si sit: erit correctio lēta et supficial'/sed nō rigida neq3 fortis. iō remanēt pc̄a idiscussa ⁊ icorrecta. ⁊ sic ɔtumacit vsq3 i finē. q̄d cedit ad magnū piculū epi ista nō puniētis. eo q̄ scient sus/tinet tāta oppbria dei: q̄ ip3 multū i p̄nti vita honorauit. De ista materia loq̄t late btūs Bern⁹ ad Eugeniū papā li. 3. q̄d dimitto breuitatis amore. Per q̄ oīa appa ret vitas documēti aplici positi i. 12° pūcto: cū de bono epo dixit non cupidum.

Quod ep̄s debet bn̄ regere domū suam

QUartūdecimū vocabulū instructoriū epi positū ꝑ aplm̄ ē sue domui bn̄ prepositū. i. q̄ bn̄ regat domū suā. et hēat familiā morigenata ⁊ hōestā. ⁊ q̄d precipit alijs: pmo exigat a suis domes/ticis. Vn̄ religio familie attestat religiōi dn̄i. q2 ecc̄asti. x. s3 iudicē ppli: sic ⁊ mīstri ei⁹. Vn̄ dic̄ hic Apl's: q̄ si q̄s domui sue preesse nescit quoᵒ de ecc̄a dei diligētiā hēbit. Dic̄ Pet⁹ de rauēna: Idō eligēd⁹ ē plat⁹ sapiēs ⁊ ɔscionat⁹: vt i nullo appareat reprehēsibil' s3 oīb⁹ satisfaciat: quātū ɔscia pmittit ⁊ pmo suis domesticis. vn̄ dic̄ Apl's: Si q̄s suoꝝ marie domesticorū curā nō habuerit: fidē soluit. ⁊ ē ifideli deterior. Glo. q2 infideles hᵒ sūme obs/uāt: vt suis suitorib⁹ ɔplete satisfaciāt q̄tū legē nō hn̄t. s3 sūt sibi lex: dū se regūt dictamine ɔsc̄ie. Quātū igit re⁹ ē apud deū plat⁹: q̄ ē caput legis ⁊ magister: si i hᵒ deficiat: i qᵒ pagā⁹ nulloᵒ deficeret rōe cogēte Et Policrat⁹ expones illud Esaie: Erubesce sydō: ait mare: sic inq̄t. nā vita fideliū ɔfūdit cū morib⁹ ifideliū ɔpat. ex igit saltē ifideliū (dic̄ ipe) bn̄ faciam⁹ suiētib⁹ nobis. al' de⁹strabet eos a nobis: ne hēam⁹: q̄ nobis velit suire. ⁊ merito er⁹ sic sp tristes ⁊ vacui at3 soli. vn̄ policra. iq̄t ibidē: q̄ fāilia epi n̄ d3 de deo iurare nec gule itēdere/libēter ad ecc̄a3 ire/ veiētes ad dn̄3 suū venerant ⁊ hylarit suscipe/ libent

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dn̄o ī licitis obedire/⁊ deuotionē ⁊ ſciam
dei diligere/ꝯpoſite īcedere. vt tota fami
lia videat̄ religioſa eē/defectꝰ epī ꝓuiribꝰ
tegere. Et hic addit: ꝙ q̇libet ep̄s ſtatiꝫ
cū ē ꝯſecratꝰ: debet mutari ī virū alterum
maxīe vt ſit deuotioꝛ ap̄d deū/ꝯpoſitior ī
ſeipo̅. ad ſuos circūſpectꝰ ne deficiāt/ ⁊ ſi
deficiāt: ꝙ ſtatī reducant̄ ad rectitudinē e
q̇tatis ab ipſo: q̇ eoꝝ ē pater ⁊ iudex. cō/
ſeq̄nt̄ ad oēs alios: q̇ ī ipſo ꝯtēplēt̄ opa
v̊tutū. ſic ꝙ nūq̄ aliq̇s ab eo recedat ſcā
dalizatꝰ/ſꝫ bn̄ edificatꝰ. ⁊ dicat illud apl̄i
recedēdo: quod ē ad ebꝛeos. vij. Talis
decebat: vt eēt nobis pōtifex ſanctꝰ inno/
cēs īpollutꝰ ſegregatꝰa pc̄coꝛibꝰ ⁊ excelſi
oꝛ celis factꝰ. Legimꝰ de Sulpicio magꝰ
ꝙ cū fcꝰ eēt ep̄s papien̄. q̄ſiuit a bt̄o Am
bꝛoꝰ cōſiliū: quoꝰ poſſet ſe totū trāſferre ī
deū. reſpōdit illi btꝰ Ambꝛoꝰ ſic dicēs: hē
as tecū virū ꝓꝓbate vite ⁊ timēteꝫ deū: q̇
te quotidie occulte coꝛrigat ī tuis defecti
bꝰ/⁊ dirigat ī agēdis opibꝰ virtuoſis. ⁊ il
lū audias reuerent̄ tāq̄ tibi de celo miſſū
⁊ ſic ꝑuenies ad ſtatū: q̄ꝫ optas. Et dic̄:
ꝙ ſic fecit. ⁊ factꝰ ē ad tp̄ꝰ totꝰ alter ⁊ datꝰ
oībꝰ ī ſtupoꝛē. In his pꝛelibatis exple/
ta ē expoſitio p̄me regule apl̄ice date glo̅
oſo ep̄o Thimoꝰ ī ꝑſonā ep̄oꝝ fiendo/
rum conſequenter in eccleſia Chꝛiſti.

Incipit ſecunda regula apoſtolica pꝛo
epiſcopis dirigendis.

SEcūda rl̄a ep̄al̄ tradita ſc̄e memo
rie ep̄o Tito ab Apl̄o Paulo. ſic̄
pꝫ ī ep̄la ad eūdē titū. c. i. vbi ſic: Oꝫ ep̄ꝫ
ſine crimine eē/ſic̄ diſpēſatorē/ nō ſupbū
nō iracūdū/nō vinolētū/nō ꝑcuſſorē/ nō
turpis lucri cupidū. ſꝫ hoſpitalē/ bēignū
pꝛudētē ſobꝛiū/iuſtū/ſanctū/cōtinētē/am
plectētē eū q̇ ſꝫ fidē ē fidelē ſmonē vt po
tēs ſit exhoꝛtari ī doctrina ſana/ et eos q̇
ꝯtradicūt: arguere. ¶ Pꝛimū documētū
ē: ꝙ oꝫ ep̄ꝫ ſine crimīe eē. gloſa tarātaſij
Nō dixit ſine pc̄co. q꞉ ſi dixerimꝰ: ꝙ pc̄ꝫ
nō hēmꝰ: ipſi nos ſeducamꝰ/⁊ v̊itas ī no/
bis nō ē. ſꝫ dic̄ ſiñ crimīe. i. ſine pc̄co moꝛ
tali ⁊ euidēti ⁊ accuſatione digno. tale ei

pc̄ꝫ dr̄ crimē. quod reddit hōieꝫ īdignū
regimīe ep̄ali. ſpālit̄ ꝑꝑt̄ malā famā ⁊ ſcā
dalū ꝑꝑli. vn̄ ſic dic̄ Beda: publicꝰ pc̄coꝛ
nō debet regere alios ꝑꝑt̄ ſcādalū ſbdito
rū. allegās illū textū Chꝛiſti Joh. viij. q̇
ē inter vos ſine pc̄co: p̄mꝰ mittat ī eā lapi
dē. q꞉ (vt dic̄ iſte) pc̄coꝛ publicꝰ nō pōt ar
guere licite alterū nc̄ punire. licꝫ aliq̄n ab
ecc̄a toleret̄ ex cā. ipſe tn̄ tal̄ iudex ⁊ pc̄coꝛ
ſua ſentētia ſe īuoluit ⁊ ecc̄aꝫ Chꝛiſti ſua
indignitate ꝯfūdit. Vn̄ theoph. Oꝫ ep̄ꝫ
ſine crimine eē: nō intēdit Apl̄s: ꝙ opoꝛ
teat ep̄ꝫ eē ſine pc̄co. q꞉ tūc nullꝰ eēt ep̄s.
cū dicat̄ p̄ma Jo. i. Si dixerimꝰ: q꞉ pc̄ꝫ
nō hēmꝰ: noſipſos ſeducamꝰ ⁊ v̊itas ī no
bis nō ē. Jō cū dic̄ apl̄s: ꝙ oꝫ ep̄ꝫ ſiñ cri
mine eē: intelligit ſolū de culpa. ſꝫ magis
de reatu loquit̄: q̄n̄o extendit̄ ad infamiā
q̇ ꝓuenit ex notabili crimine. ſic̄ ē hereſiſ
ſymonia hōicidiū de crimine falſi furtū et
ſilia: q̇ ſecū poꝛtāt grādē īfamiā ⁊ ſcāda
lizāt ꝑꝑl̄ꝫ nr̄is. iō nullꝰ tal̄ debet pꝛeſidere ī
ecc̄a. nc̄ etiā ſacramēta miſtrare/ nec etiā
officiū ſacerdotis exercere. ſm̄ ꝙ ſacri ca
nones clare pādūt. Ex q̇bꝰ pꝫ p̄mū. ſ. qꝰ
modo opoꝛtet epiſcopū ſine crimine eſſe

Quod epiſcopus eſt dei diſpenſatoꝛ.

SEcūdū documētū apl̄i ꝓ directōe
vite ep̄al̄ ē: ꝙ ſit ſic̄ dei dipēſatoꝛ. ⁊
hic notabis aliqua ꝓ declaratōe diſpen
ſationis ⁊ admiſtratōis clericoꝝ ⁊ ep̄oꝝ
ī ſpāli Pꝛimū ē: ꝙ potētes p̄ncipes ⁊ ml̄
ti iferioꝛes eis dederūt multa ⁊ mag̃ ecc̄e
ꝓ ſuſtētatōe ecc̄aſticoꝝ. vt deū ſpāl̄r cole
rēt/⁊ ſupplerēt defcꝰ eoꝝ: q̇ occupati iugit̄
circa tp̄ralia nō pn̄t cōit̄ vt dignū eēt ītē/
dere diuinis. dederūt etiā eis p̄dicta bōa
vt ꝓ eis intercederēt ad dn̄ꝫ. ⁊ ꝙ reſidu/
uꝫ quod eis ſupeſſet: darēt Chꝛiſti pau
pibꝰ fidel̄r ⁊ diligent̄. Et hꝰ ponit Bn̄s
ſcribens ad Eugeniū papā. ſic̄ ſupiꝰ fuit
ſepe allegatū. Pꝛoſꝑ etiā dic̄ ſic: Nil ali
ud ſunt res ecc̄aſtice niſi vota fideliū ⁊ p̄
cia pc̄coꝝ ⁊ patrimoniū paupeꝝ. Ad hꝰ
ſunt decreta innumera: quoꝝ allegatio eſ
ſet nimis tedioſa et pꝛolixa. ideo dimiſi.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

¶ Scđz ē: ꝙ hui⁹ diſpēſatio patrimonij
ecce ē ꝑncipalr̄ ꝯmiſſa prelatis ecce tā ꝙ̄
patrib⁹ ꝑpli ⁊ cleri. ſic late ponit Proſp
li⁰ de vita ꝯtēplatiua. De h⁰ etiā ſūt mul
ta decreta: que omitto breuitatis amore
¶ Tertiū dictū ē: ꝙ prelati etiā aſſūpti de
religionib⁹ ſic miniſtrando tp̄alia ecce
prudent̄ ⁊ ꝓpter deū merent̄ multū. ⁊ hoc
obediēdo ſūmo pōtifici h⁰ precipienti. 2⁰
qꝛ nō ꝓ ꝑ ſe/ ſȝ ꝓ ꝑ Chriſti paupes ſuſci
piūt talē adminiſtratiōnē. quod ē opus
magne pietatis. Sic exēplificat Hiero.
ſcribēs ad Ruſticū de ſancto Exuberio
epō. q̄ ī ieiunijs et pauptate magna mi/
niſtrabat eccl'e bona. ¶ Quartū dictū ē:
ꝙ prelati nec eccaſtica alij nō ſunt dñi bo
noꝝ ecce. ſȝ diſpēſatores ⁊ miniſtri. Vñ
dic̄ Apl's epō Thimoteo epl'a. ij. c. iiij.
Miniſteriū tuū imple. ⁊ ſūm⁹ pōtifex vo
cat ſe ſu⁹ ſuoꝝ dei. Et Hierony. ad Ne
pocianū ait: Epi ſacerdotes ſe eē ſciāt et
nō dños ¶ Quītū: ꝙ bona ecce nō ſunt
dilapidāda ñc maletractāda. ſic ſacri ca
nones dicūt. ⁊ ſpecialr̄ qꝛ ſūt bona dica
ta ſuitorib⁹ dei et paupib⁹ Chriſti. Vñ
eccaſtica. xxiiij. dz: Panis egētium vita
paupis ē. q̄ defraudat illū: hō ſāguinis ē
Ubi Aymo: Defraudat aūt illū quātum
cūqȝ bñ miniſtrās alijs: ſi ꝓ ſe ampli⁹ q̄
rit ꝙ̄ victū ⁊ veſtitū. Jt Fulgēti⁹ ſup illud
dictū Petri: Ecce dimiſim⁹ oīa: ſic inq̄t:
Cū enī oēs poſſeſſiōes eccaſtice ſint vo
ta fideliū ⁊ precia pccoꝝ ⁊ elemoſine a di
uitib⁹ ecce date ex deuotione ad deū: nō ꝓ
quorūcūqȝ vſib⁹/ ſȝ illoꝝ: q̄ ecce Chriſti
ſuiūt/ ⁊ paupib⁹ ꝓuidet. cuȝ nullus ī his
hēat ius aliquod niſi cōitas ecce/ nec do
natio illoꝝ excedat intētionē dātis: iō di
co: ꝙ nō hñt ex dono ſȝ ex furto ⁊ rapina
q̄ illū dei cultū ꝓ q⁰ hec aſſignata ſunt: nō
ſuāt/ nec exequūt/ nec illā pietatē ad pau
pes/ nec honeſtateȝ vite/ ꝓ qb⁹ hec data
ſunt. q̄ ſi adhuc dāda eēnt/ cōſpecta vita
multoꝝ eccaſticoꝝ/ certe nō darēt eis ca/
ſtra nec ꝑp'os nec dñia nec reddit⁹: que
dederunt: imo vere nec ſtercora ad terras
eorum fouendas.
Quod talis diſpēſatio ſit fidel' integra ⁊
ſincera.

AD hoc etiā adducit multa Fuliber
t⁹ ſup illo vbo xpi Luce. xxij. Quā
do miſi vos ſine ſaculo ⁊ pera et calcia/
mētis: nūqd aliqd defuerit vobis? ſic in
q̄t: Quilibet enī de bonis ecce viuēs tene
tur laborare ſȝ grāz a dño ſibi datā ſpi/
rituali vl' corporali labore. ⁊ ſic redimer̄
cibū ſuū. iō oēs eccaſtici/ q̄ ſine labore vi
uūt: tāto damnabiliores ſunt: quāto im
meriti plura de bonis ecce recipiūt qꝛ bo
na ecce ſolis illis debent̄: q̄ vtilitati eccl'e
deſuiūt. Et h⁰ idē hētur. xij. q. ij. Videtes
Et Proſp: Expedit inq̄t facultates ecce
poſſideri: vt inde viuāt illi: q̄ nō ſecl'o/ c⁹
fugitiua gaudia repudiāt: ſȝ deo fideliter
deſuiūt. cui⁹ ineffabilia bona deſiderāt et
illa ſemp ſibi ꝓponūt. hec ille. Petr⁹ etiā
de rauēna ſup illo vbo: Lata ē via: q̄ du
cit ī ꝑditionē: ſic inq̄t: Heu mihi dñe: q̄d
erit de eccaſticis tuis: q̄ tā lautā vitā ⁊ tā
delicatā gerūt de bonis pauperū. qb⁹ ſūt
tā crudeles? Quid eſt dñe Jeſu: ꝙ illa q̄
tuo precioſo ſanguīe tue ecce adq̄ſiuiſti
ꝓ tuis paupib⁹: ſint diſpſa/ ⁊ ꝯmiſſa tot
filijs ꝑditōnis. q̄ illa tā ꝙ̄ ſua admiſtrāt
⁊ qb⁹ volūt ꝯ datiū ordinationes et vo/
lūtates ⁊ teſtamēta preclara et ꝯ iuſticiā
⁊ vite honeſtatē/ ⁊ ī ſcandalū ꝑpli tui. O
dñe vtinā ſcirēt iſti: q̄d ſtatuiſti fieri de eis
vtinā ſcirēt diſtrictū iudiciū tuū/ ⁊ penas
qb⁹ hos miſ'os ꝑpetuo deputaſti. hec ill'
¶ Jtē Didim⁹ Caueāt ſibi: q̄ temere ſe
ingerūt bñficijs eccaſticis ⁊ q̄ ſine officio
euāgeliſte de euāgelio viuūt. Dī. vij. ij. q
ij. Quid ē aliud de euāgelio viuer̄: niſi la
borātē inde vbi laborabat: neceſſaria vi
te recipe. hec ibi. ¶ Jtē Greg⁹ turoñ. ſu
ꝑ illud iob: Gigātes gemūt ſb aq̄s: nic/
hil mihi magis ſtupore dignū ꝙ̄ videre
prelatos ecce ⁊ multos alios eccaſticos
alios pitos et ſapiētes hūana ſapīa qui
clare vidēt ſarcīnā importabilē quā ferūt
⁊ picula: q̄ incurrūt/ ⁊ malā admiſtratio
nē ſuā ī bonis paupeꝝ ⁊ tū ſine oī dei tio
re ꝯtinue ſemper ſibi accumulant onera
alia maiora et ampliora: ita vt nichil vn
ꝙ̄ eis ſufficiat vſqȝ ad mortem. Sciunt:

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ꝙ reſiduum ſuarum neceſſitatum tenent dare paupib⁹: nec de h° curāt. ſūt manifeſti raptores ꝛ detentores rez egētiū. nec audiūt ſup h° deū ꝯpūgētē/ nec ꝯſciaꝫ remordētē/ nec predicātē h° ſcel⁹ corā eis. q̄ oīa debēt eis facere fidē: ꝙ recto tramite pgūt ad damnationē. ꝛ cū eis diſtrictus iudex dixerit: redde rationē de furatis/ de neglectis/ de raptis/ et de tātis male opatis: o miſi qd reſpōdebūt? certe nō vnuꝫ ꝑ mille. qꝛ inexcuſabiles ſunt deo ꝛ ꝓxio cui vitā ſepi⁹ ſbtraxerūt. hec ille. ¶ Item Bern⁹ ad Hericū epꝫ ſenoñ. Clamant nudi/ clamāt famelici/ ꝯquerunt/ ꝛ dicūt: Dicite pōtifices: ī inferno q̄d facit auruꝫ nobis fame ꝛ frigore miſabilr laborātibus? q̄d ꝯferūt tot mutatoria vl' extēſa ī porticis vl' plicata ī carꝛijs? nr̄ꝫ ē: quod effūditis. ꝛ nobis crudelr ſbtrahit: quod īaniter expēdiſtis. nr̄is neceſſitatib⁹ ſbtrahit: qcq̄d accedit vanitatib⁹ vr̄is. ¶ Itē Hiero⁹ (ꝛ ē. xij. q. ij) ſic inq̄t: Glia epi eſt paupib⁹ ꝓuidere. Ignominia ſacerdotis ē ſtudere ditari. Sequit: Accipe eni paupib⁹ eroganda aptiſſimi ſceleris ē/ ꝛ oīuꝫ predonū crudelitatē ſupat. De iſta materia late tractat Gādau⁹. viij° quolibeto. q. xxvij. vbi p multa decreta oſtēdit ep̄os plus peccare ī mala diſpēſatiōe rerū eccaſticaꝝ ꝙ ſbditi ſui. ꝛ ꝙ epi nō ſunt dn̄i rez ecce nec paupez: ſꝫ tm̄ diſpēſatores. q̄ nedū tenent ad ſibi ꝯmiſſa bn̄ diſpēſanda: ſꝫ etiā attēdere ꝛ corriger: ſi ſui ſbditi male diſpēſēt/ ꝛ paupib⁹ ſbtrahāt quod eis collatio defunctoꝝ ꝛ merita xp̄i grādi labore ꝛ lōgo eis antiq̄tus meruerūt ¶ Qualr aūt ad epꝫ ſpecialr ptineat cura paupez: ponit late. d. lxxxij. Ep̄s. et lxxxvi. Fratrē. ꝛ. lxxxvij. ptotū. Et hic ꝓncipalr ſtat honor ꝛ glia epi. videlicꝫ vt ſit virtuoſus ꝛ exēplaris pacificans diſcordes miſerās egenis. vt ſit dedit⁹ orōni lectioni informationi. d. xliij. Pro reuerētia. et lxxxviij. Ep̄s nullā. ꝛ. ij. q. vij Epi

Talis diſpenſatio nō diminuit ſtatum perfectionis.

NOn obſtātib⁹ predictis ſuſcipe officium diſpenſationis eccaſtice in nullo diminuit pfectionis ſtatū. cū talis diſpēſatio directe tēdat ī bonū ꝓximi ꝛ ſit op⁹ pietatis ꝛ caritatis/ ꝛ p obediētiā iniungat a ſupiori/ ꝛ tota intentio huiuſmodi diſpēſatoris ferat/ ſiue debet ferri ī deū/ ꝛ ī paſtū corporalē ꝛ ſpūalē ꝑpli. Talis etiā ſic aſſumpt⁹ debet pre alijs deū diligere: dū ſe videt maiora a deo accepiſſe. ſꝫ ꝙ dic̄ Greg⁹ ī omelia: hic ē: ꝙ dn̄s dicēſ Petro paſce oues meas: ter premiſit: ſymō diligis me? plus his innuēs: ꝙ paſtor ecce ꝛ diſpēſator Chriſti pre alijs debet deū amare. vt Greg⁹ dicī paſtorali. ꝛ etiā ī dicta omelia. ¶ Secdo nota: ꝙ epi ꝛ clerici poſſunt hr̄e ꝓpꝛiuꝫ. vt pꝫ. ꝛ. q. i Epi. Qui aūt dicūt ꝯtrariū: intelligūt illud debere intelligi ſꝫ ſtatū ecce ꝓmitiue. qn̄ oēs credebāt: nichil ꝓpꝛiuꝫ poſſidebāt ſꝫ erāt illis oīa cōīa. vt dr̄ actuū. ij. ¶ 3°. nota: ꝙ epi ꝛ clerici ſine pcc̄o poſſunt cōdere teſtamētū/ et donationē facere inter viuos/ etiā pret elemoſinā. ꝛ h° cū hn̄t patrimoniū vl' alia bona ex donatione ſibi facta. nō intuitu ecce/ ſꝫ ex hereditaria ſucceſſione/ vl' ex licito lucro. vt ex ſcriptura vl' alio artificio. ij. q. 3. c. ꝓmo. De reb⁹ aūt ecce nō debēt facere tſtm̄. ¶ Quarto nota: q̄d ſentiēdū ſit de prelatis eccl'arū ꝛ alijs clericis: q̄ bōa eccaſtica debita paupib⁹ ꝯſumūt ī vſus illicitos. vꝫ ī hiſtrionib⁹/ ī meretricib⁹/ ī ꝯſanguinib⁹ ꝛ parētib⁹ diuitib⁹ ꝛ potētib⁹ ꝛ filib⁹: nūq̄d tales ſunt raptores? vn̄ ipſi ꝯtractāt rē alienā inuito dn̄o. Vn̄ Hiero. Quicq̄d hn̄t clerici: paupez ē. xvi. q. i. c. vltimo. Itē Auguſtin⁹: Si puatī q̄ nobis ſufficiūt: poſſidem⁹: nō ſūt illa noſtra/ ſꝫ pauperū. quorū ꝓcurationē gerim⁹. nā ꝓꝑetatē nobis vſurpatione damnabili vēdicam⁹. Iteꝫ Raymūd⁹ ad h° ſoluēs ſic inq̄t: Dico ꝓlatos ꝛ clericos: q̄ res ecce talib⁹ ꝛ filib⁹ turpib⁹ vl' imptinētib⁹ pſonis ꝯferūt: vl' etiā ꝯſanguineis nō ꝓpt naturā ſuſtētandā: ſꝫ vt faciāt eos diuites de patrimōio crucifixi: q̄ etiā dāt diuitib⁹ ꝛ potētib⁹ nō propter aliam cauſam licitam et boneſtam/ ſed ꝓpter fauorem et pompā ſecli

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tales ꝑlatos ⁊ ecc̃aſticos dico eẽ rapto
res ⁊ teneri ad reſtitutionẽ oĩuȝ. Sequi
tur: Et hoc ſacrilegiũ ⁊ apertiſſimi ſceleris
ẽ/ ⁊ oĩuȝ predonũ ſupat crudelitatẽ vt pȝ
12. q. 2. Gloria epi. Et Guilermꝰ inquit
Nõ licet prelatis dare parentibꝰ: vt eos
faciant diuites vltra ſtatũ ⁊ ꝯditionẽ ſui
generis. Quod faciũt epĩ de ſimplici ge/
nere/ dando conſanguineas ſuas militi
bus vel baronibus.

De quibus poſſunt reſtituere eccleſiaſti
ci illa: que male expendunt.

EST tñ q̃ſtio: de q̃bꝰ rebꝰ poterĩt ꝑ/
lati ⁊ aliȷ̃ ecc̃aſtici reſtituere male
expẽſa/ ⁊ cui. Ad hoc ſoluit Guilermꝰ/ di/
cẽs ſic: Cũ q̃cq̃d ſupeſt eoꝝ vſibꝰ de ꝓuẽ
tibꝰ ecc̃aꝝ preter neceſſaria vite debeatur
paupibꝰ: nõ ſufficit facere reſtitutionẽ de
talibꝰ fructibꝰ ecc̃e: quos iã hñt vł ſũt ha
bituri. ſȝ debẽt ſatiſfacere de bonis patri/
moniabꝰ: ſi hñt/ vł ſi hẽnt aliunde ꝙ̃ ab
ecc̃a adq̃ſita. Poſſũt etiã ſibi ſubtraheꝛ̃
de neceſſariȷ̃s/ vł expẽdẽdo circa vtilitatẽ
ecc̃e de bonis patrimonibꝰ aut aliũde ꝙ̃
p ecc̃aȝ acq̃ſitis. ¶ Hoſti. aũt dicꝫ: ꝙ hanc
reſtitutionẽ debẽt facere ecc̃e. aliȷ̃ tñ dicũt
ꝙ debẽt reſtituere illis: q̃bꝰ res ecc̃aſtice
debenꝛ̃. i. paupibꝰ. Et totũ hoc põt bñ ſu/
ſtieri ⁊ moderari ꝑ prudẽtẽ virũ. ¶ No
ta etiã: ꝙ prelatꝰ teneꝛ̃ de bõis ecc̃e amiſ/
ſis dolo ⁊ culpa lata ⁊ leuiꝛ̃ ſȝ Bernar.
⁊ hoſti. extra de officio archidiacõi ĩ glo.
ſup caplꝫ Ea q̃. Sȝ adhuc ẽ dubiũ: an
clericꝰ hñs ſufficiẽs patrimoniũ poſſit re
cipe ſuſtẽtationẽ ſuã de bonis ecc̃e: cui ſꝫ
uit. Et dixit Hoſti. ꝙ ſic. ſȝ tales ſi ſuiti
uȝ nõ faciãt/ vł ĩ malos vſus expendunt
multiplex peccatũ ꝯmittũt. vt rapinã ſa/
crilegiũ ⁊c. huiuſmodi. Quod autẽ dicit
Hieronymꝰ ad Damaſũ papã: vidlꝫ q̃
de bonis parẽtũ ſuſtẽtari poſſũt: ſi quod
ẽ pauperũ accipiũt: ſacrilegiũ committũt
xvi. q. i. c. vltimo. hoc tñ intelligẽdũ ẽ qñ
extrema neceſſitas paupeꝝ hoc requirit.
tunc enim tenetur et erogare ſua.

Qualiter etiã debẽt reſtituere: qui bona
eccleſie male ſuſcipiunt.

QUãdo aũt illi q̃ male accipiũt bo
na ecc̃e a ꝑſonis eccleſiaſticis: te/
nenꝛ̃ ad reſtitutionẽ/ ⁊ q̃bꝰ/ ⁊ qualr debẽt
reſtituere: Raymũdꝰ ſic ſoluit dicẽs: Fo
carie ⁊ huiuſmodi turpes ꝑſone indiſtin
cte tenenꝛ̃ ad reſtitutionem: ſi poſſũt: niſi
forte fuerit eis datuȝ cã elemoſine: cũ eſ/
ſent ĩ ſũma neceſſitate. quod fieri debuit.
lxxxvi. d. Paſce fame moriẽtẽ. quos eiȝ
paſcẽdo ſuare poteris: ſi nõ pauiſti: occi
diſti. ¶ Itẽ Hoſtieñ: Diuites ⁊ potẽteſ
tenenꝛ̃ ad reſtitutionẽ: ſi illud recipiãt p
fraudes aut p minas vł p importunita/
tẽ indebitã ſine iuſta cã. Clericꝰ tñ vł pre
latꝰ excuſareꝛ̃ ĩ tali caſu: ſi dedit: vt rediñ
ret vexationẽ ſuã: a qua nõ potuit alr̃ li
berari. extra de ſymõia. c. Dilectꝰ. Si vo
nõ ſint data ꝓpꝛ̃ hec opa: ſȝ caſu fortuito
ꝓpꝛ̃ aliquã cãȝ neceſſariã vł honeſtã ve
nerãt ⁊ impediti nõ poſſunt redire ad ꝓ
pria/ nec ibi inuenerĩt aliq̃d ad emẽdũ/ vel
nõ hñt: vñ emãt: hic ſi ꝓcureꝛ̃ cã hoſpita/
litatis ⁊ elemoſine: nõ dico aliquẽ teneri
ad reſtitutionẽ. ar. xi. q. 3. Et his cõcoꝛ/
dat Hoſtieñ. ¶ Itẽ nota: ꝙ ſi erãt hoñ
ſti ⁊ viri ſpũales: preſſti qꝛ iã impẽderãt
ecc̃e ſue ſuitiũ defẽdẽdo eã ꝯ predones vł
ꝯ tirãnos/ vł dãdo ſibi patrocinium ĩ cã
vł dãdo ei de rebꝰ ꝓpꝛis vł ſimilibꝰ modiſ
talibꝰ eiȝ teneꝛ̃ ecc̃a repẽdere vicẽ. xii. q. ii
Quicunqȝ ſuffragio ecc̃aſtico. ¶ Quod
aũt dictũ ẽ de reſtitutione clericis faciẽda
dico: ꝙ nõ tenenꝛ̃: niſi ipſe clericꝰ p huiuſ
modi donationẽ factã ſit nõ ſoluẽdo. ſic
ĩ vſura. ⁊ hoc excepto eo: q̃ extorſit p frau/
deȝ vł p minas vł p violẽtiã vł huiuſmo
di. hic enĩ teneꝛ̃ etiã ſi clericꝰ ſit ſoluendo
Si aũt clericꝰ nõ ſit ſoluẽdo: tenenꝛ̃ ad re
ſtitutionẽ oẽs illi: q̃ illicite acceperũt. Sȝ
cuiꝰ autoritate fiet hec reſtitutio? Dicꝫ ray
mũdꝰ: ꝙ autoritate iudicis penitẽtialꝛ̃ de
bet fieri ecc̃e: cui ẽ iniurioſe ablatũ. ita ꝙ
illi eidẽ q̃ dedit. niſi cũ turpiꝛ̃ dedit: tũc enĩ
nõ ſibi/ ſȝ ſucceſſori ſuo põt fieri vł ſupio
ri. vt dicꝫ Hoſtieñ. vł ĩ vtilitatẽ ecc̃e ꝯuer

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tes/vl' eiuſdẽ loci paupib⁹/ſi h° expedire videbit͛: eroget͛. ar. xvij. q. iiij. Si qs ĩ a trio. Hoc vltimũ. ſ. ꝙ det͛ paupib⁹: dicit Guilerm⁹ hic: ꝙ meli⁹ ẽ: ſi indigeãt pauperes/vl' ſupabũdat ecc̃a. alioq̃n meli⁹ ẽ ꝙ ĩ vtilitatẽ ecc̃e paupis couertat͛. Dicit etiã hic Durãd⁹/ de rapina. q. i. ꝙ prelati cẽſus nouos eccleſijs imponẽtes rapinã ꝯmittũt/large ſumẽdo rapinã. ¶ Ex predictis oib⁹ pʒ ſatis ſecũdũ documẽtũ Apli poſitũ ꝓ epis: cũ dic͛ ĩ iſta regula ꝙ oʒ epʒ eẽ dei diſpẽſatorẽ. iuxta illud Apli. i. corin. iiij°. Sic nos exiſtimet hõ: vt miniſtros dei et diſpẽſatorẽs miniſterioꝝ ei⁹. Qui etiã dic͛ ibi: ꝙ hic iã q̃rit͛ inť diſpẽſatores: vt fidelis qs inueniat͛. videlʒ hic ⁊ ĩ iudicio mortis cuiuſqʒ prelati.

Quod epiſcopus non ſit ſuperbus.

Tertiũ documẽtũ aplicũ ad epm ẽ: nõ ſupbũ. vidlʒ ꝙ ſit hũilis ⁊ non ſupbus. q2 eccaſtici. xxxij. d2: Rectorẽ te poſuerũt: noli extolli. Et eccaſtici. x. d2: Sedes ducũ ſupboꝝ deſtruxit de⁹. Strab⁹: Cũ alios ſbpeditãt tirãni: de⁹ eos parat ſbpeditari/⁊ a malis crudelr ⁊ ꝯtẽptibilr tractari. ¶ Hierony. Abomiat͛ glorioſus de⁹ ſupbiã ſuoꝝ miſtroꝝ ſup oẽʒ ſupbiã hui⁹ vite. eo ꝙ ipſe benigniſſim⁹ ⁊ humillim⁹ eos ad ſe elegit/eos a labore hominũ exemit/ magnis libertatibus dotauit/⁊ emolumẽtis magnis fulciuit. honorabiles mũdo ꝓſuis miniſterijs exhibuit ꝓ eis dixit: Qui vos ſpnit: me ſpnit. ſibi fidelr huiẽtes ĩ patria ſpeciali honore ꝓpoſuit. ꝙ g° talis ſupbiat ẽ abominabile deo. ⁊ h° ſũme deteſtat͛ bonitas e⁹ Merito igit͛ tales pre alijs deijcit q2 ſunt domeſtici hoſtes ei⁹. Heiſtis ſcriptũ eſt: Incraſſat⁹ impĩguat⁹ dilatat⁹ recalcitrauit. ſ. deo creatori ſuo ſupbiẽdo et ꝯtemnẽdo illũ ⁊ ei⁹ precepta virtutes moꝝ ⁊ leges/et alios ſua elatiõe ꝓuocãs ad cõtẽptũ. ¶ Grego⁹: Euidẽtiſſimũ ſignũ reproboꝝ ẽ ſupbia/ et humilitas electoꝝ Quilibet igit͛ de ſe ꝯſideret: quod ſignũ portet/⁊ de ſe qd fiendũ finaliter iudicet.

¶ Alcuin⁹: Grãde ſolaciũ ẽ pauperum imo ⁊ oĩum ſbditoꝝ familiaris et benigna ꝯuerſatio prelatoꝝ. Ideo dixit Auguſtin⁹ ꝙ magnũ ſolaciũ ẽ mẽbris ex capite humili/⁊ ex ei⁹ ꝯdecẽtia humili ⁊ benigna. imo ⁊ ĩ h° dat de ſe grande exẽplũ alijs/⁊ eos ad ſui dilectionẽ imo ⁊ ad reuerẽtiã ꝓuocat eũ videntes. Nec p h° vult innuere: q̃n prelat⁹ ſe reuerẽtia dignũ exhibeat: dum ex ſui humili ꝯdecẽtia ab oĩ diſſolutione ⁊ leuitate vbo ⁊ geſtu alienũ ſe oſtẽdat. Legim⁹ de magno Amb⁹ſio: ꝙ tãte fuit humilitatis ⁊ ſapientie: ꝙ ſuo tpe ĩ hũilitate nullus fuit viſus ꝓfũdior/nullus hũilior/null⁹ ſapiẽtior/ null⁹ reuerẽtior. Ita eni tẽpauit humilitatẽ ac ſuã mãſuetudinẽ cum grauitate moꝝ: ꝙ nũq̃ ĩ eo apparuit ſignũ ſupbie nec leuitatis/ſʒ humilitatis ⁊ ſapiẽtie magne. ⁊ cã erat: vt dicit zozim⁹: q2 ſic erat deo ſemp innix⁹: ꝙ diuina familiaritas eũ nõ pmittebat a ſe recedere p quãcũqʒ tẽtationẽ nec motũ ſupbie nec etiam leuitatis. ¶ Sãs Ilari⁹ ad Marcianũ epʒ ſenoñ. Turpiſſimũ eſt frater cariſſime: ꝙ ĩ epo appareat mot⁹ fune/faſt⁹ ſupbie/amor taxilli/de mulierib⁹ ſmo/ vinolẽtia/⁊ excellẽtia ſui. Cõſiderare debet: ꝙ paup ẽ/⁊ viuit de elemoſinis gentiũ ⁊ de patrimonio paupeꝝ Chriſti. Et nõne dic͛ Salomõ ꝙ odit dñs oculos ſublimes/imo ⁊ paupẽ ſupbũ. null⁹ eni illo paupior: ꝙ q̃ viuit de paupeꝝ elemoſinis. nec eſt ali⁹ deo abominabilior: ꝙ q̃ de tali emolumento ſupbit. in quo nichil plus habet ꝙ victũ pariter et veſtitum. hec ille.

Non ſtant ſimul exterius ſuperbire/et ĩterius humiliari.

Dicunt͛ aũt q̃dã eccaſtici ſuã velare ſupbiã dicẽtes: ꝙ licet extra pretendãt aliqualẽ ſupbiã: tñ ĩ corde huãt hũilitatẽ. Cum tñ dicat dñs Marci. xij. ꝙ ex fructu cognoſcit͛ arbor. Igit͛ ex humilitate cordis nõ poteſt ꝓcedere ſupbia operis. Sic poſſet dicere fornicator: ꝙ ẽ caſt⁹ ĩ corde. Nec ſufficit eccleſiaſtico ſo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

lū humilitas cordis.cū ſit dat⁹ ī exēplū a
lioꝝ.nec poteſt ſe talis excuſare a ſcāda
lo ꝓximi.iuxta exēplū Apłi.i.ad coꝝ.viij
de adorāte idolū ficte/ et de mādu cāte car
nes idolaticas: ꝙ ſi māducādo ſcādali/
zaret ꝓximū:nūꝗ͂ comederet carnes. Sic
debet dicere ī ſe eccaſtic⁹.vidꝫ ſi veſtes ꝉ
aliud ſignū ſupbie ī me ſcādalizaret ꝓxi
mū: nunꝗ͂ facerē tale q̄d ī ꝓximū.i.corā
ꝓximo. ne ſcādalizarē eū. ¶ Criſoſto⁹:
Nulli plus ꝯpetit Chriſtū imitari ī ſuis
virtuoſis opib⁹ ꝙ ſuo miniſtro. Vn̄ Jo
hannis.xij. Si q̄s mihi miniſtrat:me ſe/
quat. Et pma Jo.ij. Qui dic ſe ī Chri/
ſto manere:debet ſic ille ambulauit: et ipe
ambulare. Tali ipſe dic Math.xi. Diſ
cite a me: qꝛ mitis ſū et humilis corde.et
nedū corde ſꝫ opere. qꝛ ipe opere de pau
pere matre et humillima naſci elegit/ī p̄/
ſepe reſedit/ī ſocietate paupeꝝ vixit/ reg
ni honorē fugit/pauper inceſſit/moreſ
nō habuit:vbi caput reclinaret.ſꝫ nudus
inter ſceleratos dies ſuos finiuit. ¶ Itē
Beda: Aduerte:ꝙ ter dixit dn̄s Petro:
Paſce oues meas. qꝛ ī trib⁹ tenet anti/
ſtes paſcere oues Chriſti.ſ.vbo exēplo
et tp̄ali ſbſidio. q̄ gͦ ſolā humilitatē ī cor
de tenet:nō paſcit de humilitate ꝓximū ſꝫ
de ſuperbia exteriori.q̄ ē paſt⁹ demonio/
rū. Ideo dixit Petr⁹ pma Petri vltīo:
Pn̄antes ī clero forma facti gregis ex a
nimo. Itē ſꝫ Apłs pma ad theſſa.vltīo
Ab oī ſpecie mali abſtiete. quod nō ob
ſuat:q̄ exteri⁹ veſte lecto mēſa equo oſtē
dit alijs ſuperbiā et exceſſuꝫ. Iſti ei q̄ ſo
lū attēdūt ad exteriora ſunt ſimiles hypo
critis:qb⁹ Chriſt⁹ maledixit Math.xxiij
dicēs ve vobis ſcribe et phariſei hypocri
te:q̄ mūdatis quod deforis ē calicis et pa
rabſidis.int⁹ aūt pleni eſtis rapīa et iniqtate

Superbire nō pōt fieri ꝓpter honorē dei

QUidā alij eccaſtici nitunt colorare
ſuos ſuperbos exceſſus exteriores
allegātes:ꝙ tal's exceſſus fiūt ꝓpt̄ bono
rē dei et magnitudinē et honorē ſtat⁹ ecca
ſtici.q̄ h⁹ reqrit. Sꝫ ꝯ hoc ē exēplū redēp
toris.de q⁹ Aug⁹ de va religiōe dic: Oīs
Chriſti actio nr̄a ē inſtructio. Cōſtat aūt
Chriſtū ī oī ſuo ope fuiſſe pfectiſſimū et
exēplū nr̄ꝫ.et ꝯſtat (ſicut ſupradictū fuit) ꝙ
ſemp ī oīb⁹ oſtēdit ſūmā humilitatē. Jō
eccaſtici.3.dr̄: Quāto magn⁹es humilia
te ī oīb⁹. nota li oīb⁹: qꝛ nichil excipit. ſꝫ
dicūt ꝯtrarij ꝙ hō debet ſe ꝯformare illis
inter quos viuit. tu tn̄ attēde Chriſti A
płꝫ dicētē: Nolite ꝯformari huic ſeculo.
Legim⁹:ꝙ ſanct⁹ Epiphāi⁹ patriarcha
alexādrin⁹ ſcripſit Paulino anthioceno
ꝙ ſibi ſcriberet:ī qb⁹ marie eccaſtici viri
debeāt oſtēdere humilitatē. Cui Pau/
lin⁹ reſpōdit:ꝙ ī vbo et ope. In vbo:ne
q̄ſqꝫ prelat⁹ reſpōderet ſupbe.ſꝫ oīs ab
eo recedēs ſemp rediret paſt⁹ exēplo hūi
litatis et vbo virtutis. In ope etiā:vt in
cederet preſidēs humiliter indut⁹.cui⁹ le
ct⁹ nūꝗ͂ appareret veniētib⁹.ſꝫ ī abſcōſo
eū teneret humili ſuplectili tect⁹ vaſa mē
ſe eſſent vitrea vꝉ lignea plūbea vꝉ ſtag
gnea. nec parietes teneret ornatos pan
nis.ſꝫ ī oīb⁹ humilitas refulgeret quaſi
lapis carbūculi ī ornatorio auri. Nec eſt
verum: ꝙ dignitas ſtat⁹ eccaſtici reqrat
apparat⁹ ſupfluos ſupbos vanos curi/
oſos nec exceſſiuos nec ſeculares. Licet
ei iſta ī pncipib⁹ tolerent. qꝛ mūdani ſūt
et cū mūdanis habēt mūdana expedire.
Cōſtat aūt:ꝙ ſi ī predictis ſe hērent mo
derati⁹ ꝓpt̄ deū:ꝙ eēnt deo accepti/et ī grā
de exēplū ꝑpli. ſic apparuit ī rege Ludoui
co Frācie/et ī rege Edmūdo anglie. Si
tn̄ nō faciāt ſic:de⁹ diſſimulat/et ppłs non
ſcādalizat. qꝛ ſcit eos viuere de redditi/
b⁹ ſuis et de alijs emolumētis.qb⁹ poſſūt
vti licite ad tenedū ſtatū honorabilē. vt
magis timeant et honorent a ſbditis ſuis
et extiment potētiores ab eis et preſtātio
res ad tenēdū rē ſuā publicā ī pace et ī iu
ſticia. ¶ Hec aūt nō hn̄t locū ī prelato q̄
magis hēt timeri et honorari ꝓpt̄ ſuā ſa
ctitatē et bonitatē vite et exēplū magnū ꝙ
ꝓpt̄ gladiū materialē/et q̄ viuit nō de ſuo
ſꝫ de patrimonio pauperū.cui⁹ ē admini/
ſtrator diſpēſator et ꝓcurator ꝓpt̄ deū.et
ꝙ talis induat ita precioſe ſicut vn⁹ pncepſ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

⁊ teneat mēſaꝫ ornatā ciphis et vaſis et pānis ī parietibꝰ. ſic vl̄ plus ꝗ̄ vnꝰ magnꝰ baro. oſtēdat etiā ī publicū lectos paramēti ⁊ ꝓpos ꝯſiles lectis ducū et comitū. ⁊ foueat etiā canes ⁊ aues venaticas ⁊ ſtatū vnꝰ magnatis de rebus non ſuis imo de raptis et ablatis chriſti paupibꝰ Iſtud ē execrabile damnabile et deteſtabile corā oībꝰ hōibꝰ atqꝫ deo. Et adhuc ſpālr ꝯ curioſaꝫ ſuplectilē epi hēmꝰ pulchra. d. xli. Eps. vbi dr̄: ꝙ epi debēt hr̄e ſuplectilē vilē ⁊ mēſaꝫ ⁊ amictū paupem Nō tn̄ ꝓpt̄ hͦ (dic̄ Paulinꝰ) ꝙ eps ad tā tā diſtrictionē teneat: tenet tn̄ vitare ſtatū pōpoſū ſupbū curioſū ⁊ vanū ⁊ ſibi ī cōpetētē. q̇ nō ſeculariter/ſꝫ vt exēplū oīuꝫ alioꝝ debet oſtēdere humilitatē/parcitatē et honeſtatē ī oībꝰ. Vn̄ dic̄ Paulinꝰ: Nō poſſuꝫ ſine admiratiōe cogitare: vn̄ ꝓceſſit tāta audacia: ꝙ viuētes de elemoſinis paupeꝝ de eiſdeꝫ elemoſinis preſumāt talē ⁊ tā vanū tenere ſtatū ⁊ tā pōpoſuꝫ. Et miꝝ ē: ꝙ aliqn̄ ꝯſcīa interior eoſ nō acutiſſime pūgat/⁊ arguat/⁊ ſtimulet ꝙ talē vitā ſic vanā teneāt. Et quare nō cogitāt: ꝙ oꝫ eos pro huiuſmodi ſcelere deo reddere diſtrictiſſimā rationē. ¶ Vn̄ Hiero. ad Nepocianū: Clericꝰ ſi preter dn̄ꝫ aliq̇d habuerit: pars eiꝰ nō ē dn̄s. vt ſi auꝝ ſi argētū ſi poſſeſſiones ſi variā ſuplectilē hāt: c̄ iſtis dn̄s ps fieri dedignat̄

Sublimitas ſtatus epiſcopalis non requirit ſuperbe viuere.

Fulgētiꝰ ad Porretanū epꝫ ita ſcripſit: Grauiſſime errāt: q̇ dicunt ſtatū pōtificū ecc̄e debere honori intēdere/et pre aliꝭs ſuas fimbrias dilatare. qꝛ hͦ requirit ſblimitas ſtatꝰ. O infelices igit̄ xp̄s q̇ ſūme patrē ſuū deū dilexit/⁊ honorauit cur fugiit honores/⁊ dilexit opprobria ⁊ ꝯtēptꝰ ī veſtitu ⁊ victu. q̇ bethleem elegit natiuitati ⁊ hierl'ꝫ opꝓbrio mortis. et iſta reliq̇t ſuis ſucceſſoribꝰ ī exēplū. Peccauit igit̄ Petrꝰ Chriſti vicariꝰ/imo ⁊ tota ſucceſſio Chriſti ī ecc̄a ꝑmitiua: q̇ prelatos habuit ſūme pauperes et deſpectos martiria pauptatē ⁊ deſpectū ꝓ ſūmis iocalibꝰ requirētes vbiqꝫ. O ſūme miſerabiles q̇ tā deteſtabile dogma imprudent̄ ꝓponūt vbiqꝫ. Sequit̄: Cū oēꝫ vanitatē importabilr feraꝫ ī epō: hec ſūma videt̄ ſtultitia ⁊ ridiculoſa: ꝙ prelatꝰ teneat/et publice oſtēdat ſe hr̄e lc̄tū paramēti/⁊ ꝙ guſtet̄ ſibi cibꝰ ⁊ potꝰ/⁊ multa alia: q̇ preſentes prelati ſuſtinēt. q̄ nō aliud pretendūt ꝗ̄ merā ſcl̄i vanitatē. oſtendētes: ꝙ volūt mūdi ꝑncipibꝰ adequari. q̇ tn̄ de elemoſinis viuūt ꝑncipū defunctoruꝫ. q̇ ſi ſciuiſſent: ꝙ ſic debuiſſet adminiſtrari xp̄i patrimoniū: nō dediſſent denariū nec veſtitꝰ alicuiꝰ elemoſine dimiſiſſent. qꝛ ſanctis viris credebāt iſta dimittere. et non pōpaticis ⁊ ſupbis: q̇ ꝓ aīabꝰ illoꝝ nec orāt/nec ſatiſfaciūt/nec de eis quātūlibet recordant̄. Iſti ſunt (dic̄ ille) ꝯ quos xp̄s loquit̄ Math. 23. Quia ſupbe ſup cathedrā Moyſi ſederūt ſcribe et phariſei: idō oīa q̄ vobis dixerit: ſuate ⁊ facite. ſꝫ ſcd̄o opa eoꝝ nolite facere. dicūt enī: ⁊ nō faciunt. alligāt aūt grauia onera ⁊ importabilia: ⁊ imponūt humeris hōinuꝫ: digito aūt ſuo nolūt ea mouere. oīa v̄o opa ſua faciūt: vt videant̄ ab hōibꝰ. dilatāt aūt filateria ſua. ⁊ magnificāt fimbrias ſuas. amāt aūt ꝑmos accubitꝰ ī cenis/⁊ ꝑmas cathedras ī ſynagogis. ſalutatiōes ī foro/⁊ vocari ab hōibꝰ rabbi. Sequitur. Vos aūt nō ſic. ſꝫ q̇ maior ē inter vos: erit veſter miniſter. Qui enī ſe exaltauerit humiliabit̄. Ex q̇bꝰ euident̄ elicit̄ falſitaſ dicte excuſationis. ſ. ꝙ prelati ꝓpt̄ honorē ⁊ exaltationē graduū ⁊ dignitatū ecc̄e ⁊ dei poſſunt licite vti vanitatibꝰ ſupradictis. Et hͦ ꝯfirmat Clemēs. v. ī ſexto extra de ſignificationibꝰ v̇boꝝ Exiui. vbi ī fine dicte decretalis dic̄ ſic: Quāuis enim paramēta ⁊ vaſa ecc̄aſtica ad honorē diuini nōis ordinent̄ ꝓpt̄ quē oīa ipſe fecit deꝰ tn̄ qui abſcōditoꝝ eſt cognitor/⁊ qui animū ſibi adminiſtrātiū reſpicit ꝑncipalit̄/nō ad manū: nō vult ꝑ illa ſibi ſuiri q̄ ſuoꝝ ſuitoꝝ ꝯditioni ⁊ ſtatui diſſonarēt Ex quibꝰ inferre poſſumꝰ: ꝙ cū ꝯditioni ⁊ ſtatui prelatoꝝ ſūme ſit imptinens oīs

(c) 2006 Ministerio de Cultura

põpa ⁊ vanitas:ꝙ prelati ꝑ nullũ ſignũ vl' opꝰ vanũ vl' põpoſuꝫ debẽt facere ſibi ſuiri/ſꝫ ꝑ oẽꝫ viã humilẽ. nõ dico extre/malit' pauperẽ ⁊ deſpectã. ſꝫ ꝑ talẽ:q̃ nic/hil ſupbũ includat. ſꝫ ĩ oĩbꝰ pretẽdat pru dẽtẽ ⁊ circuſpectã humilitatẽ/et mũdi cõ tẽptũ et deuotionẽ at etiã bonũ exempluꝫ

Cõtra põpas eccleſiaſticoꝝ quoꝝcũqꝫ

INnocẽtiꝰ.iiij.ĩ ꝯſilio generali cele brato lugduni/infert' ſũme expro/braſſe clericis et prelatis et q̃buſcũqꝫ ali is eccaſticis vanegloriosis et põpoſis ĩ veſtibꝰ lectis et mẽſis et ĩ requirẽtibꝰ ab hoĩbꝰ laudẽ et famã/allegãs illud Tul lij: vidiꝫ ibi fama vbi nõ ẽ vita:nõ durat qꝛ ſtatĩ ſic fama ſe monſtrat infamẽ. Si aũt hõ bonꝰ ſit:deꝰ nõ occultat illũ/ſic po nit eũ ſb modio. ſꝫ ſup cãdelabꝛũ. vt lu/ceat oĩbꝰ:q̃ ĩ domo ſunt. Vñ (vt dic̃ Au/guſtinꝰ de cõflictu vicioꝝ) vanagl'ia nõ ẽ aliud ꝙ velle reputari et laudari ab hoĩ bꝰ. et cũ quilibet talis ſit ſupbꝰ et magnꝰ pccõꝛ:iõ deꝰ tãdẽ omittit eos mũdo et dat eos cõtẽptibiles quibuſcũqꝫ. vt videant' quaſi vtres:qui vident' pleni vino:et tñ ĩ ueniunt' pleni vẽto. ¶Ambꝛoſiꝰ ſup bti ĩmaculati: Cũ ſꝫ phõs honoꝛ ſit premiũ virtutis:euident' ſe oſtẽdit magnũ falſa/riũ ille:q̃ nullã veraꝫ hẽt virtutẽ: ⁊ optat honoꝛibꝰ exaltari. Sequit':Tales chri ſtꝰ ſũme impugnauit predicãdo. ꝑ eo qꝛ cupiũt ſibi dari cultũ honoꝛis ⁊ laudis. q̃ ſoli deo debent'. dicẽte Aplo Soli deo honoꝛ ⁊ gl'ia. Ipſi aũt ſciũt:ꝙ q̃cq̃d hoĩ hñt:a deo ẽ. iuxta illud Apli: Quid hẽs: quod nõ accepiſti Igit' quãtã iniuriã fa ciãt deo:cogita:q̃ de bonis/de q̃bꝰ ſolꝰ deꝰ ẽ glorificãdus:volũt laudari/et oĩpotẽti deo ſuã gloriã vſurpare. cum tñ ipſe ſuã gl'iaꝫ ſibi ap̄pet/ nec voluit eã alteri vnꝙ cõicare. Dicẽte ipo Eſaie.xlviij. Gloriã meã alteri nõ dabo. Hic ẽ:ꝙ vt dic̃ Bñſ ĩ quodã ſmone Iſti cũ ſuis laboꝛibus acq̃rũt ſibi Chriſti maledictionẽ ⁊ mortẽ eternã. Dicẽte dño Math.vi. Et qꝛ oĩa opa ſua faciũt:vt videant' ab hoĩbꝰ:ideo dico vobis:ꝙ hic receperũt mercedẽ ſuã .ſ.ĩ laude hoĩnũ recepturi. tñ poſtmoduꝫ eternũ ve. de qᵒ Chriſtꝰ Mathe.23. Ve vobis hypocrite:q̃ eſtis ſic ſepulchꝛa de/albata exteriꝰ:intꝰ aũt eſtis pleni ſpurci/tia ⁊ feditate. Glo. Strabi: Iſti ſunt ſic chimera:q̃ extra videt' hõ/⁊ intꝰ nec ẽ hõ nec aĩal/niſi lignũ aridũ ad ꝯburẽdũ. de iſtis dic̃ Rabanꝰ ſup caplꝫ ſextũ Math ꝙ ſũt ſic dati ĩ ꝛpbũ ſenſũ: ꝙ nõ ẽ pccꝫ. quod nõ cõmitterẽt: ſi ſcirẽt ſe poſſe inde laudari. Iſti (inq̃t) ſunt notabiles pcco/res ⁊ deo odibiles:quos deꝰ acĩ ſũmas de iectiones ⁊ penas reſuat. Iſti (inq̃t) ſũt pre alijs vaniſſimi mẽdaces ⁊ ſtultiſſimi q̃ ſic amiſerũt verecũdiã ⁊ ratiõis iudiciũ ꝙ nõ verecũdant' laudari. imo ſi nõ lau dent':ipſi impudent' ĩ ꝓpaꝫ laudẽ prũpũt reddẽtes ſe eẽ dignos oppbꝛio ⁊ ꝯtẽptu Dicẽte Boeꝰ de ꝯſolatiõe: ꝙ q̃ falſo lau dant':ñceſſe ẽ: vt de ſuis laudibꝰ ꝯfũdant' Ecce q̃d facit ſupbia ⁊ deſideriũ exaltãdi Iõ dixit abbas Daniel ſic: Si laudes fugias: deꝰ te faciet etiã te nolẽte laudari Si tibi eas q̃ras vl' appetas:faciet te eti aꝫ a tuis hoſtibꝰ turpit' ꝯculcari. Vñ O ſee.iiij. dꝛ de iſtis: Gloriã eoꝝ ĩ ignomi/niã ꝯmutabo. Tales dic̃:ſemp portant aĩaꝫ venaleꝫ diabolo:ſi eis offerat aliꝙ laudẽ poſſe hꝛe. Ideo dic̃ Aplſ ad gal' v. Nõ ſimꝰ inanis gl'ie cupidi. Glo. Au guſtini: Quia vanegloꝛioſus ẽ pelagꝰ pcci. Oĩs eñi talis paratꝰ ẽ oẽ ſcelus cõ/mittere:ſi laudet'. ſic etiã veret' ſeipꝫ ꝯmẽ dare ĩ publicũ tãꝙ a pccoꝝ multitudĩe ꝑ uatꝰ/ꝑuatꝰ intellectu vecũdia ⁊ ratõe. vñ Gregꝰ: O quãta laude dignꝰ ẽ laudes ꝓpt' deũ fugiẽs/et quãtuꝫ exẽplũ dat alijs de ſeipſo/⁊ quãtũ deꝰ exaltauit eũ hic ⁊ in ſeq̃nti. ſequit':talis ꝯtẽptꝰ glorioſe reful/get ĩ plato. q̃ vicariꝰ ẽ ſũme humilis xp̄i. ⁊ ꝑ humilitate ẽ poſitꝰ ab eo ceteris ĩ ex emplũ. Et hᵒ de tertio documẽto ſcdẽ rl'e apoſtolice ꝑ directione epali introducto

Quod epiſcopus non ſit iracundus.

QUartũ documẽtũ eiuſdẽ regule ẽ: nõ iracũdũ. Vñ ſic põit phũs ĩ.2ᵒ.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ethic. Sūme expedit regētibꝰ ⁊ magnati
bꝰ ſe preſuare ab iracūdia. Cauſaꝫ dat
qꝛ ſic dixit Cato: Ira impedit animū: ñ
poſſit diſcernere verꝝ. Hoc aūt ē ſūme pi
culoſū ī oī hñte regimē alioꝝ. ne videlꝫ
ledatᷣ ī intellectu. cauſa ē: qꝛ intellectꝰ ⁊ ſa
piētia ē ſūme talibꝰ neceſſaria. vt oſtēdit
phūs. 2º politi. Et ſi ī talibꝰ ex ira abſoꝛ
beaᷣ ratō: ē pıculū: qn ex potētia ſua exer
ceāt oīa mala: q̄ poſſunt. Jō dixit ſapiēſ
ꝙ ira regis nūcꝰ mortis. videlꝫ ꝯ illū: ꝯ
quē ſunt irati. Uñ dixit ibi ꝯmētatoꝛ: ꝙ
ſunt q̇dā ſic ꝓni ad irā/et ſic diſpoſiti ad
iraſcēdū: ꝙ ſtatī ſūt furioſi/ ⁊ ꝓ nichilo. et
tales ſic abſoꝛbēᷣ ab ira: ꝙ videnᷣ ebrij
⁊ totalr̄ extra ſenſuꝫ. Talibꝰ (dicit ibideꝫ
Ariſt.) debet negari oē regimē ⁊ dñium.
qꝛ talia imponere eis ē ponere gladium
ī manu furibūdi. Uñ narrat ibi dcꝰ ꝯmē/
tatoꝛ de Seleuco ꝑmogenito regis ma/
cedonū ꝙ pr̄ noluit regimē dare dicto ꝑº
genito. ſꝫ Lellio quartogenito. qꝛ alij fi
lij erāt multū iracundi fumoſi ⁊ cito moti
ad irā. Et ideo de Nerone furioſo dixit
Boetiꝰ de ꝯſo. liº. ij. ⁊ metro. vi. ī fine ſic
Eu graue ſoꝛtē quotiēs iniquꝰ addiᷣ ſe
uo gladiꝰ veneno. Ubi ꝯmētatoꝛ ſic in/
q̇t: Quia grauiſſima peſtis ī ꝑplo ē cū re
ctoꝛ eiꝰ ē imprudēs furioſus ⁊ malicioſuſ
cōiter ⁊ imprudenᷣ ſe regēs/ ⁊ fere ſtultꝰ ⁊
odibilis a quocūqꝫ. Que oīa ſunt vitan
da extremaliter ī prelato. Legimꝰ de bt̄a
Caterina: ꝙ cū cerneret impatoꝛē iraſci:
dixit illi: Ne obſecro Ceſar a furoꝛe te
vici ꝑmittas. ne ī ſapiētis aīo ſtet turba
tio dira. Sic nāqꝫ Poeta ait: Tu ſi rōe
te rexeris: rex es. ſi aūt ira: factꝰ es ex libe
ro ſuꝰ. ¶ Nota ꝙ multū debet q̇libet ma
xime preſidens vitare irā. qꝛ (vt dixit Au
guſtinꝰ de cōflictu vicioꝝ) ira ē ianua oīs
pcc̄i. Uñ ira gen̄rat lites bꝛicas vulnera
⁊ hōicidia ⁊ mala alia infinita. Ideo dr̄
ecc̄aſtici. xxvij: Hō iracūdꝰ incendit lites
Ideo oīs talis ē importabilis Prouer
bioꝝ. xviij. Spiritū ad iraſcēdū faciliter
q̇s poterit ſuſtinere? Et ꝓuer. xxij. Noli
eē amicꝰ hōi iracūdo. cāꝫ dat gloſa noua
qꝛ ī tali nō ꝯſuaᷣ amicitia. ſed ſtatī eā rū
pit. nec tenet ſecretuꝫ/nec ſuat reuerētiam
hōibꝰ nec deo. Ideo dr̄ ꝓuer. xxvij. Im
petū ꝯcitati ſpūs q̇s poterit ſuſtinere? idō
dr̄ ecc̄aſtici. vij. Ne ſis velox ad iraſcēdū
Gloſa Hieronymi. Ne faciliter infatu/
eris. Iob. xvij. Caligauit ad indignati
onē oculus meꝰ. Ideo iracūdꝰ vt inſen/
ſatꝰ loquiᷣ: q̇cq̇d ſibi occurrit ꝯ alteꝝ. ꝓ/
uer. xx. Os fatuoꝝ ebullit ſtulticiā. Ex qº
inferūt aliq̇: ꝙ multi ꝓpter iracūdiā ſūt de
paupati. Uñ ecc̄aſtici. 30. Obiurgatio ⁊
iniuria adnichilabūt ſbſtātiā. Ideo ali/
q̄n ira abbreuiat vitā. Ecc̄aſtici. 30. Ira
cūdia diminuit dies. Inde naſciᷣ rācoꝛ
odiū murmur opprobꝛia falſa teſtimōia
⁊ infinita mala. Ideo dr̄ ꝓuerbi. xxviij.
Uir ad iraſcēdū facilis erit ad cūcta pec/
cata ꝓclinioꝛ. Ideo dic̄ Iacobꝰ. c. i. Sit
aūt oīs hō tardus ad iraſcēdum. Gloſa
Strabi: nā glīa magna ē viro nolle faci
liᷣ iraſci. ꝓpᷣ multa mala: q̄ ex ira ꝓueni/
unt. Ira inquit viri iuſticiā dei nō opaᷣ.
ſed iniuſticiam diaboli querit ſemper.

Que ſunt remedia ire.

TOto gº coꝛde ſemp teneas tecum
remedia ire q̄ poſuit ſanctuſ pater
Daniel. q̄ ſunt iſta videlꝫ: Nūq̄ ſuare ī
coꝛde odiū fraternū ꝓpᷣ gloꝛiā dei/ ⁊ ī ſer
mone ſilētiū. qꝛ moꝛigenatꝰ ī ligua ē vir/
tuoſiſſimꝰ. vt dic̄ Ambꝛoꝰ ad Theodo
ſiū. ⁊ ī ope vitare oēꝫ offenſaꝫ. iuxta dic/
tū Apl̄i: Nemini dātes vllam offenſam
vt nō vitupeᷣ miniſteriū nr̄ꝫ. Regula fu/
it olī inter patres: vt ne ira trahat hōieꝫ
ad ſcādalū: ꝙ ſemp ſūma cuſtodia ſuet
ī coꝛde patiētiā. Prouer. xvi. Qui pati/
ens ē: mitigat iras. Ideo dixit Chꝛiſtꝰ
Luce. xxi. In patiētia vr̄a poſſidebitis a
nimas vr̄as. Ibi enī oſtēdiᷣ virtꝰ hōis
⁊ bonitas eiꝰ. Ecc̄aſtici. xxviij. Secūduꝫ
virtutē hōis ē iracūdia eiꝰ. ſ. cū prudentia
iraſci. vt q̄n oꝫ/ ⁊ vbi oꝫ/ ⁊ ſicut oꝫ. Pro
uer. xv. dr̄: ꝙ mollis reſpōſio frāgit iram
ſꝫ ſmo durꝰ ſuſcitat furoꝛē. Et bn̄faciē
do etiā hoſti mitigaᷣ ira eiꝰ. Prouerb.
xxv. Si ſiūt hoſtis tuꝰ da illi aquā biber

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pꝛunas ei ꝯgregabis sup caput eꝰ: ⁊ dominꝰ reddet tibi. ¶ Interrogatꝰ abbas quo mō meruerit expellere demones ab obsessis: respōdit: qꝛ ira nūꝙ̄ supauit m̄. Sic etiā faciebat Dauid/ ipso dicēte: dū loq̄ret de custodia lingue sue: Posui (inqt) ori mō custodiā: cū ꝯsisteret pccoꝛ aduersuꝫ me. Glosa: Quia dū pccoꝛ suscitat nobis liteꝫ/ ⁊ ꝓuocat ad irā: tūc debet hō timēs deū ponere custodiā ori suo ne respōdeat/ vl' ꝙ dulciter loquat. Quia sicut dixit salomō: dulce vbū mittigat iras Nō respōdere etiā dure iniuriantibꝰ nos si ꝓpt deū fiat: ē opꝰ magni meriti/ ⁊ quod impetrat nobis remissionē pccoꝝ/ ⁊ meriti ⁊ glie augmētū. Irasci aūt īmoderate trāsit ī scādalū audiētiū ⁊ ī grādē lesionē ꝯsciē irati/ et sibi talis ꝓcurat mortē eternā. Vn̄ psalmo. xxxvi. dr̄: Desine ab ira ⁊ derelinq̄ furoꝛē. Noli emulari: vt maligneris. qꝛ q̄ malignant: exterminabunt. Et puer. xxvi. Ne respōdeas stulto iuxta stultiā suā. vt sapiens videaris. Ubi glosa Hiero. Cōpatere iracūdo. qꝛ infirmꝰ ē grauiter ⁊ stultꝰ. nō igit' illi respōdeas. ne tuo respōso illiꝰ febrē īflames. ⁊ eū ī sua ira ne pmittas mori ⁊ etiā sepiliri. Cōpatere igit' illi tāꝙ̄ egroto. qꝛ licꝫ sit iratꝰ ⁊ fatuꝰ: tn̄ ꝓximꝰ tuꝰ ē. cui ꝯpatiendo ꝯplaceas multū deo/ ⁊ remissionē peccatorum ī eo tibi procuras/ et meritum tibi auges et gloriam.

Alia remedia ire.

REmedia ire ponit aliqua Maxīꝰ quodā smone dicēs: ꝙ hō honorabilis multū se deturpat ⁊ diffamat: cuꝫ pmittit se cadere ī irā. et multoplus errat ꝙ si sic porcꝰ ꝓijceret se ī fetētissimū lutū. qꝛ lutuꝫ solū deturpat sibi vestes: sed ira maculat sibi aīaꝫ linguā famā ⁊ ꝯsciaꝫ/ et ostēdit eū eē nullū ⁊ oī regimine indignū Legimus de Gayo cesare: ꝙ vna mulier dixit illi altis vocibꝰ corā ꝑplo exclamando sic: O tyrāne crudelissime vtinaꝫ cito moriaris. Et cū fautores Cesaris vellēt interficere mulierē: ꝓhibuit Cesar dicēs nolite sibi nocere. qꝛ aliqua ira facit eā sic loq̄. ꝑcūctatꝰ ibidē: quare sic dixisset: respōdit: qꝛ ī curia tua differt cā mea ⁊ iusticia. Tūc Cesar ꝯuersus ad suos inquit nō dixi vobis: ꝙ nō loq̄bat mulier. sꝫ ira ⁊ turbatio fortis. Tūc precepit: ꝙ indilate expediret' ī sua cā. ⁊ soluerent' sibi oēs expēse: quas fecerat. ⁊ statī rediret libera ad domū suā. Quod referēs Policratꝰ inqt: O q̄tā cōfusionē facit hec hystoria multis ⁊ magnis regētibꝰ hōies ī hᵒ mūdo: q̄ talē iniuriā vīdicassent ad morteꝫ: quā paganꝰ ī risuꝫ ꝯuertit. ⁊ ꝓ vitupio sibi illato recōpēsauit bn̄ficia iniuriāti. O quoᵒ paganꝰ iuxta Christi loquendi modū ꝯsurget ī iudicio/ ⁊ ꝯdemnabit superbiā ⁊ iracūdiā ⁊ furorē stultū illoꝝ. qꝛ dominꝰ mūdi sine ira sustinuit tā grāde vitupiū: ⁊ tn̄ nr̄i regētes etiā modicū nō paterent' ꝓpt deū. ¶ Scd̄o etiā ibidē docet p̄dictꝰ Maxīꝰ: prelatos ⁊ magnates superare irā: qꝛ ex ea sequit' odium ⁊ rācoꝛ coꝛdis ⁊ ꝓpositū vīdicādi imo ⁊ ira dei. dicēte Math. v. Nisi remisitis ex cordibus vr̄is: nec pr̄ vr̄ celestis dimittet vobis. et p ꝯsequēs hō talis ē semp ī ira dei ⁊ ī piculo damnatōis. ¶ Tertio dicꝰ doctoꝛ docēs remediare irā dic: ꝙ iracūdꝰ debet attēdere sepe ad ꝯsiliū Apl'i ꝯsulētis nō resistere hōi malo. i. iracūdo stulte reddēdo malū ꝓ malo. sꝫ dare locū ire. Cui ꝯcordat poeta dicēs: Cede resistēti ꝯtraria vba loq̄nti. Nā bn̄ victoꝛ eris: si vīcite patieris. Beda: O quāta glia ē viro prudēti corā deo ⁊ angelis eiꝰ/ imo etiā ⁊ corā hōibꝰ deū timētibꝰ: qn̄ furiosū ⁊ stultū sua astutia ⁊ arte ꝯuertit ī beniuolū/ et de hoste facit amicū. Hoc tn̄ mūdꝰ imundꝰ abhoꝛret. qꝛ diuinis statutis ꝯtrariꝰ ē ⁊ hostis publicꝰ dei viuētis. qꝛ filios suos nō ī salutē dirigit. sꝫ ī baratrū infernale. Docuit paganꝰ Seneca nūꝙ̄ se ꝓuocare ad irā/ memorādo susceptas iniurias nec multiplicādo sibi inimicitias quia sic multiplicās opoꝛtet sub hostibus succūbere et in fine confundi.

Alia remedia ire.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

L Actātī⁹ ī li° virtutū docet remedia/
re irā pmo: qr debet prudēs hō: cū
ira occurrit: cogitare ſtatī mala: q̄ poſſūt
ex ira naſci q̄ ſunt infinita. ideo ſtatī ꝓpt
reuerentiā dei preparare debet cor ſuū ad
patiētiā. qr minus pturbāt veniētia: quo
fuerit preſcita. Pugiles enī ante bellum
ſtudēt: qualiter pugnabūt/ et ſe defendēt:
ſic virtuoſus hō ante furoris et ire tp̄s de
bet eſſe auiſat⁹: quo mō dulciter et patien
ter ſuſtinebit irā aduerſarij. et ſua māſue
tudine reducet eū ad pacē. hoc enī ſūme
placet deo/ et ſummi meriti ē ſic ꝓcedere
et magne glorie apud deū ſic patiētē et ſū
mi exēpli apud hēc vidētes. q̇ tūc oſtēdit
magnā prudētiā magnā ꝯſciētiam et vic
toria de hoſte inuadēte imo et de hoſte di
abolico iratū ad malū ꝓ virib⁹ impellēte
Vn̄ ī hoc ꝯflictu ē p̄ncipalr̄ diabolus cō
uict⁹ et ꝯfuſus. q̇ ab hōīnis arte poſt deū
ē notabiliter ſupat⁹. ¶ Secūdo remedia
ire ſʒ iſtū doctorē cū os tenet̄ clauſū. ne
malicia irati poſſit eū apire ī damnū illi⁹
qui tacet. Eccleſiaſtici. xij. Facito ori tuo
hoſtia etc. Hec hoſtia ſunt timor dei/ et a
mor aīe inuadentis et quaſi tenēt illa clau
ſa. O (inquit iſte) et ꝙ venerabilis ē ho/
ſtium oris tui ſic clauſi a tam notabilib⁹
portis. ¶ Tertio ꝯuertas te ad alia ne/
gocia/ maxime ad orandū deū. vt te preſ
uet ī tali congreſſu ab omni offenſa eiuſ
Et etiā ſic ores ꝓ ſic iracundo. O ꝙ glo
rioſa eſt talis conuerſatio/ et tam deo ac
cepta. ¶ Quarto ī tali congreſſu attēde
ad amorem tue ꝓpe honeſtatis et fame.
que ſimul perdunt̄: cū iratus erumpit ī fu
riā vl̄ ī v̄ba paſſionata. Cōſidera: ꝙ cū
timor human⁹ claudit labia ſeruorū: ne
reſpōdeāt quicꝙ ſuo dn̄o irato: o quāto
debet plus te iratum reprimere timor dei
¶ Quinto cogita: ꝙ tanta mala fecim⁹:
ꝙ or: ꝙ iniurias noſtras hic ꝑ ſacrificiū
patiētie domino offeram⁹. et ꝙ ſic delea/
mus hic peccata noſtra. Al's ſi deus hēt
mala noſtra: poſtꝙ fuerimus vindicati:
ꝑditi ſum⁹. Juxta illud quod dicit Da/
uid: Si iniquitates obſeruaueris dn̄e: do
mine quis hoc ſuſtinebit. i. quis poterit
iſtam vindictam pati. quia ſcriptum eſt:
Quis nouit poteſtatem ire tue/ et pre ti/
more tuo iram tuam dinumerarꝰ? Jdeo
dicit iſte: ꝙ verba detractorū et diffama
torum noſtrorum debemus ponderare.
tanꝙ latratus canum et clamores por/
corum. de quib⁹ etiam auditis nullo mo
do curamus.

De tribus ſpeciebus ire.

A Duerte hic: ꝙ ire ſunt tres ſpecies
Prima appellatur ira vicioſa. Et
hec eſt duplex. quia aliquando precedit
deliberationem intellectus: et tunc eſt pec
catum veniale. et eſt primus motus: qui
non eſt in noſtra poteſtate/ nec eſt cū deli
beratione rationis. et hec dicitur eſſe pec
catum veniale. ¶ Secunda eſt cum deli/
beratione rationis/ et affectu nocendi. et
hec eſt peccatum mortale. iuxta illud ma
thei. v. Omnis qui iraſcitur fratri ſuo:
reus eſt iudicio. ¶ Tertia ſpecies ire dr̄
virtuoſa. Et eſt: quādo homo iraſcitur
propter bonum finem/ et ꝓpter zelū dei/ et
contra peccatū. Et de iſta ira dic̄ pſalmi/
ſta: Iraſcimini et nolite peccare. De iſta
ira etiā loquit̄ Criſoſto⁹ ſup Math. di
cēs: ꝙ hāc irā maxime debēt hr̄e regētes
aīas. et h° zelo ſalutis v̄itatis et honeſta/
tis cōitatū et zelo virtutū et ſalutis aīarū.
Hāc irā oſtendit redēptor nr̄ eijciēs ven
dentes et emētes de templo dei/ allegādo
cāʒ Joh. 2°. qr dom⁹ mea dom⁹ orōnis
vocabit̄. vos aūt feciſtis illā ſpelūcā la/
tronū. et tūc numulariorum effudit es/ et co/
lūbas vēdētiū et oues eiecit. Quod expo
nēs origenes ſic inqt: zelus dei ī eccl'a xp̄i
reddit preſidētes dignos honore et glo
ria apud hōīes et deū/ maxime cū ſtant vi
riliter ꝓ dei honore et ꝓ v̄itate et ꝓ ſalute
ꝓpl'i et vtilitate cōīs boni/ et q̇ nō timēt ho
mines. ſʒ de ſolo deo ꝯfidūt/ et illū prepo
nūt reb⁹ ceteris/ et illū ſolum ſuorum laborum
retributorem expectant. Iſti ī ſcriptura
vocantur primogeniti dei. quia primum
locum optinent in eccleſia/ vt principes
et coadiutares dei ſpeciales. qui accepe/

(c) 2006 Ministerio de Cultura

runt poteſtatem a deo. non in deſtructio/
nem/ſed in edificationē miſtici corporis
Chriſti. Sequit᷑: Mercēnarꝰ aūt fugit
tp̄re: qꝛ cā dei diſcutit᷑. qꝛ mercēnarꝰ ē ⁊ nō
ꝑtinet ad eū de ouibꝰ nec de ſalute illaꝝ. q
vitatē ꝯtēnit/⁊ deū nō diligit/ nec de ꝯſcīa
ſua curat. ſ3 vt tm̄ emolumēta capiat/ et
iuxta ſuū velle viuat. O quātꝰ clamor e
rit ī iudicio ꝯ̄ tales: qn̄ de eis ꝯqueret᷑ deꝰ
et ꝑl̄s ⁊ angeli aīarū cuſtodes ꝯ̄ eū ac/
clamabūt/dicētes iudicī: Ecce lupus ra/
pax: q ī tuas oues vt hoſtis irruit. ⁊ ī nul
lo ſe patrē ſ3 ī oībꝰ inimicū tibi ⁊ tuo gre
gi ſe oſtēdit. igit᷑ iuſtiſſime iudex cordiu3
percute eum perpetuo gladio oris tui.

Contra tyranniam prelatorum.

REmigꝰ exponēs illud Johānis. x
Mercēnarꝰ fugit: qꝛ mercēnarꝰ ē
⁊ nō ꝑtinet ad eū de ouibꝰ: facit plāctum
magnū ſup malo regimine preſidētiū in
eccīa Chriſti/ſic dicēs: O altitudo diuiti
arū ſapīe ⁊ ſcīe dei ⁊ vnde ē: ꝙ tot mali p̄
ſidēt preſidētia tyrānica. nō vtili ſ3 dam/
noſa ouibꝰ tuis? Et vn̄ ē: ꝙ ꝓpt̄ pcc̄a ꝑli
intercedat hypocrita? Preſidēt leo ⁊ lu/
pꝰ. fures videl3 ⁊ latrones. ⁊ tales vocā
tur patres hōīu3 ac vicarij tui. Vn̄ ē: ꝙ
iā nō ē memoria patrū precedētiū q tāta
ſapīa ⁊ tāta circūſpectione ⁊ zelo rexerūt
ꝑl̄m tuū? Ecce mō oīa ſunt fedata/oīa
mixta/oīa cōfuſa. et grex tuꝰ datꝰ ē cūctis
beſtijs agri ī direptione ꝓpt̄ malos paſ/
toꝝs. Cōpatere igit᷑ clemētiſſime paſtor
ouibus tuis. ⁊ da eis paſtores electos ⁊
duces preclaros: q eas paſcāt preclaris
exēplis ⁊ doctrina ſincera. vt a diebꝰ ta3
malis mereantur tuo auxilio ⁊ eoꝝ preſi
dio liberari. hec ille. Ex iſtis p3 quartu3
documētū aplīcū datū epiſcopis ī ſecūda
regula ꝑncipali: quā ponit Apl̄s Tito.

Quo modo et qualiter prelatus debet ſi
bi cauere a nimio potu.

QUītū documētu3 eiuſdē regule eſt
nō vinolētū. De iſto dictū ē ſupra
ī expoſitōe ꝑme regule ⁊ documēto. viij.
quo nō obſtāte nolo omittere ꝓpt̄ ſalutē
prelatoꝝ q̄dā: q ī iſta materia Eboracē
ſi epiſcopo ſcripta ſūt ꝑ epiſcopū liconiē
ſe3. vt p3 epl̄a. vij. ſua vbi ſeq̄ntia docu/
mēta ſūt poſita. Primū ē: ꝙ oīs hn̄s cu
rā aīaꝝ eccl̄aſticꝰ vl̄ laicꝰ/maxie ſi ſit vino
lentꝰ ſeu vino amicꝰ: debet ta3 hac rōe ꝙ̄
ꝓpt̄ alia vicia notabilia eiꝰ hr̄e ſecū aliq̄3
virū prudentem ⁊ deū timentem: q fami/
liarit᷑ ⁊ ad partem eū corrigat de hᵒ vicio
⁊ de oī alio: vn̄ poſſint eiꝰ ſb̄diti ſcādali/
zari. ⁊ talis preſidens debet ſr̄ū tale3 cor
rectorem audire reuerent᷑/ imo et amare
ſpāl̄r tāq̄ꝫ precipuū amicū aīe ⁊ fame ſue
Hūc ſtilū tenuerūt multi famoſi imꝑato
res et reges/imo et multi ſūmi pōtifices.
ſic dictꝰ doctor enarrat. ¶ Secūdū ē: ꝙ e
brietas ⁊ vinolētia ē extrema turpitudo ī
oī ꝑncipe et prelato. ꝓpter quod vicium
multi preſidētes ⁊ prelati ꝑdiderūt ſuas
preſidētias/⁊ fuerūt ꝓ ꝑpetuo ꝯfuſi ⁊ to
ta ſua parētela ī eis. ¶ Tertiū: ꝙ hᵒ vici
u3 hn̄t rationabil̄r timere nedū iuuenes:
imo etiā ſenes. ꝓ eo ꝙ preponunt᷑ vene
rādi toti ꝑl̄o. cui ſūt dati ī exēplū. tū etiā
qꝛ taliū ebrietas cedit ī grādē ꝯtēptū ſta
tꝰ ſui/ī eoꝝ magnā infamiā ⁊ deſpectū et
ī ſcādalū puſilloꝝ. ¶ Quartū: qꝛ vinolē
tia ⁊ ebrietas incēdūt luxuriā. iuxta illud:
Luxurioſa res ē vinū. ⁊ illud: vinū ⁊ mu
lieres apoſtatare faciūt hōīes Jdeo di
xit Dauid: Vſq3 ad noctē īcrepuerūt m̄
renes mei. Nā luxuria etiā regnat ī mul/
tis impudicis antiq̇s: q ī iuuētute turpit᷑
vixerūt: et adhuc ī ſenectute pulſant᷑ ab e
adē turpiſſima paſſione. iuxta illud eccl̄a
ſtici. xxv. Que ī iuuētute nō ꝯgregaſti: ī
ſenectute quo mō repies. Et ꝓphā dic̄ de
iſtis: ꝙ ꝯputruerūt iumēta ī ſtercore ſuo.
Jumēta (dicit gloſa) ſunt carnales hōīeſ
q more iumētoꝝ ſemꝑ ferunt᷑ ī luxuria. q̄
ē deo fetēs: ſic nobis lutū porcoꝝ. maxīe
ī antiq̇s. Cōſtat aūt (vt dic̄ Hieronymꝰ)
ꝙ vinū maxīe precioſū potatū ſpāl̄r mul
tū ⁊ ſepe ē ſūme luxurie incētiuū. ⁊ potiſſi
me ſi addāt᷑ cibaria calida ⁊ alia fomēta

(c) 2006 Ministerio de Cultura

libidinis. nũquid (dicit iſte) propter hoc viciũ ſpālr depoſit⁹ ē de impio Nero imperator. imo ⁊ Johãnes papa. xij. abſolut⁹ ē a papatu / agēte collegio cardinaliũ. cũ auxilio impatoris. vt etiã refert martiniana. q̄ etiã ponit: ꝙ dict⁹ papa fuit turpi vita ⁊ carnali ⁊ muliebri notabilr irretit⁹. Legim⁹ de Vedaſco archiepō rauēneñ. q̄ cũ ſemel fuiſſet ebri⁹: tã fortr fuit ī corde ɔtrit⁹ ⁊ ī vultu ɔfuſus: ꝙ ex tũc nũꝙ̄ voluit bibere vinũ. De dñō papa Innocētio. iiij. legim⁹: ꝙ ſũme ſemp dilexit eccaſticos abſtinētes ⁊ morigenatos et abſtinētes a vino / allegans dictũ Salomonis eccaſtes ꝑmo dicētis ꝙ abſtraxit carnē ſuã a vino. vt ſe trãſferret ad ſapiētiã. Ubi gloſa: q: abſtinētia a vino iter ē ducēs ad ſciaꝫ ⁊ ſapiaꝫ et ad alias virtutes. Ideo trs pueri hebrei Aſael Miſael ⁊ Abdenago dũ diſponerent̄ ad ſciaꝫ ⁊ ad ſapiētiã ab abſtinētia inceperũt nec voluerũt bibere de vino regio / ſciētes: ꝙ aqua clarificat intellectũ ī iuuene / et eũ tēpat a paſſiōib⁹ carnis. et eũ valde diſponit ad ſapiētiã hũanã parit̄ ⁊ celeſtē. Et hoc ſit dictum de quinto documento apoſtolico pro epō. videlicet nō vinolentũ.

Quod prelatus nullum p ſe percutiat.

SExtũ documētũ aplicũ eiuſdē ſcdē regule ē nō pcuſſorē. Vñ nō licet epō aliqꝫ cedere ſuis manibus. d. lxxxvi Nō licet. Rō aſſignat̄ multiplex. Pria q: act⁹ cedēdi quēpiã ponit̄ ſb īfima pte iuſticie: iō nō licet p caput iuſticie ſꝫ p ei⁹ miſtrũ exerceri. ¶ Scda ē ꝓpter reuerētiã grad⁹ et ſtat⁹ epalis. q̄ꝫ nō decet ad talia īcuruari. Imo fuit olī ſtatutũ ꝙ eps nullo mō interſit ſpectaculis nec alicui expoſito q̄ſtiōib⁹ nec executioni alicui⁹ damnati ad mutilationē nec ad mortē nec ad pditionē mēbri alicui⁹ cũ iſta ſint quodã mō ɔnera cauſe ſanguis. a qua epal' dignitas ē oīo ſemota. ¶ Tertia cã eſt: ne det̄ epō materia vīdicãdi. poſſet enī eē: ꝙ pcutiend⁹ eēt obnoxi⁹ epō ⁊ hoſtis: igit̄ ſi talē pcuteret: poſſet credi: ꝙ faceret ex vindicta. ¶ Quarta: q: vbi pcuteret corōatũ: poſſet excedere metas correctionis: et ɔſequēter cadere ī ſentētiã excōicationis ¶ Quita: q: h⁹ etiã vetãt leges impiales ne iudex ſit iuſticie executor / maxīe ī cauſe penalib⁹ / ꝓp̄ iudicis honeſtatē. igit̄ h⁹ a fortiori debet ꝓhiberi a iudice eccāſtico ⁊ maxīe ab epō. q̄ ē ſpeculũ clemētie ⁊ pietatis. ¶ Sexta: q: poſſet eē: ꝙ hoc eps faceret ɔmot⁹ ⁊ ſtomachat⁹: et tũc neduꝫ eēt excōicat⁹ ſic pcutiēdo clericũ: imo daret malũ exēplũ vidētib⁹ ⁊ ſciētib⁹ / ⁊ inter eos ſcãdalũ generaret̄. maxīe ſi fieret tali hora: ꝙ poſſet rationabilr dubitari: ꝙ fecit turbat⁹ vino vel ex aliqua alia paſſione. Propt̄ quod ſic loq̄ntes ⁊ exponētes hũc paſſuꝫ dicũt aplꝫ dei tale documētũ dediſſe. videlꝫ ꝙ ipſe eps ī pſona ꝓpa nullũ pcutiat. ne poſſit dici pcuſſor. pōt tñ h⁹ mãdare fieri p aliũ: qñ fuerit loc⁹ et tps. d. xlv. Epm: hr ſic: Epiſcopũ aut pſbyteꝝ aut diaconũ pcutiētē fideles delinq̄ntes aut infideles miq̄ agētes / ⁊ p hui⁹modi volentes timeri deijci a ſuo officio precipi⁹. q: nũꝙ̄ h⁹ docuit nos dñs imo cōtra cũ percuteret̄: nō percutiebat. cum malediceretur: nō maledicebat. cũ pateret̄: nō ɔminabat̄. Refert Seneca ī lib° de ira: ꝙ ɔſuetudo erat olī int̄ pbōs nullũ percutere tpē ire. quãtũ etiã h⁹ ſit vitãdũ ī eccaſtico: vide li°. v. decretaliũ ſb titulo: De clerico pcuſſore. c. p°. ⁊ ij°. quod cã breuitatis omitto. Iteꝫ Hiero. ſuper hũc paſſum apl'i ſic inq̄t: Epũs nō hēat manũ facilē ad cedēdũ. ne ɔtigat: ꝙ percuſſus inſani⁹ ī eũ erũpat. Ideo fuit hoc olī ꝓhibitũ inter paganos venerabiles et ſolēnes. quãto igit̄ pl⁹ debet h⁹ caueri a prelatis ecce chriſtiane? Bñ igit̄ dic̄ Apoſtolus loquens de epiſcopo: ꝙ nō ſit percuſſor. quod fuit ſextum documētum

Quod prelatus non cupiat turpia lucra

SEptimũ documētũ Apl'i ī eadē ſecũda regula ē nō turpis lucri cupidũ. de iſta materia ī genere tetigi ī expōeꝫ. documēti ꝑme regule apoſtolice. ſ. ex

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ponēdo li nō cupidū. hic aūt volo magiſ ſpecificare: qd̄ ē cupiditas ex turpi lucro de qua turpitudine loquit̄ hic Apl's. Vn̄ licet oīs cupiditas ſit damnāda i clerico tn̄ i ſūmo illa: q̄ ē circa turpe lucrū. de qua d. xlvij. Qm̄ m̄lti: vbi ſic: Juſte ſenſuit ſācta ſynodꝰ: vt ſi q̄s i poſterꝫ vſurā receperit aut aliquā turpē adiūctionē vl' quolꝫ mō negocia trāſigēs/ aut demiola .i. ſeſ/cupla exigēs vl' aliqd̄ tale ꝓrſus excogi/tās turpis lucri grā: deijciat̄ a clero/ et alienꝰ exiſtat. ¶ Jtē de hoc hr̄. d. lxxxvij. Cōſeqns. Et. xiiij. q. iiij. Clerici. Jtē Hier. i ꝯmēto ſup Titū expōnēs hūc paſſū dic q̄ oīo a clerico maxie ab epō debet eē a/lienꝰ appetitꝰ turpis lucri. Sufficere debꝫ tali ꝓ ſe victꝰ ⁊ veſtitꝰ. ⁊ q̄ alia paupibꝰ erogent̄. vt fidelis dei miſter eps pauperū pr̄ i iudicio inueniat̄. ¶ Hilarius ſup hunc locū ſic inq̄t: Vi huiuſmodi docu/mēti eps ⁊ oīs eccaſticꝰ preſes abſtinere debet ab oi indebita exactione ſb̄ditorꝫ Vn̄ ad hoc ſpāl'r monet Petrꝰ epl'a .i. c. v dicēs: Epis ⁊ clero ꝓuidētes nō coacte ſꝫ ſpōtanee/ nō turpis lucri grā ſꝫ volūtate/ nō vt dn̄antes i clero ſed forma facti gregis ipos ſb̄ditos regāt. vt cū apparuerit pnceps paſtorꝫ: pcipiāt immarceſſi/bilē glie coronā. ¶ Gregꝰ nicenꝰ exponēſ etiā hūc paſſuꝫ oſtēdit: qd̄ ē turpe lucrū i eccā dei. Et pmo dicit: q̄ apparet hoc i prelatis: cū i ſynodis relarāt clericis oīa peccata ꝯmiſſa: ſi tn̄ illi bn̄ ſoluāt. ⁊ hoc dic eē expreſſaꝫ ſymoniā. qꝛ hic vēdit̄ ſpūale. ſ. pccm̄ ſeu pena iuſta debita ꝓ pcc̄is/ ꝓ pecunia: q̄ eis offert̄. licet ſine peccato fiat. qꝛ glorioſus deꝰ ad cor attēdit pncipal'r. ſic pꝫ p° regū. xv. Secūdo qꝛ prelati diſſimulāt pacta ſymoniatica: q̄ fiūt inter clericos ſuos i celebratione bn̄ficiorꝫ ⁊ miſſarū ⁊ multis alijs modis. Tertio: qꝛ littere gratiarꝫ q̄ emanāt ab eis: decoſtāt plꝰ ſꝫ q̄ grā ē maior. ibi aūt nō vēdit̄ plꝰ carta nec cera nec ſcriptor. igit̄ vendit̄ ſola grā facta. q̄ ē res ſpūal'. et p ꝯñs ē ibi ſy/monia. ¶ Quarto: qꝛ pmittunt clericos ſb̄ditos corrūpi et fedari predicta ſymo/niaca prauitate. cōſtat eīꝫ: q̄ i funeralibꝰ ⁊ funeribꝰ eā ꝯmittūt/ nolētes portar̄ crucē maiorē: niſi dent̄ eis. x. vl' tot ſolidi. ſed miorē ferūt ꝓ. v. Si portet capa: dabūt tātū. ſi nō potet: dabūt minꝰ. Jn receptione miſſarꝫ etiā fiūt infinita ſymoniatica ⁊ i collatione ſacramētorꝫ fiūt infinite baraterie ⁊ corruptōnes. ſil'r i ſepulturis. et i iudicijs ⁊ i atteſtationibꝰ/ ⁊ i abſolutionibꝰ ꝯfeſſionū ⁊ penarꝫ ſpūaliū. i ꝯſecrationibꝰ ⁊ bn̄dictionibꝰ rerꝫ eccarꝫ/ etiā ꝓ ſpūalibꝰ dās munꝰ a lingua manu ⁊ obſeq̄o. Jtē turpe lucrū ē prelato quocūq; mō ꝯmittere vſurā/ vel velle ſibi ſatiſfieri ꝓ ſpūali: ad quod tenent̄. Jtē turpe lucrū ē petere a ſb̄ditis vltra ea: ad q̄ tenent̄ ſub titulo ſb̄ſidij caritatiui. quod tn̄ ē coactuꝫ ⁊ iniuſtū. Jtē retinere ſibi pecunias ꝓ criminibꝰ exhauſtas. qꝛ debēt dari ꝓpt̄ reuerētiā illiꝰ: ꝯ q̄uē ē factū pccꝫ. Jt̄ lucrari ludēdo ad taxillos. quod oīo ē turpe i cle/rico/ ⁊ maxie i prelato. Jnfinite ſunt alie ſpēs turpis lucri. a q̄bꝰ eps debet oīo ca/uere tāq̄ a pcc̄o magno ⁊ notabil'r male edificāte pplꝫ ſuū. Et hoc de ſeptimo documento ꝓnūc. qꝛ de iſta materia inferꝰ hēt copioſius pertractari. ſicut patet i nono documento capitulo ſecundo.

Quod prelatus debet deuote et hilariter recipere peregrinos.

Octauū documētū Apl'i ē hoſpita/lē. de quo dictū fuit i expoſitione pme regule aplīce i ſeptīo documento. qꝛ tn̄ hoſpitalitas includit pietatē: q̄ ad oīa valet ſꝫ aplꝫ: q̄ etiā ſūme ꝯpetit prelato: ⁊ ſpecial'r i q̄tū ē pater pauperꝫ: iō ſolū hic notabo aliqua pūcta ſupꝰ pretermiſſa. Primū ē: q̄ ſemp fuerūt mūdo odio/ſi negātes hoſpitalitatē trāſeūtibꝰ. cauſā dat Policratꝰ: qꝛ hoc ē qd̄ inhumanū. vꝫ nō ſuccurrere laborantibꝰ. maxie ſi exponant ſe ſolutioni. Vñ legimꝰ Luce. ix. q̄ Johānes ⁊ Jacobꝰ vidētes ſamarita/nos nolle eos recipere hortati ſūt Chri/ſtum: vt iuberet ignem de celo deſcendere et combureret eos. quod Chriſtus no/luit. et eos arguit. quia patientiſſimꝰ fuit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Per oppoſitū legimus: q̄ deus magnā miſericordiā fecit multis: q2 fuerūt magne hoſpitalitatis. vt Abraā ⁊ Loth. geneſ. xviij. Siłr cū btūs Gregori⁹ eſſet maxīe hoſpitalitatis meruit Chriſtū ſuſcipe in ſpē paupis. q̄ cū daret aquā manib⁹: diſparuit. Vñ Chriſt⁹ hᵒ recipit ī ſeipſo dicēs: Qui vos recipit: me recipit. Et itez ſibi ɔtigit ſimile. ſic pʒ ī ei⁹ dialogo. Jō epūs papa dabat quotidie. xij. paupibus ad comedēdū: ⁊ vidit ibi. xiij. q2 Chriſt⁹ ibi apparebat: quaſi ſi ɔuiuiū illud ī ſe recepiſſet. Et poſt multa ſibi dixit: q̄ ppter huiuſmodi elemoſinas erat deſtinatus a deo ad ſūmū pōtificiū. ⁊ q̄ peteret ſibi ḡta: ⁊ darent̄ ei. Siłr de Johāne elemoſiᵒ narrant̄ magna ſibi facta a dño. ſic pʒ ī ix. documēto. c. 2. q2 optim⁹ hoſpitalari⁹ fuit. Et dicebat diues epulo: q̄ Lazaro denegauit hoſpiciū ⁊ mēſaʒ: ī infernū miſſus ē. q̄ extūc guttā aq̄ p refrigerio aduſte ligue nō potuit impetrare. q̄ ſi dediſſʒ illi refrigeriū miſicordiā finałr inueniſſʒ ab eo: q̄ dixit: Beati miſicordes: qm̄ miſicordiā ɔſeqn̄t. Talis (inq̄t) erit tibi deus: qualis tu eris pxīo ppt ipʒ. Nō ſis igiť crudelis: ne eū tibi duriſſimū iuenias ī extremis. Jdeo dic̄ Apł's ad hebreos: xiij. Hoſpitalitatē nolite obliuiſci. Paʒ ppt eā multi meruerūt angelos recipe. Jō dicebat ſanct⁹ abbas Moyſes: Nichil p̄cioſi⁹ ī prelato q̄ hoſpitalitatē ⁊ miſicordiā exercere maxīe ī chriſti paupib⁹. nullus (inq̄t) debet denegare alteri: quod eſt ſuū. ſʒ denegādo ſemp ē ī mora et ī mortali pctō. q2 ɔtractat rē alienā īuito dño. Bona aūt prelatoꝝ ⁊ clericoꝝ bona ſūt paupeꝝ/ preter victū ⁊ veſtitū. quod etiā ponit̄. xvi. q. i. Quoniā. Et ē dictū Hierony. ad Damaſū papā. vbi ſic dr̄: quidq̄d hēt clēric⁹: paupeꝝ ē. et dom⁹ illoꝝ debēt eē cōes ſuſceptioni pegrinoꝝ. Jdeo circa hoſpitalitatē īuigilare debēt. Et. 23 q. viij. Cōuenior. Jdē hēs ī ſuma eadē q. vij. Quod aūt dr̄: q̄ res ecc̄e ſunt paupeꝝ. ideo ſunt eis reddēde. Jdem dr̄. d. xlvij. Sic hi. Jmo dr̄. lxxxv. d. Florētiñ q̄ ſi q̄s nō ſit hoſpitał: nō debet fieri eps Ubi dixit q̄dā gloſator ſolēnis: q̄ nō debet q̄rere prelat⁹ q̄s ē: q̄ petit hoſpiciū. ſʒ ppt illū q̄ dixit: oī petēti te tribue p deo: debet dare locū maxīe indigēti. vt pʒ. d. xlij Quieſcam⁹. Jtē Ambro⁹ ī ſuo paſtorali dic̄: Eps nō tm̄ humanitatis intuitu ſʒ ex officio recipiat hoſpiciū nō hñtes ⁊ lete. q2 hilarē datorē diligit de⁹ ⁊ ſine murmure. vt mereat̄ Chriſtū ſibi dicere ī fine Hoſpes fui: ⁊ ſuſcepiſti me. Et hoc ɔfirmat̄ pma Petri. iiij. dicēs: Hoſpitales inuicē ſine murmuratōe. ſic boni diſpenſatores multiformis gr̄e dei. Hiero. etiā exponēs hᵒ documētuʒ late tractat iſtam materiā de hoſpitalitate. Et Alcuin⁹ inq̄t ſup hᵒ vbo mirū ē: cū clerici ſciāt: q̄ oīa q̄ ab ecc̄a ſuſcipiūt pret̄ victū ⁊ veſtitū ſunt paupeꝝ: ⁊ illa male admiſtrāt nō dātes illis ea: ad q̄ tenent̄. ⁊ tm̄ ſibi ſemp cupiūt et laborāt ſibi augeri reddit⁹ ⁊ hre maiora onera: q̄ hēant. cū tm̄ hita peſſime adminiſtrēt. Sequit̄: O grādis ſtultitia/ o q̄ modica aduertētia ad futurū iudiciū ſūmi dei. nō poſſe portare quod hñt: et tm̄ alia ⁊ alia onera ſibi ī ſui damnationē pcurare. Et hoc ſit dictum de octauo documento apoſtolico: quod eſt hoſpitalem

Qual̄ ⁊ quāta debet eē benignitas epał

Nonū documētū ſedē regule apłice p epis poſite ē benignū: qᵒ ſʒ Hierony. ſignificat̄: q̄ płat⁹ ſit bñ acceſſibiliſ ⁊ nō facił turbabilis nec ferox nec ſeq̄ſtrat⁹. ſʒ dulcis ⁊ affabilis ſine diſſolutōe ⁊ cōtēptibilitate ſui. Ad q̄d ē neceſſaria prudētia magna. q2 oʒ quēq3 veniētē tractare ſʒ ſui ɔditionē/ et ſic expedit pſone et negocio cū dulcedine ⁊ bonitate. Sūt enī aliq̄ ſic ſtulti: q̄ ſtatiʒ cū prelat⁹ ē eis benign⁹ ⁊ affabilis: ſtatī ɔtemnūt eū. De iſtis dixit Ariſ. q̄ nimia familiaritas parit ɔtēptū. Ubi ɔmētator dic̄ veꝝ ē inter ſtultos. quia ſtultitia multi laborāt. q2 eccleſiaſtes pᵒ: Stultoꝝ infinit⁹ ē numeruſ Jdeo dixit Aſſuer⁹ rex vt legim⁹ Heſter xiij. Nolum⁹ abuti magnitudine potentie. ſʒ clementia et lenitate. i. benignitate.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Vñ Seneca: Quia cor hōis generoſuȝ
ē: nō dulciter trahi poteſt ⁊ nō cogi rigore
Ideo dic̄ Seneca li° de clemētia: ꝙ ex be
nignitate naſcunt̄ mirabiles filie. vlȝ cle/
mētia: q̄ ē virt⁹ regal̄ ⁊ celeberrima. ſcdā
nolle vlciſci: ſȝ ſufficit poſſe. tertia penas
etiā debitas tēpat. quarta: q2 oēȝ acceden
tē facit pacatū ⁊ letū. quīta: q2 reddit ſpeȝ
deſpatis. ſic pȝ de Rege ſyrie obſeſſo ab
Acab. q̄ ꝯfident̄ exiuit ad eū: cū audiuit:
ꝙ reges iſrl̄ clemētes ſunt. ⁊ latā miāȝ i/
uenit. ¶ Narrat enī Valeri⁹ maxim⁹ li°
v° de benignitate Pōpeyi: q̄ cū viciſſet re
gē armenie maximū hoſtē romanoruȝ: ⁊
capt⁹ ille deſpaſſet de vita: et coronā abie
ciſſet ⁊ regiū cultū: adduct⁹ ad Pōpeyuȝ
ille ꝯſolat⁹ ē benigniſſime. ⁊ poſuit i ca/
pite ei⁹ coronā reiectā/ ⁊ reſtituit eū ad re
giū cultū oīo. Ille armenus pre gaudio
dixit: vere tu debes eſſe aliquis romano
rū deoꝝ: q̄ tā benigne me ſuſcepiſti. deīde
me ex corde tibi ſubijcio/ ⁊ volo eē ppe/
tuo vn⁹ de fidelioꝛib⁹ ſuis tuis. ⁊ extūc fi
deliſſim⁹ fuit amic⁹ ei⁹/ ⁊ etiā romani ipī⁹
¶ Refert Victor i ſermone ſcti Euſtaxij:
ꝙ nūꝙ legit malicioſuȝ nec ferocē bn̄ fu/
iſſe/ dicēte ſcriptura: Qui exaſpāt nō exal
tent̄. nec etiā legit (vt dic̄) ferocē diuti⁹ pſ
pari nec malicioſuȝ ſaluari. ſic pſalmiſta
ſcribit dicens: Quid gloriaris i malicia.
ſequit̄: ꝓpterea de⁹ deſtruet te i finē. Et ali
bi: Diſſipa gētes: q̄ bella volūt. i. lites ⁊
ꝯtēſiōes. ſic faciūt: q̄ benignitatē ignoꝛāt

Probat hocmet per hyſtoriam.

Legit̄ de Leopoldo archiepō treue
rēſi: ꝙ fact⁹ archieps oēs officialeſ
ſui pdeceſſoꝛis repēte expulit de palacio
⁊ nouos ꝯſtituit. eo ꝙ nouerat ſuū pde/
ceſſorē dictū Siſinniū ſemp vixiſſe fe/
rocē ⁊ ſine benignitate. Ideo iſte Leo
pold⁹ p oppoſitū marie a ſe elōgauit cor
ruptos viſitatores. Vñ dr̄ i cronica ger
manica: ꝙ titulo viſitationis rectoꝝ eli/
gebat magis crudeles clericos: quos po
terat inuenire/ ⁊ ſine oī ꝯſciā/ ⁊ q̄ melius
nouerāt artē adq̄rēdi pecūias. q̄ ꝯ dcōs
rectores inuenibāt nō cāȝ vt cāȝ haurirē/
di pecunias/ ⁊ terrēdi dictos rectores. q̄
h⁹ī nullo pficiebat nec ecciīs eoꝝ. ſȝ ſolū
ſe ꝯuertēs ad hn̄dū ab eis pecunias ce/
tera alia omittebat. Hos horruit tāꝙ la
trones ⁊ depredatores cleri et crimīoſiſ
ſimos dei hoſtes/ ⁊ q̄ maxie anhelabant
ad turpia lucra. De q̄b⁹ dictū ē ſupra do
cumēto ſeptio hui⁹ regule ſcdē. Fiſcales
etiā dicti predeceſſoris ſui depoſuit. et ꝯ
eos inq̄ri fecit: ſic etiā ꝯ dictos malos vi
ſitatores eccāꝝ/ ⁊ eos grauit̄ puniuit. da
bat enī de eis a ſe nouiter ꝯſtitutis i fiſca
lia ſeq̄ntia documēta. vidlȝ ⁊ pmo ꝙ fiſ
cales nō poneret niſi hōies dei approba
tos: q̄ poti⁹ vellet correctionē moꝝ cleri
coꝝ ꝙ pecuniā vl̄ ꝯfuſionē eoꝝ. Scdō:
ꝙ tales ſȝ bonos nō multiplicaret eo ꝙ
pauci repiunt̄ boni. ⁊ q2 licet ſint mltī vo
cati ad bonū: tn̄ pauci ſūt ad bonū electi
Tertio: q2 dicebat: ꝙ malus fiſcalis eſt
miniſter diaboli/ ⁊ corruptor ꝯſciē epī/ ⁊
deſpatio pximi/ ⁊ magn⁹ hoſtis dei. p ꝙ
to ſemp agit ꝯ caritatē ⁊ famā fratris ſui
Vñ dicebat: ꝙ cōiter fiſcales vt poſſint
epō ꝯplacere ⁊ ſe ditare: faciūt ſepi⁹ inq̄/
ſitiones ⁊ empriſias ex mero officio/ ve
xādo iniuſte clericos/ ⁊ ad extorq̄ndū pe
cunias ab eis. ⁊ freq̄nter mouent̄ ex odio
vl̄ credūt hoſtib⁹ clericoꝝ. q̄ ex corde re/
currūt ad illū: quē ſciūt corruptū fiſcaleȝ.
⁊ tractāt: ꝙ denūciet/ ⁊ forte ignocētem. et
ad mi⁹ poſt lōgā vexationē cleric⁹ rema
net infamat⁹/ ⁊ cū toto h⁹bēt redimere ve
xationē ſuā. Quarto: ꝙ ſūme eps debet
aduertere p glia dei ⁊ ſui ſbditoꝝ ſuoꝝ
amore: ꝙ hēat iuſtos officiales et ꝯſciā/
tos et ſenſatos ⁊ timētes deū ⁊ horrētes
munera ⁊ adulatores. Quīto: ꝙ benign̄
oēs i ſua iuſticia et neceſſitate quātū ſibi
ꝓpoſita audiat tāꝙ pater aīaꝝ ⁊ ſingulo
rū. De benignitate ⁊ auſteritate prelato
rū dictū ē ſupi⁹/ ⁊ inferi⁹ etiā lati⁹ hēt dici
Et hoc ſit dictū de nono documento. q̄d
fuit benignum.

De prudentia epiſcopali.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

DEcimũ documẽtũ aplicũ hui⁹ ſcdẽ
regule epalis ⁊ aplice ē prudẽtẽ. de
quo dictũ ē ſupra ĩ expoſitiõe pme regl̃e
documẽto quarto. de q⁹ adhuc loquitur
Beda ſuper iſto paſſu dicẽs: ꝙ nichil ē
magis neceſſariũ epo ꝙ prudẽtia ⁊ ei⁹ ex
equutio. ꝑ qb⁹ bon⁹ prelat⁹ ſemp debet
deũ orare: vt ſibi iſta dentur. Et addit: ꝙ
prudẽs prelat⁹ ſemp debet niti ad hñdũ
auxilia celeſtia marie ⁊ terreſtria. Celeſ
tia qdẽ inuocãdo auxiliũ ei⁹ q eũ vocauit
ad gradũ epalẽ. ſ. dei oĩpotẽtis/ ⁊ ꝯſeqñt
filij ei⁹ dñi nr̃i ihũ xp̃i ⁊ pijſſime matris e
ius ⁊ angeli pſonalis ⁊ etiã angeli dig/
nitatis ſue. ſ. epalis. Hic ē: ꝙ bon⁹ prela
t⁹ debet eē magn⁹ orator: nedũ dicẽdo of
ficiũ diuinũ/ ſ; etiã mane ante lucẽ ĩ came
ra ſecret⁹/ ⁊ de ſo ante dormitionẽ ĩ loco
ſecreto ĩ obſcuro ſilent et abſcõdit⁹ alijs
debet feruent ſupplicare deo oĩpotẽti pro
auxilio ſue ſalutis ⁊ ſui regiminis. ⁊ vt iſ
ta efficaci⁹ impetret: hẽat aliq; ſanctũ ei⁹
ꝓtectorẽ. ſic ꝯſulit oĩb⁹ Job. v°. vbi dr̃:
Ad aliq; ſanctoꝝ ꝯuertere. Poſt hec iu
uare ſe debet bon⁹ eps ſepi⁹ virtute ſacra
mẽtalis eucariſtie. nã debet ſepe celebra
re ad min⁹ ter ĩ ebdomada. vt ꝯfiteat et
purget frequenti⁹ ĩ ꝯſcia. ⁊ vt ſit mũdior:
oĩo dimittat negocia ſecłaria/ iuxta illud
Apli: Nemo militãs deo implicat ſe ne/
gocijs ſecularib⁹/ niſi ſit caſus ardu⁹ ⁊ ra
rus. Et totalr̃ debet ſe ꝯuertere ad eccaſ
tica. vidl; vt bñ fiat diuin⁹ cult⁹ ĩ toto epa
tu/ marie ĩ ſede det exẽplũ oĩb⁹ alijs ſbdi
tis ei⁹/ ĩ bñ colẽdo deũ. Vñ dic Hilariuſ
ꝙ eps vt bñ ſit ordinat⁹: totũ tp⁹ debet ex
pẽdere ĩ orõne ꝑncipalr̃ ⁊ ꝯtẽplatione/ ⁊
poſt ĩ diuino officio ⁊ ſtudio ⁊ regimine
ſuoꝝ. Et iuxta ꝯſiliũ ſapiẽtis aduertat: ñ
ꝑdat particulã tp̃is. q2 de tp̃e ꝑdito req
ret ſpal̃r ĩ morte. iuxta illud trenoꝝ. 5° vo
cabit aduerſu; me tẽp⁹. Dicit Croma⁹:
ĩ correctorio ſuo: ꝙ Euſtachi⁹ alexãdri⁹
patriarcha/ ſ; qd dixit Leõtio clerico ſuo
cui apparuit poſt mortẽ: grauit cruciaba
tur ĩ purgatorio ꝑ lõgũ tp̃s. q2 cũ fuiſſ;
informat⁹: ꝙ bona ordinatio hõis eccã/
ſtici incipit ſtatĩ a ꝯpletorio. vt extũc ſile
at/ ⁊ oret. ⁊ ipe illo tp̃e dabat ſe potatio
nib⁹ riſib⁹ ⁊ diſſolutionib⁹ multis. et p⁹
prãdium faciebat idẽ. licet a ſcõ abbate
Moyſe eſſet inſtruct⁹: ꝙ ſemp poſt prã/
diũ diceret de mortuis/ vel diſputaret/ vł
loqret de materia ſpũali tãgẽte diẽ illum
iuxta epłam vł euãgeliũ. quod ipſe ſepe
omittebat. idõ fuit grauiſſime punit⁹. Cõ
ſulebat etiã Beda predict⁹: ꝙ eps ꝑ ſup
portãdis ſuis ſpũalib⁹ onerib⁹ marie hẽ
ret ſemp notitiã ſcõꝝ viroꝝ: q ſpãlr̃ ora
rẽt ꝑ eo. Quia dic Jacob⁹ ĩ epła ſua: ꝙ
multum valet oratio iuſti aſſidua.

Qualiter prudentia epiſcopalis oſten/
ditur in correctione ſubditorum.

POtiſſime oſtẽdit epal' prudẽtia: vt
etiã hẽt inferi⁹ dici: ĩ correctione ſb
ditoꝝ. vt videl; attẽdat: qs ſit inculpãs
⁊ qs diffamat⁹ ꝑ eũ/ et ad qualitatẽ et ꝙ
titatẽ criminis/ ad modũ ꝓponẽdi/ et qua
lis ſit vita et fama vtriuſq;. et ꝯditionib⁹
iſtis pẽſatis ſicut docemur extra de hõici
dio. et ſi accuſat⁹ al's fuerit laudabil' vite
et fame. nõ ē ſtati; publicãd⁹. ſ; audiẽd⁹
late. nec debet leuit dẽũciari/ nec publice
ꝯfũdi. ſ; ē ſuãda regula euãgelica. maxi
me cũ pſona notabili et bone fame. Et
cũ ꝯſtat de crimĩe: debet pmo ſecreto mo/
neri ⁊ fraternalit. vt videat eps pater cõ
dolẽs filio ĩ errore/ ⁊ trahẽs eũ ꝑ virib⁹
ad viã vitatis/ oſtẽdẽdo ſemp diſplicen
tiã ⁊ dolorẽ de crimine ꝯmiſſo/ ⁊ dulcedi
nẽ paternã ĩ modo corrigẽdi/ ⁊ caritate;
fraternã ĩ celãdo crimẽ ipſi⁹ hõis rei. Nã
publicatio crimĩs ē ſepe cã laxationis cri
minoſi. dũ videt ſe ꝯfuſu;: deſpat de ſe/ et
laxat ſe vt deſpat⁹ ſemp ad maiora. qua
ſi dicat infra ſe: iã deiĝe mund⁹ hẽt me ꝑ
nullo/ nec poteſt me repare aliqd: igit fa
ciã: qcqd mihi occurrat vt deſpatus. Ad
hãc igit deſpationẽ tollẽdã vult Chriſt⁹
vt correctio ⁊ monitio ſecreta precedat ⁊
bina ante publicã dẽũciationẽ. Si autẽ
eps inueniat ſic dulcit correctũ rebellẽ ꝑ/
teruũ ⁊ incorrigibilẽ: ꝯ talẽ debet oſtẽdẽr
rigorẽ ſue poteſtatis. ⁊ talit illũ corrigere

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ꝙ ceteris trāſeat ī exēplū. Vñ Alanꝰ ſcri
bēs archiepo rauenn̄. de ſibi rebellibꝰ ſic
inqt: Attēde pr̄: ꝙ iuxta ſcripture ſententiā
q̄ laudat impiū/ ꝛ ꝯdemnat iuſtū: vterqꝫ
abhōiabilis apud deū. Tu gᵒ q̄ a deo es
vocatꝰ ad preſidētiā: ſic deteſtans ꝯdem
nare iuſtū: ſic ſit tibi deteſtabile nō punire
ꝓteruū et incorrigibilē abſcidere. vt mē/
brū putridū a corpore miſtico Chriſti.
Una enī morboſa pecꝰ inficit oē pecꝰ. co
hertio ē data a Chriſto ecclē ꝯ malos.
quos qui negligit a corpore Chriſti ab
ſcidere: reꝰ ē infectione vl' morte totali ip
ſiꝰ eiuſdē corporis Chriſti. qꝛ quātū ē ī
ſeipꝫ totū inficit. Scriptū ē noli effici iu/
dex: niſi virtute valeas irrūpe iniqtates.
Ratio ē (vt dic̄ gloſa) qꝛ talis ſua remiſ
ſione et negligētia et timore/ nō audens
malos corrigere: eſt tota cā: quare mali
pullulāt/ et ſua mala multiplicāt ī ſcāda
lū corporis ecclē et quare tādē damnat a
deo. Ideo tali prelato de oue ſic perdita
dicet Chriſtꝰ ī iudicio illud Ezechiel. 3ᵒ
Aīāꝫ eius de manu tua reqrā. qꝛ illā pdi
didiſti tua imprudētia remiſſione et diſ/
ſimulatione brutali. Merito igit dic̄ A/
poſtolus vbi ſupra: prelatū debere eſſe
prudentem. quod fuit decimū documētū.

Qualis debet eſſe ſobrietas epiſcopalis

Undecimū documētū aplicū fuit ſo
briū. de quo dictū fuit ī expoſitōne
tertū documēti ꝑme regule. Circa quod
adhuc qrit hic de ſobrietate epali: qualiſ
eē debet. licet vbi ſupra de hᵒ dictū ſit lar/
gius. Fulibertus aūt ꝯcludit ī paucis v/
bis ī epl'a ad Agabitū cremon̄. ſic dicēs
qꝛ eps caput ē a deo datus hōibus: ideo
ī eo maxīe ſplēdeat tēpātia voluptatū. q̄
ē porta honeſtatis caſtitatis et totius re
ligioſe vite. Nullus vnq̄ ſiñ ſobrietate
ꝛ tēpātia cibi et potus potuit eſſe caſtus
nec ſapiēs/ nec eē hō ꝯſilij/ nec capax ali
cuius virtutis. Hec enī virtus ſūme ꝯpe
tit eccaſtico maxīe prelato. q̄ datus ē ce/
teris ī exēplū/ et q̄ hēt ſpūalia miniſtrare
Sequit: Et nedū ſobrietas ſe extēdit ad
cibū et potū/ imo ad oē genus diſſolutō
nū. Refert de Rodulfo mediolañ. archi
epo: ꝙ fuit amotus ab officio et dignita
te ſua p papā Alexandꝝ. iiij. eo qꝛ fuit ſi
bi ꝓbatū: ꝙ ſepe ebriabat et ſoluebat ie
iunia fortis et pīguis/ hēbat mulieres ſe
pe ludebat ad taxillos/ iurabat ptes xp̄i
ſic vnus leno vel goliardus/ nō curabat
de diuino cultu nec de ſpūalibus. ſꝫ erat
totus intētus negocijs huius mūdi/ nū/
q̄ pacificabat litigātes/ nec inſiſtebat ele
moſinis/ pecunias pēales nō erogabat
egenis/ ſꝫ retinebat eas ſibi. erat totꝰ vē
toſus vanꝰ mūdanꝰ/ multū ꝯplacēs ī lau
dibꝰ hōinū. Ideo dictꝰ ſūmꝰ pontifex de
ꝯſilio cardinaliū ꝑ ꝑpetuo ipꝫ tāq̄ inuti
lē ꝛ hoſtē honeſtatis ꝛ virtutis a dicto of
ficio ꝯfuſibilr amouit. q̄ pre dolore ꝛ cō
fuſione eodē anno miſerabiliter defūctꝰ ē

Quod prelati eccleſie non poſſunt duce
re lautam vitam.

Sup dicto documēto qrūt aliq̄ do
ctores: an prelati ecclē tute poſſint
ducere lautā vitā? Et ꝑ decīſiōe huiꝰ ma
terie ponūt ſeqntia dicta vel ꝯcluſiones
Prima ē: videlꝫ ꝙ clericis bonoꝝ pau/
peꝝ diſpēſatoribꝰ nō ē licitū abſqꝫ pctō
mortali ducere lautāꝫ vitā carnalē neqꝫ
pīguē vltra viſimilē neceſſitatē et vſū cō
munē. Probat ſic hec ꝯcluſio: qꝛ eccaſti
ci ī rebꝰ eccaſticis quas diſpēſant: nullāꝫ
hñt ꝓpetatē. ſꝫ nudā adminiſtrationē. igi
tur nō licet eis cape vltra neceſſitatē pre/
dictā. Añs pꝫ. 12. q. i. c. Si ꝓuatū. Non
enī nr̄a ſūt: quoꝝ ꝓcurationē quodāmō
gerimꝰ. niſi ꝓpetatē nobis vſurpatiōe dā
nabili vēdicemꝰ. Ubi gloſa dic̄: ꝙ reruꝫ
ecclē tātū ꝓcuratio ē nobis ꝯmiſſa. Con
firmat hec ꝯcluſio p illud: quod hꝫ. x. q.
ij. Precane. et. c. ſeqnti dr̄ ſic: Res ecclē
quecūqꝫ tractare vt aliaꝝ reꝝ largitoreꝫ
ꝯuenit. Et. c. ſeqnti: Eps hēat poteſtatē
ī rebꝰ ecclē: vt eas diſpēſet neceſſitatē hñ/
tibꝰ cū oī reuerētia ꝛ timore dei. participa
re etiā eū oꝫ ea q̄ ſunt neceſſaria. ſꝫ tñ ipe
aut q̄ cū eo ſūt fratres: q̄ indiguerit aliqᵒ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

vt neceſſitatē ī aliq̄ patiant᷑. q꞉ ſꝫ Ap̄lm victū ⁊ tegumētū hn̄tes his ꝯtēti ſimus. Ubi dic̄ Gratian⁹: ꝙ ſi indiguerūt ſic artat᷑: ꝙ debet intelligi quātū ad neceſſariū victū ⁊ veſtitū. Et ſic etiā exponit indigētiā clericoꝝ Hierony. ī ep̄la ad Falconē Surgis (inq̄t) ī vigilijs: vadis ad miſſas ⁊ ad diurnas horas: bn̄ facis. ſic enī p̄bendā gratis accipis. iō dignū ē: ꝙ q̄ altario ſuit: de altario viuat. nō aūt vt luxurieris/ vl̄ de altario ſupbias vl̄ de altario emas tibi frena aurea ſellas depictas et calcaria deaurata ac variā et griſaꝫ pelliceā a collo ⁊ marabus ornatu purpureo diuerſificā. deniqꝫ q̄cq̄d p̄ter neceſſariū victū ⁊ ſimplicē veſtitū. ſꝫ his ꝯtenti ſim⁹ nō victū ⁊ armaturā. hec ille. Cōfirmat᷑ 2°. ꝑ illud: quod ponit᷑. d. xli. Uilē ſupplectilē ⁊ mēſaꝫ ⁊ victū pauperē hēat ep̄s. ⁊ dignitatis ſue autoritatē fide et vite meritis q̄rat. hec ibi ¶ Scd̄o ꝓbāt ſic eandē q̄ſtionē: q꞉ finis officij clericalis debet eccleſiaſticos retrahere ſpāliter a vita lauta ⁊ carnali. q꞉ clerici ſunt deo dicati ⁊ ad rationē etiā ꝓ alijs et ad exēplū alioꝝ ordinati ⁊ ad ꝯtēplationē. a q̄b⁹ maxīe retrahit vita carnalis pinguis ⁊ lauta ⁊ exceſſiua ī cibis ⁊ potib⁹. Uñ Greg⁹ ſcd̄o moraliū: Cū maiores voluptati deſuiūt minorib⁹ frena laxant᷑. ¶ Tertio ꝓbāt eādē ꝯcluſionē ꝑ h°: q꞉ ſumere de reb⁹ alienis ſine voluntate dn̄i excepta extrema neceſſitate ē rapt⁹ ⁊ latrocinium ⁊ ꝑ ꝯn̄s pcc̄ꝫ mortale. ſꝫ clericū expēdere de bonis eccl̄e ſeu pauperꝝ ꝓ vita carnali eſt huiuſmodi: igit᷑ ⁊c. Maior pꝫ ꝑ Bernardū ad Eugeniū papā/ ⁊ eſt ī decretis: Res pauperū nō paupib⁹ dare ſacrilegio par crimē eē dinoſcitur ⁊ iniqua crudelitas: q̄n rapitur: q̄cq̄d a miniſtris eccl̄e capit᷑ p̄ter victū pariter ⁊ veſtitū. Itē ad hoc ſūt ml̄ta alia decreta. ¶ Scd̄a ꝯcluſio iſtoꝝ ſic loquentium eſt iſta: Neceſſitas victus ⁊ veſtitus ī clericis debet attēdi ſm̄ ſtatū et ꝯditionē eoꝝ. ꝓbat᷑ ꝑ gloſam ſup illud: quod ponit᷑. 12. q. i. Ep̄s. Ep̄s eccl̄aſticarū reꝝ poteſtatē hēat ad diſpēſandum erga oēs: q̄ indigēt cū ſūma reuerētia ⁊ tiore dei. Percipiat aūt ipſe ea: q̄b⁹ indiget Ubi gloſa refert᷑: hec neceſſitas ad nature neceſſitatē. q̄ tn̄ pēſanda ē ſm̄ qualitatē pſonaꝝ. Itē Aug⁹ ī regula ſua dic̄ Nō oēs equalit᷑ hētis: q꞉ nō oēs equalr̄ valetis. Itē Bern⁹ ī ep̄la ad archiepꝫ ſenoñ. c. viij. Clamāt nudi/ clamāt famelici/ ac ꝯq̄runt᷑/ ⁊ dicūt: dicite pōtifices ī inferno q̄d facit aurū. nr̄m ē: quod effunditis. nobis crudelit᷑ ſbtrahit᷑: quod inanit᷑ expēditis. nr̄is neceſſitatib⁹ detrahitur: q̄cq̄d excedit vanitatib⁹ vr̄is. vos vanizādo pitis: ⁊ nos ſpoliādo pimitis. Ceterū ī futuro ſtabūt ī magna ꝯſtātia aduerſus eos: q̄ ſe anguſtiauerūt. ſtāte q̄ppe ꝓ eis patre orfanorū et iudice viduaꝝ. hec ille. ¶ Tertia ꝯcluſio ē hec: videlꝫ ꝙ religioſis ē pluſq̄ clericis piculoſuꝫ ⁊ damnabile vitā ducere lautā ⁊ pinguē ī cibis potib⁹ veſtimentis ⁊ ī alijs curioſis ⁊ exceſſiuis. Hec ꝓbat᷑ ꝑmo rōne voti paupertatis. quod req̄rit vſū paupē. Alr̄ ſunt de illis: de q̄b⁹ dic̄ Bern⁹: ꝙ volūt bn̄ veſtiri ſine ſolicitudine ⁊ bn̄ paſci ſine labore. Scd̄o pꝫ idē rōne ſtat⁹ altioris: qui hui⁹modi carnalia ⁊ ſupflua deteſtat᷑. Unde Caſſian⁹/ ⁊ eſt ī decretis: Uita monachi clauſtrū ē luct⁹ ⁊ ſiliciū. Ideo dixit beat⁹ Martin⁹: Nō decet chriſtianū mori niſi ī cinere ⁊ ſilicio. quod maxime ptinet ad religioſuꝫ. q̄ ꝓ ſe ⁊ alijs ē penitētie ⁊ auſteritati implicat⁹ ⁊ deo ꝯſecrat⁹. Tertio pꝫ idem q꞉ religioſi rōe exēpli dicunt᷑ lux mūdi ſal terre. ⁊ ꝑ eoꝝ mala ⁊ carnalē vitā alij facili⁹ trahunt᷑ ad pcc̄ꝫ. Uñ Grego⁹ ī paſtorali ſic inq̄t: Nemo ī eccl̄a pl⁹ nocet: ꝙ q̄ pue̾ſe viuēs nomē vl̄ gradū ſanctitatis hēt. hūc enīꝫ corrigere nullus p̄ſumit. ⁊ tūc pcc̄ꝫ vehementer ī exēplū extēdit᷑: dū ꝓ reuerentia ordis pccōr honoratur. ¶ Quarta ꝯcluſio ē hec: ꝙ ſecularib⁹ maxīe magnatib⁹ talis vita nō ē dānabilis. ſed poſſunt illa vti ſine mortali pcc̄o. Probat᷑ hec ꝑmo: q꞉ ſuaꝝ reꝝ nō ſolū ſunt diſpēſatores/ ſꝫ pleni dn̄i ⁊ poſſeſſores. iō poſſunt de eis expēdere iuxta velle et ſine iniuria alicui⁹. dū bono fine expēdāt. Clerici aūt ſunt diſpenſatores

(c) 2006 Ministerio de Cultura

precise et religioſi mēdici vſurarū mᵒ qᵒſū mi pōtifices diffinierūt. Scḋo q2 vſus auri argēti et pecunie et diuitiarū de ſe nō ē dampnabilis. ſ3 ɔcupiſcētia illa2 re2. ſ3 ɔſtat: q vſus pōt eē ſine ɔcupiſcētia. igitur poſſunt eis licite vti. Maior ē gloſa ſup illud ad ro. xiiij. Nō ē regnū dei eſca et pot9: ſic dicēs: Sic vſu iſto2 nō acqrit regnū dei: ſic nec amittit. nō enī vſus iſtorū ſ3 ɔcupiſcētia ē refrenāda. nec intereſt alimēto2 qs vl quē vl qs accipiat: dū tñ illud faciat p ɔgrua hoīnū: cū qb9 viuit et pſone ſue/ aut valitudis neceſſitate. hec ille. Hec vba ſumunt ab Auguſtino i pmo li° de doctrina chriſtiana. Cōfirmat etiā p illud: quod dr. d. xli. Quiſquis. et ē ſūptū ab eodē loco Auguſtini. In oī/ b9 (inqt) nō vſus re2 ſeu libido i culpa ē quid ergo loco tp̄e et pſonis ɔueniat: diligent attēdēdū e. Fieri enī pōt: vt ſine aliqᵒ vicio cupiditatis et voracitatis pcio/ ſiſſimo cibo ſapiēs vtat. Inſipiēs aūt fetidiſſime ſtupe flama i viliſſimū exardeſcat cibū. Et ſane mel9 ē: qñ i ore dñi ne/ ſci diſce q lenticula eſau i ore nepotis Abrae aut ordeo Abrae iumēto2. Nō eī nobis conuenietiores ſūt plereqȝ beſtie: q2 meliorib9 cibis vtunt. nā i oīb9 huiuſmodi reb9 nō ex ea2 valorib9 ſ3 ex mᵒ appetēdi approbādū vel iprobādū ē: quod facim9. Exēplū huius p3: vt dr. 3ᵒ regum xvij. Corui deferebāt Helie pane3 et carnes mane ſilr et veſpe. q tñ nō peccabat: eo q ſobrie vtebat. Eſau vo p vili lētiſ edulio pmogeniturā amiſit. Itē i caplo ſeqnti/ et ē decretū Auguſtini: Delicie qlibet ſi abſqȝ deſiderio pcipiant: nō offici/ unt. ſ3 viles cibi ſi appeterent: accepti of/ ficiūt pfectū abſtinētie. Dauid enī aquā male ɔcupitā effudit. et Helias carnē co/ medit. Itē caplo ſeqnti/ et ē ſūptū ab Auguſtino de vbis dñi i monte: Nō cogant diuites paupe2 cibis et veſtimētis vtant cōſuetudie infirmitatis ſue. ſ3 doleāt alit ſe nō poſſe ſuſtētare. ſi ɔſuetudinē mutāt egrotāt. Donent q paupib9 neceſſaria vtant pcioſis/ et dēt paupib9 vilia. Ex qb9 p3: q carnalib9 vti nō carnalit: nō eſt peccatū. ſed tales poſſunt h° facere ad ſui corporis valitudinē ſuādā/ et ſemp cū tēperātia. iō nō peccāt: ſi ſ3 ſuū3 ſtatū vtāt delicatis cibis et potib9 et ſellis pictis et frenis et calcarib9 deauratis et veſtimētis pcioſis et sericis. Si aūt h° facerent pp̄t ſupbiā vl pp̄t carnalitatē vel ad nutriēdā vl augēdā ɔcupiſcētiā: grauit peccaret. q2 itēderet finē malū. Bernar9 i quodā ſuo ſmone ſeu tractatu oīo dānat/ et terribilr impugnat: ne clerici vtant pdictis ſellis brodatis ſeu curioſe ornatis frēis vl calcarib9 deauratis veſtimentis precioſis et sericis. q2 vti debēt nō curioſis nec precioſis reb9 vaſis nec vtēſilib9. ne paupers defraudēt. i qb9 tales exceſſus debēt conuerti. Si ɔtrariū faciāt: i dei iudicio pre alijs graui9 puniēt. ta3 p dicta fraude q p dei cōtemptu/ q pro malo exemplo ſecularibus et laicis dato.

Quod i eccleſiaſticis non poteſt colorari ſuperbia ſui ſtatus p honorē diuininū

Pirosp i epla ad Symacū papā ſic inqt: Poteter papa btiſſime hoſ/ tis antiqu9 inuaſit p ſupbiā vanitatē et auariciā clerū tuū. Pmo q2 ſuā ſupbia3 et vanitatē colorat quodā furato honore diuino. dicētes q ornari sericis aureis et exceſſiuis trāſit ad grandē dei honorē. cū tñ Chriſt9 cōtraria predicauerit/ et ſancti patres pleni celeſti ſapia ɔtrariū ſuauerint expreſſe/ et i capite nr̄o oppoſitū ap/ aruerit/ et i vita dicto2 ſancto2 patrū fulſerit ɔtrariū. Multū late ſuā etiā auariciam operiūt: quātū poſſunt quibuſdā falſis apparētijs. q eos ad morte ptrahūt infernale3. Dicūt enī bona eccaſtica ſua eē et illis poſſe vti: ſ3 q placuerit eis. quod ē error horribilis et ɔ deciſiones ſancto2 patrū/ imo et ɔ pſcia3: q nouit illa paupib9 eē deputata. S3 quod marie hūc errorē i dictis eccaſticis roborat: ē: q2 vident ſuos rectores et magis litteratos docto/ res dicto errore infici/ et ɔtrariū obſcuare et defendere toto poſſe. O pater ſancte et q potenter hic tales inuadit et ſibi ſbijcit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

diabolus ꝑ craſſa ignorātiā et ſupinā
O pater ſancte ⁊ ꝯmirabile ē hoc mihi: ꝙ
tot ⁊ tāti viri famoſi ⁊ litterati ſb hac ſili/
tudine ⁊ ſtalticia viuāt ſemp/ et ī tali ſta
tu finiāt miſi dies ſuos. Succurrat igiẗ
tāto vulneri ecce ſanctitas tua orōne ⁊ ꝓ
uidētia paternali. ne tibi a iudice diſtric/
tiſſimo imputeẗ: ſi nō ſuccurreris toto ni/
ſu tāte ꝑditiōi aīaꝝ. Sequiẗ: Sʒ nō mi/
nꝰ pater ſancte corrūpiẗ clerꝰ grādi laſci/
uia vite. nā diuites gule et carni patent ī
ſeuiūt. ⁊ ſic laute et de patrimonio Chriſ
ti: ꝙ nō cultiꝰ nec delicatiꝰ miniſtraẗ ꝑnci/
pibꝰ nec potētibus mūdi. quod trāſit ad
grāde ſcādalū totiꝰ brachij ſeclaris/ ⁊ ad
damnationē ſic viuētiū. q̇ morti nō ꝓui/
dēt/ nec de futuro iudicio ſe auiſant. Iux/
ta igiẗ poteſtatē tibi datā a dn̄o deſtrue
quātū valueris totū hoc corpꝰ pc̄ci. vt ad
mercedē ꝑuenias ſanctoꝝ pōtificū. q̄ de/
negata eſt mercēnario pigro et ceco. Et
hoc de vndecimo documēto apoſtolico
quod eſt ſobrium eſſe.

Qualiter debet apparere iuſticia ī ꝑlato.

Duodecimū documētū ē iuſtū. vide
licet ꝙ iuſticiā exequaẗ. Vn̄ Petꝰ
blaſeñ. ſcribēs epō ſalernitano ſic inq̇t:
Si oēs leges ⁊ iura/ ⁊ ſi oēs phi ⁊ poete
⁊ ſi oēs gētes ⁊ mētes/ ⁊ ſi oēs ritꝰ et cau
ſe/ ⁊ ſi oēs ſtatus et modi predicāt ⁊ cla/
māt iuſticiā eē preponēdā ī oībꝰ et amā
dā a cūctis: q̄ altiꝰ fixiꝰ veriꝰ ⁊ ſecuriꝰ debʒ
eā amplexari epſ q̇ ē dei vicariꝰ ⁊ ſui ꝓpli
pater precipuꝰ ⁊ rector ⁊ lumē precipuū ī
tota republica. vbi poſitꝰ ē prelatꝰ. Ad ta
lē eni requiriẗ: ꝙ hēat mūdā ꝯſciā/ rectū
ꝓpoſitū ī oībꝰ/ ⁊ ꝙ deū timeat ſolū/ et nul/
lū aliū preẗ eū. et ꝙ dignꝰ ſit illā ſeruare:
oret efficaciter. ꝯſiliū ſalubre q̄rat diligē/
ter. officiales hēat approbatos. nō ama
tores pecunie. nec ī adulationibꝰ ꝯplacē/
tes. q̇ nō reſpiciāt ad potētē/ nec deſpiciāt
paupē. ſʒ recte ſemp iudicū. qꝛ ſic honor
regiminis iudiciū diligit: ſic ⁊ epi ſtatꝰ hoc
ſūme req̇rit. hec ille. ¶ Refert Policra
tꝰ: ꝙ olim ī corona regali ponebanẗ ſiue
ſculpebanẗ litteraliṫ. iiij. virtutes: ſine q̇bꝰ
rex nō pōt dici rex. Prima erat veritas:
quā maxīe decet hr̄e ꝑncipē. alſ ꝯtemniẗ
ab hōībꝰ. qꝛ mēdaciū (vt diẗ Ariſtoteles
ī p° rhetori.) oēꝫ mēdacē reddit ꝯtēptibi
leꝫ ⁊ dignū magna cōfuſione. Ideo diẗ
pſalmiſta: Perdes oēs: q̇ loquunẗ men
daciū. ¶ Scd̄a vtꝰ erat prudētia. iō diẗ
phūs ī p° politi. ꝙ q̇ prudentia multa vi
gēt: naturaliṫ ſūt alioꝝ dn̄i ⁊ rectores. rex
aūt inſipiēs ꝑdet ꝓplm ſuū. ſiẗ eccaſtia. x.
Ideo Policratꝰ: Quid ē rex fatuꝰ niſi a
ſinꝰ coronatꝰ. qꝛ ſiẗ aſinꝰ ad ſui opprobri
uꝫ portat coronā: ſic rex fatuꝰ. qꝛ nullo°
ꝯpetit ſibi regimē ꝓpli/ nec ꝯſeq̄nẗ corōa
zozinꝰ ad anciniuꝫ nicoſieñ. Siẗ regi: ſiẗ
oī prelato precipue cōuenit prudētia. qꝛ
ſine prudētia nullū poteſt eē regimē rec/
tū. Prudētia (inq̇t) eni generat ī prudēte
mirabiles filias. Prima ē clemētia: q̄ ſū
me ꝯuenit ꝑncipi. Iuxta illud ſapientis
Miſericordia ⁊ vitas cuſtodiūt regē. ſ. ne
ruat. ſʒ clemētia roboraẗ tronꝰ eiꝰ. qꝛ iuſ/
ticia ī ſe ē ſūma fortitudo. Secūda filia
prudētie ē pax. ad quā debet ſūme attēde
re oīs preſidēs. qꝛ preſidētia ad pacē tē/
dit. ⁊ carētia pacis vorat regna ⁊ deſtru
it a radice. Iō dixit Numa pōpiliꝰ Ta
xo regi grecoꝝ: Nō eris ampliꝰ rex. qꝛ li
tes nutris ī regno/ ⁊ a ꝓpoſito queris ſciſ
ma. Vn̄ Luce. xi. dixit Chriſtꝰ: Omē re
gnuꝫ ī ſe diuiſuꝫ deſolabitur. Vbi gloſa
greci: Et q̇ diuiſionē ī regno ꝓcurat ſcīē
ter: a regno tanꝙ hoſtis publicꝰ exclud a
tur. Tertia filia prudētie ē ſtabilitas.
vt quod rex prudenẗ ſtatuit: nō liceat im
mutari. alſ ꝓpſ ſemp ē ī biuio ⁊ ī dubio
q̇d ſicēduꝫ. Sequiẗ: Rex īſtabilis ⁊ muli
ebris omnino debet a regimine elōgari.
Quarta filia ē prōpta exequutio. ſine q̄
prudētia ī ꝑncipe nichil valet. Quid eni
valet leges cōdere: niſi ſit: q̇ exequuteẗ
illas. vt dixit Marchꝰ varro rex latinus
quaſi dicat: ꝙ nichil. ¶ Tertia virtus re
gia ſʒ Policratuꝫ ē liberalitas ⁊ mag/
nificētia. qꝛ regē auaruꝫ nullus vult ſeq.
ſʒ liberaleꝫ oēs. qꝛ q̇libet iuſte poteſt eri
gere a ꝑncipe vt decet: ſui laboris ſtipen

(c) 2006 Ministerio de Cultura

diū. ⁊ null⁹ tenet̄ ꝓꝓꝛijs ſtipēdijs militare. Huiuſmodi aūt liberalitas debet eē diſ/creta. videlꝫ ꝙ aduertat: quo⁹ dat/ cui dat ⁊ q̄d dat/ ⁊ ꝓ q⁹ dat/ ⁊ vnde dat. ne videlꝫ ab alijs imprudenter exhauriat illos de/pauperādo/ ⁊ alios īdigne ditādo. ideo dixit Seneca: ꝙ nō ē tutū ꝓncipi hr̄e ꝯſi/liarios paupes. qꝛ tales ſep⁹ ſūt latro/nes. nec etiaꝫ multū potētes. qꝛ tales nō ſunt multū tractabiles nec ſtipēdijs ꝯtē/ti niſi maximis ⁊ importabilib⁹ poplo et regi. ¶ Quarta virt⁹ regia erat iuſticia. q̄ ſꝫ ipꝫ firmat ſedes ꝓncipū ī eternum. Iuxta illud phi ī p⁹ rhetoric. qꝛ ſi iuſt⁹ ſit ꝓncipat⁹: nō hēt timere ruinā. Ideo dic̄ Aug⁹. v. de ciuitate dei: ꝙ romani licet ydolatre q̄ngētis ānis habuerūt imperiū toti⁹ mūdi: qꝛ ꝑ excellētiā ſuauerūt iuſti/ciā ⁊ ī oīb⁹ eq̄tatē. Iſtis prelibatis dict⁹ ꝯꝫ in⁹ applicat oīa predicta prelatis ecce ī q̄b⁹ maxie debent vigere predicte virtu tes. eo ꝙ ſūt veri ꝓncipes ī ecc̄a Chriſti ⁊ illuminati diuina ſapīa/ et Chriſti vi/carij/ et ī ſpūalib⁹ doctors et magiſtri/ ac reipublice ſpeciales ꝓtectores et patres.

Que fecerunt pagani ꝓ zelo iuſticie.

Ad grādē ꝯfuſionē nr̄aꝫ (dic̄ Poli crat⁹) legim⁹ facta precedētiū etiaꝫ paganorū: q̄ ꝓ zelo iuſticie pegerūt. que ꝓ zelo iuſticie fecerit Marchus publius Marcellus/ Scipio affricā⁹/ Ru fus torcat⁹/ Grādis fabric⁹ q̄ ꝓ iuſticia nō parcebāt filijs. imo nec ſibi/ nec parē/tib⁹/ nec reb⁹ ſuis. Et h⁹ ꝓſequit̄ Anſ⁹ ī ep̄la ad Leonē regē ſcotie/ dicēs: Ecce quāta legim⁹ de paganis preteritis ama torib⁹ vitatis et iuſticie. ſꝫ mō inter nos ī felices nullū veſtigiū repit̄ virtutis. Nā prelati nō ad iuſtū ſꝫ ad ſibi gratuꝫ aſpi rāt. quos ſequunt̄ ī cōſilijs ſuis ꝯſiliarij ſui. vt qualis dn̄s talis officialis et ꝯſili arius ſu⁹. Vix videbis vnꝙ: ꝙ q̄s ī ꝯſi/lijs ꝓferat rectū. ſꝫ quod ſentit placere ꝑ lato vl̄ regēti ꝯſiliū. vix legiſtā vl̄ canoni ſtā inuenies equū. ſꝫ poti⁹ falſificatorē le gū et canonū. cū tn̄ huiuſmodi iniuſticia

deo ſūme diſpliceat/ et ab eo finaliter pu niat̄. Vn̄ ſapie ꝑmo: Iniuſticia mortis ē acq̄ſitio. Gloſa Origenis: Ve ꝓ ē quo ad deū et ꝯſcīaꝫ et famā. qꝛ de vtero. xv Aduerſat̄ dn̄s oēs iniuſticiā. Pſalmo: Propt̄ iniuſticias et iniurias trāffert de us regna de gēte ī gētē. Et ſapie. xi. dꝛ ſic Vn̄ et illis: q̄ ī vita ſua inſenſate et iniu/ſte vixerūt: dediſti ſūma tormēta. Sequit̄ Dis enī tanꝙ pueris inſenſatis iudiciuꝫ ī deriſū dediſti. Vbi gloſa Strabi: Cuꝫ de preſidente iniuſtū dat pplo: ſignū ē: ꝙ gēti illi irat⁹ ē dn̄s. imo talibus occurrūt multi caſus terribiles ī via iſta etiam an te mortem. Dicente pſalmiſta: Virum ī iuſtum male capient in interitu.

Qualiter Chriſtus inuehit malos pre/latos/ non ſeruantes iuſticiam.

Specialiter inuehit Chriſt⁹ Mat. 23. c. de iuſticia prelatos ecce ī pſo nis phariſeoꝝ loq̄ns eis ſic: Sup cathe drā Moyſi ſederūt ſcribe ⁊ phariſei. nā q̄cūq; dixerīt vobis: facite. ſꝫ ſc̄ꝫ vo opa eo rū nolite facere. dicūt enī ⁊ nō faciūt. alli gāt grauia et importabilia. et imponunt humeris hominū. digito aūt ſuo nolunt ea mouere. oīa vo opa ſua faciūt: vt vi/deant̄ ab hōibus. dilatāt enī filateria ſua magnificāt fimbrias. amāt ꝑmos recu/bitus ī cenis/ ac ꝑmas cathedras ī ſyna/gogis/ ⁊ ſalutationes ī foro ⁊ vocari ab hōib⁹ rabbi. Sequit̄ ibidē ad ꝓpoſitum Ve vobis ſcribe ⁊ phariſei hypocrite: q̄ decimatis mētā ⁊ anetū ⁊ cuminū: ⁊ reliq̄ſtis: q̄ grauiora ſūt legis. ſ. iudiciū miſi/cordiā ⁊ fidē. Raban⁹ expones iſta dc̄a vba Chriſti nitit̄ ea trahere ꝯ malos ꝑ/latos doctores ⁊ predicatores hui⁹ tp̄is ita dicēs: Ve prelatis doctorib⁹ ⁊ predi catorib⁹ hui⁹ mali tp̄is: ad quos phari/ſeoꝝ pc̄ca ſūt trāſlata. Per cathedrā eiꝫ Moyſi intelligēda eſt autoritas data ꝑ latis doctorib⁹ ⁊ predicatorib⁹/ ad preci piendū corrigēdū docēdū ⁊ predicandū legē ⁊ mādata dei ⁊ vitatē chriſtiane ſalu tis. Iubet g⁹ dn̄s: ꝙ licꝫ iſti ſint mali ī ſe

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tamen debet eis obediri/ et debent reuerē
ter tractari: q̄diu ab eccleſia tollerantur ī
officio ſuo. et hoc propter reuerētiam dei
qui vult nos ſbijci. vt dicitur prima Pe/
tri ſecundo capitulo. Non tantū bonis:
ſed malis et diſcolis. Hec (inquit) ē vo/
luntas dei. cui (ſupple) eſt ſumme obediē
dum. Ubi autem dicerent aliqui: euidē/
ter contra deum non ſunt audiendi / ſed
fugiendi vt corruptores veritatis et ho/
ſtes dei. quibus debet vehementer reſiſti
cum diſcreto furore. ¶ Sequitur: Se/
cundum vero opera eorum nolite face/
re. dicunt enim: et non faciunt. Raba/
nus: Uita enim peruerſa prelati vel ma
giſtri neminem debet peruertere. ſed po/
tius debet nos ad laudem dei ⁊ patiētiaꝫ
mouere. qui tales patitur ī eccleſia ſua.
ſed hoc facit: quia eos expectat ad peni/
tentiam/ et quia per tales probatur vita
electoꝝ. Ideo dicit dn̄s: Secūdū opa
eoꝝ nolite facere. Cauſam dat: qꝛ dicūt
⁊ nō faciunt/ oſtendentes ſe nō eſſe diſci
pulos Chriſti. De quo Johānis. xiij.
dicit: Exēplū dedi vobis: vt quemadmo
dū ego feci: ita ⁊ vos faciatis. Et actuū
pᵒ: Cepit Jeſus facere et docere. Stra/
bus: O criminoſa vita/ ⁊ cui grauiſſima
pena debet: alta predicare magna ⁊ pre/
cipua/ ⁊ vix minima facere. O quāta cō
fuſio erit talibus ī iudicio/ imo ⁊ hic inter
hōines magnꝰ ꝯtemptꝰ. iuxta illud Gre/
gorij: qꝛ cuiꝰ vita deſpicitur: reſtat: vt eiuſ
predicatio ꝯtemnaẜ. ¶ Sequiẜ: Alligāt
grauia onera et īportabilia humeris ho
minū/ digito aūt ſuo nolunt ea mouere.
Rabanꝰ ibidē: Quia imponūt ſubditis
etiaꝫ ꝓ paruis peccatis grauiſſimas pe/
nas. ſed ſibi nullā iniūgūt penitētiaꝫ pro
quibuſcunqꝫ delictis. aggrauāt peccata
alioꝝ ſed ſua attenuāt: quantum poſſūt
cum tamen ī eis idem peccatum ſit graui
us ratione ſcientie et officij ſeu ſtatus eo
rum/ et ratione mali exempli: q̄ peccata
aliorum. Ideo dictuꝫ eſt: q̄ quanto gra
dus altior: tanto caſus eſt profundior et
grauius. Hinc eſt: q̄ ſi penitētia magna
iniungatur ſimplici et laico pro aliquo
crimine: prelato autem doctori vel mag
no predicatori ſufficit miſerere mei deus
vel pater noſter/ vel in miſſa vna collec/
ta. ¶ Aluarus de poteſtate pape: Sepe
vidi magnos ⁊ graduatos deteſtari pec
cata/ et predicare penitentiam artam: nū
q̄ tamen vidi aliquem talem de peniten/
tia curantem. nec a peccatis etiam mag/
nis cum locus eſt: abſtinentem. Iſti ſūt
qui alligant grauia et importabilia hu/
meris hominum: digito autem ſuo no/
lunt ea moueꝛ. ſicut dicit dominus. quia
nullus talis apponit concitamentum ſu/
um nec vires ad faciendum: quod iubet
vł ſuadet alijs: vt peragant. Ideo dixit
ſapiens: Patere legem: quam ipſe tule
ris. Et extra de conſtitutionibus: Cum
omnes: dicit: q̄ quiſquis ius ī altero ſta
tuit: ipſe vti tenetur.

Contra prelatos appetentes laudari et famari ab hominibus.

Sequitur: Omnia opera ſua faci/
unt: vt videantur ab hominibus.
Rabanus vbi ſupra: Hec eſt horrenda
et diabolica peſtis: que multos damna/
uit/ et condemnat. videlicet q̄ homines
ſic amant laudari et famari. et hoc amāt
pmaxime maiores peccatores/ et qui mi
nus valent/ et ſunt alijs contemptibilio/
res/ et qui pre alijs ſuperbiunt/ et qui ſūt
a virtute qualibet alieni. Unde Criſo/
ſtomus ſuper Mattheum: Hoc vicium
omnino infatuat homines/ ⁊ priuat om
ni gratia dei/ et reddit promptos ad om
ne peccatum/ et eos tandem adducit ad
omne extremum precipicium. quia a ra/
dice profunde ſuperbie ſumit exordium
Tales (inquit) communiter ſunt menda
ces vani et ſemper ceci ad omne pecca/
tum diuertentes: ſi inde laudem famam
vel gloriam hauriant ſecularem. ¶ Se/
quitur ibi: Infelices vnde poterant me/
ritum gratiam et gloriam adquirere ſi/
bi: emunt infernum. Et quibus Chriſ/
tus dicit: Amen dico vobis: receperunt
mercedem ſuam. Matthei quinto capi.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Iſtos (inq̄t) ante finē vite eoꝝ deꝰ mūdo oſtēdit vitupabiles/ ⁊ ſic vas interiꝰ feti/ dū ⁊ abominabile. licet exteriꝰ deauratū Iſtos ſūme Chriſtꝰ hic predicans hor ruit ⁊ ꝯ quos precipue predicauit/ ⁊ mū/ do oſtēdit hos precipuos eē vitatis ho ſtes/ ⁊ ſupbia plenos ⁊ mēdacio/ ⁊ eter/ ne mortis reos. hec ille. ¶ Et quātū iſti ſint ꝯtemptibiles: ꝓbat Chriſtꝰ ex eorū opibꝰ dicēs ſex. Primū: q2 dilatāt filate na ſua. vbi Rabanꝰ: Senſus moralis ē: ꝙ dicti vani ⁊ graduati ſic pharisei nō hn̄tes ī ſe aliquē veſtitū virtutis nec bo/ nitatis virtualis ī ſe dilatabāt dignitatē ſacerdotij ſui ⁊ parētele. vt ſaltem ex his daretᷣ eis honor. Ue (dicit iſte) tali appe titui honoris ꝯſurgētis ex occulta ⁊ grā/ di ſupbia. et finaliter ex dei occulto indi/ cio tendente ad eoꝝ ꝯfuſionē et deſpectū Nā ex magnitudine huiꝰ criminis deꝰ re uelat toti mūdo pcc̄a eoꝝ ⁊ reddit ſic eoſ ꝯtēptibiles oībꝰ: vt ſcḋm gloriā eoꝝ ſit ig nominia ⁊ ꝯfuſio illorū. ¶ Sequitᷣ: Et magnificāt fimbrias: Rabāꝰ vbi pꝰ: Fi/ brie q̄ dabanᷣ ad diſtictionē veſtis ſacer dotū ⁊ decorē honeſtatis ſunt gratie gra tis date naturales vl̄ artificiales iſtis fa riſee vinctibꝰ infra gremiū ecc̄e Chriſti. ſic ſunt aptitudo corporalis/ donū lī̄gue et ſcīa ſine aſtutia/ grā predicādi et docē di et alie multe: ī qbꝰ iſti miſi multū glo rianᷣ/ et ī tātū ſupbiūt et incorrigibiliter adherēt: ꝙ vſq3 ad mortē ī eis ſūme dele ctanᷣ/ et eis quaſi deo fruunᷣ. p hꝰ alijs ī/ uidentes/ nec volētes audire bonū de a/ liquo ſic dotato/ inuidie gladio ad ītra ꝯfoſſi. et ſic ꝯ caritatē ducētes malā vitā ſuā ſb̄ tali crimine infelicitᷣ decedūt. O ꝙ̄ turpe ē et ꝯfuſibile: ꝙ iſta crimina ī pre/ lato religioſo vl̄ clerico videantur. O ꝙ̄ nocuum crimen eſt hoc in conſcientia ta liū. ⁊ ꝙ̄ Chriſti ꝑplo ſcādaloſū. Sequitᷣ

Quo modo aliqui mali prelati amant gulam et honorem.

Amāt ꝑmos accubitꝰ ī cenis. Ra/ bāꝰ vbi ſupra: Et hꝰ amāt ꝓpt̄ duo primo ꝓpter gulā. q2 ī ꝑmis locis ī cenis danᷣ meliora ⁊ lautiora fercula. 2ᵒ. q2 lo cus ille ē honorabilior. et ad hꝰ maxime attēdunt eccl̄ſtici ⁊ ꝓmoti ab infimis. vi del3 vt honorenᷣ. Ideo dic̄ Aymo ī ſuo cōmētatoꝰ ſup iſto paſſu: In hꝰ precipue decreuit deus punire clerū: vt ſint ī oppro briū toti ꝑplo. q2 pre alijs et ſine q̄buſcū/ q3 meritis ⁊ virtutibꝰ volūt honorari. q̄d ē importabile oculis laicoꝝ/ ꝯſiderātes ꝙ vbi debet humilitas refulgere: excedat ſupbia. et ꝙ de elemoſinis pauperū illis abiectis velint equari celſitudini magna toꝝ. Dicitᷣ ī pſalꝰ: Opprobriū et abiectō plebis. ¶ Legimꝰ de Enrico impatore: qui ex deuotōne ad Chriſtū fecit Corra dū filiū ſuū clericari: ꝙ cū ſibi diceretᷣ: ꝙ mitteret eū ad papā: vt ip3 Corradū do taret de bonis ecc̄e ſcḋ3 ſtatū ſuū: reſpōdit: O clerici parcat vobis deꝰ. q2 peſſimum ꝯſiliū datis mihi. et nūquid ego poſſum ſibi dare vt teneat ſtatū maiorē ꝙ̄ aliqs cardinalis: ſi voluero? certe ſic. quo mō igitᷣ ego auferā tātū de patrimonio Chri ſti paupibꝰ Chriſti: qbꝰ debetᷣ: vt filiꝰ me us quē deo offero: teneat pōpā ⁊ ſtatum mūdi: ꝙ illi obliuiſcantur/ ⁊ egeāt? abſit hꝰa me. ego enī ſtatui filiū meū clericari vt ſit canonicꝰ huiꝰ ſedis/ equalis vl̄ mi/ nor ꝓpter Chriſtū. cuiꝰ humilitatē volo ī filio meo refulgere ad gloriā meā et ad exēplū alioꝝ ⁊ ad meritū filij mei ⁊ ad cō fuſionē illoru3: q̄ ſuos filios clericari vo lūt ad ſui domoꝝ exaltationē/ nō pōde/ rātes: ꝙ talis exaltatio procurat eis ī po ſterū deiectionē totalē ⁊ exterminiū aīe et corporis. ⁊ q2 multi generoſi eo fine ac/ cedūt ad eccl̄a3: vt inde pōpoſe viuāt. Jō libenter ꝯderē legē ꝙ nullus nobilis nec multū generoſus vnꝙ̄ portaret tōſura3 nec clericarenᷣ. ſunt enī tales cōiter incor rigibiles carnales et inuerendi ⁊ pre ce/ teris indeuoti et de quibꝰ ē multū timēdū ꝙ bene finiant dies ſuos. Sequitur.

Quo modo eccleſiaſtici ſemper ſine ſa/ turitate appetunt habere plus ⁊ plus dū viuunt.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Et p̄mas cathedras ī ſynagogis: vbi Rabā⁹ vbi ſupra: Ecclaſtici ei nī notabilr̄ hic deſcribūtᷣ p̄ iſta vba p̄eclariſſima eximij redēptoris. Ambiūt eni ambitioſi iſti ſemp h̄re p̄mas cathedras nedū ī ſynagogis: ſ₃ etiā vbiq₃. q2 nō cōſiderātes ſe: ꝙ ſint ſine oī bonitate et virtute ⁊ merito/ ⁊ ꝙ ſint penit⁹ ignorātes ī ſcīa dei ⁊ ī ſacra ſcriptura/ ⁊ totalitᷣ inepti ad magna. q2 poti⁹ ſūt mōſtra ꝙ hōies ⁊ ſepulchra fetida plena pctīs ꝙ ecce mēbra viua. qb⁹ nō obſtātib⁹ ſemp appetūt p̄mas cathedras. i. maiores dignitates pſonat⁹ ⁊ ꝓmotiōes ī eccl̄a dei. ita ꝙ nō ſufficiāt eis reddit⁹ magni/ nec cōpetētes dignitates. ſ₃ ſic nō h̄ntes ſaturitatē ſemp ambiūt maiora/ ⁊ exq̄ſite/ et inhoneſte ⁊ ſepe ſymoniace ſibi talia ꝓcurāt ſine oī timore dei/ ⁊ ſine verecūdia alioꝝ/ ī ſcādalū ꝑpli ⁊ ī pditionē aīaꝝ ſuaꝝ. Sequitur O deteſtabilis plaga eſt ī ſtatu clericali: ꝙ eorū nō poſſit extigi ambitio/ nec ſitis h̄ndi tp̄alia hui⁹ mundi. nec poteſt fere eoꝝ aliq̄s liberalis inueniri/ niſi ad vanitates ⁊ ad mortifera ꝯſciētie/ omiſſa pietate ad pauperes. qb⁹ p̄ oīa ⁊ ſup alios obligantᷣ. hec ille. ¶ Ad idē ē Theofil⁹ exponēs iſtū paſſū Mathei/ dicēs: Grāde ſignū damnationis ē ī eccl̄aſtico auaricia ⁊ crudelitas ī pauperes Chriſti. Vñ ſeculares etiā onerati vxoribus ⁊ filijs ⁊ onerib⁹ ſeculi multis dant libenter ꝓ deo vbi cleric⁹ licet plus obligat⁹ non daret feſtucā. q2 eoꝝ cor ſine miſīcordia fit corā deo. q̄ iudiciū ſine miſīcordia parauit talib⁹/ ꝓpter ſuā deteſtabilē inhumanitatē ⁊ auariciā antiquatā. ꝓpᷓ quā irremediabilr̄ ſemp querūt p̄mas cathedras ⁊ honores ī eccl̄ijs ⁊ vltra alia ⁊ alia ſiñ ſiñ

Quo modo eccleſiaſtici appetunt reuerētias ſibi fieri.

Et vltra hētur ī textu ſalutationes ī foro. Raban⁹ vbi ſupra: Hic īpugnat redēptor noſter vanitatē nr̄oꝝ prelatoꝝ et oīu₃ eccl̄aſticoꝝ. q̄ cor eoꝝ ſic īpleuit: ꝙ ī oīb⁹ et ꝑ oīa appetūt ab alijs honorari. Et ſpecialr̄ hic ponit appetitū reuerētialē. q2 volūt ſalutari ī foro. i. publice honorari inclinatōnib⁹ corporis ⁊ capitis ⁊ genu. vt ſic reputentᷣ ceteris honorabiliores ⁊ magis virtuoſi. Nec hᵒ ſufficit: niſi ore ꝯfiteantᷣ ceteri eos eē prelatos ⁊ dn̄os alioꝝ. Et hᵒ exp̄mit: cū dic Chriſt⁹: q̄ volūt vocari ab hōīb⁹ rabbi i. magiſtri ⁊ alioꝝ doctores. ¶ Sup hᵒ Baſili⁹ facit grādē exclamationē dicens O filij dei ſacerdotes de qb⁹ ē dictū: vos dij eſtis ⁊ filij excelſi oēs: ⁊ quare tātū dilig itis vanitatē/ ⁊ q̄ritis mēdaciū: vt pro vanitate h̄nda vſurpetis oīpotēti ſuam gloriā: cui ſoli debetᷣ honor et glīa/ et ꝯtēnatis premiū regi: quod vobis ꝓ vr̄is opib⁹ donaretᷣ ab eo. ⁊ eū pditis ipſo dicēte: amē dico vobis: receperūt mercedē ſuā. O infelices cur nō ꝯſideratis: quāta ſit hec latēs dei offenſa/ ⁊ quātū incurratis damnum: qui pro huiuſmodi ſtultitia gratiam dei perditis/ et a virtute deſiſtitis/ et a merito regni. O inſenſati et quanta eſt vobis pena parata/ et quanta deiectio pro amore huiuſmodi vanitatis. Teneas ergo prophete conſilium. videlicet qualiter ſummus rex deus mirificauit ſanctum ſuu₃ pro contemptu preſentis vanitatis et amore bonorum celeſtium. et non pereatis vt ſtulti ⁊ penitus inſenſati. hec ille. Et ſequitur in textu ad principale propoſitum: quod eſt de iuſto ſeu iuſticia: Ve vobis ſcribe et phariſei qui decimatis mentam anetum et ciminū et reliquiſtis: que grauiora ſunt legis ⁊c̄ ¶ Rabanus vbi ſupra: Ecce redemptor tanꝙ fons eterne veritatis fictione₃ valide impugnans ſuam maledictione₃ iniecit ī preſidentibus legis. quia de minutis difficultant/ et omittunt maiora. in quibus eſſet maxime ſtandum. ſcilicet iudicium miſericordiam et fidem.

Quo modo mali prelati minima ponderant/ et maxime ponderāda ꝯtemnūt.

Vbi notat idē Raban⁹ dicēs: O ꝙ pulchre redēptor nr̄ deſcribit pcca

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nroꝝ preſidentiū: q minima pōderant: ⁊
maxima omittunt. quod ē ſignū modice
dilectionis dei ⁊ p̄ximi/ ⁊ modica timoris
iudicij diuini futuri. De facto videmꝰ ꝙ
pōderāt ſuū honorē vſqꝫ ad mortē. imo
⁊ ſi de ſibi ꝯſuetis dari emolumētis vł re
fectionibꝰ nō eis ꝯpletiſſime miniſtratis
lites terribiles ſuſcitant/ vituperāt/ et in/
uadūt hec faciētes vſqꝫ ad mortē. Si tn̄
videāt: ꝙ dei cultꝰ minuit̄/ ⁊ ꝙ p̄ximꝰ pec
catis obuoluit̄: hec ꝯtemnūt: quaſi ſi iſta
nō eſſent grauiora inter crimina magna
Merito igit̄ ꝯ huiuſmodi inſaniā ⁊ pc̄cꝫ
profert clemētiſſimus ſaluator ve eterne
mortis prenūciās exidiū. vt caueri debe
at/ ⁊ citiꝰ a dictis peccatis deſiſtāt. Que et
ſint alijs grauiora .i. magis pōderāda ī
lege oſtēdit dn̄s Jeſus dicēs ibi illa eſſe
iudiciuꝫ miſīcordiā ⁊ fidē. ¶ Rabanus
vbi ſupra: Attēde: ꝙ autoritate et redēp
toris teſtimonio vnū de maioribꝰ bonis
legis eſt facere iudiciū ſiue iuſticiā. Ecce
hͦ exigit deꝰ a preſidētibꝰ q̇buſcūqꝫ. qꝛ hͦ
ē vnū: ꝓpt̄ quod p̄ficiunt̄ ꝓplo dei/ ⁊ quod
ſūme trāſit ad dei gloriā ⁊ ad cōitatis vti
litatē. Hāc ſic ad pacē tenēdam ī ꝓplo iu
rāt preſidētes: cū regimē aſſumūt. Ideo
iuſticiā omittētes/ ſeu ſuare nolētes/ ſeu
ex remiſſione vel ex malicia pretermittē/
tes vł nō faciētes ſempˀ viuūt piun ⁊ ī cri
mine mortali. ꝑ cuꝰ trāſgreſſiōe ⁊ omiſ/
ſione iuſticie merent̄ ī vtroqꝫ hōine mor
te feriri. dicēte ſcriptura ꝙ iniuſticia mor
tis ē adquiſitio. Et multi ꝑdiderūt dn̄ia
parit̄ ⁊ vitā corporalē ꝓpt̄ ſuas iniuſtici/
as negligētias raptꝰ ⁊ fraudes. Carere
etiā miſericordia ſūme damnabile ē ī eo
q̇ ē paſtor ⁊ pr̄. de qͦ maxime dic̄ Jacobꝰ
ꝙ iudiciū ſine miſericordia erit ei: q̇ non
fecit miſīcordiā. Nō hr̄e etiā fidē ad deū
ī eo q̇ caput ē legis ⁊ fidei hͦ adducit ī ta
li finale ⁊ totale exterminiū. et nedū talis
debet deo ſuare fidē ꝓmiſſā: ſꝫ etiā ꝓprio
fidelitatē: quā ſibi debet ratione paterni
tatis ⁊ paſtoralis dignitatis. ſic pater ſū
mā fidelitatē debet filio. quē deꝰ ex amor̄
ſpāli ꝯmiſit. Ex iſtis pꝫ duodecimuꝫ do
cumētū ap̄licū ſcdē r̄le ſue. q̄d fuit iuſtum

Quare oꝫ ep̄ꝫ eſſe pre alijs continentem

Tertiūdecimū documētū ap̄licū ſe
cūde regule ē ꝯtinētē. quod expo/
nēs Remigiꝰ dic̄: Oportet ep̄ꝫ eē ꝯtinē/
tē. cū ſit poſitꝰ ſic̄ ſignū ad ſagittā. ⁊ ſit q̄ſi
ſpeculū ⁊ exēplū oīuꝫ alioꝝ. ⁊ cuꝰ īfectio
plꝰ nocet gregi ꝙ̄ alterꝰ cuiuſcūqꝫ. Sit
igit̄ antiſtes ꝯtinēs ꝓpt̄ honorē ſūmi dei:
cuꝰ ē miniſter. q̇ maxīe offendit̄ ī immū/
diciā iſtoꝝ. Iſti enī ſancta ꝯtractāt. me/
diatores ſūt int̄ ꝓplꝫ ⁊ deū. ⁊ q̇ ꝯtinētiā a
lijs predicāt. et q̇ ſui exēplo hn̄t deo ſpūa
les filios generare mūdos ⁊ claros. ⁊ q̇
a deo maiora dona ſuſceperunt. vt pc̄ca
remittere/ ⁊ chriſti corpꝰ ꝯſecrare. ⁊ q̇ hūc
ꝯſecrāt: hn̄t ⁊ ipſi ſacrari. quoꝝ immūdi
cia aggrauat̄ coram deo ex ſtatu ⁊ ſciā ex
ſcādalo gētiū/ et ex voto caſtitatis. Nis
enī taliū vita ē criminoſa apud deū. duꝫ
reddūt ſacrū ſtatū ꝯtēptibilē hōibꝰ/ ex ſui
vita maculata. q̄ ꝯtinue plus ⁊ plus elō/
gat̄ a deo/ ⁊ maiora ſibi ī inferno ꝓcurā
tur tormēta. Sequit̄: A tali igit̄ corruptō
ne q̇ purgari volūt: ad orōnē efficacit̄ re
currāt ꝓ auxilio. abſtinētiā amēt. cor hr̄e
mūdū ꝓcurēt. ſenſus diligent̄ cuſtodiāt.
maxīe gulā viſū ⁊ auditū. correctionē li/
bent̄ ſuſtineāt. ſacrā lectionē viſitēt. ⁊ ſo/
cietatē amēt caſtoꝝ. ⁊ immūdoꝝ collegia
horreāt. elemoſinis corporalibꝰ ⁊ ſpūa/
libꝰ inſiſtāt. tp̄re tentationis ſe aliquomͦ
affligāt. oportunitates male agēdi refu/
giēt. honeſte ſe occupēt. mortē ꝓpiquam
cogitēt. ſtatī tentationi occurrāt. et incita
mēta luxurie vitēt. q̄ ſūt aſpectꝰ curioſus
victꝰ delicioſus/ ornatꝰ exq̄ſitꝰ/ geſtꝰ laſci
uꝰ/ ſociatꝰ impudicꝰ. Remēdia luxurie ſūt
hec. beate virginis ſalutatio/ et frequēta
paſſionis Chriſti cogitatio. ¶ Aliter ex
ponit hic Hilarius li continentem/ di/
cens: ꝙ per hoc vocabulum Apoſtolus
intelligit: id eſt ſe firmiter tenentem con/
tra omnem tentationem. quia ī hoc pro
batur vir quilibet. videlicet ſi fortis ſit in
tentationibus. Et ī hoc prelatus ſingu/
larit̄ oſtēdit ſe dignū gr̄a fama et gl̄ia a
pud deū et hōies: ſi ī tētationibꝰ ſit rigidꝰ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

⁊ fortis. Vñ Jacobi pmo: Beat⁹ vir: q̃ ſuffert tentationem. quia cum probatus fuerit: accipiet coronam vite. quam repromiſit deus diligentibus ſe. Dicebat abbas Moyſes: q̢ quãdo prelatus cadit in tentatione aliqua: tota eccleſia deberet contremiſcere. quia illo tunc cecidit vna grãdis colũna ei⁹. Ex iſtis p₃ tertiũ decimũ documẽtũ ſecunde regule aplice.

Quod prelati debẽt cordialit̃ ſcripturam ſacrã diligere. vt ſciãt alios informare ⁊ repugnare hereticis et malis hominib⁹.

Quartũdecimũ documẽtũ ſecũde regule aplice ẽ: amplectẽtẽ eũ: q̃ ſ₃ doctrinã ẽ fidelẽ ſmonẽ. vt potens ſit exhortari i doctrina ſana ⁊ ꝯtradicẽtes reuicere. Origenes h⁹ exponẽs dic̃ ſic: notat hic tria neceſſaria prelato. Primũ eſt vt toto affectu amplexet̃. i. cordialit̃ diligat ſcripturã ſacrã/ ⁊ i ea ſtudeat. Querit̃ (inqt) ab eo: cũ ꝯſecrat̃: an ſciat vtrunq₃ teſtamẽtũ. ⁊ reſpõdet: q̢ ſic. vbi ſi g⁹ tẽ eũ ignoret: poſtmodũ tñ laborare debet toto affectu: vt eũ ſciat. ñc alr̃ ẽ dign⁹ epiſcopali dignitate/ dicẽte dño Oſee. iiij⁹. Quia repuliſti ſciã₃ dei: repellã te: ne ſacerdotio fũgaris mihi. Gloſa: Merito repellit̃ a dignitate regis: q̃ caret dei ſcia q̃ maxĩe ẽ neceſſaria paſtori gregis dñi tã ꝓ ſe q̃ ꝓ grege. Magni enĩ fructus ſequunt̃ amplexãti ex corde ſtudiũ ſcriptur̃ ſacre. Vñ puer. iiij. Gloriaberis ab ea q̃ cũ eã fueris amplexat⁹ dabit capiti tuo augmẽta grãrũ. et corona indita ꝓteget te. ¶ Scđo notat ibidẽ Origenes li potẽs ſit exhortari i doctrina ſana. vñ dicit Origenes ibidẽ: Ad prelatũ ſũme ptĩnt hr̃e i oĩ materia ſalutis ſmonẽ ꝓmptu₃ ad quod multũ cõfert ſtudiũ ſcripture ſacre ⁊ bon⁹ vſus exhortãdi. Nã prelat⁹ intẽdẽs ſcripturis nõ ſalubrib⁹ ⁊ inutilib⁹: dign⁹ ẽ depoſitõe. q₂ reddit ſe ineptũ volũtarie ad exhortãdũ ⁊ docendũ et ad arguẽdũ. ad q̃ ex officio tenet̃ ſuo tp̃e ⁊ loco. Etſi tp̃s vix ſufficit ad neceſſaria: qua frõte preſidẽs ꝑdit tp̃s ĩ his: q̃ ſunt inutilia ⁊ forſitã nociua? ¶ Tertio notat Origenes li ꝯtradicẽtes reuĩcere. vbi ſic inqt: Eterna dei ſapĩa ecclã₃ ſuã fecit ſagenã mixtã ex malis ⁊ bonis: o₃ g⁹ prelatũ ſemp intẽdere bonis: vt ꝓficiãt/ et pſeuerẽt/ ⁊ malis: ne poſſint nocere. Vñ Hieremie p⁹ de prelato: Cõſtitui te vt euellas ⁊ erradices edifices ⁊ plãtes ĩ eccã Chriſti. Sẽp ĩ via hac mixti ſũt reprobi cũ electis. reprobi aũt ſ₃ ꝯſiliũ patris ſui diaboli opant̃ inficiẽdo deſtruẽdo corrũpendo et fedãdo: q̃ poſſunt. iõ poſit⁹ ẽ ĩ capite aciei Chriſti prelat⁹ oculat⁹ ⁊ diligẽs q̃ ꝯ̃ exercitũ diaboli ſemp parat⁹ ſit opere ⁊ ſmone ⁊ hoſtẽ antiquũ repellere/ ⁊ ei⁹ filios arguere pſeq̃ ꝯfundere ⁊ deſtruere ne ĩ deũ ſe erigãt ⁊ ei⁹ gregem deuorent ⁊ mactẽt. hec ille. ¶ Hiero⁹: Negligẽtia plati deſtructio ẽ gregis dñi. Vñ prelatus negligẽs hõicide cõpat̃. q₂ dũ cuſtodire gregẽ negligit: ſbintrat hoſtis/ et caulas inuadit dñi. ⁊ ſic moriũt̃ oues ⁊ agni dei. hec ille. Merito tali maledixit dñs p hieremiã. xlviij. dicẽs: Maledictus q̃ facit dei opa negligent̃. Ex his apparet xiiij. documentũ ſcđe r̃le Apli ſupi⁹ explicatũ

Ponit̃ hic tertia regula ꝓ directiõe vite epalis. Et p⁹ dicit: q̢ eps pre alijs debet videri homo/ ⁊ alij pecus ei⁹ ꝯparatiõe.

Tertia regula pncipalis regulans vitã prelatoꝝ ponit̃ ĩ ſecđo li⁹ ſeu pte ſcđã paſtoral̃ Gregorij. vbi ita: Tãtũ debet actionẽ ꝓli actio trãſcẽdere preſulis: quãtũ diſtare ſolet a grege vita paſtoris. Sequit̃: Sit g⁹ cogitatione mund⁹/ actione precipu⁹/ diſcret⁹ ĩ ſiletio/ vtil̃ ĩ vbo/ ſingulis ꝯpaſſione ꝓxim⁹/ pre cũctis ꝯtẽplatiõe ſuſpẽſus/ bñ agẽtib⁹ p humilitatẽ ſoc⁹/ ꝯ̃ delĩnqntiũ vicia p ʒelum iuſticie erect⁹/ internoꝝ curã ĩ exterioꝝ occupatõe nõ minuẽs/ exterioꝝ ꝓuidẽtia interioꝝ ſolicitudinẽ nõ relinquẽs. hec ibi. ¶ Laurẽti⁹ eps tuſculan⁹ ſcribens Hugoni cluniacenſi predictã regulã exponit breuit̃/ aliqua excipiens a Gregorij paſtorali/ et pauca alia ſuperaddẽs. Et p⁹

(c) 2006 Ministerio de Cultura

exponi li tm̄ debet actionē ꝑſi ⁊c. ⁊ dic: tā
te ſcitatis debet eſſe prelat⁹ i Chriſti eccã
vt grex ei⁹ quaſi quoddā pecorale i ei⁹ ↄ
paratione videat. ipſe aūt predit⁹ ſapiã
⁊ ſciã ac ↄſciã int oēs videat lucēt⁹ et ꝑ/
clar⁹. Duo (inqt) faciūt ſiue integrāt hōi
nem. videlicet ſapiã ſiue diſcretio et con/
ſcientia. que quanto maiora ſunt: tanto
eū ad regenduꝫ dei ppl'ꝫ altius diſponūt.

Quod eps habeat mūdas cogitatōes.

PRimo igit eps debet eē cogitatiōe
mūd⁹. vn̄ cū tota bonitas nr̄i opiſ
a bonitate poſt deū pueniat cordis neceſ
ſariū igit ē ei: q̄ i ↄſpectu dei ſemp miniſ/
trat/ ⁊ ad ſacra miſtrāda ē ↄſtitut⁹ preci/
pu⁹: q̄ i corde oī tpe ſit mūd⁹. vt ſi intus
naſcat q̄d turpe vel reprenſibile: gladio
diuini timoris ſtatī abſcīdat a corde. vn̄
ſi cogitat⁹ immūd⁹ i corde retineat: ex q°
ꝑpit: ↄſtat: q̄ p cor iā captū ei delibera/
te ↄſentit. Jdeo dic dn̄s: Quouſqꝫ mo/
rabunt i te cogitatōnes noxie? q2 nulli ē
excuſatio: cū i mēte retinet ſcient mala co
gitatio. nec qs placere deo poterit: q̄ cogi/
t⁹ noxios i mēte fouat ſeu nutrit. Merito
igit patet pmū documētū Gregorij de ꝑ/
lato. videlicꝫ vt ſit cogitatione mundus.

Quod eps abūdet pre alijs opib⁹ bōis

SEcūdū documentū ē actione preci
pu⁹. pie eni credit: vt pōtificale pe
ct⁹ virtutib⁹ impleat. ſemp g° aliqua ei⁹
virt⁹ exteri⁹ appareat. ⁊ ſic opi ſacro ſem
p intēt⁹ exiſtat. Rutilet g° ſacra man⁹ pō
tificis nūc v̄bo doctrine/ nūc exēplo vite
nūc humilitate ꝓfunda/ nūc patiētia lata
nūc pietate extēſa nūc prudētia magna ⁊
fortitudine viua/ nūc iuſticia ſincera/ nūc
fide valida/ nūc ſpe extēſa/ nūc caritate vi
uida. vt ſit eps vas ſolidū/ ornatū oi la/
pide precioſo. Sequit: O quāta glia e/
rit pōtifici opib⁹ bonis pleno: qn̄ ſibi co/
rā angelis dei dicet ſūm⁹ Jeſus i iudicio
Euge ſue bone ⁊ fidelis: q2 i pauca fui/
ſti fidelis: ſupra multa te ↄſtituā. intra i
gaudiū dn̄i tui. Amē dico vobis: q2 ſup
oīa bona ſua ↄſtituet eū. Sequit: Cōfu
ſio eni ieſtimabilis prepata ē oī pigro.
q2 vocat⁹ ē ad tāta. De q° dn̄s dixit: ſer/
uū vo inutilē ꝓiicite i tenebras exteriores
vt q̄d terrā occupat? q2 nō ē dign⁹ vt hic
viuat/ ⁊ dignitatē alteri debitā retineat. q
ad nullū fructū boni opis hic ſe applicat
nec ad ꝓcurādū bonoꝝ opeꝝ mercedē la
borat. Et ſic patet ſecundum documētū.

Quod epiſcopus ſit diſcretus i ſilentio.

TErtiū documētū eiuſdē regule eſt
diſcret⁹ i ſilētio. nā ſic dicit Plato
argumētū efficaciſſimū ē prudentie hōis
diſcrete ſilere: vbi oꝫ/ ⁊ qn̄ oꝫ. Nā abun/
dās i v̄bis marie iutilib⁹ ſepe cadit i mē
daciū/ ⁊ i alijs ſpēb⁹ pcc̄i lĩgue. Verbum
aūt prelati ſemp debet eē edificatoriū vti
le et diſcretū. Jō dic Jeſus ex v̄bis oris
tui iuſtificaberis/ vl ↄdemnaberis. Ubi
gloſa Ambroſij: Efficaciſſimū ſignū eſt
bonitatis vl malicie hōis v̄buꝫ ſui oris.
Quidā ſemp loquunt iracunde. q2 fatui
ſunt. ⁊ q̄dā iactant. q2 ſupbi ſunt. q̄dā lu
brice. q2 immūdi ſunt. quidā detractorie.
q2 rācoroſi ſūt. Cuiqꝫ tali dici pōt illud
dictū Petro: Tu ex illis es. naꝫ ⁊ loq̄la
tua manifeſtū te facit. Sit g° prelat⁹ ſem
p diſcret⁹ i ſilētio. Dic hic dict⁹ Laurēti
us ſic: Silentium in prelato marie debet
oſtendi i choro. q2 i ei⁹ preſentia oēs de
bēt timere loq: vbi de locutione de⁹ offen
dit/ ⁊ prelat⁹ ⁊ ceteri infamant. Nā ſi lo
quaris tpe diuine laudis: g° quo° dices
officiuꝫ? et ſi dicis: quare ibi dehonoras
deū/ ⁊ inedificas ꝓximū? Debet etiā pre
lati ſilētiū oſtendi tpe turbatōis ⁊ ire. ne
ꝓſiliat i v̄bū maliuolū ⁊ ſcādaloſuꝫ. Jn
mēſa eciā debet ſemp teneri ſilētiū ꝓpt lec
tionē diuini eloquij ibi platū. tuꝫ q2 mo/
rale ē int politicos nō loq: dū cib⁹ ſumit
⁊ i h° q̄libet morigenat⁹ cōprobat. Nō ē
cōiter viſimile: qn̄ v̄bū indiſciplinatū ꝓſi
liat ab ore v̄bis fecūdo. marie ſi poſt re
fectionē corporis lingua laxa i loqui erū
pat. Sit g° prelat⁹ diſcret⁹ i ſilētio. i quo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ſemp fulgeat ſiletiū: niſi qn̄ neceſſariū eſt
ei⁹ vbū. Et p₃ Gregorij ſcd₃ documētū.

Quod epiſcopus ſit vtilis in verbo.

Quartū documētū Gregorij ē vtil'
i vbo. Vn̄ ſic dic idē Laurēti⁹ ibi
dē: Ex ore prelati nō debet ꝓcedere niſi
vbū examinatū ⁊ prudens. vt oīs ab eo
recedēs edificat⁹ abcedat. Turpiſſimu₃
(inqt) ē: vt ep̄s dicat fabulas truſas ſcur
rilia/ vel audiat/ vel corā ſe dici pmittat.
Magnos (inqt) fruct⁹ poteſt afferre lin/
gua deo: ideo illos pretermittere et ad in
utilia declinare maxie i prelato nīs eſt cri
minoſu₃. Poteſt (inquit) ſapiēs antiſtes
iuxta ꝓpoſitā materiā loqͥ approbādo de
teſtādo ſuadēdo exhortādo/ ſemp ꝯuer
tēdo ſuū animū ad bonū. ⁊ h⁹ ꝑ ī deū. iux
ta illud Apli: Quecūqȝ facitis: i gloria₃
dei facite. Sequit ibidē: Magni inquit
fruct⁹ ſūt bone lingue. ad quos Apl's ex/
hortat Thimoteū dicēs: Argue/ obſecra
icrepa. I₃ ſint alij multi. vidl₃ orare doce
re informare laudare deū ⁊ pcc̄a cōfiteri:
ſ₃ ſic canit Greg⁹ parte ſcdā paſtoral. c.
xv. ſunt multi miſabiles predicatores et
prelati: q̄ poti⁹ eligētes placere hōib⁹ q̄
deo nolūt quenq̄ de ſuis malis arguere.
Hi apud deū ſūt nō prelati nec patres nc
paſtores deo ſuo fideles. ſ₃ ſūt mercēna
rij. q2 gr̄a₃ hōinū ſibi ꝓ mercede ꝯſtituūt
Ideo veniēte lupo. i. diabolo vl' ei⁹ vica
rio vt oues interficiat: ipſi nō curāt illi re/
ſiſtere. ſ₃ ſb diro ſiletio ſe nitunt opire. hi
ſunt: de qͥb⁹ dic Eſaias: q ſūt canes mu/
ti nō valētes latrare. vbi gloſa. iō merce
dē ⁊ ꝯmoda q̄ ꝓ cuſtodia gregis ſuſcipi
unt: ad oi⁹ ⁊ ad augmētū ſue damnatio
nis acqͥrūt. Scriptū ē: diſſipauit de⁹ oſſa
eoꝝ: q̄ hōib⁹ placēt. ꝯfuſi ſūt. i. ꝯfundēdi
i dei iudicio. Quia de eis dictū ē: q̄ me ne
gauerit corā hōib⁹: ⁊ ego negabo eū co/
rā angelis dei. De eis etiā dr̄: quod i eo
dē pſalmo ponit: q de⁹ ſpreuit eos tāq̄
puluerē: q̄ꝫ ꝓijcit vētus a facie terre. Vn̄
Bern⁹ i quodā ſmone: Vix inuenit de⁹ ſi
bi ſuū fidelē/ ⁊ q̄ plus ei placere appetat
q̄ hōi. Cū tn̄ dicat Apl's: Si hōib⁹ pla
cere: Chriſti ſu⁹ nō eſſe₃. Seculi igit a/
matores ꝓ dei ₃elo vbū non hn̄t. ſ₃ ꝓ car
nali amico fauorādo vl' ꝓ ſuo hoſte pſe
q̄ndo vba et opa multiplicāt ſine fine. o
infelices ꝯfundēdi a deo i iudicio ꝓ tāto
crimine: ⁊ q̄d ꝓderit eis hōinu₃ carnalis
amicitia ſiue fauor: qn̄ tradent i manus
gladij ⁊ i vētre₃ inferni: vbi ppetuo ptes
vulpiū erūt. ¶ Itē Criſo⁹ ſup Mathe.
Paſtor deo fidelis cū videt piculū pec/
cādi i ꝓmptu/ vl' pccore₃: q̄ ad peccādu₃
trahit: oī ſuili timore ꝓ dei glia poſtpo/
ſito debet indilate vehementer reſiſtere ⁊
vbo corde ⁊ ope valent ꝓ ſalute aīaru₃
militare. vt memoret: quod ſcriptū ē ma
thei. v Beati q̄ pſecutionē patiunt ꝓpter
iuſticiā. qm̄ ipoꝝ ē regnū celoꝝ. Et alibi
dr̄: certare viril'r ꝓ iuſticia: ⁊ de⁹ ꝓ te expu
gnabit inimicos tuos. Vbi gloſa Augu
ſtini: Nulla maior iuſticia q̄ ꝓ honore
dei ⁊ ſalute ꝓximi viriliter decertare. Et i
bidē dr̄: Noli effici iudex: niſi illo tunc va
leas irrūpe iniqͥtates. Vbi fulgenti⁹: iō
nullus timid⁹ remiſſus vl' placere cupiēs
meret tenere iudiciū nc regimē aīaꝝ. It
Ceſari⁹: Nec ſpes fixe tu i deo: q̄ ꝓ eo du
bitas aut formidas ardua aggredi. Cū
dicat ꝓphā: Viriliter agite: ⁊ ꝯfortet cor
v₃ oēs: q̄ ſpatis i dn̄o. Qui igit vere de
deo ſpat: illi opa offerat: q̄b⁹ mereat ad/
iuuari: cū clamat. Nā ſcriptu₃ ē: Spera i
dn̄o: ⁊ fac bonitatē. q2 ſi bn̄ feceris: ꝯfidē
ter ſpare poteris. Vn̄ dic magiſter ſent.
i. 3° i materia de ſpe: q ſpes ſine meritis:
nō ſpes ſ₃ magis preſūptio dici poteſt.
Igit preſes q̄ſq₃ op⁹ ferues ꝯtinue deo
offerat ⁊ vbū vtile. vt a deo ſe adiuuari ⁊
audiri pcipiat. ⁊ ſic ei⁹ i oib⁹ pficiat volū
tatē. Vn̄ Ambro⁹: Turpe nīs ē: vt i lin/
gua chriſtiani vbū inueniat inutile vl' nō
ciuū. cū de⁹ oīpotēs tāta nobis oſtēderit
⁊ dederit ad vtilit ꝓloq̄ndū. Ex quib⁹ p₃
quartum documentum Gregorij: quod
eſt vtilis in verbo.

Quod ep̄s ſit compaſſiu⁹ proximis ſuis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quītū documētū Gregorij ibidē ē singulis cōpaſſione ꝓximus. Vn̄ Hilariꝰ pictauēſ ſup illud Joh. x. Ego ſū paſtor bonꝰ: ſic inq̄t: Bonitas paſtoris hoc exigit: vt oīubꝰ ꝯpatiat᷑ ⁊ eas cordialiter diligat quaſi pater vt dicere poſſint oues cū illud Apl̄i: Nō hēmꝰ paſtorē: q̄ nō poſſit nobis cōpati. tētatū aūt p oīa. Vn̄ (dic iſte) prudēs paſtor p ſuas īfirmitates ⁊ paſſiōes ⁊ miſerias debet agnoſcere alioꝝ caſus ⁊ tētamēta. ⁊ ſic ſibi ꝯpati: ita ⁊ oīubꝰ ꝯpatiat᷑. Vn̄ ⁊ dn̄s exēplo prelatoꝝ pmiſit paſtorē Petrū cadere: vt ſui caſus inſtigatꝰ exēplo ſciret alijs cadētibꝰ ipſe dulcꝰ miſeri. Sequit᷑ ibidē: Hec ꝯpaſſio aūt ex amore ad deū debet ſumere exordiū. Nā quāto q̄s deū diligit: tāto ſuaꝝ ouiū miſere ꝯdeſcēdit. Quod bn̄ indicauit dn̄s: dū paſtori ecce Petro vellet ſuas oues ꝯmittere: premiſit ter illi dicēs: Symō petre diligis me plꝰ his? ſequit᷑: paſce oues meas. quaſi dicat: ſi oues meas vis diligent᷑ paſcere oꝫ te pmū me diligere. vt mei amore victꝰ tibi ꝯmiſſas oues pfectꝰ reficias/ ⁊ eis copioſꝰ miſericordie paſtū miniſtres. Beda: Cōſiderēt paſtoꝛs ecce ſūmū paſtorē Jeſū/ ⁊ attēdāt: quāta ꝯdeſcēſione ſe īclinauit ad oēs. nullū vnq̄ꝫ repulit ad ſe fideliter veniētē. nō cananeā/ nō peccatricē/ nō tholoneariū mattheū/ nō publicanū zacheū/ nō negātē diſcipulū/ nec latronē ī cruce. oībꝰ oīa factꝰ ē: q̄ oīs ſaluare venerat/ relinquēs prelatis exēplū. vt ex miſericordia ſe oībꝰ euiſcerēt/ oēs diligāt oībꝰ ſubueniāt. et nullū a ſue paternitatis gremio vnq̄ꝫ excludāt. nullū deſpari permittāt. q̄ oēs a dn̄o patres ꝯſtituti ſunt ⁊ paſtores. hec ille. Ex q̄bꝰ patet quintū documentū regule gregorij. quod eſt ſingulis compaſſione proximus.

Quod epiſcopꝰ ſit pre alijs ꝯtēplatiuus

Sextū documētū Gregorij datum ep̄is vbi ſupra eſt: q̄ꝫ ſit pre ceteris ꝯtēplatione ſuſpēſus. Cauſaꝫ dat dictꝰ Laurētiꝰ ibidē. q̄ꝛ cū ep̄s ſit ī ꝑplo Chriſti vt fons q̄dā emanās oībꝰ ſbditis ſuo mō ſalutaria ⁊ n̄ceſſaria ꝑ hac via: ideo ne fons iſte deſiccet᷑: expedit: vt venas occultas hēat ꝯiūctas ſūmo mari. videlicꝫ deo a quo plenū īfluxū recipiat graꝝ. q̄d maxīe hēt fieri p ꝯtēplatōis donū. quod mētē ꝯtēplātis erigit ī altū ⁊ ipaꝫ ipo mari magꝰ ꝯnectit. vn̄ ſic dic abbas Daniel nulli ē tā neceſſaria ꝯtēplatio celeſtis: ſic preſidēti. q̄ ī ſuo regimīe ſic n̄ceſſario hēt informari et adiuuari quaſi quotidiano pane. ne deficiat/ neq̄ꝫ erret. Ars eni artiū ſꝫ Grego. ē regimē aīaꝝ. q̄ neceſſario indiget celeſti lumīe. ad hoc q̄ꝫ recte ꝓcedat ⁊ agat. O (inq̄t) quāta ꝯfuſione pfundet᷑ ī dei iudicio preſes: q̄ ad arcē celeſtis ꝯtēplatiōis nūq̄ꝫ aſcēdit. ſic ſpecialē notitiā nec amicitiā hēt illiꝰ: q̄ ī preſidētiā ipꝫ poſuit ⁊ elegit. Vn̄ dic iſte: q̄ꝫ dicet illi ſūmꝰ iudex: Reſpōde: ſi potes ſtulte ⁊ inſipiēſ ⁊ nōne noſti: q̄ꝫ ſiñ me nichil poteras facere? cur gꝰ ī tanto magiſterio nō recurrebas ad me q̄ petētibꝰ ſapiāꝫ ex corde do affluent᷑/ ⁊ nō impropo/ imo ī abſcōdito ꝯtēplationis loco infundo eaꝫ abūdāter deuotiꝰ poſtulāti? cur gꝰ nō petebas? cur nō me req̄rebas? certe q̄ꝛ de mūdo fuiſti ⁊ mūdane vixiſti/ ⁊ ī ſapiā carnis mortifera teipꝫ ⁊ pplꝫ meū ſtulte rexiſti: q̄ꝫ totū redūdabit ī ſtati ſup miſabile caput tuū hec ille. Sequit᷑ ibidē ⁊ infra: o ſi noſceſ q̄bꝰ penis exponit oīpotens preſidētes quos damnat: nonne legiſti illud ſapīe viº. q̄ꝫ fortioribꝰ fortior inſtat cruciatio. ⁊ potētes potēter tormēta patientur. Et ibi ſequit᷑: q̄ꝫ exiguo ꝯceditur miſericordia q̄ꝛ exiguꝰ nō ē tātis implicatus malis. et maiorē ſepe hēt dei notitiā. et plus ꝑ illa laborat. ideo illam meretur attingere et dei miſericordiam inuenire.

Qualiter ſit contemplandum.

Ideo ſanctꝰ abbas Effrem ī libello ſuo q̄ dī ꝯtemplationis: ponit ī hac materia ſequētes doctrinas. Pria ē: q̄ꝫ eccaſtici maxime prelati potiſſime debēt intēdere ꝯtēplationi. q̄ꝛ potiori indi/

(c) 2006 Ministerio de Cultura

gẽt lumine dirigẽti/et caritate ſeu gr̃a in/
flamãti. ¶ Secũda: q꞉ ꝯtẽplationis do
nũ reꝗrit coꝛ purũ et purgatũ ab oĩ pcc̃o
⁊ ꝓpoſito peccãdi. q꞉ ſapiẽ pᵒ: In mali/
uolaꝫ aĩaꝫ nõ intrabit ſapiẽtia/nec ĩ coꝛ/
poꝛe ſubdito pcc̃is. Ideo oĩs hõ diſpo
nẽs ſe ad ꝯtẽplandũ debet pꝛemittere ſal
tẽ ꝯfeſſionẽ generalẽ cũ ꝯtritione viuaci
de oĩ creatoꝛis offenſa. Hec enĩꝫ ꝯtritio
ꝓcurat altiſſimũ volatũ ad alta. maxĩe ſi
ſit efficax ꝯſueta ⁊ foꝛtis. Hec etiã puri/
tas ſũme reꝗrit mũditiã carnis/ integraꝫ
⁊ bonã oꝛdinationẽ vite ſpecialr̃ ĩ cibo ⁊
potu ⁊ ſilẽtio. Nunꝗ̃ goliardi ⁊ reꝗren/
tes delicata cibaria ſeu vina ⁊ veſtes de/
licatas ſeu carnalia ſũt apti ad talẽ mẽtis
aſcẽſuꝫ. q꞉ abominanť deo. ¶ Tertia re
gula ẽ: ꝙ ad hᵒ reꝗriť humilitas coꝛdis.
Et de humilibꝰ dĩ Math. xi. Abſcõdiſti
hec ſapiẽtibꝰ et pꝛudẽtibꝰ: et reuelaſti ea
paruulis. i. humilibꝰ. Ideo refert abbaſ
zacharias: ꝙ oliꝫ ſancti epĩ aſſũpti de he
remo nũꝗ̃ ꝓpť gradũ ep̃alẽ mutabãt vite
auſteritatẽ: quã ꝯſueuerãt ĩ deſerto tenere.
quod ſpãlr̃ legimꝰ de Celeſtino papa tẽ
poꝛibꝰ iſtis. ¶ Quarta doctrina ẽ: ꝙ tal̃
quãtũ poteſt: ſe elõget a negocijs ſecula
ribꝰ impꝫtinẽtibꝰ. eo ꝙ talia negocia m̃/
tũ diſtrahũt aĩaꝫ a ſecretis celeſtibꝰ. Idõ
dixit Ap̃ls: ꝙ nemo militãs deo implicet
ſe negocijs ſecularibꝰ. Licet eĩ opoꝛteat
aliq̃n intẽdere negocijs pijs ⁊ ꝯcernẽtibꝰ
vtilitatẽ ꝯſciãꝝ ꝓpli ſui ⁊ regimẽ ecc̃e ſue
tñ alia ſibi impꝫtinẽtia debet fugere quaſi
moꝛtẽ. Ideo dixit Jetro Moyſi inten/
dẽti negocijs ſec̃laribꝰ: vt pꝫ exodi. xviij
Stulto laboꝛe conſumeris: elige tibi vi
ros timẽtes deũ ⁊c̃. et hi indicẽt ꝓplꝫ. tu ať
attẽde ĩ his: q̃ ptinẽt ad deũ. Recte iſtud
ſacrũ documẽtũ extẽdiť ad pꝛelatos ecc̃e
Chꝛiſti. q̇ debẽt intẽdere ĩ his: q̃ ptinent
ad deũ. ſic ꝙ officiũ ⁊ dei cultꝰ fiant ſine oĩ
defectu/ ⁊ oẽs quantũ ĩ ſe ẽ: pꝛeſeruet ab oĩ
malo exẽplo/ ꝙ paupibꝰ Chꝛiſti diſpen
ſenť neceſſaria vite/ ꝙ ipſe ĩ pſona ſit in/
tra rectꝰ ⁊ iuſtꝰ deuotꝰ ⁊ exemplaris. ⁊ ex
tra hẽat officiales ſuos viros bone vite
⁊ bone fame iuſtos ⁊ timẽtes deuꝫ. ĩ q̇bꝰ
nõ ſit auaricia. ideo debet eis pſolueř la
te ꝓ laboꝛibꝰ ſuis. q̇ etiã ſint hoĩes ſciẽ
tes ⁊ expediti/ nõ molles/ nec delicati/ nec
tardi. ſꝫ cũs egẽtiũ expediãt: vt oꝫ. Maxi
me debet ep̃s attẽdere vt oĩs ſymonia ⁊
coꝛruptio/ muneꝝ ſuſceptio excludanť a
domo ſua ſic peſtifer demõ. et hic videre
ſingula q̃ fiũt/ et dicunť a ſuis iudicibꝰ et
officialibꝰ ꝙ etiã familia ſua nõ ſit ribal
da/ nec diſſoluta. ſꝫ moꝛigerata ⁊ deuota
ac exẽplans. ¶ Quita doctrina iſtiꝰ fuit
ꝙ ep̃s volẽs ꝯtẽplari captet ſibi locũ ſe
cretũ/ ⁊ tp̃s ſilẽtij/ maxĩe ĩ diluculo. iuxta
illud Job. viij. Si ꝯſurrexeris diluculo
⁊ oĩpotẽtẽ fueris deꝓcatꝰ: ſi rectꝰ ⁊ mũdꝰ
inceſſeris: ſtatĩ euigilabit ad te ⁊ placatũ
reddet habitaculũ tuũ. ⁊ ſi q̃ poꝛa pauca
fuerĩt: ĩ fine duplicabunť. Hic etiã iſte: ꝙ
ſecretũ ſũme cõfert ad cõtẽplationẽ. iuxta
Chꝛiſti doctrinã Math. v. Tu aũt cuꝫ
oꝛaueris: intra cubiculũ/ et clauſo hoſtio
oꝛa ad patrẽ tuũ. q̇ cũ hec viderit: dabit ti
bi: quod petis. Ponit etiã iſte ſanctꝰ ab
bas: ꝙ nedũ debet ſufficere ep̃o: ꝙ ip̃e ſit
ꝯtẽplatiuꝰ: imo ad hᵒ debet ſuas oues in/
ducere totis viribꝰ/ taꝫ ĩ ſtatu ſeculari: ſi
quẽ viderit diſpoſitũ/ ꝗ̃ etiã ⁊ maxime ĩ
ſtatu clericali. q꞉ iſti ſũt ex officio ſuo ma
xime deo ꝓpinquioꝛes. Licet oĩpotẽs deꝰ
ad ꝯfuſionẽ ecc̃aſticoꝝ altꝰ leuet ĩ ꝯtem
platione ſeculares aliquos ꝗ̃ quoſdam
ecc̃aſticos viros. Ex iſtis pꝫ ſextũ docu
mẽtũ Gregoꝛij. ꝙ epiſcopus pꝛe cunctiſ
debet eſſe contemplatione ſuſpenſus.

Quod Epiſcopꝰ ſit bonis viris vt ſocꝰ

Septimũ documẽtũ Gregoꝛij ẽ ꝙ
ep̃s debet ẽẽ bñ agẽtibꝰ ꝑ humilita
tẽ ſocꝰ. Caſiodoꝛꝰ: Dñiũꝫ ꝓpť malos ĩ/
uẽtũ ẽ. q꞉ oĩpotẽs creatoꝛ hoĩes ĩ natu
ra fecit equales. Ubi gᵒ pcc̃ꝫ nõ apparet
ſꝫ nõ circũdãtes hoĩes virtutis ſũt: ibi nõ
debet apparere dñiũꝫ/ ſꝫ ꝯſoꝛtiũ ſociale/ ⁊
ſociale ĩ cibo ⁊ potu ⁊ veſtitu ⁊ conuictu
Ubi aũt viciũ naſciť: ibi poteſtas coꝛre/
ctiua indilate oſtẽdať. ⁊ ſi mãſueta ſuffic̃
nõ oꝫ: vt ſtatĩ rigida aſſit. niſi vbi graui

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tas criminis hꝰ requirit. ¶Humilitas aūt preſidis bonos ad eū imitādū excitat et ad illū honorādū inuitat. ſic ꝑ ꝯtrariū inter ſtultos humilitas maioꝝ ad eos ꝯtēnendū ꝓuocat. q2 ī eis ſtulticia regnat. q̄ nō ſinit eos videre. quāte reuerētie ſit humilitas ī ſe/ et quātū a deo extollit: cū ī magnis viris inuenit. Ideo ſcriptū eſt: quāto maior es: humilia te ipſū: ⁊ ſic hēs gratiā a ꝑſo ⁊ a deo. Ubi Gregoꝰ: Nichil ſic trahit oīpotētē deū ſic humilitas maiorū. Int bonos igit eps ſocialiter viuat. inter malos tamen incorrigibiles rigorem ſue iuſticie oſtendat.

Quod epiſcopus ſit criminoſis rigidus

OCtauū documētū eiuſdē Gregorij ibidē ē: q̄ ꝯ delinquētiū vicia ſit ꝑ zelū iuſticie erectꝰ vt nulla grauia pccā diſſimulet. nulla defēdere audeat. nulla punire timeat. nulla colore boni opiat. Sicut enī poſuit ꝯpoſtellanꝰ ī ſua ſūma: ſepe curia ſecularis ꝯ eccaſticā ſurgit. cū videt: q̄ prelati ſceleratos ꝓtegūt/ et ꝑ hꝰ ſepiꝰ etiā reos mortis liberāt et defendunt ⁊ ſic pit iuſticia/ ⁊ fauorat ſcelꝰ/ et ꝯfūdūt ſtatꝰ. imo ⁊ reſpublica hac occaſione patit ſcādala magna. ⁊ nō ei ſine grādi ſcādalo eſſe pōt: q̄ ſcelerati impuniti viuāt q2 pacē turbāt/ et bonos offēdūt/ et malos fouēt/ et mala dilatāt. Merito igit ꝑcipit dñs exodi. 22. Nō patieris maleficos viuere. Ita tñ q̄ (ſic dic Ignocētiꝰ) ī punitionibus ſimul miſceat iuſticia miſericordie et ecōꝰ. Pcca marie q̄ ſūt pōderis: nō debet preſes ſiñ iuſticia dimittere nec debet ea punienda ſūmo iudici ſuare. q̄ poſt hāc vitā rigorē oſtēdit terribilem iuxta illud ad hebreos. x. Horribile ē incidere ī manꝰ dei viuētis. Uñ Theophiꝰ Si ſcirēt hōīes: q̄ acute et rigide punit deꝰ ī futuro ſeculo mala: q̄ ſibi punienda ſuant: nullus refugeret hic quātācunq2 penitētiā ſuſtinere. nā quoad quātitatē ⁊ grauitatē ⁊ morā pene ſunt illic inexplicabiles ⁊ incōparabiles penis huiꝰ vite preſentis. Prudēs igit preſes ꝓ crimīe penā inferat. ne crimē impunitū remaneat ad ſui damnationē ⁊ reipublice. etiā illate pene miſericordiā ꝯiūgat: Et ſic cantare poterit cū ꝓphā: Miſericordiā et iudiciū cātabo tibi dñe. Quod exēplo nobil ſamaritani cernimꝰ eē ſancitū. q̄ ꝓ cura vulnerati ſimul oleū infudit: ⁊ vinū. vt oleū deſignet miſericordiā/ ⁊ vinū mordicāſ ⁊ impūgēs oſtēdat iuſticie complemētū. vtrūq2 aūt hoꝝ quoad quantitatem circūſtātie inſinuāt/ et docēt iudicē prudēter ꝯſiderare pccm̄. vt videlz attēdat pſona locꝰ ⁊ tpꝰ damnū ⁊ mora ⁊ modꝰ. ⁊ ſic de alijs circūſtātijs reqſitis. ¶Baſilꝰ: multi īfelices videlz fautores pcti nō culpas pōderāt: ſz penas arguūt ſic ſtulti. q̄ iuſticiā horrēt. et remiſſū neglıgētē et effeminatū iudicē querunt. q̄ nō ſz legē dei nec pitoꝝ iudicet. ſz ſz vota eoꝝ. Iſti enim ꝯtemnēdi imo ⁊ flagellādi ſūt quaſi ſtulti ponētes incēdiū ī domo dei. Tals nō ſunt vocādi ī iudicio criminis. ſz repellēdi tanq̄ turbatores pacis ⁊ reipublice ſubuerſores. Hec ille.

Quod eps intꝰ ⁊ extra ſit circumſpectus.

NOnū documētū Gregorij ē: vt ſit rector interioꝝ/ cāz ī exterioꝝ occupatione nō minuēs. et exterioꝝ ꝓuidētiā ī interioꝝ ſolicitudinē nō relinquēs. In huiꝰ documēti expoſitione ꝯcordāt parit dictꝰ Laurētiꝰ ⁊ Climacꝰ ⁊ Balbinꝰ/ dicētes ſumarie: q̄ Gregꝰ ꝑ hꝰ intelligit: q̄ prudētia prelati debet eē tāta: q̄ ꝓpter cōtēplationē nō omittat exteriora facere. ad q̄ tenet ex officio. nec ꝓpter exteriora predicta omittat iugit ꝯtēplari. Iuxta illud Chriſti dictū: Oportebat illa facere et illa nō pretermittere. Et ſic etiā faciebat ipe redēptor. de qꝰ legimꝰ: q̄ de nocte orabat/ ⁊ predicabat de die. Angeli etiā bōi ⁊ ſemp dei mageſtatē ꝯtēplant: ⁊ cū hꝰ inceſſant noſtre cuſtodie intēdunt. Glorioſi etiā pōtifices dudū et ꝑlīn optie paternaliter gubernabāt: ⁊ tñ cū hꝰ ꝯtēplatiōi ſcripture ⁊ celeſtis oraculi intēbant. Sic expreſſe legimꝰ de btīs Gregꝰ Auguſtio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ambroſio ⁊ Leone ⁊ Dioniſio/ et mul
tis alijs ſanctis viris. q̄ nō obſtāte: q̄ di
ligētiſſime regebāt dei pp̄lꝫ tñ cū toto hoc
cōdiderūt multos libros ⁊ volumina. q̄
p ꝯtēplationē celeſtiū habuerūt. Ponti
fex igit̄ q̄ ad talē vitā vult ſe diſponere:
oꝫ: q̄ ī p̄mis recurrat ad dei grāꝫ. q̄ ſiml̄
illuſtrat animū ⁊ fortificat hoīem ad la
borādū. Et hᵒ voluit innuere Aplus: cū
dicebat: p̄re alijs oīb⁹ laboraui/ nō ego
ſolus/ ſꝫ grā dei mecū. Et alibi: oīa poſ/
ſuꝫ ī eo: q̄ me ꝯfortat. Gloſa: ⁊ hᵒ p grāꝫ
ſuā. q̄ hoīe fortificat ad oīa ardua ſup/
portāda. maxime cū ei orō adiūgit̄ ⁊ ꝯtē
platio. q̄ ſꝫ Aplꝫ cib⁹ ſolid⁹ nōiat. Ad eā
dē vitā ſectādā multū iuuat prudēs mo
d⁹ viuēdi. q̄ nō p̄mittit hoīē p̄dere tp̄s
ſꝫ illud facit ſemp vtiliter occupari. Int̄/
rogat⁹ abbas Moyſes qualr̄ prelat⁹ de
bet tp̄s ſuū expēdere: reſpōdit: q̄ ordina
tio viri ecclaſtici ſi ſit ſui iuris: debet a cō/
pletorio incipe. vt videlꝫ ſi hēt cenare: ſu
pficialr̄ cenet. maxime ſi ſit bñ p̄ūſus. vt
diſpoſitior ſit ad orōnē ⁊ ad ſtudiū ⁊ ad
miſſaꝫ de mane: ſi hēt celebrare. Tūc eti/
am prelat⁹ imo ⁊ oīs ecclaſtic⁹ ſui cōpos
debet orare ſeq̄ſtrat⁹ ⁊ genu flexo aliquā
tulū. vt de die tranſacto grās deo referat
q̄ꝛ pcc̄a ſiluit: et benē ſibi facere licet offen
ſus: nō tñ ceſſauit. Debet etiā orare p re
publica mortuoꝝ ⁊ viuoꝝ ⁊ p ſe. vt nox
ſeq̄ns trāſeat abſq̄ꝫ dei offenſa. Cōſule/
bat etiā hic dict⁹ p̄r: vt ī cena ⁊ poſt talis
prelat⁹ caueat a multo potu et a loquaci
tate. q̄ꝛ iſta duo multū idiſponūt ad orā
dū et etiā ad ſtudēdū. Poſt orōnē talis
dormiat ſufficienter. et poſt dormitionē
dicat matutinū. poſt quod oret. q̄ꝛ illud
tp̄⁹ obſcurū ⁊ q̄etū ſūme ē aptū ad ꝯtēplā
dū. ſicͥ iā ſup⁹ fuit dictū. De mane dicat
p̄mā/ ⁊ preparet ſe ad miſſaꝫ ꝯfitēdo ⁊ ta
liter orādo. ſicͥ iā ē a ſanctis patrib⁹ ordi
natum. Si nō vult celebrare: vadat ad
choꝝ. ⁊ ibi ſtet vſq̄ꝫ ad finē officij/ tenen
do ſilētiū ad alios. ſꝫ cū deo ſemp loqua
tur orādo. nec p̄mittat: q̄ aliq̄s ī ſui pre/
ſentia ī choro loquat̄ nec inde exeat ſine
licētia. q̄ licētia det cū difficltate. ī ſui etiaꝫ
preſentia q̄ tarde ad diuinū officiū veni/
unt: puniant̄. Statim poſt officiū vadat
ad ſui oratoriū vel ſtudiū. niſi hēat dare
audiētiā req̄rētib⁹ illā. Poſt hec vadat
ſua hora ad p̄ūdiū. vbi ſemp ſit lectio
⁊ ciboꝝ ⁊ vini tēperātia. q̄ꝛ ecclaſtici pec
cata pp̄li comedūt: ⁊ ſemp hēnt timere de
ſupfluitate exceſſiua. q̄ꝛ ſolū ſunt licētiati
ad tēpate ſumēdū. Poſt facto vſu tā in
p̄ncipio menſe q̄ ī fine vadat prelat⁹ ad
orādū p mortuis vl̄ ad diſputādum/ vl̄
ad ꝯferēdū de aliqua ſpūali materia mo
rali vl̄ ſpecialr̄ tāgēte materiā feſti currē
tis/ vl̄ caſū aliqꝫ: q̄ hēat diſcuti vrgēte cō
ſciētia/ ⁊ p eos q̄ ſunt ibi. Poſt hec va/
dat prelat⁹ ad orādū vl̄ q̄ſcēdum vl̄ ad
ſtudēdū vl̄ ad aliud honēſtū op⁹ vſq̄ꝫ ad
veſpos. Poſt hec vadat ad veſpos/ vl̄
dicat eos deuote et ſolitarie ī domo ſua.
nec aliq̄s audeat eū turbare/ nec ſibi loq̄
nec ip̄e alteri loquat̄ tp̄e illo deo dicato
Poſt hec vadat ad cenā vl̄ ad viſitādū
hoſpitalia ⁊ infirmos. a quib⁹ reuerſus
vl̄ cenet: vl̄ collationem faciat: ſi ieiunet.
Et deinde ī ſua camera vl̄ oratorio ſe cō
cludat vſq̄ꝫ ad matutinū. Poteſt tñ lici/
te hora ꝯpetēti hr̄e ſecū ſiue vocare aliq̄ꝫ
familiarē ſuitorē: q̄ ſibi ī neceſſarijs ſui
at ſine lōgo ſmone: donec ſe ponat ad
dormiendū. ¶ Nota: q̄ oīa precedentia
poſſunt ꝯcludi ī apparatu pōtificali ordi
nato a dño p ſūmo pōtifice legali. de qᵒ
exodi. xxviij. ſꝫ q̄ꝛ expoſitio ſup dicto ap
paratu data a doctorib⁹ ſatis ē plixa/ ⁊ ſi
ne ea ſufficiūt prelato dicta et dicēda: iō
dictā expoſitionē amore p̄uitatis dimi
ſi. ¶ Et ī his predictis eſt expoſita tertia
regula data a bt̄o Greg⁹ papa p direc/
tione prelatoꝝ ecce Chriſti. Et ī hoc eſt
perfecta ſecunda pars principalis libri
paſtoralis preſentis.

Incipit tertia pars paſto/ralis. ī qua agit̄ de offō pa ſtorali ad oues applicato.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

POſtq̄ igit̄ ī precedētibꝰ dixi
mꝰ: qualis debet eē ī ſe eps:
ꝯſeqͣter ē vidēdū: qualis de
bet eē quoad alios. Vñ ad
epꝫ ptinet ſuos corrigere ſb
ditos. ſicꝫ pꝫ extra. de officio
ordinarij: Irrefragabi. ibi enī dr̄: q̄ exe
cutionē epoꝝ ī clericos nulla cōſuetudo
vl̄ appellatio impedire pōt: niſi formam
ī talibꝰ excesserit obſuādā. Ad hāc etiaꝫ
faciēdā monēt decreta patrū valde. vt pꝫ
d. xliij. Sit rector. In mādatis. Ephe/
ſijs. d. xlv. Sed illud nō. Vñ nō corrige
re malos ē occidere illos. d. xlv. Sed il
lud. Vñ correctio paterna valde medici
nalis vtilis ⁊ neceſſaria. ſicꝫ Salomō ſe/
pe dicꝫ ī libris ſuis. Vñ paterna correctō
licet ſit aſpa: qꝛ tñ ꝓcedit ex amore/ ⁊ diri
git̄ ad ſanādū correctū: iō cū ſūma letitia
⁊ cū grāꝝ actōnibꝰ ſuſcipiēda ē. vt pꝫ. 23
q. i. Paratꝰ. ⁊. v. q. v. Nō ōis. Nō oſcu
lat̄. Imo nō corrigere ē cōſentire malis
maxīe ī prelato. d. lxxxvi. Facientis. et. d.
lxxxiij. Error. Vñ prelatū negligere: cuꝫ
poſſit pturbare pueſſos: nichil aliud eſt
q̄ fauere. nc caret ſcrupulo ſocietatis oc
culte: q̄ manifeſto facinori deſinit obuiar̄
d. lxxxiij. Error. Vñ Gregꝰ. ix. depoſuit
de archiepatu mediolañ. Siſinniū archi
epꝫ. q̄ clericū damnatū ad carcerē ꝑpetu
tuū liberauit ꝓ pecunia/ fingēs illū fugiti
uū. ⁊ cui ꝯtrariū ē approbatū. ¶ De iſta
igit̄ tam alta virtute/ q̄ ſpēs ē iuſticie: dicꝫ
Ciprianꝰ: q̄ ē multū honorabilis. quod
ꝓbat pmo ꝑ eiꝰ deſcriptionē. q̄ ē talis. vꝫ
Correctio ē zelus dei ꝯ defectuꝫ ꝓximi. et
hꝰ ꝓpt̄ deū. Que deſcriptō includit amorē
ad ꝓximū/ ac deteſtationē culpe eiꝰ et ho/
norē diuinū. Secūdo ꝓbat excellētiam
correctiōis: qꝛ ad eā faciēdā ſtatuit deus
maiores hōies mūdi. videlꝫ prelatos et
pncipes. Ideo dr̄ pma Petri. 2°. ſic: ſb
diti eſtote oī hūane creature ꝓpt̄ deū. ſiue
regi quaſi precellēti/ ſiue ducibꝰ quaſi ab
eo miſſis ad vīdictā maloꝝ/ ad laudē vo
bonoꝝ. Vñ dicꝫ Cipanꝰ: Iuſticia legal̄
pncipalr̄ ē inuēta ad malos repmēdum
vñ ſi nullus fuiſſet hic malus ī via nō fu

iſſet neceſſaria talis iuſticia. Scdo ē in/
uēta ad laudē bonoꝝ: q̄ ī punitione ma/
loꝝ ſe oſtēdūt dignos laude/ eos virilit̄
⁊ virtuoſe impugnādo. ſicꝫ eꝯ fauorātes
pccores ⁊ pcca ſunt digni vituꝑio et pu/
nitōne magna. qꝛ ī hꝰ directe agūt ꝯ deū
q̄ iudices eos poſuit ad vīdictā malorū
vt dictū ē/ ⁊ Cipanꝰ ibidē oſtēdit. Ter
tio oſtēdit idē doctor excellētiā correctō
nis ꝓpt̄ cāꝫ: qꝛ ſemꝑ defendit cāꝫ dei: dum
ꝓpter deū ſe opponit pcco. Ideo dixit rex
Ioſaphat iudicibꝰ ſuis: Videte: q̄d faci
atis: nō enī exercetis hōnis iudiciū/ ſꝫ dei
ideo q̄cq̄d iudicaueritis: ī vos redunda
bit. Quarto oſtēdit idē dignitatē corre
ctionis ex effectu. qꝛ effectꝰ eiꝰ ē liberare
hōieꝫ a pcco/ ⁊ adducere eū deo: vt ſaluet̄
Ideo ſancti ſemꝑ habuerūt correctionē
ī magna reuerētia ⁊ dilexerūt. quare ⁊ml̄
tū honorauerūt ſuos correctores. Ideo
(ſicꝫ legimꝰ ī li° de hyſtoria triptita) impa
tores ⁊ pncipes magni ſemꝑ hēbāt iux/
ta ſe viros notabiles prudētes ⁊ ꝯſciēti/
atos: q̄ ſecrete eos corrigebant de ſuis de
fectibꝰ. Prouer. ix. dr̄: Argue ſapiēteꝫ: et
diliget te. Et eccaſtici. x. dicit̄ ſic: Vir pru
dēs ⁊ diſciplinatꝰ nō murmurabit correc
tꝰ. Glo. qꝛ ſcit bonū: quod inde ꝓueniet
ſibi: ſi patient̄ illā ſuſcipiat. De hꝰ etiam
habemus late. 2. q. vij. Sicut inquit.

Qualis debet eē corrector et correctio eiꝰ

COrrector etiā vt reuerētiꝰ et effica/
ciꝰ audiat̄: debet eē bone vite ⁊ cla
re fame. Vñ ſapīe pꝰ dr̄: Probata v̄tus
corripit inſipiētes. Glo. i. terrorem ī eis
generat. Vñ etiā mali iudicāt hōinē vir
tuoſū eē reuerēdū ⁊ dignū auditu. alr̄ di
cūt ei audiētes illud Luce. iiij. Medice/
pmo cura teipꝫ. Ideo dixit Gregꝰ: q̄ cꝰ
vita deſpicit̄: reſtat: vt eiꝰ predicatio ꝯtem
nat̄. Et ſaluſtiꝰ poeta dicꝫ: q̄ nō pōt v̄bū
eē ī correctore efficax: q̄ñ cor eiꝰ diſcrepat
a v̄bo. qꝛ eū ꝯſcīa impedit: ne v̄bū effica
citer ꝓnat: vt decet. ¶ Nota tñ: q̄ ī hac
materia doctores ponūt pūcta ſequētia.
Primū: q̄ correctio eſt ī precepto. vñ re

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dēptoꝛ hᵒ ꝓcipit Mat. xviij. dicēs. ſi pec
cauerit ī te frater tuꝰ: corripe eū. Gregoꝰ
Tot occidimꝰ: quot videmꝰ ad ꝑditōēꝫ
ire: ⁊ tacemꝰ. Prelati igit̄ ſiue ꝑdicatoꝛ̄ſ
palpātes pc̄c̄a et pc̄coꝛes timoꝛe vl̄ adu
latōe moti: grauiſſime peccāt coꝛam deo
Jdeo dic̄ dn̄s: Eze. 3. Si nō illi ānūcia
ueris. ſ. pc̄c̄ꝫ ⁊ ꝑiculū illiꝰ: ipſe ī pc̄c̄o ſuo
moziet̄: aīaꝫ eiꝰ de manu tua requirā. Et
di. xlv. Sꝫ illud dr̄: ꝙ nō coꝛrigere ma/
los: ē occidere illos: iō nulloᵒ ē negligē/
da coꝛrectio potiſſime ī prelato: q̇ maxie
ad hᵒ tenet̄. xxiij. q. iiij. Sic nō ē. Nec ex/
cuſat timoꝛ. qꝛ ꝑlatꝰ paſtoꝛ et pr̄ ē. et nō
mercēnariꝰ. iō debet eē paratꝰ ad oēꝫ tri/
bulatōēꝫ ꝓpt̄ ſalutē gregis ſue. xxiij. q. iiij
Ea vidicta. Pōt tn̄ prudēs prelatꝰ ob/
ſeruare tpꝰ ⁊ hoꝛā/ ⁊ cōſiderare ꝑſonas ⁊
cōditiones et ſtatꝰ coꝛrigēdoꝛū. qꝛ aliter
debet coꝛrigi magnꝰ/ ⁊ aliter paruꝰ alr̄ ſe
cularis/ alr̄ ecc̄aſticꝰ/ alr̄ ſenex/ et alr̄ iuue
nis/ alr̄ mitis/ ⁊ alr̄ furibūdꝰ/ alr̄ amicꝰ/ ⁊
alr̄ hoſtis/ alr̄ vecūdꝰ/ ⁊ alr̄ imprudēs/ a
liter benignꝰ/ alr̄ malicioſus. et alr̄ debet
coꝛrigi honoꝛabilis/ ⁊ alr̄ ſimplex. Sup
oīa aūt patres ſancti ꝯcoꝛdāt ī hᵒ: ꝙ ho
noꝛabil̄s maxime ecc̄aſtici coꝛrigant̄ ho/
noꝛabilit̄. vꝫ nō publice/ ſꝫ ad partē pᵒ et
premiſſa ſemꝑ monitiōe canonica. iuxta
Chriſti ꝯſiliū datū Mat. xviij. vbi dicit
ſi peccauerit ī te frater tuꝰ. coꝛrige eū inter
te ⁊ ipꝫ ſolū. ſi te audierit: lucratꝰ es fratrē
tuū. ſi te nō audierit: adhibe tecū vnū vel
duos. ꝙ ſi te nō audierit: dic eccl̄e. i. iudi
ci oꝛdinario. ſi aūt eccl̄aꝫ non audierit ſit
tibi ſic̄ ethnicꝰ et publicanꝰ. Ecce cū q̄ta
caritate ⁊ maturitate iubet dn̄s: ꝙ tractet̄
ꝓximꝰ: cū coꝛrigit̄ de occulto crimine. ꝓpt̄
quod ꝯſulebat Anſꝰ ī ep̄la ad Helieſeꝫ
ep̄ꝫ: ꝙ vitet multitudinē fiſcalū. q̇ (vt di
cet̄) faciūt inq̇ſitiones ⁊ empriſas ex me
ro officio. ⁊ pluries ad hᵒ vt vexent cleri/
cos. ⁊ ſic ab eis extoꝛqueāt pecunias. et
ſic dat̄ materia hoſtibꝰ clericoꝛū: vt ſecre
te tractēt cū fiſcali: vt denūciet̄ clericꝰ. et ſic
pauꝑ clericꝰ hēt redimere vexationē ſuā
q̇ foꝛte vix hēbit: vñ viuat. Propt̄ quod
adiūgit ibidē Anſꝰ. 2ᵒ: ꝙ oꝫ iuſtū prela/
tū attēdere: cuiꝰ ꝯditionis ſit inculpatꝰ. an
videlꝫ ſit dignitatis honoꝛis ⁊ bone fa/
me. ne ſtatī trahat̄ ad iudiciū/ nec publice
ꝯfūdat̄: ſi vocet̄. Sꝫ pꝰ debet accuſatū
ſecreto vocare. ⁊ eū paternalit̄ coꝛrigere
oſtēdēdo illi dulcedinē ⁊ ꝯpaſſionē. ⁊ cū
benignitate veritatē ab eo req̇rere ⁊ fa/
miliariter ⁊ paternalr̄ eū coꝛrigere vt pa
ter. ¶ Tertiuꝫ quod ī dicta littera ponit
Anſelmꝰ: ē: ꝙ epiſcopus omnino obſer/
uet: ꝙ omnes ſuos official̄s habeat ho
mines probate fidei conſcientie et bone
fame. qui dei iuſticiā et populi miniſtrēt
fideliter/ et ſecunduꝫ deum ſeruato hono
re coꝛrectoꝛum. Nam multi cuꝫ coꝛrigū/
tur confuſibiliter: deſperant. et videntes
ſe diffamatos et confuſos: laxant ſe dein
ceps ad peioꝛa. ¶ Quartum quod ibi/
dem ponitur: ē: ꝙ epiſcopus ſi inter ſuos
ſubditos et filios ſpirituales/ maxime ſi
inter clericos oꝛiantur diſcoꝛdie: indila/
te debet eos pacificare. ne comunicent in
peccato moꝛtali/ et ne alijs ſint in ſcanda
lum. ſed potius ī exemplum/ iuxta Chri
ſti cōſilium/ dicentis: Non occidat ſol ſu
per iracundiam tuam.

Quantum ſit bona ⁊ vtilis coꝛrectio. et
contra contemptoꝛes coꝛrectionis.

Hoꝛtat̄ et ibidē Anſꝰ ꝑlatos oēs:
ꝙ libent̄ et iſtāter itēdāt coꝛrectiōi
ſalutifere ſui gregis ꝓ eo et pᵒ: qꝛ dic̄: ꝙ
ē eis valde meritoꝛia. vñ allegat Augu.
dicētē: ꝙ coꝛrectō caritatīa ꝑlatoꝝ/ qꝛ coꝛ
rectos elōgat a pc̄c̄is ⁊ dat eis viā ⁊ glo
riā: magni ē meriti apud deū. Et allegat
illud ꝓuer. xxiiij. vbi ſic: q̇ arguūt: lauda
būt̄. ⁊ ſuꝑ eos veniet bn̄dictio. Et ꝓuer.
xxix. q̇ coꝛripit hōieꝫ: magnā grāꝫ īueniet
apd deū. maioꝛē q̄ꝫ q̇ ꝑ ligue blādimēta
decipit ꝓximū. Et hic dic̄ gloſa hilar. ꝙ
adulatoꝛes tāq̄ꝫ viſibiles demones ſūt ſū
mi hoſtes aīaꝝ ⁊ ſyrene diaboli q̄ dulce
dine vocis alliciūt hōies ad pc̄c̄a. quos
poſtea trahūt ad moꝛtē. iſtos deꝰ deputa
uit ad ſūmas penas īferni ſic̄ dic̄ remigiꝰ
exponēs illud ſapie pᵒ: q̇ loq̇t̄ iniqua nō

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pōt late/ ſic ꝑteribit illū corripiēs iudiciū
.ſ. mortis eterne. Propt̄ hᵒ hn̄t multū tie
re ꝯtēptores correctiōis ſalutifere. q2 cō
tēnūt magnū bonū ꝓpꝛiū ⁊ viā ſalutis. ad
quā recte dirigit ſacta correctio. Jcc irco
dr̄ ꝓuer. xx. qui odit icrepatōes: īſipiēs ē
Et. xv. dr̄: nō amat peſtilēs eū: q ſe corri
pit. Et eccaſti. xxi. q odit correctionē: veſ
tigiū ē pc̄c̄oris. ſ. magni ⁊ obſtiati i pc̄c̄is
ſuis. vn̄ magnitudo ⁊ multitudo pc̄c̄oꝝ di
ſpoſitio ē maxia ad ꝯtēptū correctōis iux
ta illud xp̄i/ ioh. 3. dicētis: hᵒ ē iudiciū. i. cō
dēnatio hōinū. ex hᵒ ꝓcedit: q2 lux. i. corr̄
ctio ſalutifera venit i mūdū. ⁊ dilexerunt
hōies magis tenebras q̄ lucē. erāt eīꝫ o
ꝑa eoꝝ mala. oīs aūt q male agit: odit lu
cē. i. correctionē. ⁊ nō venit ad lucē. vt nō
arguāt̄ opa ei⁹ Ubi Johānes os aurei
hōies repbi argui nolūt. ne videant̄. q2
ſupbi ſūt. ⁊ hūiliari nolūt ad correctionē
Vn̄ ꝯtēpt⁹ correctiōis aut ꝓcedit ex mul
titudie ⁊ magnitudie pc̄c̄oꝝ (vt xp̄s hic i
nuit: aut ex regnāte i talib⁹ craſſa ſupbia
aut ex ꝯtēptu ꝓpꝛie ſalutis. ſꝫ freq̄nter acci
dat ex ſbtractiōe diuie grē. ſic innuit ſalo
mō eccaſt. vij. dicēs: nemo pōt corrigere
q̄ꝫ de⁹ deſpexit. Or dic̄ hila⁹: a deo derelict⁹
iā nō pōt corrigi. dicēte dn̄o: ſiñ m̄ nichil
poteſtis facere. Corrigi aūt a via peſſia
⁊ ad deū ꝯfugere donū ē magnū dei. Se
quit̄ ibidē: cū gᵒ vides te icorrigibilē: do/
leas. q2 i via mortis es/ ⁊ a deo derelict⁹:
⁊ ad etn̄as pēas deputa⁹. iuxta illud ecca
ſti. xxvi. A iuſticia i pc̄c̄ꝫ de⁹ parat illū ad
rūpheā. vbi gloſa: tal̄ ē: q deo oblito ⁊ e⁹
correctōe omiſſa i pc̄c̄o firmat̄. De ſic ꝑ
tinacib⁹ i ꝯtēptu religionis dic̄ ſcriptura
ꝓuer. xxviij. viro q corripiētē ſe dura cer
uice ꝯtēnit: repētin⁹ ſupueniet iterit⁹. vbi
Remigi⁹: hic attēdat ꝓcax ꝯtēptor corre
ctōis: q2 repētine morti dānat⁹ ē. Nō ſis
igit̄ ꝓteru⁹ correctori tuo a deo trāſmiſſo.
q2 angel⁹ dei te ad bonum reducens eſt.

Quod correctio eſt ſpecies iuſticie et o/ /pus caritatis.

PLutarch⁹ i tractatu de iuſticia pōit
correctionē eē ſpēꝫ iuſticie quā bn̄e
correct⁹ dꝫ diligere et ſp̄ amplecti ⁊ vene
rari. Et ꝓbat ꝑ illud ꝓuer. vi. vbi dr̄ ſic:
Via vite increpatō diſcipline. Jō Eſa.
xxviij. dr̄: Corripies m̄: et viuificabis m̄
Et ibi oſtēdit etiā tria gen̄ra elemoſina/
rū. ſ. dare egēti corporalr̄. ſcdā dimittere
iniurias. tertia caritatiue corrigere delin/
quētē. dicēte Greg⁹: q2 nullū ē apud deuꝫ
mai⁹ ſacrificiū q̄ꝫ zel⁹ aīaꝝ. Scdo oñdit
q2 ſūt aliq. q correctionē vix vnq̄ꝫ recipiūt
q ſūt magni pc̄c̄ores ⁊ iueterati i magniſ
pc̄c̄is: i qb⁹ fere ꝑdit̄ oīs hūana correctō
Et allegat illud ꝓuer. ij. Peruerſi diffi
cile corrigunt̄: iō ſtultoꝝ infinit⁹ ē numer⁹
vꝫ ꝯtēnētiū oēꝫ correctionē. Jō ibidē ta
lib⁹ ꝯtēptorib⁹ correctiōis diuia ſcriptā
ꝯmiat̄: q2 eos nō exaudiet dn̄s: cū repēti
nus interit⁹ ſupueniet eis. ſed permittet
eos ire in damnationem.

Quilibet poteſt corrigere alterꝫ ſuo tē/ pore et loco.

CRiſoſto⁹ ſup Math. ponit: q2 cor
rectō debet extēdi ad oēꝫ gētē ⁊ ſta
tū. vn̄ licitū ē maiores corrigere: ſi a vita
te exorbitēt ⁊ a iuſticia vite. rō eſt: q2 oīs
forifaciēs ē iuſticie ſbiect⁹/ et i hᵒ mīor iuſ
to. ⁊ ꝑ ꝯñs iuſt⁹ pōt eū corrigere/ vigore
iuſticie correctiue. q ē ſpēs iuſticie ſūpte i
cōi. Ad hᵒ hēm⁹ exēplū: nā paul⁹ corripu
it petrū faciētē ꝯuerſos ad fidē iudaizare
vt pꝫ ad galat. 2. Jdē pꝫ de Athanaſio
corrigēte Leonē papā errātē/ ⁊ de multiſ
alijs. Predicator etiā vbi dei ꝯſtitut⁹ eſt
ad oēs auditores ſuos corrigendos. q2
oīb⁹ tunc dn̄at̄. q2 dic̄ tali dn̄s illud Hie
re. pᵒ: Ecce ꝯſtitui te ſup gētes ⁊ regna
vt euellas ⁊ deſtruas erradices ⁊ plātes
Et Ezechiel̄. 3. Ecce fili hōis ſpeculato/
rē dedi te domui iſrl̄. Et eſaie. lviij. Cla
ma ne ceſſes. quaſi tuba exalta vocē tuā
⁊ ānūcia ꝑplo meo ſcelera eoꝝ/ et domui
Jacob peccata eorū. Si ergo correctio
ſe extēdit ad ſūmos pōtifices: ſimiliter ꝑ
p̄dicatores ⁊ penitētiarios ⁊ caros ami/
cos vſq̄ꝫ ad impatores ⁊ reges. ⁊ multo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

magis ſe extẽdit ad oẽs ĩferiores. Et hoc
oſtẽdit Chriſtus: cũ ĩ vbo generali dixit:
ſi peccauerit ĩ te frater tuus: corripe illũ ⁊c.
Cõſtat aũt: ꝙ oẽs fratres ſumus ĩ Chriſ
to. vt dic̃ Ap̃ls. Nullus enĩ ꝑ quãcũqꝫ dig
nitatẽ amittit hic ĩ via nomẽ ꝓximi. In
ſpãli aũt ſcriptura nõiat aliquos eẽ corri
gẽdos vt filios. Eccaſtici. vij. dr̃ ſic: ſi fi
lij tibi ſint: erudi illos a puericia ſua. Et
eccaſtici. 30. Tũde latera eius: dũ infãs ẽ
ne forte ĩduret: ⁊ nõ credat tibi. Uñ ecca
ſtici. 2. dr̃: ꝙ ↄfũdi dꝫ hõ de multis. ſpãlr
de filio ĩdiſciplĩato. nã ſic glia pr̃is ẽ filius
ſapiẽs: ita ↄfuſio ẽ patri hr̃e filiũ ſtolidũ
⁊ ĩſenſatũ ex culpa patris. Uñ (ſic dic̃ tul
lius: Quidã horror ẽ mẽtẽ ſapiẽtis excru/
ciãs: videre filiũ ĩmorigeratũ/ parẽtibus re
bellẽ/ ꝓcacẽ/ ⁊ ĩ malis obſtinatũ. Sũt (in
q̃t) q̃dã parẽtes ĩfelices ⁊ effeminati ⁊ ſic
carnal's ĩ amore filioꝝ: ꝙ q̃tũcũqꝫ male
agãt: nõ pñt eos nutrire ñc erudire ĩ bo/
nũ. imo mala eoꝝ opiũt/ defendũt/ ⁊ excu
ſant. ⁊ deus punit eos ĩ fine. qꝛ tal's mali fi
lij ſũt parẽtibus ĩobediẽtes irreuerẽtes ĩcõ
patiẽtes. imo ſunt eos depauperãtes vi/
tupãtes ⁊ deſolãtes vſqꝫ ad mortẽ. ⁊ hoc
pmittit deus ĩ penitẽtiaꝫ maloꝝ parẽtũ. vñ
ſic dic̃ Tullius: tales filij magnã hñt ma/
teriã q̃relãdi apud deũ de tãmalis parẽti/
bus: q̃ eos nutrierũt/ ⁊ erudierũt nõ ad deũ
nec ad bonos mores: ſꝫ ad oẽs ribalda
riã. ꝓpt̃ quã finalr̃ vadũt ad furcã ⁊ poſt
ad ĩfernũ. vbi ſemp maledicũt pẽtibus ſuis
Scriptũ ẽ: q̃ pcit virge: odit filiũ ſuũ. qꝛ
vga vita ẽ pueri ⁊ corona. Jõ dr̃ ꝓuer.
22. Stultitia ligata ẽ ĩ collo pueri: ſꝫ vga
diſciplĩe purgauit illã. Et Boetius de ſco
laſtica diſciplina: Filiũ nõ pcutias ĩ ca/
pite/ nec ĩ facie: ſꝫ cũ vga ĩ natibus ⁊ dorſo
⁊ ſic generabis ĩ eo rationẽ timorẽ ⁊ pru
dẽtiã ⁊ moꝝ decẽtiã. Uñ ꝓuer. 22. Ado/
leſcẽs iuxta viã ſuã etiã cũ ſenuerit: nõ re
cedet ab ea. qꝛ quod noua teſta capit: in
ueterata ſapit. Jõ dic̃ ſcriptura eccaſtici
xxv. Que ĩ iuuẽtute nõ ↄgregaſti: ĩ ſenec
tute quomodo repieris. quaſi dicat: ꝙ nõ. Jõ
corrige filiũ: dũ puer ẽ: ⁊ erit bonus ĩ ſenec
tute ſibi ⁊ tibi. It Johãnes os aurei: tã
precioſa ẽ correctõ: ꝙ ꝓficit oĩ ſtatui ⁊ gẽ
ti. nã ꝓficit tibi multũ: ſi te a tuis defectibus
⁊ inſolẽtijs ſecretis ⁊ publicis corrigas.
Uñ ſi dederis aĩe tue ↄcupiſcẽtias eius: fa
ciet te gaudiũ inimicis tuis. Proficit eti
aꝫ tibi: ſi corrigas prudenť vxorẽ familiã
⁊ oẽꝫ pſonã iuxta ↄditõeꝫ ſuã/ ſuato modo
prudẽti/ ſpãlr ĩ ſecreto: potiſſime cũ pcťm
ẽ ſecretũ. cũ aũt ẽ publicũ: qꝛ plus teneris
deo et virtuti ꝙ ſeni: tũc ſenẽ nõ dubites
fortiter arguere/ iuxta qualitatẽ delicti. cũ
aũt dixit Ap̃ls: ꝙ ſenẽ ne increpaueris: ĩ/
telligẽdũ ẽ: cũ ſenex peccat occulte ⁊ corre
ctus portat patienť. als dure debet ĩcrepari
qꝛ peius edificat peccãdo ꝙ iuuenis. imo
deus tales ſenes odit ⁊ notabilr̃ iuxta illud
eccaſtici. xxv. Tria ſũt: q̃ odit deus: vꝫ pau
pẽ ſupbũ/ diuitẽ mẽdacẽ/ ſꝫ vltimũ plus. ſ.
ſenẽ fatuũ ⁊ inſenſatũ. Jõ Daniel nullã
reuerẽtiã dedit malis ſenibus ⁊ iudicibus iſrl'
diffamãtibus ſuſãnã. imo illos publice cõ/
dẽnauit ad mortẽ. Et hoc eẽ fiẽdũ ſuo lo/
co oſtẽdit oĩpotẽs deus: dũ ꝑ aſinã corrĩxit
Balã ꝓphãꝫ errãtẽ ↄ ꝓpłꝫ dei. ſic ⁊ modo cor
rigit aliquos prauos ſenes ꝑ cõpoſitos
iuuenes ⁊ deuotos. Quomodo etiã corrigẽdus
ſit proximus: vide late eccleſiaſtici. xix. et
in multis alijs locis ſcripture.

Quomodo ſancti patres amabãt correctõeꝫ.

Multũ enĩ ꝓuocat nos ad correctõ
nẽ multiplex ⁊ viuax correctio pa/
trũ. Conſidera: qualr̃ ſancti patres corri
gebãt ſe. Uñ dic̃ bernardus ꝙ prudẽs vir ſui
debet eẽ corrector. qꝛ correctionẽ illã deus
multũ acceptat. Exẽplũ: mouit te ſp̃s ſup
bie: ĩdilate te hũilia iuxta ſupbiã tuã. mo
uit te ſpiritus furie contra proximum ſta
tim ſtude humiliare te illi/ etiam vltra cõ
dignum. mouit te etiaꝫ ſpiritus auaricie:
ſtati ĩ ↄtrariũ te liberalẽ exhibeas paupi
ꝓpter Chriſtũ. Mouit te ſp̃s fornicatõ
nis ⁊ ĩmũditie: ĩdilate te diſciplina ieiu/
nio/ ⁊ alijs penis te afflige. ne te ſũmus iu
dex hẽat plus punire. q̃ magnas penas in
purgatorio parcit ꝓ modicis hic volũta
rie aſſũptis. Uide etiã Moyſẽ: quot mi/

(c) 2006 Ministerio de Cultura

lia hominū īterfecit ꝑ adoratōe vituli. ex
odi. 32. Uide qualr̄ Aarō ſūmū ſacerdo
tē occulte puniuit. Et dico occulte: qꝛ ſū/
mꝰ ſacerdos fuit. Uide numeri. xxv. Fi/
nees q̇ ꝑncipē zābi cū madianita ſimul ī
vīdictā dei vno ictu interfecit. Et ꝯſidera
q̄tū de illā mortē pōderauit. Uide Jo/
ſue: qualr̄ interfecit Achoꝛ. et oīa ſua cō/
buſſit. qꝛ ꝯ dei ꝑceptū de anathemate ac/
cepit. Silr̄ Jeu interfecit oēs ſacerdotes
Baal. 3º Regū. 10º. Silr̄ Macharias ī
terfecit iudeū ſacrificātē idolis. Et maca
beoꝝ. 2º. qualr̄ etiaꝫ zelus coꝛis ferbuit
inter paganos. Uide Policratū/ imo ꝛ
Auguſtinuꝫ de ciuitate dei ī multis locis.
Chriſtꝰ etiā q̄to zelo corripuit phariſe/
os ꝛ pōtifices legis. vide Matth. xxiij. ī
multis etiā alijs locis. Et Johā. 3º. qua
liter excluſit a tēplo dei emētes ꝛ vēdētes
ꝛ nummulariorꝝ effudit es. Et multa fecit a
lia oſtēdētia zelū correctiōis ꝛ gloriā pa
tris ſui/ et ī ſalutē aīaꝝ illoꝝ: qui eū vide
bāt ¶ Ecōtra ꝯſidera: quoꝰ ꝑpter defectū
correctionis q̄ta mala ſūt ſecuta. Uñ pº
Regū. 3º. qꝛ Heli nō correxit filios ſuoſ
ipſe turpiter moꝛtuꝰ ē ꝛ filij. ꝛ ablatū ē ſi/
bi ꝑpetuo ꝛ ſuis pōtificatꝰ ī ꝑplo dei. Si
milr̄ qꝛ Dauid nō correxit Adoniā: a ſa
lomone interfectꝰ ē. ꝛ ſic de multis alijs.
Uñ prouer. xxix. Puer q̇ dimittit̄ volū/
tati ſue: ꝯfūdit matrē ſuā. Quia dic̄ mar/
cialis poeta: q̄ hº videmꝰ ſepe: q̄ vidue
q̄ peſſime nutriūt filios: inueniūt eos tan
dē ſibi ꝯtumaces ꝛ inobediētes. quod ꝑ
mittit deꝰ ī penā pc̄ci eaꝝ. qꝛ noluerūt eoſ
corrigere: qñ ſtultizabāt corā eis. Jdeo
dic̄ iſte: q̄ raro puer nutritꝰ a muliere eſt
bñ moꝛigenatꝰ/ nec obediēs et reuerens
matri ſue. Patres etiā huiꝰ tp̄ꝛis ita infa
tuant̄ ī amoꝛe filioꝝ q̄ recte ita ꝑdūt eoſ
pluſq̄ mulieres. qꝛ ſic bonitas et prudē/
tia ꝛ zelus virtutū receſſit ab hōibꝰ: ita di
miſerūt diuinū honoꝛē/ et filioꝝ eruditio
nē. quod deꝰ recōpēſat eis ī malicia filio
rū. q̇ patres nō honoꝛāt/ nec diligūt/ nec
memoꝛāt/ nec curāt de eis ī vita/ nec poſt
moꝛtē. Uñ dic̄ Beda: q̄ grauiſſime pec
cāt parētes ī deū ꝛ ī filios: cū eos non nu
triūt/ nec erudiūt ī dei timoꝛe/ nec ī parētū
reuerētia ꝛ honoꝛe. Merito igit̄ hñt eoſ
poſtea ſui punitoꝛes. Ecc̄aſtici. xxij°. di
ſic: Cōfuſio patris ē de filio īdiſciplnato.
Et. xli. di de patre impio: Cōquerūt̄ filij
qꝛ ꝑpter eū ſunt ī tormēto. Patet de filijs
Sedechie regis iuda: q̇ ꝑpt̄ malū patreꝫ
fuerūt decollati oēs ſex ī preſentia eiꝰ in/
bēte Nabuchodonoſoꝛ. Eſaie. xli. di: ꝑ
parate filios eiꝰ occiſioni ī iniq̄tate patꝝ
eoꝝ. Corrigende etiā ſunt vxoꝛes. nō tn̄
tractāde vt famule vl̄ captiue. ſꝫ vt dilec
te ſoꝛoꝛes. ꝛ ꝑmo v̇balr̄ ꝛ ſecrete ꝛ curia
liter: anteq̄ ad rigoꝛē ꝓcedat̄. vt dic̄ Po
licratꝰ. Silr̄ familia/ ꝛ oē nobis ꝯmiſſuꝫ
quod vtit̄ rōne. ꝛ hº ſꝫ dignitatē pſone ꝛ
rōnis vſuꝫ/ ꝛ ſꝫ exigētiā delicti. Et nūq̄ fi
at correctio ī furia. ſꝫ ī māſuetudine. Jō
pſalmiſ: Corripiet me iuſtꝰ ī miſericoꝛdia
Gloſa: ꝛ hº ē tolerabiliꝰ poꝛtādū q̄ adu
latio. q̇ ꝓuocat ad caſū. Jdeo ſequit̄ ibi
ibidem: Oleum autem peccatoꝛis non ī
pinguet caput meum.

Quanta bona facit correctio.

ORigenes ſup leuiticū: Precioſa ī
q̇t: fratres ē ſancta correctio. qꝛ fa
cit hōinē ſapiētē. Prouer. xix. Uirga at
q꜖ correctō tribuit ſapiāꝫ. Ubi Ambroꝰ
Correctio ī diſciplinato generat verecū
diā ꝛ timoꝛē. ex q̇bꝰ hō erudit̄/ ꝛ fit ſapiēſ
¶ Lodobar rex teſſalie vidēs filiū inue/
recūdū/ ꝛ nō timētē/ ꝛ īmoꝛigenatū dixit:
Auferatis ab eo inſtructoꝛes preſentes:
ꝛ date illi nouos ꝛ ſapiētes: ꝛ mutabi̇t to
tꝰ. quod ꝛ ſic factū ē. et fuit puer ille ex tūc
bone indolis ſapiēs ꝛ moꝛigenatꝰ. vt re
fert hyſtoꝛia oriētal̄. ¶ Sc̄do dic̄: q̄ cor/
rectio ꝑducit hōinē ad vitā v̇tuoſā. q̄ ſū
me ē deſiderabilis. Uñ (vt iſte dic̄) correc
tio generat verecūdiā. verecūdia aūt tīo
rē. ꝑncipiū aūt̄ bōe vite tioꝛ dei ē. vt dic̄ pſ.
¶ Gregꝰ turonēſ: Nonne ſūme expedit
frenetico ligari/ ꝛ litargico excitari/ ꝛ furi
oſo claudi: ſic expedit homini erranti cor
rigi. ne diſſoluatur ad mala alia infinita
et ſic fiat ſaluus. Unde virga Moyſi q̄

(c) 2006 Ministerio de Cultura

terribilia fecit: ad vltimū ī arca dei ē loca
ta. ſignificās ꝙ correctio multū pficiens
meret correctorē poſt hanc vitā pducere
ī celū. Tertio elongat hominē a vicijs.
et dat ſuūpſiꝰ notitiā. vt ſe cognoſcat / et
turpitudies ſuas abhorreat. quod ē ma
gnū donū dei. Unde eccl'aſtia dicit: Dili
gēter cognoſce vultū peccatoris tui. glo
ſa. i. ꝯſcientiā tuā ꝛ vitā. Nā infelix ē: qui
ſui nō hēt notitiā / nec curat hēre. Unde
narrat iſte doctor: ꝙ Forſeus archiepſ
bracharenſ erat multū odioſus quibuſ/
cūqꝫ circūſtātibꝰ eū / ſpecialiter p ſeruitori/
bus ſuis. erat enī fere totꝰ timidꝰ corde ꝛ
de nichilo ꝛſbito turbaꝰ. hō multū ingra
tus ſeruitoribꝰ ſuis / ꝛ auarꝰ. Et venit ad
eū quidā ſeꝰ dei vocatꝰ Macharius / ho
mo magne ſanctitatis. ꝛ religiōis. ꝛ fin/
gēs ſe hēre loqui ſecū familiariter: ſic pru/
denter correxit eū et dulciter: ꝙ ſtatī facta
ē manꝰ dñi ſup eū. ꝛ vidit clare defectꝰ ſu/
os / ꝛ correxit ſe multū / benedicto Maca
rio eū ſepiꝰ viſitāte. Dicꝰ aūt archiepūs
dixit ī fine ſuoꝝ dieꝝ circūſtātibꝰ eū: Be
nedictꝰ ſit a deo Machariꝰ ꝛ ſancta cor/
rectio eiꝰ. qꝛ damnatꝰ fuiſſeꝫ alias. ꝛ ſā/
cta huius viri correctio pduxit me cūꝫ dei
grā ad ſalutem. et ſaluus factus ſum.

Que impediunt correctionem.

Cyrillus ī ſuo antidotario ponit: q
ſunt illa: que impediunt correctio/
nē. ꝛ dicit: ꝙ iſta. Primū ē corrigētis re
miſſio. Unde eccl'aſtici. xviij. Qui remiſſus
eſt ī opibꝰ ſuis: frater ē ſua opa diſcipā/
tis. Debet enī fieri correctio prelati cū fu
rore diſcreto. q oſtēdat potētiā ꝛ rigoreꝫ
tū cū freno prudentie ꝛ timoris dei. Ad ti
tū. 2°: Argue cū oī impio. Gloſa: Ne o/
ſtēdas timorē: dū p deo corrigis. maxīe
ſi hēas preſumptuoſū reſiſtētē ꝛ ptinacē.
oīo talē ſbījcias. nō furioſe: ſꝫ quieta mē
te / cogitās: ꝙ cauſā ducis ſupne ſapiētie
q te faciet oībꝰ ī terrorē. tunc tu nullū tiñ
as niſi ſolū deū. ꝛ ipſe aget: ꝙ oēs alij ti/
mebunt te. Et dicas ī corde tuo illud A
pli: Si deꝰ ē p nobis: qs ꝯtra nos. Et il
lud: Uniuerſi q ſuſtinēt te: nō ꝯfundent.
Dicit hic Caſſiodorꝰ: ꝙ abſurdū eſt aſi
nū preferre equis. ꝛ hoīe ſine oī virtute
ponere ī regimine. Talis enim nullū au
det corrigere. ſemp timidꝰ / ſemp beſtia ī
mētalis. ꝛ bene beſtiā ſe oſtēdit ipē: qui
officiū ſuſcipit regiminis: q clare ſe pci/
pit eſſe nullū / nec hominē alicuiꝰ virtutiſ
Ideo dī eccl'aſtici. vij: Noli eſſe iudex: ni
ſi virtute valeas irrūpe iniqtates. Glo.
Et niſi valeas corrigere: qn oꝫ: oēs tibi
ſbiectos / nulli deferēdo ratione gradꝰ vel
ſtatꝰ. qꝛ act. v. dī: Oportet obedire deo
magiſꝙ hoībꝰ. Et illud: Ita audies p/
uum ſic magnū. qꝛ iuſticia oēs equaliter
reſpicit. vt dicit ibi gloſa. Eccl'aſtici. xiij.
Noli eſſe humilis ī ſapiētia tua. Gloſa:
. i. qn ſapia iudicij omnes equaliter tāgat
ſine pſonaꝝ acceptione. Hilarꝰ: Digni
tas iuſtiae nō vult angulos. ſꝫ ī plateis
clamitat: venite ad iudiciū meū oēs. Iō
dixit Laurētꝰ Sixto pape: Ut quid pa
ter ſb murmure loquaris? Quaſi diceret
ꝙ ī cā dei ſeruus fidelis nō debꝫ loqui te
pide. ſed ſtrenue ꝛ ſine oī timore. Ideo
dixit dñs zacharie. 12. Ponaꝫ duces iu/
da ſic caminū ignis. Gloſa: ſternatuꝫ ce
leſti ſapīa ꝛ timore dei. Eſaie. vi. legimꝰ
ꝙ Eſaias mittēdꝰ ad predicādū tacꝰ ē ī
lingua. ꝛ ſeraphī hñte carbonē viuidū ꝛ
ignitū / ad oſtēdēdū ſꝫ gloſaꝫ: ꝙ q diuīa
hēt loq: ardēter ꝛ prudēter debet pferre ſe
monē. ſic ignis ē ardēs ꝛlucidus. Tepi
dus enī ī factis dei euidēter oſtēdit: ꝙ nō
ē ī caritate viuaci / ꝛ ꝙ ē indignꝰ oī hono
re. nec meret dici miniſter dei. qꝛ ꝯ illū di
cet Chriſtꝰ angelis ī fine: ꝙ nō ē ſuꝰ / nec
de ſua familia. ꝛ publice eū negabit. Le/
gimꝰ eccl'aſtici. xlviij. de Helia: ꝙ appare
bat ī factis dei quaſi ignis. Redēptor eſt
nr̄ talē ſe oſtēdebat phariſeis ꝛſcribis le
gis arguēdo eoꝝ pccā / ſimſ ꝛ ī expulſiōe
vēdētiū ī tēplo. vt pꝫ Matt. 12. Criſoſtꝰ
Qui feruent ꝛ diſcrete corripit hoīe deo
lucrat. quod ē ſūmi meriti. qꝛ ē ī ꝯſpectu
eiꝰ altiſſimū ſacrificiū. Prouerbi. xxviij.
Qui corripit hominem: poſtea inueni/
et. ſ. illum ſibi adquiſitum pro ſpirituali

(c) 2006 Ministerio de Cultura

precio regni dei. Talibus correctoribuſ
dirigebat dominus illud Eſa: Clama
ne ceſſes. quaſi tuba exalta vocem tuam
Gloſa: in feruore ſpiritus ſancti nullum
timendo. Quia ſcriptum eſt in pſalmo:
Dominus dabit verbum euangelizan/
tibus virtute multa. ¶ Item Caſſianꝰ
libro ſecundo inſtitutionum ſic inquit:
Quid infelices ⁊ ambitioſi procurant ſibi
preſidentias ī pditionē aīaꝝ ſuaꝝ? quia
volentes placere oībꝰ/vel timētes offen
dere nullā audēt iuſticiā exercere. De qui
bꝰ Eſaias dicit: ꝙ ſunt vt canes muti nō
hētes ſaturitatē. ſ; potꝰ famē vlterius
ſine ceſſatione acquirēdi. ⁊ ꝑpter hoc ꝯcu
tit cor eoꝝ. ne crimē arguāt quodq; non
enī ſperāt ī deo/nec ī eiꝰ auxilio. ſ; ſemper
trepidāt/et timēt quecūq;. De iſtis dicit
eccl'aſtici. xi: Ve diſſolutis corde. q2 non
credūt ī deo. ideo nō ꝓtegent ab eo. Ex
qbꝰ p;: qualr remiſſio ⁊ tepor correctoris
et preſidentis impediunt correctionem.

Que ſunt alia impedientia correctionem

SEcundo (dicit idē Cirillus) impe
dit correctionem leuitas/diſſolutō
⁊ imprudētia corrigētis. Nullus eni pō
derat vba hōis trufatoris mēdacis. Hi
eremie. xxiij. dicit ſic: Erit ergo onꝰ vnicu
iq; ſmo ſuꝰ. Sermo enī indebitꝰ ⁊ diſſo
lutꝰ ⁊ ſcurrilis notabiliter ē ad magnuū
onꝰ ⁊ vituperiū ⁊ ꝯtēptū ꝑferētis illum ⁊
aufert reuerētiā a correctione ⁊ a corrigē
te. ¶ Damaſcenꝰ aūt ſumarie addit ali/
qua impedietia correctionē. q̄ ſm ipſum
ſunt iſta: videlicet indiſcretio ī correctore
⁊ ſtulticia ī correcto. Quia dic Salomō
Cū dormiēte loquitur: qui narrat ſtulto
ſapiētiā. ¶ Similiter impedit correctio
p occultū dei iudiciū. quo aliqs demereſ:
ne ꝑficiat ſibi: quod audit. De quibus ī
pſalmo: Aures habent: ⁊ nō audiēt. Et
Eſaie. vi: Exceca cor populi huiꝰ ⁊c. Et
hic latet grande et occultū dei miſterium
diuidēs predeſtinatos a preſcitis. ¶ Si
militer ſtulticia impedit. vt ī pueris. ſicut
⁊ malicia ī adultis obſtinatis et incorri/
gibilibus. Sed dicit: ꝙ oro ⁊ cordis hu
militas/et prudēter aduertēs ad vtilita/
tē correctiōis/et ad damna: que ſecū fert
incorrigibilitas: multū diſponūt mētem
ad reuerenter ſuſcipiendā correctionem

Qualis modꝰ debet teneri ī correctione

MOdus corrigēdi ē multū attēdēdꝰ ī
correctiōe. vt ꝑficiat. De hoc Gregꝰ
libro. 2º paſtoral. c. xi. ponit: ꝙ aliquan/
do pcca ſbditorū ſunt diſſimulāda. ⁊ cu;
toto hoc ipſa diſſimulatō [illegible] oſtēdēda
vt reꝰ cognoſcat gratiā ſibi facta ī ſic oc/
cultādo. ¶ Secūdo: ꝙ aliqua vicia ſunt
aperte cognita: q̄ diſtricte ſunt inquiren
da/⁊ mature tolerāda. ⁊ hoc qn̄ nō ē lo/
cus corrigēdi/nec tēpꝰ. ¶ Tertio ſunt a
liqua vicia occulta ſbtiliter indagāda. ⁊
hoc cu; aliqua ſigna apparēt exteriꝰ: qbꝰ
ad ꝑfundū vicioꝝ intrat. ¶ Quarto ſūt
aliqua leuit arguēda. ⁊ hoc cū nō malicia:
ſ; ſola ignorātia vl infirmitate delinquit
Cū enī oēs ſimꝰ peccatores: ideo correc
tor ex ſuis infirmitatibꝰ et defectibꝰ debet
ad alioꝝ defectꝰ deſcēdere. ſic ꝙ ex rigo
re correctionis nō faciat reū quelibet deſ
perare. Vn̄ Apl's dic: Si preoccupatus
fuerit homo ī aliquo delicto: vos q̄ ſpūa
les eſtis: inſtruite illū ī ſpū māſuetudinis
ꝯſiderās teipſ;: ne ⁊ tu tenteris. Gloſa:
nā qui nimis rigide peccatū corrigit: me
ret ⁊ ipſe: cadere ī culpa; ſimilē/ et rigide
ac fortius increpari. ¶ Quinto: ſunt ali/
qua peccata: que ſunt vehementer incre
panda. maxime quādo peccator nō cog
noſcit ſe reum. et corrector qui talia forti
ter negligit corrigere: tot malorum reus
eſt: quot ſua negligentia committuntur.
Et capitulo. 10º. eiuſdem libri oſtendit
qualiter corrector debet ī correctione ad
uertere: ne vicium ſub pallio virtutis oc
cultetur. quia aliquando ſuperbia credi
tur eſſe zelus ⁊ auaricia creditur eſſe pru
dentia/et gula neceſſitas corporis/⁊ diſ/
ſolutio letitia pia. dicitur tarditas matu/
ritas/⁊ prodigalitas eſſe pietas/⁊ remiſ
ſio mititas extimatur.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Alij ſunt modi requiſiti ad correctionē. Et quale debet eſſe conſilium.

Theophilꝰ ſrmōe. vi. Correctio de
bet eē ſuo loco ſeuera maxime ī cri
minibꝰ grauibꝰ ⁊ pſonis defendētibꝰ cri/
mē. Debet etiā eē clemēs. q̃ꝛ vino ꝯiūxit
ſamaritanꝰ oleū. ⁊ vniuerſe vie dn̄i miſe
cordia et vitas. i. iuſticia. ⁊ ſic vt iſte due
virtutes nullatenꝰ ſeparent̃/ ⁊ plꝰ hābeat cor
rectio manſuetudinis q̄ꝫ rigoris. di. xlv.
Licet. ⁊. d. lxxxvi. Odio. ⁊. xxiij. q. iiij. ita
plane. Debet etiā eē fructuoſa. vt aīa de
linq̄ntis q̄rat̃/ ⁊ ad emēdā trahat̃. Debꝫ
eē diſcreta/ ꝯſiderādo pſonā delictū et pe
nas tp̄ꝰ ⁊ locū ⁊ circūſtātias oēs. Ideo ī
fert: q̄ꝫ debꝫ fieri cū ꝯſilio: qn̄ fit ī materia
pōderis ⁊ pſona. ne correctoꝛ hēat peni
tere poſt factum. Ideo correctoꝛ nō ſit p̄
ceps/ neqꝫ nimis acutꝰ/ nec leuis/ nec aio
ſus/ nec abūdet ī vbis maxime paſſiona
tis ⁊ iniurioſis. ſꝫ ſemp hēat deū ante ſe
nec faciliter credat. nec cito acceptet ꝓpoſitū
viſimile. q̃ꝛ ſꝫ Ariſto. nichil ꝓhibet q̄dā
falſa eē ꝓbabilioꝛa q̄buſdā veris. Ideo
facilis ad credendū nō ē bonꝰ iudex/ nec
bonꝰ correctoꝛ/ nec bonꝰ prelatꝰ/ nec bo
nꝰ pnceps. q̃ꝛ ī correctione nō attēdit ad
verū. ſꝫ ad viſimile. Et maxīe deficit: qn̄
ſtatī ⁊ īmobilr adheret pmis informatō
nibꝰ. Et addit dictꝰ Theophilꝰ ſic ī fine
Bonꝰ correctoꝛ ī arduis correctōibꝰ ſēp
agat oīa cū ꝯſilio. q̃ꝛ ſcriptū ē eccaſti. 32.
Siñ ꝯſilio nichil facias. et poſt factū nō
penitebit te. Et ꝓuer. xix. Qui feſtinꝰ eſt
pedibꝰ offendit. ¶ Et notat ibi: q̄ꝫ ꝯſiliū
attēdit. v. Primū ē: q̄d iuſtū. Secūdū ē:
q̄d expediēs. vn̄ nō ſemp expedit ſeq̄ ri/
goꝛē iuſticie. ſꝫ aliqn̄ oꝫ declinare iuſticiā
vl̃ ad diſſimulādū. Tertiū ē facile. vidlꝫ
q̄ꝫ fiat illud: q̄d ē facilꝰ ī materia. Quar/
tū ē: q̄ꝫ fiat id: quod ē certꝰ. Quītū ē: q̄ꝫ fi
at: quod ē tutꝰ ⁊ ſecurꝰ. ¶ Bernardꝰ ſu
p cātica: O tu correctoꝛ attēde ī correctio
ne/ ⁊ ī oī materia ſemp agere ea: q̄ ſentis
vicinioꝛa ſaluti. Eccliaſtici. xxxvij: Ante
omnia precedat te conſilium ſtabile.

Triplex eſt correctio.

Abbas magnꝰ Effrē ſcribēs Po/
licarpo patriarche alexādrino ſic ī
quit: O pat̃ ⁊ cur nō corrigis corrigēdos
tue adminiſtrationi ſubiectos. Nōne ad
correctionē obligat̃ oīs hō: ſi fratrē ſuuꝫ
videat errātē: dicente dn̄o Ieſu. Si pec
cauerit ī te frater tuꝰ: corripe eū. Nō q̄ꝫ ex
ploꝛes vitā alienā et tibi occultā: niſi eēt
ſuſpicio de grādi crimīe. ⁊ tūc talis explo
ratio ptinet ad prelatū. Vn̄ nō oꝫ religi
oſos exire clauſtra ad ſic corrigēdū delin
q̄ntes. Et notat ibidē: q̄ꝫ triplex ē correc
tio. Prima impioſa. q̄ fit impio poteſta
tis ⁊ ī manifeſto. ⁊ hec ꝯcedit tm̄ maioꝛi
bꝰ. vt prelatis reſpectu ſubditoꝝ/ ⁊ patri
reſpectu filioꝝ/ ⁊ magiſtro reſpectu diſci
puloꝝ. ¶ Scd̄a dr̄ correctio ſocialr̄ ⁊ ca/
ritatiua. ⁊ ſꝫ hāc ſbditi poſſunt corrigere
prelatos/ ⁊ īferioꝛes ipſos ſupioꝛes. xiij
q. iij. Si aūt. Tertia ē temeraria. q̄ fit cā
īfamādi alterū. ⁊ hec nulli ꝯcedit̃. ¶ No
tat ibidē doctoꝛ iſte: q̄ꝫ cū ſbditꝰ corripit
prelatū vl̃ pſonā reuerētē: debet facere cū
māſuetudine ⁊ reuerētia. Idō dicit Apl̄s p̄
ma ad Titū. iiij. Senioꝛē te nō increpa
ueris. ſꝫ obſecra vt patrē. Ideo Dioni
ſiꝰ arguit Demofilū. q̃ꝛ ſacerdotē corri/
puerat irreuerēter eū ꝑcutiēs/ ⁊ de ecc̄a eij
ciēs. ¶ Notat tm̄: q̄ꝫ vbi immineret picu/
lū fidei: tūc eēnt prelati a ſbditis publice
arguēdi. ſic Paulꝰ ſbiectꝰ Petro ipꝫ ar/
guit publice/ ꝓpt̃ imminēs piculū ſcādali
ꝯ fidē. vt pꝫ ad galatas. ijº. ¶ Addit et̃:
q̄ꝫ cū prelatꝰ excedit ignoꝛāter ī puniēdo
ſbditos: nō tenet̃ ab eis veniā petere. ſꝫ
a deo. Si aūt excedat ſcient̃: tūc tenet̃ ve
niā petere. q̃ꝛ dicūt hic iuriſte: q̄ꝫ talis p̄/
latꝰ tenet̃ ad actionē iniuriaꝝ. ff. Ad legē
aquileā: Quēadmodū. parraº: Magiſ/
tratꝰ. ¶ Hoc idē ponit Augꝰ ī regula. et
dicit: q̄ꝫ q̄ntuplex ē dr̄a prelatoꝝ. nā ſi pre
latꝰ corripit ⁊ punit aliq̄ꝫ ſine cā: tyrānꝰ ē.
ſi hēt cāꝫ: ⁊ modū nō excedit: ſꝫ punit ſcdm
ꝯdignū: ſic ſeuerꝰ ē. ſi aūt excedit modum
aut punit plus: q̄ꝫ culpa exigit: ſic eſt cru/
delis. aut minus punit: et hoc ex cauſa: et
ſic ipſe pius et clemēs eſt. Unde ſanctus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Aug⁹: Sine plectẽdo ſiue ignoſcẽdo h⁹ ſolū bñ agit: vt vita hominū corrigatur. xxiij. q. v. Prodeſt. Sȝ ſi ſine cauſa prelat⁹ mi⁹ puniat: ſic ē negligēs ⁊ remiſſus

Alij debent et tenentur corrigere ex offi/cio: alij ex caritate. ⁊ monitio debet precedere denunciationem et punitionem.

DUrād⁹ vo li°p°i tractatu de correctione. q. x. ponit et dic: ꝙ aliquis tenet corrigere alterū ex officio/ aut ex caritate. ſi aūt ex officio: ſic ē prelat⁹. aut er/go prelat⁹ ſcit ſbditū peccaſſe venialiter ⁊ ſic nō tenet eū corrigere: aut mortaliter tūc aut peccatū ē occultū: ⁊ ſic tātū tenetur eū corrigere ſecrete. ſi manifeſtū ſic: ꝙ ꝓ/bari poteſt/ et nō hēt multitudinē ſibi cōſentiētē: tenet eū corrigere. ꝗꝛ h⁹ negliger cū poſſet pturbare puerſos: eſſet eos fouere. d. lxxx. Error. Sȝ ſi multitudo ſibi ꝯſentiat: ſi nō timeatur ſcādalū: ſic nō eſt parcēdū multitudini. Si timet: ⁊ multitudo vult peccatū defendere quaſi ex auto/ritate: tūc nō ē parcēdū multitudini. de penitētia. d. i. c. p°i fine. Si aūt multitudo nō vult pcc̄ȝ illud defendere: ſic parcēduȝ ē multitudini. ſic tñ ꝙ caporales/ ⁊ q̄ fuerūt magis cā delicti: puniant. extra de cle/rico excōicato: Latores. Uel illi q̄ vidētur ſpūaliores: debēt pre ceteris āmone/ri: ꝙ ceſſent. vt p eos alij facili⁹ ad penitētiā inclinent. Et hec punitio coactiua p̄latoꝝ nō debet dimitti ꝓpter turbationem ei⁹: q̄ corripit. ꝗꝛ ordinat ad bonū cōe. et ſi correct⁹ ſpōte nolit emēdari: emēdād⁹ ē p penas. vt a pcc̄is deſiſtat. Si etiā ſit incorrigibilis: etiā debet ſic puniri: ſic dcȝ ē. ꝗꝛ p h⁹ puidet bono cōi dū ſuat ordo iuſticie. ⁊ exēplo vni⁹ alij terrent. Uñ in/dex nō omittit facere ſentētiā ꝯdēnatōis i peccātē ꝓpt timorē turbationis ei⁹ vl a/micoꝝ ei⁹. ¶ Hic nota: ꝙ monitio debet ſemp precedere denūciatōeȝ ⁊ punitionē ſic pȝ extra. de iudicijs Nouit. Et extra de accuſationib⁹: Si quis. Et ibi multa de h°i gloſa. De iſta etiā materia loquitur Thomas i ſcdā ſcdē. q. 33. articulo. vij°

Doctrina etiā Chriſti Matt. xviij. c: ꝙ pmo frater ſolus corrigat et moneat p⁹ pcc̄ȝ. ſcdō vocet corā teſtib⁹. tertio reueletur iudici. ⁊ quarto hēat vt incorrigibil ⁊ malus. Ubi Raban⁹ ſic dic: Sūt qdaȝ indiſcreti prelati ⁊ penitētia magna dig/ni: q̄ pcc̄a ſb ſecreto eis nota ſine monitōne puniūt ⁊ alijs reuelāt. q̄ pmo ſūt ꝓdi/tores denūciato: dū ei⁹ ſecretū alijs ꝓdūt ſcdō ꝯmittūt graue pcc̄ȝ: dū precepto xp̄i obuiāt. tertio diffamāt reū: qȝ ex caritate tenebant occultare. quarto eū deſperationi exponūt: dū ſepe peccoꝛ ſi ſua reuelet pcc̄ȝ laxat ſe oī crimine deſperās: ꝙ nō poſſit ad famā bonā ꝑditā reduci. Ideo dicit hic Raban⁹: Tales prelatos ſic impru/dētes nō debet tolerare ecc̄a: dū ꝯ caritatē impudenter agūt/ et alijs facere nō dubitāt: quod i ſeipſis fieri deteſtant. Uñ ꝓ ſtatu legis nature q̄libet tenebat ad celādum ſecretum: multomagis igit ꝓ ſtatu legis gratie eſt ſtrictus.

Summe debet eſſe prelatus cōſeruator pacis et ſecretus.

SUmmope tenet prelat⁹ cōſeruare pacē i ſuis filijs ⁊ ſbditis. cū pax ſit op⁹ iuſticie. vt dic eſa. et etiaȝ paſtorale officiū ad pacē tēdat ⁊ ad iuſticiā vite. ſic dic Ambro⁹ ſup Lucā. Cū g° prelato ſecrete refert defect⁹ alicui⁹: ſūme debet cuſ/todire ſecretū. ne ſibi delatus diffamet/ ⁊ ne delat⁹ moueat ad odiū ꝯ informāteȝ ſeu accuſantē. ꝓpt talē eni reuelationē ſe/creti multa mala poſſunt ſeq. q̄ oīa hēt exordiū ex imprudentia reuelātis. Ideo dic Hylari⁹: ꝙ ad ꝑfectionē prelati imo ⁊ cuiuſlibet ꝓbi viri ꝑtinet tenere ſecretū ſibi ꝯmiſſuȝ. ⁊ ꝯ caritatē facit: q̄ tale ſecretū ſbito miſſuȝ reuelat. quod ſ'ȝ doctoꝛs debet intelligi: qñ ex tali ſecreto nō timet leſio fidei/ vl reipublice ſbuerſio/ vel ſa/cre ꝯfeſſionis reuelatio. Ideo nō paſſiȝ debet vir prudēs recipe i ſigillo ꝯfeſſio/nis quodlibet ſibi dictū ſȝ ſolū illa: q̄ predictis trib⁹ nō preiudicāt/ neqȝ obſtāt. et talia debet fidelr cuſtodire. Turpiſſimū

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ei prelato: ꝙ ipſe reuelet ꝯmiſſa ſibi ſe/
creta. ¶ Ad ꝑncipale igit̃ ꝓpoſitū reuertē
do dico: ſic dic̃ Beda ſup Lucā. videlꝫ
ꝙ ex caritate tenet̃ etiā nō prelat⁹ primū
corrigere attēdēdo ad ꝑſonā. videlꝫ ſi ſit
capax correctionis/ ⁊ expectādo tp̄s ⁊ lo/
cū/ ⁊ intuēdo ſemꝑ ad emēdationē ipſi⁹
corrigibilis: q̄ deficit. ⁊ tūc fit correctio ex
caritate. q̄ ſꝫ Gregoriū ē deo ſūmū ſacri
ficiū. ¶ Itē Innocēti⁹. iiij. i littera miſſa
Cluniacēſi abbati ſic īquit: Officiū pre/
latoꝝ i eccā Chriſti altiſſimū ē. vñ prela
ti vicarij ſūt apl'oꝝ. Prelat⁹ igit̃ q̄ apicē
expectat premij hr̃e i patria iuxta pruden
tis Jetro ꝯſiliū totaliter ſe debet ꝯuerte i
his: q̄ ſūt dei. vt cult⁹ eccāſtic⁹/ ⁊ ea q̄ circū
ſtant diuinā laudē/ ac oēs ſuos clericos
trahere ad illā. alia aūt debet officialib⁹
fidelibus ſuis ꝯmittere. ſic vt ab eis ꝓce
dat iuſticia libera ⁊ pura et exēplū virtu/
tis i oīb⁹ ſbditis. q2 i h⁰ honorat̃ de⁹ ⁊ ꝓ/
lat⁹: cū ipſꝫ q̄ preeſt circūſtat familia vir/
tuoſa. Debet etiā prelat⁹ attēdere vt ſub
ditos ſi hēat laicos ſupportet dulciter. et
ſit eis pater/ ⁊ nō tirān⁹/ ne nimis auſter⁹
ſeu crudelis. ꝓ quib⁹ ſuis ſtare debꝫ etiā
fortiter. et vbi piculū imminet ſalutis ꝓ
quib⁹ vſq3 ad mortē militare/ eccāſtica iu
ra defendere/ et nullū poſt deū timere/ liti
gioſos et ꝓcaces ſeu ꝓteruos viriliť hu
miliare/ amātes deū honorare/ a ſuis oēꝫ
ſymoniā quaſi mortē excutere/ ⁊ barate/
rias inqrere/ ⁊ excludere latētia mala/ or
dinādos diligent̃ examinare ſeu exami/
nari facere/ neq3 ignorātib⁹ curā comitte
re aīaꝝ/ nec curatos vt ſtēt extra ſuas ec/
cleſias licētiare/ nec ꝓ hñda pecunia de/
bet eccleſias viſitare/ ſꝫ ꝓ ſola reuerētia
dei oī tp̄re laborare/ i oīb⁹ ſe exēplū oīuꝫ
prebere/ ſine oī ſcādalo viuere/ ſecularia
negocia fugere/ niſi q̄ ꝯſcīa ⁊ neceſſitas
vrgēt/ curias dñoꝝ fugere/ paupib⁹ xp̄i
paſcēdis intēdere maxime ſacerdotibus
quos nullo mō patiat̃ miſabiliter mēdi
care/ amicitiā viroꝝ pfectoꝝ ⁊ deuotoꝝ
hr̃e/ quē oīs mal⁹ debet fugere/ et illi⁹ ter
rorē hr̃e. ſit eni talis vir verax in ſmone
morigerat⁹ ⁊ i cūctis diſciplinat⁹. deuotio
nem et orationem frequentet iugiter. vt
potius videatur angelus ꝙ homo.

Status epoꝝ eſt ſummus i eccleſia/ et
ſemper habet angelum ſpecialē ratione
ſtatus et alium ratione ſue perſone.

PRelat⁹ i eccā Chriſti (dicebat ab
bas daniel) altiſſimum ſtatū tenet
iō merito angelo ꝯpat̃. q̄ aliqñ interpre
tat̃ miſſus. ſic prelat⁹ iſignis a deo vē cre
dit̃ miſſus i ſalutē ꝓpli/ ⁊ quaſi deſtinatuſ
ad terrā de celo. Oñs eni recurſus prela
toꝝ antiq⁹ miniſtris angelicis erāt mixti
Itē ꝯmētator antiqu⁹ ſup angelicā hie/
rarchiā ſic inquit: Quilibet eps i eccā xp̄i
duos hēt angelos ſecū ſemp. pm⁹ dr̄ ꝑ/
ſonalis. q̄ ei aſſignat⁹ ē a deo a natiuita/
te. ſecūd⁹ dr̄ angelus dignitatis. quē illi
altiſſim⁹ ꝯtulit ꝓpť dignitatē prelatōnis.
Sequit̃: O cū quāto timore reuerētia et
tremore debet ſemp viuere prelat⁹ iter ta
les intelligētias beatas ⁊ altas victitās
Et debet aduertere: vt eoꝝ ꝯſilijs obedi
at. ne eas tā excelſas offendat. O cū quā
ta ꝯfidētia poteſt ad eas recurrere i ſua
neceſſitate. maxīe ſi eis placeat/ et i ꝯſpec
tu dñi bñ viuat. O ꝙ ſepi⁹ illi duo beati
angeli ſupplicāt dño ꝓ ſuo alumno. o a
quātis piculis et tentationib⁹ malis euꝫ
liberāt. ⁊ quātū ſuo diſcipulo ſuīūt i vita
maxīe i morte. o quātū iſtis obligat̃ an
tiſtes q̄libet quos poſt deū hēt ſui patrs
pariter ac cuſtodes. O ſi bñ viueret epuſ
inter iſtos glorioſos ſpūs ꝯſtitut⁹: quot
ſentimēta ab eis hr̃et celeſtia. quot delec
tatiōis ſpūs. ⁊ quot ſigna amoris. Sꝫ
inter iſtos duos ſacros ſpūs multi infe/
lices infeliciter viuūt illos offendēdo iu/
giť ſuis cogitationib⁹ peſſimis/ ſuis ver
bis immoderatis ⁊ ſtultis/ ⁊ ſuis operi/
bus turpib⁹ ⁊ damnatis. O mihi qd ta/
les prelati i fine faciēt: qño illos ſibi hoſ
tes cernēt: quos ſūmos amicos ⁊ patreſ
habuiſſe poterāt. O quāt⁹ dolor erit ibi
mētiū. o quāta ꝯfuſio facierū. o irrepara
bilis eoꝝ vita trāſacta i tāta culpa ⁊ ama
ritudine ⁊ i tāta ſui ꝯfuſione ⁊ dolore. A

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tali nequam vita prelatica nos cuſtodi/ at ipſe: qui angelos apoſtatas ad iſtos malos preſidentes torquēdum aſſignat ſeqt̄. Recordet igit̄ nobilis antiſtes q̄ angelus domini eſt. iuxta illud Malachie 2°. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiā et legem requirent de ore eius. quia angelus domini exercituum eſt. Ab eo igitur nō recedat ſtudium diuine legis/ nec doctrina de lege dei: quando requiritur. quia eſt vt angelus poſit⁹ a domino int̄ populos/ eos ad celeſtia erudiens verbo pariter et exemplo. Attendat etiā ad patres precedentes: qui rexerūt Chriſti eccleſiam/ ⁊ eā fundauerūt magnis meritis et exemplis. hec ille. Ex quibus patet tertia pars huius operis. in qua actū eſt: qualiter debet epiſcop⁹ ſuos corriger̄ ſubditos/ pro ſua et eorum procuranda ſalute. Et hec fuit predicta ī pricipio eſſe de officio paſtorali ad oues applicato.

Incipit quarta pars principalis et vltima paſtoralis huius. in qua agitur de ei⁹ premio ſupernali et gloria parata.

Quarta pars igitur huius libri ſequit̄. in qua agitur de epiſcopali premio ſupernali ⁊ gloria parata. Et hoc premium ſeu gloriā declarat tuſculanus epiſcopus in ſua apologia. c. 12. oſtendens: q̄ ex ope ſpeciali ter deputato epiſcopo pōt videri magnitudo premij eius in patria. Eſt (inqt) pontificalis officij opus precipuū reductio plebium ſubiectarum in deum per ſeptiformem influxum hierarchium. videlicet per eruditionem credibilium/ per inſtaurationem virtutum/ per exhibitionē exemplorum/ per interuentionem precū per curationem plagarum hoſtiliū/ per prenunciationem inſidiarū/ et per repulſionem hoſtilitatum. Et hoc ſeptiforme opus epiſcopale declarat ſcriptura ſacra ſub ſeptinominis metaphora. videlicet architecti/ agricole/ paſtoris/ fideiuſſoris medici/ ſpeculatoris/ et ducis. Primo eñ deſcribitur ſub metaphora architecti ipſ pontificale officium propter eruditionē credibilium ſecundum illud corintio. 3°. Ut ſapiēs architectus fundamentū poſui. Quid enī ſunt lapides in fundamēto edificioꝝ domus dei niſi articuli fidei? pro qua predicāda et docenda et fundāda et roborāda maxime debet ſtare ſemper epiſcopus tanq̄ ſapiens architectus et precipu⁹ fabricator domus dei. Huic autem operi circa fidem plantādam maxime correſpondet in gloria facialis dei intuitiua viſio et contemplatio/ tendens directe in dei eſſentiam. in qua ſumme q̄etatur et docetur de omnibus. ac etiam illuminatio. De qua Augu⁹ primo de tri. dixit: q̄ viſio eſt tota merces. i. fundamētum. quod preſupponitur ab omni alia parte beatitudinis. ſic fundamentū preſuponūt omnes partes domus. Hanc viſionem deſiderabat pſalmiſta: cum diceba t Quando veniam: et apparebo ante faciē dei. Gloſa Aymonis: Quia tūc videbis infra illam inefabilem ſanctitatem omne verum/ omne bonum/ omne altum/ omne planū/ omne latum/ omne queque. O domine et quando videbo te. vt infra illam inefabilem eſſentiā poſſim rimari/ et videre altitudinem eternarum productionum/ lectionum/ viſionū rationum/ ac notionum. Ad hanc enim viſionem beatificantem angelos et ſanctos aſſumetur glorioſus epiſcop⁹ p eruditōe ꝓp̄li ſui ī ortodoxa ⁊ catholica fide

Secundo quantum eſt agricola epſ.

Secūdo pontificale officium deſcribitur ſb̄ metaphora agricole. et h° propter inſtaurationem virtutum. quas hic irrigare debet p documēta ſcripturarum/ ſc̄ illud Apli ad corīthi: Ego plantaui: apollo rigauit. Unde dicit Ambroſius: q̄ eccleſiaſticus populus eſt quidā ſpiritualis ⁊ pulcher ort⁹ ⁊ quaſi quedā

(c) 2006 Ministerio de Cultura

paradiſus plantatus et virens multifor
mitate virtutum. Hinc eſt: ꝙ legitimus ī
formator plebium in doctrina morum ⁊
virtutum vreſt epiſcopus: dicitur chriſti
anus agricola. qui ſuo v̄bo et exemplo
multos trahit ad virtuoſe viuēdum. Et
ſignificatur per primum hominem: quē
poſuit deus in paradiſo. vt operaretur ⁊
cuſtodiret illum. prout dicit Ambroſius
ibidem. maxime pertinet ad prelatuꝫ: cui
nō ſufficit operari bonum ī ſe: ſed etiam
cuſtodire vaſa domini. ſ. animas ſibi cō
miſſas ab hoſtibus. ne ī eis perdat̄ pul
chritudo virtutuꝫ. que eſt ſummus decor
ī beatis. ¶ Et huic pulchritudini virtua
li correſpōdet ſanctis epiſcopis ī patria
dei fruitio. i. ſūme amare deum. quod cor
reſpondet ſpecialiter radici virtutum ſꝫ
Auguſtinum. que eſt caritas. Unde ſcḋm
quantitatem caritatis datur vigor fruen
di deo ī patria. ſꝫ quod dicit Auguſtin⁹
ī libro de laude caritatis. vbi dicit: ꝙ ibi
nō conſideratur nec multitudo operum:
nec diuturnitas temporum. ſed principa
liter et directe attenditur ad caritatem. q̄
eſt radix et decor omnium virtutum.

Tertio quantum eſt paſtor epiſcopus.

Tertio deſcribitur officiuꝫ paſtora
le ſub metaphora paſtoris. et hoc
propter exhibitionem exemplorum. ſꝫ il
lud verbum Chriſti poſitum Johānis
x. Qui intrat p hoſtium: paſtor eſt ouiū
et cū ꝓpas oues emiſerit: ante eas vadit
quod quidem facit: cuꝫ eas p ſanctitatis
exemplū precedit. Ideo Petrus cui do
minus dixerat: paſce oues meas: hortat̄
ſeniores ſiue preſbyteros: vt populos ſi
bi ꝯmiſſos tanꝙ facti forma gregis ex a
nimo cuſtodiant. Hec autem eſt forma
ſꝫ documenta ſanctorum: vt quātū paſ/
tor eſt precellens reſpectu gregis: tantuꝫ
vita epiſcopalis ſit ſanctior et ſublimior
vita plebis. ¶ Et huic exhibitioni exem
plorum/ que eſt paſtus clementie robo/
rās thronum epiſcopi regentis populuꝫ
correſpondet ī gloria ipſi ep̄o ſaturitas.
que eſt tertia pars eſſentialis ī patria. de
qua apoſtolus dicit: Credidi: et cert⁹ ſū.
videlicet ꝙ gloria ſibi data nō ſibi defici
et ī eternum. ſed durabit ī ſecula ſeculoꝝ

Quarto quantuꝫ eſt fideiuſſor epiſcop⁹

Quarto officiū epiſcopale diſtribu
itur ſub metaphora fideiuſſoris ꝓ
pter precum interuentionem ad deum ſꝫ
illud Apl'i ad hebreos: Omnis pōtifex
ex hominib⁹ aſſumptus pro hominibus
ꝯſtituitur ī his que ſunt ad deum. vt offe
rat dona et ſacrificia pro peccatis. Igit̄
pontifex agit cauſas hominuꝫ apud deū
Etiam debet agere cauſam dei apud ho
minem ſue cure cōmiſſum. ſcḋm illud tertij
regum: Cuſtodi virum iſtum. qui ſi lap
ſus fuerit: erit anima tua pro anima illi⁹
Propter quod ſapiens dicit prouer. vi°
Fili ſi ſpoponderis pro amico tuo: defixi
ſti apud extraneū manum tuaꝫ. ¶ Et ꝙ
huiuſmodi cura et diligētia ē multum la
borioſa: ideo correſpondet ſibi ī gloria
voluptas et delectatio ſumma. De qua
pſalmiſta dicit: De torrente voluptatis
tue potabis eos. quia apud te eſt fōs vi
te. Et hec eſt quarta pars beatitudinis
eſſentialis angelorum et ſanctoruꝫ. que
notabiliter fulget ī epiſcopis ſanctis / et
qui bene regunt populum dei.

Quinto quantum eſt medicus.

Quinto officium pontificale deſcri/
bitur ſub metaphora medici. et h°
ꝓpter curationem plagarum hoſtiliū. Et
hoc inſinuat Lucas ī parabola illius: q̄
incidit ī latrones. ⁊ ſamaritanus alliga
uit vulnera infundens oleū et vinum.
deſignans p dictum ſamaritanum Chri
ſtum et prelatos tenentes locum eius in
expugnatione viciorum/ ⁊ expurgatione
eoruꝫ. Ideo dicit beatus Jacobus: Si
infirmatur quis ex vobis: inducat preſ/
byteros eccleſie: et orent ſup eum/ vngē
tes illum oleo. ⁊ orent pro eo. ⁊ oratio ſi
dei ſaluabit infirmuꝫ. et ſi ī peccatis ſit: di

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mittentur ei. ¶Hinc eſt q prelatis reue
rendiſſimis hoſtibus viciorũ et tenebra
rum peccatorum correſpõdet prima glo
ria dotis corporis. que eſt luminoſitas.
Nã ſicut dicitur ſapientie tertio: Fulge
bunt iuſti ſicut ſol ĩ conſpectu dei. Et Da
nielis. xij: Qui multos ad iuſticiam eru/
diunt: fulgebunt ſicut ſplendor firmamẽ
ti. Ubi gloſa Hilarij: Quia dignum eſt
vt qui iniuſticias peccatorum deteſtant: ĩ
corporibus ſuis dotentur fulgore maxi/
mo. cuius eſt fulgor firmamẽti .i. celi em
pirei. q̃ fulgore proprio ⁊ agni ⁊ corpo/
rum beatorum mirabiliter illuminatur.
Sic ⁊ sancti prelati qui propter deum ſe li
benter oppoſuerunt peccatis ⁊ peccatori
b⁹ ⁊ malignis: ab omni parte illumina/
buntur/ ⁊ famabuntur/ et publicabuntur
in celeſti curia preclari.

Sexto quantum eſt ſpeculator.

Sexto deſcribitur ſanctus prelatus
ſub metaphora ſpeculatoris. et h⁹
propter prenunciationem imminentium
periculorum. Et hoc ſ3 illud Ezechielis
3° Fili hominis ſpeculatorem dedi te do
mui iſrael. Et ſubiungit: q ſi gladiu3 ſu/
peruenientem .i. pericula a deo cõmunia
hominibus propter peccata: neglexerint
annunciare commiſſis ſue cure: damna
tio illorum requiretur a deo a dicto prela
to negligente. Ubi notat zozinus: q qr
proprium officium prelati eſt predicatio
et informatio populi ſibi commiſſi: ideo
huic officio eſt iugiter vacandum. Un/
de ſic ponitur. d. lxxxviij. c. Epiſcop⁹ nul
lam: vbi dicitur: q predicationis officiũ
eſt eſſentiale et proprium prelatoru3. vñ
officiũ epiſcopi eſt vacare lectioni ⁊ orõ
ni ⁊ predicationi. Ideo Caſſianus ſic ĩ
quit: Predicationis officiu3 includit vi
tã ⁊ ſciẽtiam autoritatem et iuriſditione3
ſuper plebem. Soli autem prelati hñt
hec p ſe ⁊ eſſentialiter. eo ipo quo ſunt p̃
lati: habent autoritatem ⁊ officium pre/
dicandi. Alijs aute3 non conuenit niſi ex
cõmiſſione apoſtolica vel aliorum eccle
prelatorum. Illis enim conuenienti⁹ cõ
mittitur hoc officium ex ratione ſui ſtat⁹:
quorum religionis inſtitutio/ et inſtituen
tis intentio predicatõnis officio plus cõ
cordat. Religionis inquantu3 inſtitutio
quia extraneum videtur omni ſtatui mo
nachorum predicare. quia nec habẽt h⁹
ex regula/ nec ex ſtatuto. tamen benefa
ciunt: cum canonice miſſi predicant ſi eis
vita ⁊ ſcientia ſuffragetur. quod tamen
nõ competit eis: inquantum ſunt mona
chi. ſed inquantũ clerici. vt patet. xvi. q. i
Monachus. Magis a[illegible] hoc competit
illis: qui habent ex ſtatuto ſui ordinis p
ſedem apoſtolica3 precipue confirmatis
Et adhuc cõuenit plus illis: qui hoc ha
bent ex regula: que eſt profeſſionis reli/
gioſe intimum fundamentu3. potiſſime:
ſi eadem regula eſt p ſedem apoſtolicã
confirmata. Hinc eſt: q tales fratres re
religioſi habent officiũ predicationis nõ
imitatione aliorum quorumcunq3 vel oc
caſione religioſorum. ſed ex intimo et p
fundo ſui ſtatus.

Cur ſpecialiter cõpetit prelatis eccleſie
dos agilitatis corporis.

Prelatis igitur bene ſpeculantib⁹
ſuper gregem ſuum (vt dicit Cro
macius) correſpondet ĩ patria dos agili
tatis. que ſ3 eum eſt velocitas ſe tranſfe
rendi de loco ad locum. Nam tales non
impedit timor/ nec amor/ nec tentatio di
aboli: quin ſubito ſubueniant cadentib⁹
⁊ indigentibus auxilio. ſed ad modum a
quile ĩ altum volantis/ et cito deſcenden/
tis ad paſtũ ſic iſti quaſi pleni oculis ad
oẽs ptẽ circunſpecti aſpiciunt ad omnem
gregis neceſſitatem. et ſtatim illa comp/
ta illi ſubueniunt indilate. Ideo dicit hic
Beda: q qui agilitatem celeſtem obtine
re cupit: idilate proſequatur bonũ: quod
operari poteſt ad dei gloriam/ et ad ſalu
tem ſuam/ ⁊ ad proximorum vtilitatem.
que tria notabiliter cõpetunt virtuoſo p̃
lato. cui parata eſt dos agilitatis. vt re/
pente ſe tranſferre poſſint a celo ad terrã

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et etiam econuerſo. Hic arguitur tarditas prelatorum: que tale donum dei contemnit. quod ſi pdiderit: repentinũ caſuz inferni inueniet: vbi ad ardores ſempiternos ab aquis niuium perpetuo ꝛ in fluxu ↄtinuo poſſidebũt. ¶ Item de hoc Bernardus ĩ meditationibus ſuis ca. v. Et hoc eſt multum timendũ prelatis. ꝛ ꝗnto gradus altior: tanto caſus ꝛpena grauior. Unde dicit ſic: Dic mihi: vbi ſunt amatores huius ſeculi: qui ante pauca tẽpora nobiſcum erant: nichil ex eis remãſit niſi cineres ꝛ vermes. Sequitur: tamẽ homines fuerunt ſicut tu. comederunt biberunt riſerunt et duxerunt ĩ bonis dies ſuos. ꝛ ĩ puncto ad inferna deſcenderunt Et caº. vij. ſic inquit: Quid profuit eis inanis gloria/ breuis letitia ꝛ grãdis pompa/ carnis voluptas/ falſe diuitie/ magna familia/ mala ↄcupiſcentia. vbi riſus vbi iocus/ vbi iactantia/ vbi arrogãtia? De tanta letitia tanta triſtitia. poſt tantam voluptatez tam grauis miſeria. Sequitur: Quicquid illis accidit: tibi poteſt accidere. et forte hodie.

Quas penas deus parauit ĩ inferno malis prelatis.

Remigius exponẽs illud: redde rationem villicationis tue: ſic inquit O quantuz debet terrere principes ꝛ maxime prelatos eccleſie dictum verbum: q̃bus glorioſus deus cõmiſit animas hominum/ et bona temporalia pauperum cõmiſit fidem iuſticiaz et miſericordiam quibus notabiliter ſunt abuſi. Nam nec deum honorant nec proximo miſerentur O quanta pena parata eſt eis. nam cruciabit eos ꝑpetuo vmis cõſcientie rodẽs cogitãdo q̃d irrecuperabilr amiſerũt. qꝛ dei gratiam et gloriam. ac cum videbunt deũ ſibi iratum implacabiliter/ et ſanctos ſibi hoſtes immobiliter: horribiliter deſperabunt. In ſui etiam doloris augmẽtum cogitabunt iam non habere locum meriti. et ꝙ per modicam penam potuiſſent attingiſſe ſtatum regni dei. Et conſiderabunt totam ſuam penam eſſe ĩ eis ĩutilez/ ꝛ ſe cruciandos perpetuo igne terribili eos denigrante et deformante feraliter. Percipient etiã ſe traſcendenter vexari p omnes ſenſus. nam oculi eorum ĩ tenebris palpabilibus. auditus ĩ dei blaſfemijs perhorrendis et ĩ clamoribus et planctis demonum et hominum damnatorum. odoratus ĩ abominandis fetoribus. guſtus inficietur qualitate amariſſima cruciante ſemper guſtum. tactus torquebitur ex horribili igne predicto/ et ex tactu feraliſſimo corporum damnatoruz et ſenſibili preſentia demonum vexantiũ eos. Et quod potiſſime eos cordialiter affliget: erit: quando conſiderabũt ſe hĩc ſine rege ꝛ ſine fine tanta mala pati. hec ille. ¶ Ad hunc terrorez facit dictũ Gregorij dicentis: ꝙ cuz augentur dona: rationes etiam creſcunt donoruz. igitur p̃lati qui pre alijs a deo magna hic ſuſcipiunt: etiaz pre alijs debent timere. quia pre alijs requirentur a deo ĩ finali iudicio et ſpecialiter de diligentia circa ſalutem animarum ſibi commiſſarum/ et de pietate circa pauperes: quorum a deo ſunt poſiti pre alijs patres etiam et rectores. Et hº de ſexta metaphora: que oſtẽdit dignitatem prelatorum.

Septimo quantum eſt dux epiſcopus.

Septimo oſtẽdetur excellentia ſtatus epiſcopalis ſb̃ metaphora ducis ferentis vexillum ad repulſionem hoſtilitatum/ adiſtar illius nobilis Machabei: qui induit ſe loricã ſicut gigas. ꝛ ſuccinxit ſe arma bellica. et protegebat caſtra iſrael gladio ſuo. Et iſte recte et ſpiritualiter deſcribit ducatum boni prelati: q̃ preeſt eccleſie. q̃ eſt terribilis vt caſtroꝝ acies ordinata. quia deputata eſt ad cuſtodiendum lectulum Salomonis. quẽ ſeſſaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis iſrael. omnes tenẽtes gladios/ et ad bella doctiſſimi. In quibus v̾bis magna occultantur miſteria ad preconium eccleſie Chriſti ꝛ ad exaltationem ſtatus pla/

(c) 2006 Ministerio de Cultura

torum. ſecundum ꝙ ponit Theophilus
omelia. vij. dicens: ꝙ boni prelati eccle
ſie Chriſti pre ceteris merentur ī gloria
habere primatum/⁊ ī corpore ⁊ ī anima
beatificari. vt merito de eis poſſit dici il/
lud trenoꝝ. 3º. Nazarei eius candidiores
niue/nitidiores lacte/rubicundiores ebo
re antiquo/ſaphiro pulchriores. vt me/
rito poſſit dici de quolibet/ ſcḋm aliquam
prerogatiuam meriti et glorie illud eccle
ſiaſtici. xliiij. Non eſt inuentus ſimilis il
li: qui conſeruaret legez excelſi. ſ. merito
verbo et exemplo. ¶ De iſtis loquens
beatus Methodius martir ī feſto oīum
ſanctorum: cum de prelatis ageret: ſic in
quit: De his dictum eſt Danielis. xij. ꝙ
qui docti ſunt. ſ. ad regendum populuz
dei: erunt ſicut ſplendor firmamenti. ⁊ q̄
multos ad iuſticiam erudiunt multiplici
ter: ideo erunt ſicut ſtelle in perpetuas et
nitates. De quibus vt luminibus mun
di dicitur Eccleſiaſti. xxxiiij. Qui me elu/
cidant: vitam eternam habebunt. Et eiſ
ꝑ excellentiaz ſeruantur illa bona: de qui
bus dixit Eſaias lxiiij. ꝙ nec oculus vi
dit: nec auris audiuit: nec ī cor hominis
aſcendit: que preparauit deus diligētibꝰ
ſe. Quibus ī Petro Chriſtus predixit:
Si diligis me pre his: paſce oues meaſ
Quia quod ſumme dignificat prelatum
ad prelaturam/⁊ diſponit ad predicta p̄
mia prelatorum: eſt amor dei. Diligant
igitur glorioſum deum nobiles prelati.
quia eos pre alijs hominibus exaltauit
hic ī honore/⁊ poſt ī gloria ſempiterna
ad quam nos perducat Chriſtus. Amē

De fine huius libri.

Expleto libro paſtorali preſenti per
miſericordiam redemptoris: non
reſtat niſi redire ad patrem. cuius contē
platiōe eſt factus. videlicet ad vos reue/
rendiſſimum patrem et dn̄m dominum
Hugonem ſacre valentine eccleſie anti/
ſtitem reuerendiſſimum. Ad veſtraz igiſ
paternitatem redeo. et predictum opus
offero/et preſento (vt premiſſum eſt) cor/
rigendum. ſupplicans humiliter omnibꝰ
qui hic legent: ꝙ orent perpetuo pro a/
nima veſtra. quia veſtro nutu et precep/
to factum eſt. etiam et pro me orare dig/
nentur. qui ī eius ordinatōne cordialiter
laboraui. Hoc igitur opus tranſeat ī ꝑ/
petuam veſtri memoriam. quia hic cibū
preparaſtis et eſcam omnibus prelatis
eccleſie preſentibus et futuris. Quibus
humiliter ſupplico: vt religioſos mendi/
cantes: quos adiutores habent precipu
os ī predicatione euangelica/et ī procu/
randa ſalute animarum: habeant recō/
mendatos/ ſpecialiter fratres minores.
de quorum conſortio ſum/ licet immeritꝰ
totus a domino. tamē ſui magna clemē
tia a pueritia euocatus. Cui humiliter
ſupplico: vt vos pater reuerendiſſime di
rigat protegat et ſaluet ex conſueta miſe
ricordia. Que etiam nos omnes ad eiꝰ
regiam mageſtatem feliciter contuendā
in fine perducat. Amen.

Viri preſtantiſſimi ī ſacra pagina magi
ſtri Franciſci eximeniç ordinis minoruz
et catalani preſens opus preclarum pa/
ſtorale vocatum/ nuper impreſſuz Bar
cinone per Petrum poſa presbyteruz at
catalanum/finit. quinta Decembris/an
ni ſalutis. M.cccc.lxxxxv. Ferdinando
ſecundo feliciter regnante.

Deo gratias.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

MANIPUL
CURATORUM
PASTORA

Inc
81

Ministeri